# یکی اجتماعیات درسلری

یکی

# اجتماعیات درسلری

محمد عزت

استانبول دارالفنونی مدرسلرندن

معلم مکتبلرنده و لیسه‌لرك ایکنجی دوره صوك صنفنده
اوقوتدیرلمق اوزره ترتیب اولونمشدر .

تصحیحلی وعلاوه‌لی ایکنجی طبعی

استانبول — دولت مطبعه‌سی
١٩٢٨

معارف وكالتى ملى تعليم وتربيه دائره‌سنك ١ كانون ثانى ١٩٢٨
تاريخ و ٥/٢٤ نومرولى امرنامه‌سيله ايكنجى دفعه ٣٠٠٠ نسخه
اولارق باصيلمشدر .

دلیقانلی مکتبلیلر ایچون حاضرلادیغم بو
کتابك باشنده بر دلیقانلی مکتبلی ایکن
أولن قارده‌شم

احمد نهاد ( ١٩٠٥ ـ ١٩٢٥ )

ك اسمنی محبتله آکیورم .

م . ع .

## برنجی طبعك مقدمه‌سی

لیسه‌لرده ومعلم مکتبلرنده اوقوتولمق اوزره حاضرلانیلمش اولان بو کتابك بر قسمی تألیف صورتیله بر قسمی‌ده غرب مؤلفلرندن بالخاصه هوبه‌ر Hubert ك اجتماعیات کتابندن اقتباس شکلنده وجوده کتیریلمشدر . اجنبی لساننده‌کی دیکر مأخذلرك اثرك صوکنده برلیسته شکلنده ذکری دوشونولمش ایسه‌ده کتابك حجمنی آرتیرمامق ایچون بوندن صرف‌نظر اولونمشدر . هرحالده‌کی برفصله عائد غرب لسانلرنده یازیلمش اولان باشلیجه اثرلری بیلمك آرزوسنده بولنانلرك مراجعتلرینه همان جواب ویرمکده قصور ایدیلمیه‌جکدر .

کتابك ترتیبنده معارف وکالتی پروغرامی نظر دقته آلنمش ، فقط پروغرامك تقسیماتی دها بسیط ودها آهنکدار برشکله افراغ ایدیلمکه چالیشیلمشدر . هر فصلك باشنده مندرج بولنان خلاصه‌لر درس ابتداسنده معلم وطلبه طرفندن صنفده برابرجه اوقونولمق مقصدیله ترتیب ایدیلمشدر . معلم بوخلاصه یرینه کندیسنه مناسب کوزوکن بر دیکرینی طلبه‌یه « املا » ایتدیرمکده بالطبع سربستدر . یالکز املا مدتی اون دقیقه‌یی تجاوز ایتمه‌ملی ، صوکرا اوتوز دقیقه قدر بر زمان ظرفنده‌ده « خلاصه » معلم طرفندن شفاهاً توسیع اولونمالیدر . فرانسز لیسه‌لرنده تعقیب ایدلمکده اولان بو اصولك پك فائده‌لی اولدیغی محققدر .

مؤلف فرانسه وآمریقاده‌کی اجتماعیات تدریساتنه دائر برتدقیقنی یاقینده استانبول دارالفنونی ادبیات فاکولته‌سی مجموعه‌سنده نشر ایتدیرمك آرزوسنده اولدیغندن مسلکداشلرینك بویازی‌یه لطفاً مراجعت ایله‌لرینی رجا ایدر .

کتابك پارچه پارچه نشر ایدلمه‌سندن دولایی شباط ۱۹۲۷ ده دولت‌مطبعه‌سنده طبعی ختام بولان ایکنجی جزؤك نهایتنه مستعجل کوزوکن بر ایکی ملاحظه درج ایدلمشدی ( صحیفه ۲۲۳ ) . بوتون جزؤلر برآرایه کلنجه بوصحیفه‌نك کتابك اورتاسنه دوشمه‌سی چیرکین اولویور وانتظامسزلق حسنی ویریور . فقط معذور کوروله‌جکنی امید ایتمکده‌یم .

۳۰ حزیران ۱۹۲۷

# ایکنجی طبعك مقدمه‌سی

برنجی طبعك مقدمه‌سنی یازدقدن آنجق آلتی آی صوکرا بوکتابك ایکنجی دفعه طبعنه لزوم کورولدی . بوقدر قیصه بر زمان ظرفنده اساسلی تعدیلات یاپمق ایچون کافی درجه‌ده حاضرلانمش دکلدم، ایستر ایسته‌مز اوفاق تصحیحلر ایله اکتفا ایله‌دم . فصللر ایچنده ذکر ایدلمکده اولان متنلردن برقسمنی حذف ایتدم . اونلرك یرینه کتابك صوکنه لسانمزه هنوز ترجمه ایدیلمه‌مش بولنان اثرلردن سچدیکم بعض قرائت پارچالرینی علاوه ایله‌دم . بالطبع بو قرائت پارچالرینك هپسنی معلمك صنفده اوقویوب ایضاح ایله‌مسنه امکان یوقدر . مناسب وقتلرده بو پارچالردن آنجق برقسمی طلبه ایله برلکده قرائت وتدقیق اولنابیلیر . کیری قالانلری‌ده طلبه‌نك درسده آلدیغی معلوماتی توسیع ایتمه‌سنه خدمت ایده‌بیله‌جکی کبی مناقشه‌لی بر ایکی وظیفه موضوعنك‌ده بونلرله مناسبتی اولانلردن سچیلمه‌سی ممکندر .

نهایت بومتنلرك باشقه باشقه مؤلفلردن انتخاب ایدیلمش اولماسی سایه‌سنده طلبه‌نك حال حاضرده اجتماعیاتك مختلف ممثللری و جریانلری حقنده بر فکر پیدا ایده‌جکنی امید ایدییورم .

برنقطه اوزرنده دها توقف ایله‌مك لزومنی حس ایله‌مکده‌یم : اجتماعیات علمنی طلبه‌یه هم سه‌ودیرمك همده جانلی بربیلکی اولارق طانیتدیرمق ایچون الك ایی اصول مملکتمزه عائد معطالری متمادیاً کوز اوکنده بولندیرمقدر . بزده استاتیستیکلرك موجود اولماماسی بونك ایچون بویوك بر مانع تشکیل ایتمکده ایدی . فقط ۱۹۲۷ سنه‌سنده یاپیلان تحریر نفوس ایستاتیستیقی ایله زراعی وصناعی ایستاتیستیکلرك نتیجه‌لرینك بوکتابك طبعندن صوکرا ، یاقین زمانده بللی اولاجغی مأمولدر . بونتیجه‌لره استناد ایدن ، هیچ اولمازسه اونلردن آلیناجق برقاچ مثال ایله تنویر ایدیلن درسلر طلبه طرفندن الك مساعد شرائط آلتنده احاطه ایدیلمش اولاجقدر . بوندن ماعدا اقتصادك مختلف صفحه‌لری ، دولتك اجتماعی فعالیتی ، جرم و مجرملر کبی بحثلر طلبه‌یه یالکز کتابدن بلله‌تیلمه‌مه‌لی ، بلکه ایچنده یاشانیلان شهر کرك معلم کرك طلبه ایچون حقیقی بر اجتماعیات لابوراتوواری ماهیتنی آلمالیدر . بوغایه‌نك تماماً تحقق ایچون مشکلات موجود اولدیغی غیر قابل انکاردر . فقط علمده « یا هپ یا هیچ » دستوری مقبول دکلدر . بویوك موفقیتلر ، بالخاصه زمانمزده ، آنجق کوچوك کوچوك فقط صبرلی و متمادی آدیملرله الده اولونیور .

۵ کانون ثانی ۱۹۲۸

# مدخل


**خلاصه** : كرك حيوان وكرك انسانلرك طوپلانارق برلكده ايشلهمهلرينه و بربرلرينه تأثير ايتمهلرينه جمعيت دينيلير .

حيوان جمعيتلريني تنظيم ايدن باطني سائقلر ، غريزهلر ، يعني سوق طبيعيلردر .

انسان جمعيتلرينك ناظمي خارجاً موضوع قانونلر، عرفلر الخ . .. در. بوندن ماعدا انسان جمعيتلرينك تاريخي واردر ، حيوان جمعيتلرينك تاريخي يوقدر. انسان جمعيتلرينك ناظمي اولان قاعدهلرك كاملاً صنعي برطرزده اورتهيه قونولمش اولدقلريني فرض ايلهمك ياكلشدر . زيرا فردك جمعيت اوزرينه تأثيرندن زياده جمعيتك فرد اوزرينه تأثير ايلهديكي ، فردك سجيهسني ، تمايلاتني ، مادي فعاليتني ، حيات غايهلريني ، حسياتني ، حتى منطقني معين استقامتلره سوروكلهديكي كورولمكدهدر .

بو مشاهداتدن فردك حريتنك جمعيت طرفندن نزع ايدلمش اولديغي نتيجهسي چيقاريلاماز . انسانلغك الك يوكسك معنوي قازانجلريده جمعيت سايهسندهدر . فرد نه قدر متعدد اجتماعي هيأتلره منسوب اولمش ايسه او نسبتده حريتي آرتمشدر .

جمعيتلرك تعددي اونلرك تصنيفني ايجاب ايتديرر. بعضي جمعيتلر بر معين ومحدود غايه ايچون تشكل ايدر ، اوغايه ايله برابر دوام ايدر ويا منطفي اولور . ديكر بر قسمنك ايسه غايهلري معضلدر ، عيني زمانده متعدد هدفلر تعقيب ايدرلر . بونلرك تحقق ايسه هر شيدن اول جمعيتك بقاسنه وابسته اولديغندن « وارلغنك محافظهسي » بوقبيل هيئتلرك ايلك و اصلي غايهسني تشكيل ايدر . بو ايكي نوع جمعيت آراسنده تالي بر تقسيم تشكيلاتلي ويا تشكيلاتسز اولدقلرينه كوره ياپيلابيلير .

**جمعیت نه‌در ؟**

توركجه‌ده جمعیت طوپلانتی معناسنه كلیر . مثلا خلق لساننده دوكونه جمعیت دینیلیر. فقط اجتماعیاتك تدقیق ایله‌دیكی جمعیت هر هانكی بر طوپلانتیدن عبارت دكلدر . اكر اطرافمزه باقارسه‌ق متعدد طرزلرده طوپلانتیلرك ، كومه‌لرك میدانه كلمش اولدقلرینی كوره‌بیلیرز ، مثلا برمكتب برجمعیتدر : چوجوقلر ایله معلملرك بر آرایه كلمه‌سیدر . آنجق تصادفاً بر آرایه كلمش ، حتی قصداً بر آرایه كتیریلمش طاشلر ییغینی برجمعیت دكلدر . چونكه جمعیت اولمق ایچون « یان یانه » كلمك الویرمز . بوندن ماعدا یان یانه كلمش اولان كیمسه‌لرك برلكده ایشله‌مه‌لری ، چالیشمه‌لری و بربرلرینه تأثیر ایتمه‌لری شرطدر . آریلر ، برلكده چالیشدقلری ایچوندركه بر قووان خلقنه برجمعیت دیه‌بیلیرز . كذا بر دوكونده حاضر بولنان اقربا ، دعوتلیلر ، سیرجیلر ، اویونجیلر الخ . . بربرلری اوزرینه تأثیر ایله‌دكلری ایچوندركه بر دوكونه برجمعیت دیه‌بیلیرز .

**انسان جمعیتلری وحیوان جمعیتلری**

مع مافیه بونی سویله‌مك بر آری قووانی وبرقاریجه یوواسیله هرهانكی برانسان جمعیتی آراسنده تام بر مشابهت بولندیغنی ادعا ایله‌مك دكلدر. واقعا هرایكی تقدیرده‌ده جانلی موجودلر موضوع بحثدر ، جمعیتی تشكیل ایدنلر اونلردر . یالكز آراده مهم برفرق واردر : حیوان جمعیتلرنده فرد منحصراً « ایچریدن » یعنی سوق طبیعیلرله اداره ایدیلیر . حالبوكه انسان جمعیتلرنده خصوصی ماهیتی حائز یكی برحادثه تجلی ایدر : فرده « دیشاریدن » بعضی فعالیت یوللری كوستریلیر ، وظیفه‌لر ، امرلر ویریلیر . بونلرك حصولی‌ده آنجق فردلر آراسنده مشترك بعضی تصورلرك موجودیتنه متوقفدر. حیوان جمعیتلری ایسه عضوی وراثتله انتقال ایدن سوق طبیعیلرله اداره اولونور .

مثلا دوكون مثالنی كوز اوكنه كتیره‌لم . آریلرك حیاتنده‌ده « دوكون » تسمیه‌سنه لایق اولان برصحنه مشاهده اولونور . فقط اوصحنه‌ده حاضر بولنان

افرادك بوتون حركتلری سوق طبیعی ایله وقوعبولور . حالبوكه انسان دوكونلرنده حاكم اولان سوق طبیعی دكلدر . اكر اویله اولسه‌یدی انسانلرك طبیعی فطرتی ، غریزه‌لری عمومیتله دكیشمه‌دیكندن هر دوكونك دیكرینه ، هر جمعیتك دیكرینه بكزه‌مه‌سی لازم كلیردی . حالبوكه انسان اجتماعلرینی « خارجدن » تنظیم ایدن قانونلر ، عرفلر ، معاشرت آدابی الخ . . باشقه اولدیغندندر كه اولنمه مناسبتیله یاپیلان مراسمك بوقدر متنوع وممكلتدن مملكته مختلف اولدیغنی كورویورز . فلان مملكتده نكاح امام ویا پاپاسك حضورنده عقد اولونور ، دیكر یرده ناحیه ( قومون ) رئیسی بووظیفه‌یی كورور . كلین ایله كووه‌یك نكاحدن اول وصوكرا ، دوكون كوننده طرز حركتلرینی تعیین ایله‌ین وصیقی صیقی‌یه رعایت ایدیلمه‌سی لازم كلن معاشرت قاعده‌لری واردر . كذا مراسمه اشتراك ایدن دعوتلیلرك قیافتلری ، كتیردكلری هدیه‌لرك نوعی اونلرك انتخابنه براقیلمش دكلدر . اسكیدنبری هر محیطده یرلشمش اولان عادتلر ، عنعنه‌لر بوخصوصده حاكمدر . اودرجه‌ده‌كه بویله برجمعیته هرهانكی بروسیله ایله كیرن فردك اطوار وحركاتی اكثریا كندی اراده‌سنه تابع دكلدر . منحصراً سوق طبیعیسیله ، تأملسز اولارقده حركت ایتمز . بلكه كرك عضوی سوق طبیعیلر ( انسیاقلر ، غریزه‌لر ) وكرك فردی اراده ایله ایضاحی قابل اولمایان و فرده صانكه خارجدن تأثیر ایدن ، تضییق ایدیجی بر طرزده آمر اولان قانونلرك ، عرفلرك تابعی بولونوركه انسان جمعیتلرینی حیوان جمعیتلرندن تمییز ایدن مهم نقطه‌لردن بری بودر .

انسان جمعیتی و تاریخ

دیكری ده انسان جمعیتلرینك بر تكامله ، بر تاریخه مالك اولمالرنده‌در . حتی وحشی عد اولونان انسان جمعیتلرینك بیله بر تاریخی واردر . حیوان جمعیتلرینك ایسه تاریخی یوقدر . هرحیوان نسلی كندندن اول كلن نسلی زمان داخلنده تعقیب ایدر . فقط بونسللرك بویله‌جه بربری آردندن كلمه‌سی بزم آكلادیغمز معناده برتاریخ تشكیل ایله‌مز . زیرا هرنسل كندندن اول كلن نسللك یاشایشنی تكرارلار ،

حتی بیکلرجه سنه اول کلمش اجدادك معیشتنی تکرارلار . واقعا حیاتیات حیوان جنسلرینك بر تکامله مالك اولدقلرینی قبول ایدییور ، بونقطهٔ نظر تصویب ایدلمکله برابر ینه تاریخ انسانلر ایچون ویالکز انسانلرایچون واردر دیمك اقتضاایدر. زیرا حیوانلر وقوعه کلمش اولان بوتکاملدن خبرداردکلدرلر. حیوانده « تاریخ شعوری » یوقدر . حالبوکه انسانك کندی شعورینك اك مهم عنصرلرندن بری‌ده تاریخنك شعوریدر .

تاریخك قید ایله‌دیکی وقعه‌لر برابر یاشایان انسانلرك بربرلری اوزرینه تأثیرندن حصوله کلمشلردر . حالبوکه برابر یاشایان حیوانلرك یکدیکرینه تأثیر ایله‌دکلری کورولمشسه‌ده بو تأثیر محدوددر ، هیچ بر زمان جنسك تاریخنده قیدی لازم‌کلن بروقعه ماهیتنی اکتساب ایده‌مز، حیوانلرك هویتنی وتشکیل ایله‌دکلری جمعیتك شکلنی تغییر ایده‌جك درجه‌یه وارماز . بر آراده اولان پاپاغانلرك و مایمونلرك بربرلرینه تأثیری واردر . مثلا هر بر پاپاغانك قونسر ویرمك تمایلی دیکرپاپاغانلرك فعالیته کچمه‌لریله تحریك وتشدید ایدلمش اولور. لکن هیچ برپاپاغان بوتحریکات نتیجه‌سنده کندی طبیعی استعدادلرینی آشاماز. حالبوکه انسانلرك مشترکاً اجرا ایله‌دکلری هر هانکی بر فعالیتده هر فردك کندی حصه‌سنه استحصال ایله‌دیکی نتیجه ، یالکز باشنه چالیشدیغی تقدیرده الده ایده‌بیله‌جکی موفقیت نتیجه‌سنی قات قات آشار ، انسانلر آراسنده‌کی رقابت وتعاون تاریخی تکاملده دائما یکی آدیملر آتیلماسنی موجب اولور.

**اجتماعیاتك موضوعی**

کورولویورکه اجتماعیاتك موضوعی ایکیدر : اولا انسان جمعیتلرینك تشکلاتنی توصیف و ترسیم ایتمك واونلرك فعالیت قانونلرینی اورته‌یه قویمق . فقط اجتماعیات ساده بر تشریح وبرفیزیولوجیا اولمقایله اکتفا ایله‌مز . بلکه عینی زمانده انسان جمعیتلرینك تاریخاً ارائه ایله‌دکلری انکشافك علتلرینی بولمغه وممکن ایسه بونی بر قانون حالنده افاده ایله‌مکه چالیشیر .

**جمعیتك صنعی عد اولونماسی یا کلشدر**

مادام‌که انسان جمعیتلرینك ممیز وصفلری اولاسوق طبیعی شکلنده اولمایوب خارجدن موضوع و آمر اولان قاعده‌لرك، قانونلرك موجود بولونماسی، ثانیاً تاریخی بر تکاملك تحققیدر اوحالده شو سؤال خاطره کلیر : بو قانونلری قویان کیمدر ، بو تاریخی تحوللری وجوده کتیرن هانکی عاملدر ؟ بو سؤاله جواباً : « انسانلرك عرف ، حقوق اخلاق ، صرف قاعده‌لری ، دینی آداب ومناسك ، بدیعی ذوق الخ . . . نامیلری آلتنده تابع اولدقلری قاعده‌لرك واضعلری فردلردر ، تاریخك یکانه عاملی ینه فردلردر ، فردلرك آرزولریدر دینه‌بیلیرمی ؟

ایشته اجتماعیاتك کیری قالمش اولماسنك و بر علم اولارق آنجق صوك عصرده اورتایه چیقمش اولماسنك اك مهم سببی جمعیتلرك فردلرك آرزوسنه کوره یوغورولماسی ولاعلی‌التعیین بر قالبه قونولماسی ممکن بر خامور اولدیغی اوزون مدت ظن ایدلمش بولونماسندندر. یوقسه بیکارجه سنه‌لردنبری انسانلر « اجتماعی مسئله‌لر » ایله مشغول اولمشلردر . سوفسطائیه‌دن اعتباراً متعدد شرق وغرب فیلسوفلری جمعیت بشریه‌یی واونك بوتون تشکیلاتی انسانلرك دوشـونه‌رك اورته‌یه قویدوقلری وایستـه‌دکاری کبی دکیشدیره‌بیله‌جکلری بر محصول عد ایدییورلردی ، هر پارچه‌سی یوقدن ایجاد اولونمش بر ماکنه ظن ایدییورلردی .

واضع قانونلرك بردستی یاپان چوملکجی کبی هیئت اجتماعیه‌یه ایسته‌دکاری شکلی ویره‌بیله‌جکلری فکری قدیمدر ، حتی اساطیر دوره‌سنه قدرچیقار ( پاره‌تو، سوسیالیست مسلکاری ترجمه‌سی ، برنجی جلد ، صحیفه ۹۱ ) .

بعضی بسیط مشاهده‌لرده بو فکری تقویه ایدییور کبی ایدی . فی‌الواقع چوق دفعه سیاسی تشکیلاتك برحکمدار مطلقك ویا برمجلسـك آرزوسیله دکیشدیرلدیکی کورلمه‌مشمیدر؟ معین بردولتك تاریخنك فلان یوله سوروکلنمه‌سی بالخاصه فلان ذی‌نفوذ شخصك اثری کبی کوزوکمزمی ؟ مثلا برنجی ابراهیم زماننده کرید سفرینه باشلانماسی ، سنه‌لرجه بومحاربه‌نك سورمه‌سی ، نهایت

اوراده توركلرك يرلشمه‌سی، بر اسلام جماعتنك تشكلی اون‌دوقوزنجی عصرده‌كی كريد اختلاللری الخ .. كبی وقعه‌لرك هپسی برنجی ابراهيمك امرندن ايلری كلمشدر دينه‌بيلير. بوكبی حادثات، تعميق ايدلمكسزين، كوز اوكنه كتيريلديمی تاريخی، اجتماعی واقعه‌لر سـاده‌جه فردلرك كيف وهوسـنك اثری عد اولونور، جمعيت «صنعی» بر محصول صاييلير؛ فردلرك، هيچ اولمازسـه اقتدار موقعنده اولان فردلرك ايسته‌دكلری كبی اونی بوزوب دوزه‌بيله‌جكلری فرض‌ايديلير. اوزمان جمعيت‌ايله اشتغال‌ايدن‌علم‌ده‌منحصراً عملی برماهيتده‌در. ايی‌براوك ناصيل ياپيلاجغنی بزه معماری كوستردیكی كبی سياست، علم‌تدبيرالمدينه كتابلری‌ده بر دولتك الك ايی ناصل اداره اولنه‌جغنی اوكره‌تير. ايشته شرق مؤلفلرينك، فارابی، ابن‌سينا، قينه‌لی زاده كبی بر چوق متفكرلرك مسائل اجتماعيه حقنده‌كی تدقيقاتی بوچرچيوه‌ايچنده محصوردر. اونلر «مدينۀفاضله‌يی» تصوير ايدرلر. جمعيتلرك نه‌اولدقلرينی كافی‌درجه‌ده تدقيق ايتمه‌دن‌اول نه‌اولماسی لازم كلديكنی تعيينه اهميت ويررلر.

اجتماعياتك تأسس وترقی ايده‌بيلمه‌سی ايچين جمعيتك فردلرك كيف واراده‌سنه تابع صنعی برمحصول دكل، بلكه طبيعی بروارلق اولديغنی قبول ايتمك، فردلرك اراده‌سنك جمعيته تقدم ايله‌ديكنی دكل، بلكه جمعيت حياتنك فرددن مقدم وفرده مؤثر اولديغنی تصديق ايله‌مك اقتضا ايدردی. اساساً بوفكر تماماً مجهول دكلدی. دها ارسطوبيله انسانك برمدنی (سياسی‌اجتماعی) حيون اولديغنی سويله‌مشدی. جمعيت حياتنك انسـان ايچين طبيعی حيات اولديغی قولايلقله‌قبول اولونيوردی. فقط بوعمومی وبر آزمبهم فكر انسانلر ايچين جمعيتك مثلا هوا قادار لازم اولديغنی سويله‌مك قبيلندن بر حقيقت اولمقله قالدقجه فياض اولامازدی. بوندن دها ايلری كيتمك، هر انسـانك بنلـكنك ايچنده ياشاديغی جمعيتك ويا جمعيتلرك تأثيری آلتنده يوغورولديغنی ميدانه قويمق لازمدی. برعمده اولارق تصديق ايتملی ايدی‌كه: جمعيتلری آكلامق ايچين فردلرك اراده‌سنه دكل، بلكه فردلرك اراده‌لری قدر ذكالرينی

وحساسیتلرینی علما یعنی علت و اثر زنجیرلنمه‌سنی انقطاعه اوغراتمقسزین آکلامق ایچون اجتماعی محیطك تشکلاتنه باقمق لازمدر .

**جمعیت حیاتی وفردلرك تمایللری و سجیه‌لری**

ذاتاً بو ادعا نامتناهی واقعه‌لر طرفندن تأیید اولونمقده‌در. ذوقلریمزك جمعیتك نفوذی آلتنده اولدیغنی کیم انکار ایده‌بیلیر: چایدن، توتون ویا ایچکیدن، ایپکلی قوماشدن ویا سپوردن حظ ایدن ویا ایتمه‌ین انسانلرك ذوقلرینی، هیچ اولمازسه قسماً ایضاح ایده‌بیلمك ایچون، هر حالده اجتماعی محیطك تأثیرلرینی کوز اوکنه کتیرمکه مجبورز. توتون ویا ایچکی کبی فردك صحتنه دوقونان استهلاکلرك تعمم ایتمه‌سی یاخود مساعد شرائط آلتنده صحته یارایان سپور اویونلرینك سه‌ویلمه‌سی فردی انهماکلرك نتیجه‌سی دکلدر . بو کبی اعتیادلر آنجق معین اجتماعی محیطلرده، مثلا داءالکئول اکثریا شهرلرده طوپلانان عمله محیطلرنده، تأسس ایله‌مکده‌در . تماماً فردی ظن اولنان بو اعتیادلر مودا ، تقلید کبی تعبیرلرله افاده ایله‌دیکمز اجتماعی تضییقلر نتیجه‌سی اولارق کوکلشمکده‌در .

دها فضله‌سی وار : فردك معنوی هویتنك نوه‌سی اولان سجیه‌سی منسوب اولدیغی جمعیتك عمومی خطوط و اوصافنی طاشیر. عباسی خلیفه‌لرك سرایلرینه کیرمش اولانلرك سجیه و وصفلرینك اولجه ایچنده یتیشمش اولدقلری محیطه کوره تعیین ایدیله‌بیله‌جکنی او زمانك مؤلفلری پك اعلا تقدیر ایله‌مشلردی.

حتی بو بابده برطاقم کتابلر تألیف اولونمشدی. بو کتابلرك مندرجاتی خلاصه‌لرینه باقیلیرسه « نجابت ایران، خدمتکارلق روم . . . محافظه‌جیلق وخزینه‌کارلق حبش . . . مربیلك و سود آنالق ارمنی قیزلرینه مخصوص » ایمش . ( جورجی زیدان ، مدنیت اسلامیه تاریخی جلد ٥ ، صحیفه ٤٤ ) .

**اجتماعی حیاتك فردك مادی فعالیتنه تأثیر**

هر فردك مادی فعالیتی‌ده اجتماعی حیاته تابعدر. انسانك مشهور تعریفلرندن بری‌ده آلت یاپیجی حیوان اولماسیدر ایمدی آلتلری محافظه ایدن ، بر بطندن دیکر بطنه انتقال ایتدیرن ، اونلرك قوللانیلماسنی اوکره‌تن جمعیتدر . فردك اولومندن صوکره باقی قالان بر جمعیت اولماسه‌یدی هر بطن کندندن اول کلن بطنك

اورتایه قویدیغی سعی آلتلرندن اسـتفاده ایدەمەیەجك ، اونلری یکیدن الده ایدینجەیه قدر چابالایوب دوراجقدی .

لکن جمعیتك مادی فعالیتە تأثیری ساده آلتلر اعتباریله دکلدر . بلکه مادی فعالیتمزك غایەلری‌ده جمعیتك نفوذینه تابعدر . یك نظرده فردلرك چالیشمالرندن مقصدك قازانجدن عبارت اولدیغی و بوقازانجك ممکن مرتبه فضله اولماسنك هر انسان طرفندن طبیعی بر صورتده آرزو ایدلدیکی وبو آرزونك‌ده انسانك فردی طبیعتنده، هردرلو اجتماعی تأثیردن مستقل اولارق، کوکلنمش اولدیغی ظن ایدیلیر . او درجەده‌که اوزون مدت اقتصاد علماسی اثباته لزوم کورمکسزین بو فکری قبول ایتمشلر وقازانجی، منفعتی آرایان بر انسان تصور مجردی اوزرینه علملرینی قورمغه چالیشمشلردر .

أتنوغرافیا و تاریخ معلوماتی ایسه بزه کوستریورکه انسانلرك مادی فعالیتی دائما بو قبیلدن برغایەیه منحصراً تابع اولمامشدر . « قازانجی آرایان فرد » انموذجی یکیدر . و اقتصادی تکاملده ایلری کیتمش ، حتی صناعی تشکیلاتی ایلرله‌تمش جمعیتلره خاصدر. قازانج حرصی، رفاهلی بر استقبال دوشونجەسی، ابتدائی اقوامده اکثریا مفقود اولدیغی کبی اونلرده آنجق دها مدنی جمعیتلر ایله تماسده بولوندقلری نسبتده وکوجلکله میدانه کلیور. دیمك‌که اك طبیعی، اك فردی ،علائق اجتماعیەدن اك‌مستقل‌عد ایله‌دیکمز غایه، منفعت اقتصادیەسنی اعظمی صورتده تأمین آرزوسی بیله معین بر اجتماعی محیطك ، یوکسلمش بر سویۀ مدنیەنك محصولیدر .

**اجتماعی حیاتك فردك معنوی فعالیتنە تأثیری**

ساده بو قدر دکل ، اصل فردك یوکسك روحی حیاتنه باقدیغمز زماندرکه جمعیتك اونده بویوك بر تأثیری اولدیغنی کوروروز . زیرا بر جمعیت ساده مادی ، اقتصادی مناسبتلردن ، ساده بر طوپراق اوستنده یاشایان انسانلردن عبارت دکلدر ، عینی زمانده، وبونلرك هپسندن اهمیتلی اولارق، برابر یاشایان انسانلر آرەسنده موجود مشترك فکر وحس جریانلری دیمکدر . صنعتکار

کوزللك ابداعنه چالیشیر ، عالم ، کائناتك قانونلرینی تاصارلایارق ذهننده غیر مادی بر مجرد عالم یاراتیر ، دیندار زاهد کندینی « محو » ایده‌رك یاشاتمق والهی نوری وجداننده پیریلداتمق ایستر. صنعتکارکده ، عالمکده ، زاهدکده حیاتلرینی وقف ایله‌مش بولندقلری مفکوره‌لر ایله جمعیت آراسنده هیچ بر مناسبت یوقدر صانیلیر . فقط اونلرك اوچی‌ده اجتماعی حیاتك جریانلرندن متأثردرلر. اونلرك کوزلك ویا حقیقت ویا قدسیت تلقیلری اجتماعی محیطلری ایله مناسبتداردر. بونك تفصیلاتنی بو کتابك صوك درسلرنده کوره‌جکسکز.

اخلاقی حسلریمزده اجتماعی حیاتك نفوذی آلتنده‌در. اخلاق تلقیلرینك، معین عملی حیات قاعده‌لرینك نه ایچون فلان آدمده شو صورتله ، دیکر وجدانده بو صورتله کوزوکدیکنی ، هیچ اولمازسه قسماً ایضاح ایتمك ایسترمیسکز ؟ اولا اونلرك ایچنده یاشادقلری جمعیتك ایجاباتنی ، اخلاقی تلقیاتنی نظراعتباره آلمالیسکز . آنجق بوصورتله اجدادیمزك تعدد زوجاتی اخلاقه مغایر عد ایتمه‌مش اولمالرنی و بزم نظریمزده عینی واقعه‌نك حیثیت بشریه‌یی ، انسانلق شرفنی مخل صاییلماسنی آکلایابیلیرسکز . دیکر برمثال: همجنسمزك حیاتنه‌حرمت وظیفهٔاخلاقیه‌سی‌ده اجتماعی تکامله تابع‌بولونمشدر. ابتدائی جمعیتلرده یابانجینك یعنی اجنبینك ، مسافرلك حقوقی قبیلندن برمانعه اولمادقجه ، حیاتنه تعرض ایتمکده چوق دفعه بأس کورولمه‌مشدر . نهایت ارسطو کبی بویوك بر فیلسوفك بیله اسارتك بعضی انسانلر ایچون طبیعی و ضروری اولدیغنی قبول ایله‌مسنه سائق اولان ایچنده یاشادیغی جمعیتك تشکیلاتی دکلمیدر ؟

حتی منطقمز بیله اجتماعی حیاتك تأثیرینه تابعدر . منطق قاعده‌لری غیر شخصی، زمان ومکاندن مستقلدرلر. انسانك حقیقت فکریه‌یه ایریشه‌بیلمه‌سی ایچون دائما عینی‌ذهنی قاعده‌لره ، منطقی مبدألره صیقی صیقی‌یه صادق قالارق دوشونمه‌سی لازمدر . فقط بوکا رغماً دوشونجه‌مز ، چوق دفعه ، اکثریا اجتماعی محیطده اولجه چیزیلمش اولان یوللردن ایشله‌مکله اکتفا ایدر . صوك

زمانلرده یاپیلان تدقیقلر کوستریبورکه ابتدائی انسانلرك تفکرینه حاکم اولان منطق دائما بزم بیلدیکمز و قوللاندیغمز منطق دکلدر . ( ضیا کوك آلپ ؛ ملی تتبعلر مجموعه‌سی، نومرو ۳ ، آغستوس ۱۳۳۱ ) اونلرك دوشوندیکی کبی دوشونه‌بیلمك ایچون تناقص مبدأینی ، بعضی احوالده اولسون، انکارایله‌مك لازمدر . مثلا بر انسانك هم انسان ، همده بر حیوان ویا نبات ، برحیوان ویا نباتك عینی زمانده براله اولدیغنی قبول ایله‌مك لازمدر. دیکر بر مثالدها: تعصب‌دار بر منطقدر ، انسانك محیط مشاهداتنی تشکیل ایدن دار جماعتك فکرلرینه و حسلرینه کور کورینه باغلی قالمق ایسته‌مسندن عبارت اولان مظلم بر تمایلدرکه بعضی فردلرك بوتون حیات روحیه‌سنی ، حسیاتنی ، علمی منطقنی تشویش ایده‌بیلیر . ایشته بوده اجتماعی محیطك ، علمك و مدنیتك ترقیسنی تأمین ایدن خیرلی تأثیرلری یاننده بزی عکسی استقامته سوروکله‌ین بر تجلیسی دکلدرده نه‌در ؟

بوتون بوتأثیراتی ممکن قیلان لساندر. یکی برلسان اوکره‌نمك یکی بر جمعیته کیرمك دیمکدر . زیرا بر جمعیته صورت عمومیه‌ده مشترك اولان تحسس طرزینك، تفکر طرزینك، حتی حیات غایه‌لرنده‌کی خصوصیتك حاملی وناقلی اولان لساندر. اجتماعی حیاتك بوتون میخانیکی صفحه‌سی لسانده تبلر ایدر . فردلرك مادی ومعنوی مشارکتلرینی، جماعتلرك تمادیسنی تأمین ایدن اودر . ایمدی لسانك قالبلری حیات ذهنیه‌مزه حاکمدر. روحیاتجیلره کوره دوشونمك ایچریدن قونوشمق دیمکدر . او حالده اك صمیمی ، اك شخصی فکرلریمزده و حسلریمزده اجتماعی محیطمزه عائد عنصرلر مشاهده ایدرسه‌ك تعجب ایتمه‌ملی یز .

**اجتماعی حیات و فردی حریت**

بوتون بوملاحظاتك نتیجه‌سی اولارق فردك جمعیته کوله اولدیغنی‌می قبول ایتمك لازم؟ معناسی، درجه‌سی و قیمتی ایی آکلاشیلمق شرطیله فردك جمعیته باغلی اولدیغنی تصدیق ایله‌مکده هیچ بر بأس کورمه‌یورز .

فرد جمعيته تابعدر . فقط جمعيته باغلانارق مظلم وكور ، ذكادن محروم طبيعت قوتنرينك كوله‌لكندن ممكن مرتبه صيريلقده ، كنديته بر حريت عالمی انشا ايلمكده‌در . لسان سايه‌سنده فردك شعوری ازوادن قورتولور ، علم سايه‌سنده احساسك حاكميتندن قورتولور ، جمعيتك توليد ايله‌ديكی مختلف تعاون شكللريله حيات غاوغاسی آزالمش ، تحديدايدلمش ، مرحمتلی بر شكل آلمشدر . كوزل صنعتلر فردك حساسيتنی يوكسلتير . انطباعلرينی اصيللشديرر واينجه‌لته‌رك زنكينلشديرر . فلسفه ودين فردك دوشونجه‌سنی تحديد ايدن زمان ومكان حدودلرينی برطرف ايدر ، وابدی وارلق اوزرينه نهايتسزافقلر آچار . ايشته مدنيت اك يوكسك قيمت عطف ايله‌ديكمز بو كبی فعاليتلرك مجموعيدر . مدنيتك ممكن اولماسی جمعيتك موجود اولماسنه باغليدر . مدنيتی محافظه ايدن واونی فردلره انتقال ايتديرن جمعيتدر . تاريخده نه‌قدرايلرلرسه‌ك او درجه‌ده مدنيت عظيم ومعضل ( يعنی قاريشيق ، مركب ، فقط بر نظامه مالك ) برماهيت اكتساب ايدييور ، بناءً عليه او درجه‌ده فردك شعورينك يالكزباشنه استيعابه مقتدر اولاميه‌جغی برخزينه كبی كوزوكويور . بر اوفاق آوستراليا عشيرتنك افرادندن هربری اوعشيرتك مدنيتنك هيئت مجموعه‌سنی نفسنده طاشير ، حالبوكه بوكونكی ايلرله‌مش مدنيتمزدن ايسه هرفرده آنجق برقسمنی هضم وتمثيل ايده‌بيلمك نصيب اولمقده‌در . بومدنيتی هيئت مجموعه‌سيله سينه‌سنده طاشيان جمعيتدر ، فرد ايسه جمعيته انتساب ايله اوندن نصيبه‌دار اولور .

فقط برديكر واقعه واردركه فردك جمعيته تابعيتنك بوتون منافعنی محافظه ايله‌مكله برابر بوتابعيتك تام بركوله‌لكه تحولنه مانع اولور ، اوده بر فردك عينی زمانده متعدد جمعيتلره منسوب اولماسيدر .

اكر برعضويته داخل حجيره‌لر كبی فردلرده برتك جمعيته منسوب اولسه ايديلر ، بوتون ايله پارچه آراسنده‌كی مناسبت مطلق وتام بر تابعيتدن باشقه برشی اولامازدی . حالبوكه جمعيتلری عضويتلرك اوصافنی تماماً حائزعدايدوب

اجتماعيات قانونلرینی حیاتیات قانونلریله برطوتمق خطادر . زیرا انسانلر عینی زمانده متعدد جمعیتلره منسوب اولابیلیرلر. مثلا برتورکی نظراعتباره آلکز: اونك برعائله‌سی اولدیغنی ، احتمال برسپور هیئتنه ویابرادبی محفله وبونلرله برابر هلال احمر ، صلیب احمر کبی بر جمعیت خیریه‌یه‌ده منسوب بولنه بیله جکنی ، نهایت بر مسلکی اولمق اعتباریله مسلکداشلریله متساند وسیاسی فکرلری اعتباریله برفرقه‌یه التحاق ایله‌مش اولاجغنی کوز اوکنه کتیریکیز . بوشخص حیاتنده‌کی همان هر نوع فعالیت ایچون بر باشقه جمعیته ، اوفاق ویا بویوك ، اهمیتلی ویا اهمیتسز برهیئته منسوبدر . فقط هیچ برینه صورت مطلقه‌ده تابع واسیر دکلدر. ایجابنده بونلردن برینی‌دیکرینه ترجیح ایله‌مسی کندی‌النده‌در. ایشته مدنیتك آرتماسیله برابر جمعیتلرکده چوغالماسی و جمعیتلرك چوغالماسیله برابر فردلرك استقلالی آزالاجق یرده دها زیاده اولماسی بو سایه‌ده تأمین ایدلمش اولور . فردك هربیریده جمعیت سایه‌سنده میدانه کلن بر واقعه منظره‌سنی اکتساب ایدییور .

**جمعیتلرك تصنیفی** مدنی انسانك منسوب اولدیغی جمعیتلر متعدد ، فعالیت غایه‌لری متعدد اولدیغندن اجتماعیاتك ایلك هدفی جمعیتلرك تصنیفی اولمالیدر .

جمعیتلری تصنیف ایله‌مك ایچون ایکی نقطه‌یه دقت ایله‌مك لازمدر :

١ — فردلر آراسنده مشترك اولان غایه‌لر ، تصورلر .

٢ — بوغایه‌لره ، تصورلره الویریشلی تشکیلات .

مشترك غایه‌لر و تصورلر ، بر آراده بولونان انسانلرده بعضاً غیر مشعور اولارق موجود اولابیلیر. مثلا برقیرده عینی‌زمانده کزینمکده اولان انسانلری نظردقته آلالم. هربرینك غایه‌سی باشقه‌در : بریسی چوجوغنه هوا آلدیرمق، دیکری براثرادبی اوقومق ، اوچونجیسی دیکلنمك‌ویا آرقاداشلریله کوروشمك الخ ... مقصدیله کلمشدر. یعنی بوشخصلرك اوآنده‌کی غایه‌لری تماماً خصوصی ماهیتده‌در . مع‌مافیه یکدیکرینه علاقه‌سز کوزوکن بو آداملر آراسنده هیچ

اولمازسه کیزلی برطرزده بعضی مشترك غایه‌لرك موجوداولدیغنی ادعا ایده‌بیلیرز: مثلا یکدیکرینك حیاتنه حرمت ایله‌مك آرزوسی. چونکه بو آرزونك اخلال اولندیغنی و کزیمکده اولانلردن برینك دیکرینه تجاوز ایله‌دیکنی فرض ایده‌لم. او آنه قدر قلبلرده کیزلی برطرزده یاشامقده اولان، صانکه اویقوده بولنان مشترك حسلر بردنبره شعوره هجوم ایده‌جکدر. برآن اول هیچ یوق کبی کوزوکن جمعیت حیاتی بر لحظه‌ده صوك غلیان مرتبه‌سنه ایریشه‌جك، متجاوزی تأدیب، معصومی ویا ضعیفی حمایه ومدافعه ایچون درحال وشدتلی مداخله‌لر وقوعه کله‌جکدر.

ایشته جمعیت حیاتنه حاکم کوزوکن بوغایه‌لر، تصورلر هرجمعیتده برتك ویا محدود (معین) ویا متعدد، نامحدود (بربرینه‌قاریشمش،معضل) اولابیلیر.

**١ — معین و محدود غایه‌لی جمعیتلرك حیاتلری غایه‌لری ایله مشروطدر.** غایه تماماً تحقق ایتدیمی، یاخود اوندن واز کچیلدیمی ویا تحقق ایده‌میه‌جکی قطعیاً آکلاشیلدیمی؛ جمعیت اورتادن قالقار. مکرکه بو اثناده دیکر بر غایه جمعیت افرادی طرفندن قبول ایدلمش واونك تعقیبنه باشلانیلمش اولسون. مثلا بر قاموس نشری ایچون بر قاچ کیمسه‌نك برلشه‌رك چالیشماسی کبی، قاموس نشر اولونجه جمعیت انفساخه اوغرار. کذا بر تجارت مقصدیله برلشمش اولان کیمسه‌لر تجارت ایده‌میه‌جکلرینی آکلاینجه شرکتلری ایستر ایسته‌مز اورتادن قالقاجقدر. عثمانلی سلطنتی زماننده استانبولده صیق صیق کورولن اختلاللرده تشکل ایدن جمعیتلرده بوقبیلدندر. اداره‌دن عاجز برسلطانك دکیشدیریلمه‌سنی ویا مرتشی بر وزیرك کله‌سنی ایسته‌ین واسکی وقعه نویسلرك «جمهور» دیدکلری اختلالجیلر مقصدلرینه ایرنجه، اونلرك تشکیل ایله‌دکلری قالاباللق داغیلاجق، یاخود بر هیئت مجتمعه اولارق موجودیتنی ادامه ایتمك ایسته‌یورسه یکی بر دیکر غایه تعقیبنه قویولاجقدر.

محدود و معین اصل غایه یاننده دیکر تالی غایه‌لرك بولونماسی‌ده ممکندر. آنجاق اونلرك جمعیتك ماهیتنی تعیین وحیاتنی تحدیدده تأثیری حائز اولمالری

يك استثنائيدر. مثلا وزيرك ويا سلطانك عليهنه قيام ايدنلر آراسنه چاپولجيلق ايتمك ايستهين بعضى سفيللرده قاريشابيلير، ياخود بر بانقه، هدف تأسيسيله مناسبتى اولماديغى حالده، بعضى فعاليت خيريهيه اشتراك ايدهبيلير. حالبوكه بو مؤسسهنك دوام ويا فسخى ايله بو فعاليت خيريهنك دوغرودن دوغرويه هيچ بر مناسبتى يوقدر.

محدود و معين غايهلى جمعيتلرك تالى بر تصنيفنى ياپمق ايچون تشكيلاته باقمق لازمدر. بر بانقه شركتنك، بر سپور قلوبنك منتظم تشكيلاتى واردر. فقط بر قاتلى ويا خيرسزى قووالايان خلق و يا ظالم ادارهيه قارشى اختلال ايدنلر بعضاً تشكيلاتدن محروم اولارق حركت ايلرلر.

٢ — اك مهم جمعيتلر، اجتماعيات علمنك اصل موضوعنى تشكيل ايدنلر متعدد، معضل غايهلى اولانلردر. و معناى خاصيله جمعيت ده بونلره اطلاق اولونور.

عائله اويله بر دار جمعيتدركه اوجاغنده متعدد غايهلر تطمين ايديلير. مادى رفاه، محبت، ذهنى و خلاقى تربيه، اكلنجه الخ. عائلهنك افرادينه تأمينه چاليشديغى نعمتلردر. ملى دولت ساده آسايش ايشلريله اوغراشماز، فعاليتنى نامحدود اولارق توسيع ايدر: علملرى، صنايعى، گوزل صنعتلرى حتى دينى الخ... حمايه ايدهر، انكشافلرينه خدمت ايلر. بر عمله سنديقاسنك هدفى ده چوق دفعه فابريقه صاحبلرندن يوكسك گوندهلك الده ايلهمكدن عبارت دكلدر وبونك يانكنده، او درجهده همتلى صاييلان بر چوق معضل غايهلرده تعقيب اولونور.

فقط بو متنوع وعادتا حدودسز غايهلرك الده ايديله بيلمهسى ايچون هرشيدن اول عائلهنك، دولتك الخ... وار اولماسى لازمدر. معضل غايهلى جمعيتلرك غايهلرى حياتلرى ايله مشروطدر. بناءً عليه جمعيتلرك بر اعتبارله بوتون غايهلرى بر تك نقطهده، هپسنك تحققى ايچون عمومى واسطه خدمتنى گورن بر اصلده طوپلانير: اوده وار اولمق، حياتى ادامه ايتمكدر. ناصل بر انسانك حياتده

متعدد غایه‌لری وار ایسه و اونلری تامین ایده‌بیلمك ایچون هرشیدن اول باشامغی ایسترسه ، اونك کبی جانلی برهیئت دیمك اولان عائله‌ده ، دولت‌ده هرشیدن اول یاشامغی ایستر ، کندی وارلغنی حد ذاتنده ومطلق بر غایه عد ایدر وسینه‌سنده‌کی فردلرك هرشیدن اول اوکا خادم اولماسنی طلب ایدر.

کورولویورکه بو نوع جمعیتلرله اولکیلر آراسنده‌کی فرق اولکیلرك غایه‌سنك کندیلرندن خارجده اولارق متصور بولونماسنده ، بونلرك ایسه وارلقلرینك بذاته غایه تشکیل ایدر کوزوکمه‌سنده‌در .

بو ایکنجی نوعدن اولان جمعیتلری‌ده ( اجتماعیاتك موضوع خاصی بونلردر ) برتالی تصنیفه تابع طوتمق ایچون تشکیلاته مالك اولوب اولمادقلرینه باقمق لازمدر .

بونلردن تشکیلاته مالك اولمایانلر آراسنده اك نظردقته چارپانی «ابتدائی جمعیت » دیدکلریمزدر .

« بونلرده اجتماعی افعوله‌لر ( وظیفه‌لر ) یکدیکرندن تفریق وتمیز ایدیلمه‌مش وتخلف ایتمش عضولر احداث اولونمامشدر . بوابتدائی جمعیتلر عینی زمانده دینی ، سیاسی ، اقتصادی ، حقوقیدرلر . بردینی بایرام آیینی اجرا ایتمك ، برابرجه یمك ایچمك، قانون یاپمق ، برمجرمك منسوب اولدیغی زمره‌نك هیئت مجموعه‌سندن ثار آلارق عکس‌العملده بولونمق ایچون بوجمعیتلرك بوتون اعضاسی طوپلانیر . اساساً کوزوله‌جك ایش نه اولورسه اولسون اونلر آرالرنده نه اهلیت نه‌ده مرتبه فرق قبول ایدرلر . ( هه‌س وغله‌یز ، اجتماعیات درسلری ترجمه‌سی ، صحیفه ١١ ـ ١٢ )

تکامل نتیجه‌سنده میدانه کلن بزم منسوب بولندیغمز جمعیتلرده ایسه تشکیلات واردر ، یعنی دینی ، سیاسی ، علمی ، اقتصادی ، بدیعی ، صحی الخ .. فعالیتلرك هربری دیکرندن آیریلمشدر ، ایشلر بولونمه ، اختصاص کسب ایله‌مش فردلره تودیع اولونمشدر . اوصورتله‌که تشکیلاته مالك وتك ومعین غایه‌لی جمعیتلر بو مقصدله حصوله کلمش وتشکیلاته مالك معضل غایه‌لی جمعیتلر ایچنده اخذ موقع ایتمشدرلر .

تصنیفمزی شو جدولده خلاصه ایدییورز :

١ — غایه‌سی تك ، معین جمعیتلر

آ ) تشکیلاتسز اولانلر : مشترك برحس ( غلیان ، هرهانکی براحتراص) ایله حرکته کلن قالاباالق کبی .

ب ) تشکیلاتلی اولانلر : هرنوع اختصاص هیئتلری ، شرکتلری کبی

٢ — غایه‌لری معضل جمعیتلر ( اجتماعیاتك موضوع خاصی‌اولانلر )

آ ) تشکیلاتسز اولانلر : مختلف فعالیتلرده بولنان ، فقط اختصاص وایش بولومنه مالك اولمایان ، ویا پك آزمالك اولان ابتدائی جمعیتلر، بالخاصه سمیه Clan .

ب ) تشکیلاتلی اولانلر : مختلف فعالیتلره شامل اولان وعینی زمانده ایش بولومنی تطبیق ایله‌مك اعتباریله هربرفعالیت ایچون اختصاصلی‌تشکیلاتی اولانلر .

**اجتماعیات درسلرینك پلانی**

بودرسلرده برطرفدن انسانلرك اجتماعی فعالیتلرینی، دیکرطرفدن بوفعالیتلری‌ممکن‌قیلان اجتماعی‌هیئتلری کوزدن کچیره‌جکز. بو جمله‌دن اولارق اولااقتصادی فعالیت ایله اقتصادی هیئتلره باقاجغز . بونلرك حقنده لازم کلن معلوماتی ویردکدن صوکرا معضل فعالیتلره مالك اولان‌اجتماعی‌هیئتلری، عائله ودولتی، تاریخی اصللری وتکامللری وحال حاضرده‌کی روللری اعتباریله طانیمغه چالیشاجقز . نهایت بونلرك خدمتنده بولندقلری مفکوره‌لری : ( فردلر آراسنده وملتلر آراسنده ) عدالت مفکوره‌سنی ، بدیعی ، دینی ، علمی مفکوره‌لری ، اجتماعی ماهیتلری اعتباریله ، تدقیق ایده‌جکز .

# برنجی قسم

## اقتصادی اجتماعیات

# برنجی فصل

## مادی احتیاجاتی تطمین وسیله‌سیله تشکل ایدن هیئتلر

**خلاصه** : اتنوغرافیا مشاهداتی ابتدائی انسانلرك اقتصادی غایه‌لری اکثریا مستقلاً تعقیب ایله‌مدکلرینی ، بدیعی ، اخلاقی ، بالخاصه دینی دوشونجه‌لره عینی زمانده دها فضله موقع واهمیت بخش ایله‌دکلرینی کوسترییور .

بوندن دولایی جمعیات ابتدائیه‌ده منحصراً مادی احتیاجی تطمین ایچون تشکل ایتمش زمره‌لر بولنه‌ماز . بوکبی زمره‌لرك تشکلی معاصر جمعیتلره خاص کبیدر . زیرا قرون قدیمه وقرون وسطانك اصناف هیئتلرنده بیله دینی تصورات پك مهم بر موقع اشغال ایدر .

معاصر جمعیتلرده مادی احتیاجك تطمینی وسیله‌سیله تشکل ایدن هیئتلر سندیقالر وقوئوپه‌راتیفلردر .

سندیقالر بر مسلکدن اولان ایشجیلری ویا پاترونلری ، مسلکی منفعتلرینك مدافعه‌سی ایچون بر آرایه طوپلار .

قوئوپه‌راتیفلر یا استحصال فعالیتنك مشترکاً اصلاحی ، یا اعتبار ( پاره ) تدارکی ، یا استهلاك اولونه‌جق موادك ایی واوجوز اوله‌رق اشتراسی مقصدیله میدانه کلیر . الك مهمی والك فضله موفق اولانی بو صوکنجیلردر .

**ابتدائی قوملرده انتفاعی فعالیت**

ییه‌جك ، کیه‌جك وبارینه‌جق . . . ایشته انسانك کرك فرد کرك جنس اولارق حیاتنی ادامه ایله‌مسی ایچون تطمینی لازم کلن اوچ اساسلی احتیاجی . بونی کوز اوکنده بولوندیرانلر بو « کشمکش حیات » ك دائما « نانپاره وپلاسپاره » تدارکی ایچون وقوعه کلدیکنی ظن ایدرلر ؛ انسانلرك دیدیشمه‌لرینك ، چالیشمق وقازانمق ایسته‌ملرینك اصل سببی ، بناءً علیه بوتون ترقیلرك حقیقی باعثی بو احتیاجلردن عبارت اولدیغنه قانعدرلر ؛ بشرك تاریخنده دائما ویالکز مادی وضعیتك اصلاحی یولنده ، دها ایی غدا ، لباس ومسکن تأمینی آرزوسیله وقوعه کلن جهدلردن متولد ترقیلر مشاهده اولندیغنی ، بوکونکی نسبی رفاهه‌ده آنجق ومنحصراً بو آرزولرك تأثیریله ایریشلدیکنی فرض ایدرلر .

حقیقتده ایسه ، اجتماعی بر نقطهٔ نظردن اقتصادی حادثه‌لری تدقیق ایدنجه، اونلرده « فائده ، منفعت » تصورینک یکانه وحتی اك قوتلی عنصر اولمدیغی، دینی ، بدیعی ، اخلاقی دوشونجه‌لرك اك ابتدائی اقوامده بیله، ( حتی بالخاصه اونلرده ) اقتصادی اندیشه‌لره اهمیتلی بر نسبتده قاریشمش بولوندیغی کورولور. حتی ، چوق کره ، اونلره تفوق بیله ایدر : داروین ارض النار سا کنی اولان بر وحشی یه بر پارچه قیرمزی قوماش ویرر . وحشی صوغوقدن تتره‌مکده اولدیغندن داروینك منتظر اولدیغی حرکت اوقوماش ایله وحشینك چیپلاق وجودینی اورتمه‌سی ایدی . برده نه کورسون ؟ وحشی قوماشی پارچه پارچه ایدوب آرقاداشلرینه داغیتیور ، اونلرده تزیینات مقامنده طاقینمغه باشلیورلر. بووقعه کوزللك کبی لانفعی براندیشه‌نك ، حتی اك بیوك محرومیت ایچنده بولنان انسان روحنده بیله اك مبرم کوزوکن مادی احتیاجلرك تطمینی آرزوسنه غلبه چالا بیله‌جکنی کوسترر .

اساساً « فایدا » دوشونجه‌سنه یابانجی بو کبی تمایللر اولماسه‌یدی بشریتك ایلك ترقی آدیملرینی آتمش اولماسی غیر قابل ایضاح اولوردی. ابتدائی انسانلرك ایچنده یاشامقده اولدقلری یوقسوللغی دوشونه‌لم . بووضعیتده بولنان کیمسه‌نك حالنی آز دوزلته بیلمك ایچون صرف ایتمسی لازم کلن غیرت او قدر چوقدر والده ایدیله‌جك صلاح اوقدر جزئیدرکه ایکیسنی قارشیلاشدیرنجه نتیجه‌نك زحمته دکمیه‌جکنه حکم ایدلمه‌سی دها طبیعی کوزوکور. ایشته بونك ایچوندرکه اقتصادی ترقینك اك مهم آدیملری ، مثلا آو ایله کچینن ابتدائی انسانلرك چوبانلغه ویا زراعته کچمك ایچون آتدقلری ایلك آدیملر ، اونلرك چوبانلقدن ویا زراعتدن بکله‌دکلری فائده‌دن زیاده دینی اعتقادلرله ایضاح ایدلمك لازم کلیر . اساساً هرهانکی بریکی فعالیتده فائده موجود اولدیغنك فرقنه واریلماسی ایچون اولا اونك تجربه ایدلمش اولماسی شرط بولوندیغندن هر حالده انسانلری بو ایلك تجربه‌یی یاپمغه سوق ایتمش اولان سائقلرك منفعت تأمینی آرزوسنه یابانجی اولدیغی آشکاردر .

بونی اثبات ایله‌ین مثاللر چوقدر: شمال غربی آمریقاده‌بولنان عشیرتلرك تطبیق ایلدكلری یكانه زراعت اونلره‌برغدا تأمین ایله‌مز ، بلكه توتون اوصافنی حائز بر نبات یتیشدیرمكی ممكن قیلار . بر‌ه‌زیلیاده‌كی عشیرتلر آوروپالیلردن طاووق یتیشدیرمك اصولنی قبول ایله‌مشلر ایسه‌ده اونك نه أتندن نه‌ده یمورطه‌سندن استفاده ایتمه‌مكده‌درلر . آفریقانك شمالی مستثنا اولمق اوزره دیكر بر چوق محللرنده اوكوز بر نوع لوكس حیواندر. اصلا چفت سورمك ایچون قوللانیلماز .

كورولویوركه ابتدائی قوملرده اقتصادی ( انتفاعی ) غایه‌لری دیكرلرندن صراحةً تفریق ایله‌مك و اونلرك تطمیننه خدمت ایدن فعالیتلری وهیئتلری آییرمق مشكلدر . ابتدائی قوملرده یالكز اقتصادی هدفلرك تحققی ایچون وجوده كلمش تشكیلاته تصادف اولونماز . كنیش واجتماعی معناسنه ابتدائی عائله اولان سمیه ( یعنی بر قاندن اولدقلرینی فرض ایدن افراد زمره‌سی ) بر طرفدن اقتصادی وظیفه‌لری درعهده ایله‌مش اولدیغی كبی دیكر جهتدن دینی ، حقوقی الخ ... فعالیتلرك‌ده مركزیدر .

**اصناف هیئتلری** اقتصادی فعالیتلرینك خصوصیتنه كوره انسانلرك زمره‌لره آیرلمش بولندقلرینی آنجق اولدقجه یوكسك بر مدنیت سویه‌سنده بولنان جمعیتلرده كورویورز . مع‌مافیه روما ایمپراطورلغنده‌كی اصناف جمعیتلرینه باقارسه‌ق اونلرك تشكلنی موجب اولان سببك ساده فردلرك منفعتلرینی لایقیله تأمین ایله‌مكدن عبارت اولمادیغنی ، بو جمعیتلرك بر عائله ، حتی بر جامعهٔ دینیه ماهیتنده بولندیغنی مشاهده ایده‌رز . رومه‌ده‌كی اصناف

• بر جمعیت حالنده بولونمالری حسبیله بالطبع ، عندالحاجه ، منافع مشتركه‌لرینی دها ایی مدافعه ایدرلردی . فقط بو فائده مذكور مؤسسه‌نك حصوله كتیردیكی مفید نتیجه ایدی ، یوقسه اونك سبب تأسسی دكلدی . اصناف جمعیتلری هرشیدن اول برر دینی جماعت ایدی . اونلرك هربرینك كندیلرینه مخصوص برر معبودلری اولوب احوال مالیه‌لری مساعد اولانلر برر معبد انشا ایله آیین روحانیلرینی اوراده اجرا ایدرلردی . . . وبو مسلكی دینك كندینه مخصوص بایراملری ، ضیافتلری وقوربانلر

كسمك عادتلری وار ایدی . هرفرصت شطارتلی اجتماعلره وسیله تشکیل ایدردی . بوندن باشقه جماعت حسابنه پاره ویه‌جك تصدق ایدیلیردی . . . اعضالر یرلرینه قارده‌شجه ایی معامله ایدرلر ، و اکثریتله یکدیگرینه قارده‌ش دییه خطاب ایدرلردی. ( دورقهیم ، اجتماعی تقسیم عمل ترجمه‌سی ، صحیفه ١٢-١٣ )

بو دوردن و تشکیلاتدن عصرلرجه مدت صوکرا آناطولی‌یی کزمش اولان ابن بطوطه ( سیاحتنامه ، صحیفه ٣١٢ ـ ٣١٣ ) تورك اصناف جمعیتلرینك اوصافنی آکلاتدیغی وقت، «اخیلری» یکدیگرینه باغلامقده اولان حسیاتك رومالیلرککینه پك مشابه اولدیغنی کوروپورز ( مراجعت: تورکیات مجموعه‌سی ، آغستوس ١٩٢٥ ، صحیفه ٢٧٤ ـ ٢٧٥ وکوپریلی زاده فؤاد: «ایلك متصوفلر » صحیفه ٣٣١ ، برنجی نوط ) .

غربده قرون وسطادن اعتباراً اون سکزنجی عصرك نهایتنه قدر باقی قالمش اولان اصناف هیئتلری‌ده (les corporations) هم « پیر » ینه حرمت ایدن بر دینی جماعت ، بر اکلنجه ارقاداشلغی ، بر تعاون جمعیتی ، هم‌ده نهایت هرکسك مسلکی وظیفه‌لرینه اعتنا ایله رعایت ایله‌مسنه صیقی صیقی دقت ایدن بر اخلاقی انضباط تشکیلاتیدر . قرون وسطا نهایتنده آلمانیاده قورپوراسیونلری تدقیق ایدن بر آلمان مؤلفی اونلرده درت وصف بارز بولمقده‌در : ١ ـ قو پوراسیونلر هم بر بیتی صناعتخانه هم‌ده بر دینی طریقت دیمکدر . ـ ٢ قورپورا سیونلر ارثی برر انحصار تشکیل ایدر. ٣ ـ قورپوراسیونه داخل افراد یکدیگرینه مساوی دکلدر . اونلرده ( طبقی اسکی تورك اصناف هیئتلرینك فتوتنامه‌لرنده کورولدیکی اوزره ) درجات ومراتب واردر . الك آشاغی مرتبه‌ده اولان چیراغك وضعیتی عائله نزدنده چالیشان وافراد عائله‌دن صاییلان کوله‌وضعیتنه مشابهدر. ٤ـ بو اشاغی مرتبه‌ده اولان ایشجیلر منفعتلرینی مدافعه ایچون ، طبقی زمانمزده عمله‌نك یاپدقلری کبی ، تعطیل اشغاله توسل ایدرلر . فقط بو تقدیرده بوتون سیاسی قوتلر اونلرك علیهنه توجه ایدر .

مع‌مافیه‌اقتصادی صفحه‌نك قرون‌وسطا اصناف‌هیئتلرنده اهمیت اکتساب

ایله‌مسنی موجب اولان بر نقطه وار ایدی : بر بلده‌ده بر صناعت اجرا ایدن آدم ، ایستر دستگاه صاحبی ، ایستر ساده‌جه قالفا ویا چیراق اولسون ، مجبوری اولارق اوصناعتك «لونجه» سنه منسوب وتابع بولونوردی. لونجه‌دن خارجده اولان افرادك مستقلاً اجرای صناعت ایله‌مسی یاساق ایدی. بویله‌جه لونجه هرمسلکه عائد فعالیتی تحت انحصارینه آلمش بولونیوردی .

بو انحصار برده امتیاز ایله برابردی : هرشهرده بر صناعت ایله مشغول کیمسه‌لرك مقداری معین ایدی . بو صورتله اصناف آراسنده رقابت تحدید ایدلمش اولویوردی . لکن بو تحدیداتدن دولایی اصنافك سوء استعماله وارماماسنی و خلقك ضرر کورمه‌مسنی تأمین ایچون اصنافك اعمال ایده‌جکی اشیانك اوصافی ، مواد ابتدائیه‌سنك نوعی الخ . . . تماماً تثبیت ایدلمش بولونویوردی . حتی چارشو تشکیلاتی اصنافك دائمی بر نظارت آلتنده بولونماسنی ممکن قیلاجق طرزده ایدی . اهل‌حرفت آچیق دکانده ، مشترینك کوزی اوکنده چالیشیردی . استانبولك بویوك چارشوسی ، اسکی حالنده بوتشکیلاتك شایان دقت برنمونه‌سنی تشکیل ایتمکده ایدی .

هرشهرده صناعت اربابنك مشتریلری عمومیتله ینه‌اوشهر خلقندن عبارت اولدقچه بوتشکیلات دوام ایله‌دی . لکن «اورته زمانلر» ك صوکندن اعتباراً شهرلر آراسنده مناسباتك کیت کیده قولایلاشماسی ، دره‌بکلك اداره‌لری یرینه منتظم وبویوك دولتلرك قائم اولماسی، یوللریاپیلماسی سایه‌سنده هرشهرك صناعت اهلی دیکر شهرلرك و حتی دیکر مملکتلرك خلقنه صاتیلمق اوزره مال اعمال‌ایله‌مکه باشلادی. اسکیدن دار برقصبه‌نك محدود احتیاجلرینه کوره میدانه کلمش اولان لونجه‌لر ، آرتق سعی و رقابت سربستیسنه مانع اولمقده ایدیلر. بناءً علیه‌صناعی ترقی‌یه‌ده انکل‌تشکیل‌ایدییورلردی . بوحال، آوروپاده، اون‌سکزنجی عصرده حصوله کلن‌صناعی انقلاب یوزندن اوکا انطباق‌ایله‌مك قابلیتنی اظهار ایده‌مه‌ین قورپوراسیونلرك الغاسی استلزام ایله‌دی .

تورکیه‌ده‌ایسه برعصردنبری باشلیجه بویوك‌شهرلرده، آوروپا مصنوعاتنك

اوجوزلغی یوزندن صناعتك یاواش یاواش محو اولماسی عینی نتیجه‌یی موجب اولدی ، اصناف هیئتلری اهمیتلرینی غائب ایله‌دیلر ، انقراضه یوز طوتدیلر . تنظیمات دورنده سیاسی قوتی اللرنده بولوندیرانلر طرفندن

ایش بولومی ( مسلك ) تشکیلاتی اسکیسی قدر بیله حمایه اولونمادی . و بالنتیجه برعصر اولکی صنایعمز محو اوله‌رق برینه آوروپاده‌کی شکللرده تماملیه اقتباس ایدیله‌مدی.
( سردن کچدی زاده ادیب ، ملکیت نهجنك تکاملی ، صحیفه ۱۲٦ )

بوکا مقابل آوروپالیلرك رقابتنه معروض اولمایان نقلیه ایشلرنده یاقین زمانه قدر حماللرك ، عربه‌جیلرك ، قاییقجیلرك ، معونه‌جیلرك امتیازلی یعنی انحصار شکلنده بو خدمتی کندیلرینه بخسه‌مش اولان کدکلری باقی ایدی . عبث یره سعی رقابتنه بر مانعه اولان بو تشکیلات جمهوریتك تأسسندن صوکرا الغا اولوندی .

سندیقالر

یکی فعالیت صناعیه طرزلری ایله آوروپاده یکی مسلك تشکیلاتی میدانه کلمشدر . بونلره « سندیقا » Syndicat دیرلر . تورکیه‌ده فعالیت صناعیه‌نك هنوز کیری برحالده بولونماسی بو قبیلدن تشکیلاتك توسع ایتمه‌مسنی موجب اولویور . واقعا عمله‌نك طوپلو اولارق بولندقلری ازمیر ، استانبول ، ارکلی کبی بعضی محللرده ، بعضی صنایعده و نقلیه ایشلری کبی بعضی عمومی خدمتلرده مستخدم ایشجیلرك وجوده کتیردکلری تشکیلات واردر . آنجق بو تشکیلات هنوز امکلمه دوره‌سنده بولونویور ، چوق دفعه دوام ایتمه‌رك انحلال ایدییور . پاترون سندیقالرینه مشابه جمعیتلر ایسه استانبولده میدانه کلمشدر . اساساً سندیقالرك حقوق و وظائفنك نه‌دن عبارت بولندیغی برقانون ایله مملکتمزده هنوز تثبیت ایدلمش دکلدر . [۱]

سندیقا ایله اسکی اصناف هیئتلری آراسنده‌کی فرقلر هانکیلریدر ؟

---

[۱] بیوك ملت مجلسنده دردست مذاکره اولان « ایش مجله‌سی » سندیقالر حقنده آوروپا قانونلرندن ملهم اولارق لازم کلن احکامی احتوا ایتمکده‌در . اساساً انکشاف صناعیسی تورکیه‌یه نسبتله پك اسکی اولان فرانسه‌ده بیله سندیقالرك قانونه نظرنده مشروع موقعلری آنجق ۱۸۸٤ تاریخنده طانمشدر .

١ — اصناف هیئتلری تشکیلاتی عینی صناعتی اجرا ایدن بوتون اشخاص چیراق اولسون ، اوسته اولسون ، براشدیرر ، بویله‌جه برصنف مستحصلی برکل حالنده برصنف مستهلکه اولارق قارشی قویاردی. سندیقالرده ایسه عینی اقتصادی استحصال منظومه‌سنه داخل اولان عمله وپاترونلر اکثریا آیریلمش بولونورلر . عمله‌لر آیری ، پاترونلر یعنی بیکارجه وحتی یوزبیکلرجه( آمریقالی فوردك مؤسسه‌لرنده ایکی یوزبیك عمله چالیشمقده‌در) ایشچی‌یی خدمتنه آلان عظیم تشبثات صناعیه مدیرلری آیری سندیقالر تشکیل ایله‌مکده‌درلر . واقعا مختلط سندیقالرده واردر. فقط بونلر دها زیاده استثنایی تشکیل ایدرلر. بو افتراق قطعی کبیدر . وشیمدیکی احوال وشرائطك برافاده‌سیدر . اسکیدن دستگاه صاحبیله، اوسته‌سیله برلوکجه‌ده اولان ایشچینك برکون اوسته ودستگاه صاحبی اولماسی ممکن ایکن شیمدی عمله‌نك پاترون موقعنه چیقابیلمه‌سی اولدقجه مستثنا بر وقعه تشکیل ایدر .

٢ — اسکیدن بر شهرده مقیم اولوب بر صنعتی اجرا ایده‌بیلمك ایچین مطلقا اصناف هیئتنه قبول ایدلمش اولمق لازم ایکن شیمدی سندیقایه اشتراك ایله‌مك برصنعته سلوك ایده‌بیلمك ایچین شرط دکلدر . آرزو ایدن پاترونلر ویا ایشچیلر سندیقایه کیررلر . مثلا انکلتره‌ده ایشچی خلقك آنجق یوزده اوتوزی سندیقالره یازلمشدر . فرانسه‌ده سندیقالره داخل عمله‌نك مقداری احوال وزمانه کوره دکیشمکده‌در. متحدهٔ آمریقاده ٣١ آغستوس ١٩٢٧ده ایش هیئت اتحادیه‌سنه یازیلی عمله مقداری اوچ میلیونه بالغ دکلدی. دیمك که عمله سندیقالری بوتون عمله صنفنی بر آرایه طوپلامقدن چوق اوزاقدرلر. مع مافیه هر سندیقا مسلکك ممثلی اولمق واونك منافعنی هیئت عمومیه‌سیله مدافعه ایله‌مك ادعاسنده‌در. بو صورتله پاترونلرله عمله آراسنده هرهانکی براختلافده سندیقانك طلبلری ترویج اولوندیغی ، سندیقایه داخل اولسون ، ویا آندن خارج بولونسون بوتون مسلك اربابی بوندن استفاده ایدر .

٣ — اصناف هیئتلری هرشهر ایچین باشقه ایدی . یکی اقتصادی حیات

هر ملتده هر نوع ایشجیلك ایچین تك سندیقا پرنسیپنی تعقیب ایدر . حتی هر ملی سندیقانك دیکر ملی سندیقالرله مناسبتده بولندیغی یعنی بین الملل ارتباطلر پیدا ایلدیکی ده واقعدر .

١ ـ عینی مسلکدن اولان ایشجیلر آراسنده سندیقالرك منافعی وضرماتی تعاون وتساندتأسیس اولونور . یاردیم صندیقلری سایه‌سنده اختیارلرك ، چالیشامیه‌جق حالده اولانلرك ، یتیم ودوللرك احتیاجلرینی تهوینه چالیشیلیر . مسلکی درسلر ترتیب ایدن ، ایجاب ایدنجه اعضاسنه حقوقی مسئله‌لرده یول کوسترن سندیقالرده واردر .

آوروپاده زراعت سندیقالری ایسه دها ایلری کیتمکده ، عادتا افرادی بیننده بر استحصال شرکتی وجوده کتیرمکده ، زراعت ایچین لازم اولان وطوپدن ویا مشترك سرمایه ایله آلنماسی کارلی اولار داوار ، توخوملق ، کوبره ، ماکنه‌لر اشتراسیله و الده ایدیلن محصولك صاتیلماسنه دلالت ایله‌مکله بر آز صوکره موضوع بحث ایده جکمز قوئوپه‌راتیف شرکتلرینی آکدیرمقده‌در .

٢ ـ بو تعداد ایله‌دیکمز خدمات آنجق اسکیمش ، تشکیلاتی ایلرله‌تمش وقوتله‌نمش سندیقالره مخصوصدر . مملکتمزده اولدیغی کبی سندیقا حیاتنك هنوز ابتدائی بر دورنده بولندیغی محللرده سندیقاجیلرك فعالیتی بالخاصه بر نقطه اطرافنده تمرکز ایدر : ایشجیلرك پاترونلره وپاترونلرك ایشجیلره قارشی مشترك منفعتلرینك مشترکاً مدافعه‌سی ، یعنی حیاتی هر کونکی قازانجیله اداره‌یه مجبور اولان عمله‌نك ایجابنده سرمایه صاحبلرینك مفرط تکلیفلرینه مقاومت ایده‌بیله‌جك بر حاله کتیریله‌سی .

عمله ، عینی صناعتی اجرا ایدن آرقاداشلریله بر جمعیت ، بر سندیقا تشکیل ایده‌بیلدیکی کون ، پاترون ایله آرالرنده‌کی عدم مساوات قسماً زائل اولور . مذکور جمعیت ، اعضاسنك اعانه‌سی سایه‌سنده طوپلانان پارالرله آز چوق بر سرمایه‌یه مالك اولدیغندن عمله پاترونك هر تکلیفنی قبول ایتمیه‌رك مقاومت ایده‌بیلیر .

ایشته بومقاومت سایه‌سنده‌درکه سندیقالر پاترونلرك هرکس ایله آیری آیری پازارلق ایده‌رك عمله‌نك محتاج وضعیتندن استفاده ایتمه‌سنه ودون بر اجرت ایله وهرکون اعظمی مدت سعی ایله اونلری استخدام ایله‌مسنه مانع اولمغه موفق اولدیلر. متحد بر کتله حالنده پاترونلر قارشیسنه چیقارق نهایةالامر چوق یرده معشری مقاوله Contrat collectif یعنی اجرت وسعی ساعتلری حقنده سندیقا ایله پازارلق وسوزلشمه اصولنك قبولنی تأمین ایله‌دیلر.

۳. — بو سایه‌ده خارجی منظره‌سنه باقیلنجه اسکی اصناف هیئتلرینك اوصاف دینیه و اخلاقیه‌سندن محروم اولارق منحصراً بر منفعت مجادله‌سی ایچین قورولمش ما کنه کبی کوزوکن، ضررلی تعطیل اشغالار ویا عمله‌نك متحد پاترونلر طرفندن قاپو طیشاری ایدلمه‌سی کبی مؤسف صفحاتی احتوا ایدن وبعضاً ایشجیلرك مفرط طلبلری یوزندن ملی اقتصادك رخنه‌دار اولماسنه سببیت ویرن سندیقا تشکیلاتی عینی زمانده اخلاقی اوصافك‌ده تمیه‌سنه‌مساعد برزمین تشکیل ایدییور. ایشجی سندیقایه کیره‌رك کندی شخصی‌قیمتی‌حقنده دوغرو برحسه مالك اولویور؛ زیرا کندیسنك یالکز باشنه قالدیغی زمان بر شی یاپامامسنه مقابل سندیقایه اشتراك ایلیه‌رك ثقلتنی ترازویه آتمقده اولدیغنی آکلایور. تساندك قیمتنی‌ادراك ایله‌یور. ایشجینك مهارتنك وچالیشقانلغنك یالکز کندیسنه دکل بلکه بوتون آرقاداشلرینه فایده، و بجرکسزلکنك وتنبللکنك‌ده مضرت کتیردیکی کورولویور. چونکه معشری مقاوله ایله چالیشمقده اولان عمله آراسنده تنبللر چوق اولدیغی نسبتده پاترونلرك سیاناً ویرمکی قبول ایله‌دکاری اصل اجرتی تنزیل ایتمك ایسته‌یه‌جکلری وبوصورتله فنا چالیشان غیرتسز ایشجی‌یوزندن عمومك ضرر کوره‌جکی آشکاردر. بوندن دولاییدرکه سندیقا سایه‌سنده ایشجیده مسئولیت حسی آرتار، ایفا ایدیلن وظیفه نه‌قدر متواضع اولسه‌ده اونك جدیتی تقدیر اولونور.

**قوئوپراتیفلر** قوئوپراتیفلرده تساند و تعاون ضرورتنك محصولی اولان یکی اقتصادی تشکیلاتدر. بونلرمتنوع اولوب هربرشکلی بوکونکی اقتصادی حیاتك بعضی مشکلاتنی ازاله ایله‌مکه چالیشیر.

اوچ نوع قوئوپراتیف واردر: اعتبار، استحصال، استهلاك قوئوپراتیفلری. هپسنك‌ده استناد ایله‌دیکی اساس شودر: طوپدن ومشترکاً یاپیلان معامله‌نك شرائطی، پراکنده و منفرداً یاپیلان معامله‌نك شرائطندن دها مساعد و استفاده‌لیدر.

١ — اعتبار قوئوپه‌راتیفلری:

مثلا اوفاق تارلاسنده چیفتنی سورمك ایچون توخوملغه وتوخوملق ایچون‌ده پاره‌یه محتاج اولان چیفتجی‌یه باقالم. بو آدام یالکز باشنه اولورسه مرابحه‌جیدن یوزده اوتوز واحتمال دها زیاده فائضله پارا آلاجقدر. حالبوکه بر منطقه‌نك بوتون اوفاق زراعت یاپان خلقنك برلشدکلرینی وبر قوئوپراتیف شرکت وجوده کتیردکلرینی فرض ایده‌لم. بونلر محتاج اولدقلری مبلغی طوپدن دولت بانقه‌سندن ویا (فرانسه‌ده اولدیغی کبی) دولتك ویردیکی تخصیصات سایه‌سنده، دیکر بویوك بانقه‌لردن تدارك ایدرلر و مرابحه‌جینك بویوندروغندن قورتولورلر.

مملکتمزده‌ده‌ بو اصول تعمیم ایتمه‌مشدر. مع‌مافیه بویوك ملت مجلسنجه قبول ایدلمش اولان برقانون زراعت بانقه‌سنك بو کبی تشکیلاتی وجوده کتیرمك ایچون دلالت ونظارتنی درپیش ایلمکده‌در.

ینه برلشمك سایه‌سنده‌درکه چیفتجیلر سیغورطه تشکیلاتندن‌ده استفاده ایدرلر. بویله‌جه وجوده کتیردکلری قوئوپه‌راتیف سیغورطه شرکتی اونلری یانغین، داوار تلفاتی، حتی دولو یوزندن حصوله‌کلن تخریباته قارشی تأمین ایلر.

بویوك شهرلرده‌کی اوفاق صناعت اربابنك‌ده محتاج بولندیغی نقدی مناسب شرائطله الده ایله‌ملرینی تأمین ایدن اعتبار قوئوپه‌راتیفلری واردر. انکلتره وآمریقاده‌کی «انشاآت واقراضات» شرکتلری بوخدمتی کورمکده‌در. آلمانیاده کوچوك صناعات اربابی بویوك فابریقاطورلره قارشی رقابت ایده‌بیلمك ایچون اتحاد ایلمشلردر. اونلرك وجوده کتیردکلری هیئت حرب عمومیدن اول ١٢٠٠ قوئوپه‌راتیفده اولمق اوزره آلتی یوز بیك اعضاسی وار ایدی.

## ٢ ــ استحصال قوئوپەراتیفلری

اعتبار قوئوپەراتیفنده مستقل چالیشان اوفاق زراعت و صنایع اربابنك یالکز اعتبار ( قرەدی ) تدارکی ایچون برلشمەلری موضوع بحث ایدی . بوندن ماعدا مشترکاً استحصال ایلەمك اوزرەده ایشچیلرك قوئوپەراتیفلر وجوده کتیرمەسنه تشبث اولونمشدر .

بونوع قوئوپەراتیفلر اولدقجه اسکیدرلر وبك انسانیتپرورانه حسلرك محصولی اولەرق میدانه کلمشلردر. عملەنك خدمت ایتمکده اولدیغی تشبثده ألده ایدیلن نتیجەلر نه قدر پارلاق اولورسه اولسون آنجق ینه کندی کوندەلکیله قالدیغی وبوصورتله موفقیتنه چالیشمش اولدیغی مؤسسەدن مشروع برصورتده انتظار ایدەبیلەجکی هیچ براستفادەیی ألنه کچیرمدیکنی کورن بعضی انسانیتپرور سرمایەدارلر بالذات عملەیی فابریقه صاحبی قیلمغی وفابریقه ادارەسنی اونلره تودیع ایلەمکی دوشونمشلردر . بعضی احوالدەده ایشچیلر، کندی تشبثلریله فابریقەلر ایشلتمك ایچون تعاون شرکتلری وجوده کتیرمشلردر . فقط بوکبی تشکیلاتك صنایع ساحەسنده یالکز مستثنا شرائط تحتنده موفق اولدیغی کورولویور . یاریم عصردن بری یاپیلان تجربەلر اولجه استحصال قوئوپەراتیفلری حقنده پیدا ایدلمش اولان انسانیتپرورانه امیدلری چوق دفعه بوشه چیقارمشدر .

بوکا مقابل زراعتده استحصال قوئوپەراتیفلرینك ( چوق دفعه زراعت سندیقالری واعتبار قوئوپەراتیفلری ایله متساند اولارق ) موفقیتلری شایان قیددر . برکوچوك تارلاسی اولان چیفتجیك مشکلاتی ساده سرمایەسزلکدن عبارت دکلدر. نقدی کافی درجەده اولسەبیله برقاچ دونم طوپراق ایچون مکمل وبهالی زراعت ماکنەلری تدارك ایدوب ، بویوك چیفتجیلرله رقابت ایدەبیلمك اوزره زرعیاتده بولونمق ، قوجامان بر سرمایەیی اوفاق برایشده حبس ایتمك دیمك اولاجغندن مناسبز برحرکت اولور . حالبوکه کوچوك تارلالری اولان متعدد چیفتجیلر برلشیرسه وضعیت دکیشیر. ایشته زراعی استحصال قوئوپەراتیفلری بویوك مالکانەلر اصحابیله رقابت حالنده بولنان کوچوك طوپراق صاحبلرینك

طوپراقلری اوزرنده‌کی مساعیسنی توحید ایده‌رك اونلرك خرابیدن قورتولماسنی وسعی آلتلرینی تکمیل ایتدیره‌بیلمه‌لرینی تأمین ایده‌ر .

٣ — *استهلاك قوئوپه‌راتیفلری*

قوئوپه‌راتیفلرك اك مهمی استهلاك قوئوپه‌راتیفلریدر .

بونلرك غایه‌سی مستهلکك منفعتنك مدافعه‌سیدر . برمالی قوللانمق ، استهلاك ایتمك اوزره صاتون آلان آدام اکثریا آلدانیر ؛ ماله دکرندن فضله پاره‌ویرر ویاپارلاق اعلانلره قاپیلارق کوتو مالده صاتون آلابیلیر . بوایکی نتیجه‌نك : یعنی مالك بهالیلغنك ویا چوروکلکنك سببی صاتیجینك ساده کندی کارینی دوشونمه‌سنده‌در . استهلاك قوئوپه‌راتیفی ایسه صاتیجی یرینه کچمك ایسته‌یور . فقط یالکز آلیجیلردن ، مستهلکلردن مرکب اولدیغندن صاتون آلانك حقوقنه رعایت ایدن برصاتیجی اولمق ایسته‌یور . بو تشبثده موفق ایتمك ، مستهلکلری کرك کوچوك دکانجیلرك احتکارندن ، کرك بویوك شرکتلرك تحکمندن قورتارمق ایچون اونلری ، ممکن مرتبه فضله مقدارده قوئوپه‌راتیفه اعضا قیدایله‌مك لازمدر .

بوقوئوپه‌راتیفلرك ایلك نمونه‌سی سکسان سنه اول انکلتره‌ده سوسیالیست اووه‌ن Owen طرفندن میدانه کتیریلمشدر . اوزماندنبری بونوعدن تشکیلات مختلف آوروپا مملکتلرنده ، بالخاصه انکلتره‌ده ، بلچیقه‌ده ، فرانسه‌ده ، ایتالیاده استحصال واعتبار قوئوپه‌راتیفلرندن چوق فضله واهمیتلی برانکشافه مظهر اولمشلردر . بو قوئوپه‌راتیفلر اك چوق مواد غدائیه ایله ، بوندن ماعدا کومور ، اثواب ، موبیله الخ . . کبی لوازم بیتیه صاتیشی ایله اشتغال ایدرلر . بونلردن اك قدرتلی اولانلری صاتدقلری اشیانك برقسم مهمنی بالذات اعمال واستحصال ایدرلر . بوقبیلدن انکلترده برمؤسسه سنه‌ده ایکیوز میلیون تورك لیرالق صاتیش یاپیور ، بوصاتدیغی اشیانك تقریباً بشده برینی بالذات اعمال ایدییور ، یکرمی بیك مأمور قوللانییور ، بانقه‌سنده اعضاسنك مودوعاتی اولارق آلتی یوز میلیون لیرا بولونمقده‌در . بو معظم مؤسسه‌یی اداره ایدن کیمدر ؟ ساده‌جه اعمال ایتدیکی ویا صاتدیغیماللرك وایفا ایله‌دیکی خدمات متنوعه‌نك مشتریلری یعنی مستهلکلر !

استهلاك قوئوپەراتيفلرنى على العاده تجارت ويا اعمالات تشبثلرندن تميز ايدن وصفلرى خلاصه ايدەلم :

١ — قوئوپەراتيفك تشكلى ايچون سرمايه قويان هر شخص كاره سرمايه سنه كوره دكل ، بلكه قوئوپەراتيفله ياپديغى آليش ويريش نسبتنده اشتراك ايدر.

٢ — ديكر شركتلرك مجلسلرنده سرمايه دارلرك رأيلرى قويدقلرى سرمايه نك مقدارينه كوره آز ويا چوق اولديغى حالده قوئوپراتيفلرك مجلسنده ، سرمايه مقدارى نه اولورسه اولسون ، هر كسك آنجق بر رأيى واردر .

٣ — قوئوپراتيف الك فضله كارلهماللرينى صاتمق غايه سنى تعقيب ايتمديكى كبى هيچ كارسز صاتمغى ده دوشونمز . اونك آراديغى معتدل و منصف بر فيأتدر . يعنى بر طرفدن مالى استحصال ويا اعمال ايتمش اولانه سعينك اجرتنى موافق بر نسبتده بخش ايدن و قوئوپراتيفده ايلريده ظهور ايده بيله جك مشكلاته قارشى احتياطده بر پاره بولونديرمغى وحتى مهم اجتماعى تشبثلره ، عمومى تربيه وتحصيلك انكشافى ايچون وجوده كتيريلن تشكيلاته بر مقدار ياردیم ايده بيلمكى ممكن قيلاجق اولان بر فيأتله اشيانك صاتيلماسنه باقار.

صوك زمانلرده قوئوپراتيفلر مركزيلشدكجه قوتلرينك آرتديغى كورولمشدر. بدايتده يالكز باشنه چاليشمقده اولان استهلاك قوئوپراتيفلرى مساعيلرينى توحيد ايدەرك دها زياده موفق اولاجقلرينى تقدير ايتديلر . فرانسه ده « طوپدن اشيا مغازه سى » تسميه ايله دكارى بر مؤسسه واسطه سيله طوپدن معامله لرينى برلشديرديلر . بو مغازه نك سنه ده اون بش ميليون ليرالق معامله ياپديغى كورولدى . ايشته قوتلرينك بو صورتله تمركز ايتديرلمه سى سايه سنده در كه قوئوپراتيفلر دها فضله موفقيتله چاليشديلر . بالذات استحصالاته باشلاديلر ، بونك ايچون بويوك مصارفى مستلزم اولان تشكيلاتى وجوده كتيرديلر. مثلا زراعت ايچون اراضى صاتون آلديلر ، دكرمنلر ايشله تديلر الخ.. ومستهلكاره ده او نسبتده فضله منفعت تأمين ايله ديلر .

استهلاك قوئوپراتيفلرى ، و اونلرك ياننده دها آز اهميتلى اولمقله برابر استحصال واعتبار قوئوپەراتيفلرى ، ساده منفعتنى آراشديران فردلرك بيله ، بوغايەيى الك مكمل صورتده تحقق ايتديرمك ايچون ، برلشمكه و يكديكرينه ظهير اولمغه مجبور بولندقلرينى كوسترر پارلاق بر مثالدر . سادەجه اقتصادى ساحەيه محصور اولان بوتشكيلاتك بزه ويرديكى تساند واخلاق درسى اوقدر قيمتليدركه برچوق متفكرلر ، استقبالده ، اجتماعى اختلافاتك مثلامشترى ايله صاتيجى ، مال صاحبى ايله كيراجى ، حتى پاترون ايله عمله آراسندەكى نزاعلرك بالخاصه بوتشكيلاتك ياردميله حلى ممكن اولاجغنى اميد ايلەمكدەدرلر .

# ایکنجی فصل

## مختلف جمعیتلرده استحصال طرزلری — استحصالده مختلف عناصر

**خلاصه:** استحصالده اوچ عنصر واردر : طبیعت ، سرمایه ، سعی .

جمعیتلره کوره استحصال طرزلری دکیشیر . برقومك مختلف استحصال طرزلرینی عینی زمانده تطبیق ایله‌دیکی کوروله‌بیلیرسه‌ده اوچ اصلی استحصال انموذجنی تفریق ایله‌مك ممکندر : طفیلی اقتصاد ، زراعی ـ راعی اقتصاد ، صناعی اقتصاد . طفیلی اقتصاد طبیعت انسانه یعنی ابتدائی انسانه خاصدر . اصغری سعی وسرمایه ایله اولور . زیرا طبیعتك عرض ایله‌دیکی موادك همان طوپلانیلوب استهلاك ایدیلمه‌سندن عبارت کبیدر . بو دوره‌ده استحصال یاقین بر زمانده لزومی حس ایدلمکده اولان استهلاك درجه‌سیله محدوددر . زراعی ـ راعی دورده استحصال غایه‌سی استهلاکه آمر اولمغه باشلامشدر . یعنی ایلریده محصوللری آلنمق امیدیله حبوبات زرع اولونور ویا حیوانات یتیشدیریلیر. بورادده استحصال زمره‌سی محدوددر و استهلاك ایدن زمره‌دن باشقه دکلدر.

صنایع‌دوری ایکی‌یه آریلیر : قصبه‌لرده تأسس ایدن ومحلی احتیاجلره کوره استحصالاتده بولنان کوچوك صنایع ایله ملی و بین‌الملل بازارلر ایچون اشیا احضار ایدن بیوك صنایع دورلری .

کوچوك صنایعك محیطی، بدایتده دینی ویا عسکری اهمیتی حائز بر بلده‌در. بلده‌ده آرتق استهلاك ایدن زمره استحصال ایدن زمره‌نك عینی دکلدر . لکن مستحصل زمره اکثریا هم سعی هم سرمایه‌یی توحید ایدر .

بیوك صنایع بالخاصه بخارقوتندن استفاده‌یه باشلانیلماسیله ایلرله‌مشدر. بو دوره‌ده مستحصل سعی ایله مستحصل سرمایه‌نك یکدیکرندن افتراقی تامدر. هرتشبثك استلزام ایله‌دیکی سرمایه مقداری‌ده پك فضله‌در . تدارکی ایچون بالخاصه آنونیم شرکتلر وجوده کلیر. بو دورك شایان قید بر وصفی‌ده تشبثاتك مرکزیلشمه‌سیدر .

هراستحصال انموذجنك استلزام ایله‌دیکی سعی طرزی باشقه‌در. ابتدائی انسانك سعیی اویونه بکزر . زراعی انموذجده اکثریا اسیر سعیندن استفاده اولونور . کوچوك صنایع دورنده صنعتکار واصنافك اوزون بر چراقلقه

الده ايله‌ديکی مهارتلی سعی اهميتی حائزدر . بويوك صنايعده ايسه‌اك انجه‌ايشلر ماکنه‌لره کوردورولمکده اولديغندن ايشجی اکثريا قابا بر سعی صرف ايدر. بوکا مقابل وضعيت حقوقيه‌سی صلاح پيدا ايله‌مشدر .

**اقتصادی فعاليتلرك تصنيفی**

**استحصالك تعريفی**

قلاسيك اقتصادعالملرينك چوغی درت نوع اقتصادی فعاليت تفريق ايدرلر : ثروتك استحصال، تداول انقسام (توزع) واستهلاکی. بو تصنيفك مزيتی بسيط اولماسنده‌در . مع مافيه اقتصادی فعاليتلره اجتماعيات نقطهٔ نظرندن باقيلنجه ثروتلرك توزيعی حادثه‌سنك استهلاکی حادثه‌سی قدر قديم اولماديغی ، آنجق اجتماعی تخلف اولدقجه ايلرله‌دکدن صوکرا ثروتلرك توزعنك استهلاکه برمقدمه شکلنده تظاهر ايله‌ديکی کورولور. ديمك‌که ثروتلرك توزعی و استهلاکی برابرجه تدقيق ايديلمك اقتضا ايدر .

ديکر طرفدن اقتصادی استحصال ديمك احتياجلريمزی تسويه ايچون محتاج اولديغمز طبيعی ويا مصنوع اشيانك انسانلر طرفندن قوللانيلابيله‌جك ، استهلاك اولونابيله‌جك بر حاله کتيريلمه‌سنه خدمت ايدن فعاليتلرك هيئت مجموعه‌سی ديمکدر . بو نقطهٔ نظردن اشيانك نقلی ، حتی مبادله‌سی ده استحصال تعريفی ايچنه کيرر . زيرا محصوللرك ، معمولاتك نقلی وتجارك سعی سايه‌سنده‌درکه مستهلك احتياجلرينی تسويه ايده‌جك اشيايی تدارك ايله‌مکه موفق اولور. ديمك‌که اقتصادی حياتك باشليجه ايکی بويوك صفحه‌سی واردر ، بری استحصالدر ، ديکری استهلاکدر . ثروتك تداولی برنجی قسمه، ثروتك توزعی ايسه ايکنجی قسمه داخلدر .

**استحصالك اوچ عنصری**

استحصال فعاليتی مختلف عنصرلری احتوا ايدر : مثلا بر عمله چاليشمق ايچون مواد ابتدائيه‌يه، آلتلره محتاجدر واونك سعی طبيعت قوتلرينی ايشلتمك سايه‌سنده وقوعه کلير . کذا چيفتچی محصول آلمق ايچون طوپراغه محتاجدر . ايشته طوپراغك ، مواد ابتدائيه‌نك، طبيعت قوتلرينك هيئت مجموعه‌سنده اقتصادجيلر استحصالك

برنجی عنصری اولان « طبیعت » ی کورمکده‌درلر . بوکا سعی منضم اولور. سعی دوغرودن دوغرویه انسان فعالیتنك اثریدر . آلته ، یاخود استحصاله الویریشلی برحاله کتیریلمش طبیعته ( مثلاناداس ایدیلمش تارلایه ) کلنجه بونلرده سعی‌بشر ایله طبیعتك برلشمه‌سندن متولد براوچونجی عنصر اولان سرمایه‌یی تشکیل ایدرلر .

بو تقسیمك بعض جهتلر اعتباریله عندی اولدیغنده شبهه یوقدر . حقیقت حالده بو اوچ عنصر اکثریا بربرلرینه قاریشیور و ناقابل تفریق اولویورلر . بر قطعهٔ ارض تفجیر وتطهیر ایدیله‌رك زراعت ایدیلیرسه سعیك برمحصولی اولور . و بناءً علیه سرمایه ماهیتنی اکتساب ایدر . انسانك سعی شبهه‌سز بر عامل طبیعیدر ... کذلك تربیه وتعلیم ایله بر چوق معلومات ادخار و اعضا وجوارحه بعض مهارتلر بخش ایدیلیرسه انسان دخی بر سرمایه اولور . ( شارل‌ژید ، علم‌اقتصاد ترجمه‌سی، جلد ۱، صحیفه ۱۸۷)

مع مافیه مختلف جمعیتلرده استحصال طرزلرینك (انموذجلرینی) تکاملنی تحلیل ایده‌بیلمك ایچون بو تفریق فائده‌لیدر .

**استحصال عناصرینك اهمیتنه کوره اقتصادی تکامل**

بو عناصر ثلثه‌نك استحصال فعالیتنده دائما عینی اهمیتی حائز اولدیغی هر بشری جمعیتده مشهودمیدر ؟ ابتدائی جمعیتلرده فعالیت‌اقتصادیه حداصغریده‌در: باشلیجه اشکالی قره‌ده‌ویا دکزده آودن، یابانی‌فقط‌بینه‌بیلیر کوکلر ویمیشلر طوپلامقدن عبارتدر . مع مافیه ینه بوجمعیتلرده غدا احتیاجنك یاننده دیکر احتیاجلرك موجود اولدیغی، مدافعه وحرب ایچون سلاحلرك و سوسله‌نمکه ویا دینی مراسمی اجرایه‌خادم‌اشیانك احضار ومحافظه اولندیغنی‌ده کوروپورز. فقط بونلرك هپسنده تام معناسیله استحصال فعالیتی پك آزدر .

ابتدائی اقتصادده، هر شکل اقتصادده اولدیغی کبی ، دائما موجوداولان عنصرطبیعتدر ، اونك یاننده بر مقدار سعی موجوددر . سرمایه‌یه کلنجه بوصنفه آنجق وحشینك قوللانمقده اولدیغی طاشدن، آغاجدن، یاخود دیکر سرت ماده‌لردن معمول آلتلری ، مثلا بالق آولامق ایچون اعمال ایله‌دیکی زیبقینی ادخال ایده‌بیلیرز . اساساً ابتدائی اقوامده اکثریا هر اولن

انسانه عائد آلات ومزیتات اونکله برابر کومولمکده‌در . بناءً علیه سرمایه‌نك بیریکمه‌سی ، برنسلدن دیکر نسله قالماسی دائما ممکن دکلدر .

استحصالك تکاملی طبیعت عنصری یاننده خاصةً بشری اولان دیکر ایکی عنصرك ، سعی و سرمایه‌نك اهمیتنك کیت کیده آرتماسیله‌در . مثلا چوبانلق وزراعت ایله مشغول اقوامه قدر یوکسه‌لدکمی ، طبیعتده موجود مواد ابتدائیه‌نك انسان طرفندن برسرمایه شکلنه افراغنی و اونك ثمره‌لرندن استفاده ایله‌مك اوزره منتظم بر سعی صرفنی مشاهده ایده‌رز . فقط کرك راعی فعالیتنده ، کرك زراعی فعالیتده طبیعتك نفوذی فضله‌در ؛ طبیعت انسانه حاکمدر : موسملرك توالیسی استحصال فعالیتنك ناظمی اولان اك یوکسك قانوندر .

آنجق عصری صنایعك انکشافیله‌در که استحصالك عنصرلری آراسنده سرمایه‌نك پك بویوك براهمیت قازاندیغنی - ایلریده تفصیل ایده‌جکمز وجهله - کورویورز .

لکن بوندن طبیعتك اهمیتنك آزالدیغی نتیجه‌سنی چیقارمامالیدر . اقتصادك هر دورنده طبیعتك دائما بویوك بر اهمیتی واردر . حتی اکثریا استحصالك نوعی اوزرینه اجرای تأثیر ایده‌ر . هر ملت اوستنده یاشادیغی طوپراغك خصوصیتلرینه کوره بر انکشاف اقتصادی‌یه مظهر اولور . اقلیم ، جوغرافی تشکل ، معدنلرك موجودیتی وانواعی ، نباتات ، بشری زمره‌لرك اقتصادی فعالیتلرینه وجهه تعیین ایدن عامللردر . آطه‌لر اقوامی تجارته دوشکوندرلر . معدنلرك موجودیتی انکشاف صناعی‌یی تسهیل ایدر ، کنیش اووالر ، مجارستانده اولدیغی کبی ، زراعته سوق ایلر . مع‌مافیه بوتون بونلرك طبیعتك عرض ایله‌دیکی امکانلردن عبارت اولدیغی ، اونلردن استفاده ایدوب ایتمه‌مك خصوصنده هرملتك احوال معنویه‌سنك‌ده اجرای تأثیر ایله‌دیکی اونوتولمامیلیدر .

معاصر استحصاله کلنجه ، اونده طبیعتك رولی ایکی مختلف ومتضاد منظره ارائه ایدر . برطرفدن دینه‌بیلیر که بوکونکی مدنیت ، اسکی مدنیتلردن

دها چوق فضله کندینی طبیعت شرائطنه تابع بولوندیریور . فیالواقع مختلف منطقهلر آراسنده محصوللر قولایلقله مبادله اولندیغندن هرمنطقه اهالیسنك یالکز اومنطقهنك طبیعی استعدادینه کوره قولایلقله وکارلیاولارق یتیشدیرهبیلهجکی محصوللری ویا اخراج ایدهبیلهجکی معدنلری استحصال ایلهمسی ودیکر محتاج اولدیغی اشیایی ، غیر مساعد شرائط آلتنده اوراده اعمال و استحصاله چالیشاجغنه ، مبادله طریقیله ، طبیعتك بو موادی دها سهولتله عرض ایلهدیکی مناطقدن کتیرتمهسی بوکونکی اقتصادی حیاتك شعاربدر . بوندندولایی « مدنیتك ترقیاتی شرائط طبیعیه ایله تعیین وتخصیص اولونان طرزاستحصالی ترجیح صورتنده نتیجهلنیر . » دینلمشدر . بونك نتیجهسی اولارق دمیردن اشیایاپان فابریقهلر دمیرمعدنلری بولنان یرلرده طوپلانیرلر ، دیکر تشبثات صناعیه اشیانك نقل واخراجنه مساعد بولنان لیمانلرده تأسس ایدر . دیمك که عصری استحصالده طبیعت شرائطنه انطباق ایلهمکله کندینیمکلف عد ایلهمکدهدر . یعنیمعاصرمدنیتده طبیعته رعایتکاردر ، بوندن دولاییدرکه بزده اکثریا اولدیغی کبی اودون تدارکی ویا مرعا تأمینی مقصدیله اورمانلرك محو ایدلمسنه هیچ برزمان رضا کوسترمز .

فقط بو مدنیتك عرض ایلهدیکی دیکر صفحهیده اونوتمامالی : مدنی انسان ، علمك تأمین ایلهدیکی تفوق وحاکمیتله ، طبیعتده بیك درلو انقلاب میدانه کتیرییور . فلان نباتی ، فلان حیوانی فلان منطقهیه طاشییور ، دیکرینی اورادن قالدیرییور . اوتوزسنه ظرفنده سیلان آطهسنك انقلاباتی بوکا پارلاق برمثالدر : اسکیدن سیلان دارچین وقاقوله مملکتیدی . بومواد کار کتیرمز اولونجه قهوه زرعیاتنه باشلانیلدی . فقط برهزیلیاده کنیش مقیاسده قهوه یتشدیریلمهسی و.و زراعتك اوراده فوقالعاده انکشافی اوزرینه سیلانده قهوه براقیلدی ، چای یتشدیرلدی . بونی متعاقب ، لاستیك آغاجی Hevea یتیشدیرمك تشبثلری موفقیتله نتیجهلننجه سیلان قاوچوق آطهسی اولدی . احتمال یارین سیلان پاموق آطهسی اولهجقدر . بو تحولات وانقلاباتی وجوده کتیرمکی ممکن قیلان ساده اقلیم دکلدر : اسقا ترتیباتی ،

طبیعی ویا صنعی کوبره‌لرك استعمالی ، علمك ، وسائط نقلیه‌نك زراعته یاردیمی الخ .. در .

طبیعتك حائز اولدیغی بوفوق‌العاده اهمیت بویوك ملتلری، محتاج‌اولدقلری مواد ابتدائیه‌یی اك مناسب واوجوز طرزده تدارك ایله‌مك‌ایچون، مستملکه‌لر ضبطنه سوق ایدییور . بوکون قائوچوق ، پترول ، دمیر ، کومور الخ . . استحصالنه مساعد منطقه‌لری اله‌کچیرمك ایچون صرف ایدیلن غیرتلر بین‌الملل سیاستك اك مهم مسئله‌لرندن برینی اورتایه قور .

منقوره اولانه استحصال موضوعنه نظراً جمعیت انموذجلری

اوته‌دنبری اقتصاد نقطهٔ نظرندن جمعیتلر شو صورتله تصنیف ایدیلیر : آوجی قوملر ، چوبان قوملر ، چیفتجی قوملر ، صنایعلی قوملر .

بوتفریق اولدقجه دوغرودر ؛ مع‌مافیه هرهانکی برقومك بواستحصال موضوعلرندن منحصراً برینه اهمیت ویروب دیکرلرینی تماماً ترك ایله‌دیکنی ظن ایتمه‌ملیدر . یالکز منابع طبیعیه‌نك آنجق بردرلو تغدی طرزینی ممکن قیلدیغی یرلرده ، مستثنا اولارق ، برنوع استحصالك موجود اولدیغنی کورویورز . مثلا اسکیمولرك آوجیلغی وبالقجیلغی کبی .

قاعدهٔ عمومیه عینی قومك مختلف استحصال طرزلرینی برابرجه تطبیق ایله‌مه‌سیدر . مثلا مملکتمزده بر طرفدن چوبانلق وزراعت وار ایکن دیکر طرفدن صنایعك انکشافی ایچون‌غیرت کوستریلیور. صوکره قره‌ده ودکزده آوجیلغك موجود بولندیغی‌ده معلومدر . اقوام ابتدائیه‌ده‌ده هنوز اهلی حیوانلر یتیشدیرمکی بیلمه‌ین قوملرك ابتدائی برنوع زراعت تطبیق ایله‌دکارینی کورویورز . صابان یرینه چاپا ایله زراعتدن عبارت اولان بو طرزك تکمل ایتمش اولان نمونه‌سی بوکونکی سبزه زرعیاتیدر . نهایت چوبانلق ایله کچینن اقوامك‌ده اونك متممی اولارق دیکر اقتصادی فعالیتلری ، زراعتی وحتی بر درجه‌یه قدر صنایعی تطبیق ایله‌دکلرینی کورویورز . مثلا اسلامیتدن اول

تورکلر یالکز آو ، یلقله ، زراعتله ، حیوان بسله‌مکله اکتفا ایتمزلردی . . . بر بیزانس مؤرخی تورکلرك ایرانیلردن آلدقلری آلتونلردن یاپدقلری یاتاقلردن ،

صندالیه‌لردن ، کرسیلردن ، آتلره و سلاحشورلغه عائد تزییناتدن بحث ایدییور .
( کوپریلی زاده فؤاد ، تورك ادبیاتی تاریخی ، صحیفه ۱۹ ـ ۲۰ )

مع مافیه بو مختلف استحصال طرزلرندن برینك برقومده متفوق اولدیغنه کوره اونك اقتصادی انموذجی تعین ایله‌مش دیمکدر . مثلا لاپونلر آوجیلق وبالقجیلق ایدرلر ، فقط بالخاصه رن یتیشدیررلر . آلمانیاده ، انکلتره‌ده زراعت واردر ، فقط اهالی‌یی بسله‌یه‌جك درجه‌ده دکلدر . ییه‌جکك مهم برقسمی دیکر مملکتلردن کتیریلیر ، فابریقه معمولاتی ایله مبادله اولونور . بناءً علیه آلمانیاده وانکلتره‌ده حاکم اولان اقتصادی انموذج بیوك صنایعدر. حالبوکه تورکیه‌ده وبولغارستانده زراعی انموذج متفوقدر .

**استحصال موضوعلرینه نظراً اقتصادی تکامل**

تکامل اقتصادی بو انموذجلرك هانکیسی ایله باشلار و هانکیسنه منتهی اولور ؟ انسانلرك بدایتده آو حیوانلری و بالق ایله تعیش ایتمش اولملری اغلب احتمالدر. دیکر طرفدن اقتصاداً اك مترقی اولان جمعیتلرکده صنایعك عظیم انکشافیله تمیز ایله‌دکلری میدانده‌در . آراده چوبانلق وزراعت دورلرندن هانکیسنك مقدم اولدیغی مسئله‌سی قالییور. بوکا دائر برقرار ویرمك مشکلدر. زیرا برچوق مثاللر کوستریورکه حیوان بسله‌مك ایله هیچ اشتغال ایتمه‌ین بعضی اقوام زراعت ایله مشغول بولنه‌بیلیورلر . آمریقانك کشفندن اول اوراده‌کی اقوام آراسنده زراعت ، بالقجیلق و آوجیلق ایله اشتغال ایدنلر اولدیغی حالده نه بدوی چوبانلق نه‌ده حتی بر طوپراق اوزرنده یرلشمش اولارق حیوان یتیشدیریجیلك مشهود دکلدی . اساساً دیکر محللرده چوبانلق و زراعتك یکدیکرینی اتمام ایله‌مکده اولدقلرینی کورویورز .

اوحالده اقتصادی استحصالك اوچ صفحه‌دن کچدیکنی قبول ایتمك مناسب اولاجقدر .

۱ ـــ **ابتدائی اقتصاد** ، بعضی مؤلفلرك قوللاندقلری تعبیرایله **طفیلی اقتصاد** . بو دوره‌ده ابتدائی انسان تام بر طفیلی کبی حرکت ایدر . کندینی

بسلیه‌بیله‌جك اولان حیوانلری ، نباتلری ، آتی‌یی هیچ دوشونمکسزین استهلاك ایدر .

هیچ بر آوسترالیالی عشیرتك قیطلق زمانی ایچون احتیاط ییه‌جك صاقلامادیغی معلومدر . ( ج . ج . فره‌زه‌ر . آلهیات فاکولته‌سی مجموعه‌سی ، نومرو ۳ )

بناءً علیه فوق‌العاده بوللق زمانلرینی فوق‌العاده محرومیت دورلرینك تعقیب ایله‌مسی، عادتا موسملرك یکدیکرینی تعقیبی قبیلندن، امور معتاده‌دندر.

۲ ــ چوبانلق وزراعت دوری

انسان کندینی بسله‌ین نباتلری وحیوانلری، استهلاك ایده‌بیلمك ایچون تکثیر ایله‌مك غایه‌سنی تعقیب ایدر . استقبال دوشونجه‌سی اهمیت قازانمشدر.

محدود بر ساحه‌ده سورولرینی بسله‌ین وزراعتده بولنان هیئت ( عائله ویا عشیرت ) ، اسیرلری‌ده احتوا ایله‌مك حسبیله نفوسجه اولدقجه قالابالق اولمقله برابرینه محدود راقتصادی فعالیته ، چونکه محدود احتیاجلره مالکدر. ( طاشدن ، طوپراقدن ، آغاجدن ) مسکن انشاسی ، ( یوکدن ، دریدن ) ملبوسات ییله ینه اوهیئت‌افرادینك محدودوسائطیله تامین اولونور. یابانجیلرله ( شهر خلقیله ویا پازار محلنده ) مبادله ایدیلن ویامحصولاتك برقسمی پاراسیله تدارك اولنان اشیا پك آز مقدارده‌در .

خلاصه بودورهٔ اقتصادك وصف ممیزی: مستهلکلر زمره‌سیله مستحصللر زمره‌سنك بروعینی اولماسیدر . هرعائله محتاج اولدیغی اشیانك همان هپسنی کندیسی اعمال‌ایدر. مع‌مافیه دمیرجیلك ، وسائط نقلیه (صال، قایق، قاغنی، آرابا) اعمالاتی ، چوملکجیلك کبی اختصاص فعالیتلرینك بعضی عائله ویا عشیرتلره مختص‌اولدیغی‌ده واقع اولدیغندن، بواستثنائی موادحقنده مستهلکلر زمره‌سیله مستحصللر زمره‌سی افتراق وتخلف ایله‌مش دیمکدر .

۳ ــ صنایع دوری

دها زراعی محیطده میدانه کلن بو ایش بولومنك انکشافیله صنایع ترقی ایده‌بیلمه‌سی وصناعی استحصالك متفوق اولماسی ایچون هرشیدن اول

شهرلرك تشكلی لازمدر . شهرلر بر عائله وحتی برعشیرتك احتوا ایله‌دیكندن چوق فضله مقدارده آداملری بر آرایه كتیردكلرندن دولاییدركه ایش بولومنك ایلرله‌مسنی، یعنی هرفردك وهرعائله‌نك استحصالاتنك ساده كندی استهلاكاتی ایچون دكل، بلكه پیاسه‌یه عرض ایدلمك اوزره وقوعبولماسنی ممكن قیلارلر. بوامكان حاصل اولونجه صنایع فعالیتی ایلرلر . مع‌مافیه بورادده ایكی تالی انموذجی ، بویوك صنایع ایله كوچوك صنایعی تفریق لازمدر .

## كوچوك صنایع دوری

بودورده مستحصل صناعتكار واقعا یالكز كندیسی وعائله‌سی ایچون چالیشماز، بلكه صحنهٔ اقتصادده یكی پیدا اولان برشخصیت ایچون، «مشتری» ایچون چالیشیر. یالكز مشتریلرك مقداری محدوددر، صورت عمومیه‌ده بربلده‌نك خلقندن عبارتدر. بعضاً شهر، بالخاصه قرون قدیمه‌ده اولدیغی كبی دینی اسبابه بناءً علیه میدانه كلیر، برمعبدی احتوا ایله‌مك اعتباریله زیارتكاهدر. یاخود، اكثریا قرون وسطاده اولدیغی كبی شهر بردره بكنك حمایه‌سی آلتنده تأسس ایله‌مشدر . غربده

بعضی دره بكلرینك حمایه‌سی آلتنده پدرانه برادارەیه ، امنیته، بی طرف برعدالته وبونوعدن دیكر تأميناته مظهر بولونمانك محقق اولماسی شبهه‌سز ، دها ایی بر وضعیتی آرامقده اولان بر سورو كویلولری دره‌بكلرك مالكانه‌لرینه جلب ایله‌مشدر .. دیكر محللرده برپازار تأسیسی كبی دره‌بكنك ماهرانه بر تدبیری یاباْنجیلری اراضیسنه جلب ایدر وبربسیط شاتویی آز زمان ظرفنده برشهر حالنه افراغ ایدر...فقط شهرلرك تشكلنی موجب اولان سببلرك باشلیجه‌لری میاننده نورمان استیلالرینی وضع ایله‌ملیدر . بو استیلالر ، بر عصر مدت كویلری تخریب ، كوبلولرك نروتنی محو ایده‌رك اونلرك مستحكم مواقعه قاچماسنی موجب اولدی ( لاویس ورانبو ، تاریخ عمومی ترجمه‌سی ، ایكنجی جلد ، سكزنجی باب )

ژاپونیاده اولدیغی كبی جنوبی عربستانده‌ده ، عینی احوال وقوعه كلمشدر :

قرون وسطاده آوروپاده بارونلرك، قونتلرك، ماركیلرك معظم شاتولری نه‌ماهیتده ایدیسه یمنده‌كی شیخلرك ، امیرلرك، وجیهلرك قصرلری‌ده اوماهیتده ایدیلر... بالاخره دولتلر تشكل ایتدكدن صوكرا قصر ویا محفدلرك شهرلره تحول ایتدكلری آكلاشیلیور. ( شمس‌الدین ، اسلام تاریخی ، جلد ١ ، صحیفه ١٨٤ ـ ١٨٥ )

ایشته کوجوك صنایع دورنده ، بوصورتله میدانه کلن شهرلرده چالیشان « اوسته‌لر » آنجق محدود مشتریلرینك سپارشلری اوزرینه ویا شهر بازاری ایچون استحصال فعالیتنه کیریشیرلر . بونلرك بر قسمی اعمال ایلدیکی اشیانك مواد ابتدائیه‌سنی بالذات تدارك ایدر . بر دیکر قسمی ، بالخاصه کویلره کیدوب ایش کوره‌نلر ، اعمال ایده‌جکاری اشیانك مواد اصلیه‌سنه اکثریا مالك دکلدرلر . حتی قصبه‌لرده بیله ترزیلك ایدن واشیاتعمیر ایله‌ین ایشجیلر ایچون بوحال الیوم واقع اولمقده‌در . کویلینك بغدایی اوکودن کوچوك دکرمنجیلرك حالی‌ده بویله‌در .

### بویوك صنایع وبویوك سرمایه‌لر دوری :

لکن استثنائی اولان بواستحصال طرزی عمومیلشه‌بیلیر: صناعتکار آرتق چالیشمق ایچون لازم اولان موادی کندیلکندن تدارك ایله‌مز. بو تقدیرده مواد ابتدائیه‌یی ویرن آرتق مشتری‌ده دکلدر، بلکه مشتری ایله اونك آره‌سنده برمتوسط پیدا اولمشدر . تجاردن اولان بومتوسط پیاسه‌نك حال حاضره‌کی وآتیده‌کی احتیاجلرینی حسابلایارق و مالزمه‌سنی‌ده ویره‌رك اهل حرفته سپارشلرده بولونور . سرمایه‌سی اهمیتلی اولدیغندن ایشجیلرك اعمال ایلدکلری مالاری کندی حسابنه دکاننده ، مشتری‌یه انتظاراً ایچه زمان بکلته‌بیلیر . بوصورتله ایشجی‌ده یواش یواش براجیر موقعنه دوشر .

لیونده ایپك منسوجاتی عامللرینك وبزم مملکتمزده‌کی چولهالرك کچیردیکی صفحه بوکا مثالدر . هرایکی محلده چولهالر کندی دستکاهلرینه مالك ایسه‌لرده ایپکی ویاخود پاموغی تجاردن ، یعنی بلاسبب « منسوجات فابریقه‌طوری» تسمیه اولونان صاحب ثروتدن آلیر ، اولرینه کوتوره‌رك اعمالاتده بولوندقدن صوکره نسج اولنان قوماشلری بو پاطرونه اعاده ایدرلر . ( شارل ژید ، علم اقتصاد ترجمه‌سی ، جلد ۱ ، صحیفه ۲۹۹)

استحصالده سرمایه عنصرینك آرتق بوندن بویله اهمیتی آرتاجقدر . فی‌الواقع برطرفدن صناعتکارك بالذات تدارك ایده‌مدیکی بعضی مواد ابتدائیه واردر . مثلا ایپك و پاموق بوقبیلدندر. دیکر طرفدن وسائط نقلیه‌نك قولایلاشماسی ایله ، شهردن شهره ، حتی مملکتدن مملکته مالارك سوقی صناعی استحصالی

سرعتله آرتیراجقدر ؛ بونك ایچونده قوتلی سرمایه‌یه احتیاج اولاجقدر . بوسرمایه‌یه مالك اولان واهل حرفتك محتاج اولدیغی مواد ابتدائیه‌یی ویرن تجار یکی استحصال طرزنده حاکم اولان قوتی تشکیل ایدر . بوقوتك برقات دها آرتماسنی موجب اولان آدیم‌ده‌داغنیق برحالده‌واکثریا اولرنده‌چالیشمقده اولان ایشجیلرك برآرایه طوپلانماسیله‌اولور . بوآندن‌اعتباراً آرتق‌ایشجینك آلتلره مالك اولماسنده‌ده احتیاج یوقدر . مواد‌ابتدائیه، آلت ، سرمایه‌دارك ، « پاترون » تسمیه اولونان تجارکدر . او ، مستحصل ایله مستهلك آراسنده متوسط وحاکم بروضعیت آلمشدر .

اون سکزنجی عصرده، بالخاصه‌بخارك‌صنایعده‌استعمالی اوزرینه‌بوانقلاب، آوروپاده بوسبوتون سرعتلی آدیملرله ایلرله‌دی . بر تجارك امری آلتنده چالیشان اهل حرفتك بریره طوپلانماسیله تشکل ایدن دارالصناعه‌لر معظم فابریقالر حالنی آلدی ، استحصال صناعیده تمرکز کیت کیده آرتدی . عینی زمانده سرمایه‌نك استحصالده اوینادیغی رول‌ده بویودی. بوکونکی فابریقالر، معدنلر معضل تشکیلاتیله، عمله‌اردوسیله، ماکنه‌لریله قورولمق وایشلیه‌بیلمك ایچون پك بویوك سرمایه‌لره محتاجدرلر . بر تك شخصك بو سرمایه‌یی تدارك وتسویه ایله‌مسی ممتنعدر . مثلا هیچ بر سرمایه‌دار موصل پتروللرینك ، ارغنی معدنلرینك ایشله‌تیلمه‌سی ایچون لازم کلن پاره‌یی یالکز باشنه ویرمکه قالقیشاماز . پترول موجود اولان اراضیده ساده استکشافات ابتدائیه‌نك یاپیلماسی ایچون میلیونلر صرفنه لزوم واردر . بوندن دولاییدرکه آوروپاده فابریقه‌لر بر تك سرمایه‌دارك اولمقدن چیقمشدر . مشترك تشبثلر ترجیح اولونیور : قوللکتیف شرکتلر ( یعنی محدود مقدارده شریکلرك بوتون سرمایه‌لریله داخل اولدقلری شرکتلر ) ، قوماندیت شرکتلر ( یعنی محدود مقدارده شریکلرك سرمایه ویرن مقرضلرله برلشدکلری شرکتلر ) ، نهایت اسهاملی آنونیم شرکتلر ( هوتی مجهول ومقداری غیرمحدود سرمایه‌دارلرك حصه‌دار قید اولونملریله تشکل ایدنلر ) میدانه کلیور .

لكن صناعى تشبثلرك وسرمايه‌لرك كيت كيده دها فضله تمركز ايله‌مسى اليوم مراقتصادى ساحه‌ده تماماً وضرورى اولارق تحقق ايدن برقانون عداولنه‌من. مدنيت حاضره‌نك استحصال انموذجى بالخاصه بويوك صنايعك موجوديتيله توصيف ايدلمك لازم كلمكله برابر ديكر استحصال انموذجلرينك، كوچوك صنايع شكلنك ، كوچوك تجارتك‌ده ، اوفاق زراعت ايله برابر دوام ايله‌مكده اولديغنى قيد ايتمه‌ليدر . زراعت قوئوپراتيفلرى اوفاق طوپراق صاحبلرينك برلشه‌رك بويوك مالكانه صاحبلرينك مالكانه‌لرنده وجوده كتيردكلرى تجدداتى وزراعت اصوللرنده حصوله كتيردكلرى يكيلكلرى تقليد ايده‌بيلمه‌لرينى تأمين ايله‌يور، وبوسايه‌ده كوچوك طوپراق ملكى باقى قاليور . كوچوك صناعتكارلرده بويوك شهرلرده هنوز باقيدر. حتى بعضى يكى اقتصادى فعاليت شكللرى اونلرك مقدارينى آرتيرمقده‌در. اوتوموبيللرك آرتماسيله كندى حسابنه چاليشان واوفاق بردكانه مالك اولان تعميرجى - ماكنه‌جى صناعتكارلرك‌ده مقداری آرتدى . حتى وسائط محركه‌نك اولره قدر نقل وتوزيعى مسئله‌سى دها قولايلقله حل ايدلديكى نسبتده اونده چاليشان ايشجيلرك مقدارينك‌ده آرتاجنى وبوسايه‌ده فابريقالرده طوپلانان عمله‌لر آراسنده اكثريا كورولن معنوى بحرانلرك ، صحته مضر شرائطك ازاله ايديله‌جكى اميد اولونمقده‌در .

انسانه سعى انسان سعينك مختلف اشكالنى آيريجه تدقيق ايله‌مك لازمدر.

١ . ابتدائى اقوامده سعى :

بوكون قابل مشاهده اولان ابتدائى اقوامك فعاليتنى تدقيق ايدنلر بالخاصه برنقطه‌ده اصرار ايدرلر : ابتدائى انسانك فعاليتنده سعى ايله اويون عينى زمانده موجوددر. يعنى مادى - نفعى غايه‌لرله معنوى ، دينى - بديعى غايه‌لرى بربرندن آييرمق قابل دكلدر: بدايتده صنعت ايله صناعت عينى وبرشيدر . مثلا صناعى فعاليتك ايلك نمونه‌لرى ، انسان سعينك ايلك محل صرفى وجودك بويانماسى ، توشيمى ، بعضى عضولرك دلينمه‌سى الخ .. در . چوملكجيلك ، تخته اويماجيلغى ، ( حصيردن ) اوروجيلك حيوان اشكالنك تقليديله باشلار .

اکلنجه نوعندن اولان بو فعالیتلر بالآخره او اشیاسی اعمالی درجه‌سنه قدر ایلرله‌دیکی وقت، حیوان رسملری بواشیانك اوزرنده ینه باقی قالیر. حتی، دها یوکسك سویه‌ده بولنان اقوامده بیله فائده‌لی مساعیدن مثلا حصاددن ویا محاربه‌یه عزیمتدن اول ویا صوکرا رقصلر اجرا اولندیغی (حرب رقصلری، حصاد رقصلری) وسعی ایله برابر تغنی ایدلدیکی مشاهده ایدلمکده‌در.

کوچوك صنایع دورنده سعی:

بوکا مقابل نامق کمالك اوتنجی عصر هجریده یاشادیغنی فرض ایلدیکی «جزمی» نك حیاتی دوشونه‌لم: عسکرلك وسیاست، شعر وجندیلك بوحیاتك ارکان اربعه‌سیدر. جزمینك باباسی سپاهیدر. استانبول یاقیننده تیماری واردر. یعنی معین بر کویك چیفتجیلرینك محصولندن کندینه حصه چیقاریر واونکله کچینیر. جزمینك نصیبی اولان اصیل فعالیت، جنکاورلك ونظیره‌جیلك چیفتجی‌یه تماماً یابانجیدر. بوصوکنجیدن طلب ایدیلن شی عضلی قوتنك اعظمی اولارق صرفی و اولا سپاهیسنی، بکنی، صوکره کندیسنی کچیندیره‌جك محصولاتك بو سایه‌ده تدارکیدر. دیمك که بازو سعییله دماغ سعیی بربرندن آیرلمشدر.

واقعا بو افتراق کوچوك صنایع دورنده پك ایلری کیتمش وتام اولارق تحقق ایتمش صاییلماز. صناعتکار برطرفدن عضلی قوت صرفنه مجبور ایسه‌ده (مثلا دمیرجی فعالیتی ایله قول، کوکس آیاق عضلاتی تمیه ایدن بر عضوی جهدده بولونور، ترزی و ساعتجی پارماقلرینی ما کنه کبی ایشله‌تیرسه‌ده) بونورده آلاتك، ما کنه‌لرك محدود اولمسی حسبیله ایشجیلرك عینی زمانده ذکا ابراز ایله‌مکه، ذوق صاحبی اولمغه مجبور اولدقلرینی اونوتمامق لازمدر. چیفتجی بیله همان بوتون احتیاجلرینی عائله افرادینك سعییله تأمین أیله‌مکه مجبور بولوندیغی دورده خدمتلرك تفریق وتنظیمی ایچون برذهنی سعی صرف ایلر. نهایت، علما صنفی مستثنا، «سیف و قلم» اهلی اولان خواص‌ده حرب وضرب ایله، یعنی آز چوق برعضلی سعی ایله مشغولدرلر.

بویوك صنایع دورنده سعی :

هر ترقینك شكایتی موجب برطرفی كورولدیكی كبی بویوك صنایعك تأسسی ایله میدانه كلن عظیم ترقینكده موجب شكایت كورولن نقطه‌سی ذهن سعی ایله عضله سعی آراسنده‌كی افتراقی آرتیرمش اولماسیدر . اسكیدن صنعتكارك یاپدیغی اینجه، مهارتلی وذكا صرفنه محتاج سعی شیمدی ماكنه‌لر كورمكده‌در. عمله‌نك فعالیتی اكثریا میخانیكی ، ذكادن مستغنی برجهددن عبارت قالییور. اوكا كوردیریلان ایشلر ماكنه‌نك تسخینی ، تنظیمی ، نظارتی ، تمیزله‌نمسی ، خلاصه قوللانیلماسندن عبارتدر . بوكا سعی اسمی ویریله‌بیلیرسه‌ده بوسعی ، ماهیتی اعتباریله ، كیفیتدن محروم برسعیدر .

بوصورتله بویوك صنایعك حاكم اولدیغی محیطلرده فكری سعی ایله مشغول اولان عمله باشیلر واختصاص صاحبی اولان ماكینیستلر الخ . یاننده برماكنه كبی ساده عضلی قوتی صرف ایتمه‌سی طلب ایدیلن ، هرهانكی برجاذبه‌دن، دیعی بر نكته‌دن ویا ذهنی مراقه سوق ایدن بر عنصردن محروم ، مطرد وبیقدیریجی بر مشغله‌یه مالك اولان بر ایشجی صنفی پیدا اولویور . الیوم بو صنفدن اولانلر ابتدائی انسانك اكلنجه كبی كوزوكن سعیندن پك فرقلی بر طرزده چالیشمقده‌درلر ، ایچكیده تخریباتی الك فضله بو صنف ایچنده یاپمقده‌در .

**اشجیلرك حقوقی وضعیتی**

بوكا مقابل قرون قدیمه‌دن اعتباراً مستحصللرك حقوقی وضعیتنه باقارسه‌ق عظیم بر صلاحك وجوده كلدیكنی مشاهده ایده‌رز .

بوكون ماكنه‌لرك كورمكده اولدقلری عظیم ایشلری قرون قدیمه‌ده یاپانلر اسیرلردی . مدنیت قدیمه‌نك بقیه‌سنی تشكیل ایدن آبدات و آثار نافعه ، یوللر ، قانالار ، مصرده‌كی اهرام الخ .. اسیر سعییله وجوده كلمشدر .

ساده بوكبی آثار صنعتی وجوده كتیرمك ایچون دكل ، بلكه هركونكی مادی احتیاجلری تسویه ایچون‌ده قرون قدیمه‌ده اسیر سعیندن استفاده ایدلمشدر.

آوجیلقله کچینن قوملرده کوله یوقسه‌ده بالقجیلقله کچیننلرده بعضاً ، چوبانلق وحیوان یتیشدیریجیلکله یاشایانلرده صیق صیق ، چیفتجی قوملرده ایسه‌ا کثریا اسارت موجوددر . بوبالخاصه قدیم روما ایمپراطورلغنده موجود ایدی .

اسرا هیئت اجتماعیه‌ده همان بوتون مادی ایشلری یاپمق ایله مکلف ایدیلر . بریرده چوق مقدارده بولندقلری زمان خانه ویا چیفتلکلرده استخدام ایدلدکلرینه نظراً «شهر اسیرلری زمره‌سی » ویا « کوی اسیرلری زمره‌سی » دینیلن برزمره تشکیل‌ایدرلردی. شهر اسیرلری زمره‌سی خدمات بیتیهٔ شخصیه‌ده مستخدم اسیرلر ایله دکرمن ، فرون، ایپلك ، دوقومه ، قوندیره ، البسه ، مرانغوز ودولکر اعمالاتخانه‌لرنده چالشان عمله اسیرلردن مرکبدی . عمله اسیرلر هم افندیلرك خانه‌لری ، همده خارج ایچون چالیشیرلردی . چونکه معمولاتك فضله‌سی صاتیلیردی . . . کوی اسیرلری زمره‌سی چیفتجیلر ، چوبانلر ، اودونجیلر ، آوجیلر ، بالقجیلر وزراعت عمله‌سندن مرکب ایدی ( لاویس ورانبو ، تاریخ عمومی ترجمه‌سی ، برنجی جلد ، صحیفه ١٤ ـ ١٥ )

ممالك حاره‌ده ایلك مستملکه‌لرینی تأسیس ایلدکلری زمانلردن اعتباراً آوروپالیلرده اوزون مدت اسیرسعیندن استفاده ایتدیلر . مع‌مافیه رومادهکی اسارت‌ایله آوروپالیلرك عصرلرجه مدت‌صوکرا مستملکه‌لرده تطبیق‌ایله‌دکلری اسارتی بر وعینی شی عد ایله‌مه‌ملیدر . رومادہ اسیرك مولاسنه ارتباطی مملوکك صاحبنه ارتباطندن عبارت دکلدی . آرالرنده عینی زمانده دینی وبیتی ماهیتده برباغ موجود ایدی . اسیرك وضعیتی مالکانه صاحبنك زیر دستنده، تابعیتنده بولنان اوغللرینك و قاریسنك وضعیتندن اساس اعتباریله فرقلی دکلدی ؛ زیرا اسیرده بیتی اوجاغه داخل عد اولونور ، عینی بیتی الهلرك خادمی بولونوردی . خلاصه آراده‌کی اقتصادی رابطه یاننده معنوی بررابطه موجود بولونیوردی . حالبوکه آوروپالیلرك مستملکه‌لرنده دینی وعائلوی ماهیتده هیچ برباغ اسیرلری مال‌صاحبلرینه ربط ایله‌مه‌یوردی ؛ اسیرساده‌جه برمال ، چالیشدیریلان برحیوان حکمنده ایدی .

دیکر بعضی اقوامده ایسه، زراعی برمدنیتك موجودیتنه رغماً، اسارتك آز انکشاف ایله‌مش اولدیغنی کورویورز . مثلا چینلیلر ، چین مدنیتی نفوذینه تابع اولان هند چینی اقوامی بو میانده‌در . نهایت قرون وسطاده

غرب مملکتلرنده ، اون‌دوقوزنجی عصرده روسیه‌ده وبعضی اسلام ممالکنده تاسس ایله‌مش بولنان بر معتدل اسارت شکلی واردر . بوطرزه کوره اسیر صاحبنه دکل، طوپراغه باغلیدر. طوپراغك صاحبی دکیشمکله اسیرك صاحبی‌ده دکیشمش اولور . بوشرائط آلتنده بولنان مستحصل کوله‌نك وضعیتی بر آز دها ملایمدر . چونکه طوپراق صاحبنه قارشی ـ آنغاریه‌لر مستثنا ـ آنجق معین مکلفیتلری ادا ایله‌مکه مجبوردر . بوچیفتجیلره قرون وسطاده فرانسه‌ده سه‌رف دیرلردی ، عربلرده ایسه قن تسمیه اولونوردی . تورکیه تاریخنده کورولدیکی وجهله رعیه‌ده ، مسلمان اولسون ، خریستیان اولسون ، عینی وضعیتده ایدی . براساس شرعی‌یه مستند عدایدیلن محصولك عشرندن ماعدا سپاهی‌یه اولندیکی وقت کردك حقی اوده‌مکه ، آیریجه هرسنه چیفت حقی وبویوندیرق حقی الخ .. ویرمکه مجبوردی. آراده‌کی یکانه فرق، یعنی غربده‌کی دره‌بکنك تورکیه‌ده‌کی سپاهیدن دها فضله چیفتجی اوزرینه حکم ونفوذه مالك اولماسی ، دره‌بکنك مطلق اولان حق قضاسندن ایلری کلیوردی .

کوچوك صنایع دورنده صناعتکار واقعا اکثریا شهر خلقندندر ، دها فضله حریته مالکدر . لکن اوده اصناف لونجه‌سنه تابعدر . اصناف هیئتنك عنعنه‌لری ، قانونلری ، مراسمی هرصورتله حرکات ومعیشتنی ، سعینی ، حتی اختراع قابلیتنی تحدید ایدر . بوتحدیدات قاست دینیلن واك مکمل نمونه‌سی هندستانده کورولن ( عائله ایله مسلك زمره‌سنك متحد اولماسندن عبارت ) نهج حقوقیده صوك درجه‌یه واصل اولور. قاسته‌منسوبیت بابادن اوغله انتقال ایدر. قاستك‌خارجنده اوله‌نمك‌یاساقدر الخ .. مع‌مافیه کرك اصناف هیئتلرینك کرك قاستلرك ، کندیلرینه منسوب اولانلری تابع بولوندیردقلری بو صیقی نظامات وتحدیدات برجهتدن‌ده اونلری حمایه ومدافعه ایله‌دیکندن بر‌امتیاز وانحصار تشکیل ایدر .

ایشته بوندن دولاییدرکه عصر اخیرده هر مملکتده بو قدیم نظامات وتقییداتك ابطالی‌رطرفدن حریت‌سعی وعملك تأمینی ایچون لازم‌کورولدیکی کبی دیکر جهتدن‌ده مساواتی مخل‌امتیازلرك الغاسی ماهیتنی اکتساب ایله‌دی.

**

توركيه جمهوريتی‌ده اسكی امتيازلی اصناف هيئتلرينك الغاسی قرارينی اتخاذ ايله‌ديكی وقت حريت سعی عمده‌سنی صورت مطلقه‌ده حاكم قيلمش اولدی . عينی زمانده شرق ولايتلرنده اتخاذ ايديلن تدبيرلرله اوراده قرون وسطا دره‌بكلكنی آتديران وكويلويی رعيه منزله‌سنده بولونديران محلی عرف وعاداته قارشی مؤثر برضربه ايندريلمش اولدی .

سعی حريتنه‌سياسی‌حريتی ايله‌برابرصاحب بولنان ، برطوپراقده چاليشمق ايچون بردره‌بكنه وياسپاهی‌يه مراجعته ، برمسلكه سلوك ايتمك ايچون برلونجه طرفندن‌قبول ايدلمكه مجبور اولمايان، فقط بوكا مقابل‌سرمايه‌يه وسعی آلتلرينه مالك اولمايان بوكونكی ايشجينك‌وضعيتنه « احيرلك » ديديلير. اجيرلرچاليشمق ايچون مواد ابتدائيه‌يی ، سرمايه وآلتلری‌ألنده بولنديران شخصلرك خدمتنه كيرمكه مجبوردرلر . آنجق اجير بولنان ايشجينك وضعيتی اوكا ايش ويرن پاترونك وضعيتندن‌بوكون‌حقوقاً فرقسز اولديغی كبی عمله‌نك پاترون‌وسرمايه‌دار اولماسنی هيچ بر قانون منع ايله‌مز. يكانه مشكلات تحصيل نقصاننده ، حيات سويه‌سنك دون اولماسنده‌در . بوندن دولايی تحصيلی مجبوريلشديرن معاصر دولتلرك برهدفی‌ده هرفردك‌سعی وانكشاف قابليتنی اعظمی درجه‌يه كوتورمك ايچون لازم‌كلن‌معارفی بول بول داغيتمق، اك آغير عضلی مساعی‌يه‌قاتلانمقده اولان مستحصل اجيرلرك مدنيتك معنوی خزينه‌سندن مستفيد اولمالرينی تأمين ايله‌مكدر .

---

# اوچنجی فصل

## ایش بولومی واجتماعی نتیجه‌لری

**خلاصه:** انسانلرك ایشلری آرالرنده تقسیم ایله‌مسیله وقت قزانیلیر ، مهارت آرتار ، اختصاص آلتلری تکمل ایتدیریلیر ، استحصال قولایلاشیر ، انکشاف ایدر . ایش بولومی هرمدنیتده واردر . ابتدائی اقوامده قادین ایله ارکك آراسنده وعشیرتلر آراسنده‌در . ایش بولومنك انکشافی کوچوك صنایعك وبالخاصه بویوك صنایعك تأسسیله حد اعظمی‌یی بولور . بویوك صنایع دورنده ایش بولومی ساده مسلکلرك تعددینی دکل ، بوندن ماعدا برمسلکه عائد فعالیتك ممکن مرتبه بسیط حرکتلره تحلیل وتقسیمنی‌ده شامل اولور .

بدایتده دینی سبلرله میدانه کلن ایش بولومنك شهرلرده ایلرله‌مه‌سی میخانیکی برضرورت تحتنده‌در . بردار محیطده چوغالان نفوس یاشایه‌بیلمك ایچین تخلفه مجبوردر .

ایش بولومنك حصوله کتیردیکی اجماعی تساند عضوی تساند دینیلیر ، انسانلرك یکدیکرینی تماملاق اعتباریله بربرلرینه باغلانماسیدر ، ومیخانیکی تساندن ، یعنی معیشت ، حسیات وعقیده اعتباریله بربرینه بکزه‌ین انسانلر آراسنده‌کی تجاذبدن فرقلیدر .

میخانیکی تساند عسکری وقضائی مؤسسه‌لرله کندینی افاده ایدر . عضوی تساندك الك شایان دقت تظاهرلرندن بری سیغورطه‌در . سیغورطه مختلف شرائط آلتنده چالیشان ویاشایان انسانلرك یکدیکرینی یانغین ، اولوم الخ . . کبی قضا ومهالکه قارشی تأمینات آلتنه آلمالری اساسنه مستنددر . اکثریا بو تأميناتی ویرن خصوصی شرکتلردر . بعضی مملکتلرده ایسه بووظائف ، اهمیتنه بناءً ، دولت النه کچمشدر .

**ایش بولومی واقتصادی اهمیتی**

ایش بولومی نه‌در ؟ تنهاده یاشایان بر انسان ، مثلا عرب فیلسوفی ابن طفیلك خیالنده دوغمش اولان حی بن یقظانی تصور ایده‌لم . فرض ایده‌لم که تنها بر جزیره‌یه آتیلمش وبر جیلانك حمایه‌سنده بویومش اولان بو چوجوق احتیاجلرینی تسویه ایله‌مك ایچون :

حیوانلرك دریلرندن لباس ، آیاق قابی یاپدی . . . . تللی اوتلرك تللرندن تیره ، ایپلك یاپدی . . . قیرلانغیجلردنده یاپی یاپمق اصولنی اوکرندی . بر اوطه وغداسندن آرتانی محافظه ایچون بر مخزن یاپدی الخ ... ( حی بن یقظان ترجمه‌سی ، محرر مجموعه‌سندن ).

شبهه یوقدرکه بو مخیل آدم جمعیت ایچنده یاشادیغی تقدیرده عینی مقدار سعی ایله اعمال و استحصال ایده‌بیله‌جکندن پك نقصان مقدارده اشیایی میدانه قویابیلیر . نه ایچون ؟ زیرا ایش بولومندن وتعاوندن استفاده ایتمه‌یور .

حی بن یقظانك بر آرقاداشی اولسه‌یدی وهر بری حیاتلرینی ادامه ایچون لازم اولان موادی آیری آیری استحصال و اعماله چالیشاجقلرینه بونلردن بعضی انواعنی ، مثلا یه‌جکه عائد اولانلری بری ، دیکرلرینی‌ده اوته‌کی الده ایله‌مکله مشغول اولسه‌یدی ، اوزمان دها چوق فضله رفاه تأمین ایدرلردی. زیرا ایشلری آرالرنده تقسیم ایله‌مکله اولا بر ایشدن دیکرینه کچرکن غایب ایدیلن وقت قازانیلمش اولوردی . ثانیا هر بری بر ایشده اختصاص پیدا ایدردی. مثلا یه‌جکلرك قولایلقله نره‌لردن تدارك اولنه‌بیله‌جکنی ، منحصراً بو ایش ایله مشغول اولدیغندن ، متمادی تجربه‌سی سایه‌سنده ایجه اوکره‌نیر ، یاخود آوجیلقده مهارتی آرتاردی . دیکری‌ده انشاآت ایشلرنده مهارت پیدا ایدر ، صاغلامجه بر ملجأ انشاسنه مقتدر اولوردی . زیرا ذکاسی دائما عینی نقطه‌یه توجیه ایدلمش ، عینی مسئله اطرافنده فعال اولاجغندن آلتلرینی تکمیل ایتدیرمك ، اختراعلرده بولونمق امکانی حاصل اولوردی .

ابتدائی مدنیتلرده ایسه بولومی

ایشته بو خیالی مثال ایله منافعنی آکلاتمغه چالیشدیغمز ایش بولومی مدنیتك هر صفحهٔ تکاملنده موجوددر .

ابتدائی اقوامده ایش بولومنك خصوصی بر شکلی واردر : بوده قادین ایله ارکك آراسنده ایشلرك بولونمش اولماسیدر . دختر ـ Tochter الخ ... معناسنه پك قدیم بر اسم اولان Duhitar اصلنده « اینك صاغیجی قادین » دیمکدر .

قادین ایله ارکك آراسنده‌کی ایش بولومنده حیوانلره عائد فعالیتلرك

( آو ، چوبانلق ) ارککلره ، نباتی غدالری تدارك ایشنك ( یمیش و کوك طوپلامق ، صوکرا زراعتده بولونمق ) قادینلره توجه ایله‌دیکی کورولویور . بو تفریقك اساسی بولمق ایچون قادینلرك ویا ارککلرك طبیعی استعدادلرندن زیاده دینی اعتقادلره باقمق لازمدر .

فی‌الواقع برچوق ابتدائی اقوامده قادینلره خاص اولان وظائفه ارککلرك قاریشماسی ویا عکسنك وقوعی فلاکتی موجب اولاجغنه دائر باطل اعتقادلر واردر . مثلا آفریقاده اوغانداده بر قادینك اینکه تماسی مکروهدر . دیکر محلده قادینلر فیستیق باغنی چیقاریر ایکن ارککلرك حاضر بولونماسی یاساقدر . محارب اقوامده ایسه زراعت ایشی قادینلره متروك اولور ، ارکك ایچون تارلا ایله اوغراشمق موجب حجابدر .

ایشته بوکبی سحری ـ دینی ماهیتده باطل اعتقادلر ایلك ایش بولومنی ممکن قیلمشدر . حتی عینی باطل اعتقادلر استحصالی دکل استهلاکی‌ده تنظیم ایدر : شمالی آمریقا قیرمزی دریلیلرنده اولدیغی کبی پولینه زیاده ومیقرونه زیاده ارککلرله قادینلرك مطبخلرینك آیری اولدیغی کورولور .

بونك بردرجه فوقنده ایش بولومی عشیرتلر آراسنده تاسس ایدر . مثلا بعضی عشیرتلردن اولانلر منحصراً چوملکجیلك ایدرلر . اسلحه اعمالی ایچون‌ده اختصاصه محل واردر . مثلا آوستралیاده هرعشیرت برنوع سلاح اعمالنده ماهردر . دیکرلری بوسلاحلری مبادله طریقیله تدارك ایدر .

**استحصال صناعیده ایش بولومی** اصناف هیئتلری دورنده ایسه صنایعك تفریقی اهمیت کسب ایله‌مشدر . چونکه هراصناف هیئتی آنجق برنوع ایش کورور . هرکسك منحصراً کندیسنه اصابت ایدن ایش ایله مشغول اولماسی ایچون نظامات شدیده موضوعدر ، عینی صنعت بعضاً برچوق شعبه‌لره آیریلیر : مثلا سرانغوزلق ، دوغراماجیلق ، یوك آرابه‌سی اعمالی کبی . بعضاً‌ده متوالی ایشلر آیری آیری آدملره کوردورولور . مثلا اودون اولا اودونجیلر ، ثانیاً بیچقیجیلر ، ثالثاً کراسته‌جیلر الندن کچر . بونلرك هربری آیری آیری بر صنعت تشکیل ایدر . احتیاجات تزاید ایتدکجه بوایکنجی درجه‌ده تقسیملرده زیاده‌لشیر وهربکی احتیاج یکی بر صنعتی تولید ایدر . ( شارل ژید ترجمه‌سی ، برنجی جلد ، صحیفه ٢٨٣ )

بوکونکی بویوك صنایع دورنده ایسه الك مدنی ملتلر ایش بولومنی الك ایلری‌یه سوق ایتمش اولانلردر . الك فضله اختراعلر و ترقیلرده او مملکتلرده مشاهده اولونمقده‌در . مثلا اون دوقوزنجی عصرك صوکنده آلمانیاده یووارلاق بر حسابله اون بیك فعالیت شعبه‌سی موجود بولندیغنی اقتصاد کتابلری قید ایدییور . فقط ایش بولومی ساده بو مسلکلر آراسنده بشری فعالیتلرك توزیعیله بیتمز . هرمسلك داخلنده‌ده ، بالخاصه صناعی فعالیتلرده‌ده ایشلر تحلیل ایدلمش ، برچوق بسیط جزؤلره آیرلمش بولونمقده‌در .

مثلا قوندیره‌جیلق بر استحصال شعبه‌سیدر . فقط قوندیره اعمال ایدن برایشجینك مساعیسی یتمش ایکی مختلف عملیه‌دن مرکبدر . اکر بر قوندیره فابریقه‌سنده هر عمله بر قوندیره‌یی تماماً اعمال ایلسه‌یدی بو عملیه‌لرك برندن دیکرینه کچرکن غائب ایده‌جکی وقتدن ماعدا هیچ برنده مهارت و سرعت اکتساب ایده‌مزدی. بوکامقابل برایشجی منحصراً قوندیره‌یوزلری کسرسه، دیکری‌ده منحصراً دوکمه طاقارسه الخ . . هر برینك محدود ساحه‌سنده اکتساب ایده‌جکی عظیم ملکه سایه‌سنده استحصال قابلیتی خارق‌العاده برصورتده تزاید ایدر .

اصل صناعی‌ایش بولومنك عصری شکلی عینی‌بویوك دارالصناعه داخلنده یاپیلاجق ایشك ، عمله بیننده توزیع ایدلمه‌سیله موجود اولور . فی‌الواقع بو درجه‌ده بر ایش بولومی معین‌برشیئك اعمالی ویا برماکنه‌نك اداره‌سی‌ایچون لازم اولان برچوق‌عملیاتی متعدد کیمسه‌لر آراسنده انقسام ایتدیره‌رك عادتا تك حرکتلره ارجاع‌ایدر. وبوصورتله هرایشجینك یالکز برایکی بسیط حرکتله اشتغالیله بونلرده دها قولایجه کسب مهارت ایلمه‌سنی تأمین ایلر . بومعضلیت وبو شکلده متعضی بر ایش بولومنك موجودیتی حقیقة حیرت افزا برمثمریت قدرتی تولید ایتدیکی کبی عینی‌زمانده برچوق حرکاتك ماکنه‌لرجه اجرا ایدیله‌بیله‌جك صورتده ترکیبنی ممکن قیلار. (سردن کچدی زاده ادیب، ملکیت نهجنك تکاملی ، صحیفه ۱۹۹ )

اخطار - ایش‌بولومنی یالکز مادی‌فعالیت ساحه‌سنه‌عائد فرض‌ایتمه‌ملیدر. ابتدائی جمعیتلرده حصوله کلن ایش بولومنك ایلك شکللرندن بری‌ده دینی - سحری وظائفی ایفا ایدن‌شامانلرك اختصاصلی برزمره اولارق دیکرفردلردن

آیرلماسیدر . قدیم تورکلرك حیات اجتماعیه‌سی حقنده‌كی معلومات بونی تأیید ایدر. مدنیت حاضره‌ده ایسه ذهنی فعالیتده‌كی ایش بولومنك عظیم برمقیاسده دائما ایلرله‌مكده اولدیغنی كورویورز :

سیاسی و اداری ایشلر كیت كیده تخلف ایدیيور ؛ بدیعی و علمی فعالیتلرده‌ده عینی حالی كوزویورز، فلسفه‌نك یكانه علم اولارق طانندیغی زمان آرتق بزه اوزاقدر. شیمدی علم هربری خاص برموضوع واصوله مالك برچوق قسملره آیرلدی . لایبنیچ ونیوتون زماننده هرعالم ایچون ایكی ویااوچ عنوان لازم كلییه‌ردی.... اون‌دوقوزنجی عصرده ایسه ... عالم برعلمی بیله تمامیله احاطهٔ علمیه‌سنه آلامایور ؛ تجربیات علمیه‌نك دائره‌سی معین برطاقم مسائله ویا برتك مسئله‌یه انحصار ایدیيور ( دورقایم ، اجتماعی تقسیم عمل ترجمه‌سی ، صحیفه ٤٠ ـ ٤١ )

**مدنیت حاضره‌ده‌كی فعالیتلرك تصنیفی**

بو كون ایفا ایدلمكده اولان معضل خدمتلری تصنیف ایتمك متمدن جمعیتلرده ایش بولومنك درجهٔ ترقیسی حقنده اك صحیح فكری بخش ایدر. بوخدمتلری شوبش بیوك صنفه آییرابیلیرز :

١ — دوغرودن دوغرویه طبیعت اوزرنده كورولن ایشلر

٢ — اولجه تدارك ایدلمش بولنان طبیعی مالزمه‌نك شكلنی تبدیل ایده‌رك محتاج اولدیغمز اشیانك اعمالی

٣ — مختلف مساعینك مبادله‌سنی تأمین ایدن فعالیتلر

٤ — بالخاصه ذهنی ویا عضلی انسان سعیندن عبارت اولوب اولكی فصیله‌لره داخل اولمایان ایشلر

٥ — سرمایه احضار واداره‌سی خدمتی

برنجی قسمدن اولان ایشلر میاننده آوجیلغی، بالقجیلغی، بالق، حیوان یتیشدیرمكی ، اورمان صنایعی ، ییه‌جك استحصالی ایچون زراعتی ، پاموق كبی صنایعده قوللانیلان مواد استحصالی ایچون زراعتی، باغجیلغی، بوستانجیلغی، مملحه سعینی ، طاش اوجاقلرینی ، معدنلرك انواعنی الخ ... صایمق لازمدر.

ایكنجی قسمدن اولانلر میاننده اولا احضاری ماهیتده اولان یعنی استحصالاتی ویا استحصال ایدیلن اشیانك مبادله‌سنی حاضرلایان فعالیتلری

تعداد ایله‌ملیدر: کیمیابه متعلق صنایع، یاغلرك انواعنك استحصالی، زراعتده صنایعده، عسکرلکده، او ایشلرنده قوللانیلان آلات وادواتك اعمالی، امور نافعه ایشلری، لیمانلر، قانالر، یوللر، شمندوفرلر، طیاره‌لر اعمالی الخ ... بو میانده‌در. بونلری متعاقب استهلاك ایدیلن اشـیایی: ییه‌جکلرك انواعنی واجزاجیلق لوازمنی، گییه‌جکه، سوسه متعلق اشیایی، مسکنه عائد لوازمی، وسائط نقلیه صنایعنی، نهایت احتیاجات فکریه صنایعنی (طابعلك، کتابجیلق، گوزه‌ل صنعتلره متعلق تشکیلات صناعیه) الخ .. صایمق اقتضا ایدر.

اوچونجی قسمدن اولان خدمات تماماً تجاریدر. بو میانده نقلیاتك انواعنی، بانقه‌لری، صرافلری، وهر نوع سمسار وقومیسیونجیلری الخ تعداد ایله‌ملیدر. دردنجی قسمدن اولان فعالیتلرده عضلی اولدیغنه گوره رنجبرلری، عسکرلری، خدمتکارلری الخ.. ویاذهنی اولدیغنه گوره سربست مسلکلر اربابنی، محررلری، طبیبلری، آووقاتلری، عالملر ، علمك تطبیقاتیله مشغول مهندسلری، خدمات اداریه ویا عسکریه‌ده چالیشانلری احتوا ایدر.

نهایت پاره بیریکدیرن وبونك ایچون موقتاً محرومیته قاتلانان کیمسه‌لرك او پاره‌یی الك ایی صورتده مثمر ایشـلرده قوللانمغه دائما مقتدر اولمادقلری محققدر. کذلك مختلف تشبثلرده سرمایه چالیشدیرانلرده دائما پاره بیریکدیرمك ایچون لازم گلن اوصافی حائز اولان کیمسه‌لر دکلدرلر. بناءً علیه سرمایه‌نك احضاری آیریجه برخدمت ولارق ذکر ایدیله‌بیلیر.

ایشته بو خلاصةً صـایدیغمز مسلکلرك هر برینك بعضاً یوزلره واران شعبه‌لری اولدیغنی (مثلا ساده ساعتجیلکه عائد ٣٣ اختصاص شعبه‌سی صاییلیور) وهرشعبه داخلنده‌ده ایشلرك بر چوق فعالیتلره بولوندیغنی تصور ایدرسـه‌ك مدنیت حاضره‌ده‌کی ایش بولومنك اهمیتنی ادراك ایلرز..

ایسه بولومنی انکشاف — متمدن جمعیتلرده ایش بولومنك بو عظیم انکشافنی

ایتدیره‌ن سببلر — انتاج ایدن سببلر هانگیلریدر؟

الك مهم سبب نفوسك بعضی منطقه‌لرده کثافت پیدا ایله‌مسیدر. نباتات

وحیوانات بیله بر محدود محلده تکثر ایله‌دیمی ، آنجق تخلف ایتمك شرطیله ادامهٔ حیات ایده‌بیلیر .

بوراده داروینك یاشامق ایچون مجادله قانونی میدانه چیقار. بو بویوك طبیعیاتچی‌یه کوره ایکی عضویت بری برینك نه‌قدر عینی ایسه، یاشادقلری ساحه نه‌قدر داروداراده‌کی غدا نه قدر آز ایسه آرالرنده‌کی رقابت اوقدر شدتلی اولور . حالبوکه بری برندن آیری نوعلره ، جنسلره منسوب بر چوق عضویتلر ، غایت دار بر ساحه‌ده ، آرالرنده هیچ بر رقابت اولمقسزین یاشایابیلیرلر ... بر میشه اوزرنده . . . ایکی یوز نوع بوجکك بارینديغی مشاهده ایدلمشدر . بو بوجکلردن بر قسمی آغاجك میوه‌لرندن ، برقسمی یاپراقلرندن ، بر قسمی قابوقلرندن ، کوکلرندن غدا آلیر . حالبوکه بونلرك هپسی عینی نوعه منسوب اولوب‌ده آغاجك یالکز میوه یاخود کوکیله تغدی‌یه مجبور اولسه ایدیلر برابر یاشامالرینه قطعیاً امکان اولامازدی . (ضیا کوك آلپ، دارالفنون اجتماعیات مجموعه‌سی ، مایس ۱۳۳۲ ، صحیفه ۵۳ـ۵٤ )

عینی قانون انسان جمعیتلرینه‌ده حاکمدر. دار بر محلده، شهرلرده طوپلانمش انسانلرك سلوك ایله‌دکلری مسلکلرك مقداری پك محدود اولسه‌یدی آراده موجود اولان شدتلی رقابت حیات شرائطنی پك مشکل وتحمل ایدیله‌میه‌جك بر شکله صوقاردی . فقط ایش بولومی سایه‌سنده مسلکلر تعدد ایدروکثافته رغماً ، حیات شرائطی قولایلاشیر ، زیرا :

نه شاپقه‌جی قوندوراجینك ، نه کوز طبیبی امراض عصبیه متخصصنك مشتریسنی النده آلماز . راهب ومحارب ، عالم وصنعتکار عینی هدفه متوجه دکلدرلر... شوحالده انسانلر مشترك بر حیات صلح ورفاه کچیرمك ایسته‌یورلرسه ... اشکال استحصالك برنده اختصاص آرامالیدرلر. ( بوغله، علم اجتماعی نه‌در؟ ترجمه‌سی، صحیفه ۱٦۰ـ۱٦۱)

او حالده ایش بولومی نتایجی اعتباریله، یعنی فایدالی اولان ترقیاتی حصوله کتیره‌جکی معلوم اولدیغندن دولایی انسانلر طرفندن قبول وصورت متمادیه‌ده تطبیق ایدلمش بر اصول عد ایدلمه‌ملیدر . ایش بولومنك کیت کیده آرتماسی کثافت اجتماعیه‌دن متولد بر تضییق نتیجه‌سیدر ، یعنی میخانیکی بر تأثیردن متولددر . نفوسك آرتماسیله انسانلر ایسترایسته‌مز «تخالف» ایدییورلر. یعنی برینك مشغله‌سی دیکرینك مشغله‌سندن فرقلی اولمق لازم کلیور. زیرا آنجق بو سایه‌ده آرالرنده‌کی رقابت خفیفله‌یور وکچینمك امکانلری آرتیور. بونکله برابر

ایش بولومی احتیاجلریمزی الڭ مناسب شکلده وتام اولارق تطمین ایله‌مك غایه‌سنه تماماً یابانجی دکلدر. زیرا نفوسڭ کثافتی یوزندن حیات مجادله‌سنك شدتلندیکی یرلرده انسانلر فضله یورغونلق دولاییسیله دها زیاده ودها اینجه احتیاجلره مالکدرلر. عینی نفوس کثافتنڭ اثری اولان ایش بولومی‌ده اختصاصی ترقی ایتدیره‌رك بو مطالبك قولایلقله واعتنا ایله تطمین ایدلمه‌سنی تأمین ایدر.

**ایش بولومنك اجتماعی نتایجی**

ایش بولومنك آرتماسی مدنیتك آرتماسی، انسانلرك ترقی یولنده ایلرله‌مسی دیمکدر. بناءً علیه ایش بولومنك قیمتنی آراشدیرمق مدنیتك قیمتنی آراشدیرمق ایله بردر. بو قیمتك اقتصادی اولان صفحه‌سنی کوردك و انسانلرك ایش بولومنی تطبیق ایده‌رك کیت کیده دها قولایلقله رفاه تأمین ایله‌مکده اولدقلرینی آکلادق. فی الواقع انکلیز اقتصاد علماسندن آدام سمیتك دیدیکی کبی بوکون مدنی مملکتلرده بر عمله‌نك آفریقانك اوفاق حکمدارلرندن برینه نسبتله غیرقابل قیاس طرزده دها ایی بسله‌نمه‌سی، کیینمه‌سی، اقامتکاه بولماسی هپ ایش بولومی سایه‌سنده‌در. آنجق اقتصادی منافعك یاننده معنوی وبالخاصه اخلاقی نتایجی‌ده کوزدن کچیرمك لازمدر. آنجق او سایه‌ده مدنیت حاضره‌نك قیمتی حقنده دوغرو بر حکم ویرمك ممکن اولور.

مسئله‌یی لایقیله قاورایه بیلمك ایچون ایکی تاریخی وقعه‌یی یکدیکریله مقایسه ایده‌لم: بوندن تقریباً دوقسان سنه اول تورکیه‌نك وسائط نقلیه‌سی، یوللری شیمدیکندن دها پك چوق ابتدائی ایدی، بر ایالتك محصوللرینك دیکر ایالتلره نقلی واورداه‌کی محصولات ومعمولات ایله مبادله‌سی کرك یولسزلقدن کرك آسایشسزلکدن دولایی پك مشکلاتله اجرا ایدیلیردی. بناءً علیه بویوك ایمپراطورلغك هر بر پارچه‌سی (دکز یولریله برلشمش اولانلر آز چوق مستثنا) کندی باشنه همان همان مستقل بر اقتصادی حیاته مالك ایدی. ایشته دولت بو شرائط داخلنده ایکن نزیب محاربه‌سی وقوعه کلدی. مصرلی ابراهیم پاشا

پادشاهك اردولرینی صورت قطعیه‌ده مغلوب ایله‌دی . وقعه‌ده تورك خدمتنده بولنه‌رق حاضر اولان آلمان مولتکه مکتوبلرنده عسکره قوماندا ایدن تورك پاشالرندن برینك شو سوزینی قید ایدییور : « بو مغلوبیتك نه ضرری وار ؟ ضایع اولان ملکه رغماً پادشاهمزك ینه کافی درجه‌ده طوپراغی اولاجقدر . » بو توکل و رضایه مقابل وسائط نقلیه‌سی نسبةً تکمیل ایتمش ، غرب مدنیتنك داخل اولدیغی ایش بولومی وصناعی ترقی یولنده ایلرله‌مکه عزم ایتمش شیمدیکی تورکیه‌ده ازمیر و آطنه‌نك یابانجیلره ویریله‌سی موضوع بحث اولدیغی وقت حصوله کلن وتورك کنجلرینك دائما خاطرلامسی لازم اولان ملی غلیانی کوز اوکنه کتیره‌لم . آراده نه قدر فرق وار ! بوفرقی ایضاح ایله‌مك ایسترسه‌ك شبهه یوق‌که ملیت حسنك اویانمش اولماسنی هر شیدن اول کوز اوکنده بولندیراجغز . فقط اوندن ماعدا برسبب دها واردر . اسکیدن موجود اولان وعینی پادشاهك ویرکویه وخراجه تابع قوللری اولدقلری ایچون تورکی تورکه ، مسلمانی مسلمانه ، ساده‌جه بربرلرینه مشابه وضعیتده بولونمق اعتباریله باغلایان تساند باغی یاننده بردیکر باغ پیدا اولمغه باشلامشدر . تورکی تورکه ، بربرلرینك اکسیکلرینی تماملادقلری ایچون ، باغلایان بو یکی تساند کیت کیده آرتان ایش بولومنه بناءً کیت کیده فضله تأثیرینی حس ایتدیرمش ، وساده حال حاضری دکل ، استقبالی ده درپیش ایدن دوراندیش ذکالرده برنجی موقع اهمیتی احراز ایله‌مشدر .

**میخانیکی تساند وعضوی تساند**

تثبیت ایله‌دیکمز بو ایکی نوع تساند رابطه‌سنی اجتماعیاتجیلر ده تفریق ایدرلر . برینه میخانیکی دیکرینه عضوی تساند دیرلر .

میخانیکی تساند مشترك وتماثل حسلردن ، عرفلردن ، معیشت طرزلرندن تولد ایدن تساند در . بر جمعیتك حجمی نه قدر اوفاق اولورسه ، زمره‌لری آراسنده معاملات و مناقلات نه قدر سورکسز و سیرك اولورسه بو نوع تساندك اهمیتی اوقدر فضله‌در . بر بدوی عشیرت افرادینك بدیهی

ذوقلری ، اخلاقی عمده‌لری ، دینی عقیده‌لری ، حتی فردی یاشایشلری الخ . . اقتصادی فعالیتی قدر یکدیکرینه بکزه‌ر . بو مشابهت نه قدر فضله ایسه میخانیکی تسانددی او درجه قوتلیدر . بوندن دولاییدرکه باشقه‌لرینه بکزه‌مه‌مك آرزوسی دار بر محیطده تساندی ییقان بر عامل اولمق اعتباریله فنا نظرله کورولور ، بدعت صاییلیر ، شدید عکس العمللره وسیله اولور .

حالبوکه معاصر بر ملت افرادینی کوزاوکنه کتیره‌لم . بر تورك عجم ادبیاتنه مفتوندر ، دیکری یونس ایمره‌دن ذوق آلیر ، براوچونجیسی روس رومانجیلرینی ویا اسقاندیناو تماشاسنی سوه‌ر . کوزل صنعتلر ساحه‌سنده ذوقلرك اختلافی قدر علمی اشتغالات‌ده باشقه باشقه‌در . اوراق خزینه‌لرنده چالیشمقدن حظ دویان مؤرخلر ایله کیمیا خانه‌لرده اوغراشانلرك ویا دمیر یولی انشا آتنده بولنانلرك افکار و تمایلاتی یکدیکرندن نه‌قدر فرقلی‌در : دینی آکلایش طرزلری بیله‌وطنداشدن‌وطنداشه دکیشه‌بیلیر . بر کویلونك صاف‌وایشلنمه‌مش خیالنده یاشایان الله تصوریله فلسفه‌یه دانش متفکرك وجود مطلق تصور مجردی آراسنده نه قدر فرق وار : آراده مشترك اولان یکانه قوتلی حسلر اخلاقی حسلردر . فقط بونلرك تطبیقاتنده‌بیله متضاد تفسیرلره محل اولابیلیر : مثلا بر عمله‌نك عدالت اقتصادیه‌یی آکلاییشیله بر سرمایه‌دارك آکلاییشی ، هر شیدن اول مافوقنه و آلدیغی امره اطاعتله کندینی مکلف بیلن ضابطك وظیفه‌تلقیسیله هر شیدن اول وجدانه ، شخصی محاکمه‌سیله الده‌ایله‌دیکی قناعته کوره حرکت ایتمکله کندینی مکلف بیلن مبعوثك وظیفه تلقیسی بر برینه بکزه‌مه‌یه‌بیلیر .

دیمك که یوکسك مدنی جمعیتلرده (اساسلی اخلاقی عمده‌لر وعلمی‌حقایق مستثنا) فردلرك افکار و تمایلاتی یکدیکرندن اوقدر باشقه‌درکه اکر بر جمعیت اعضاسنك بر برینه باغلانماسی یالکز افکار و حسیات تماثلتی ایله ممکن اولسه‌یدی ، شمدیکی مدنیت سویه‌سنه ایریشمش اولان انسانلرك برلکده یاشایابیلملری و یکدیکرینه مربوطیت حس ایله‌مه‌لری شایان حیرت بر واقعه

تشكيل ايدردی.باخصوص كه بالذات ايش بولومی، اولكي ايضاحاتده كورولديكی وجهله ، ايلك باقيشده بوتنوع وافتراقی تزييد ايدر ماهيتده كوزوكويور .

فقط دها درين برنظر، ايش بولومنك آرتماسيله برابر يكی شكلده بر تساندك، اجتماعياتجيلرك عضوی تساند نامنی ويردكلری شكل ارتباطك حصوله كلديكنی تمييز ايده بيليرز . بو شكلده تسانده داخل اولان اعضا بربرندن فرقليدر، تخلف ايتمشدر ، لكن هر برينك فعاليتی ، ديكرينك فعاليتنی تماملار و برينك فعال اولماسی ديكرينكده فعال اولماسنه متوقفدر ، بو معنايه دركه «امتك اختلافنك رحمت » اولديغنی سويله مك دوغرودر .

اساساً بو ايكی شكل تساندی عضويتلرده ده مشاهده ايده رز . برطرفدن حلقوی حيوانلرده اولديغی كبی بربرينه بكزه ين قسملرك يان يانه ارتباط پيدا ايله مسيله هيئت مجموعه سی وجوده كلن عضويتلر واردر . بونلر ابتدائی جمعيتلره ، يعنی بالخاصه ميخانيكی تساندنمونه سنی ارائه ايدن جمعيتلره بكزرلر. چونكه بو جمعيتلر بنيه اعتباريله يكديكرندن فرقسز اولان سميه لرك يان يانه كلمسيله اورتايه چيقارلر. حلقوی حيواناتده هر برحلقه ديكرينه بكزر، عضويتك وحدتی ايسه عكس العمللرك مماثلتندن نشأت ايدر ؛ حلقه لرك برابرجه قيميلداماسی عضويتك قيميلداماسی ديمكدر ، برابرجه تنفس عضويتك تنفسی ديمك اولور: حركت و تنفس وظيفه لرينی اختصاص تام اولارق درعهده ايله مش اقسامدن بحث ايديله مز . بناءً عليه بوحلقه لر يكديكرندن پك مستقلدرلر . اكر بر عارضه بونلردن بر قاچ دانه سنی محو ايدرسه ويا آييررسه اونلرك برلشمه سندن وجوده كلش اولان عضويت بوندن دولايی أولمز .

يوكسك اشكال حياتيه ده ايسه وضعيت باشقه درلودر . مختلف عضولرك فعاليتلری متقابل وصيقی بر تابعيت ايچنده در . هر فعاليت ( تنفس ، تغدی ، خارجله مناسبات الخ . . ) آيری برجهازه ، بر عضوه مودوعدر. فعاليتلردن برينك سكته يه اوغراماسی ديكر بوتون فعاليتلرك ده توقفنی وبوتون عضويتك اولومنی انتاج ايدر. ايشته معاصر مدنی جمعيتلرده تساند طبقی بر بدنك مختلف

اختصاصلی جهازلری آراسنده‌کی تسانده بکزر . ازمیرك محصولنی طاشیمق ایچون زونغولداغك کومورجیلری ، زونغولداق عمله‌سنی کیدیرمك ایچون آطنه‌نك پاموقجیلری ، بونلرك هپسنی بسله‌مك ایچون قونیه‌نك چیفتجیلری الخ .. چالیشمالیدر ، بوفعالیتی آهنکدار وولود اولارق ادامه‌ایده‌بیلمك‌ایچون پای تختده مرکزی بولنان سیاسی و اداری جهاز لازمدر . نهایت بویوك شهرلرك فعالیت علمیه وبدیعه‌سنی تا اوجرا کویلره قدر دالغه دالغه سرپمکه چالیشان مطبوعات فعالیتی ، معلملر ، صنعتکارلر الخ . نهایتی کلمزکبی کوزوکن برتمدن وظیفه‌سنی دائما تزاید ایدن براختصاص ایله ، هردم تازه بر شوق ایله درعهده ایتمش اولمالیدرلر . بوسایه‌ده‌در‌که فعالیت اجتماعیه‌ماکنه‌لری‌فوق‌العاده قاریشیق ، لکن صوك درجه دقیق اولارق تنظیم ایدلمش برساعت کبی‌مطرد ومتوازن اولارق ایشلر . هرفردك مستقلاً تعقیب ایله‌دیکی مفکوره ، اعظمی حریتله ینه بوسایه‌ده تحقق ایدر . ایشته بوکونکی مدنیت انموذجنك قیمتی‌ده بوندندر .

**اجتماعی تسانده خادم مؤسسه‌لر** مادام‌که میخانیکی تساند افکار وتمایلات وحدتنه مستنددر . او حالده اونك ادامهٔ موجودیتنی تأمین ایدن مؤسسه‌لر میانده هرشیدن اول جزائی و عسکری تشکیلاتی ذکر ایله‌مك لازمدر . بر سمیه ویا عشیرتك وحدتی افرادی آراسنده‌کی حسیات وتصورات مشابهتندن عبارت اولدیغندن بومشابهتی اخلال‌ایده‌جك ، بناءً علیه فردی بدعتلره ، تجدد حرکتلرینه سد چکه‌جك اولان انضباط تدبیرلری اجتماعی تساندك اك مهم تجلیسی اولور . بونك خارجنده فردلرك وضعیتك احوال خصوصیه‌ده استلزام‌ایده‌بیله‌جکی تدابیری اتخاذ ایله‌مك اوزره‌تشکیلاته‌ده احتیاج یوقدر . غالبیت ویا مغلوبیت ایله نتیجه‌لنن بر حرب ، یاخود احوال طبیعیه‌نك محصولاته مساعد ویا غیر مساعد اولماسندن تولد ایدن منفعتلر ویا مضرتلر اوفاق بر جمعیتده هرکس ایچون عینی ماهیتده اولاجغندن ( اساساً ثروتك مهم قسمنی تشکیل ایدن اراضی ملکی‌ده مشترك اولدیغندن ) فلاکتلر مشترك اولدیغی کبی سعادتلرده همان مشترکدر .

فقط جمعیتك نفوسی فضله ، وسعتی چوق ، ایش بولومی زیاده ایسه ، بالخاصه صنایع ترقی ایده‌رك تساند آغنی دها صیق اوردی وقوتلندیردی ایسه بوشرائط یکی مؤسسه‌لرك موجودیتنی ایجاب ایتدیرر . زیرا نفوسی قالابالق ، صنایعی متنوع ، بناءً علیه افرادك وضعیتلری یکدیکرندن تماماً فرقلی اولان جمعیتلرده نعمتلرك ومصیبتلرك توزیعی پك تصادفی اولابیلیر . اك لیاقتلیلره ، ذکادن محروم بر تصادف نتیجه‌سی اولارق بعضاً اصابت ایدن مشکلاتك ، اضطرابلرك تخفیفنه لزوم حس ایدیلیر . ایشته بوندن دولایی برطرفدن بویوك شهرلرك بلدیه‌لری، دیکر طرفدن متمدن دولتلر اجتماعی تساند فکرندن ملهم اولارق خدمات عمومیه و معاونت اجتماعیه مؤسسه‌لری وجوده کتیریرلرکه بونلری دولتك وظائفندن بحث ایدرکن تعداد ایده‌جکز .

بوراده ایسه ، اکثریا فردی تشبثلر سایه‌سنده میدانه کلن سیغورطه مؤسسه‌لرندن بحث ایله اکتفا ایده‌جکز .

سیغورطه — دها اون بش، یکرمی سنه اولنه قدر برچوق تورکلرك عصبیت دینیه‌سی تحریك ایدن بو اجنبی کلمه‌نك اصل معناسی: امنیتدر . سیغورطه‌نك بخش ایله‌دیکی امنیته بوکون هرکس محتاجدر . کیمسه آرتق ، بر ملت افرادینك خارجی و داخلی سوء قصدلره قارشی تأميناتی اولان عسکری وجزائی مؤسسه‌لردن ماعدا بوقبیلدن مؤسسه‌لرك لزومسز اولدیغنی ادعا ایده‌مز .

مدنیتك ترقیسی ، انسانلره یکدیکرینی دها زیاده اضرار ایده‌جك وسیله عرض ایدر . برجمعیت متمدنه‌ده افرادی ، یکدیکرینی اضراردن صورت مطلقه‌ده منع ایتمك ممکن دکلدر . . . . بر مملکتده تراموایلرك ، اوتوموبیللرك چوغالماسی نفوس ومالجه قضا وقوعی امکان واحتمالنی آرتیریر . ( حقوق فاکولته‌سی مجموعه‌سی، تشرین ثانی ۱۳۳۲ ، صحیفه ٤٣٦ ) .

بو تصادفی ضررلردن قاچینمق ایچون هر حالده اونلردن فضله اولان منافعی‌ده ترك ایله‌مك ، مدنیتدن فراغت ایتمك لازم . بونی‌ده قبول ایده‌میه‌جکمزدن کری‌یه بر چاره قالییور : ضررلرك تأثیرینی ممکن مرتبه اورتادن قالدیرمق .

بوغایه ایریشمك ایچون هر فردك كندی حسابنه ، فلاكت آننده قوللانمق اوزره ، بیریكدیرمكه قالقیشماسی كافی دكلدر . زیرا بر طرفدن بیریكدیرمكدن عاجز اولانلر اكثریتی تشكیل ایدر . دیكر طرفدن بیریكدیرمكده بر ضرردر . چونكه بر او صاحبی اوی یاندیغی تقدیرده یكیسنی یاپابیله‌جك قدر پارایی برطرفه قویوب صاقلاسه بیله بو پارانك مؤبداً هیچ بر ایشه یارامادن محبوس قالماسی احتمالی واردر ، زیرا قضانك هیچ وقوعه كلمه‌مسی‌ده ممكندر . حالبوكه هركس كناره اوفاق برپاره قویارسه وبو پارالر طوپلانارق كیمه فلاكت اصابت ایدرسه اونك لهنه قوللانیلیرسه مطلوب غایه الك اهون طرزده الده ایدلمش اولور . مثلا آوروپاده بر اوك قیمتنك بیكده برندن آز برپارا ایله ( سیغورطه شركتی مقداركافی خانه‌صاحبلرینی محتوی‌اولمق‌شرطیله ) اوك بدلنی حریق وقوعنده تضمین ایله‌مك ممكندر . مملكتمزده دها صیق اولان یانغین نسبةً فصله فداكارلغی استلزام ایله‌مكده ایسه‌ده بوده اجتناب ایدیلن مصیبته قارشی اهمیتسزدر .

بوندن یكرمی سنه قدر اول جماهیر متحده‌ده سان فرانسیسقو شهرینك قسم‌اعظمی یاندی و ییقیلدی ، فقط اماكن سیغورطه ایدلمش اولدیغندن شهر آز برمدت ظرفنده یكیدن انشا ایدلدی . ازمیرواستانبول اهالیسنك بومكمل احتماعی تحفظ سلاحنه اهمیت ویرمه‌مسندن دولایی بو كوزل شهرلریمزك سنه‌لرجه خراب قالمالری یازیق دكلیدر ؟

سیغورطه‌لر یانغیندن باشقه هردرلو دیكر مهالكه قارشی‌ده بر تأمینات اولابیلیرلر . زراعی‌سندیقالر بحثنده اونلرك ایفا ایلدكلری خدمتلری صایمشدق . بوندن ماعدا حیات سیغورطه‌لری ، اختیارلق ، حتی‌سرقته قارشی سیغورطه‌لر ، دكز ، نقلیات سیغورطه‌لری الخ . . . واردر . آلمانیا كبی بعضی غرب مملكتلرنده ممالك اجنبیه‌یه اخراجات یاپان تجارك آلاجغنك سیغورطه ایدلمسی ایچون بیله تشكیلات مخصوصه واردر .

هر هانكی شكلده اولورسه اولسون ، سیغورطه مؤسسه‌سی بوكونكی

مدنیت ایله ابتدائی اقوام آراسنده‌کی تکامل مسافه‌سنی ارائه ایدر. انسانك، هیچ اولمازسه مادی و انتفاعی معناده، یوکسك بر احتیاط، بصیرتکارلق واقتصاد درجه‌سنه واصل اولدیغنی کوسترر. بوتون افرادی یکدیکرینی متقابلاً هر درلو تهلکه‌لره قارشی سیغورطه ایله‌مش بولنان بر ملت اعظمی صلح، موازنه وامنیت درجه‌سنه ایریشمش اولور. بو اهمیتنه بناءً درکه برچوق غرب مملکتلرنده سیغورطه ایشلری منافع عمومیه‌یی خصوصی شرکتلردن داها ایی قوللایان دولت النه انتقال ایدییور، یاخود دولتك دائمی وشدید بر مراقبه‌سیله برابر فعلی ومؤثر برمعاونت واشتراکنه نائل اولویور. تورکیه‌ده مکرر سیغورطه‌نك Réassurance دولت طرفندن یاپیلماسی پروژه‌سی‌ده بو استقامتده آتیلمش بر آدیم تشکیل ایدر.

# دردنجی فصل

## مختلف جمعیتلرده مبادله طرزلری ـ قیمت وفیأت

**خلاصه** : استحصالك انكشافی مبادله‌نك آرتماسنه باقار. بوده مناقلاتك تكملنه باغلیدر ایلك مناقله‌لر دكز سایه‌سنده، ایلك مهاجرتلر طبیعتك چیزدیكی یوللری تعقیباً حصوله كلمشدر . یوللرك، وسائط نقلیه‌نك ، محرك قوتلرك تكملی سایه‌سنده حال حاضرده مسافه‌لر فوق‌العاده قیصالمش بولونیور .

ابتدائی اقوامده مبادله مستقلاً اقتصادی برماهیتی حائز دكلدر ، اكثریا قارشیلقلی هبه طرزنده ودینی ، اخلاقی ، سیاسی دوشونجه‌لرك تأثیریله وقوعه كلیر. پوتلاچ ـ شوله‌ن مؤسسه‌لری بوكا مثالدر. سسسز تجارت مبادله‌جیلرك یكدیكرینه یابانجی ومحرم اولماسی اساسنه استناد ایدر .

مبادله بلدی ، ملی ، بین‌الملل شكللری آلارق كیت كیده حدودینی كنیشله‌تیر . ملی اقتصاد ایله بین‌الملل اقتصاد حال حاضرده حاكم اولان طرزلردر ویكدیكرینی اتمام ایدرلر. بیوك پانایرلر، سركیلر، بورسه‌لر اونلرك موقوت ویا دائمی اولارق ایشله‌ین مركزلریدر .

اقتصادی قیمتی حائز اشیایه‌مال دیرز. اقتصادی قیمتك ایضاحی ایچون كاه اشیانك فایداسنه ، كاه ندرتنه ، كاه اعمالی ایچون صرف اولنان سعیه باقیلمق ایستنمشدر . بونظریه‌لرك اهمال ایله‌دیكی جهت : اجتماعی تصورلردركه اشیا وخدماتك قیمتنی قرارلاشدیران اك مهم عاملدر .

فیأت پاره ایله مبادله قیمتیدر . اشیا وخدماتك فیأت واجرتی ساده عرض وطلب قانونیله ایضاح اولنه‌مز . چونكه فیئاتلرك تثبیتنده اجرای تأثیر ایدن مختلف عوامل روحیه ، اجتماعیه وسیاسیه واردر . فیئاتلرك تموجاتی اونلر حصوله كتیرر . بوتموجات بر طرفدن مملكتده‌كی اقتصادی فعالیتك انكشافنی ( یوكسك فیئاتلر ) ویا دورغونلغنی ( دوشوك فیئاتلر ) كوستردیكی كبی بالمقابله بونتیجه‌لری حصوله كتیرن برعامل ماهیتنه‌ده كیررلر .

**استحصال ، مبادله ومناقله‌نك مناسبالی**

اك بسیط مدنیت سویه‌سندن اك متكاملنه قدر فعالیت استحصالیه‌نك متمادی انكشافی مهم بر شرطه تابعدر : اوده مبادله‌نك برابرجه انكشافیدر. ئولن حیوان دریسندن كندیسنه چاریق یاپان چوباندن بر محله ویا قصبه خلقنه آیاق قابی یاپان قاوافه

ودنیانك هر طرفنده معمولاتی صاتمق ایچین پیاسه آرایان آمریقان وانکلیز قوندیره فابریقه‌لرینه قدر استحصالاتك تکملی معمول اشیایی صاتمق ممکن اولان بازارلرك متمادیاً توسع وتزایدینه باغلیدر. بوندن دولاییدر که استحصالك تکاملی مختلف صفحه‌لره آییرمش اولان اقتصاد علماسی عینی زمانده مبادله‌نك صفحات تکاملنی ده ارائه ایله مشلردر .

بوصورتله :

اولا : دون بر استحصال سویه‌سنده بولنان وماللرینی پك نادراً مبادله ایدن ابتدائی اقوامی

ثانیاً : کوچوك صنایع دورنده اولان اقوام ایله اونلره خاص اولان بلدی مبادلاتی

ثالثاً : ملی صنایع واستحصالات دورینی

نهایت : بین‌الملل تجارتك اعظمی انکشافیله تحقق ایدن بویوك صنایع استحصالی ایله اونك شرطی اولان عالمشمول پیاسه‌یی تفریق ایله‌مشلردر .

فقط مبادله بازارلرینك کنیشله‌مسی واستحصالاتك انکشافی‌ده براوچونجی شرطه تابع بولونیوردی . اوده وسائط نقلیه‌نك تکملیدر .

مهاجرتلر و مناقله‌لر ، طبیعی یوللر

اشیالر نقل اولوندیغی کبی انسانلرده بریرده ثابت دکلدر . فردلرك سیاحتلری، قوملرك مهاجرتلری اشیانك ، ثروتلرك ، خدمتلرك تداولی اقتصاد تاریخنك الك مهم حادثه‌لری میانده‌در. ربع مسکون اوزرنده هر یرده حرکت واردر وبوحرکت انسانلره کتله کتله تبدیل مکان ایتدیرمه‌دیکی زمانلرهیچ اولمازسه فردلری یولجی یاپار ، اشیالره تبدیل موقع ایتدیریر.

مع‌مافیه اشیا واشخاصی حرکتدن زیاده توقفه سوق ایدن اسبابده اولابیلیر. مثلا زراعت ایدیلن برطوپراغه مالك اولمق کیفیتی انسانی اورایه باغلار . حالبوکه سته‌پ بدویلکه سوق ایدر ( مسلك اجتماعی مجموعه‌سی ، نیسان ١٣٣٥ ، صحیفه ٨٠ ) . دکز ایسه ایللك مبادله یوللرینی تشکیل ایدر

( صالك ایجادی تکرلکك وتکرلکلی عربه‌نك ایجادینه اغلب احتمال تقدم ایتمشدر ) تاریخك اسکی دورلرنده اوچ بویوك مدنیت مرکزی شرقی آق دکز ، هندستان واقصای شرق ایدی. بورالرده حصوله کلن مدنیت حرکتی کتله‌لر حالنده مهاجرتلر سایه‌سنده دکل بلکه محدود زمره‌لرك وفردلرك سیاحتلریله ، تجاری مناسبتلرله حاضرلانمش ایدی .

بدوی قوملرك تاریخك اسکی دورلرنده‌کی بویوك مهاجرتلری ، ثروتلرك ایلك تداولی هپ طبیعتك چیزدیکی طبیعی یوللرده وقوعه کلمشدر . یعنی جوغرافی معینیت بوراده اجرای تأثیر ایتمشدر . دائما مانعه‌لر یان یوللردن دولاشیلارق آشیلمش، طبیعی کچیدلردن استفاده اولونمشدر. سته‌پ، ساحل منطقه‌لر وجوار دکز، داغلرده‌کی کچیدلر، بوغازلر، بالآخره بویوك دکزلر، بالخاصه آق دکز قوملرك یکدیکریله تماسنه وثروتلرك تداولنه خدمت ایله‌مشدر. آق دکزك مدنیت ومبادلات اقتصادیه تاریخنده بویوك رولی اوچ قطعه اورتاسنده بولونماسنده ، تجربه‌سز کمیجیلرك بیله هر استقامتده سیروسفر ایده‌بیلمسنی تأمین ایدن برچوق آدالری احتوا ایله‌مه‌سنده‌در .

**وسائط نقلیه‌نك ترقیسی**

بو نقطه‌ده‌ده انسانلغك ترقیسی جوغرافی شرائطك تضییقندن کندینی قورتارمقدن عبارت اولدی . بوده اولا آلتلرك تکملی ایله طبیعی یوللرك اصلاحی ، غیر منتظم کچیدلرك موجود اولدیغی یرلرده شوسه‌لر انشاسی ، صوکرادن صنعی یوللر احداثی سایه‌سنده ممکن اولدی . بو ترقینك ایکی بویوك مرحله‌سی پوصله‌نك وبخار قوتنك کشفیدر . برنجیسی سایه‌سنده دنیانك ایکی قسمی یکدیکریله مناسبته کیره‌بیلدی، ایکنجیسی سایه‌سنده مسافه‌لر ، اوزمانه قدر کورولمه‌مش وشایان حیرت بردرجه‌ده قیصالمش اولدی .

اوچ مختلف عنصرك تکملیله وسائط نقلیه ترقی ایدر :

١ — یول. قره‌ده یول ( طاشلی شوسه، دمیر یولی ، تونللر وکوپریلر ) دکزده یول ( روزکارلرك وآقینتیلرك استقامتنه کوره بویوك بحری یوللرك تعیینی ، سویش ، قورینت ، کیل ، پاناما قانااللری ) هوا یولی.

٢ — واسطهٔ نقلیه . قرەدە عربه ( تکرلك مناسبات بشریه‌یی تسهیل ایدن الك فایدالی اختراعدر ) دکزدە کورك یرینه یلکنك ، یلکن یرینه چرخك واوسقورك استعمالی. تخته کمیلر یرینه دمیر کمیلر استعمالی‌ده اهمیتلی بر تحولدر.

٣ — محرك قوت . قرەدە یوك حیوانلرینك اهلیلشدیرلمه‌سی ، بخارلی ویا الکتریقلی لوقوموتیف ، اوتوموبیل ، دکزدە انسان قوتی ، روزکار ، بخار ، الکتریق ، دیزەل موتورلری .

کروانله ویا انسان صیرتنده نقلیاتدن بیکارجه یولجی‌یی واون بیکلرجه طون مالی طاشییان عظیم ترانساتلانتیکلره قدر حصوله کلن ترقی نظره آلنیرسه صنایعك ایلریله‌مه‌سیله برابر اقوام آره‌سنده‌کی مناسباتك نه درجه‌لرده قولایلاشدیغی آکلاشیلیر .

ابتدائی قوملرك کرك اعتقادلری ، کرك اجتماعی
ابتدائی اقوامده مبادله   مؤسسه‌لری تجاری مبادله‌لرك اجراسنی ممتنع قیلاجق
ماهیتده‌در. هرکس تجارتك باشلانغیجی نه‌دن عبارت
اولابیله‌جکنی تصوره قالقیشنجه بونك ابتدا بر برینه یاقین اولارق یاشایانلر آره‌سندهماللرك مبادله‌سندن عبارت اولدیغنی وبالآخره بو مبادله‌نك یاواش یاواش کنیشله‌دیکنی فرض ایدر . ابتدائی اقوام حقنده بو فکر تماماً دوغرو دکلدر. چونکه اونلرده بر برینه یاقین یاشایان انسانلرك، یعنی بر سمیه‌نك ( بر عائله‌نك ) افرادی آراسنده اشتغاللر ، اعتیادلر واحتیاجلر یکدیکرینه اوقدر بکزر ، ایش بولومی او قدر آزدرکه منتظم بر مبادله‌نك وجود بولماسنه امکان یوقدر. اغلب احتمال اقتصادی مبادله بدایتده یکدیکرندن اوزاق و باشقه باشقه منطقه‌لرده ساکن اولان قوملر طرفندن تطبیق ایدلمشدر. زیرا آنجق طبیعت شرائطنك و عادتلرك تنوعی سایه‌سنده محصوللرك مبادله‌سی ممکن اولور . خلاصه تجارت ابتدا یکدیکرینه نسبةً اوزاق اولارق یاشایان عشیرتلرك آراسنده ، طوپراق طریقندن زیاده دکز طریقیله تأسس ایتمش اولسه کرکدر .

یکدیکرینه قریب و قومشولق مناسباتی آرالرنده موجود اولان سمیه‌لر وعشیرتلر آراسنده‌کی مبادله‌لر ایسه داها زیاده دینی و سیاسی بر وصفی حائزدر. مثلا ایکی سمیه افرادینك کندی سمیه‌لرندن اولمه‌یوب متقابلاً زوجه‌لرینی یکدیکرندن تدارك ایله‌ملری بو قبیلدندر. ینه بو جمله‌دن اولارق صوك زمانلرده اجتماعیاتجیلرك نظر دقتی پوتلاچ دینیلن بر مؤسسه اوزرینه جلب ایدلمش بولونمقده‌در. بالخاصه آمریقا قیرمزی دریلیلرنده تدقیق ایدلمش اولان بو مؤسسه‌نك «کتاب دده قورقود» ده مذکور «شوله‌ن یاغما» ضیافتلرینه مشابهتنی کوك آلپ ضیا بك قید ایله‌مشدر. پوتلاچ بر ضیافتدر: غایت آغیر هدیه‌لر ویریله‌سنی وبناءً علیه عظیم مصرفی استلزام ایدن بر ضیافتدر: فقط بو مکلف ضیافت بر مکافیت احداث ایدر: مقابله ایله‌مکی، جومردلك واکرامده اوستون اولمغی مجبوری قیلار. مقابله یاپامیان طرف اجتماعی شان وعنوانی غایب ایدر. دیمك‌که بر باقیشدن پوتلاچ بر مبادلهٔ اقتصادیه‌در، بو کونکی وعده‌لی صاتیشلرده تجارك مالنی پشین ویروب بدلنی اوچ ویا آلتی آی صوکرا ایسته‌مسنه بکزر.

نسبةً مترقی اولان آفریقا اقوامنده بیله مبادله‌نك هبه‌یه مربوط بولوندیغی کوروله بیلیر. بلچیقا قونغوسنده مبادله‌ده بولنان ایکی یرلی عینی زمانده یکدیکرندن هدیه بکلر، بوهدیه‌لر مسافر قبولی وسیله‌سیله تعاطی‌اولنان هدیه‌لره مماثلدر. چوق دفعه مبادله ایدیلن اشیا وخدمات آراسنده معادلت مفقودیتی‌ده اونلری دها زیاده هبه‌یه تقریب ایدر. آلیش ویریشده قیمتلرك یکدیکرینه مساوی اولماسی فکری طبیعت انسانیه یابانجیدر: یاپدیغی ایش ایچون بر کوچوك چوجوغك بر بویوك آدام قدر اجرت ایستدیکی کورولور. بوندن ماعدا جمعیات متمدنه‌ده بر هدیه‌یی رد ایتمك بر تحقیر صاییلدیغی کبی ابتدائی اقوامده‌ده بر بایعی ومشتری‌یی رد ایتمك عینی معنای حقارتی احتوا ایدر.

نهایت ابتدائی اقوامده برده سسز تجارت Commerce silencieux دینیلن مبادله طرزی واردر. بو تجارت مختلف شکللرده اولابیلیر: بعضاً مالل‌رینی مبادله ایدنلر بربرلرینی کورمزلر، بعضاً کورورلر فقط قونوشمازلر،

بعضاً ده بر متوسط واسطه‌سیله و اشارتلرله ، بر تك كلمه تلفظ ایتمكسزین پازارلق ایدرلر . بو متوسط رولنك زمره رئیسی طرفندن ایفا ایدلدیكی‌ده واقعدر. اكثریا مبادله‌نك عمومی شه‌ماسی شودر: مالی عرض وتكلیف ایدن كیمسه معین محله (اكثریا عشیرت حدودینه ) اشیایی براقیر، كیدر. آرقه‌سندن كلن آلیجی مالی معاینه ایدر . مقابلنده دكیشمك آرزوسنده اولدیغی مالل‌ری یانینه قویار، اوده چكیلیر. بو سفر ایلك صاتیجی كلیر. كندیسنه مقابلة ویرلمك ایسته‌نیلن اشیایی كوزدن كچیرر، ایشنه كلیرسه اونلری آلیر، كندی كتیردیكنی براقیر كیدر . بو صورتله آلیش ویریش تمام اولور . سسسز تجارت حالا نیژه‌ر نهری ساحللرنده جاریدر .

پوتلاچده اولدیغی كبی بو سسسز تجارتده‌ده دینی ـ اخلاقی تصورلر حائز تأثیردر: یكدیكرینی طانیمایان ایكی وحشینك بربرینك شخصنه و مالل‌رینه رعایت الله‌مه‌سنی تأمین ایده‌ن بو تصورلردر . ابتدائی انسان نظرنده یابانجی اسرار انكیز برشخصدر، اونك قدرت ونفوذندن قورقولور. فقط بو خوفك مستند اولدیغی باطل اعتقادلر یاواش یاواش اورتادن قالقار ، هیچ اولمازسه تأثیری آزالیر. اونلرك یانینده اخلاقی بر دیكر حسك قوتی كیت كیده آرتار. اوده همجنسنه محبت حسیدر. یابانجی آدم بر زیارتجیدر، و اوكا محبت كوستریلیر، اكرام اولونور . بالمقابله زیارتجی‌ده أو صاحبنه بر هدیه براقیر . بو قارشیلقلی « هبه‌لر» ده مبادله‌نك ابتدائی برشكلندن باشقه برشی دكلدر. بویله‌جه ابتدائی اقوامده زیارت عینی زمانده تجارتدر . حتی الك بویوك زیارتكاهلر بیله تجارتكاهدر. مثلا ، خبر ویرلدیكنه نظراً ،

قصی‌دن اول ( وفاتی میلادی ٤٨٠ ) مكه چول داخلنده بسیط بر معبددن عبارت ایدی . قبیله‌لر معین دورلرده بوراده طوپلانارق دینی مراسم ایله مترافق بر پازار قورارلردی. ( قائه تانو ، تاریخ اسلام ترجمه‌سی ، برنجی جلد ، صحیفه ١٧٢ )

**مبادله‌نك انكشافی** مبادله اولونان مالل‌ر محدود مقدارده اولدقجه بو تصویر ایله‌دیكمز شكللرك الویره‌جكی آشكاردر. حتی زراعت درجه‌سنه یوكسلمش اقوامده بیله آلیش ویریشله الده‌ایدیلن اشیا احتیاجلرك

پك جزؤی برقسمنی تطمینه معطوفدر. آلیش ویریش نادر اولدیغی نسبتنده قاریشیق مراسم ایله وقوعبولور. رومادهکی قدیم بیع طرزی ( مانسیپاسیو ) بوکا مثالدر ( میشون وهنطوره ، روما حقوقی ، صحیفه ۱۵۱ الخ ) .

آنجق بلدی اقتصادلهدرکه آلیش ویریش معتاد اوزره هر کسك ایفا ایلهدیکی بر عملیه ماهیتنی آلمغه باشلار . صناعتکار ( ترزی ، قوندیرهجی ، مرانغوز الخ .. ) مشتری طرفندن وقوعبولان سپارش اوزرینه چالیشیر . بلدهلرده قورولان پازارلردهکویلولر محصوللرینی صاتوب یرینه محتاج اولدقلری مصنوعاتی آلیرلر .

لکن بلده وجوار خلقنه مخصوص اولان پازارلرك یاواش یاواش ماهیتی دکیشیر. بوپازارلره یابانجی اولان ( یعنی باشقه بلدهلردن ، ایالتلردن کلمش اولان ) تاجرلرده قبول اولونمغه باشلانیر . پازار ملی برپانایر حالنه انقلاب ایدر . مناقلاتك قولایلاشماسیله ملی پانایرلردن بعضیلری بینالملل بر شکل اکتساب ایدرلر . یکرمنجی عصر بدایتنده نیژنی نووغورود ( روسیه ) پنایری درت یوز میلیونلق ایش یاپیور ، وبر عتیقك هر طرفندن کلن ایکی اوچیوز بیك کیشییی بر آرایه طوپلایوردی .

بویلهجه صنایع اربابی بلده مشتریلرینه تابع اولمقدن قورتولونجه معمولاتنی صاتمق ایچون مملکتك هر طرفنده ودیکر مملکتلرده مخرجلر ، مشتریلر آراشدیریر. آرتق اقتصادك ملی وبینالملل صفحهلرینه ایریشیلمشدر.

ملی اقتصادك حدودلری دکیشهبیلیر ، ملتك حدودلری کبی. بوحدودلرك کیریسنده ، کومروك سدلریله کندینی حمایه ایتمکه چالیشان صنایع وزراعت ملتك بوتون احتیاجلرینی تسویه ایلهمکه چالیشیر. لکن غیرت نه قدر بویوك اولورسه اولسون بوغایهنك تماماً تحقق ایتمهسی قابل دکلدر . حتی آمریقا حکومات متحدهسی کبی پاره، نفوس واراضی جهتیله یعنی استحصالك عناصر ثلثهسی اعتباریله اك مساعد شرائطه مالك اولان بر مملکت بیله قاوچوق ، خام ایپك وپوتاسلی کوبرهلر کبی موادی دیشاریدن تدارك ایلهمکه مجبوردر .

آوروپانك بویوك صنایعه مالك ونفوسی كثیف اولان ملتلرینك چوغی بوغدایلرینك مهم برقسمنی اجنبی مملكتلردن كتیرتیرلر الخ .. وبویله جه، بین الملل مبادله لرله اكسیكلرینی تماملامغه مجبور اولان ملتلر آراسنده بر متقابل تابعیت وتساند اساسی قورولور.

ملی وبین الملل مبادله لرك مركزی اولارق بورسه لرك ذكری لازمدر. بازار وپنایرلر آنجق سنه نك معین زمانلرنده قورولدیغندن واقتصادی فعالیت ایسه كیت كیده هیچ انقطاعه اوغرامایان برجهد شكلنی آلدیغندن هر آن كشاده اولان بورسه لر مبادلاته دها قولایلقله واسطه اولورلر. تجارت وذخیره، اسهام وتحویلات بورسه لرنده سیمسارلر، مبایعه جیلر واسطه سیله هر آن ایسته نیلن آلیم وصاتیم یاپیلیر. بو سایه ده تجارت كرك زمان كرك مكان اعتباریله بازارلرك وپنایرلرك معروض قالدقلری تحدیداتدن قورتولور. عینی زمانده «وعده لی» معامله لرده اهمیت و وسعت كسب ایدر، استقبالده، فلان ویا فلان مملكتده ظهور ایده جكی تخمین اولنان احتیاجلره، ویا آلنه جغی فرض ایدیلن محصوله كوره تعهدلره كیریشیلیر.

قیمت نظریه لری

خدمتلر، اشیا مبادله اولونیور دیمك، اونلرك قیمتی حقنده مستحصلده، مبادله جیده ویا مستهلكده بر قناعت موجود دیمكدر. فقط انسانلرك اشیا وخدماته قیمت عطف ایتمه لری آنجق اونلری استحصال، مبادله واستهلاك ایله ملریله واقعدر دییه مه یز. زیرا قیمت انسانلرك اشیایه درجهٔ مربوطیتلرینك افاده سندن عبارتدر. بو مربوطیت ایسه مطلقا اقتصادی فعالیت ایله تأسس ایله مز. ابتدائی انسانك صنمنه قارشی اولدیغی كبی دینی برماهیتده، بدایعشناسلرك آثار صنعته قارشی ابرازایله دكاری كبی بدیعی ماهیتده الخ. مربوطیتلر، قیمتلر اولابیلیر. اخلاقی قیمتی حائز افعاله «خیر» دیرز، اقتصادی قیمتی حائز اولان اشیایه ایسه «مال» دیرز. (مفصل قاموس فلسفه، برنجی جلد، صحیفه ۷۸۹). ایمدی اخلاقی، بدیعی، دینی الخ ... قیمتلردن آیری اولان بو اقتصادی قیمت، یعنی بعضی اشیانك،

وبعضی خدماتك «مال» اولمق ، اقتصاداً مرغوب ومطلوب اولمق وصفی نه‌دن نشأت ایدییور ونه‌دن اشیادن اشیایه، خدمتدن خدمته تفاوتلر عرض ایدییور؟ بو سؤالك جوابی ویرمك ایچون اشیانك فائده‌سنه، ندرتنه ویا متوقف اولدیغی سعیه باقیلدی .

١) فائده

مذهب حنفی‌یه گوره برشیده مالیت ، تمول و انتفاع ایله ثابت اولور . بناءً علیه انساندن ماعدا دنیاده خلقك انتفاعنه صالح نه‌قدر مادی شیلر وارسه جمله‌سنه مال اطلاق اولونور . ناسك بر شیئی تمول و انتفاع ایله‌مسنه تقوم عرفی . . . تسمیه ایدیلیر ( سید بك حقوق فاکولته‌سی مجموعه‌سی ، مایس ١٣٣٢ )

ایشته بو متن بزه بعضی اسلام متفکرلرینه کوره تقویمك ( یعنی قیمت طانیمانك ) انتفاعه مستند عد ایدلدیکنی کوستریور. غربده‌ده عینی مطالعه‌یه تمایل ایدنلر بولونمش ، مختلف ماللرك و مختلف خدمتلرك اقتصادی قیمتلری آراسنده‌کی فرقلرك سببی ، تأمین ایله‌دکلری منفعتلرك متفاوت اولماسنده کورولمشدر. فقط بو فکر بعضی اعتراضلر مواجهه‌سنده قالیر: انسانلر ایچون هوادن دها نافع نه اولابیلیر : اوندن بر قاچ دقیقه محروم قالسه‌یدق هپمز بوغولوردق . مع مافیه هوانك اقتصادی بر قیمتی یوقدر. دیکر مثال: بوغدایك انسانلره فایدالی اولدیغنی وینه فایدالی اولان باقیردن هر حالده دها فضله یارادیغنی کیمسه انکار ایده‌مز . حالبوکه بر اوقه بوغدای ایله بر اوقه باقیری مبادله‌یه راضی اولانه « مسرف » ، اقتصادی منفعتدن غافل بر آدم . . نظریله باقارز. الماس هم بوغدایدن هم باقیردن دها قیمتلی صاییلیر ، حالبوکه عینی درجه‌ده اولسون نافعمیدر ؟

٢) بو اعتراضلری برطرف ایچون «ندرت» کیفیتنه اهمیت ویرلدی ودینیلدی که عینی نوعدن متعدد اشیا اهمیتلری متفاوت اولان احتیاجلریمزی تطمین ایله‌مك اعتباریله نافع ایسه‌لر ، اونلرك قیمتی تطمین ایدیلن اك آز اهمیتلی احتیاجه کوره تقرر ایدر . مثلا ایچمك ایچون قوللانیلان صو یمك پیشیرمکه ، تحته‌لر بیقامغه ویا سرینلك حصوله کتیرمکده یارار . بو صو کنجی

نوعدن احتیاجلری تطمین ایده‌جك درجه‌ده بول ایسه صویك قیمتی آزدر؛ عکسی تقدیرده مثلا یالکز ایچه‌جك ویمك پیشیره‌جك قدر وارایسه صویك قیمتی دها فضله‌در . بوکا صوکنجی انتفاع Grenznutz - Utilité finale نظریه‌سی دیرلر .

فقط بونظریه‌ده اعتراضدن وارسته قالاماز . اولا بو نظریه یالکز مادی احتیاجلری نظر اعتباره آلمقده ، نامحدود اولان معنوی احتیاجلری اهمال ایله‌مکده‌در . رافائه‌ل کبی بر مشهور رسامك موجود تابلولرینك مقداری اون دفعه فضله اولسه‌یدی ، بو تابلولرك قیمتی عینی نسبتده تناقص ایتمزدی. ثانیاً اکثریا بر مالك نادر اولدیغی ایچون قیمتلی عد ایدلدیکی دوغرو اولمقله برابر او ندرتك نسبی بر حال ، بعضی سببلردن ایلری کلن بر اثر اولدیغی اونوتمامالیدر . کافی درجه‌ده زحمت اختیار ایدیلیرسه هر آزلق بر بوللغه مبدل اولابیلیر . الماسك ویا شرق خالیلرینك نادر اولدقلری ایچون قیمتلی اولدیغنی سویله‌مك اونلرك اعمال و استحصالنك عظیم سعیه متوقف اولدیغنی یعنی قیمتلرینك سعیه مستند بولندیغنی قبول ایله‌مك دکلیدر ؟

۳) بوملاحظاته اتباعاً بعضی اقتصاد علماسی «اقتصادی تقویمك»ماللری میدانه کتیرمك ایچون صرف ایدیلن جهدایله متناسب اولدیغنی سویله‌مشلردر. بو فکرك الك طانمش مدافعلرندن بری آلمان سوسیالیست قارل مارقسدر . اوکا کوره :

هرهانکی برمال ، کندیسنده نه‌قدر سعی بشر تثبیت وتمثیل ایدلمش ایسه اوقدر برقیمته مالکدر . اونك قیمتنك بویوکلکنی ناصل اولچمه‌لی؟ کندیسنده «خالق قیمت» اولان عنصرك یعنی سعی وعملك موجود مقداریله ...

وفقط :

ایشته شیشه‌سی بر فرانغه عادی بیاض شراب . بونك احتوا ایله‌دیکی تبلر ایتمش سعی وعمل شیشه‌سی اون فرانغه صاتیلان رەن شرابنده‌کی تبلر ایتمش سعی وعملدن فرقلی دکلدر . شمندوفرلر هپ عینی صورتله یاپیلیر ، حالبوکه برقسمی حائز قیمتدر ، برقسمی قیمتسزدر. ( سوسیالیست مسلککاری ترجمه‌سی ، جلد۲ ، صحیفه ۴۰۲ ، ۴۲۹ )

اشیانك قیمتی ساده سعیله متناسب اولسه‌یدی ، بردفعه مال میدانه کلدکدن صوکرا اوقیمتك دائما ثابت اولماسی لازم کلیردی . حالبوکه قیمتلر چوق دفعه تحول ایدر .

قیمت و اجتماعی تصورلر

بویله‌جه اقتصاد علماسی قیمت اوزرینه اجرای تاثیر ایدن عامللردن بعضیلرینی اشارت ایله‌مشلر فقط اصل مهم اولان نقطه‌یه تماس ایتمه‌مشلردر. اوده شوندن عبارتدر: برمالك برخدمتك درجهٔ قیمتی تعیین ایدن اساسلی عامل برآنده، معین برجمعیتده، حتی برصنف اجتماعیده حاکم اولان مشترك ( معشری ) تصورلردر . بالخاصه دینی تصورلر حائز تأثیر اولابیلیر : برمسلمان نظرنده دوموزك قیمتی نه‌فایداسیله ، نه‌درجهٔ ندرتیله ، نه صوکنجی انتفاع ایله ، نه‌ده یتیشدیرمك ایچون صرف ایدیلن امك ایله اثباته قالقیشمق بیهوده‌در . هندستانده برهمن راهبك دعا ونیازی بها بیچیله‌میه‌جك درجه‌ده قیمتلی صاییلیر، بوکا مقابل پاریامقوله‌سندن ایشجینك سعیی ، نه قدر اذیتلی وهیئت اجتماعیه‌یه نه قدر فایدالی اولسه‌ده ، ینه اونك جزئی براجرتله قناعت ایلسی طبیعی کورولور .

تحولات وتجدداته چوق معروض اولان جمعیتلرده « مودا » دینیلن حادثه‌نك قیمتلر اوزرینه اجرا ایله‌دیکی تائیر شایان قیددر. کندیلرینی جمعیتك یوکسك طبقه‌سندن صایانلر آشاغی طبقه‌ده اولانلره بکزه‌مکه هیچ بروجهله راضی اولمازلر . بناءً علیه اونلرك معیشت طرزی نظرلرنده تماماً قیمتسزدر . باباغی صایدقلری خلقدن کندیلرینی تمیز ایچون معیشتك اشکال خارجیه‌سنده حصوله کتیردکلری یکیلك « مودا » یی تشکیل ایدر . فقط بویکیلك واوکا مربوط اولان افکار وتحسسات دینی عنعنه‌لر کبی سورکلی دکلدر . بویله اولماماسی‌ده ضروریدر . زیرا مودا تعمم ایله‌دیمی ، متوسط وآشاغی صنف خلق طرفندن بنمسه‌نیلدیمی ، یوکسك طبقه درحال اونی رد ویکی برمودا چیقارارق تمیزه مسارعت ایدر.بویله‌جه ، جمعیات متمدنه‌ده ، افکارعمومیه‌نك سریع تبدللریله ، ذوق مسئله‌لرنده دائما حصوله کلن یکیلکلرله اشیانك قیمتی عظیم تخالفلر عرض ایتمکده‌در .

فقط بو متخالف قیمتلری ده افاده ایده بیلمك ادعاسنده یز . معاصر مدنیت « دینارمیزانی » ایله هر شیئك قیمتنی اولچوب فیأتی بیلدیرر . فیأت دیمك ، پاره ایله بر مالك مبادله سنده کی قیمتی دیمکدر . فیأت

فیأتلر آفاقیدر . یعنی فیأتلرك دکیشمه سی فردیمزك انفسی احوالنه تابع دکلدر . پیاسه ده هر هانکی بر مال ویا خدمت ایچون بر آنده تقرر ایتمش اولان فیأتی دکیشدیرمکه چالیشدیغی زمان اونك « مقاومت » ایله دیکی حس اولونور . دیمك که فیأتك کندینه خاص بر قوتی وار . مع مافیه فیأتلرك دکیشدیکنی ده کورویورز . اوحالده بو مقاومت و بو تبدلات نه دن ایلری کلیور ؟

اوزون مدت اشیا فیأتنك کمی اولان عامللره تابع اولدیغی ظن ایدلدی : یعنی هر مالك وخدمتك فیأتی عرض وطلب درجه سنه ، آلیجی وصاتیجی اولانلرك نسبتنه ، مالك مقدارینه وتسویه ایله دیکی احتیاجك شدتنه کوره ، خلاصه بوتون بو کمیتلرك بر محصله سی اولارق قرارلاشیر فرض ایدلدی : اکر پیاسه یه عرض ایدیلن ماللر مشتریسی موجود اولان مقداردن فضله ایسه فیأتلر دوشر ، اکسیك ایسه یوکسه لیر عد اولوندی .

مع مافیه بر پیاسه ده فیأتلرك تثبیتی عملیه سنك بو قدر بسیط و میخانیکی ، کمی طرزده جریان ایله مدیکی محققدر . واقعده فیأتلر اوزرینه تأثیر ایدن متعدد کیفیتلر واردر. آلیجی اشترا ایله دیکی مال ایله اوآنده تسویه ایده جکی احتیاجلرینی نظر دقته آلیر ، صاتیجی ایسه صاتدیغی مالك پاره سیله آتیده تسویه ایده جکی احتیاجلری دوشونور. بونلر آراسنده ده صاتمقده اولدیغی مالك یرینه بر باشقه سنی قویمق واردر . اوحالده صاتیجینك طلب ایتمکه تمایل ایده جکی فیأت « مالیت فیأتی + کار » دکلدر. بلکه او مالك یرینه ایلریده دیکر برینی قویمق ایچون تسویه ایده جکی مبلغدر. بناءً علیه صاتیجی فیأتلرك یوکسلمکه استعدادی اولدیغنی تخمین ایدییورسه بالذات کندیسی یوکسکجه بر فیأت طلب ایده رك او ترفعك عاملی اولور . بو کبی حاللرده تزاید فیأتی حصوله کتیرن عامل بالفعل طلبك چوقلغی دکل ، طلبك چوق اولاجغنك تصور ایدلمه سیدر ، یعنی عموماً منتشر بر ظن ومطالعه در .

دیکر طرفدن فیاتلرك صاتیلغه چیقاریلان اشـیا مقدارینه تابع اولدیغی ادعاسی‌ده تنقیده دکر . دینه‌بیلیرکه فیأتلر، عمومیتله ، اولدقلری راده‌ده قالمغه میالدرلر. صاتیجیلر آنجق مستهلکلر طرفندن آلنه‌بیله‌جك مقدارده‌مالی پیاسه‌یه عرض ایتمکه غیرت‌ایدرلر. بالمقابله عرض نه‌قدر ندرت کسب ایدرسه طلب‌ده اونسبتده شدتله‌نیر. زیرا هرکس محتاج‌اولدیغی امتعه‌نك ایلریده‌مفقوداولماسندن قورقار و آتیده‌کی احتیاجلرینی شمدیدن تأمینه صاواشیر. ایشته بوندن‌دولایی فیأتلر نه قدر یوکسك اولورسه ایشلر اوقدر حرارتلیدر . اساساً فیأتلرك یوکسلکنك صناعی انکشاف علامتی اولدیغی اوته‌دنبری قید اولونمشدر .

بعضی‌اسبابه بناءً پاره برمملکتده بول ویاقیط اولور؛ بانقه‌لر اعتبار معامله‌لرنده تمسك داورانیرلر ویا مساعده‌کارانه حرکت ایدرلر. اجتماعی وسیاسی اسبابدن نشأت ایده‌بیلن بو احوال‌ده فیأتلرك اوزرینه اجرای تأثیر ایدر . یکی آلتون معدنلرینك کشـفی متداول اولان نقدك مقدارینی آرتیرارق حرب عمومیدن اول هرمملکتده بهالیلغی انتاج ایلەمشدی . حرب عمومی اثناسنده بر چوق مملکتلرده آلتون قارشـیلغی اولمایان اوراق نقدیه‌نك اخراجی عینی نتیجه‌یی موجب اولدی .

خلاصه برپیاسه‌ده فیأتلر اوپیاسه‌نك حالنی، وضعیتنی، تمایلاتنی افاده وتمثیل ایدرلر . پیاسه‌یی جانلاندیران ، الهام ایدن اوکا حاکم اولان مختلف سائقلرك بر محصله‌سیدرلر. بو سائقلرك قسم اعظمی تجاری وصناعی ماهیتده اولابیلیر : مختلف پیاسـه‌لرده ، قومشو مملکتلرده صاتیجیلرك ، آلیجیلرك وضعیتلری الخ ... فقط اهمیتلی رولی اولان عامللر آراسنده سـیاسی وقایعی ، بین‌الملل مناسباتی، دیپلوماسی ترتیباتی‌ده ذکر ایتمه‌لیدر. بونلر، هرکسده اویاندیردقلری حالات روحیه اعتباریله، پیاسه‌ده تموجاته ، مختلف جریانلره ، عکس‌العمللره باعث اولورلر . اساسـاً بو کبی واقعه‌لر معشری ماهیتده ( یعنی عموم آراسنده مشترك ) اولدیغندن حصوله کتیردکلری افکار وتأثرات ، متمادی انعکاسات ایله مبالغه‌لانارق ، عظیم بر شدت پیدا ایدر . امید ، نومیدی ویا

تردد کبی احوال روحیه اکثریا افراطکار بر طرزده فیاتلرده کندیلرینی اظهار ایدرلر .

دیکر طرفدن فیاتلرك تموجاتنك‌ده فعالیت اقتصادیه اوزرینه عکس تائیری واردر . غیرته کتیریر ویا فلجه اوغراتیر. فیأتلر یوکسه‌لدیمی یکی مؤسسه‌لر، اعمالاتخانه‌لر وجوده کلیر ؛ موجود اولانلر توسیع اولونور ، حالی بر تشبث وقازانج حرصی هر طرفی استیلا ایدر ، یکی یکی ایشلره کیریشیلیر . فیاتلر آلچالنجه ایشلر «کساد» در. اولجه قورولمش اولان اعمالاتخانه‌لردن ، تجارتخانه لردن برقسمی ، اك آغیر وغیرمساعد شرائط آلتنده ویا اك بجریکسز ، اك احتیاطسزاللرده اولانلری وضعیته تحمل ایده‌میه‌رك اورتادن قالقمغه مجبوردر. یعنی اقتصادی ساحه‌ده برنوع اصطفا وجوده کلیر. رقابت نتیجه‌سنده آنجق « یاشامغه اهلیتنی اثبات ایتمش اولان » مؤسسه‌لر پایدار اولور .

# بشنجی فصل

## سربستیٔ رقابت و انحصار — نقد و اعتبار

خلاصه: سربستیٔ رقابتك منافع عمومیه‌یه خدمتلری وار : اوجوزلغی تأمین ایدر ، ترقیاتی تشویق ایلر ، اڭ زیاده احتیاج اولان مالّلرك قولایلقله تکثیرینی موجب اولور . مؤسسات آراسنده بر نوع اصطفا حصوله کتیریر . فقط محذورلری‌ده وار : استحصالك احتیاج درجه‌سنی آشماسی ، قوای اقتصادیه‌نڭ اسرافی ، بحرانلر احداثی ، حتی انحصارلر تولیدی کبی .

قارتەللر و تروستلر بویوك صنایعك انحصار تشکیلاتیدر. عینی ویا یکدیگریله حائز مناسبت استحصال شعبه‌لرنده چالیشان مختلف مؤسسه‌لر استقلاللرینی محافظه ایده‌رك بر قاچ اساسلی نقطه‌ده بالائتلاف رقابتی قالدیریرلرسه بر قونتوار تشکل ایتمشدر . قارته‌ل بو مؤسسه‌لرك آراسنده برایش بولومنی، تروستده بر مرکزیتك تأسسنی تضمن ایدر .

پاره مبادله اشیاسی وخدماتی آراسنده بر مشترك مقیاسدر. هرمدنیتده مختلف اشیا پارا خدمتنی کورمشدر . بونلرك برذاتی قیمتی برده مبادله مقیاسی اولمق‌اعتباریله وضعی قیمتی واردر. بدایتده پارانك ذاتی قیمتی بالخاصه بارزدر . اقتصادك انکشافیله کیت کیده تعمم ایدن کاغد پارانك قیمتی تماماً وضعیدر .

اعتبار مبادله‌نڭ توسیعی دیمکدر . مالّلرك بدلنك درحال تأدیه‌سنده مشکلات وارسه پاره‌نڭ معین برمدت صوڭرا تأدیه ایدلمسنی امرایدن ویا تعهد ایله‌ین بایع ویا مشتری طرفندن امضا ایدلمش پولیچه ویا امره محرر سندلر نقد مقامنده تجار آراسنده تداول ایده‌جکندن مشکلات زائل اولور . اعتبار معاملاتیله مشغول اولان مؤسسه‌لر بانقه‌لردر .

**سربستیٔ رقابتك فوائد و محاذیری**

بو کونکی اقتصادی حیاتده چوق دفعه مستحصللرك و مبادله‌جیلرك سربستجه یکدیگریله رقابت ایله‌ملرینه مساعده اولوندیغنی ، بعضاًده مهم خدماتك مثلا تنویرات ، ترامواى ، شمندوفر نقلیاتی کبی امورك انحصار آلتنده اولدیغنی کورویورز . بو ایکی طرزدن هانکیسی عجبا منافع عمومیه‌یه دها توافق ایدر ؟

اون طقوزنجی عصرده فرانسه و انکلترهده‌کی « لیبه‌رال » اقتصادجیلر افراد آراسنده سربستیٔ رقابتك دولتك هرهانکی بر مداخله‌سندن وانحصار شکلندن زیاده عمومك منفعتنی تأمین ایده‌جکنه قانع ایدیلر . اونلر رقابتی بر نوع حیات مبارزه‌سی شکلنده تصور ایدییورلردی . دییورلردی‌که : مستهلککك اك چوق محتاج اولدیغی ، بناءً علیه آرادیغی مال ، اك فضله فیأته صاتیلیر ، بناءً علیه اك چوق کار براقیر . ایش آداملری درحال بو کارلی استحصال و تجارت ساحه‌سنه قوشارلر . آرالرنده‌کی رقابت مشتریلرك جلبی ایچون فیأتلرك تنزیلنی ایجاب ایتدیرر . بوده ایکی صورتله اولابیلیر : یا عینی فیأته دها أیی مال ویرمکه غیرت ایدیلیر ، یاخود عینی مالك اعمالات مصرفی آزالتیلارق دها اوجوزه پیاسه‌یه چیقاریلماسنه باقیلیر . هر ایکی تقدیرده‌ده مستهلك بوندن مستفید اولور . بوصورتله هرکسك محتاج اولدیغی اشیا کیت کیده دها اوجوز فیأته و دها مکمل بر حالده ، سهولتله تدارك ایدلمش اولور . ایمدی مالارك اوجوزلاشماسی و بوللاشماسی زنکین ایله فقیر آراسنده‌کی مسافه‌یی قیصالتیر ، شرائط حیاتیه آراسنده تدریجاً مساوات حصوله کتیرر ، ایشته سربستیٔ رقابت طرفدارلرینك ادعالری بو ایدی .

سربستیٔ رقابتك بو نتایجی قسماً حصوله کتیردیکی دوغرودر . مع‌مافیه بر چوق مضرتلری اولدیغی‌ده کورولمکده‌در . سربستیٔ رقابت سایه‌سنده هرهانکی برمالی اوجوزجه صاتون آلان مشتری اکثریا اوجوزلغك ، مالك خارجاً جاذب بر منظره عرض ایله‌مسنه رغماً مطلوب اوصاف و نفاستدن محروم اولماسندن نشأت ایله‌دیکنی بیلمز . بعضاً بو اوجوزلق بیله تأمین ایدیله‌مز . اکر رقابت ایدن مستحصلارك مقداری استهلاك ایدیلن مال مقدارینه نظراً معین بر نسبتدن فضله ایسه بو حال اوجوزلغی دکل بهالیلغی انتاج ایدر . مثلا غزته اوقویان خلقی اون بیك کشیدن عبارت اولان بر شهرده بریومی غزته کافی ایکن ، سائقهٔ رقابتله اون غزته نشر ایدیله‌جك اولورسه بونك نتیجه‌سی غزته‌لرك اوجوزلغی دکل بهالیلغی اولاجقدر .

سربستیٔ رقابتك دها مهم برمحذوری استحصالات ایله استهلاکاتی دائما

موازنه‌ده بولوندیرمغه مقتدر اولامامسی ، فضله صاتمق ، رقیبلرك مشتریلرینی جلب ایتمك امیدیله لزومندن فضله استحصالاته سوق ایده‌رك سعی وثروتك اتلافنه واقتصادی بحرانلر حدوثنه محل ویرمه‌سیدر .

قارتللر وتروستلر

نهایت سربستیٔ رقابتك ثروتلرده مساواتی تامین نتیجه‌سنه ایصال ایله‌دیکی ادعاسی‌ده دوغرو دکلدر . زیرا سربستیٔ رقابت سایه‌سنده برشعبهٔ صنایعده یالکز الك مساعد شرائطله فعالیت کوستره‌بیلن مؤسسه‌لر باقی قالدیغندن ایستر ایسته‌مز استحصالات بر قاچ الده طوپلانیر . بو مؤسسه‌لر آرالرنده ائتلاف ایده‌رك برنوع فعلی انحصار وجوده کتیررلر ، پیاسه‌نك حاکمی اولورلر .

بو ائتلاف مختلف شکللرده اولابیلیر . اکر مؤسسه‌لر استقلاللرینی محافظه ایده‌رك ساده‌جه صاتیش ایشنده توحید حرکات ایدرلر ، یعنی فیاتلر خصوصنده آکلاشیرلر و مشتریلری آرالرنده تقسیم ایدرلرسه بوکا قونتوار Comptoir دینیلیر . اکر بوندن ماعدا استحصالات تنظیم ایدلمش اولور هر مؤسسه بر قسمده اختصاصلانیرسه افقی قارتل Cartel horizontal قارشیسنده‌یز . بو شکلده مثلا مختلف اوتوموبیل فابریقه‌لری اتفاق ایده‌رك آرالرنده بر ایش بولومی وجوده کتیررلر : بریسی قامیون یاپار ، دیکری شهر ویاخود سیاحت اوتوموبیللری انشا ایدر الخ . . . بونلردن ماعدا عمودی Vertical قارتللر واردر . بونلر مواد ابتدائیه‌نك تدارکندن معمول اشیانك تسلیمنه قدر واران صنایعك هیئت مجموعه‌سنی ، مثلا شکر استحصالنده پانجار تارلالرندن اعتباراً شکر فابریقاسنه وتصفیه خانه‌یه قدر فعالیتلری جمع وتنظیم ایدرلر .

تروستلرده Trust ایسه ، بالخاصه عمودی شکلنده ، تمرکز دها ایلرله‌مشدر . بر تجاری ویاصناعی فعالیتك مختلف شعبه‌لری استقلاللرینی غایب ایده‌رك تماماً برلشمش وصانکه بر مؤسسه‌نك اقسام تابعه‌سی کبی چالیشمقده بولونمشدر .

انحصار طرزینك مستهلك ایچون سربستیٔ رقابتدن دها چوق ضررلی

اولدیغنی و بهالیلغی انتاج ایله‌دیکنی ظن ایتمه‌ملیدر . انحصارك (١) تأسس ایله‌مه‌سیله اشیانك فیئاتی سربستیٔ رقابت شکلندن دهازیاده کیفی اولاماز . مثلا توتون انحصاری موجود اولان مملکتلرده سیغاره فیئاتلری ضروری اولارق سربستیٔ رقابت جاری اولان مملکتلردن دها بهالی دکلدر . چونکه نهایت هر مال ایچون وضع اولنان فیئات ایله مستهلکك احتیاجلری آراسنده برنسبت موجوددر. اکر فیئات چوق یوکسك ایسه مستهلك النده‌کی پاره‌یی باشقه برشکلده قوللانوب اومالی صاتون آلمقدن فراغت ایدر .

اساساً قارتل وتروست کبی انحصار تشکیلاتی ، کومروك سدلرینك حمایه‌سی آلتنده اولسه بیله ، بین‌الملل پیاسه فیئاتلرینه یینه آزچوق تابعدر ! کندیلکندن مفرط بر بهالیلق احداث ایده‌مز ، اولسه اولسه معمولاتك دهااوجوزه مال ایدیلمه‌سنه رغماً فیئاتلرك تنزلنه مانع اولور .

انحصاروجوده کتیرن تروستلرك حقیقی تهلکه‌سی اقتصادی اولمقدن زیاده سیاسیدر. مملکتمزده بو قبیلدن تروستلر موجود دکلسه‌ده پترول تروستلری کبی عظیم قدرت مالیه‌یه صاحب مؤسساتك بین‌الملل سیاسته تأثیرلری هرکون مشاهده اولونمقده‌در .

**نقد**

شیمدی‌یه قدر ویردیکمز ایضاحات ایله کورولویورکه اقتصادی حیات کیت کیده دهامعضل برشکل آلمقده، ایش بولومیله فعالیت ساحه‌لری کنیشله‌یه‌رك الك اوفاق ایشلر ایچون بیله برچوق شخصلرك اشتراك مساعیسنه وتوسطنه احتیاج حاصل اولمقده‌در . بو اشتراك مساعی‌یی ممکن قیلان نقددر .دها آرسطویه تبعاً قینه‌لی‌زاده‌علی افندی دییورکه :

خیاط ( ترزی ) نجاره (دولکره) خیاطت اول بوکا نجارت وعلی‌هذاالقیاس ایتمك کرك، اما بواعمال وصناعات بری برینه متساویمیدر ، یوخسه متفاوتمیدر ؟ تفاوتی اولدیغی تقدیرجه نه‌مقداردر ؟ بیلنمك لازمدر. مثلا بواوکا برمقدار خیاطت ایدیجك، اولدخی بوکا نقدر نجارت ایتمك کرككه تساوی وتعادل اوله ؟! چون بوتساوی وتفاوت صناعات اراسنده بیلنمك متعسر وبلکه متعذردر . لابد توسط مقومه محتاج اولدی . واول متوسط مقوم دینار ودرهمدر . ( اخلاق علائی ، برنجی قسم ، صحیفه ٧٧ ـ ٧٨ )

سببی شوکه نقدی پك اوفاق پارچالره بولمك وبناءً علیه هرهانکی برایشده

---

[ ١ ] مختلف مملکتلرده بودجه وارداتنی آرتدیرمق ویاپوسته وتلغراف کبی بعضی عمومی خدماتی خلقك منفعتنه کوره تنظیم ایتمك ایچون تأسیس ایدیلن دولت انحصارلری بوراده موضوع بحث دکلدر .

برمالده اك اوفاق خدمت وفعاليت حصه‌لرینی اونك واسطه‌سیله تقدیر ایتمك ممكندر . ایش بولومنك كیت كیده آرتماسی پارانك كیت كیده فضله استعمال ایدلمه‌سنی ایجاب ایتدیرر . بوندن طولایی معاصر اقتصادیاته : پاره اقتصادیاتی économie monétaire Geldwirtschaft اسمی‌ده ویرلمشدر .

پاره‌نك كثرت استعمالی حادثه‌سی شیمدیكی مدنیتك عملی تمایللری ایله نظری تمایللری آراسنده برموازات تأسیس ایدر. ناصل بوكونكی عالملر انفسی تحسسلره لاقید قالمغه، طبیعت قانونلرینی ممكن مرتبه ریاضی انموذجه یاقلاشدیرمغه چالیشیورلرسه طبقی اونك كبی بوكونكی اقتصادده ، عملی ساحه‌ده كیفیت وخصوصیتلرینه باقمایارق بوتون قیمتلری برتك كمیت ایله : پاره ایله قیدوضبط ایله‌مكه جهد ایله‌یور .

## پاره نه‌در ؟

ابتدائی اقوامده پاره — اساس اعتباریله پاره برمتاع ، بر ثروتدركه مبادله اولنان بوتون اشیا ایچون مشترك مقیاس تشكیل ایدر . اك متنوع اشیا ، مختلف مدنیتلرده نقد خدمتنی كورمشدر: بعضی دكز حیوانلرینك قابوقلری تویلر ، جام اشیا ، صیغیرلر ، قیمتلی معدنلر بوقبیلدندر . معمافه مدنیتك ابتدائی شكللرنده نقدك هردرلو مبادلات ایچون دكل ، بلكه آنجق ، بعضی خصوصی ومعین احوالده قوللانیلدیغی كورولویور . مثلا نه زیاده پاره رولنی ایفا ایدن دكز حیوانلری قابوقلری بر زوجه تدارك ایتمك ویا متفقلر الده ایتمك ، اولو ایچون ویرلمه‌سی لازم كلن تعویضی ( دیتی ) اوده‌مك كبی خصوصاتده استعمال ایدیلیر . دیكر وقایعده پاره‌نك دینی سری قدرتلرله منشأنده‌كی مناسبتنی كوسترر : قدیم یونانده پاره معبدلرده اعمال ومحافظه اولونوردی . آمریقا یرلیلری پاره‌یه « الهلرك طعامی » اسمنی ویرمشلردر .

پارانك تجاری مبادلاتده صورت عمومیه‌ده وقولایلقله قوللانیلابیلمه‌سی ایچون بو سری ، دینی وصفدن صیییرلماسی لازم كلمشدر . بو شرط بركره تحقق ایله‌نجه ، پارا وظیفه‌سنی كورن اشیا میاننده نهایت قیمتلی معدنلر ،

لتون وكوموش ، نسبةً دها آز مبذول اولملری ، خارجی تأثیرلرله پك جزؤی تغیر ایتمەلری ، قوللانمق وپارچالره بولمکدەکی قولایلق اعتباریله ترجیح اولونديلر .

معاصر اقتصادده پاره

پارا مبادله آلتی خدمتنی کورمکەباشلانجه مسکوکاتك، پیاسەده آلتون‌ب صاتیلان برمعدن اولمق اعتباریله حائز اولدقلری خاص وذاتی قیمتدن ماعدا ، برده مبادله واسطه‌سی اولمق اعتباریله وضعی Conventionnel قیمتی پیدا اولور . بونلرك اهمیتی مدنیته کوره دکیشەبیلیر . آشکاردرکه داوار نقد مقامنده قوللانیلیرسه خاص وذاتی قیمت بالخاصه بارزدر . بوكا مقابل کاغد پاره‌ده وضعی قیمتدن باشقه بر شی کورمه‌یز .

وضعی قیمتی تعیین ایدن سکەلری ضرب ایدن دولتدر . مع‌مافیه سکەنك وضعی قیمتی ذاتی قیمتندن پك فرقلی اولاماز . اولدیغی تقدیرده وضعی قیمت دها یوکسك ایسەقالب پارا اعمالاتی‌یوز کوسترر ، دها آشاغی ایسه(مثلاالیوم تورکیه‌ده قانونه نظراً آلتون ایله یوز غروشلق اوراق نقدیه آراسنده فرق اولماسی کبی ) اوتقدیرده آلتون پارالر اورتادن قالقار ، کیزلەنیر ، یاخود اریتیلەرك اوانی وحلیات اعمالنده قوللانیلیر .

بوکون معدنی پارانك‌اورتادن قالقماسی‌ایچون یکانه سبب حرب عمومینك آوروپا دولتلرینك چوغنك مالیه‌سنده حصوله کتیردیکی تشوشات دکلدر . حرب عمومیدن اول‌ده کاغد پاره ( بانقنوط ، اوراق نقدیه ) معدنی پارا یاننده کیت کیده دها اهمیتلی بر رول اوینایور ایدی . بونك‌ده سببی کاغد پارانك دها قوللانیشلی ودها بسیط اولماسی ، و دولت بانقه‌سنده قارشیلغی اولارق آلتون هیچ اولمازسه قسماً موجود بولندیغندن ، آلتون اعتبارینه مالك بولونماسی ایدی. نهایت آلتون وکوموش‌استحصالاتنك‌آرتماسی آلتونك وبالخاصه کوموشك ذاتی قیمتنك تنزل ایله‌مسنی ، آلتون بیریکدیریجیلکنك تماماً متروك اولماسنی انتاج ایدییوردی .

اعتبار معاملاتی

فقط کاغدپارا بیله، نه‌قدر قوللانیشلی اولسه‌ده ینه‌برمحذوری واردر : کیمینک پاراسی واردر ، کیمینک یوقدر . بعضی زمانلرده اك زنکین داملرك بیله نقدی اولماز ، دیکرلرنده فضله طوپلانمش بولونور . دیکر طرفدن پازارلرك کنیشله‌مه‌سی ، تجارتك بین‌الملل بر شکل آلماسی تجاری معامله‌لرك پك اوزاق مسافه‌لردن ، تلغرافله ، مکتوبله عقدینی ایجاب ایتدیرییور. بروسه‌نك ایپکی مارسیلیاده، لیونده، ارضروم قویونلرینك دریسی وباغرصاغی آمریقاده ، برتلغرافله ، همان صاتیلیویرییور . مقابلنده پاره‌نك ورودی بکلنسه هفته‌لرجه وقت کچر ، بوندن ماعدا بیکلرجه ویوز بیکلرجه لیرایی امنیتله نقل ایده‌بیلمك ایچون برچوق مصرفه کیرمك لازمدر .

ایشته اعتبار اوزرینه مستند معامله‌لر بومشکلاتی رفع ایدر . اونلر سایه‌سنده پاراسز اولانلر ویا موقتاً پاراسی اولمایانلر ، یاخود مدیونلرندن اوزاقده بولنانلر پاره فقدانینه ویا پارایی نقل ایله‌مك مشکلاتنه رغماً اقتصادی فعالیته اشتراك امکان بولورلر . بویله‌جه اعتبار مبادله‌نك توسیعندن باشقه برشی دکلدر .

اك ابتدائی جمعیتلرده بیله اعتبار معاملاتی موجوددر . سسسز تجارت اعتبار وامنیت اوزرینه مؤسسدر. پوتلاج، طرفیندن برینك ضیافت واکرامنك دیکری طرفندن اوزونجه برمدت صوکرا اعاده‌سنی قاعده اتخاذ ایله‌دیکندن ینه اعتباره مستنددر . آنجق زمانمزده اولدیغی قدر اعتبار اوزرینه مستند معاملات هیچ برمدنیتده انکشاف ایتمه‌مشدر . دولتلر ، بلدیه‌لر استقراض عقد ایله‌دکاری وقت کندیلرینه مقرضلر طرفندن اعتبار ایدیلور دیمکدر . بالخاصه بوکونکی تجارتك روحی اعتباردر . نامتناهی معاملات تجاریه اونك سایه‌سنده ممکن اولور .

مثلا بن منسوجات فابریقاطورییم. فقط قوماش اعمال ایده‌بیلمك ایچون لازم اولان مواد ابتدائیه‌یی صاتون آلاجق نقدم بوآنده موجود دکلدر . بوموادی صاتان تجاره کیدەر ، ویره‌سی‌یه محتاج اولدیغم اشیایی آلیرم . تجار

بونلرك بدلنى آلمق ايچين آيلرجه بكلرسه على العاده برورەسى يه معامله ياپمش اولور، بومدت اثناسنده برچوق معامله‌لره كيريشمك امكانندن كنديني محروم ايدر. بوندن محروم اولمامق ايچون او ، سادەجه ، بنم نامه بر پوليچه كشيده ايدەجكدر . يعنى بركاغد اوزرينه : « تاريخدن اوچ آى صوكره ( آرامزده مقرر اولان وبنم قوماشلرى ياپوب پاره تدارك ايلمك ايچون محتاج بولونديغم مدت ) . . . افنديىنك امرينه بش يوز ليرايى ( آلديغم مواد ابتدائيەنك فيئاتى ) تاديه ايديكز . » ديه يازوب امضا ايدەجكدر . بالآخره اوده كومور ويا يوك صاتون آلمق ايسترسه، بومالرى صاتان تجارك اسمنى پوليچەده بوش براقيلمش محله يازاجقدر . كومور تاجرى ده پارەيه محتاج اولديغى ، مثلا معدنجى يه پارا كوندرمك لازم كلديكى ، پوليچەنك آرقەسنه شو شرحى (جيرو) ويرەجكدر : فلان افندى امرينه تاديه ايديكز الخ ... بويلەجه اوچ آى صوكرا پوليچه هانكى تاجرك النده بولونيورسه اوكلوب بندن پارايى ايستەيەجكدر . بن ده اوآنه قدر اعمال ايلەديكم قماشلرى صاتمش اولاجغمدن پارەيى كنديسنه تأديه ايدەبيلەجك بروضعيتده بولوناجغم ( اكر تأديەدن امتناع ايدرسەم كرك پوليچەيى امضا ايلمش كرك جيرو ايتمش اولان هرهانكى برذاتدن اوپارەيى مطالبه ايتمك حقى اولاجقدر ) پوليچه كشيدەسى سايەسنده اوچ آى ظرفنده برسوروتجارى مبادله‌لر ياپيلمش ، فقط هيچ بر تجارك قاصەسندن برمتاليك تبديل موقع ايتمەمش اولاجقدر .

كورولويوركه اعتبارك باشليجه آلتى اولان پوليچه تأديه ايتمكسزين صاتون آلمغى ، اوزاق مسافه‌لردن پاره كوندرمكه حاجت اولمقسزين بورجنى أودەمكى ويا آلاجغنى تحصيل ايلەمكى تأمين ايلەمكده وبواثناده معامله‌يه داخل اولان هرشخصك حقوقى قانوناً مؤمن بولونمقدەدر .

پوليچەدن ماعدا اعتباره مستند اوراق : امره محرر سند ايله چكدر . امره محرر سند بورجلينك آلاجقلى يه ويرديكى سند تجاريدركه اوده جيرو طريقيله آخره دور اولنەبيلير . چك ايسه بربانقه اوزرينه كشيده اولونمش

پولیچه دیمکدر ، کیمك امرینه محرر ایسه ویا جیرو ایدلمش ایسه اوکا یاخود حاملنه تادیه اولونور [١] .

اعتبار معامله‌لرینك بو خارق العاده توسعیله تجارت وصنایعده مستعمل سرمایه‌لر واقعا تزیید ایدیلمش اولمایور، فقط استقبالده تحصیل ویا تأمین ایدیله‌جك مبالغه مستنداً شیمدیدن ایش کورمك امکانی پیدا اولیور ، هر سرمایه دها فضله دور ایدییور وفعالیت استحصالیه انقطاعه دوچار بولونمایور .

بانقالر مدنیت حاضره‌ده هر نوع فعالیت اقتصادیه بر اختصاص شکلنی آلدیغندن اعتبار معاملاتی‌ده بر اختصاص تشکیل ایله‌دی . بونکله مشغول اولان مؤسسه‌لر بانقالردر . بانقالر پولیچه‌لرك و امره محرر سندلرك حامللرینه اوسندلرك ناطق اولدیغی مبالغی « اسقونطو » ( یعنی کندیلرینه بر مقدار کار وبعضاً وقوعی ملحوظ ضررلره قارشی‌ده سیغورطه اجرتی تفریق ایده‌رك تأدیه ) ایدرلر. اون دوقوزنجی ویکرمنجی عصرلرده بانقه‌لر فوق العاده انکشاف ایله‌مش واقتصادی فعالیتك دائما آرتان احتیاجاتیله متناسب بر طرزده معامله‌لرینی توسیع ایتمشدر .

معامله‌لرك بو توسعی بانقه‌لر آراسنده‌ده آزچوق بر ایش بولومنی وجوده کتیرمشدر . بعضی بانقه‌لر بالخاصه دولتلرك اعتبار مالیلرینه عائد معاملاته ، استقراضلره دلالت ایدرلر . دیکرلری تجاری اعتبار ساحه‌سنده فعالدر ، بر نوع بانقه‌لرده یکی تشبثات صناعیه‌یه مقتضی سرمایه‌یی تدارك ایله اشتغال ایدرلر . زراعك محتاج اولدیغی قره‌دی‌یی تامین ایله‌ین زراعت بانقه‌لرینی و املاك صاحبلرینك تعمیرات وانشاآت ایچون محتاج اولدقلری پارایی ترهین مقابلنده ویرن غیر منقول اوزرینه اعتبار بانقه‌لرینی‌ده تعداد لازمدر . قوئوپه‌راتیفلرده « خلق اعتبار بانقه‌لری » ماهیتنی اکتساب ایده‌بیلیر .

---

[١] چکك منشأی حقنده مراجعت : بارتولد ، اورته آسیا تورك تاریخی، صحیفه ١١٧

# آلتنجی فصل

## ملکیت

**خلاصه** : حق ملکك اساسنی ایلك اشغاله ، حریته ، سعیه استناد ایتدیرن متفکرلر وار . بو نظریه‌لر ملکك فردی شکلنك بوکونکی تمایلات وجدانیه‌مزه کوره تفسیرندن عبارتدرلر ، یوقسه ملکك ابتدائی شکلی اولان معشری شکلنی نظر دقته آلمازلر .

فردی ویا معشری ، ملکیت حق بریاساق حقیدر . ابتدائی جمعیتلرده ممنوعیتلر ( حراملر ) دینی ماهیتده‌در . مدنیت حاضره‌ده غیرك ملکی قارشیسنده بوکا مماثل برحرمت حسی‌دویارز. اجتماعی هیئتلری ویا شخص بشری مقدس طانیدیغمز ایچون اونلرك قدسیتنی ملکارینه قدر تشمیل ایدییور ، یعنی‌ملکی فردی ویا معشری شخصیتك برتظاهرخارجی ومادیسی عدایدییورز.

تملك ساده باشقه‌سنی منع ودفع‌صلاحیتی دکلدر. اونك مثبت صفحه‌سی انتفاع،هبه، بیع وایجار ووصیت الخ .. حقلرینی احتوا ایدر . لکن‌بوحقوق هر مدنیتده آز چوق تحدیداته معروض قالمشدر .

حق ملکیتك شامل اولابیله‌جکی اشیاده مدنیتلره کوره تقرر ایدر . حقوقك تکاملی ایله شخص بشر ملکیت حقی دائره‌سنك خارجنده قالمقده‌در . مدنیتك معنویلشمه‌سی ملکیتك‌ده معنوی شکللرینی پیدا ایدییور ( ادبی وصناعی ملکیت ) .

معشری ملك‌یرینه فردی ملکك قائم اولماسی ایش بولومنك ، فردك معشر آراسنده سیوریلمه‌سنك بر نتیجه‌سیدر . مع مافیه معشری ملکیت طرزی تماماً زائل اولمادیغی کبی آنونیم شرکتلرك و حکمی شخصیتلرك ملکیتی ایله یکیدن اهمیت اکتساب ایله‌مشدر . ایشته بو واقعه‌یی تاریخی تکاملك ضروری بر انتقال مرحله‌سی و استقبالده‌کی ملکیت نهجنك مبشری عد ایدنلر ( سوسیالیستلر ، قومونیستلر ) فردی ملکیتك یا قسماً یا تماماً الغاسنی طلب ایدرلر . بو تمایلات ثروتی سعیه تابع بولوندیرمق کبی بر اخلاق آرزوبی تطمین ایدرسه‌ده تشبث شخصی‌یه مانع اولارق ترقیاته سد چکمك و فردی حریتی استنادکاهندن محروم ایلامك کبی مضر نتایجی دولاییسیله بویوك مقاومتلره معروض قالمقده‌در .

ملکیت حقنك منشأنه دائر نظریه‌لر

تملك حقنك ، یعنی برانسانك ویا بر زمره‌نك بر شیئه «شو بنمدر» دییوب غیرك اوکا مداخله‌سنی دفع ایده‌بیلمه‌سنی ممکن قیلان ودولتك محکمه‌لریله، انضباط قوتلریله مؤمن بولنان ، علیهنه تجاوز بویوك جرملردن صاییلان حقك منشای نه‌در ؟

بوبابده مختلف فکرلر درمیان ایدلمشدر .

١ — اسلام فقهاسی ، روما حقوقشناسلری وقانت کبی بعض متفکرلر ملکیت حقنك اساسنده اشغال واستیلایی کورمشلردر . قانته کوره :

ملکیتك الك ابتدائی واصلی شکلی کیمسه‌یه عائد اولمایان برشیئی کندیمه مال ایتدیکم وقت تظاهر ایدر . بویله کیمسه‌یه عائد اولمایان برشیئك احرازی صورتیله حصوله کلن اصلی ملکه «ایلك اشغال» دینیلیر . (محمدامین ، قانت وفلسفه‌سی ، صحیفه ٢٤٤)

٢ — دیکر بعضی متفکرلره کوره ایسه :

تاریخك جمیع ادوارنده وکافهٔ اقطار جهانده حریت وملکیت عینی زمانده وعینی تشبثده انکشاف ایتمشلردر . . . حریت ملکیتك اساسیدر . (فرانق، فلسفهٔ حقوق مدنیه ترجمه‌سی ، صحیفه ١٠٣ ، ١٠٢)

٣ — بعضی مقتصدلرده :

حق ملکیتی انسانك ثمرهٔ سعی اوزرنده‌کی حقیدر . (علم اقتصاد ترجمه‌سی ، جلد ٣ ، صحیفه ٢٣) دییه تعریف ایتمشلردر .

بونظریه‌لرك برنجی‌قصوری ملکیتك یالکز فردی شکلنی نظردقته آلوب معشری Collectif (یعنی‌برزمرهٔ اجتماعیه‌یه‌عائد) شکلنه اهمیت ویرمه‌مسیدر. مثلا بعضی قوملرده طوپراق اوزرنده سعی کوله‌لره ، قادینلره کوردورولور، لکن‌ملکیت وانتفاع حقلری اونلره دکل ابتدائی زمرهٔاجتماعیه اولان سمیه‌یه عائددر. کذا ایلك اشغالده ، اکر تاریخاً برملکیت حقنه اساس‌اولدی ایسه آنجق بر زمره‌نك مشترك حرکتی طرزنده ووقوعبولمش اولابیلیر (عکسی تقدیرده هیچ بر فرد کندی اشغال حقنی دیکر رقیبلرینه طانیتدیرامازدی) حالبوکه قانتك نظردقته آلدیغی تماماً فردی برحقدر .

حریته کلنجه ، ملکیت ایله حریت آراسنده‌کی ارتباط حسی اولدقجه

یکیدر : هر ملکك قولایلقله مبادله ایدلمه‌سی ، پاره‌یه تحویل ایدلمه‌سی وبالمقابله پاره‌سایه‌سنده‌ده هر هانکی برملکی الده ایله‌مك امکاننك حصولیله برابردر . بوقابل دکلسه ، مثلا عائله‌نك مشترك ملکی صاییلان طوپراغك آخره تملیك وفراغنه جوازقانونی اولمادیغی یرلرده ملك ، صاحبنك حرکاتی هرحالده‌شدتله تقیید ایدر . اساساً بر چوق دینلرده دنیامالنه مربوطیتك حریت‌دکل اسارت اولدیغی قناعتنی اظهارایدیلیرکن بردرجه‌یه‌قدر بوواقعه ترجمه وافاده ایدلمشدر.

مع‌مافیه بو نظریه‌لرك بر قیمتی واردر . حق ملکیتك منشا تاریخیسنی تنویر ایله‌مه‌مکله برابر ، بوکون وجدانمزده ملکیت حقنه نه کبی تصورلری ربط ایله‌مکده اولدیغمزی صراحةً کوستررلر . فی‌الواقع وجدانمز قطعی اولارق شوحکملری ویرمکده‌در : مشروع ملك ، آلین‌تریله قازانیلاندر . طفیلی قبیلندن ، هیچ برایش کورمه‌دن حیات سورن آدامك بر خیرسزدن فرقی یوقدر . دیکر طرفدن ملك فردك حریتنی یعنی شخصیتنك سربستجه انکشافنی تأمین ایدر . اونك سایه‌سنده بر چوق سعی آلتلرینه مالك اوله‌رق فعالیتمز ساحه‌سنی بویوك مقیاسده کنیشله‌ته‌بیلیر ، شخصی‌تشبثمزله هیئت اجتماعیه‌یه مفید اولابیلیرز .

**ملکیت حقنك اجتماعی منشای**

حقوقشناسلرك وفقهانك ملکیت حقنی تعریف ایدیشلری ، بزی بو حقك اجتماعی منشأنی آکلامغه دها سهولتله ایصال ایدر .

فقهده ملکیتی « انسان ایله برشی آراسنده براختصاص شرعیدن‌عبارتدرکه بو اختصاص سببیله انسانك اول شیده علی وجه‌الاستبداد تصرفی مشروع وباشقه‌سنك تصرفی ممنوع اولور » صورتنده‌تعریف ایدرلر . روما حقوقنده‌ده ملکیتك ارکان ثلثه‌سی ملکدن مطلق صورتده انتفاع ایتمك ، اونی قوللانمق استهلاك وآخره فراغ ایتمك حقلریدر. دیمك‌که ملکیت حقنك برمثبت‌جهتی: تصرف صلاحیتی ، برده منفی جهتی : غیرك مداخله وتجاوزینی منع ایتمك صلاحیتی وار . بونلردن هانکیسی اصلدر ؟

ملكيتك مثبت صفحه‌سی برچوق تحدیداته معروضدر . قانون بر چوق احوالده‌مال صاحبنك ( مثلا اورمان صاحبنك ) مالنی كيف‌مايشاء‌قوللانماسنی منع ايدر . بعضاً ملك حقنی حائزاولان فرد باشقه ، انتفاع حقنی حائز اولان باشقه‌در : آنا بابانك چوجوغك ملكی اوزرينه انتفاع حقلری واردر (تورك قانون مدنيسی ماده ٢٨٠) ديكر طرفدن‌انتفاع ايله‌ديكمز ، استعمال‌ايله‌ديكمز برچوق شيلر واركه ملكمز دكلدر : هوا ، يول ، صو بوقبيلدندر .

ملكيتده اصل مهم اولان منفی صفحه‌در . ملكدن انتفاعمز محدود اولابيلير ، حتی هيچ اولمايابيلير ، فقط غيرك مداخله‌سنی منع ايتمك حقمز ، مطلق ونامحدوددر ( آنجق‌استملاك حقی بوكا بر استثنا تشكيل ايدر ) بناءً عليه ملكيت حقی هرشيدن اول برياساق حقيدر .

ابتدائی جمعيتلرده ايسه حقوقی تصورلرك دائماً دينی تصورلر ايله‌قاريشمش بولونماسی يوزندن هر حقوقی ياساق عينی زمانده دينی حرام ماهيتنده‌در . غيرك ملكنه تجاوزك حرام صاييلماسی اونك دينی‌قدسيتنه اعتقاداولونماسندن ايلری كلير . اوحالده بوتون اجتماعی مؤسسه‌لرك‌اولديغی كبی ملكيتك‌ده‌اصلنده دينی اعتقادلر واردر .

بو عتقادلر دولاييسيله‌دركه ابتدائی جمعيتلرده فردلرك خصوصی اولان اشياسی ، سلاحلری وياتزييناتی آنجق صاحبلری طرفندن قوللانيله‌بيلير . برچوق‌محللرده بوكبی اشيا ، صاحبنك وفاتنده ، اونكله طوپراغه كومولور . چونكه اونلری بتمسه‌ين كيمسه‌نك مهلك بروضعيته دوشه‌جكی ، دينی-سحری قوتلرك‌تأثيری آلتنده‌محواولاجغی‌ظن‌اولونور ، حتی‌اولويه‌عائد يمش آغاجلرينك ، اولونك حياتده ايكن بالق طوتديغی دره‌نك شدتله حرام اولديغی واقعدر . اكر بونلردن‌يمش وبالق آلنيرسه منحصراً ماتم مراسمنده استهلاك اولونور . آزچوق اوزون‌برمدت اولونك اوی غيرطاهر عداولونور ، بوأوبردره كنارنده ايسه اودره‌ده عينی تماس ياساغنه معروض قالير .

حيوان يتشديريجيلك وزراعت درجه‌سنه يوكسلمش اولان اقوامده‌ده مماثل تلقيلر جاريدر .

اسکی تورکلرده اشیك مقدسدی. یابانجی بر آدم اشیکه چارپارسه چارپیلیردی.
أولرك تعرضدن مصونیتی قاعده‌سی اشیکلرك بو قدسیتنده دینی برمؤیده بولمشدی.
(ضیا کوك آلپ، تورکجیلکك اساسلری، صحیفه ١٤٩)

قدیم رومادهده عینی احوال کورولمشدر. رومادە مزروع طوپراق بر مقدار اراضی ایله تحدید اولونوردی. بواراضینك غیرمزروع قالماسی مجبوریتی واردی. چونکه بوطوپراق Res Sancta شیٔ مقدس ایدی. بوحدوده تجاوز ایدیله‌مز، بریابانجی اونی کچه‌مزدی، کچرسه‌قانی هدر اولوردی. تارلالردن ماعدا دیوارلر واوك أشیکی‌ده مقدس ایدی.

بوکونکی ذهنیتمزکده بوندن تماماً فرقلی اولدیغنی ظن ایتمه‌ملیدر. فرانسز اختلالنك حقوق‌بشر بیاننامه‌سنده ملکیتك مقدس اولدیغی اعلان ایدیلیور. اسکیدن مال‌صاحبنی‌ملکه‌باغلایان رابطه‌یی قیرمق ایچون اوزون‌دینی مراسمك اجراسی لازم‌کلیردی. شمدی‌ده غیر منقول ملکك فراغی منقول ملکك فراغندن چوق فضله مراسمه محتاجدر: طاپو مأمورینك ویاکاتب عدلك اشکال ومراسم قانونیه‌توفیقاً توسطی مقتضیدر.

مال صاحبنی ملکنه باغلایان قوتلی حسلر واردر: کویلو باباسندن‌میراث قالمش اولان تارلاسنی صانکه شخصیتنك بر جزئی کبی حس ایدر، نظرنده عائله‌سنك هویتنی تجسم ایتدیرن اوطوپراقدر. ملك مادةً استقبالی، معناً حریتی تأمین ایله‌مك اعتباریله قیمتدار صاییلیر. اوکا فردك رعایته مظهر اولمسنی تأمین ایدن واسطه نظریله باقیلیر. شخصه مضاف اولان‌قدسیت‌وصفی (بوشخص ایستر برفرد، ایستر برهیئت، بر عائله ویاسمیه اولسون) اونك مالك أولدیغی اشیایه‌ده شامل اولور وبالمقابله ملکیت‌ده شخصه مستثنا برپایه وحیثیت بخش ایدر.

خلاصه ملکیت دیمك، اخلاقی ودینی تلقیلریمزه نظراً قدسیتی حائز وتجاوزدن مصون طانیلان شخصیتك اشیا ساحه‌سنه‌قدر اتساعی، اشیانك‌ده شخصیتی حمایه‌ایدن معنوی، اجتماعی‌قوتلردن مستفیداولماسی‌دیمکدر. اشیانك قیمتی کبی ملکیتی‌ده معشری تصورلریمزدن نبعان ایدر.

ملکیت حقنك نظامی

بدایتده ملك ایستر طوپراق ، ایستر سورواولسون بر یاساغك « تحریم دینی » نك حمایه‌سی آلتنده بولونور ، وبوندن دولایی پك کوچلکله قابل فراغ وانتقالدر . فقط بو مشکلاتی تولید ایدن برباشقه سبب دها واردر . اوده ملکك مشاع اولماسی یعنی بر زمره‌یه ، برسمیه ویا عائله‌یه ، عشیرته عائد بولونماسیدر . بویله‌جه بیتی اقتصاد سیسته‌می مشترك تملك سیسته‌میدر .

ایش بولومنك ترقیسیله فردلرك مشغله‌لری باشقه‌لاشدقجه ، استحصال ومبادله زمره‌سی کنیشله‌دکجه ملك حقی‌ده بو تحولاته تابع اولارق دکیشیر . بوتکامل اوچ نقطهٔ نظردن تدقیق اولنه‌بیلیر . ۱ ـ ملکیتك بخش ایله‌دیکی صلاحیتلر ؛ ۲ ـ تملك اولنه بیلن اشیا ؛ ۳ ـ تملك ایده‌بیلن اشخاص .

۱ . ملکیتك تضمن ایدیکی صلاحیتلرك تاریخده پك یاواش انکشاف ایله‌مش اولدیغی کورولیور . اسکی یونانك اشراف حکومتی aristocratie ایله اداره ایدیلن مدینه‌لرنده طوپراق ، اوزرنده یکدیکرینی تعقیب ایله‌مکده اولان بطنلرك معشری ، مشترك ملکی عد اولونوردی . بوبطنلردن هربری آنجق بر انتفاع حقنه مالك ایدیلر . آنجق سولون دورندن اعتباراً فکرلر دکیشدی ودیکر قاعده‌لر جاری اولمغه باشلادی . اغلب احتمال ملکیته تا بدایتدن مربوط اولان ایلك مثبت صلاحیت ، ملکدن کندی ویاغیرك (اسکیدن اولدیغی کبی اسیرلرك ، قادینلرك ویاشیمدیکی کبی اجرتلی عمله‌نك) سعییله انتفاع ایله‌مك صلاحیتیدر . بوندن صوکرا ، هیچ اولمازسه منقول ملك ایچون هبه حقنك ذکری لازم کلیر . هبه ، مبادله بحثنده کوستردیکی وجهله ، بدایتده دینی ومتقابل برماهیتده ایدی . ـ اوچونجی مرتبه‌ده صاتمق وکیرایه ویرمك حقلری کلیر . بونلرده اغلب احتمال پك کیچ میدانه چیقمشلردر . اسلامده اجاره‌یه عائد احکام فقهیه‌نك طرز ظهوری بوکا مثالدر . صاتمغه کلنجه ، اسکی دورلرده عائله ملکی دینی بر قدسیتی حائز اولدیغندن عائله‌نك هرهانکی بر فردینك اونی صاتمغه قالقیشماسی بر نوع معصیت اولور ، عظیم مراسم ومعاملاته متوقف

اولان فردلرك مقداری چوغالديغی ، معشری ملكيت انموذجی فردی ملكيت انموذجی قارشيسنده آديم آديم كريلر . اساساً شهرلرده چاليشان صناعات اربابی بالخاصه منقول ملك ايله اوغراشير . اموال غير منقوله معشری ملكيت ، اموال منقوله فردی ملكيت انموذجنه داخل اولورلر. زيرا منقول ملك طوپراغك حائز اولديغی قدسی وصفدن معرا اولارق آليم صاتيمنده كی قولايلق حسبيله تماماً فردی بر ماهيت اكتساب ايلامكه مستعددر .

مع مافيه مدنيت حاضره‌ده فردی ملكيت يانده معشری ، مشترك ملكيت شكللری باقی قالمقده و حتی يكيدن پيدا اولمقده‌در . دولت، ولايتلر، بلديه‌لر ، حتی مختلف جمعيتلر ، مختلف مؤسسه‌لر ( مثلا دارالفنونلر ، فاكولته‌لر ) ملك صاحبی اولابيلور . قانون( تورك قانون مدنيسی ماده ٤٥ الخ . )بونلره حكمی شخصيت اضافه‌سنی ممكن قيلار . بالخاصه آنونيم شركتلر نظر دقته آلنغه شاياندر . آنونيم شركتلرك سرمايه‌سنی اورته‌يه قويمش اولان حصه‌دارلر بربرلرينی طانيمازلر، مع مافيه شركتك اموالنه مشتركاً متصرفدرلر . برشمندوفر قومپانياسنك اسهامنه مالك اولان بركيمسه مذكور شركتك واغونلرندن بر دانه‌سنه دكل ، بلكه او تشبثده قوللانيلمقده اولان بوتون سرمايه‌يه ، مالزمه‌يه و تاسيساته شايعاً متصرفدر . آنونيم شركتلرك تشكيل ايله‌ديكی ملكيت انموذجنده آرتق تملك ايديلن شی ايله حق ملكيتی حائز شخص آراسنده‌كی رابطه پك مبهمدر . شخص ملكه دكل ، بلكه ملكك تمثالی اولان سهمه مالكدر و صانكه اصل ملك صاحبسز كبيدر . ايشته فردی ملكيت حقنك آنونيم شركتلرده بودرجه مبهم وضعيف بررابطه طرزنده تصور اولونماسی سوسياليست نظريه‌جيلرك ملكيت نهجنه قارشی بوكونكی هجوملرينی استجلاب ايله‌مشدر . سوسياليستلر اسهام و ايراد صاحبنك حق ملكيتنی هر هانكی بر مثبت محتوادن عاری عد ايله‌مكده‌درلر . سوسياليستلره كوره ملكيت ابتدای تكاملده معشری اولديغی كبی انتهای تكاملده‌ده معشری شكل آلاجقدر .

فردی ملکیت و سوسیالیست نظریه‌لری

بو قناعتله مجهز اولارق سوسیالیست نظریه‌جیلر تنقیدلرینی فردی ملکیتك هر نوعنه قارشی توجیه ایله‌دیلر. هر هانکی بر استحصالك، بالخاصه ایش بولومی ایلرله‌دکدن صوکرا، آنجق بر هیئت اجتماعیه‌نك مشترك جهدیله حصوله کلدیکنی ایلری سوره‌رك بوتون استحصال آلتلرینك ده معشری ملکیته تابع اولماسنه و محصولارك، مساعی ثمره‌لرینك تقسیمنك‌ده سعی ایله متناسب بولونماسنه طرفدار اولدیلر.

بو اشتراکجیلکك مختلف درجه‌لری واردر. بونلری برر برر صایاجق دکلز. یالکز شونی قیدایده‌لم که اك معتدل سوسیالیستلر کوچوك اراضی ملکیتنی و اوفاق صناعتکارك اعمالاتخانه‌سنی، دستکاهنی کندیسنه فردی ملك اولارق براقمغی قبول ایدییورلر. ادعالرنجه، استقبالده اقتصادی تکامل بو فردی ملکیت بقایاسنی‌ده هر حالده کندیلکندن اورتادن قالدیراجقدر. سوسیالیستلرك اصل معشریلشمه‌سنی، مشترك اولماسنی ایسته‌دکلری بویوك اراضی ملکیتی ایله بویوك سرمایه‌لی تشبثات صناعیه‌در. بوندن ماعدا، اك ایلری‌یه واران قومونیستلره نظراً، استحصالك مشترك جهد ایله میدانه کلمه‌سی، استهلاکك‌ده عینی وصفی حائز اولماسنی ترویج ایتدیرر.

اخلاقی تمایللرمز بر جهتدن سوسیالیستلرك ادعالرینه توجه کوسترمکلکمزی ایجاب ایتدیرر. فی الواقع، بوکونکی اخلاقی تلقیلره نظراً سعی ایله ثروت آراسنده علت و اثر اضافتی موجود اولمالیدر، یوقسه جمعیت نظامنك غیر عادل اولدیغنه حکم ایده‌رز. ثروتك، اسرارانکیز قوتلرك، طالعك ویا الوهیتك بخشایشی اولدیغی قناعتی بر طرف ایدیله‌لیدنبری چالیشمایان، طفیلی قبیلندن بوکونکی جمعیت ایچنده یاشایان، خلق ایتمه‌دیکی ایچون حق ایتمه‌دیکی بر ثروتدن سفیهانه مستفید اولان کیمسه‌لری وجداناً تقبیح ایدییورز. ملکه هیئت اجتماعیه‌نك افراده برودیعه‌سی نظریله باقیلماماسنی، سرمایه‌نك بر تنبللك واسطه‌سی اولماسنی تصویب ایتمه‌یورز. فقط بو فنالقلری اورتادن قالدیرمق

ایچون فردی ملکی الغا ایله مك، احتمال، دیکر بویوك فنالقلری اورتایه قویاجقدر: فردی حریت استنادکاهدن محروم براقیلمش، سعیه سائق اولان قازانج آرزوسی کوکندن قوپاریلمش، شیمدی یه قدر برچوق ترقیلرك حصولنی تأمین ایدن شخصی تشبث امکانی رفع ایدلمش اولاجقدر. دیمك که بر طرفدن بعضی اخلاقی دویغولر، دیکر طرفدن اجتماعی منفعت ملکیت مسئله سنك تماماً سوسیالیست پلاننه توفیقاً حلنه معارضدر.

# یدنجی فصل

## تبدلات اقتصادیه‌نك مؤسسات ، عرف و افكار اوزرینه تأثیری

**خلاصه** : انسانك مادی فعالیتی ایله معنوی تمایلاری آراسنده هیچ بر مناسبت موجود اولمادیغنی فرض ایله‌مك نه درجه‌ده یاكلش ایسه مادی احتیاجلرك انسانك حاكم مطلقی اولدیغنی قبول ایتمك‌ده اودرجه‌ده یاكلشدر. مادیهٔ تاریخیه ایسه بو صوكنجی ادعاده بولونیور. اوكا نظراً بوتون اجتماعی حیات استحصال شرائطنه تابعدر. تدقیقاتمز بو مطالعه‌نك دوغرو اولمادیغنی، بالخاصه ابتدائی مدنیتلرده دینك بویوك بر موقع اشغال ایله‌دیكنی ، حتی اقتصادی فعالیتك ایلك آدیملرینه تماماً حاكم اولدیغنی كوستریبور. مع‌مافیه مادیهٔ تاریخیه‌نك ادعاسی معقول برحده، كرك مادی كرك معنوی صنفدن اجتماعی حادثه‌لر آراسنده متقابل تابعیت، تأثیر وعكس تأثیر موجود اولدیغی قضیه‌سنه تنزیل اولونورسه بو فكر قبول ایدلمه‌لیدر .

اونی اثبات ایله‌ین برچوق وقعه‌لر واردر. بالذات اقتصاد مؤسسه‌لری اقتصادی تبدللرك تأثیرینه تابع اولدقدن ماعدا عینی تأثیر عرفده ( معیشت عرف وآدابنك بین‌الملل یكنسق بر شكل آلماسی ) حقوقده ( جزا حقوقی یاننده تجارت حقوقی ، حقوق مدنیه الخ.. كبی اعادوی مؤیده‌لی حقوقك كیت كیده انكشافی وحقوق عمده‌لرك متمدن قوملرده عینیتی) تحوللر وجوده كتیرمشدر . علمك تطبیقاتی بویوك صنایع ساحه‌سنده ، عملی حیاتده كیت كیده فضله اهمیت قازانارق فكرلرده عظیم بر تحولی ، زهد وتقوا غایه‌سی یرینه فعالیت وترقی هدفنك اقامه‌سنی انتاج ایله‌مشدر .

**اقتصادی تجددلر و اجتماعی تحوللر**

آز زمان اولویور، بابالریمز و بویوك بابالریمز مملكتمزك استقلالنی قورومق ایچون آوروپانك یالكز اقتصادی، صناعی ترقیاتنی آلمق كافی اولدیغنه و مؤسسه‌لریمزی، عادتلریمزی، فكرلرمزی ینه اولدیغی كبی محافظه ایتمك ممكن بولندیغنه قانع ایدیلر . فقط غربك اقتصادی فعالیتی مملكته نفوذ ایدر ایتمز بر چوق مؤسسه‌لرك ، عادتلرك ، فكرلرك مملكتمزده‌ده دكیشمكه باشلادیغی كورولدی . نیچون ؟

چونکه اقتصادی یکیلکلر مؤسسه‌لر ، علاقه‌لر و فکرلر اوزرینه بیوك تأثیر اجرا ایدر. هم اقتصادی حیاتی دکیشدیرمك ، هم ده اسکی مؤسسه‌لرله و دوشونجه‌لرله یاشامق ایسته‌مك امکانسزدر . بو بر حقیقتدر . فقط دوشونجه‌لریمزك ، اعتیادلریمزك و حقوقمزك اقتصادی حیاته تأثیر ایله‌دیکی ده برحقیقتدر. بعضی متفکرلر برنجی نقطه‌یی کوروب ایکنجی‌یی اهمال ایله‌مشلردر.

**مادیهٔ تاریخیه‌نك تنقیدی**

اون‌دوقوزنجی عصرده آلمان سوسیالیست مارقسك ایلری سوردیکی «مادیهٔ تاریخیه، تاریخی ماده‌جیلك» عنوانی آلمش اولان برنظریه شو صورتله خلاصه اولنه‌بیلیر :

اجتماعی حادثه‌لر آراسنده سبب اولابیلمك امتیازی یالکز اقتصادی حادثه‌لره منحصردر . دیکر اجتماعی حادثه‌لر مثلا دینی ، اخلاقی ، بدیعی الخ . . حادثه‌لر یالکز نتیجه اولابیلیر . . . اقتصادی حادثه‌لرك غیری اولان بوتون اجتماعی حادثه‌لر کولکه ـ حادثه‌لر ماهیتنده‌درلر . بر شیئك کولکه ـ حادثه اولماسی ، باشقه شیلر اوزرنده هیچ بر تأثیری حائز اولمامسی دیمکدر . انسانك کولکه‌سی یاپدیغی شیلره بر تأثیر اجرا ایده‌بیلیرمی ؟ شبهه‌سز ایده‌مز . ایشته کولکه حادثه‌لرده ، بزم آرقامزدن کلن تأثیرسز کولکه‌لر کبیدر . . . ( تورکجیلکك اساسلری صحیفه ٦٠ـ٦١ )

مثلا ، اون سکزنجی و اون دوقوزنجی عصرلرده آوروپاده بر چوق سیاسی انقلابلر اولدی . هرکس بو سیاسی انقلابلری حریت و مساوات مفکوره‌لرینك تأثیریله وجوده کلمش عد ایدر . مادیهٔ تاریخیه‌یه کوره ایسه بو انقلابلرك اصل سببی اقتصادی حیاتده‌در، استحصال شرائطنك دکیشمش اولماسنده‌در. زیرا ، قارل‌مارقسه کوره ، استحصال فعالیتی اجتماعی حادثه‌لرك محرك اولیدر ، بذاته قائم اولان علتیدر ، دیکر بوتون اجتماعی حادثه‌لر اوکا تابع بولونور [١]

[١] بو فکرلر ایله اکثریا مملکتمزده دیکر فکرلر قاریشدیرلمقده ، مادیهٔ تاریخیه‌نك ادعاسی ثروت ویا فقرك معنویاته تأثیر ایله‌دیکی مثلا فساد اخلاقه سبب اولدیغی مطالعه‌سندن عبارت ظن اولونمقده‌در . بو فکر یاکلشدر . چونکه مارقس فردلرك ثروت ویا فقرینی دکل ، جمعیتلرك استحصال فعالیتنی و اجتماعی صنفلرك اقتصادی اساسلر اوزرنده تشکلنی نظراعتباره آلییور .

ابتدائی قوملرك فعالیت اقتصادیه‌سی حقنده ایدیندیکمز معلومات بوفکرلرك مبالغه‌لی اولدیغنی اثباته کافیدر . چونکه استحصالك ، مبادله‌نك ، استهلاکك وثروت توزیعنك ، ملکیتك منشأنده دینی تصوراتك موجودیتنی قید ایتدك . دیمك که انسانلرك اعتقادلری اك مهم اجتماعی عامللر میاننده‌در واقتصادی فعالیت اوزرنده عظیم تأثیرلر اجرا ایدر .

اساساً اقتصادی فعالیت بوتون اجتماعی انقلابلرك مرتب وناظمی اولوب دیکر هیچ بر عاملك نفوذی آلتنده بولونماسه‌یدی ، بالذات اقتصادك ناصل اولوب‌ده تکامل وتحاوله معروض قالدیغنی آکلامق ممکن اولامازدی .

دیمك که مادیهٔ تاریخیه‌نك ادعاسنی معقول برحده تنزیل ایله‌مك لازمدر. ذاتاً مارقسدن‌صوکرا اونك‌طرفدارلری‌ده بووجهله حرکت ایله‌مشلر واجتماعی حیاتده اقتصادك اخلاق وافکاراوزرینه تأثیری‌اولدیغی کبی اخلاق وافکارك‌ده اقتصاد اوزرینه عکس‌تأثیرینی قبول‌ایتمشلردر. شوقدر وارکه اقتصادی فعالیت ابتدائی جمعیتلرده پك‌جزؤی اهمیتی حائز وعادتا ـ کوردیکمز وجهله ـ دینی وبدیعی فعالیت ایچنده مص ایدلمش بولونورکن مدنیتله برابر کیت‌کیده آرتان براهمیتی اکتساب ایله‌مکده‌در .

اوحالده اقتصادی تحوللرك مؤسسه‌لر ، عرفلر و فکرلر اوزرینه تأثیری نه‌در ؟

### ١. تجاری مؤسسه‌لره تأثیر

*اقتصادی تحوللرك اقتصادی مؤسسه‌لره تأثیری*

اسکیدن استحصالات واعمالات استهلاك‌احتیاجلری ایله تحدید ایدلمش ایدی . مثلا بر معین قصبه ویا محله خلقی ایچون چالیشان ترزی ویا یورغانجی دار وقرا کلق دکانده معین مشتریلرینك ورودینی وسپارشنی بکلر، آنجق‌استهلاك احتیاجی کندینی‌حس‌ایتدیررسه اعمالاته‌باشلاردی. حالبوکه‌زمانمزده مستحصللر فعالیتلرینی دائما آرتدیرابیلمك ایچون استهلاکاتی چوغالتمغه مجبوریت حس

ایدییورلر . مشترینك بر آنده تجلی ایدن واحتمال تطمینی ایچون انتظار لازم کلدیکی تقدیرده سونه‌جك اولان هوسندن همان اودقیقه‌ده استفاده ایده‌بیلمك اوزره هر درلو امتعه‌یی حاضر بولوندیران عظیم تجارتخانه‌لر میدانه کلیور . اسکیدن اوفاق دکانجی کندندن مال صوران یابانجی مشتری‌یه : « آلاجق ایسه‌ك چیقارایم » جوابنی ویرر وکندیسنی مشتریسنده بر آرزو اویاندیرمقله مکلف صایماز ایکن شیمدی بویوك مغازه‌لر جاذب رەقلاملرله ، الکتریقلی جامکانلرلهماللرینی تشهیر ایدییورلر ، کلوب کچنلرده اشترا هوسی اویاندیرمغه چالیشیورلر ، معین کونلر ایچون ترتیب ایله‌دکاری سرکیلرله خلقك اك مبهم تمايللرينی معين مجرالره سوق ایله‌مکه اعتنا ایدییورلر .

## ۲ . صنایع مؤسسه‌لرینه تأثیر

بویوك مغازه صاحبی ناصل حسابسز مشتریلرینه شخصاً یابانجی ایسه بویوك فابریقا صاحبی‌ده ، لایعد عمله‌سنه اویله‌جه یابانجیلاشمشدر . هر ایکی تحولك‌ده سببلری بردر . بویوك مغازه ، فابریقا کبی ، چوق دفعه بر آنونیم شرکتدر ، مال صاحبی حصەدارلردن عبارتدر . اونلر هیچ برزمان مغازه‌ده کوزوکمزلر ، یاخود مال صاحبی برشخص اولسه بیله اونك مختلف صاتیش شعبه‌لرنده بالذات خدمت ایله‌مسنه امکان یوقدر . عینی صورتله بویوك فابریقه‌لرك هرقسمنده‌ده عمله کندی قارشیسنده « ایش باشی » نی کورور ، اونکله مناسبتداردر ، اونك نظارتی آلتنده چالیشیر .

عمله‌نك فعالیتیله مال صاحبی ویا مؤسسه مدیرینك فعالیتی آراسنده‌کی فرق اوقدر بویوکدر ، هرایکیسنك برابر بولونمالری ، برابر یاشایابیلمه‌لری اوقدرممتنعدرکه اسکیدن برمسلکده اولان اوسته‌لری ، دستکاه صاحبلرینی ، چیراقلری بر آرایه طوپلایان اصناف لونجه‌لرینك حکمت وجودی قالماز . اونك یرینه باشقه مؤسسه‌لر ، سندیقالر پیدا اولور . ایشچی کندینی دیکرایشچیلرله ، حتی باشقه مسلکده ، باشقه ملیتدن اولسه‌لر بیله متساند عد ایدر . اونلرله تشریك مساعی ایده‌رك وضعیتی اصلاح امکانی آراشدیرر .

## ۳. بین‌الملل پیاسه‌لرك تشكلی

بالخاصه بویوك لیمانلرده تأسس ایدن بویوك پیاسه‌لر ، مواد ابتدائیه بورسه‌لری بین‌الملل براهمیت قازانیورلر. اوراده جاری اولان فیئاتلر دنیانك هرطرفنه تلغرافله بیلدیریله‌رك معاملات تجاریه‌یه اساس تشكیل ایدیور . یوك ایچون بوئنوس آیره‌س ، مونته‌ویده ئووسیدنه‌ی ؛ بوغدای ، پاموق وپترول ایچون نیویورق ، كومور ومعادن ایچون لوندره ؛ ایپك ایچون یوقوهاما ، لیون ومیلانو ؛ الماس ایچون آمستردام صاتیش وپیاسه مركزیدر. آناطولی كویلیسنك بوسنه صاتاجغی بوغدایك فیأتی جماهیر متحده‌نك بوغدای محصولنه ونویورق پیاسه‌سنه تابعدر .

بویله‌جه باشلیجه استهلاكات موادی ایچون بین‌الملل فیأتلر واردر . بوندن مستثنا قالان آنجق یمیش ، ایچكی وبعضی نوع مواد غذائیه‌دركه بونلر هرمملكتك داخلی پیاسه‌سنده استهلاك اولونوب داخلی فیأتلره تابعدر. فقط بونلرده بیله فیأتلر قومشو وياقین پیاسه‌لردن متأثردر . استانبولده پینرك ، اودونك فیأتلری بولغارستانده‌كی فیأتلرله مناسبتدار اولماسی كبی .

**عرفلرده تحوللر** بویله‌جه مادی حیاتی عینی عمومی اقتصادی شرائطه تابع بولنان مختلف ملتلرك عرفلری آراسنده‌ده مشابهتلر آرتارسه تعجب ایتمه‌مك لازمدر. وسائط نقلیه‌نك قولایلغی ملتلر آراسنده‌كی مناسبتلری زیاده‌لشدیرییور . تماسلر تجارت سایه‌سنده هركون آرتیور . برمملكتك معمولاتنی قومشولرینك شهرلرنده صاتماسی كندی ذوقندن ، كندی طرز معیشتندن اونلری برچاشنی ویرمه‌سی ، اونلرك‌ده ذوقنی ، معیشت طرزینی آز چوق تبدله اوغراتماسی دیمكدر .

بحرمحیط كبیر سواحلنده یان یانه ساكن اولان عرق اصفر ایله عرق اسود ایكی آوروپالیدن دها زیاده یكدیگرندن فرقلیدرلر . نته‌كیم فرانسزی انكلیز ویا آلماندن تفریق ایدن خصیصه‌لر بوكون اسكی زمانه نسبتله آز دكلیدر؟ همان بالجمله اوروپا جمعیاتنده حقوق ، اخلاق ، طبایع حتی تشكیلات سیاسیه یكدیگرینه بكزر . حتی

عینی برمملکت داخلنده وقتیله مختلف مناطق آراسنده کورولن طبایع فرقلری بوکون کوروله‌مه‌یور ( دورقه‌یم ، اجتماعی تقسیم عمل ترجمه‌سی ، صحیفه ١٢٩ ) .

بوصورتله بر « مدنی عرف » تشکل ایدییور: عصری مدنیته داخل اولان فردلرك ییمك ، ایچمك ، سلاملاشمق ، کینمك طرزلری ، خلاصه معاشرت آدابی ـ مملکتدن مملکته اوفاق تفرعات فرقلری ارائه ایله‌مکله برابر ـ اساس اعتباریله عینیدر . ترکیه‌ده فس ایله شاپقه ضدیتی اورتادن قالدیریلارق ، قادینلر عنعنوی تلبسه رعایت ایتمه‌مکده سربست براقیلارق مهم بر آدیم ، اقتصادی تبدلاتك ایجاب ایتدیردیکی استقامتده سرعتله آتیلمش اولدی .

نهایت شونی‌ده قید ایتمك لازمدرکه عرفلرده بومشابهت ویکنسقلق بویوك شهرلرك بربرینه بکزه‌مسنه ، تفرعاتدن صرف نظر عینی عمومی ترتیبه ، عینی مساعی تشکیلاتنه ، عینی اکلنجه‌لره ، سینه‌ماله ، تیاترولره ، قهوه وباغچه‌لره مالك بولونماسنه ، خلاصه خلقك چالیشماسنی و اکلنمه‌سنی عینی طرزده اداره ایله‌مسنه‌ده شامل اولور .

**حقوقی تحوللر**

فرانسز اجتماعیاتجیسی دورقه‌یم ( اجتماعی تقسیم عمل ترجمه‌سی ، صحیفه ٦٦ ) حقوق قاعده‌لرینی مؤیده‌لرینه ، یعنی اخلال ایدلدکاری تقدیرده جمعیت طرفندن وقوعبولان عکس العملك ماهیتنه کوره ، ایکی‌یه آییرر :

برقسمی فاعل ایچون برالمی موجب ویا حیثیتنه نقیصه ارائنی استلزام ایدر ، فاعلك مالجه ، شرفجه ضررینی ، حیثیتدن ، استفاده ایتدیکی برشیدن متنعم اولمقدن محرومیتنی انتاج ایدر .

بونلر تأدیبی مؤیده‌لردر ، حقوق جزا بونلری احتوا ایدر . میخانیکی تساندی افاده ایدرلر .

دیکر مؤیده‌یه کلنجه ، اومطلقا فاعل ایچون المی موجب اولماز . خلاف قاعده اولارق ایشله‌نن فعل ایسترجبراً حال اصلیسنه ارجاع اولونسون ، ایسترسه فسخ اولونسون ، بو « حال سابقه ارجاع عملیه‌سی » سالم شکللرنده اخلال ایدلمش اولان مناسباتك اعاده‌سیدر . بناءً علیه قواعد حقوقیه‌یی عقوباته متعلق برمؤیده‌یی ، یاخود یالکز اعادوی برمؤیده‌یی حائز اولدقلرینه نظراً ایکی‌یه آییرمق لازمدر .

ایش بولومیله ، عضوی تساندله آرتان اعادوی مؤیدەلی‌حقوق : حقوق مدنیه ، تجارت حقوقی ، اصول‌محاکمات ، حقوق اداره وحقوق اساسیه‌در.

اقتصادی حیاتك متمادی‌انکشافی، افرادك یکدیکریله ماهیتی دائما تنوع ایتمکده اولان مناسباتی تنظیم ایتمك ایچون یکی یکی احکامك حقوق مدنیه وحقوق تجارته علاوه‌سنی ایجاب‌ایتدیردی . اسکیدن موجود اولان قانونلرك احکامی دار کلدی ، اونلری توسیع ایله‌مك ، یکی احوال وشرائطه انطباق ایتدیرمك لزومی حس اولوندی . برعصردنبری غربك مدنیتی واقتصادی تشکلاتیله تماسی والفتی آرته‌یرمقده اولان تورکیه‌ده ، ١٢٨٦ ـ ١٢٩٣ تاریخلرنده حاضرلانیلمش بولنان واحکام فقهیه‌دن استنباط ایدلمش اولان اسکی قانون مدنیسنی ( مجله‌یی ) تجدید ایتمك احتیاجنی ، جمهوریتك فردای تأسسنده ، تماماً تقدیر أیله‌دی . زیرا کورولویوردی‌که مجله‌نك ١٨٥١ ماده‌سندن :

احتیاجات حاضره‌یه توافق ایدن آنجق ٣٠٠ ماده‌سیدر . متباقیسی مملکتمزك احتیاجاتنی افاده ایده‌میه‌جك قدر ابتدائی برطاقم قاعده‌لردن عبارت اولدیغندن تطبیق ایدلمه‌مکده‌در . ( تورك قانون مدنیسی اسباب موجبه‌سی )

مدنی ملتلر آراسنده معیشت طرزلرینك ، عرفلرك کیت کیده آرتمقده اولان مماثلتی اقتصادی حیات وسعی شرائطنك عینی اولماسی قانون مدنینك آوروپا مملکتلرندن برندن اقتباس اولونماسنی تجویز ایتدیرمکده ایدی. اساساً بوطرز حرکتك یالکز تورکلر طرفندن ویالکز بوآنده اختیار اولندیغنی ظن ایتمه‌ملیدر . اسویچره‌نك قانون مدنیسنی اقتباس ایتمه‌دن اول فرانسزلرك تجارت قانوننی آلمش ایدك . فرانسزلرك تجارت حقوقی ایسه قرون جدیده‌دن اعتباراً آوروپاده جاری‌اولان تجارت تعامللرندن ایلری کلمشدر . عینی تجاری حیاته اشتراك ایدنجه عینی اساسات حقوقیه‌یی قبول ایله‌مك ضروری ایدی .

دیکر طرفدن تجارت حقوقی ایله حقوق مدنیه احکامی یکدیکریله مناسبتداردر . غربدن مأخوذ اولان حقوق مدنیه‌اساساتی وبالخاصه بورجلر

( وجائب ) نظریه‌سی قلاسیك روماحقوقندن آلنمشدر. اوده‌ازمنهٔ قدیمه‌ده‌کی تجارت حقوقنك اساسلرینی احتوا ایدر. رومالیلر بوحقوق‌مدنیه‌یی پی‌درپی Jus gentium نامی آلتنده تدوین ایله‌مشلردی؛ فقط بوده یونانلیلرله فنیکه‌لیلردن استعاره ایدلمش برنوع تجارت‌حقوقی ایدی. بواقوام ایسه بواحکامی مصرلیلردن وکلدانیلردن آلمشلردی. اوصورتله که بوکون تطبیق ایدلمکده اولان حقوق مدنیه‌نك وجائبه عائد احکامنك برطاسلاغنه قبل المیلاد ایکی بیك سنه اول میدانه قونولمش اولان هامورابی قانوننده تصادف ایده‌بیلیرز.

دیمك که بوکونکی حقوق مدنیه‌مز، درت بیك‌سنه‌لك برتکامل مدنیتك محصولیدر واوتکاملی حصوله کتیرمش‌اولان عامللر میاننده اقتصادی تحوللری بویوك بر اهمیتی حائز عد ایله‌مك لازمدر.

فکرلرده تحوللر. صناعی فعالیتك ترقیسی واسطه‌لرك، آلتلرك تکملی دیمکدر. فقط بو واسطه باشقه باشقه غایه‌لرك، باشقه باشقه فکرلرك خدمتنه کیره‌مزمی؟ قوملر آراسنده ایلریله‌ین ایش بولومی وصناعاته رغماً فکرلرك بربرینه یابانجی قالماسی، حتی تعقیب اولنان غایه‌لرك،معتبر عد ایدیلن قیمتلرك یکدیکرینه ضد اولماسی ممکن دکلمیدر؟

اولا شوکا دقت ایتمه‌لی‌که صنایعك ترقیسی علمك ایلرله‌مسی سایه‌سنده ممکندر. بوکونکی مادی مدنیتدن مستفید اولمق ایسته‌ین هرملت معنوی مدنیت خزینه‌سنه، علمه صاحب اولمغه چالیشیور. علم ایسه دوشونجه‌لری توحید ایدر، اختلافلری آزالتیر، انسانلری عینی حقیقتلر اطرافنده طوپلار وآکلاشمغه دعوت ایدر. بوندن ماعدا:

ظن اولونمامالیدرکه هرهانکی برمدنی آلت وواسطه هرهانکی برحرث غایه‌سنه خدمت ایده‌بیلیرده بوسایه‌ده مشترك ایش بولومنه مستند اقتصادی فعالیت، قوللانیلان آلتلرك مشترك ومماثل اولماسنه رغماً، باشقه‌باشقه هدفلره توجه ایتدیریله‌بیلیر. واسطه‌لرك اشتراکی اکثریا غایه‌لرك اشتراکنی‌ده استلزام ایلر. انکلیزلرك،فرانسزلرك قوللاندیغی پانطالون برواسطه‌در. فقط عطلنه باغداش قورمق ایچون اویغونسز بر واسطه‌در.

آوروپالینك تلغرافی ، تلفونی ، واغونلری الخ ... برر آلتدر . فقط زاهد ومعتکف اولانلر ایچون ناخوش برر آلتدر. بو آلتلرك مشترك اولماسی دیمك عینی زمانده معین حیات غایه‌لرینك مشترکاً مقبول اولماسی وبعضیلرینك مشترکاً متروك قالماسی دیمکدر .
( محمد عزت : ملیت نظریه‌لری وملی حیات ، صحیفه ١٤٦ )

اسکیدن یوزلرجه میلیون انسان آراسنده محلی علاقه‌لر فوقنده اولارق ، مشترك کوزوکن زهد وتقوا غایه‌سی یرینه بوکون شو هدف قائم اولمشدر : ترقی ایتمك ، قوتلرینی انکشاف ایتدیرمك ، طبیعته حاکم اولمق وبوطوپراق اوزرنده انسانلغك حریت سراینی قورمق !

# قرائت

## — ١ —

### تاريخ فلسفه‌سى سيسته‌ملرى و تاريخى ماده‌جيلكك تعريفى

الك طبيعى تمايل ، حادثه‌لرك قارغاشالغنى بر وحدته ارجاع ايتمك تمايليدر . هر مابعدالطبيعه‌نك تمللنده مصادف اولورز. بو تمايل اجتماعى تاريخ موادنده بوتون واقعه‌لره برنك اساسلى علت آرامغه بزى سوق ايدر. تاريخك شعبه‌لرندن برندن بر نوع واقعه‌لرى آلوب اونك بوتون ديكر واقعه‌لرك اساسلى علتى اولديغنى بيان ايله‌مك ايچون طبيعى بر آرزو وهوس دويارز . دينك دها بارز اولديغى دورلرده دينى واقعه‌لر اساس اتخاذ اولندى، ويقو Vico نك مدعاسى بو ايدى؛ فوسته‌ل دوقولانژ Fustel de Coulanges ك «قديم مدينه Cité Antique» سى‌ده هنوز بو اساسه مستنددر. اون دوقوزنجى عصرده علم، اجتماعى واقعه‌لر آراسنده اساسلى عامل عد اولوندى. بو، باقل Buckle ودوبوا ره‌يمون Dubois-Reymond ك تاريخ فلسفه‌سى سيسته‌ميدر .

اقتصادى حادثه‌لر تاريخنده اختصاصلانمش اولانلرك اقتصادى حياتى اساسلى علت اولارق آله آلمالرى طبيعى ايدى . تاريخك اقتصادى اولارق تفسيرى نظريه‌سى بويله‌جه تشكل ايله‌دى ، ماركسجيلر سايه‌سنده بو نظريه مشهور اولدى .

بو نظريه آشاغى يوقارى شو طرزده خلاصه اولونابيلير : هر درلو بشرى واقعه‌لر ، سياست، حقوق، دين، كوزه‌ل صنعت، فلسفه، اخلاق.. جمعيتك اقتصادى تشكيلاتنك نتيجه‌لرندن باشقه بر شى دكلدرلر . . . انسانلر سياسى ، دينى ويا كليسا تشكيلاتنه عائد بر تحولى الده ايله‌مك ايچون « مفكره‌روى » بر تلقى نامنه حركت ايتديكلرينى ظن ايدرلر؛ حالبوكه اونلر، فرقنده اولمقسزين بر اقتصادى صنفك ممثلى، بر اقتصادى دعوانك مدافعى اولمشلردر . ايشته : « اقتصادى تشكيلات بوتون جمعيتك تحتانى بنيه‌سيدر » دستوريله افاده ايديلن فكر بودر . لوته‌ر بر دينى عقيده تأسيس ايله‌مك ايچون مجادله ايتديكنى ظن ايديوردى ، فقط بو دينى حادثه تحتانى بنيۀ اقتصادينك خارجى صورتندن عبارت ايدى: لوته‌ر، روماسراينك صوبيجيلغه واران ويركولرينه قارشى مجادله ايدن آلمان متوسط صنفنك ( بورژوازى ) دعواسنى درعهده ايلمكدن باشقه برشى ياپمامشدى. هوس Huss طرفدارلرى‌ده ، عينى صورتله ، بر دينى مسئله ايچون چارپيشدقلرينى ظن ايديورلردى، حالبوكه اونلرك رولى چك ايشجيلرله حاكم صنفلر آراسنده‌كى ضديتى افاده‌دن عبارتدى.

بو اصول ایله اقتصادی تشکیلاتك اخلاقی ، عائله تشکیلاتنی ، اسارتی ، ایشجیلرك اضطرابنی حصوله کتیردیکی ایضاح ایدیلمشدر. بوکا مادیهٔ تاریخیه دینیرسه‌ده تعبیر یرنده دکلدر ، زیرا « مادیه » برمابعدالطبیعه مذهبیدر . جمعیتك تکاملنك مادی حادثه‌لر ایله ایضاحی ایسه نه مادیه مذهبنه نه‌ده مابعدالطبیعه‌یه تعلق ایده‌ر ، حتی بو ایضاح ایله ایده‌آلیست ـ افتکاری » بر مابعدالطبیعه‌یی منطقی اولارق تألیف ایله‌مك ممکندر . « تاریخك اقتصادی تفسیری » تعبیری بو اصولی دها صحیح اولارق تعریف ایلر .

— ۲ —

## تاریخی ماده‌جیلکك تنقیدی

بو سیسته‌ملرك دوغماسنی وکچیجی برموفقیته نائل اولماسنی ایضاح ایدن جهت اونلرك جمعیتی برتك علته ومدنیتك تکاملنی برتك حادثه‌نك تکاملنه ارجاع ایده‌رك ساده‌لك احتیاج طبیعیسنی تطمین ایله‌مش اولمالرندن عبارت دکلدر. بوموفقیتك سببی اولجه جاری اولان تاریخ تلقیسنه قارشی عکس العمل یاپمق کبی محق برآرزویه تقابل ایتمه‌لرنده‌در . اسکی تاریخ تلقیسی ادبیات آداملرینك ، متبحرلرك ، حقوقشناسلرك یاخود رومانجیلرك اثری ایدی. بونلر آنجق ادبی، دینی ، حقوقی سیاسی واقعه‌لردن باشقه برشیئی اصلا تدقیق ایتمه‌مش اولدقلرندن اقتصادی شرائطك تأثیرینی بیلمه‌مشلر یاخود اونوتمشلردی وبشریتك بوتون تکاملنی فکرلرك تکاملیله ایضاح ایتمشلردی. فوسته‌ل دوقولانژ قدیم مدینه‌لرك بوتون تکاملنی دینده حصوله کلن تبدللره عطف ایدییوردی . تماماً افتکاری ـ ایده‌آلیست اولان بوتلقی‌یه قارشی ( کلمه‌یی روحی بر معناده آلارق ) ماده‌جی تلقیسیله مقابله ایتمك ایسته‌نیلدی .

بو عکس العمل قسماً محق ایدی . ال ایشی تکنیکنك جمعیتك حرکت طرزلری وذهنیتی اوزرینه تأثیر اجرا ایله‌دیکی محققدر . انسانلرك طرز حرکتنده اقتصادی سائقلرك تاریخی وثیقه‌لرده ظاهر اولدیغندن چوق فضله برموقعی وتأثیری حائز اولدقلری دوغرودر. اقتصادی سببلر دها اصیل وظریف کوزوکن مفکوروی سببلر کیریسنه ترجیحاً کیزله‌نیرلر. فقط ، بوتون اختلاللری چانیشما طرزلرینك استحاله‌سی ایله ایضاح ایتمك سیسته‌می قبول اولونورسه تهلکه‌لی برتفسیر یولنه واریلمش اولور. بناءً علیه اونك قصورلرینی اشارت ایتمك فائده‌سز دکلدر.

بومسئله‌نك عزیمت نقطه‌سی شو مهم فکردر : انسان بر حیواندر ، بناءً علیه انسانلرك کرك فردی کرك معشری افعالی و، بوکا ابتناءً ، جمعیتك تشکلاتی وتکاملی ده مادی برعلته تابع بولونمالیدر ( مادیهٔ تاریخیه تعبیری ده بوندن نشأت ایدر ) . لکن بو ادعایی ایلری سورمکده حقلی اولمق ایچون هیچ اولمازسه مادی شرائطك تام بر

جدولنی تنظیم ایتمك لازم کلیردی . اوزمان اقتصادی تشکیلاتك یالکز اولمادیغی کورولور ودیکر متعدد مادی شرائطده مشاهده اولونوردی :

١ . طبیعی جوغرافی محیط وصنعی محیط برچوق افعالی، اونلری آز چوق قولایلاشدیرارق ، ایجاب ایتدیرر وجمیتلری بعضی ترتیباتی قبول ایلەمکە سوق ایدر ؛

٢ . عرقك ارثی وفیزیولوجیائی شرائطی ( بونلری آنتروپولوجیا - بشریات تدقیق ایدر ) . بوشرائط الجالره ، افعاله وحتی احتمال بعضی معشری عملیەلری اجراایلەمکدەکی استعداده وسهولته اجرای تأثیر ایدرلر ؛

٣ . افراد بشریەنك مادی خصوصیتلری : جنس ، یاش ، خستەلق الخ . . ( دەموغرافیانك موضوعیدر ) . ایله حالحاضردەکی تجمعی . بو مادی شرائطده بعضی ترتیباتی قولایلاشدیرر ویا کوجلشدیرر .

بر ماتەریالیست ( مادەجی ) سیستەم جمیتلرك تشکیلاتنی وانسانك افعالنی ایضاح ایتمك ایچون بوتون بو عنصرلری حسابه ادخال ایتمەلیدر . حتی ، اختصاصی افراطه واردیرارق تدقیقاتك یالکز اقتصادی حیاته حصری آرزو اولونورسه بیله اقتصادی حیاتی یالکز برتك عامله ارجاع ایلەمکە ، یالکز سعیك تنظیمی شرائطنه باقمغه حقمز یوقدر . شبهه یوقکه اصغری سعی ایله اعظمی حظلری الده ایلەمك آرزوسی اهمیتلی بر عاملدر ، فقط اقتصادی حیاتك حادثەلرندن بر دانەسندن عبارتدر . اقتصادی حیاتده استحصالك کمیت وکیفیتی اوزرنه قوتله اجرای تأثیرایدن تەکنیك اعتیادلره ، معلومات درجەسنه تابعدر؛ بوندن ماعدا اشیانك اضافی قیمتنه عائد فکرلریمز بشندن قوشولاجق حظوظاتك انتخابنه حاکمدرلر ، بناءً علیه اقتصادی حیات بوفکرلرەده تابعدر . بویلەجه هیچ اولمازسه برمهم قسمی اعتباریله ، اقتصادی حیات ( بیلکیلر ، تەکنیك مهارتلر ، ترجیحلر ) روحی حادثەلردن عبادتدر، بونلرك تأثیری متمادیاً کندینی حس ایتدیرر واونی حذف ایلەمکە حقمز یوقدر .

نهایت روحی عاملر بر طرف ایدیلسه بیله اقتصادی حیاتك مادی ترتیباتی ساده ایش بولومندن واستحصال ونقلیەیه متعلق مادی اصوللردن عبارت دکلدر . ثروتك توزیعنه متعلق اعتیادلر ( ملکیت نهجی ) ده اقتصادی حیاته داخلدر . بواعتیادلر ایسه ساده استحصال واعمال ایدیلەجك مقداره تابع دکلدرلر، بلکه بونهجی وجوده کتیرمش اولان مقدم واقعەلرك ( دین، اخلاق، سیاست واقعەلرینك ) هیئت مجموعەسنه تابعدرلر .

بویلەجه ، هر اجتماعی مؤسسەنك ایضاحنی مادی حیاتده آرامق لازم کلەجکی عمدەسنی اساسی اولارق قبول ایتمسەك بیله «مادیهٔ تاریخیه» نك تفسیری قابا برطرزده ناقص اولور . زیرا کندی سیستەمنه اسیر قالدیغی ایچون مادی شرائطك قسم اعظمنی اهمال ایلەدکدن ماعدا منحصراً نظر اعتباره آلمق ایستەدیکی قسمنی کیفی اولارق تغییر وتحریف ایدر .

بونظریه‌یه حاکم اولان فیلی دوشونجه‌لر اقتصادی تشکیلاتی دیکر اجتماعی منظومه‌لره: سیاستلره، حقوقه، دینه، اخلاقه، علمه ربط ایدن باغی طانیمغه مانع اولمشدر. بوتون سیاست، حقوق، دین، اخلاق واقعه‌لرینك یا اقتصادی ترتیباتك دوغرودن دوغرویه نتیجه‌لری اولدیغی، یاخود مادی، اقتصادی منافعی الده ایله‌مك ایچون اصوللردن ووسیله‌لردن عبارت بولندیغی قبول ایدلمشدر.

حال حاضرده واقعه‌لری مشاهده ایتدیکمز زمان بو اثبات ایدیله‌دن قبول ایدیلمش اولان ( مصادره ایدلمش اولان ) قضیه‌نك تأیید ایدلمه‌دیکنی کورویورز وبونلره قیاساً ماضی‌یه عائد برچوق واقعه‌لرك‌ده مادیهٔ تاریخیه‌نك ایضاحیله قابل تفهم اولمادقلرینی قبوله مجبور بولونیورز. بوتون دینلرك، علملرك، فلسفه‌لرك، سیاسی عقیده‌لرك حواریلری وشهیدلری، سوقراطدن وعیسادن بلانکی وقارل مارقسه قدر هپسی، اقتصادی حیاتك محتواسنی تشکیل ایدن مادی حظوظاته لاقید اولمقله تمیز ایتمشلردر. انسانلر منحصراً مادی حظوظات تدارك ایتمك ایچون ایشله‌مزلر ... .. جمعیتلر، تاریخك اقتصادی تفسیرینه طرفدار اولانلرك فرض ایله‌دکلرندن دها چوق متنوع شرائطك تأثیری آلتنده تشکل وتحول ایدرلر.

Ch. Seignobos-La Méthode Historique appliquèe aux Sciences Soc.ales
صحیفه ٢٥٨ - ٢٦٨

# ایکنجی قسم

## دینی وسیاسی اجتماعیات

بو قسمه عائد اخطار :

« یکی اجتماعیات درسلری » هم لیسه‌لر همده معلم مکتبلری تدریساتی نظردقته آلنه‌رق حاضرلانیلمشدر . بناءً علیه بعضی پارچه‌لرك منحصراً معلم مکتبلری طلبه‌سی ایچون ، دیکرلرینك ایسه منحصراً لیسه طلبه‌سی ایچون اهمیتلی اولدیغی کوزاوکنده بونمالیدر. لیسه‌لرده اخلاق فلسفه‌سی کوسترلمکده اولدیغندن عائله ودولته عائد فصللرك بر تکرار تشکیل ایتمیه‌جك طرزده تدریسی لازمدر . معلم مکتبلرنده‌ده سکزنجی ودوقوزنجی فصللرك خلاصه اولارق اوقوتولمه‌سی موافق اولور .

ایکنجی قسمك برنجی بابی

# جمعیت بشریه‌نك منشأی و ابتدائی جمعیت

## سکزنجی فصل

### جمعیت بشریه‌نك منشأنه دائر نظریه‌لر حقنده تاریخی معلومات

**خلاصه :** جمعیات بشریه‌نك (بالخاصه سیاسی هیئتلرك وآنلرده تجلی ایدن حاکمیتك) منشأی مسئله‌سی بدایتده فلسفی برطرزده، صورت مطلقه‌ده منشأ آکلاشیلارق وآرانیلارق وضع اولونمشدر . بوسؤاله کرك یونان فیلسوفلرندن کرك قرون جدیده فیلسوفلرندن برخیلیسنك ویردیکی جواب جمعیتك غائی وعقلی برفعالیت محصولی اولدیغی، برعقد اجتماعی ایله قورولدیغی الخ .. طرزلرنده‌در .

دیکر برنظریه‌یه کوره جمعیت بشریه، عائله ایله تأسس ایدن طبیعی رابطه‌لرك انکشافیله میدانه کلیر .

علمی تدقیقات هرایکی نظریه‌نك‌ده ترکی لازم کلدیکنی کوسترر . برطرفدن عقد جمعیته اساس اولاماز، زیرا عقدك موجود اولماسی جمعیتك موجودیتنه باغلیدر ؛ دیکر طرفدن طبیعی معناسنده آکلاشیلان عائله حیاتنك انکشافی ینه طبیعت قانونلریله تحدید ایدلمشدر . اجتماعی معناده عائله‌یه کلنجه ، اونك‌ده موجودیتی جمعیتك موجودیتنه باغلیدر .

علمك یکانه تثبیت ایله‌دیکی واقعه انسانده بر «اجتماعیلك» غریزه‌سنك موجودیتیدر . شبهه یوق‌که اونسز اجتماعی حیات اولاماز ، فقط اونك‌له‌ده منشأده‌کی شکل اجتماعینك علماً تعیینی میسر اولاماز .

یکانه موفقیت ایله جواب ویرمك امیدی « مطلق منشأ » مسئله‌سنك برطرف ایدلمسنده وتدقیقاتك علمی اصوللرك قابل تطبیق اولدیغی بر ساحه‌یه تحدیدنده‌در .

**جمعیت بشریه‌نك منشأی مسئله‌سی**

جمعیتلر نره‌دن نشأت ایدر ، هانکی عامللرك تأثیریله میدانه کلیر ؟ کتابمزك باشلانغجنده یاپدیغمز تصنیفی کوز اوکنه کتیریرسه‌ك بعضی جمعیتلر ایچون ، غایه‌سی محدود ومعین جمعیتلر ایچون بو سؤالك جوابنی ویرمه‌نك قولای اولدیغنی تقدیر ایده‌رز :

براختلاجى هيئت علوى ويا سفلى بعضى احتراصلرك تأثيريله، صناعى وياتجارى مشاركتده مادى نوعدن منفعتلر آراسنده كى ارتباط واتحادسايه‌سنده وجوده كلير . فردلر بو احتراصلره تابع ويا منافعه طالب اولديغى ، اونلرى تطمين ايده‌جك هيئتلر ميدانه‌كلير. اونلردن اوزاقلاشديغى، بوهيئتلرده انفساخ ايلر.

لكن ديكر جمعيتلر ايچون ، بالخاصه سياسى هيئتلر ايچون بو سؤالك جوابنى ويرمك قولاى دكلدر . مثلا تاريخ بزه دائما كوستربيوركه كوچوك اولسون بويوك اولسون ، هرسياسى جامعه كنديندن اول موجود ديكر سياسى هيئتلرك انحلال و يا اتحادى ايله ميدانه كلير . اسكندر ايمپراطورلغى ، عثمان اوغوللرينك سلطنتى الخ . . . قيصه و يا اوزون سوره‌ن بر تشكل دوره‌سى اثناسنده برچوق اوفاق هيئتلرى بلع ايدن و انحطاط دورنده‌ده ياواش ياواش ويا سريع بر طرزده سينه‌سندن متعدد قراللقلرك تولدينه باعث اولان سياسى جمعيتلرك بر مثاليدر . مادامكه تاريخده مشهود اولان هرسياسى هيئت كنديندن مقدم ديكر سياسى هيئتلرك موجوديتنى تضمن ايدييور ، او حالده انسانلرك ايلك سياسى هيئتى ناصل ميدانه كلمشدر ؟

**يونان فيلسوفلرينك مطالعاتى**

بو سؤاله جواب ويرمك ايچون يونان قديم متفكرلرى صورت عموميه‌ده سياسى جمعيتك يعنى دولتك‌ده طبقى ديكر محدود غايه‌لى جمعيتلر كبى معين برغايه‌نك حصوله كلمه‌سى ايچون فردلر طرفندن قورولمش اولديغى قبول ايتمشلردر. سوفسطائيه‌ده حاكم اولان فكر انتفاعيدر ، اونلره نظراً دولت فردك منفعتى ايچون حصوله كتيرلمشدر. افلاطونده حاكم اولان تصور مفكورويدر. دولت لذاته برغايه‌در. مستقل وصاغلام بر تعضودر ؛ فرد اوكا خدمتله مكلفدر .

فقط هرايكى نظريه‌ده شو نقطه‌ده برله‌شير : دولتك سينه‌سنده كى هيئتلرك، بالخاصه عائله‌نك موجوديتى مسلم اولمقله برابر جمعيتك تشكلنده بونلره برخدمت عطف ايديلمز . دولت افرادك برلشمه‌سندن عبارتدر . بو برلشمه يا بعضى قابليتلى فردلرك ويا بوتون افرادك اراده‌سيله ميدانه كلمشدر. دولتك حدوثندن

اول دیکر(دهادار اولان عائله کبی ) هیئتلرك موجود بولوندیغی ضمناً قبول ایدلمکده ، فقط اونلرله دولت آراسنده براضافت وتابعیت کورولمه‌مکده‌در . بویله‌جه دولتسز برحالدن‌دولتك تأسسنه انتقال عینی‌زمانده وحشی، حیوانلغه مشابه بر معیشتدن مدنیت وآداب تمدنه انتقال طرزنده تصور اولونمقده‌در . دولت اولمازسه هرکس هرکسه قارشی جدال ایچنده‌در . بناءً علیه یونان‌دور تنوری فیلسوفلرینه کوره دولتك تأسسی هم بر احتیاجك هم‌ده ذکای‌بشرك محصولیدر .

سیاسی حیاتك حصوله کتیردیکی تضییقلرك‌واضطرابلرك آرتدیغی زمانلرده ایسه یونان فیلسوفلری ( کلبیلرورواقیلر ) عکسی رأیی قبول ایله‌دیلر : حال طبیعی اونلره بردور مذهب کوزوکدی، طبیعت حالنده یاشایان انسان صاف ومعصوم صایلدی .

هوبس وروصو

بومتضاد تلقیلرقرون‌جدیده‌ده‌کندینه ممثللربولدی: فرانسز روصویه کوره‌طبیعت‌حالنده انسان صافدر، صلحپروردر، مسعوددر ؛ محدود احتیاجلرینی قولایجه تطمین ایله‌دیکندن همجنسنه رقیب ودوشمان اولمغه مجبور دکلدر .

نه‌دن انسان بوصلح وساده‌کی حالنده قالمایور ؟ روصویه نظراًبونك‌سببی ذکانك انکشافنده‌در . ذکانك ترقیسیله مدنیت ایلرلر ، فقطاونکله‌ده منافع ضدیتلری ، حق‌وقوت غوغالری ، رقابتلروحسدلرمیدانه‌کلیر؛ دولتك تأسس ایله‌مسی‌ده ضرورت کسب ایدر . روصویه کوره :

جمعیت ، انسانلرك استقلال طبیعیلرندن فراغت ایدوب مقابلنده امنیت استحصال ایتدکاری برعقد ایله تولد ایتمشدر . (دوکی ، حقوق اساسیه ، ادهم بك ترجمه‌سی ، برنجی جلد ، صحیفه ٣٢٧ )

حتی روصویه کوره عائله حیاتنك برحددن اوته‌یه تمادی وانکشافی بیله بو ماهیتده اولمق اقتضا ایدر . بو متفکر دییورکه :

جمعیات بشریه‌نك اك اسکیسی ویکانه طبیعیسی عائله اجتماعیدر . مع مافیه چوجوقلر

بيله محافظهٔ حياتلری ايچون بابالرينه محتاج اولدقلری مدتجه آ کا مربوط قاليرلر. بو احتياج زائل اولديغی کبی رابطهٔ طبيعيه منقطع اولور . چوجوقلر بابالرينه بورجلو اولدقلری اطاعتدن باباده چوجوقلرينه باقمق مجبوريتندن وارسته اولورلر ؛ بابا ، اولاد ايکی طرفده باشلو باشلرينه قاليرلر . اکر بر يرده باشامقده دوام ايدرلرسه بو حال آرتق طبيعی دکلدر ، اختياريدر . عائله‌ده بعدما مقاولات ايله ادامه اولونور .

( ژان ژاق روصو ، مقاولهٔ اجتماعيه ( عقد اجتماعی ) ترجمه‌سی ، برنجی کتاب ، ايکنجی باب ، صحيفه ١٥ )

اون يدنجی عصرده‌کی انکليز اختلاللری زماننده ياشامش اولان هوبسه کوره ايسه دولت نظامی خارجنده ، طبيعت حالنده هر انسان همجنسی ايچون بر قورددر ، هر فرد کندی منفعتنی آرار ، استفاده‌سنی تأمين ايتمك ايستر ، بناءً عليه جمعيت بشريه‌نك تملری‌ده بو الکدرين تمايل بشری اوزرينه ، خود کاملق اوزرينه ، ينه بر عقد مخصوص ايله قورولمش اولابيلير .

مع مافيه ايستر روصونك ، ايستر هوبسك نظريه‌سی قبول ايديلمش اولسون آشکاردرکه بر متعضی هيئتی وجوده کتيرمك ايچونده مقاوله‌ده بولنان انسانلرك آراسنده ، او مقاوله‌دن مقدم ، ينه بر جمعيت حالنك موجود بولونمش اولماسی لازم کلير . بويله بر جمعيت حالی ايسه آنجق افرادی بر برينه باغلايان بعضی حسياتك موجوديتيله تحقق ايده‌بيلير . ديمك که عقد اجتماعی نظريه‌سی‌ده او عقدك تحققندن اول جمعيت بشريه‌نك حسی ماهيتده بعضی رابطه‌لرله ميدانه کلمش اولديغنی مصادره و قبول ايله‌مکه postuler مجبوردر .

انسانی جمعيتلری عائله‌نك نظاملرندنمی چيقار؟

وحسی رابطه‌لر ايسه ايکی درلو اولابيلير : انسان انسانی يا کنديسنه بکزه‌مه‌ديکی ياخود بکزه‌ديکی ايچون سور .

١ — برنجی نوعدن اولان حس ، طبيعی عائله حياتنك اساسنی قورار ، قاری و قوجه‌نك ، ابوين ايله چوجوقلرك يکديکرينه محبتنی ، شفقت هيجانلرينی احتوا ايدر . اکر عقد اجتماعی نظريه‌سی برطرف ايديله‌رك جمعيت بشريه‌نك ايلك طاسلاغی بو قبيلدن حسلر سايه‌سنده وجوده کلمش فرض اولونورسه

عائله انسانلرك ابتدائی جمعیتی دیمك اولور . اساساً بو فرضیه قبول اولونجه بویوك جمعیتلرك میدانه کلمه‌سنی ایضاح ایچون صنعی بر مقاوله یاپیلمش اولدیغنی سویله‌مکده حاجت قالماز . عائله افرادی تکثر ایده‌رك ، عائله‌لر آراسنده اتحادلر وجوده کله‌رك ، طبیعی بر تکامل ایله ، کیت کیده دها بویوك جمعیتلرك اورتایه چیقدیغنی ادعا ایله‌مك ممکن اولور .

آرسطودن اعتباراً برچوق متفکرلر بو طبیعی ایضاحك جاذبه‌سنه قاپیلمشلردر . اونلره کوره ایلك جمعیتلر اك بسیط ، اك ابتدائی زمره عد ایله‌دکلری آنا ، بابا و چوجوقلردن عبارت عائله حیاتندن باشلایارق تدریجاً معضلیت کسب ایتمش و دها بویوك هیئتلره منقلب اولمشدر. عائله‌لرك بویومه‌سی و برلشمه‌سیله سمیه‌لر و کویلر ، سمیه‌لرك کویلرك اتحادیله عشیرتلر الخ ... حصوله کلمشدر . ( بابانزاده اسماعیل حقی : حقوق اساسیه ، صحیفه ١٦٨ ) اساساً برچوق قوملرك بر تك جددن میدانه کلمش اولدقلرینه دائر اعتقاداتی بو نظریه‌لر لهنه سرد اولنه‌بیلیر . بو اعتقاده مالك اولان قوملر کندینی بوتون تبعه‌سنك باباسی عد ایدن برحکمدارك نفوذ سیاسیسنه ، مطلق سلطه‌سنه تابعدرلر ؛ بو سیاسی سلطه‌نك مشروعیتنی‌ده بوصورتله ایضاح ایدرلر .

بو نقطهٔ نظر ، حیوانلرك حیاتنده مشاهده ایدیلن سوق طبیعیلرك بشری جمعیتلرك باشلانغیجنده‌ده مؤثر اولدیغنی قبول ایتمك اعتباریله ساده‌در وفکره اویغون کوزوکور ، لکن آز ملاحظه ایله شایان قبول اولمادیغی آکلاشیلیر: طبیعی عائله‌نك اتساع پیدا ایده‌رك بر جمعیت حالنی آلماسنه مانع اولان‌ده ینه بالذات کندی قانونلریله طبیعتدر. طبیعت ارککی قاریسنك ویاورولرك حامیسی و آمری یاپارکن قوتلرینی تحدید ایله‌مش اولدیغندن اونك حمایه و قوماندا ایده‌بیله‌جکی نفوسك‌ده پك آز مقداردن عبارت قالماسنی ضروری قیلمشدر . دیکر طرفدن قادینلرك چوجوق یتیشدیرمك قابلیتی‌ده نامتناهی دکل ، بلکه پك محدوددر . نهایت قیصقانجلق حسی عائله‌نك صمیمی محیطنك فضله توسع ایله‌مه‌سنه شدتله مانعدر . حتی بعضی عالملر عائله حیاتنی تنظیم ایدن سوق

طبیعیلرله جمعیت حیاتی ممکن قیلان تمایللر آراسنده ضدیت بولندیغی ادعایه قادار وارمشلردر . اونلره نظراً عائلوی حسلرك صاغلام اولدیغی یرلرده اجتماعی تساند یا یوقدر یاخود پك ضعیفدر . اجتماعی تساندك صیقی و شدتله جاری اولدیغی یرلرده عائلوی تمایللر یا یوقدر ، یاخود سونوك و موقتدر .

اتنوغرافیا، تاریخك ویردیکی معلومات

اساساً اون دوقوزنجی عصر ظرفنده اتنوغرافیا وتاریخ علملرینك یاپدیغی بویوك ترقیلر سایه‌سنده جمعیت بشریه‌نك بدایتنی نه صنعی مقاوله ایله نه‌ده عائله‌نك طبیعی انکشافیله ایضاح ایله‌مه‌نك ممکن اولمادیغی بداهت کسب ایله‌دی. تاریخ وثیقه‌لری سایه‌سنده اك کیری دورلره دوغرو رجوع ایله‌دکجه عقدلرك ومقاوله‌لرك کیت کیده دها نادرومرعیتی کیت کیده دها فضله مراسم وحتی دینی آیینلر اجراسنه مفتقر اولدیغنی کوریورز . بوکونکی «وحشی» اقوامك عرف و عادتلرینك تدقیقی بونی تأیید ایلر . اونلرده‌ده عقدلر پك استثنائی احوالده وقوعه کلیر واخلالی تقدیرنده هیئت اجتماعیه‌نك ویاالوهیتك تطبیق ایده‌جکی مؤیده‌لرك ذکریله مترافق مراسم و مناسکده حین عقدده تطبیق اولونور . بومشاهده‌لر جمعیتك منشأنده برعقدك موجودیتنی فرض ایله‌مه‌نك نه‌درجه خیال اولدیغنی ، بالعکس برعقدك ممکن اوله‌بیلمه‌سی ایچون حال اجتماعینك تأسس ایتمش واوعقدك مؤیده‌لرله تأیید وتحکیم ایدلمش اولماسی اقتضا ایله‌دیکنی کوستر. *دیمك که جمعیتك اصلنده بین‌الافراد عقد دکل، بین‌الافراد عقدك اصلنده جمعیت واردر .*

عائله ایچون‌ده عینی شیئی سویله‌مك اقتضا ایدر . کرك اتنوغرافیا کرك تاریخ معلوماتی عائله‌لرك دائما کندیلرینه خارجدن تعیین وارائه ایدلمش معین برنظامه تابع اولارق تشکل ایله‌دیکنی کوستریور . ماضیده نه قدر کیری‌یه کیدرسه‌ك کیده‌لم؛ ازدواج برقادین‌ایله برارککك سربستجه معیشتلرینی تشریك ایله‌ملرندن عبارت دکلدر، بلکه طرفینك اخلال ایله‌مسی جائز بولونمایان منفی ومثبت شرطلره تابعدر. بوشرطلر کرك قادین کرك‌ارکك ایچون معین مکلفیتلر

احداث ایدر . ازدواجدن مبدانه کلن چوجقلر ساده بر طبیعی حس سوقیله ( حیوانك والدینه و یا سادەجه آناسنه مربوطیتی قبیلندن ) آنا و بابالرینه مربوط دکلدرلر . بلکه، جاری اولان نظام اجتماعی‌یه کوره، یا آناسنه یا باباسنه وياخود هرايكيسنه بردن حقوقاً مربوط وتابع صاییلیرلر. وبوندن‌ده چوجوق ایچون معین حقلر و وظیفه‌لر نشأت ایدر . دیمك كه انسان جمعیتی عائله‌نك طبیعی بر انکشافندن حصوله کلمك شویله دورسون ، بشری معناده عائله‌نك موجودیتی جمعیت بشریه‌نك مکتوب ویا غیرمکتوب قانونلر وعادتلریله موجودیتنه وابسته‌در .

او حالده اجتماعی حیاتك تملی ، ایضاح آناختاری «اجتماعیلك غریزه‌سی» اولارق کریده آنجق انسانك انسانه بکزه‌مسندن متولدمحبت ، « اجتماعیلك حسی » ( سوق‌طبیعیسی = غریزه‌سی ) باقی قالیور.

اون دوقوزنجی عصرك باشلانغیجنده‌کی رومانتیك فلسفه اون سکزنجی عصرك عقلیه‌سنه قارشی عکس‌العملده بولونارق تاریخ بشری طبیعی اولارق دوغوب بویوین وتأثیرلرینی کوسترن حسلر ، احتیاجلر، میلانلرله ایضاح ایلمکی ترجیح‌ایده‌لیدنبری متفکرلرك نظرنده بو محبت واقعه‌سنك اهمیتی آرتمشدر. اساساً اواهمیتی کوچولتمکده‌ده امکان یوقدر. هرکونکی تجربه‌لریمز اونی‌تأییدایلر. مثلا اليوم یاشامقده‌اولان وحشیلر آراسنده الك‌ابتدائی کوزوکنلردن آوسترالیالیلر اکثریا اوفاق ، بر ایکی عائله‌یی جامع کومه‌لر حالنده دولاشیر ، دوروورلر ، صوکرا معین دورلرده هفته‌لرجه مدت برلشوب مهم مراسم اجرا ایدرلر . اصل اجتماعی حیات او اثناده شدت ورونق کسب ایدر . حالبوکه آوسترالیا یرلیلرینك معروض بولندیغی غیر مساعد تغدی شرائطی اونلرك یکدیکرندن اوزاق اوفاق کومه‌لر حالنده یاشامه‌لرینی ایجاب ایتدیرر ، دیمك‌که اونلری برلشدیرن هرشیدن اول « اجتماعی تمایللر » یدر . بزجه دها معلوم دیکر بر مثال : یکی دوغان چوجوق ایلك سنه‌لرنده کندیسندن تماماً فرقلی فردلر اولان سودننه‌سنه وآناسنه مربوطدر. فقط چوجوغك یاشی بر آز بویوسون

درحال کندینه بکزه‌ینلره ، دیکر چوجوقلره اك بویوك علاقه‌یی اظهار ایتمکه باشلار . واقعا بو علاقه‌نك صوکرادن میدانه چیقماسی فطری اولمادیغنی ادعا ایله‌مکه مساعد بر واقعه کبی کوزوکور . لکن جنس بشری بر بوتون اوله‌رق نظر اعتباره آلیرسه‌ق اجتماعیلك socialité میلانی اصلاً معطا بر سوق طبیعیدن باشقه‌درلو تصور ایتمکه امکان اولاماز. زیرا لسانسز و آلتسز انسانلق اولاماز. حالبوکه انسانلر آراسنده مشترك معاشرت اولمادقجه لسانك اك بسیط شکلنك بیله میدانه کلمسی ممکن دکلدر . آلته‌کلنجه، اونی قوللانمق ایچون ذکا لازمدر، ذکاده نطقله برابر سرپیلوب بویور . بوندن دولایی جمعیت حالنده یاشامق تمایلنك انسان جنسنده دائما موجود بولونمش اولدیغنی ، بر سوق طبیعی اولدیغنی قبول ایتمك لازمدر . اصطفای طبیعی نظریه‌سیله بو میلانك تکوننی ایضاحه کلنجه ، بو طرز ایضاحك صورت عمومیه‌ده جائز اولدیغی قصور بوراده‌ده کندینی کوستریر : فی‌الواقع اصطفای طبیعی فکرینه استناد ایده‌رك جمعیت حالنده یاشایانلرك دها مساعد شرائط آلتنده اولدقلری جهتله موجودیتلرینی ابقا ایده‌بیلدکلرینی و انزوا ایچنده اولانلرك ایسه غیر مساعد شرائط آلتنده بولونمالرندن دولایی محو اولدقلرینی ، بویله‌جه « فرد ایچون فطری اولانك جنس ایچون مکتسب » اولدیغنی سویله‌مك ایله حقیقتده انجق بعضی فردلرك نه‌دن محو اولدقلری ایضاح ایدلمش اولور ، فقط حیاتی ادامه ایله‌مك ایچون لازم کلن اوصافه مالك اولانلرك بو اوصافی ناصل قازانمش اولدقلری ایضاح ایدلمش اولماز؛ اجتماعی میلانك قوتلنمش اولماسی آکلاشیلمش بولونور ، لکن ایلك دفعه ایچون طرز تولدی کوسترلمش بولونماز .

هرحالده اجتماعیلك میلانی انسان جنسنده دها بسیط، دها اصلی عنصرلره ارجاعی غیرقابل کوزوکن اساسلی بر وصف اولارق قبوله مجبورز. لکن تدقیق ایله‌دیکمز مسئله ایچون اونك ده تام بر مبدأ ایضاح تشکیل ایله‌مسی ممکن دکلدر . زیرا انسانی اجتماعی بر حیات یاشامغه سوق ایدن بر میلانك موجود اولدیغنی مشاهده ایدییورز، فقط ساده‌جه بو مشاهده‌نك تکامل اجتماعینك باشلانغیجنده کی

جمعیت شکلنك هانکیسی اولدیغی حقنده بزی تنویر ایله‌مکه کفایت ایله‌مه‌دیکی بدیهیدر .

منشأ مسئله‌لری ایله اجتماعیات اوغراشاماز

اساساً جمعیتك منشأی نه‌در ؟ سؤالی توضیحه محتاجدر. لسانیات علمنك تشکل ایده‌بیلمه‌سی ایچون لسانك صورت مطلقه‌ده منشأی مسئله‌سنك برطرف ایدیلمه‌سی لازم کلدیکی کبی اجتماعیاتك تأسس ایده‌بیلمسی ایچونده جمعیت بشریه‌نك منشأی مسئله‌سنی فلسفهٔ تاریخه براقق اقتضا ایتمشدر .

جمعیت بشریه‌نك مطلق منشأی مسئله‌سی مثبت اولمق ومشاهدات ووثائقه استناد ایله‌مك ایسته‌ین بر جمعیت علمی ایچون غیرقابل حلدر . معشری حیات انسانه خاص دکلدر ، حیوانلرده‌ده کورولویور . بوندن دولایی اجتماعیات انسانلرك هرطرفده وهرزمانده طوپلو اولارق یاشامش اولدقلرینی قید ایله‌مکله اکتفا ایدر . اساساً قبل التاریخه عائد آرکه‌ئولوژی کشفیاتی انسانلرك دائما طوپلو یاشامش اولدقلرینی کوسترمکده‌در .

منشأه عائد عندی فرضیه‌لری بر طرف ایدن اجتماعیات اونلرك تدقیق ومناقشه‌سی یرینه « ابتدائی جمعت » ك تدقیق وتصورینی غایه اتخاذ ایله‌مشدر . لکن بو « ابتدائی جمعیت » تعبیرندن علمی اولارق نه آکلاشیلمالی و اونی نره‌ده بولمالیدر ؟

## دوقوزنجی فصل

### عائله وسیاسی جمعیتك ابتدائی شکلی اولارق سمیه ( قلان )

خلاصه : ابتدائی جمعیت توتەملی سمیه ( قلان ) در . زیرا سمیه دها بسیط اجتماعی عنصرلره وتشکیلاته ارجاعی ممکن اولمایان برهیئتدر. اساساً مختلف ویکدیکرندن اوزاق قطعه‌لرده یاشایان قوملرده مشاهده اولونماسی توتەملی سمیه‌نك بساطتی درجه‌سنده تعممی‌ده حائز اولدیغنی کوستر . توتم ، سمیه‌نك اصلنی وجوهرینی تشکیل ایله‌دیکی ظن وقبول اولونان بر حیوان ویا نبات جنسیدر ، بعضاً ده برصنف اشیادر . توتم ایله سمیه افرادی آراسنده تام برعینیت موجود اولدیغنه اعتقاد ایدیلیر .

ایلك اجتماعی رابطه‌نك توتم رابطه‌سندن عبارت اولماسی طوپراق ، ذی نفوذ بررئیس ، حقیقی قان برلکی کبی اساسلرك بدایتده بووظیفه‌یی ایفا ایده‌مه‌مسندن نشأت ایدر .

توتەملی سمیه بردین برلکیدر ، عینی زمانده برسیاسی برلکدر . فقط کرك دینی وکرك سیاسی وعسکری وظیفه‌لرك اجراسی ، دها یوکسك جمعیتلرده اولدیغی کبی ، خصوصی تشکیلاته وامتیازلی شخصیتلره مودوع دکلدر .

نهایت سمیه برعائله برلکیدر ، افرادی یکدیکرینی عینی قاندن بناءً علیه عینی توتەمدن فرض ایدرلر ودیشاریدن قیز آلمه ( اغزوغامیا ) قاعده‌سنی شدتله تطبیق ایدرلر .

هم سیاسی هم بیتی برهیئت اولان سمیه‌دن اعتباراً اجتماعی تکامل برطرفدن بیتی هیئتلرك دارالماسی ودیکر طرفدن سیاسی هیئتلرك کنیشله‌مه‌سی قانونه تابع کبی کوزوکویور .

ابتدائی جمعیت توتەملی سمیه‌در : ابتدائی جمعیتدن مقصد کرك تاریخ کرك اتنوغرافیا ساحه‌سنده مشاهده‌سی قابل اولان بشری تجمع شکللری آراسنده شواوچ وصفی حائز اولانلردر : ۱ ـ تماماً تصادفی اولارق طوپلانمش وعینی صورتله داغیلابیلن برقالابالغه مشابه اولمیه‌جق درجه‌ده تعضو

ایله‌مش (بر عضویت حالنه کلمش) بولونمق ٢ ـ دها ابتدائیسی تصور ایدیله‌میه‌جك درجه‌ده بسیط اولمق ، یعنی حال حاضرده برتك قطعه‌دن عبارت اولمق واوله‌جه بردن فضله قطعه‌لره منقسم بولندیغنه دائر هیچ بر ایز احتوا ایله‌مه‌مك . ٣ ـ مستقل بربوتون تشکیل ایده‌رك دیکر بر هیئته تابع بولونمامق .

بوکونکی اتنوغرافیا واجتماعیات عالملرینك قسم اعظمی سمیه (قلان clan) نك بو اوصافی حائز اولدیغنی قبول ایدییورلر . قلان (سمیه) نه‌در ؟

قلان یکدیکرینی اقربا عد ایدن ، فقط بوقرابتی ، صرف عینی توته‌مه منسوب بولونمق کبی غایت خصوصی بر علامتدن استخراج ایدن افراد زمره‌سیدر . توته‌م Totem ده جانلی ویا جانسز وعمومیت اوزره بر نبات ویا مخلوقدرکه زمره کندیسنی بوندن ایمه ظن ایدر وبونی تمثال ومشترك اسم اوله‌رق استعمال ایدر . اکر توته‌م بر قورت ایسه بوتون قلان اعضاسی ، جدلرینك بر قورت اولدیغنه وبناءً علیه کندیلرنده قورتدن برشی اولدیغنه قانعدرلر و بونك ایچوندرکه کندیلرینه‌ده عینی نامی ویررلر : اونلرده بر قورتدرلر . قلان ، عشیرت وکوی کبی، نوعما لفظی دکل فقط ارضی بر اساسی حائز اولان بوتون زمره‌لردن آیریلیر ... قلانك صفت ممیزه‌سنی توته‌م تشکیل ایدر (ته‌میل دورقه‌یم ، نجورك نهی ، دارالفنون اجتماعیات مجموعه‌سی ١٣٣١ ، صحیفه ٣٨ )

آوسترالیا یرلیلرنده قلان شکل اجتماعیسی کورولور . شمالی آمریقا قرمزی دریلیلرنده‌ده قلان اساسی جاریدر . آفریقا قوملرندن بر چوغنك شیمدیکی اجتماعی تشکیلاتنده اسکی قلانلرك ایزلری باقیدر . مصرك قبل التاریخ سکانی، الده ایده بیلدیکمز معلوماته نظراً، قلانلره منقسم ایدی. جاهلیه دورینك عربلرنده قلانك موجودیتنی وبونك «حی» اسمنی طاشیان زمرهٔ اجتماعیه اولدیغنی انکلیز علماسندن روبرتسون سمیت Robertson Smith کوسترمکه چالیشمشدر (١) عینی زمانده عربلرده اوله‌جه توته‌میجیلکك جاری اولدیغنی ظن ایتدیرن سببلر واردر :

---

[١] قلان مقابلی سمیه کله‌سنی قوللانان ضیا کوك آلپ‌در . بو تعبیر الیوم کرك وحوالیسنده بولنان بدوی عربلر طرفندن حموله وقبیله کله‌لریله مرادف اولارق حدودلری غیر معین بر معناده استعمال ایدیلیور . مغرب عربلرنده ایسه قلانی افاده ایچون مستعمل اولان کله « جماعه » در . بو اختلافلره بناءً ذاتاً بین الملل برعلم تعبیری اولان قلان کله‌سنی منحصراً استعمال ایله‌مك مرجح کوزوکویورسه‌ده مکتبلر ایچون یازیلان بر کتابده لزومسز بره یکیلك کوسترمك ایسته‌مدك .

عربلرده قبیله‌یه اسمنی ویرن توته‌م یا برحیوان یابر نبات ویاخود سائر طبیعی بر شیدر . فقط اکثریا بوتوته‌م بر حیواندر . فی‌الحقیقه قبیله اسملرینی تدقیق ایتدیکمز زمان بونلرك آرسلان ، قاپلان ، کوپك ، کوپك بالغی، کلر، چقال ... معنالرینی افاده ایتدکلری کورولمکده‌در . دیمك‌که بونلردن ( بنی‌اسد ) قبیله‌سنك توته‌می آرسلان ( بنی نمر ) قبیله‌سنك قاپلان ، (بنی‌کلب) قبیله‌سنك کوپك ، ( بنی‌قریش ) قبیله‌سنك کوپك بالغی ، ( بنی‌ضبه )قبیله‌سنك دیشی کلر ، (بنی دئل) قبیله‌سنك چقال ...در . ( شمس‌الدین ، قبل‌الاسلام عربلر ، الهیات فاکولته‌سی مجموعه‌سی ، صایی ٣ ، صحیفه ١٤٧ )

بو قبیلدن مشاهده‌لر توته‌ملی قلانلرك (سمیه‌لرك) مدنیتك منشأنده تماماً عمومی بر حادثه تشکیلی ایله‌دیکنی قبول ایله‌مکه بزی تمایل ایتدیرر .

اساساً ایلك جمعیتلرك توته‌م باغیله برلشمش سمیه‌دن باشقه برشکل ارائه ایله‌مسنی ، مثلا بونلرك قان قرابتیله ویا رئیسك قوتلی شخصیتیله یاخود افرادك اشغال ایله‌مکده اولدیغی طوپراق پارچاسیله تحدید وتعیین ایدلمش اولماسنی ممتنع قیلان سببلر واردر .

اولا : عضوی ومادی معناده قان قرابتی ایلك رابطهٔ اجتماعیه خدمتنی کورمکه کافی کله‌مز . بونی ، اولجه طبیعی عائله‌نك جمعیت بشریه‌یه منشأ اولماسنه قارشی سرد ایله‌دیکمز ملاحظاتدن ماعدا اتنوغرافیانك ویردیکی معلوماتده اثبات ایدر . فی‌الواقع ، برطرفدن آوسترالیانك مرکزنده یاشایان آراندالر Aranda-Arunta کبی برچوق ابتدائیلر قان قرابتنی حصوله کتیرن شرائط عضویه‌دن بی‌خبر اولدقلری کبی اونلرك ذهنیتی ، تناسخ ارواح حقنده‌کی اعتقادلری ده حقیقی ومادی قان قرابتنی اصا رابطهٔ اجتماعیه اوله‌رق قبول ایده‌بیلمه‌لرینه مانعدر . ابتدائی انسان نظرنده قان ، عضوی حیاتمزی بسله‌ین عنصر اولمقدن زیاده سری ، سحرلی اوصافه مالك برجوهردر . ینه عینی ذهنیته کوره ، بو اوصافه مالك اولمق ایچون ، یعنی مشترك قاندن اولمق ایچون ، بر آنادن دوغمغه هیچ لزوم یوقدر : دینی سحری ماهیتده آیینلر بونی پك اعلا تأمین ایده‌بیلیر . بو سببلردن دولایی عضوی معناده قان برلکنی حائز اولان بابا ایله اوغلك اجتماعیاً یکدیکرینه یابانجی عد اولونماسی واقع اولابیله‌جکی

كبي عضوی قان برلگنی حائز اولمايانلرك اجتماعياً عينی جوهر مشترکه مالك بناءً عليه خيصيم صايلمالری‌ده ممکن اولويور .

ثانياً : سميه‌نك سياسی منظره‌سنی آکلاتيرکن کوستره‌جکمز وجهله ابتدائی جمعيتلرده ولايت ونفوذی حائز بررئيسك مفقود اولماسی ؛ فرديتلرك تبارز ايتمه‌مش بولونماسی يوزندن اجتماعی زمره‌لرك رئيسلريله تشخص ايله‌مه‌سنه امکان يوقدر . شجرهٔ اجدادك بيلنمه‌سی ؛ برعنعنه اولارق بابادن اوغله اوکره‌نيلمه‌سی وهويت اجتماعيه‌نك اوسايه‌ده تعيين وتخصيصی دها مؤخر ومتکامل برمدنيت سويه‌سنده ظاهر اولان برحادثه‌در .

نهايت طوپراغك اجتماعی برلکه اساس تشکيل ايله‌مسی‌ده ممکن دکلدر . ابتدائی انسانلرك بالخاصه قره‌ده وده‌کزده آوايله کچندکلرينی کوردك . بوطرز معيشتك نتيجه‌لرندن بری‌ده اونلرك اقامت ايله‌دکلری و آوحيوانلرينی ويابالقلرينی ياقالادقلری قطعه‌نك حدودلرينك پك مبهم صورتده تعيين ايدلمش اولماسی، بعضا غدالرينی بولمق ايچون کونلرجه سفر ايتمکه مجبور بولونمالريدر . برمرعايه مالك اولمق اونلرك معين برطوپراق پارچه‌سنه مربوط اولماسنی دها زياده ضروری قيلارسه‌ده بوده نادردر . مقدس عد اولنان محللر ، مزارلر ، اجدادك روحلرينك اطرافنده دولاشدقلرينی فرض ايله‌دکلری مقدس قايالر ويا آغاچلر جمعيت ايله طوپراق آراسنده برباغ ماهيتنده ايسه‌لرده جوغرافی اساسك وحدت اجتماعيه‌يی تأسيسه کافی کله‌جکی بو رابطه‌لرك موجوديتنه رغماً ادعا اولنه‌ماز . او صورتله‌که :

کومه‌نك وحدتی آنجق بوتون فردلرينك طاشيديغی مشترك اسم . . . سايه‌سنده محسوسدر . (دين حياتنك ابتدائی شکللری ترجمه‌سی، برنجی جلد، صحيفه ٤٣٥-٤٣٦ )

ديمك‌که توته‌ملی سميه‌نك تکامل مدنيتك باشلانغجی اولديغنی قبول ايله‌مك، حال حاضرده موجود اولان معلوماته نظراً ، پك محق کوزوکويور .

آنجق تکامل مدنيتك باشلانغيجنده موجود اولان شکل اجتماعی اوله‌رق قبول ايله‌ديکمز توته‌ملی سميه‌نك اليوم مشهود اولان نمونه‌لری هيچ برزمان

یالکز دکلدر . بونلر هیچ اولمازسه دیکر قلانلرله ارتباط حالنده اولەرق دها یوکسك اجتماعی منظومه اولان عشیرتك تخلف ایتمه‌مش ( یعنی یکدیکرینك تماماً مماثلی ، عینی اولان ) اقسامنی تشکیل ایدر کوزوکمکده‌در . فقط بو کیفیت سمیه‌نك یالکز اولارق، یعنی دها واسع براجتماعی منظومه‌یه داخل برقطعه صورتنده اولمایارق مطالعه ایدلمه‌سنه و اکا کوره اوصاف اصلیه‌سنك تعیین و تخصیصنه مانع دکلدر .

دورقدیم کبی بعضی اجتماعیاتجیلر مستقل اولان قلانی برعشیرت منظومه‌سنه داخل اولان قلاندن آییرمق ایچون برنجی‌یه‌ سورو horde اسمنی ویرمشلردر. بز بو تفریقی کوزه‌تمه‌دك .

**توتملی سمیه‌نك توصیفی** بوکون ایچنده یاشادیغمز جمعیتلرده عائله حیاتی باشقه سیاسی حیات باشقه‌در . عینی عائله‌دن اولمایان انسانلرك بربرینی یابانجی صایمالری لازم کلمز . کذا دینی مربوطیتلر ایله سیاسی رأیلر ، عائله منسوبیتلری آیری آیری استقامتلرده اولابیلیرلر . عائله‌نك خیصیملره ، دولتك وطنداشلره ، دینك مؤمنلره تحمیل ایله‌دیکی وظیفه‌لر بربرینه بکزه‌مز . ابتدائی حال اجتماعیده ایسه منظره بوسبوتون باشقه‌در . دینی ، سیاسی عائلوی اولان شیلر یکدیکریله تماماً ممتزج ومشترکدر . سمیه عینی زمانده دینی ، سیاسی وعائلوی بروحدت ارائه ایلر (١) معمافیه ابتدائی سمیه‌نك توصیفی ایچون بواوچ نقطهٔ نظرك تفریقی فائده‌دن خالی دکلدر .

**١ — دینی باقیشدن سمیه** ابتدائی سمیه‌یه خاص اولان اعتقادات و مناسك (مناسك: منسکك جمعی اولوب دینی سحری ماهیتده اولان آیینلرك نظامی دیمکدر . ) توتم تصوری اطرافنده طوپلانیر . اعتقاد جهتندن ابتدائی انسانلرك ناصل کندیلرینی توتملری اولان حیوان، نبات ویا جسم ایله بر وعینی عد ایله‌دکلرینی، سمیه‌نك

[١] بوندن دولاییدرکه سمیه‌نك تدقیقنی عائله اجتماعیاتی ایله‌سیاسی اجتماعیاته مدخل اولارق وضع ایله‌مکه مجبور بولندق .

تعريفنده ذكر ايتمشدك . بونك نتيجه‌سی اولارق سميه‌دن اولان هر فرد توته‌مك اسمنی طاشيمق وتوتم آيينلرينه اشتراك ايله‌مك حقنی حائزدر . ابتدائی انسان توته‌منی بزم تنزيه ايده‌رك دوشونديكمز وربط قلب ايله‌ديكمز اللهدن اغلب احتمال فرقلی اولارق دوشونور و آرقداش كبی سور .

فقط هرحالده توتم بوتون دينی حياتك مركزنی تشكيل ايدر . ابتدائی انسان اونك اشكالنی وجودی اوزرينه ياپديردينی نقشلرله ( وشملرله ) ، صاچنك تنظيميله تقليد ايله‌مكه چاليشير . اساساً هر فرد كنديني توته‌منك جنسندن صايمق حسبيله اونك حائز اولدينی دينی وقدسی اوصافده صاحبدر . بوصورتله دينی قوت سميه‌نك هرفردينه داغيلمش تصور اولنور . دها متكامل جمعيتلرده كورلديكی اوزره بعضی وليلرك ويا بر رهبان صنفنك دينی قوتی كنديلرنده صورت مخصوصه‌ده تكاثف وتمركز ايتديرمه‌سی حادثه‌سی مشهود دكلدر . دينی قوت هر طرفه ساری ، غيرشخصيدر . اولسه اولسه بوقوتك توتم جنسندن اولان حيوانلرك كثرتله بولنديغی محللرده ، بعضی مغاره‌لرده ، توتم آيينلرينك اجراسنه خدمت ايدن بعضی اشياده ، توكوروك ، نفس ، قان كبی بعضی افرازاتده فضله‌جه تجلی ايله‌ديكی قناعتی واردر . فقط صورت عموميه‌ده دينه‌بيليركه متكامل اديانده حائز شخصيت برالهك وصف مخصوصنی تشكيل ايدن دينی قوت ، سميه دينی اولان توته‌مجيلكده منتشر برحالده‌در ، هيچ بر شخصيتده هنوز تمركز ايتمه‌مشدر . توتم فلان ويا فلان حيوان ويا نبات اولمقدن زياده او حيوان ويا او نباتك جنسيدر .

**٢ . سياسی باقيشدن ابتدائی سميه**

انكليز فيلسوفی واجتماعياتجيسی سپه‌نسه‌ر جمعيتلری عسكری وصناعی اوله‌رق ايكی‌يه تفريق ايله‌مش و تكامل اجتماعينك بوشكللرك برندن ديكرينه انتقالدن عبارت اولديغنی قبول ايتمشدی . سپه‌نسه‌ره كوره عسكری جمعيتلر افرادك حريتنی حد اصغری‌يه ايندير‌ن صيقی بر انضباط وتشكيلاته ، بر قاهر رئيسه بناءً عليه مركزيته تابعدر . اونلرده حقوق و ولايت عامه قارشيسنده افرادك حقوق

و ولایت خاصه‌سی اهمیتسز بر مرتبه‌ده قالمق لازم کلیر . صناعی جمعیتلر ایسه بونك عکسی اوصافی ارائه ایدرلر. اونلرده فردلرك حریتی اعظمی درجه‌ده‌در. سیاسی قوت آنجق بو حریتلری تألیف ایله‌مکله مکلفدر . الك متمدن دولتلرك هدفی بو اولمق لازم کلیر .

سپنسرك وضع ایله‌دیکی بو تکامل شه‌ماسـنك واقعاته توافق ایله‌مدیکی بالآخره معاصر دولتك وظائفنی تدقیق ایله‌دیکمز وقت کوزوکه‌جکی کبی ابتدائی سمیه‌ده عسکری جمعیتلر اوصافنك مفقود اولماسیله‌ده ثابتدر .

واقعا حقوقی باقیشدن ابتدائی سمیه‌ده حقوق عامه ایله حقوق خصوصیه‌یی بربرندن آییرمق مشکلدر . چونکه حق صاحبی اولان ( من له الحق اولان ) ســاده‌جه زمره‌در . ملك اولجه کوردیکمز وجهله ، معشره عائددر . مسئولیت وجزا افراده دکل معشره توجه ایدر . یابانجی ســمیه‌دن بری اولدورولورســه بو قتلدن مسئول طوتولاجق اولان قاتلك کندیسی دکل ، بلکه منســوب اولدیغی قلانك هیئت مجموعه‌سی ویا اوندن هرهانکی بر دیکر فرددر . قاتلك قلانی‌ده کندیسنه منسوب اولان فردی مشترکاً مدافعه ایله مکلفدر . دیمك‌که حقوق باقیشندن حائز اهلیت وشخصیت اولان قلاندر ؛ بوتون وظیفه‌لرده اوکا توجه ایدر. فردلر آنجق سمیه‌یه منسوبیتلری اعتباریله حقوق ووظائفه مالکدرلر . فقط بردیکر باقیشدن ، بو جمعیتلرده ، عسکری جمعیتلرده اولدیغی کبی قدرت مطلقه‌یی حائز اولارق حکمران اولان بر رئیس آرامق بیهوده‌در . ناصل‌که دینی صلاحیتی النده طوتان ، اداری ویا عدلی امورده اجتماعی نفوذ وحاکمیتی اســتعمال ایدن بر صنف ویا بعضی شخصلرده اویله‌جه مفقوددر : معشری قدرت هیچ بر فردده صورت مخصوصه‌ده تجلی ایتمز . هر فرد دیکرینه بکزر ، اوکا مساویدر .

لکن بوندن ابتدائی سمیه‌نك طبقی متمدن مملکتلرده کورولن طرزده مساواتپرور ودهموقرات اولدیغی معناسی استخراج ایدیله‌بیلیمی؟ خایر ، چونکه بزم آکلادیغمز طرزده دهموقراتلق باشقه‌در . ایچنده یاشادیغمز جمعیتلرده

فردلر یکدیکرندن باشقه‌لاشمش اولدقلرندن هر برینك کندی وضعیت وقناعتنه کوره سیاسی انتخابات زماننده سربستجه ودیکر فردلرله مساوی شرائط تحتنده اظهار ایده‌جکی آرزولرك محصله‌سی اولارق میدانه کلن و آرای عمومیه‌یی تمثیل وبویله‌جه وفاق اجتماعی‌یی تأمین ایدن شکل اداره‌یه ده‌موقرات دیرز . حالبوکه ابتدائی سمیه‌ده فردی آرزولرك اظهارینه لزوم یوقدر. زیرا فردی آرزولر یکدیکرندن اهمیتلی طرزده فرقلی دکلدر . فردلر تخلف ایتمه‌مش اولدقلرندن ، آهنك اجتماعی اونلرك هنوز تظاهر ایتمه‌مش اولان فردی قناعتلرندن مقدم تأسس ایتمش دیمکدر .

ابتدائی سمیه‌ده تماماً تخلف ایتمش حکومت عضولری یوقدر. اولسه اولسه اختیارلر مجلسی، یاخود منسکی آیینلره تماماً واقف اولان کیمسه‌لر دیکرلرندن دها فضله توتم جوهرینه قریب واونك فیضندن مستفید کوزوکورلر .

سمیه‌نك سینه‌سنده بولنان دارو طبیعی معناده عائله‌لر بر رئیسك اطرافنده طوپلانیرلرسه بو تجمعلر استقراردن محروم اولور . فردلر آراسنده‌کی قوت ، مهارت و استعداد فرقلرینك سیاسی حیاتده رئیسلرك پیدا اولمسنی انتاج ایله‌دیکی آنده ، ایلریده اشارت ایده‌جکمز وجهله ، دینی حیاتده تحوله اوغرامش بولنه‌جقدر .

### ٣ — برعائله اولمق اعتباریله سمیه : اغزوغامیا قاعده‌سی

سمیه‌ده قوهٔ سیاسیه‌نك بر ویا برقاچ شخص النده طوپلانمامش اولماسنه، یازیلی قانونلر موجود بولونماماسنه باقارق بو شکل اجتماعینك هرهانکی بر انضباطدن محروم اولدیغنی ظن ایتمه‌ملیدر . بالعکس سمیه حیاتی تنظیم ایدن وافرادی آراسنده‌کی مناسباتی تعیین ایله‌ین غایت‌صیقی ودینی مؤیده‌لرله مؤید معیشت قاعده‌لری موجوددر . بونلرك آراسنده اك مهملری عائله حیاتی وجنسی مناسباتی اداره ایدنلردر ؛ بالخاصه اغزوغامیا ( دیشاریدن اولنمه ) قاعده‌سیدر . بوقاعده‌یه تبعاً وحشی، قاریسنی ویا قوجاسنی کندی سمیه‌سندن تدارك ایده‌مز ، خارجدن ، دیکر برسمیه‌دن تدارکه مجبوردر .

بوشكلده اغزوغاميا قاعده‌سی بو كونكی عائله حیاتنك الك مهم پرنسیپلرندن برینك: یاقین اقربا آراسنده سویشمه وأولنمه‌نك ممنوع ومستكره عداولونماسنك ابتدائی بر افاده‌سندن باشقه برشی دكلدر . آنجق بو كون دیكر هرهانكی براخلاقی قاعده‌دن زیاده مظهر رعایت اولماسنی واجب عدایتدیكمز بوقاعده‌نك ایفا ایله‌دیكی خدمتی نظر دقته آلمق اونك منشأنی ایضاح ایچون كافی دكلدر.

فی‌الواقع یاقین اقربا آراسنده ، برادرله همشیره‌لر الخ ... آراسنده ازدواج یاساغنك بالخاصه شوحكمته مستند اولدیغی آشكاردر : عائله محیطی وظیفه محیطیدر ، احتراصلرك شدتلی انضباطه تابع طوتولدیغی ، هرعضوك دیكرینه حرمت ابرازینه مجبوراولدیغی محیطدر . خودكامانه امللری ، انضباطدن آزاده اولارق قانادلانوب اوچوشان خیاللری اقربالق محیطندن اوزاق طوتمق لازمدر . بوهدفك تحققنی تأمین ایدن وبو كونكی اخلاق قاعده‌لرینك ایلك كوكی مثابه‌سنده بولنان اغزوغامیا قاعده‌سنك منشأنده ایسه دینی تصوراتی بولویورز .

ابتدائی انسان نظرنده كندی سمیه‌سندن اولان برقادینله تزوج ایله‌مك دیناً حرام ( تابو tabou ) در. زیرا اوقادین كندی توتمه‌مندندر. یعنی كندیسنك حرمت ایله‌مكه ، تقرب و تماسدن قاچینمغه مجبور بولندیغی برجوهر دینی‌یی حاملدر . توتم مقدس اولدیغی ایچوندر كه كندی سمیه‌سندن اولان قادینلر ابتدائی ایچون مقدس وحرامدر. فقط یابانجی برسمیه‌دن اولان قادین، كندینه كوره مقدس اولمایان برتوتمه منسوب اولدیغندن اونكله اولنه‌بیلیر .

اغزوغامیا یاساغنه عدم رعایت پك شدتله جزالاندیریلیر . آوستورالیاده اكثریا جزاسی اعدامدر .

**دینی وسیاسی جمعیتلرك تكاملی قانونی :**

دینی وسیاسی جمعیتلرك ابتدائی نوه‌سی اولان سمیه‌نك اوصافنی كوردك . شیمدی بو ایلك شكلدن اعتباراً عائله‌نك وسیاسی جمعیتلرك ناصل تكامل ایله‌دكلرینی وبو كونكی شكللره واصل اولدقلرینی تدقیق ایله‌مز لازم كلییور .

بو تدقیقه ابتدا عائله‌دن باشلایاجغز ( ایکنجی باب ) و آنی متعاقب سیاسی هیئتلری ( اوچونجی باب ) نظر دقته آلاجغز . فقط شیمدیدن کرک عائله‌نك کرك سیاسی هیئتلرك تکاملنه حاکم کوزوکن عمومی قانونی افاده ایده‌بیلیرز :

سیاسی هیئتلرك تکاملی متمادی بر کنیشله‌مه ایله حصوله کلیر . یعنی سمیه‌دن اعتباراً بو کونکی ملتلره قدر سیاسی هیئتلر کیت کیده دها فضله مقدارده نفوسی احتوا ایله‌مکده‌درلر . بوکا مقابل عائله کیت کیده دارالمقده‌در .

یوزلرجه حتی بیکلرجه فردلردن مرکب ابتدائی سمیه یعنی خیصیملر جماعتی بو کونکی آنا بابا ایله بر قاچ چوجوقدن عبارت عائله ایله مقایسه اولونورسه بو دارالمانك برحقیقت اولدیغی تظاهر ایدر . اساساً ابتدائی عائله‌نك قالابالق اولماسی براجتماعی ضرورت تشکیل ایدر : ابتدائی جمعیات سیاسیه‌نك تشکیل ایله‌دکلری دار محیط ایچنده ، ایش بولومنك فقدانه ویا پك آز ایلرله‌مش اولماسنه بناءً ، عائله‌نك مستقل برشخصیت معنویه وحقوقیه‌یی حائز اولارق کندینی طانیتدیره‌بیلمه‌سی آنجق افرادینك چوقلغیله ممکن اولابیلیر . آز فردلردن متشکل کومه‌لر اجتماعی تضییقه قارشی مقاومت ایده‌مزلرکه هویت خصوصیه‌لرینی اظهار ایده‌بیلسونلر . فقط برجمعیت سیاسیه بویودیکی ، عینی زمانده سینه‌سنده ایش بولومی آرتدیغی ، احتوا ایله‌دیکی زمره‌لر آراسنده تخالفلر ، باشقه‌لقلر حصوله کلمش وهر بری کندینی افرادینك کثرتندن باشقه صورتده طانیتدیرمق امکانی الده ایله‌مشدر . بوندن بویله عائله‌نك دارالماسی ممکن اولاجق وایلریده ایضاح ایده‌جکمز سببلرده بو تحولی تسریع ایده‌جکدر .

ایکنجی قسمك ایکنجی بابی

# بیتی اجتماعیات

## اونبجی فصل

## عائلەلرك مختلف اشکالی ونظامی

**خلاصه** : انسان عائلەسی طبیعتك دکل جمیتك محصولی اولدیغندن جمیتلره کوره دکیشیر . خیصیملغك طرز تعیینی ده بونی کوسترر . معاصر جمیتلرده خیصیملق هم آنا هم بابا طرفندن اولدیغی حالده دیکر عائله انموذجلرنده کاه بابا طرفندن کاه آنا طرفندندر . آنا طرفندن خیصیملغك ابتدائی سمیه‌یه خاص اولدیغنی متعدد سببلر قبول ایتدیرر . بوندن دولایی ابتدائی سمیه‌یه مادری سمیه‌ده دینیر . مع‌مافیه مادری سمیه‌ده حاکم اولان آنالر دکل دایپلردر .

سمیه‌دن اعتباراً معاصر عائله‌یه قدر شایان قید اولان عائله انموذجلری شونلردر : ذادروغا ( عصبه عائله‌سی ) مادری سمیه ایله پدرشاهی عائله آراسنده برانتقال مرحله‌سیدر ، قسماً برینك ، قسماً دیکرینك وصفلرینی حائزدر . پدرشاهی عائله اقتصادی باقیشدن براستحصال واستهلاك وحدتی ، حقوق باقیشدن نارودیت تساندی و بابا صلاحیتنك حدودسز اولماسی ، دینی باقیشدن تعبد اجداد ایله تمیز ایدر . پدری عائله‌ده قادین وقیزك موقعی پدرشاهی عائله‌دن یوکسکدر .

مختلف تورك جمیتلرنده سمیه-عائله وپدری عائله مشاهده اولونمشدر . پدرشاهی عائله‌نك موجودیتی منازع فیه‌در .

انسان عائله‌سنك طبیعی دکل ، اجتماعی براساس اوزرینه قورولمش اولدیغنی ، ابتدائی عائله‌نك تملنی قان باغلرینك دکل توتم باغلرینك تشکیل ایله‌دیکنی کوردك . اساساً آنجق بوحقیقتی قبول ایدرسه‌ك مختلف زمان ومکانلره کوره عائله تشکیلاتنك دکیشمش اولماسنی ایضاح ایده‌بیلیرز . زیرا طبیعت بشریه ،

عضوى نقطهٔ نظردن هر طرفده بردر . اکر عائله حیاتی ساده عضوى خلقتمزك بر نتیجه‌سی اولسه‌یدی هرانسان جمعیتنده عینی اولمق لازم کلیردی. واقعه‌لر ایسه بونك بویله اولمادیغنی کوسترییور . بو تنوعلری ایضاح ایله‌مك ایچون عائله‌نك اجتماعی حیاتك بر محصولی اولدیغنی قبول ایله‌مك واونك دکیشیکلکلرینی اجتماعی شرائطك تحولیله آکلاتمق لازم کله‌جکدر .

**خیصیملغك انواعی** عائله‌لرك تنوعنی آکلامق ایچون ایلك واك قولای چاره خیصیملغك ( اقربالغك ) مختلف جمعیتلرده نه شکللرده طانندیغنی آراشدیرمقدر . کندی‌حسیاتمزه‌باقارساق آنامز وآنامز طرفندن اولانلرله بابامز وبابامز طرفندن اولانلرك بزه خیصیملقلری اعتباریله برفرقنی کوره‌میز . هر ایکی‌صنفدن‌اولانلری‌ده کندیمزه عینی درجه‌ده‌اقرباعدایدرز. اساساً قانون مدنیمزك ٤٤٠ نجی ماده‌سی، اولاد براقمادن اولن کیمسه‌لرك هم بابا هم آناسنك « مساوات‌اوزره » میراثجی‌اولدقلرینی قبول ایده‌رك‌حسیاتمزه ترجمان اولمایورمی ؟

لکن دائما عینی تمایللر هر جمعیتده مشاهده ایدیله‌میور . روماده اولاد آناطرفندن زیاده باباطرفنه (عصبه‌یه) خیصیم‌صاییلیردی. کذا اسلام شریعتنده ( نساسوره‌سی ، آیت ١٢ ) اولاد براقمادن اولن آدامك آناسنه مالندن آنجق بر ثلثی دوشر ، دیمك‌که بورادهده بابا طرفی دها یقین صاییلمشدر ، بابا طرفندن خیصیملغه دها فضله اهمیت ویرلمشدر . حتی قانون مدنیمزك٢٥٩ نجی ماده‌سنده «نسبی صحیح اولان‌چوجوق باباسنك‌اسمنی طاشیر »قاعده‌سنك وضع ایدلمش اولماسی (اسمك تا ابتدائی سمیه‌ده‌کی توتم اسمندن اعتباراً عائله حیاتنده حائز اولدیغی اهمیته نظراً ) بابا طرفندن‌خیصیملغك دها اهمیتلی صاییلدیغی دورك آز چوق حالا تأثیرینی کوسترمکده اولدیغنه علامتدر .

ابتدائی سمیه‌یه باقارسه‌ق اوراده اکثریا باشقه بر منظره قارشیسنده بولونورز : مناسبات حقوقیه آنا طرفندن خیصیملغه کوره تعین ایله‌یور . چوجوق باباسنك دکل آناسنك توتمه‌منه وارثدر وکندینی یالکز او توتمه‌دن

اولانلرله خیصیم عد ایدر . حتی بعضاً باباسنك توتهمندن اولان بر کیمسهدن آناسنك توتهمندن اولان برینك ثارینی آلمق لازم کلدیکی تقدیرده اوغلك باباسنك زمرهسنه قارشی جداله قالقدیغی واقع اولور وبو حرکت تماماً حقوقی ومشروع کوزوکور .

خلاصه مختلف جمعیتلرده خیصیملق اوچ طرزده تعین ایلهمشدر : یامنحصراً آنا طرفندن ؛ یا منحصراً بابا طرفندن ، یاهم آنا همده بابا طرفندن . بونلردن هانکیسی مقدمدر ؟

ابتدائی جمعیتده خیصملق آنا طرفندهدر .

اجتماعیاتجیلرك قسم اعظمی طرفندن زمانمزده قابل مشاهده اك ابتدائی اجتماعی تشکیلاته مالك اولدقلری قبول ایدیلن[١] آوسترالیالیلرده خیصیملق واونك استلزام ایلهدیکی وظائف وحقوق کاه آنا توتهمنه کاه بابا توتهمنه کوره تعین وتأسیس اولنور . فقط بو ایکی شکلدن ماعدا آوسترالیانك مرکزنده ساکن آراندا Arunta-Aranda لرده جاری اولان بر اوچنجی طرز واردر. انکلیز علماسندن فرهزهرك Frazer اك ابتدائی عد ایلهدیکی و کبهلك توتهمجیلکی totémisme conceptionnel نامنی ویردیکی بوشکلده قادن کبهلکك ایلك علائمنی حس ایلهدیکی زمان هانکی محلده (آغاج ، قایا کنارنده الخ ..) بولونیورسه اومحلده اقامت ایدن روحلردن برینك کندینه حلول ونفوذ ایلهدیکنه قانع

---

[ ١ ] آلمان فیلسوفووند ایله آووستریالیراهبشمیت کبی بعضیلرینك بوفکرده اولادقلرینی قید ایلهمك لازمدر . بونلره کوره اك ابتدائی اولانلر سهیلاندهکیوهدالر وآفریقا جنوبندهکی بوشمانلر کبی قوملردر . بونلرده ایسه عائله تشکیلاتی سمیه طرزنده دکل ، بلکه قاری قوجه ایله چوجوقلرنوهسی اطرافنده قورولمشدر . بناءًعلیهمذکور متفکرلرسمیهنك ابتدائی عائله اولدیغنی قبول ایتمزلر. لکن عکسیرأیده اولاناجتماعیاتجیلر حقلی اولارق بو اقوامك ابتدائی بر هیئت اجتماعیه منظرهسی عرض ایلهمکدن اوزاق اولدقلرینی ، دها قادر خصملر طرفندناورمانلره ویا چوله دوغرو چکیلمکه مجبورایدلمش اولدقلرندن نوعما متردی بولندقلرینی ، اساساً اونلر حقنده تام و صحیح معلوماته مالك بولونمادیغمزی ایلری سورمکدهدرلر .

اولور . بناءً علیه دوغان چوجوغك توتەمیدە او محلدەکی روحدن عبارت اولور . فرەزەرە کورە اك ابتدائی توتەمجیلك بوندن عبارتدر .

لکن بو ادعایی جرح ایدن واقعەلر مشهوددر :

دها سپەنسەر ایلە غیلەنك میدانە قویدیغی وقعەلر بیلە آراندا قومنك تاریخندە توتەملرك یرلرە مربوط اولمیەرق والدەلردن اولادە ارثی صورتدە انتقال ایتدیکی بر دورە کورولمش اولاجغنە دائر ذهنلردە بر احتمال اویاندیرییوردی. شترەلووك کشف ایتدیکی یکی وقعەلر بزە اوکرەتیورلرکە شیمدی بیلە هر آراندا محلی توتەمندن ماعدا هر درلو شرائط جغرافیەدن مستقل ، کندیسنە تولد حقی اولارق عائد بر توتەمە مالکدر بودە والدەسنك توتەمندن عبارتدر . بو ایکنجی توتەمدە برنجی کبی یرلیلر طرفندن دوست وحامی بر قدرت کبی تلقی اولونور، کندیلرینك تقدیسنە یاردیم ایدر ، اونلری ملحوظ تهلکەدن خبردار ایلر الخ... بوتوتەمك عبادتنە اشتراك ایلەمك حقلری واردر. کندیلرینی دفن ایتدکلری وقت نعش او صورتدە قونورکە یوزی والدەنك توتەمنك مرکزینی حاوی اولان حوالیە دوغرو توجە ایتمش اولور . . . بناءً علیه آراندالردە والدە طریقیلە انتقال ایدن ارثی توتەمك محلی کبەلك توتەمجیلکندن مؤخر اولمادیغی، بالعکس اوکا تقدم ایتدیکی محققدر. چونکەوالدە توتەمی بوکون آنجق فرعی ومتمم بررولە مالکدر، ایکنجی برتوتەمدر... فقط بویلە ایکنجی درجەدە برموقعدە پایدار اولابیلمەسی ایچون حیات دینیەدە برنجی موقعی اشغال ایدن توتەمك او اولدیغی بر دور کچمش بولونمق اقتضا ایدر. (دورقەیم، دین حیاتنك ابتدائی شکللری، ترجمە جلد ١ صحیفە ١٣٨-٣٤٩)

بابا توتەمیلە خیصیملوە نەدن ابتدائی دکلمدر؟

دیکر طرفدن آنا توتەمیلە خیصیملغك بابا توتەمیلە خیصیملقدن داها ابتدائی اولدیغنی آتیدەکی ملاحظاتدە کوستر .

اولا جمعیتلر نەقدر ابتدائی برسویەدە بولونیورسە مادری سمیەنك (یعنی افرادینك آنا توتەمنە نظراً یکدیکرینە مربوط اولدیغی سمیەنك) دها کثیر اولدیغی کورولیور: آمریقانك قیرمزی دریلیلری ایلك طاش دورینی آشارق نئولیتیك Néolithique دورەیە کلمش و زراعت حیاتنە کیرمشلردر. حالبوکە آوستورالیالیلر ایلك طاش دورندە کورولیورلر . بونکلە متناسب اولارق آمریقادە مادری سمیەنك بوتون سمیەلر آراسندە نصف ویا ثلث نسبتندە اولماسنەمقابل آووستورالیادە بشدە درت درجەسندە کثیر اولدیغی کورولیور.

ثانياً آنا طرفندن اقربالغك تأسسی غایت طبیعیدر . قادین چوجوغی دوغوریر ، سنه‌لرجه مدت اونی امزیرر ، برابر بولونور . بابا ایسه اوزاقده حربده ویا آوده‌در . بناءً علیه بدایتده چوجوغك آناسنه ، اونك توتمنه مربوط عد اولنماسی طبیعی کوزوکور.

ثالثاً بالعکس ، اکر چوجوق بدایتده بابا توتمنه منسوب صایلسه‌یدی نه‌دن دولایی اونك بالآخره آنا توتمنه منسوب عد ایدلمش اولاجغی آکلاشیلامازدی . حالبوکه آنا توتمیله خیصیملق مقدم اولونجه بوندن بابا توتمیله خیصیملغه ناصل کچیلدیکنی کوسترن واقعه‌لر واردر: قوجه‌نك قاریسنی کندی سمیه‌سنك و کندی منسوبیتنك بولندیغی محله کوتورمه‌سی برعرف اولارق تأسس ایله‌دیکی آندن اعتباراً بو شرائط داخلنده بویوین چوجوقلرك بابا توتمنه ربطاولونماسی قولایلاشیر . یکی معیشت طرزی نهایت کندینی حقوقی احکام ایله‌ده تقویه ایلر . اساساً مختلف ابتدائی جمعیتلرده آنا طرفندن (لام) خیصیملق یرینه بابادن ( لاب ) خیصیملغك یاواش یاواش قائم اولمغه باشلادیغی مشاهده ایدلمشدر . بوکا مقابل عکسی تحول هیچ کوروله‌مش و اوکا مثال اولارق سرد ایدیلن وقعه‌لرك دوغرو اولمادیغی آکلاشیلمشدر .

دیمك که ابتدائی عائله اولان توتملی سمیه‌نك اولا آنا طرفندن خیصیملق نهجنه مالك اولدیغنی وبالآخره بابادن خیصیملق نهجنه انتقال وقوعه کلدیکنی قبول ایله‌مك معقول کوزوکویور . توتملی سمیه‌ده اصل اولان مادری قرابتدر . آنجق بو وقعه‌نك یا کلش تفسیر ایدیلمه‌مسی لازمدر: سمیه داخلنده هرفردك بناءً علیه چوجوغك حقوقی ربطه‌لری ( ثار وثاره قارشی مشترك مدافعه ، وراثت ، چالیشمقدن عاجز خیصیملری اعاشه کبی حقوق و وظائفی ) بابا طرفندن اولانلره دکل آنا طرفندن اولانلره‌در دیمك ، چوجوق ایله باباسی آراسنده هیچ بر مناسبت یوقدر دیمك دکلدر . باباَق حسنی بابالق حقوقیله‌قاریشدیرمامالی وبابالق حقوقی موجود اولمادیغندن دولایی بابالق حسنك ده تماماً مفقود اولدیغنی ظن ایتمه‌ملیدر . بابا حقی جمعیت طرفندن بابایه تکلیف

و تودیع اولنان بر وظیفه و برمسئولیت ایله برابردره بابالق حسی، شفقتی ایسه غریزیدر ، اجتماعی مؤیده‌لردن مستقل اولارق موجوددر . برنجیسی موجود اولمادیغی حالده ایکنجیسنك موجود بولونماسی پك اعلا ممکندر .

حکم امهات و سربست مناسبات جنسیه مسئله‌لری

مادری سمیه‌نك ابتدائی عائله اولدیغنی ایلك دفعه اورتایه قویان آلمان عالمی باخوفه‌ن Bachofen ك ایکی خطاسی واردرکه مؤخر تدقیقات اونلری میدانه قویمشدر . باخوفه‌ن ابتدائی سمیه‌ده خیصیملغك قادین طرفندن اولماسنه ، اولادك باباسنه دکل آناسنه نسبت ایدیلمه‌سنه باقارق بشریتك ایلك دورلرنده قادینلرك حاکم اولدیغنی بر زمان بولندیغنه قانع اولمشدی . بوکا مادر شاهی عائله ( حکم امهات ) نامنی ویرمشدی . عینی صورتله باخوفه‌ن ایلك مادری سمیه‌لرده منتظم أوله‌نمه قاعده‌لری موجود اولمادیغنی ظن ایدییوردی .

باخوفه‌ندن صوکرا یاریم عصردن بری یاپیلان تدقیقات ایله هر ایکی ادعانك ده یاکلش اولدیغی کورولمشدر . آنا طرفندن خیصیملق هیچ بر وجهله جمعیتده قادینلرك حاکم و ارککلرك محکوم موقعنده اولملرینی استلزام ایله‌مز . بو نهج حقوقی‌یه تابع اولان عائله‌لرده حاکم اولان ینه ارککلردر ، یالکز بابا دکل آنانك برادری یعنی دایی‌در . مثلا سوماتراده‌کی مه‌نانغقاباو Menangkabao لرده دایی‌یه مه‌مه‌ك mämäq دیرلر . مه‌مه‌ك عائله رئیسیدر . مه‌مه‌کلرك حکم و نفوذی سیاسی نظامك اساسنی تشکیل ایدر . عشیرت رئیسلری بونلرك اك اختیارلری و اك نفوذلیلری آراسندن سچیلیر .

اغز و غامیا قانونی و اونك اخلاقی تقدیرنده ویرلمکده اولان شدتلی جزالر باخوفه‌نك ایکنجی ظننده‌ده نه قدر آلدانمش اولدیغنی کوستر . حتی سمیه خارجنده‌ده هر ابتدائی ارکك بکندیکی قادینله برلشمکده سربست دکلدر . مثلا آووستراليا‌ده موجود اولان ازدواج صنفلری سیسته‌می هر ارککك و هر قادینك آنجق دیکر بر سمیه‌نك معین بر صنفندن زوجه ویا زوج تدارك ایده‌بیلمه‌سنه مساعده ایله‌مکده‌در . دیمك که ابتدائی جمعیتلرده بیله قادین ایله

ارکك آراسنده مناسباتی صیقی صیقی یه تنظیم ایدن و اخلالی تقدیرنده اك مدهش جزالر ویزیلان قاعده‌لر موجود بولونمقده‌در .

مختلف عائله انموذجلری زاد روغا

خیصیملغك بر طرفدن ، یالکز آنا ویا یالکز بابا طرفدن ویاهر ایکی طرفدن موجود اولدیغنه کوره عائله‌لرك اوچ فصیله‌یه آیرلدیغنی و بونلردن لام قرابتك دیکرلرندن مقدم اولدیغنی کوردك. حقیقتده مختلف جمعیتلرده کورولن بیتی جماعت شکللری آرالرنده‌کی فرقلر ساده بوندن عبارت دکلدر . عائله افرادینك کنیش صلاحیته مالك بر رئیسه تابع اولوب اولمامسنه ، قادینلرك عائله‌ده‌کی موقعنه ، ملکیت نهجنك فردی ویا معشری اولماسنه، نهایت مسلکی هیئتلرله عائله حیاتی آراسنده‌کی مناسبته نظراً‌ده عائله‌لر آراسنده فرقلر موجوددر . بز مختلف جمعیتلرله ، مختلف زمانلرده میدانه کلش هر عائله طرزینی آیری آیری ذکر ایله‌مکدن زیاده سمیه‌دن اعتباراً بو کونکی عائله‌یه قدر بر تکامل مرحله‌سنی ارائه ایدن باشلیجه انموذجلری قید ایله اکتفا ایده‌جکز .

کوچبه حالده اولان سمیه بر طوپراقده برلشدیکی آندن اعتباراً «کوی» حالنه کیرر ؛ آرتق سمیه افرادی آراسنده‌کی ارتباط بر توتمه منسوب اولمقدن ایلری کلمز ، بلکه عینی طوپراق اوزرنده یاشامقدن متولددر. بناءً علیه سمیه‌ده توتم دینی ـ حقوقی اهمیتنی یاواش یاواش غایب ایله‌مکه باشلار . عینی زمانده توتمه مستند اولان خیصیملق‌ده اهمیتدن دوشمکه محکومدر . بوندن بویله کوی ایچنده اولدقجه قالابالق نفوسه مالك اولان ، مع‌مافیه کویك بوتون افرادینی هیچ بر زمان احتوا ایتمه‌ین ، بعضی دفعه قادین طرفندن ، فقط اکثریا ارکك طرفندن خیصیملغی طانیان دها محدود عائله هیئتلرینك تشکل ایله‌مسی ممکن اولور .

بو یکی بیتی جماعت یاننده اسکی توتملی سمیه‌نك روابطی بعضاً تمامیله زائل اولمازده اونك مفقودیتی تقدیرنده تأثیرینی اظهار ایدر. مثلا سالیه‌ن فرانقلرك

قانوننده Loi salique بلا وارث وفات ایدن کیمسه‌یه قریه خلقنك وارث طانمسنك وعثمانلی قانونلرنده ( ملی تتبعلر نیسان ۱۳۳۱ ، صحیفه ۷۸ ـ ) « بلاوارث فوت اولوب ورثه‌سندن کمسنه‌سی قالمیوب ومتصرف اولدیغی یرلرنده مشترکی قالمیان متوفانك یرلری بونلردن صکره قریه خلقندن یره چاره ضرورتی اولوب طپو ایله طالب اولانلره ویریلور . خارجه ویرمك خلاف قانوندر» قیدینك موجودیتنك سمیه انموذجنه عائد اولان مشاع ومشترك مالك طرزینك سمیه‌کوی‌حالنه انقلاب ایله‌دکدن صوکرا فرصت ظهور ایدنجه‌حکم وتأثیرینی اظهار ایله‌مسندن عبارت اولماسی ممکندر .

کوی حالنه انقلاب ایدن سمیه ایچنده بر شخصیت حقوقیه‌یی حائز اولارق پیدا اولمغه باشلایان دها دار عائله تشکلاتنك الك شایان دقت نمونه‌سی یاقین زمانلره قدر جنوبی یعنی بالقان سلاولرنده کورولن zadruga ذادروغادر.

ذادروغا اولدقچه قالابالقدر ، واسعدر ، زیرا سیاسی جماعت هنوز دار اولدیغندن اونك سینه‌سنده حائز شخصیت وامتیاز بر هیئت اولارق طانمق ومنافعنه رعایت ایتدیرمك ایچون افرادینك قالابالق اولماسی لازمدر ، مع مافیه سمیه‌دن دها آز قالابالقدر . زیرا سمیه‌نك سیاسی افعوله‌لرینی، ثار ومدافعه وظائفنی تماماً حائز دکلدر . ذادروغا انموذجنده توتم برلکی یرینه حقیقی قانداشلق اهمیت قازانمغه باشلار . مع مافیه حقیقی قانداشلغك عائله اساسی عد ایدلمه‌سنك نتیجه‌سی : یعنی بوتون عائله افرادینك کندیش صلاحیتلی بر تك بابانك اوامرینه صورت مطلقه‌ده تابع اولماسی کیفیتی هنوز بوبیتی طرزده تماماً وجود بولمامشدر . ذادروغاده عصبه ویاذوی‌الارحام یعنی قادین ویاارککك جهتندن اقربا اولانلر ( جانبی اقربالر، جوار خیصملر Collatéraux ) بونلرك هر بری اولیدر وچوجوقلره مالکدر ، لکن هرقاری قوجه وچوجوقلردن مرکب اولان هیئتك ، اونلرك تشکیل ایله‌دیکی سلاله‌نك آیری ملکی یوقدر . طوپراق بوسلاله‌لرك برلشمه‌سندن متشکل اولان بیتی جماعتك مشترك ملکیدر.

وجماعتك وحدتی تشکیل ایدن شیء ملکده اشترا کدن عبارتدر. واقعا عینی زمانده دینی اعتقاداتده بووحدتك وجود بولماسنه خادمدر . ( مثلا جنوب سلاولرنده کی سلاوا Slava دینیلن برنوع حامی روح آیینی کبی ) . بالطبع سمیه‌ده موجود اولان دینی واقتصادی اشتراك اونك سینه‌سندن چیقمش اولان عائله‌یه ده انتقال ایتمشدر . لکن دینی باغك قوتی سمیه‌ده کی قوت درجه‌سنده اولمادیغندن ، عائله‌ده هنوز بر رئیس مطلق بولونمادیغندن ، بو یکی جماعتك اساسلی باغی آنجق مشترك ملکده‌در . مادری سمیه‌ده توتم اشتراکی نه‌قدر مهم ایسه ذادروغا انموذجنده‌ده ملك اشتراکی اودرجه‌ده مهمدر . افرادی بربرینه باغلایان آرتق توتمه اولان مربوطیت دکل ، ماملکه اولان مربوطیتدر. بوتون عائله افرادینك غیرتیده بو ماملکی حسن محافظه‌یه معطوفدر .

**پدر شاهی عائله**

ییتی زمره یکدیکرینه جوار خیصیم اولان صوی وسلاله‌لردن مرکب اولاجق یرده برتك صویدن عبارت اولوب اونكده افرادی ارکك بر رئیسك مطلق حاکمیتنه تابع بولونورسه پدر شاهی عائله مواجهه‌سنده‌یز ، پدر شاهی عائله انموذجی تام اولارق رومادە میدانه کلمشدر. فقط چین ، قوره کبی اقصای شرق مملکتلرنده موجود اولدیغی کبی بر آز دها معتدل شکلده اقوام سامیه‌ده‌ده مشاهده اولونمقده‌در .

پدرشاهی عائله‌نك اوصاف ممیزه‌سی اقتصادی، حقوقی ودینی اولمق اوزره اوچه آیریلیر .

**اقتصادی باقیمدن پدرشاهی عائله** — پدر شاهی عائله ( ذادروغا انموذجنده‌کی عائله‌ده اولدیغی کبی ) تام معناسیله براقتصاد برلکی تشکیل ایله‌مکده متمایلدر . عائله طرفندن استحصال ایدیلن اشیا ینه اوعائله ایچنده استهلاك اولونور. بووحدت اقتصادیه‌یی تأمین وادامه ایله‌ین عامل پدر شاهی عائله‌ده فردی ملکك پك نادر اولارق موجود بولونماسی و اصل اهمیتلی ملك اولان طوپراغه ، سورولره عائله‌نك مشترکاً تصرف ایله‌مسیدر . رئیس عائله ظاهراً ملك اوزرنده واسع صلاحیتلره مالك کبی کوزوکورسه‌ده حقیقتده معشری ملکك بر مدیرندن باشقه برشی دکلدر .

*حقوقی باقیشدن پدرشاهی عائله* — پدرشاهی نهجه مالك اولان بر عائله‌نك افرادی آراسنده ، ثارودیت مسئله‌لرنده تظاهر ایله‌ین تساند ، اقتصادی وحدتك برشكل دیكریدر : قتل وجرح وقوعاتندن مسئول طوتولان یالكز قاتل دكل بلكه اونك منسوب اولدیغی جماعت بیتیه‌نك هیئت مجموعه‌سیدر . روبرتسون سمیت اسكیدن عربلرده برمیراثه اشتراك ایله‌مك حقنه مالك اولان شخصلرك عینی زمانده اومیراثی براقان آدام مقتول اولدیغی تقدیرده ثارینی آلمقله مكلف بولونان كیمسه‌لر اولدقلرینی قید ایدییور . بوكا مماثل اولارق روماليلرده ویونانلیلرده بر اولونك مالنه وارث اولان مزارینه باقمق و آنك واجدادینك ارواحنه قوربانلر تقدیم ایله‌مك ایله مكلف ایدی .

اساساً پدرشاهی عائله‌ده قتل وجرح كبی وقوعاتده فردلرك دكل اونلرك منسوب اولدیغی جماعت بیتیه‌نك معشری اولارق مسئول طوتولماسی یكی بر حادثه تشكیل ایتمز ، بلكه توته‌ملی سمیه‌ده وذادروغاده مشهود بولنان برواقعه‌نك تمادیسیدر . بوكا مقابل پدرشاهی عائله‌یی ، حقوقی نقطهٔ نظردن كرك توته‌ملی سمیه‌دن كرك ذادروغادن تمیز ایدن جهت عائله رئیسنك برحاكم مطلق اولماسیدر . مثلا چینده اسكی حقوقی تلقیلره كوره :

افتدار ابوت الك واسع برصورتده تأدیب صلاحیتنی تضمن ایدر . اشبو صلاحیتك اجراسی موتی بیله انتاج ایلسه هیچ بركونا مجازاتی مستلزم اولماز ؛ شوقدركه پدرطرفندن برافراط ویاخود تعمد جنائی قرعه كتیریلیرسه پدرمتعدد باموجلده‌لرینه‌وحتی برسنه تغریب جزاسنه محكوم اولور . فعلیاتده بوقاعده‌یه رعایت ایدیلمه‌مكده اولوب اولادینی اولدورمك عادت اولمشدر ..... پدر چوجغك رضاسیله انی صاته‌بیلور وحتی كندی فقرندن ناشی بومعامله‌یه مجبور اولورسه آنك رضاسی بیله شرط دكلدر ... پدر حق تأدیبنی بالذات اجرایه مجبور دكلدر ، چوجوغنی محكمه‌یه‌ده تسلیم ایده‌بیلیر ، بو حالده آنك افاده‌سی موثوق عد اولونوب تكذیب ایدیلمز . . . چوجوق ابوینه اطاعت وآنلری انفاق ایتمكه مجبوردر .
( محمود اسعد ، تاریخ علم حقوق ، صحیفه ٩٨ ـ ١٠٠ )

*دینی باقیشدن پدرشاهی عائله* — بوقدر قطعی ومطلق برآمریتك عائله رئیسنك النه كچمش اولابیلمه‌سی ایچون اونی مشروع كوسترن دینی اعتقادلرك

موجود بولونماسی لازم کلدیکی آشکاردر . فی‌الواقع پدرشاهی عائله تماما «تعبد اجداد» ایله ، أولمش اولان اجداد یوکسك قوتلرله حال تماسده اولدقلرندن اونلرك حادثات طبیعیه اوزرینه اجرای تأثیر ایده‌بیله‌جکی ، بیتی جماعتکده بومساعد تأثیردن استفاده ایلیه‌بیله‌جکی قناعتی ایله برابردر . اساساً اجدادکده دیکر عالمده تقدمه‌لره وقوربانلره ، کندی نامرینه لاینقطع اجرای عبادت اولونماسنه منتظر اولدقلری محقق عدایدیلیر. بناءً علیه اونلرك‌دینی تقدمه‌لرله، ذبیحه‌لرله ، آیینلرله جلب خوشنودیسی برنجی وظیفه‌در .

« عائله‌نك حیاتده بولنانلری مزارلقده، اجدادلرینك یانی باشنده اجتماع ایدرلر ... مزارلرینك اوزرینه سود وشراب دوکرلر ، میوه‌لر وپاسته‌لر وضع ایدرلرویاخود قوربان اتی‌یاقارلر. بوهدایایه مقابل کندیلرندن حمایه وصیانت طلب ایدرلر. آنلره اللهلر یمزسکز دیرلر ، وکندیلرندن تارلالرینك منبت‌ومحصولدار، خانه‌لرینك مسعود وبختیار وقلبلرینك فیضلتکار اولمسنی تمنی ایدرلر. ( فوستەل دوقولانژ، مدینهٔ اولین ترجمه‌سی صحیفه ٤٨ )

بونك نتیجه‌سی اوله‌رق هرعائله بر مذهب مخصوص تشکیل ایدر ؛ خصوصی الهلره ، زیرا کمال‌اعتنا ایله شجره‌سنی بلله‌دیکی اجداده وخصوصی آیینلره مالك اولان بر دینی جماعت ماهیتنده‌در . بو آیینلرك امامی عائله رئیسی اولان پدردر . عائله‌نك هر بر فردینك اوجاقده معین وظیفه‌لری واردر . اونلرك ترکی ( مقدساته قارشی کلمك اولاجغندن ) محالدر، بناءً علیه خارجده وظیفه درعهده اولنامز ، بوده عائله‌نك اقتصادی وحدتنی ضروری قیلار . دیکر طرفدن پدر شاهی عائله اعضاسی آیری آیری ایکی مذهبه منسوب اولامازلر . بوندن دولایی زوجه قوجه‌سنك بیتنه کیررکن پدرینك مذهبنی ترکه ، تعبیر دیکرله پدرینك اجدادینه عبادت ایده‌جك یرده‌زوجنك اجدادینی تعظیم ایله‌مکه مجبوردر .

پدرشاهی عائله‌نك دینی اوصافی اعتباریله‌ده تام انموذجنی ارائه ایله‌ین روما عائله‌سیدر . فقط چینده‌ده چینلینك عائله‌سنه مربوطیتی نظام اجتماعی وسیاسینك تمل طاشیدر . اسلام دینی‌ده ، بدایت تاسسنده ، معتدل اولمقله

برابرینه پدر شاهی انموذجه داخل کوزوکن برعائله تشکیلاتنه مالك اولان عربلرك اجداده قارشی ارائه ایله‌دکلری فرط مربوطیت ایله مجادله ایله‌دی . ( مثلا سورهٔ بقره ، آیت ۱۹۶ ده مناسك حجك اداسنده اجداد ذکر اولوندیغی کبی و حتی دها زیاده‌سیله اللهك‌ده ذکری امر اولونور ، دیکر برچوق آیتلر اجداد عنعنه‌سنه تبعیتك‌وخیم نتیجه‌لری اوزرنده اصرار ایلر).

ایشته اسلامك تأثیرینه رغماً عصرلرجه مدت زراعت ایله مشغول محیطلرده پایدار قالان بوتمایلات روحیه‌یی نظر دقته آلارقدرکه فضولینك :

فرزندسز آدمی تلفدر
باقی ایدن آنی بر خلفدر .

بیتنی بوتون روحیله آکلامغه مقتدر اولابیلیرز . فی‌الواقع اجداد اوجاغنك سونمه‌مه‌سی پدرشاهی عائله‌نك برنجی‌هدفیدر . چونکه‌هرفرد وفاتندن صوکرا او اوجاقده یاپیلاجق آیینلره ، اخلافی طرفندن کندینه یاپیلاجق تقدمه‌لره ، ذبیحه‌لره محتاج اولاجغنه قانعدر . برکت اولاد ایسه بونلری قولایلقله تأمین ایده‌جکدر . بوندن ماعدا حرب ایچون ، زراعت ایچون ، انتقام آلمق ایچون فضله ارکك لازمدر . بناءً علیه بو اولاد برکتنی تأمین ایدن تعدد زوجات پدر شاهی عائله‌نك منطقنه توافق ایلر . پدر شاهی عائله نهجنه تابع و اجتماعی درجات و مراتبی معین و کثیر جمعیتلرده یوکسك براجتماعی موقعك علامتی اکثریا زوجه‌لرك کثرتیدر . هندستانده و آسیاده اکابرك ، رؤسانك زوجه‌لری شایان حیرت مقدارلره بالغ اولور .

پدری عائله — پدری عائله‌یی پدر شاهی عائله‌دن تفریق ایتمه‌لیدر . بر طرفدن پدری عائله‌ده رئیس اولان ارککك حکم و نفوذی پدر شاهی عائله‌ده اولدیغی درجه‌ده مطلق وحدودسز دکلدر . قادینك ( زوجه ویا قیز ) موقعی پدر شاهی عائله‌ده‌کندن یوکسکدر . اوغلی بابایه ربط ایدن باغلر کوشه‌مشدر . اساساً پدر شاهی عائله‌نك ، مدنیتك تکاملی ایله ، پدری عائله انموذجنه یاقلاشدیغنی کورولور . مثلا رومادە ، بدایتده نامحدود اولان بابا

صلاحیتی یاواش یاواش تحدید اولندی. زیرا بو صلاحیت، اولجه‌ده کوستردیکمز وجهله، عائله سینه‌سنده اویله بر وحدتی استلزام ایدردی که بونی آنجق کوچوك وفقیر بر دولته منسوب، عنعنه‌سنه فوق‌العاده رعایتکار، تنقید وتشبث قابلیتندن محروم انسانلر آراسنده تحقق ایتدیرمك ممکن اولور. حالبوکه روماده دها جمهوریت اورتادن قالقمادن چوق اول بو احوال وشرائط زائل اولمشدی. بوندن دولاییدرکه جمهوریتك صوك عصرلرنده و بالخاصه روما ایمپراطورلغی دورنده قدرت ابوتك اسکی ماهیتنی غایب ایله‌دیکنی کورویورز. آرتق اوغوللر ده، کرك شخصی کرك اموالی اعتباریله، حق طانمقده‌در. پدر، یکدیکرینی متعاقب، چوجوقلرینی صاتمق ویا آغیر جزالره محکوم ایله‌مك حقلرینی غایب ایلر. بالعکس، چوجوغك باباسندن ییه‌جك طلب ایله‌مك حقی قبول اولونور. نهایت میراث کبی ایشلرده آنا طرفندن خیصیملغك حقوقی بابا طرفندن اولان خیصیملرك حقوقی یاننده اخذ موقع ایدر.

مع مافیه «پدری» انموذجه‌ده اولان عائله‌لرك دائما «پدرشاهی» انموذجك تکاملیله میدانه کلدیکنی ظن ایتمه‌ملیدر. اسکی جرمنلرده عائله اغلب احتمال مادری سمیه انموذجندن پدرشاهی عائله‌یه دوغرو تکامل ایتمه‌مش، بلکه دوغروجه پدری عائله انموذجنه وارمشدر. جرمن عائله‌سنده قادینك اعتباری دها فضله ایدی. تعدد زوجات استثنائی ایدی. میراثده آنا طرفندن اولان اقربانك حقوقی بابا طرفندن خیصیملرك حقوقنه مساوی ایدی.

تورکلرده عائله — مختلف تورك جمعیتلرنده عائله‌نك هانکی انموذجه منسوب اولدیغنك تعییننده اتفاق آرا یوقدر. محقق اولان بر جهت الیوم سیبریانك شمال شرقیسنده یاشامقده اولان یاقوتلرك «سیب» آدینی طاشیمقده اولان سمیه تشکیلاتنه مالك اولدقلریدر. بوسمیه‌لر «اغزوغامیا» یعنی دیشاریدن اوله‌نمه قاعده‌سنی تطبیق ایدرلر. سیبك فردلری آراسنده غایت صیقی برتساندوواردر. ملك اساسنده معشریدر.

دیکر تورك جمعیتلرینه کلنجه، اونلرده مشاهده ایدیلن عائله تشکیلاتنك

قسماً پدرشاهی انموذجه تابع اولوب اولمدیغی مسئله‌سی اختلافلیدر. غرونار کبی بعضی عالملره کوره تورکستانده تورک عائله‌سنك بنیه‌سی پدرشاهیدر. ضیا کوك آلپ بك ایسه بو مطالعه‌یی قبول ایتمه‌یه‌رك « هیچ بر تورك شعبه‌سنده تورك عائله‌سنك پدرشاهی برشکل آلمادیغنی » تورك تاریخ مدنیتی ، صحیفه ۳۷۳) ادعا ایله‌مشدر . ضیا بك اولدقجه قوتلی دلیللره استناد ایتمکده‌در . بونلردن برقسمی تورك جمعیتلرنده ولایت سیاسیه‌نك ساده خاقانه‌دکل بردرجه‌یه‌قدرده خاتونه عائد اولماسنه تعلق ایدر . مثلا قادینلر ارککلرك یاپدقلری بوتون خدمتلری ایفا ایدرلردی : حکمدارلق ، قوماندانلق کبی . بوندن ماعدا قورولتایلره ارککلر کبی اشتراك ایدرلردی . بر امرنامه « خاقان دییورکه » دیه باشلارسه مطاع اولمازدی. «خاقان وخاتون امر ایدییورکه» دیه‌باشلارسه مطاع اولوردی. خاقان یالکز باشنه اجنبی دولتلرك ایلچیلرینی قبول ایده‌مزدی. ایلچیلر ، آنجق خاقان صاغده خاتون صولده اولمق اوزره ایکیسنك حضورینه چیقابیلیرلردی الخ... خلاصه ولایت عامه خاقانله خاتونك ایکیسنه عائددی. بالطبع سیاسی حیاتده بوقدر مهم برموقع اشغال ایده‌ن قادینك بیتی حیاتده تماماً محکوم موقعنده اولماسنه امکان یوقدر .

سیاسی حیاتك تدقیقندن چیقان بوتخمینلری بیتی حیاته دائر الده ایدیلن بعضی معلوماتده تأیید ایدر . بونلرك آراسنده اك مهمی تورك عائله‌سنده اوجاغك ، اوجاق قدسیتنك ، علی العموم پدرشاهی عائله‌لرده اولدیغی کبی یالکز پدرك اجدادینك قدسیتیله مناسبتدار عد ایدلمه‌مه‌سی، ساده آتالرك دکل عینی زمانده جده‌لرکده دائما جانلی اولان روحنك ، عائله‌نك مشترك تمثالی و معبودی اولماسیدر .

بوکبی واقعه‌لرله ، تدقیقات دها ایلری کوتورولدیکی تقدیرده ، بر چوق تورك محیطلرنده پدری نهجه مماثل صورتده تشکل ایله‌مش عائله‌لرك موجودیتنك اثبات ایدیله‌بیلمه‌سی امکان داخلنه کیرمکده‌در .

لکن تدقیقات هنوز کافی درجه‌ده ایلرله‌مش کوزوکمه‌دیکی جهتله قطعی برحکم

ویرمکدن شیمدیلك احتناب ایله‌مك دها مناسبدر. هرحالده شو راسی محققدر: منحصراً تورکلره مخصوص بر بیتی انموذج واردر، دیکرلری یاباَنجیدر دینه‌مز. یکدیکرندن زمان ومکان اعتباریله خیلی اوزاق اولان مختلف تورك جمعیتلرینی ( مثلا سمیه تشکیلاتنه مالك اولان یاقوتلری ، تورکستانده غرونارك تدقیق ایله‌دیکی عائله شکللرینی و نهایت ضیا کوك آلپ بکك‌ده قبول ایله‌دیکی وجهله اسلام دیننك ، بیزانس و ایران مدنیتلری تأثیرینك اك فضله حس اولندیغی یرلرده هیچ اولمازسه قادینلرك وضعیتی نقطهٔ نظرندن پدرشاهی انموذجنه یاقلاشمش اولان تورك بیتی حیاتنی ) یکدیکریله مقایسه ایدرسه‌ك آراده خیلی فرق موجود اولدیغنی اعتراف ایتمك لازم کلیر .

عینی لسان عائله‌سنه منسوب فقط یکدیکرندن آیری یاشایان تورکلر آراسنده، عائله تشکیلاتی اعتباریله کوروان بوفرقلر یالکز اونلره خاص دکلدر. عینی وضعیتده بولنان، یعنی برلساندن، برکوکدن دال بوداق ویرمش کوزوکن دیکر قوملر واردرکه بونلرك یکدیکرندن زمان ومکان اعتباریله اوزاقلاشمش پارچه‌لری باشقه باشقه عائله تشکیلاتنه مالکدرلر . مثلا فینلر بو قبیلدندر . شرق فینلری عائله وسمیه‌یی افاده ایچون برتك کلمه‌یه ( Slagt ) مالکدرلر. حالبوکه فنلاندیاده‌کی غرب فینلری عائله‌یه perhé دیرلر وبوندن قاری، قوجه وچوجوقدن متشکل اوفاق برهیئتی، یعنی بوکون اك ایلرله‌مش غرب مدنیتلرنده موجود عائله حیاتی طرزینی آکلارلر .

یالکز برعائله انموذجنك، قادین حقوقنی پدرشاهی عائله‌دن فضله طانیان پدری عائله‌نك خاصةً تورك اولدیغنی ادعا ایدنلرك مضمر بر فکری واردی . بونلر، تورکیه‌ده اسلام جمعیتلرینه خاص اولان عائله حقوقنی وبیتی عرفلری تعدیل ایده‌رك قادینك موقعنی و حقوقنی تقویه ایله‌مکی و صورت عمومیه‌ده غرب جمعیتلرنده مشاهده اولونان عائله حیاتی تأسیس ایله‌مه‌یی استهداف ایدن قانونلرك « اسکی تورك عنعنه‌سنه ، یاساسنه » ، « ملی بنلکه » رجوع طرزنده تفسیر اولونماسنی وبو صورتله فضله توجه ومحبتله قارشیلانماسنی تامین ایله‌مك ایسته‌یورلردی . حالبوکه یکی قانون مدنیمزك عائله حقوقی احکامنی سادەجه اسکی بر

تورك عنعنه‌سنه رجوع شكلنده تصور ایتمك دوغرو دكلدر . زيرا عنعنه‌لری ادامه ایتدیرن دینی ، اقتصادی ، اخلاقی سببلر یوق ایسه اونلرك اهمیتدن دوشمه‌سی ضروریدر . او زمان بو كبی عنعنه‌لر اولسه اولسه اونلره مربوط اولان بعضی بدیعی تأثرات دولاییسیله دوام ایدرلر . فقط آرتق عنعنه‌نك بر حیات قاعده‌سی اولارق طانیماسنه‌ده امكان یوقدر . زیرا عائله‌نك بنیه‌سنه بدیعی سببلردن دها چوق مؤثر اولان اقتصادی ، دینی ، اخلاقی دیكر سببلر اونك باشقه بر شكله انقلابنی ایجاب ایتدیرمش اولابیلیر . ایشته غرب جمعیتلرنده اولدیغی قدر تورکیه‌ده‌ده « معاصر عائله » دیدیكمز بیتی تشكلك میدانه كلمه‌سنی ایجاب ایتدیرن و اسكی بر عنعنه‌یی احیا هوسندن دها پك قوتلی و مجبر اولان بو سببلری كله‌جك بحثده كوره‌جكز .

# اون برنجی فصل

## معاصر عائله و اولنمه

**خلاصه**: معاصر عائله دیكر عائله انموذجلرندن فرقلیدر : اونك دائمی اعضاسی یالكز قاری ایله قوجادن عبارتدر . چوجوقلر بویونجه ویا أولنجه‌یه‌ قدر اوجاقدن اوزاقلاشابیلیرلر . ملك معشری دكل فردیدر ؛ دولت متمادیاً عائله حیاتنه مداخله ایدر ، پدرك اولادی وقوجه‌نك قاریسی اوزرینه حقوقنی تحدید ایلر.

عینی زمانده معاصر عائله‌ده دینی برلك عالمشمول بویوك دینلرك تأسیسیله، اقتصادی برلك عائله افرادینك چوغنك خارجده ومستقلاً استحصال فعالیتلرینه كیریشمه‌سیله ضعفه اوغرامشدر . آرتق معاصر عائله افرادنی یكدیكرینه باغلایان الك قوتلی باغ دین ، حقوق ، اقتصاددن زیاده ساده‌جه محبتدر ؛ عائله‌ده أولنمه ایله تأسس ایدر . حالبوكه ابتدائی مدنیتلرده أولنمه مراسمنك تماماً مفقود اولدیغنی سویله‌مك دوغرو دكلسه‌ده هر حالده تالی بر موقع اشغال ایلدیكی و اهمیتنك آنجق تكامل ایله آرتدیغی محققدر .

معاصر عائله‌نك اهمیتی سیاسی ، اقتصادی الخ . . . باقیشدن (اساساً نفوسك آزالغیله متناسب اولارق ) آزالماسنه مقابل تربیه باقیشندن قات قات یوكسه‌لییور . چونكه محیط دار اولدیغی نسبتده‌دركه عائله ایچنده هر فرد فضله و دها درین صمیمیت دویار ، حیاتك كندینه یوكله‌دیكی مشكل مساعی‌یی باشارابیلمك ایچون قوت بولور. قادینك حیثیتی،چوجوقلرك تربیه‌سی، معنویات و اخلاقك انكشافی ایچون معاصر عائله‌ده وحدت نكاح بر ضرورت تشكیل ایدر .

نكاحك (أولنمه‌نك ) بوكونكی عائله‌ده‌كی بو اهمیتنه بناءً قانون بوشانمه‌یی قاری و قوجانك كیفنه براقامش بلكه الندن كلدیكی قدر تحدید ایله‌مكه چالیشمشدر .

### معاصر عائله‌نك توصیفی

اسكی عائله شكللری ایله شیمدیكی عائله آره‌سنده‌كی فرق ، هیچ اولمازسه قسماً شو تاریخی وقعه‌نك مطالعه‌سیله میدانه چیقار :

سهيلك اوغلى ابو جندل اسلام ايله مشرف اولديغندن پدرى آنى باغلايوب حبس ايتمشدى ( جودت پاشا ، قصص انبيا ، جزؤ ثالث ، صحيفه ٢٤٦ وواقدى، كتاب المغازى)

سهيلك اوغلى ابوجندل ( اسمندن ده آكلاشيلاجغى وجهله ) يتيشمش بر آدمدى . بوكا رغماً اونك باباسى قناعت وجدانيه سنه حاكم اولمق صلاحيتنى كندنده كورويوردى . بوكونكى حقوقه نظراً عائله رئيسنه بويله بر صلاحيت طانيمشميدر ؟

قانون مدنينك ٢٦٦ نجى ماده سى چوجوغك دينى تربيه سنى تعيين حقنى آنا و بابايه بخش ايدييور ، فقط ، بو حقك زمان ايله مقيد اولديغنى كوروبورز، زيرا رشيد دينى انتخابده حر عد اولونيور .

دها فضله سى وار : قانون مدنينك ١١ نجى ماده سنه نظراً « أوله نمه كيشى يى رشيد قيلار » يعنى حتى سن رشده وارمادن أوله نن كيمسه، مثلا اون يدى ياشنده بر قيز بيله، رشيد صاييلير . أوله نمه آنندن اعتباراً اولادك كنديسنه خاص بر شخصيتى، ابوينك منافع و علاقه لرندن مستقل علاقه و منفعتلرى، شخصى مسئوليتى واردر. واقعا باباسنك أونده اوطورمقده دوام ايده بيلير ، فقط بو برابرجه اقامتك پدر شاهى ويا پدرى عائله ده تضمن ايلمكده اولديغى نتايج حقوقيه موجود دكلدر. معاصر عائله ده ابوين ايله رشيد اولاد آراسنده آنجق حسى ويا مادى نوعدن بر رابطه قالمشدر . هر حالده اولاد ، بر كره أولنديمى ، كنديسنه مستقل بر اوجاق احضار ايله مك بويوك املى تشكيل ايدر . واقعا ابوينه ، مثلا خسته لق مناسبتيله باقمغه مجبوردر ( ماده ٣١٥ ) . بالمقابله ابوينك ثروتندن معين بر مقدارينى توارث ايدر ، ابوين اونى تماماً ميراثدن محروم براقاماز (٩٨ نجى صحيفه يه باقيكز . ) لكن بو حقوقى رابطه لر اسكى عائله انموذجلرندن باقى قالمشدرلر .

اساساً اولجه پدر شاهى ويا پدرى عائله ده اوغلى، حتى أولندكدن صوكرا ، بر حيات بولنان باباسنه متمادياً تابع طوتان ديكر حقوقى احكامدن هيچ بريسى آرتق موجود دكلدر . ديمك كه معاصر عائله پدر شاهى و پدرى عائله انموذجلرندن فرقلى بر انموذج تشكيل ايدر . زيرا اونك دائمى اولان اعضاسى

یالکز قاری ایله قوجادن عبارتدر ؛ بوتون چوجوقلر ایرکچ اوجاقدن اوزاقلاشابیلیرلر : ایشته بو کون مدنیتده اك ایلری اولان اقوامده کورولن عائله انموذجی بودر .

بو عائله‌نك داخلی بنیه‌سنه باقارسه‌ق اسکی اشتراکجیلکك تماماً انحطاطه یوزطوتمش اولدیغنی کوروز. بو اعتبارله معاصر عائله تماماً استثنائی بر انموذجدر. زیرا کرك سمیه‌ده ، کرك زادروغا انموذجنده ، کرك پدرشاهی ویاپدری انموذجده عائله‌لرك تملی قوران اقتصادی جهتدن اشتراکجیلك یعنی تملکك معنوی اولماسی کیفیتیدر. حتی پدرپادشاهی عائله بوتون قوا و صلاحیتلری رئیسك شخصنده تمرکز ایتدیرمش اولمق اعتباریله بر درجه‌یه قدر عائله‌ده اشتراکجیلکه ضد تمایللر احتوا ایدییور کوزوکمه‌سنه رغماً ینه بو عمده‌یه مربوطدر ، یکانه فرق عائله اشتراکجیلکك پدرك شخصنی مسند تخاذ ایله‌مش اولماسندن عبارتدر . ( آلتنجی فصل ، ۹۸ نجی صحیفه‌یه و اونجی فصل ، ۱۴۲ ـ ۱۴۳ نجی صحیفه‌یه مراجعت )

بوندن دولاییدر که معاصر عائله‌یه کلنجه‌یه قدر دیکر عائله انموذجلرنده اولدیغی کبی پدر شاهی عائله‌ده بیتی جماعت بر بوتون تشکیل ایدر ، اعضاسنك متمایز فردیتلری یوقدر .

معاصر عائله‌ده ایسه کیفیت تماماً بر عکسدر . اونی تشکیل ایدنلرك هر برینك کندی فردیتنه خاص بر فعالیت ساحه‌سی واردر . حتی تورك قانون مدنیسنده‌کی تعبیر ایله « کوچکك » ، رشید اولمایان اولادك بیله واردر. واقعا کوچوك باباسنه تابعدر ، بناءً علیه ساحهٔ فعالیتی فضله انکشاف ایده‌مز ؛ لکن اونك خصوصی ثروتی اولابیلیر . دیکر طرفدن اون سکز یاشنه قدر آنا و بابا چوجوغك ثروتندن انتفاع ایدرلرسه‌ده ( قانون مدنی ماده ۲۸۰ ) بو انتفاع چوجوغه قارشی بعضی مکلفیتلر تولید ایدر ( ماده ۲۸۵ ) . حتی کوچوك ، آنا وبابانك انتفاع ایله‌مکه صلاحیتدار اوله‌مایه‌جغی طرزده ملك صاحبی‌ده اوله‌بیلیر ( ماده ۲۸۲ و ۲۸۳ ).

انتفاع حقی فائضه ویرلمك و یا تصرف صندوقلرنده بریکدیرلمك و یاخود آنا بابا انتفاع ایدەمەمك شرطیله چوجوغه هبه ایدیلنماللر بو قبیلدندر .

نهایت تماماً یکی اولان و معاصر عائله‌یی دیکر عائله انموذجلرندن تفریق ایدن برنقطه‌ده دولتك عائله‌حیاتنه دائمی صورتده وکیت‌کیده آرتان برطرزده مداخله ایله‌مه‌سیدر . دینه‌بیلیرکه دولت عائله‌حیاتنك عامللرندن بری اولمشدر. مثلا آنا وباباںك چوجوغی تأدیب ایله‌مك حقی وارسه‌ده ( ماده ٢٦٧ ) محتاج تأدیب چوجوق حقنده اتخاذ ایدیله‌جك بعض تدابیرده حاکمك رأیی وتنسیبی لازمدر ( ماده ٢٧٣ ) . حتی بعضی‌احوالده آنا وبابانك کوچوك اوزرنده‌کی ولایت حقی حاکمك قراریله رفع اولنه‌بیلیر ( ماده ٢٧٤ ) . (وصفی راشد ، چوجوغك وضعیت حقوقیه‌سی، صحیفه ٢٧ )

معاصر عائلەدە هم دینی هم اقتصادی برلك ضعفه اوغرامشدر

بوحقوقی احکامی تولید ایدن اجتماعی تحوللری ایکی فصیله‌یه آییرابیلیرز : برطرفدن دینی و سیاسی ساحه‌ده حصوله‌کلن یکیلکلر، دیکرطرفدن اقتصادی ساحه‌ده حصوله کلن یکیلکلر واردر .

١ ) دینی تحوللر ، حقیقتده اولدقچه اسکیدر ، خرستیانلق و اسلام کبی عالمشمول دینلرك تأسس ایله‌مسیله باشلار ؛ هر ایکی دین‌ده سالکلرینی بیتی عبادتلردن ، تعبد اجداددن یوز چویرمکه مجبور ایله‌مشدر. خریستیانلق و اسلامك انتشارندن اول پدر شاهی نهجه تابع قوملرده باشلیجه دینی عبادت محللری یالکز عائله افرادینه کشاده و تخصیص ایدلمش بولنان عائله اوجاغی ایله اجدادك مرقدی ایدی . بوایکی دین بونلری اهمیتدن اسقاطایله معبدلری، تاکری أولرینی هرمؤمنه، عائله فرقی کوزتمکسزین آچدی . اولجه أوینك امامی‌اولان ارککاری ، قاریسی واولادی‌ایله برابر، کندی عائله‌سندن اولمایان یابانجی بر امامه اقتدا ایتدیردی . بناءً علیه عالمشمول دینلر پدر شاهی عائله‌یه صاغلام بر تمل تشکیل ایدن قوتلی اعتقادلرله مجادله ایتدیلر ، آنلری

بالطالامغه چالیشدیلر [١]. بو مجادله بعضاً اوقدر شدت پیدا ایله‌دی‌که مقدس کتابلرده عینی عائله افرادینڭ یکدیکرینه شبهه‌لی برنظرله باقماسنی طلب ایدن امرلر، اخطارلر کورولدی :

« و یریوزنده کیمسه‌یه پدریمز دیمیه‌سکز، زیراپدریکز بردر اوده‌خی سمواتده‌در. ( انجیل متی ترجمه‌سی، باب ٢٣، آیت ٩ )

« اکر برکیمسه بڭاکلوب‌ده کندی پدرینه و والده‌سنه و زوجه‌سنه و اولادینه و برادرلرینه و همشیره‌لرینه هم کندی جانته بیله بغض ایتمزسه بنم شاکردم اولاماز. ( انجیل لوقا ترجمه‌سی، باب ١٤، آیت ٢٦ )

« یا مؤمنلر ! ازواج واولادیکزڭ بعضی سزه عدودر، سزی طاعاتدن اشغال ایدر. ویا دین امرنده سزه خصومت ایدر، ایمدی انلردن حذرایدڭ ( قرآن سورة التغابن ) آیت ١٤، تبیان تفسیری )

« ای‌مؤمنلر ! ابوین واولادیکزڭ سزه قیامتده فایداسی اولماز، الله‌اونلرله سزی آییراجقدر ( سورة‌الممتحنه ) الخ ... »

خلاصه عشیرت، قوم، ملت حدودلرینی آشان و عالمشمول دینلر قادر کل بر الله قارشیسنده عاجز فردلرڭ مسئولیت شخصیه‌سی اساسنی وضع ایتمشدر.

بناءً علیه پدرشاهی عائله‌نڭ قوام‌تساندی اولان معشری مسئولیت اساسی قالقمش، فردڭ دنیا و آخرتده سلامتنی اجدادینه و اجداد عنعنه‌لرینه مربوطیت‌ایله دکل بلکه دوغرودن‌دوغری‌یه رضای باری‌یی تحصیل ایله تأمین ایله‌مسی لزومی‌حس ایدلمکه باشلامشدر. عینی زمانده دولت، عشیرتلرڭ فوقنده سیاسی برقوت اولارق تأسس ایدنجه، بویوك‌عائله‌لر آراسنده‌کی صوکی کله‌ین و جمعیتی نفاق وضعفه صوقان ثاردعوالرینی اورتادن قالدیرمغه، دیت اصولنی تعمیمه چالیشمش، بویله‌جه پدر شاهی عائله رئیسنی حاکم وقاضینڭ حکملرینه اطاعته مجبور ایلیه‌رڭ قضائی استقلالندن محروم ایله‌مشدر.

[١] حال حاضرده بدوی ( خرستیان ویا مسلم ) عربلرڭ مشاهده‌سی بو مجادله‌ده موفقیتڭ تام اولمادیغنی کوسترمکده‌در. نته‌کیم تعدد زوجاتڭ آنجق درده تحدید ایدیله‌بیلمه‌سی‌ده بر اوزلاشمه‌یی ارائه ایدر. اسلامڭ وضع ایله‌دیکی اعتقادلر یانده الیوم بدویلرڭ هرکونکی حیاتنی تنظیم ایدن عرفلر اسکی تعبد اجداد بقایاسنه مستنددر. بوندن دولاییدرکه پدر شاهی عائله‌نهجی، ضعیفلامش بیله اولسه، بردوامدر.

٢ ) معمافیه اقتصادی فعالیت عائله افرادی آراسنده اشتراك و اتحادی استلزام ایلهدکجه اسکی بیتی بنیهنك پایدار قالماسی لازمکلیر . نتهکیم زراعت ایله وحیوان یتشدیرمك ایله اشتغال ایدن قوملرده ومحیطلرده بویله اولمشدر. لکن ایش بولومی ایلریلهیوبده مسلکلر تعدد ایلهدیمی ، آرتق عائلهاقتصادی ساحهده بر استحصال وحدتی عرض ایلهمز . زیرا هرفردینك کندینه کوره بر مسلکی ، بر مشغلهسی ، بر ثروتی بناءً علیه دیکرلرندن آیری ذوقلری ، اعتیادلری، مراقلری واردر. یاریم عصراول تورکیهده محررلك، غزتهجیلك وهکیملك کبی یکی مسلکلره سلوك ایدنلره آنا وبابالرك قیزلرینی ویرمکه تردد ایلهملری ( مراجعت ، نامق کمال : زواللی چوجوق ، احمد مدحت : لطائف روایات ) ساده بومسلکلرك حقیرکورولمهسندن دکل عینیزمانده یکیمسلکدهکی دامادك عائلهلرك اسکی عنعنه و اعتیادلرینه تماميله رعایت ایلهمیهجکی ، عائله ایچنده اسکی حیات و مشاغل برلکنك تماماً محافظهسی ممکن اولامیهجغی اندیشهسنك ، بلکه غیر مشعور اولارق ، موجود اولماسندندر .

بویوك شهرلرده بو مسلك آیرلغی یوزندن عائله حیاتی استحصال برلکی اولمقدن چیقاراق آنجق براستهلاك برلکی شکلندهموجودیتنیادامه ایدهبیلیور. عالمشمولدینلرك تأسسندنصوکرا ناصلجامعلر،کلیسالرباشقه بیتیزمرهلره منسوب قادینلریوارککلری سینهلرندهجمع ایدیورلرسه،اونك کبیبویوكصنایع دورینكحلولیلهفابریقهلر،تجارتوصنایع مؤسسهلریباشقهباشقهعائلهلردنبیکارجه ارکك وقادین عملهیی، کاتبلری ومأمورلری برابرجهچالیشمغهمجبورایلهمکدهدر. بوحرکتك اوکنه کچمك ایسه اقتصادی ضرورتلره بناءً ممتنعدر. چوق دفعه قوجه، قاری، حتی اولاد آیری آیری مسلکلر ایدینمکه ، برمسلکدن اولسهلر بیله ، ایش بولومنهبناءً ، کونلرینی یکدیکریله تماسه کلمکسزین آیری کچیرمکه مجبور اولویورلر . دیمككه عائله رئیسنك امری آلتنده کولهلر و جاریهلرده داخل اولدیغی حالده زوجهلرك و اولادلرك مشترك بر نظامه تابع استحصال سعییله مشغول اولدقلری دوردن اوزاقدهیز . بویله بر چالیشما طرزینه آرتق بویوك آنجق شهرلردن اوزاق زراعی محیطلرده تصادف ایدلمکدهدر .

خلاصه، دینی تحوللر عائله افرادینك عائله‌خارجنده برمركزه دیناً تابع اولماسنی ایجاب ایتدیردیكی ، عینی زمانده جزائی وحقوقی مسئولیتك عائله‌لره دكل فردلره توجه ایله‌مسی بیتی‌تساندی ضعیفلاتدیغی كبی ، اقتصادی تحوللرده عائله‌لرك استحصال فعالیتنده‌كی وحدتی بوزمقده‌در . اعضاسی چوق اولان عائله‌لرك بر آراده طوپلو اوله‌رق یاشاماسی ایسه اونلرك فعالیتنك مطلق بر قدرت و حاكمیته صاحب اولان بر رئیس طرفندن تنظیم ایدلمسنه وابسته‌در . عائله رئیسنك مطلق حاكمیتی برطرفدن دولت دیكر طرفدن دینی جماعت تأثیریله دائمی صورتده آزالتیلیر، عینی‌زمانده عائله‌افرادی خارجده چالیشمغه مجبور اولورسه بیتی جماعتك آنجق یكدیكرینه الك یاقین باغلرله مربوط فردلری برابرنده بولوندیرماسی ودیكرلرینك اوندن آیریلارق مستقل عائله‌لر تشكیل ایله‌مسی ضرورت كسب ایدر ، بویله‌جه معاصرعائله ، یعنی قاری‌قوجه ایله غیررشید چوجوقلر ویاهنوز اولنمه‌مش قیزلردن مركب هیئت میدانه كلیر.

**أولنمه‌نك تكاملی**

معاصر مدنیتده عائله حیاتی قاری ، قوجه و چوجوقلردن عبارت كومه‌ده اصلی مركزینی بولدیمی ، بو هیئتك تشكانه اساس اولان عقد حقوقینك ( أوله‌نمه : نكاح ) بوكون هر زماندن فضله اهمیت اكتساب ایله‌مسی طبیعیدر . آرتق عائله حیاتنه عطف اولنان بوتون اخلاقی قیمت و دینی قدسیت نكاح مراسمنده تكاثف وتجلی ایدر .

نكاحك بوكونكی عائله حیاتنده‌كی بو اساسلی اهمیتنه باقان بعضی عالملر عائله‌نك تكاملنی نكاح شكللرینك تكاملنه مربوط كورمك ایسته‌مشلر ، بالخاصه نكاحلانان قاری وقوجه‌لرك مقدارینه باقمشلردر .

فقط ابتدائی جمعیتلرده قاری‌وقوجه‌لرك‌عددینی تحدید وتعیین‌ایدن‌فلان‌ویا فلان أوله‌نمه طرزینك منحصراً حاكم بولندیغنه وعائله حیاتنده‌كی تكاملك او نكاح شكلندن حركتله بوكونكی وحدت قاعده‌سنه منجر اولدیغنه دائر بر ادعا سرد ایدیله‌مز . عائله‌نك تكاملنی ، أولنمه طرزلرینه باقارق تعیین ایله‌مك ممكن‌دكلدر. زیراعینی‌عائله‌انموذجنده‌بر جمعیت‌فلان زمان ومكانده فلان

نكاح طرزينه مالك ايكن ديكر محيط ودورده باشقه بر نكاح طرزيني قبول ايتمش گوزوكويور . ذادر وغا ، پدرشاهی ، وياپدری الخ . عائله انموذجنه مالك اولان بعضى جمعيتلرده تعدد زوجات اصولى وارايكن ديكرلرنده تك قارى آلنير . سلاوذادروغاسى انموذجنده كى بيتى تشكيلات تيبه‌تده‌ده كورولور ، حالبوكه‌سلاولرده وحدت‌نكاح،تيبه‌تليلرده‌تعددازواج polyandrie جاريدر .

خلاصه عائله معاصر شكلنى آلوبده وحدت نكاح اونك اساسنى تشكيل ايله‌مدن اول زوج وزوجه‌لرك وحدت ويا كثرتى عائله انموذجلرندن مستقل بر حادثه كبى كوزوكويور . طرفين زوج‌وزوجه‌لرك مقدارينى احوال وشرائطه كوره تثبيت ايله‌مكده‌درلر . اولسه اولسه عينى مملكتده صورت عموميه‌ده تطبيق ايدلمكده اولان بعضى عادتلرزوجلرك وزوجه‌لرك مقدارينى تعيين ايلر . احتمال بونقطه‌ده‌بيله بعضى‌استثنالروار‌در : مثلابعضاً عينى‌مملكتده اشرافك ، آريستوقراطلرك محيطنده تعدد زوجات جارى اولديغى حالده ده‌موقرات طبقه‌لرك تك قاريلى اولديغى كورولمشدر .

أوله‌نمه شرائطنك تكاملنده ثابت اولان برجهت نكاحك عائله حياتنده كيت كيده فضله اهميتلى بر موقع‌اشغال‌ايله‌مسيدر . دوكون مراسمنك‌ابتدائى جمعيتلردن اعتباراً الك متمدن اولانلره قدر تكاملى تعقيب اولونورسه بوحادثه قولايلقله كوريلور .

١) ابتدائى‌سميه‌ده قادين ايله اركككك‌اوليلك حياتى سورمه‌سى ساده‌جه اغزوغامياقانونيله(يعنى ديشاريدن ، اكثريا معين برسميه‌دن أوله‌نمك قيديله ) جارى بسيط بر واقعه‌دن عبارتدر. مثلا آوستراليا يرليلرنده دوكون مراسم وآيينلرى موجود دكلدر .

٢) بابا طرفندن‌قرابتك‌تأسسى ايله برابر ايكنجى بر مرتبه ظاهر اولور. مثلا قيز قاچيرما تقليدى شكلنده بعضى مراسم وسحرى بعضى عمليه‌لر دوكون مناسبتيله اجرا ايديلير .

٣) بو دینی وسحری منسکلر اصل اهمیتی اکتساب ایده‌رك قیز قاچیرما تقلیدی کبی مراسم اهمیتدن سقوط ایدنجه آرتق نکاح تعبد اجداده ـ مالك پدرشاهی عائله‌یه یابانجی برقیزك ، بر کلینك مال ایدیلمه‌سی مناسبتیله یاپیلان (وا کتریا ، مثلا رومادہ کورولدیکی وجهله ، قیزك کندی عائله‌سی واوجاغیله اولان ارتباطنی کسوب قوجه‌سنك عائله‌واجدادینه منسوب عد ایدیلمه‌سنی تأمینه معطوف اولان ) دینی آیینلردن عبارت اولور .

مع مافیه کرك ذادروغا ، کرك پدرشاهی انموذجده بر عائله‌یه یکی بر کلین ادخالی بوقالابالق بیتی جماعتلرك بنیه‌سنده‌اساسلی برتحول حصوله کتیره‌میه‌جکندن نکاح ، معاصر عائله‌ده اولدیغی کبی ، بیتی جماعتك تملنی تأسیس ایدن عقد ماهیتنه هنوز یوکسلمه‌مشدر . قالدی که نکاحسز اوله‌رق جاریه استفراشی اصولی هنوز بودوره‌ده‌جاری اولدیغی کبی تبنی واستلحاق (اولادلق ایدینمه) طریقیله‌ده چوجوق ، بابا ، قارده‌ش تدارکی ممکن بولونمقده‌در .

٤) بیتی دین آیینلری یرینه ملی و عالمشمول دینلرك آیینلری أوٗنمه مراسمنده جاری اولور . فقط اسلام کبی ، خریستیانلق کبی عالمشمول دینلر هرشیدن اول فردلرك الله مواجهه‌سنده‌مسئولیتی اساسنی کوزتدکلرندن ایجابنده أوله‌نمه عقدینك ناسدن کیزلی طوتولارق امامك ویا راهبك دلالتی ایله اجرا ایدیلمه‌سی ممکندر . دینی نکاح طرزینك جاری اولدیغی محیطلرده و دورلرده کیزلی نکاح وقعه‌لری بو صورتله میدانه کلمشدر .

٥) نکاحك علنیتنك ورسمیتنك تام اوله‌رق تأسسی دولتك لادینیلشمه‌سیله برابردر . معاصر جمعیتلرده دین ایله دولتك افتراقی اوزرینه نکاح مراسمنده بلدیه ویا ناحیه رئیسی امام ویا راهبك یرینه قائم اولور . آرتق دینی شریعت ویا دولت قانونی استلحاق طریقیله ( اولادلق ایدینمه صورتیله ) بر یابانجی عائله‌یه انتسابی امکانسز قیلدیغی (اسلام شریعتی ، هولاندا قانونی ) ویا صیقی صیقی‌یه تحدید ایله‌دیکی ( تورك قانون مدنیسی ، ایکنجی کتاب : ایکنجی قسم ، یدنجی باب ، اوچنجی فصل ) کبی أوله‌نمه‌ده آنجق رسمی بر دائره‌ده

مأمور مخصوص قارشیسنده ، علنی بر صورتده اجرا ایدیلیر . بو مراسمك اجراسندن اول هرهانکی بر دینی آیینك ایفاسی‌ده ممنوعدر . ( قانون مدنی ماده ١٠٨ ـ ١١٠ ؛ مراجعت : فرانق فلسفهٔ حقوق مدنیه ترجمه‌سی ، صحیفه ٥٦ ـ ٥٧ )

أوله‌نمه و فردی تمایللر

نکاحك تکاملی بر طرفدن عقدك رسمیتنك وعلنیتنك کیت کیده آرتماسیله تظاهر ایله‌دیکی کبی دیکر طرفدن‌ده أوله‌نن کیمسه‌لرك رضا وموافقتنك استحصالنه عطف اولونان اهمیتده کوزوکور.

أغزوغامیا قاعده‌سنی تطبیق ایدن ابتدائی جمعیتلرده ازدواج صورت عمومیه‌ده یکدیکریله مناسبات صلحپرورانه‌ده بولنان ایکی فراترینك (اصلنده بر سمیه‌دن عبارت اولوب نفوسنك آرتماسیله ایکی تالی سمیه‌یه بولونمش اولان هیئت اجتماعیه‌نك ) یکدیکرینه متقابلاً زوجه تدارك واحضار ایله‌مسی ماهیتنده اولوب فردلردن زیاده فراتریلره تعلق ایدر، چونکه اونلرك متقابلاً یکدیکرینه ایفا ایله‌دکلری خدمتلر جمله‌سندندر .

پدرشاهی وپدری عائله‌لرده ایسه أوله‌نمه مستقبل زوج ایله زوجه آراسنده اولمقدن زیاده ایکی عائله آراسنده بر سوزلشمه‌نك محصولیدر . بو شکلده بر أوله‌نمه‌نك فردی تمایللرله هیچ بر مناسبتی یوقدر . اکثر اقوامده عائله رئیسی أولندیردیکی قیزك رأینی آلمغه کندینی قطعیاً مجبور عد ایتمز . چوجوغك پك کوچوك ایکن ، حتی بشیکده ایکن ، حتی دوغمادن اول بیله نشانلاندیغی واقعدر . چینده اولولرك روحلری بیله ، آیین مخصوص ایله اولندیریله‌بیلیر .

نکاحك تشریك حیات ایتمك ایسته‌ین ایکی فرد آراسنده دکل دها زیاده ایکی عائله آراسنده بر معاملهٔ حقوقیه اولدیغی تصوری، حالا جمعیات حاضره‌ده بیله بعضی محیطلرده کندینی اظهار ایدر ، مقصد ایکی بیتی هیئت آراسنده صهریت مناسباتنك تأسیسیدر ، قیزلر واوغللر ایسه بونك ایچون مناسب بر واسطه عد اولونور ، اونلرك ازدواجنده روحی تمایللرندن زیاده موقع اجتماعی وثروت ملاحظه‌لری کوزه‌تیلیر. لکن فردبشرك قیمتی ومختاریتی دوشونجه‌سنك

کوکلشمش بولوندیغی بو کونکی مدنی هیئات اجتماعیه‌ده آرتق هر شیدن زیاده أوله‌نلرك اراده و آرزولرینه اهمیت ویریلمکده‌در . قانونك :

« اولندیرمه‌یه مأمور اولانلر اولنه‌جکلردن هر برینه بربرلریله اوله‌نمك ایسته‌یوب ایسته‌مدکلرینی صورارلر . » ( قانون مدنی ، ماده ۱۰۹ )

حکمی ساده‌جه بر مراسمدن عبارت دکلدر ، بلکه نظریمزده بو کون بر ازدواجك ، کرك فرد بشرك حریتی ، کرك عائله حیاتنك سلامتی نقطهٔ نظرندن شرائط مطلوبه‌یی نه صورتله حائز اولابیله‌جکنی کوستر.واقعاقانون مدنی رشید اولمایانك ( کوچوکك ) آنا ووبابا ووصیسنك رضاسی اولمادقجه اولنه‌میه‌جکنی ( ماده ۹۰ ) تصریح ایدییورسه‌ده بو آنجق تجربه وتمیزدن محروم اولان کنجلرك ، حیاتك اك مهم فعللرندن برینی اجرایه کیریشدکلری آنده ، آنی الجالره قاپیلوب آلدانمالرینه مانع اولمق ایچوندر .

معاصر جمعیتلرده‌عائله‌یی تأسیس ایله‌ین اوله‌نه‌نك‌فردی تمایللرله بو صیقی مناسبتی شوندن ایلری‌کلیر: شیمدیکی حیاتده عائله‌ده برلکك تأسیسی‌ایچون‌دینی وحدت،اقتصادی‌وحدت،معشری برمسئولیت‌تساندی‌کافی‌درجه‌ده‌قوتلی براساس احضار ایده‌مدیکندن ، باشقه باشقه دیندن ، مسلکدن وصنعتدن اولابیلن قادین وار ککلرك ازدواجده وحدتی وجوده کتیره‌ن آنجق محبتدر . اساساً بویوك عائله‌لر کیت کیده اوفالدقجه زوجین یکدیکرینه داها زیاده حصر نفس ایده‌بیله‌جکلرندن بوحسی ارتباطك اهمیتی اوقدرزیاده کوزه چارپار. اوروجلو اولماسنه رغماً اوزاقدن کلن قوجاسنی قوجاقلایه‌رق اوکا شفقتنی و مربوطیتنی کوسترن « کناهکار صلحا » معاصر عائله‌نك زوجه نمونه‌سیدر ( مفتی اوغلی احمد حکمت : خارستان وکلستان ).

بویله‌جه دینی ، حقوقی واقتصادی نقاط نظردن معاصر عائله‌نك ارائه ایله‌دیکی ضعف اثرلرینه رغماً ، اونك قوتنی تشکیل‌ایدن جهت: محبت اوزرینه تأسس ایده‌بیلمه‌سیدر . عائله‌نك قاری وقوجه ایله رشید اولمایان چوجوقلر نوه‌سی اطرافنده تشکلی‌خارجی (اقتصادی ، حقوقی) شرائطدن متولدوحدت وانسجام یرینه درونی بروحدت وانسجامك قائم اولدیغنی افاده ایدر . واقعا

معاصر عائله‌ده، اسکیسی کبی عائله‌نك وحدتی اشیاده، مشترك ملکده تجلی ایله‌مه‌یور، اما زوجینك محبتندن متولد درین بروحدتك، چوجوقلرك ابوینه قارشی دویدقلری حرمتکار محبتله قوتلنه‌رك عائله‌ده تحقق ایله‌مه‌سنه مانع یوقدر. بالعکس: ابتدائی اقوامده بزم آکلادیغمز معناده، یعنی فردی نکته‌لره وخصوصیتلره باغلانان بر ترجیح حسی شکلنده محبت مشاهده اولونماز. باخصوص‌که بو یوکسك و ممتاز شکلنده محبت زوجه‌نك زوجه اسیرانه تابعیتی وزوجه‌لرچوقلغی کبی خصوصاتی تماماً رد ایدر. بوکون عائله‌نك یکانه غایه‌سی بوتون افرادینك دینی، اقتصادی، معنوی و مادی حیاتنه تحکم اولمایجه آنجق اونلرك حسیات برلکنی، معنوی التصاق نقطه‌سنی تشکیل ایله‌مکدن عبارت قالیر.

عائله افرادینك برلشدیکی زمانلرده، یمکلرده و آقشاملری برابر کچیریلن استراحت آنلرنده فکرلر تعاطی ایدیلیر، قرارلر اتخاذ اولونور. بوساعتلرده چوجوقلر مکتب تربیه‌سنه‌اساس‌تشکیل ایدن ویا اونی‌تاملایان‌تربیه‌یی آلیرلر. بو ساعتلرده، کونده‌لك سعیدن صوکرا، متمادی جهدك حصوله کتیردیکی یورغونلغی کیدرمك‌یاخود ایرتسی‌کونکی چتین مجادله‌یه تازه قوت حاضرلامق ایچون ادبی، بدیعی اکلنجه ماهیتنده مشغله‌لر عائله اعضاسی آراسنده مشترك برحسیات‌محیطی وجوده کتیریر. عائله حیاتی قاری، قوجه، آنا، بابا واولاد محبتلرینك سونجلری وکدرلریله برابربدیعی مشغله‌لرك محیطی‌عد ایده‌رك اونك ساحه‌سنی‌واقعا اوفالتمش اولیورز، لکن عینی‌زمانده‌درینلشدیرمش‌بولونیورز.

بوکون یاشامق، حیاتی‌قازانمق چتیندر. انسان دائمارقابت قارشیسنده‌در. موفقیتسزلکه دوشه‌بیلیر، حتی یاکالش آدیملر آتابیلیر. بو کبی احوالده اونك کدرینی‌پایلاشارق آزالتاجق، قوتنی تازه‌لیه‌جك، یاخود بوسبوتون سقوطنه مانع اولاجق برمحیطه احتیاج واردر؛ موفقیتی آننده سونجنه اشتراك ایده‌جك وقوروتیجی برخودکاملغه دوشمکدن روحنی‌وقایه ایده‌جك بر محیط لازم‌اولدیغی کبی. دولت فرده چوق اوزاقدر، اونی آنجق تعلیم و تربیه مؤسسه‌لریله

مدنیتك معنوی محیطنه صوقار و قانونلریله‌ده پك صریح حقسزلقلره قارشی حمایه ایتمكله اكتفا ایدەر، مسلك آرقاداشلغی انسانی آنجق برجهتدن احاطه ایتدیكی ایچون قیمتی وتأثیری محدوددر ؛ یالكز عائله‌درکه هردقیقه‌ده ، هر آدیمده انسانك حامیسی ، مشوقی ، ناصحی ، صمیمی وحسبی یاردیمجیسی اولابیلیر .

وحدت نظامك رجحانی

حسیاتمزی، حتی بوتون معنوی شخصیتمزی اك مساعد شرائط آلتنده انكشاف ایتدیرن بو معنوی محیط آنجق وحدت نكاح monogamie (تك قاری قوجالیلق) حالنده تام اولارق تحقق ایده‌بیلیر . اك قوتلی ملتلر بو طرزی قبول ایله‌مشلردر و آلدانمق احتمالی اولمقسزین ، بو واقعه‌یه شومطالعه‌یی علاوه ایده‌بیلیرز : مدنیتك اك ایلرله‌مش شكللریله وحدت نكاح آراسنده مشاهده ایدیلن بومناسبت تصادفی دكلدر ، ضروریدر. وحدت نكاح طرزی یوكسك برحرثك انكشافی ایچون هیأت اجتماعیه‌یه لازم كلن شرائطی احضار ایدر . بونلری تعداد ایله‌یورز :

اولا: هرمملكتده اركك وقادین جنسلرندن اولان فردلرك مقدارلری همان مساوی كیبدر . دیمك كه تك قاری قوجه‌لیلق جنس بشرك حیاتی شرائطنه توافق ایله‌مكده‌در. آنجق وحدت نكاح سایه‌سنده اعظمی مقدارده عائله‌لرك تشكل ایده‌بیلمه‌سی ممكن اولور . یعنی چوجوقلرك یتیشدیرلمسی ایچون اك مساعد شرائط احضار ایدلمش بولونور .

ثانیاً : دیگر بر نقطهٔ نظردن ، وحدت نكاح چوجوقلره اك ایی شرائط انكشافی احضار ایدر : وفیات اطفالی تنقیص ایدر ، بابا و آنانك اهتماملرینی برلشدیره‌رك چوجوقلرینه باقمالرینی ، چوجوقلرك تربیه‌سی ایچون مشتركاً اجرای تأثیر ایله‌ملرینی و چوجوغك دها مكمل بر طرزده اجتماعیلشمه‌سنی ممكن قیلار .

معاصر مدنیتك شرائطی ، كیت كیده آرتان ایش بولومی و اختصاص چوجوقلرك استعدادلریله متناسب مسلكلره سوقنی وبونك ایچون‌ده سنه‌لرجه

مدت واعتنا وصبر ایله تربیه و تحصیل کورمه‌لرینی ایجاب ایتدیرمکده‌در . بو دقت ونظارتی متمادیاً اجرا ایده‌جك شبهه‌سز یالکز عائله دکلدر ، عینی زمانده مکتبده‌کی مربیلردر . فقط چوجوقلرك تربیه و تحصیلنده عائله‌نك حصه‌سنه دوشن سعیده ، برجزؤدن عبارت اولمقله برابر ، اسکیدن بکله‌نیلن همتدن قات قات فضله‌در . آنا ایله بابانك یکدیکرینه یاردیم ایده‌رك چوجوقلرك یتیشدیرلمه‌سی امرینه متمادیاً وبرابرجه حصر نفس ایله‌ملری لازمدر . بوایسه آنجق وحدت نکاح ایله ممکن اولور .

دیکر بوتون أوله‌نمه طرزلرنده وفیات اطفال دها یوکسك اولدیغی کبی ، معاصر مدنیت نقطهٔ نظرندن چوجوغك جمعیتهٔ برعضو اولابیلمه‌سی ایچون لازم کلن تربیه شرائطی موجود دکلدر .

ثالثاً : آنجق وحدت نکاح اوزرینه مؤسس عائله‌ده یوکسك هیجانلر وتأثرلر موجود اولابیلیر ؛ دیکر کام حسلرك اك علوی نمونه‌لری کورولور . تعدد زوجات تقدیرنده زوجه‌لرك وچوجوقلرك پدره مربوطیتلرینی اظهار ایله‌ملری ممکندر ، لکن پدر حقیقتده متعدد هیئات بیتیه رئیسی اولدیغندن ، بو کون آکلادیغمز و ایسته‌دیکمز طرزده اونلره قارشی وظیفه‌لرینی هیچ برزمان تماماً ایفایه مقتدر اولاماز .

رابعاً : وحدت نکاح نهجنده عائله رابطه‌لری دها ایی تعیین وتحدیدایدلمش ، دها قوی اولدیغی کبی عائله محیطنده انکشاف ایدن یوکسك هیجانلر دینك واخلاقك اك علوی شکللرینك تحقق ایله‌مسنی تأمین ایدر . عائله بردیکر کاملق ، فداکارلق مکتبیدر . بزی اجتماعی حیاتده نفسمزدن فراغته و فداکارلقده بولونمغه مقتدر قیلان ، عائله محیطنده آلدیغمز تربیه‌در . بوتربیه‌یی اك مناسب طرزده ویره‌ن عائله وحدت نکاح اوزرینه مؤسس بولندیغندن بو نهج عینی زمانده اك یوکسك فضائل اجتماعیه‌نك‌ده مولدی دیمك اولور .

بوشانمه . مادام‌که وحدت نکاح نهجنه تابع اولان معاصر عائله‌نك بو درجه‌ده مهم اجتماعی وظائفی واردر ، اوحالده طرفیندنْ برینك وحتی ایکیسنك آرزوسیله اونك قولایجه فسخنه جمعیتك راضی اولمامی امکانی یوقدر .

اوت، بوکونکی عائلهمتقابل تمایللر اوزرینه مؤسسدر، طرفینك رضاسنه مستند برعقددر. فقط، هرمقاولهده اولدیغی کبی،أولهنمه مقاولهسندهده مقاولهیه تابع اولمایان احکام واردر. أولهنمه مقاولهسی ساده قاری وقوجهنك نفعنه دکل، بلکه ازدواجدن تولدایدهجك چوجوقلرکده نفعنهدر. بوندن دولاییدرکه ازدواج، طرفینك آرزوسیله بوزولابیلان هرهانکی بر خصوصی عقده بکزهمز؛ قانون اونك اهمیتنی نظردقته آلارق مراسم مخصوصه ایله اجراسنی امر ایدر. ینه بوندن دولاییدرکه قانون مدنی نه کبی شرائط تحتنده بر کره أولهنمش اولانلرك یکدیکرندن آیریلابیلهجکارینی صیقی صیقی‌یه تحدید ایدر. پدرشاهی‌عائله وتعدد زوجات نهجنده بوتحدیداتهلزوم حس ایدلهمشدر. چونکه برکلینك عائلهیه کیرمهسیله بویوك بر یکیلك اولمادیغی کبی تطلیق اولونماسیله (قاری قوجا هیئتندن عبارت اولمایان وقالابالق اولان) عائلهنك موجودیتی بویوك برتهلکهیه معروض دکلدر. (مع‌مافیه بو نهجه تابع جمعیتلرده بیله بر طرفدن قیزلرك پاره ایله، یعنی مهر مقابلنده تدارك اولونماسی اونلرك قولای قولای فدا ایدلمیهجك برمال‌عد ایدلهلرینی موجب اولدیغی کبی نکاحك دینی آیینلرله وقوعه کلمهسی‌ده اوکا دیناً مقدس بر ماهیت بخش ایدر ومثلا رومادہ اولدیغی کبی، فسخ نکاحك یعنی طلاقك‌ده عینی‌دینی اشکال‌ومراسمه مقارن اولماسی لزومنه قناعت‌پیدا ایدیلهبیلیر. بوکا رغماً پدر شاهی‌عائلهدهقوجه طلاق حقنی‌صورت‌عمومیهده کندینهانحصار ایتدیرر، قادینك‌ایسهقوجهسندن آیریلق ایچون النده هیچ برصلاحیت وقدرت یوقدر).

جمعیات حاضرهده ایسه، هرنکاح، بر عائلهنك تملنی قورمق حسبیله، بوتون جمعیتی، هر شیدن زیاده چوجوقلری علاقهدار ایدن بر فعلدر. چوجوق اولماسه بیله قولایجه وقوعبولان طلاقلر ساده آیریلان قاری قوجانك حیاتنه تعلق ایلهمکله قالماز، اونلرك ایچنده یاشادقلری هیئت اجتماعیهده‌کی بوتون عائلهلرهده عکس تأثیرده بولونور، نکاح باغنك قولایجه چوزولور اهمیتسز بر شی اولدیغی قناعتنك یرلشمهسنه سبب اولور، حالبوکه

بورأیده بولونمق، هیئت اجتماعیه‌نك تملی بالطه‌لامق دیمکدر. بناءً علیه فردلرك عائله حیاتنده سعادت بولملری لزومنه نه‌قدر قانع اولسه‌ق، آلدانارق أوله‌نن و بدبخت اولان قاری ویا قوجالره نه قدر آجیساق ینه اجتماعی بنیه‌نك صارصیلماماسی ایچون بعضی اضطرابلره تحمل لازم کلدیکنی اعتراف ایده‌رز. بونك ایچوندرکه مدنی ملتلرده بوشانمه آنجق حاکمك قراریله، اوده قاری وقوجه‌نك باریشملری احتمالی تماماً مفقود بولندیغی تقدیرده، قاری ویاقوجه‌دن برندن عائله حیاتنك ادامه‌سنی امکانسز قیلاجق وخیم افعالك ظهوری حالنده تجویز ایدیلیر. تورك قانون مدنیسی (ماده ١٢٩ الخ. ) اوجله ارککه صورت مطلقه‌ده بخش ایدلمش اولان طلاق حقی یرینه آنجق حاکمك قراریله یعنی تحدیدات وتقییدات ایله واولدقجه استثنائی احوالده حصوله کله‌بیلن بوشانمه‌یی اقامه ایتمش وبوصورتله هم اجتماعی منفعتك هم‌ده وجدانی تمایللریمزك تحققنی شایان آرزو کوردیکی برتدبیری اتخاذ ایله‌مش بولونمقده‌در.

# اون ایکنجی فصل

## قادینك عائله وجمعیتده‌کی موقعی

## قادینلرك حیثیت وحقوقنك انکشاف وتکاملی

**خلاصه**: قادینلرك فعالیت اجتماعیه‌یه عائله خارجنده اشتراك ایله‌مسی مختلف نقاط نظردن مطالعه اولنه‌بیلیر:

نفعی باقیشدن بعضی مسلکاره قادینك کیره‌بیلمه‌سی اونك ایچون شبهه‌سز برمعنوی انکشاف امکانی احضار ایدر. سربست مسلکلر بو جمله‌دندر. فقط فابریقه‌ده چالیشان قادین عائله محیطندن اوزاشمقله معناً کار ایتمش دکلدر، چوق حمایه‌یه محتاجدر.

حقوقی باقیشدن خارجده‌کی اشتغال قادینك وضعیتنی اصلاح ایدر. حکیم اولسون، آووقات اولسون حتی عمله اولسون بوکونکی قادین قوجه‌سنه مساویدر، پدر شاهی عائله‌نك کندینی ایچنه صوقمش اولدیغی مادون وضعیتدن قورتولمشدر. بو صلاحی وجوده کتیره‌ن اولا خارجده اشتغال کیفیتنك کندیسیدر. ثانیاً کاه سیاسی قوتی النده بولوندیرانك تدبیری (روسیه) کاه قادینه خصوصی بر ملك تأمین ایدن احکام مخصوصه‌نك أولنمه عقدنده موجودیتی (مهر، تراخوما) در. فقط بالخاصه قادینك عمومی فردجیلك ومساواتجیلك جریانندن مستفید بولندیغی، عینی زمانده بدیعی فعالیتك مرکزینی تشکیل ایله‌دیکی نسبتده تعظیم وحرمته مظهر اولدیغی قید ایدیلمه‌لیدر.

اکثریا «بر مملکتك مدنیتی حقنده حکم ویرمك ایچون قادینلرینك وضعیتنه باقمق کافیدر. یوکسك مدنیتك علامتی یوکسك برقادینلقدر» دینیلیر. مع مافیه بو دستور چوق مبهمدر. چونکه بر مدنیتك یوکسکلکنك هانکی جهتدن اولدیغنی (دینی، بدیعی، اقتصادی، عائلوی، حقوقی، سیاسی) سویله‌مك لازم کلدیکی کبی قادینك‌ده یوکسلمه‌سنك هانکی جهتدن اولدیغنی تصریح ایله‌مك لازمدر.

قادینلره عائله حیاتندن مستقل اولارق آچیلان فعالیت ساحه‌لرینه باقالم :
مدنیت حاضره‌ده آووقاتلق، دوقتورلق، تجارت، علم حتی دولت مأموریتلرندن
برقسمی وبعضی مملکتلرده سیاسی فعالیت (مبعوثلق )، بلدیه ایشلری قادینلره
آرتق دخولی ممنوع اولمایان انکشاف زمینلری تشکیل ایله‌مه‌یورمی ؟ بسیط
بر کوروشده قادینلغك کچمش زمانلره نظراً آتمش اولدیغی الك مهم آدیمك
بوندن عبارت اولدیغی صانیلیر .

لکن بو تحول دائما قادینلغك یوکسلمه‌سیمی دیمکدر؟ بونی ادعا ایدنلر یالکز
قادینلره آچیلان سربست مسلکلره، فکری ملکاتك حسن انکشاف ایده‌بیله‌جکی
ساحه‌لره باقیورلر . عصریمزده ایسه قادین یالکز سربست مسلکلره انتساب
ایتمه‌مشدر، یالکز عالم، معلم، حکیم اولمق تشبثلرنده بولونمامشدر . بویکیلکلر
درجه‌سنده شایان اهمیت بر تحولده بر « قادین عمله اردوسنك » تشکلنده‌در. حتی
صناعی واقتصادی انکشافی هنوز یکی باشلایان مملکتمزده بیله، استانبول کبی
بویوك شهرلرده ، آناطولینك بعضی منطقه‌لرنده مختلف مؤسسه‌لرده کاتبلك ویا
دکانلرده صاتیجیلق ایدنلردن صرف نظر، صنایع نسجیه‌ده ، خالیجیلقده ، توتون
ایشلرنده ، ترزیلکده الخ ... چالیشمقده اولان بیکلرجه قادینلر واردر. کنج
قیزلر هنوز آناباباحمایه‌سنه محتاج اولدقلری بریاشده فابریقه‌لره کیرییورلر، أولی
قادینلرك أوخارجنده چالیشمالریله چوجوقلرینه باقمالرینه امکان قالمایور. بو بله‌جه
ایشجی قیزلر وقادینلر کونلرینك قسم اعظمنی عائله محیطندن اوزاق ، یبراتیجی
بر مشغله باشنده کچیردکلری زمان اعتلا حصوله کلدیکی سویلنه‌بیلیرمی؟ بالعکس،
اقتصادی ضرورتلره تبعاً ، قوللرندن باشقه نقدی ویا فکری بر سرمایه‌یه مالك
اولامدیغندن دولایی بو کبی ایشلره حصر نفس ایله‌مکه مجبور اولان ایشجی
قادینلرك آرزوسی عائله حیاتندن اوزاقلاشمق ، اوندن سربست قالمق دکلدر ،
بلکه بر عائله اوجاغنه مالك اولمقدن عبارتدر . بوندن دولاییدرکه صناعی
حیاتی انکشاف ایله‌مش متمدن مملکتلرده ایشجیلك ایدن قادینلرك حمایه‌سی
ایچون مختلف نظامات ومؤسسات وضع اولونمشدر.

دیمك كه مدنیت حاضره‌ده یالكز برصنف خلقه، جمعیتلرك یوكسك ویا اورته طبقه‌سنده‌كی خلقه‌باقیلمازده بوتون اجتماعی طبقه‌لر كوز اوكنه كتیریلیرسه قادینك عائله حیاتندن اوزاقلاشماسنك اونك ایچون هرحالده براعتلا امكانی حاضرلادیغی ادعااولنه‌ماز. عرب فیلسوفی ابن‌رشدك بوندن عصرلرجه اول طلب وتمنی ایتمش اولدیغی وجهله قادینك اونده قاپالی قالماماسی، خارجده‌كی مادی ومعنوی ثروت استحصالی فعالیتلرینك هردرلوسنه اشتراك ایده‌بیلمه‌سی شبهه یوقدركه بوكونكی شرائط اقتصادیه داخلنده هم برامر واقع همده غیرقابل اجتناب بر ضرورت تشكیل ایدییور. زیرا بوكون عائله ایچنده، عائله‌جه استحصال فعالیتنك اصغری حده اینمش اولدیغنی اولجه كوردك. لكن اكر مدنی جمعیتلرك آشاغی طبقه‌لری‌ده نظر دقته آلنیرسه خارجده‌كی هرفعالیتك قادینلر ایچون محقق براعتلا اولدیغی سویلنه‌مز.

٢ ) حقوقی جهتدن قادینك موقع وحیثیتنده بویوك بر صلاح واردر. پدر شاهی عائله‌ده قادین صورت مطلقه‌ده عائله رئیسنك تابعیتی آلتنده‌در. غزالی ( احیاءالعلوم جلد ٢، كتاب‌النكاح، صحیفه ٤٦ ) نكاحی بر نوع «رق»، اسارت اولارق تعریف ایدر. اوكا كوره قاری قوجه‌سنك رقیقه‌سی یعنی اسیریدر. مادری سمیه‌ده بیله قادین، بوتون اجتماعی و دینی روابطك (توتم اقربالغنك) انتقال واسطه‌سی اولمق اعتباریله، حقوقاً امتیازلی كوروكمه‌سنه رغماً اوراده‌ده بر « حكم امهات » دن بحث ایدیله‌میه‌جكنی، قوجه‌سنه تابع اولمایان قادینك دایسنه ویا بویوك اركك قارده‌شنه تابع اولدیغنی كورمشدك [١]. بوكون ایسه قادین حریتنی كیت كیده توسیع ایتمكده،

---

[١] بو مختصر معلوماتی هردور و هرجمعیتده قادینلرك وضعیتنی ـ بلااستثنا ـ افاده ایدر عد ایتمه‌ملیدر. برچوق ابتدائی قوملرده قادینلرك مساعد وضعیتده بولندقلرینه دائر اخبارات موجوددر. حتی پدرشاهی عائله نهجنه مالك قوملرده بیله قادینك حیاتنك عائله داخلنه محصور اولماسی اونك بعضی امتیازلر الده ایله‌مسنی موجب اولور. مثلا چینده بویله‌در : عائله ایچنده یاشاماسی عرف ایجابندن اولان، كنج قیز ایكن باباسنه وآغا بكنه، اولی ایكن قوجاسنه، طول قالنجه بویوك اوغلنه بر تابعیت مطلقه حالنده

حقوق اعتباریله آز بر زمان ایچنده ارککه تماماً مساوی بر وضعیته نامزد بولونمقده‌در .

مختلف عائله انموذجلری آراسنده قادینك وضعیت حقوقیه‌سنك شو ویا بو اولماسنه تأثیر ایدن عامل هانکیسیدر ؟ اقتصادی عاملی ایلری سورنلر واردر : بونلرك فکرنجه « قادینلرك وضعیتی برمادی رفاه مسئله‌سیدر ، یعنی غدانك بوللغنه ویا آزلغنه باقار . اکر رککلر غدا تدارکنده مشکلات چکرلرسه ، آجلق اضطرابی دائمی اولورسه ، بو وضعیتده بولنان انسانلرده ( طبقی آچ دکز قضازده‌لرنده اولدیغی کبی ) اصیل حسلر یاواش یاواش کورله‌شیر ، قادینلر ، چوجوقلر ، اختیارلر ، خستالر الخ . . هیچ بررعایته مظهر اولماز. » لکن ایلری‌سورولن بوفکرك دوغرو اولدیغی قبول ایدیلسه اونك آنجق پك محدود مقدارده ـ الك چوراق منطقه‌لرده الیم شرائط آلتنده یاشایان ـ قوملرده‌کی قادینلرك وضعیتنی ایضاح ایله‌مسی قابلدر! دیکر بر مطالعه‌یه کوره قادینك استحصال فعالیتنه اشتراکی وضعیتنك موجب ممنونیت اولمه‌سنه باعث اولدیغی کبی اوندن اوزاق قالماسی عکسی نتیجه‌یی تولید ایده‌ر. شمالی آمریقا یرلیلرنده بوحالك مشهود اولدیغی مثال اولارق سویله‌نیور. بالق وکوك ایله تعیش ایدنلرده قادینلر ایی بر موقعده‌درلر ، آو ایله و حتی چوبانلقله اشتغال ایدنلرده قادینلرك موقعی پك حزیندر . زراعت ایسه ، ینه عینی مطالعه‌یه کوره ، قادین ایچون دها مساعد شرائطی احضار ایتمك لازم کلیر . دیمك‌که قادینه آز چوق برقیمت ویردیرن اونك غدا احضاری فعالیتنه یاردیمجی اولماسیدر .

قادینك حقوقنك اقتصادی فعالیته اشتراکیله مناسبتدار اولدیغی انکار

---

اولان قادین عینی زمانده کیمسه‌نك تماسی جائز بولونمایان ، محرم اولمق اعتباریله محترم بولنان بر مخلوقدر : یابانجی اوکنده اسمی سویله‌نمز ، اوقتروا مأمورلری طرفندن معاینه اولناماز . آنجق الك آغیر جرملری ایشله‌مش اولدیغی تقدیرده دولت طرفندن حبس ایتدیریلیر، دها آز اهمیتلی جرملر ایچون قوجاسنه ویا عائله رئیسنه تسلیم اولونور، دکنك جزاسنه محکوم ایدیلیرسه کیمنمش اولارق جزایی چکر الخ ...

قابل دکلدر. مثلا غربده، بواشتراکك الك فضله اولدیغی مملکتلرده قادینلرك حقوقی الك زیاده ارککك حقوقی درجه‌سنه وارمشدر. لکن بونك یکانه عامل اولمادیغنی اوجه ذکر ایله‌دیکمز مثاللرك عکسـنه شهادت ایدن دیکر مثاللرك ایلری سوروله‌بیلمه‌سیله ثابتدر: وامبه‌ری «تورك قومی» عنوانلی اثرنده بدوی وچوبان اولان قارا قیرغیزلرك برطوپراقده یرلشمش وزراعتله مشغول دیکر تورکلردن زیاده قادینلره حرمت و رعایت ایله‌مکده اولدقلرینی سویلر. اقتصادی ایضـاحك اهمال ایله‌دیکی جهت جمعیتده موجود بولنان و فردلرك (قادین، ارکك، اسیر، مأمور الخ..) حقوق و وظائفنی تعیین ایله‌مکده اولان معشری تصورلرك اهمیتیدر. قادینك قیمتی‌ده، دیکر هرهانکی برقیمت کبی محیط اجتماعیده حاکم اولان معشری تصورلرك ماهیتنه تابعدر (مراجعت: دردنجی فصل، صحیفه ٧٧)

٣) بالخاصه پدر شاهی عائله انموذجنده، یعنی مختلف عائله انموذجلری آراسنده قادینه الك آز مساعد بر وضعیت احداث ایدن شکلده، معشری تصورلرك، دینی تلقیلرك تأثیری مشهوددر. فی‌الواقع تعبد اجداد دینك اساسی اولدیغی، ارککك دینی اهمیتی بی‌پایاندر. بوتون قدسیت واعتبار اوکادر. بوتون سامی لسانلرده قوجه‌یه «بعل» یعنی مولا دنیلیر. اسکی یونانلیلر قادینه قوجه‌نك مطیع بر خدمتجیسی و چوجوقلرینك آناسی اولمقدن باشـقه حیات غایه‌سی طانیمازلردی. بودیلرك نظرنده قادین الك مدهش اغفال آلتیدر الخ.. بیزانس پسقپوسلرینه کوره قادینك قوجه‌سنه اطاعتی عبدك مولاسنه، مملوکك مالکنه اطاعتی قبیلندن اولمالی ایدی. روسلرده عینی تلقیلره مالك ایدیلر. ١٧نجی عصره قادار روس قادینی اسیر ومحبوس ایدی، حتی کلیسایه بیله کیتمزدی. سوقاغه چیقدیغی وقت یوزینی برپچه ایله اورتردی. اسکی روما‌لیلرده، جاهلیه عربلرنده، تا دلی‌پترویه قادار قسـماً روسلرده جاری اولان «وأد» یعنی چوجوقلری وبالخاصه قیز چوجوقلری دوغونجه اولدورمك صلاحیتی‌ده عینی

اساسدن نشأت ایدر (١) . قیز چوجوغك اجداد سلاله‌سنی دوام ایتدیرمك و اوجاغی سونمکدن وقایه ایله‌مك قابلیتی یوقدرکه حق‌حیاتی مسلّم اولسون ! حتی ارکك چوجوقدن محروم اولمق نه قادار فلاکت ایسه قیز چوجوغه مالك اولمق اودرجه‌ده شین کبیدر ( عاص‌ابن وائل‌السهمی ایله پیغمبراسلامك وقعه‌سنه باقیکز ، قائه‌تانو تاریخی ، ایکنجی جلد ، صحیفه ١٩١ و ٣١٥ ) . قیز چوجوقلرك ترکی وامحاسی صلاحیتی بابایه طانیلدیمی ، آرتق قادین حیات وجمعیته آنجق برلطف مخصوص ایله داخل اولویور دیمکدر . بونك تأثیریله قادین‌کندی موقعنك پك دون اولدیغنه قناعت کتیره‌جکدر. قیزینی دوغدیغی آنده ترك ایله‌مك ، محو ایتمك صلاحیتنه مالك اولان بابا البته اونی صاتابیلیر. حتی دوکه‌رك تجزیه دخی ایده‌بیلیر . قیز أوله‌نجه بابانك حقوقی عیناً قوجه‌یه انتقال ایدر . قاریلرینك قسماً ویا تماماً میراثدن محروم طوتولماسی‌ده عینی تلقیلرك نتیجه‌سیدر . بو تمایلات ساده اولدقجه معتدل بر پدر شاهی عائله انموذجنه مالك اولان جاهلیه عربلرنده دکل ، بلکه شریعت اسلامده بیله مشاهده اولونور . ( نساء سوره‌سنه باقیکز ، بالخاصه ٣٨ نجی آیت )

٤) قادینك بوتام‌تابعیت‌واسارتندن حریت‌حالنه انتقالی‌ناصل‌وقوعه‌کلییور؟ روسیه‌ده برنجی پترونك اصلاحاتی بزی بو بابده تنویر ایده‌بیلیر . بو حکمدار بابا وقوجه حقوقنه مدهش ضربه‌لر ایندیرمشدر. چوجوقلرك سوءتشکله‌مالك اولدقلری وسیله‌سیله ابه‌لر واسطه‌سیله اولدورتولمه‌سنی یاساق ایتمشدر ، کنج قیزلرك رأیلری صورولمادن نشانلانماسنی منع ایتمش، ازدواجدن آلتی آی‌اول نشانلیلرك بربرلرینی کوره‌بیلملرینی اصولدن قیلمشدر. بوصورتله قیز باباسنك امریله اوله‌نمکدن‌قورتولویور،نشانلیسی‌ایله امتزاج ایده‌میه‌جکنی‌تقدیر ایله‌دیکی

(١) وأد حقنده روحی‌واخلاقی نقطهٔ‌نظردن نه‌حکم‌ویریله‌جکنی‌لا یقیله‌تقدیر ایله‌مك ایچون شونی دائما خاطرده طوتمالیدر : ابتدائی تصورلره کوره « محوطرزنده اولوم» اولاماز . تناسخ اعتقادی بوتصورك موجود اولماسنه مانعدر . بر بوشیمان ضرب مثلی « اولوم اویقودن‌ءارتدر » دییور. ابتدائیلره‌کوره دوغدیغی‌آنده اولدورولن‌چوجوغك روحی دیکر بروجوده حلول ایدرك البته تکرار بو عالمه کله‌جکدر. وأدك بواعتقادلرله مناسبتدار اولماسی‌یکنظرده‌اونك‌زده‌تولید ایله‌دیکی‌دزین‌نفرتی بردرجه‌یه‌قدرتعدیل‌ایله‌یور.

حالده نشـان فسخ اولونويوردى . بچه طاشيمق ممنوع اولدى . آوروپاده حكمدارلرك سرايلرنده ، عصرلرجه مدت سوره‌ن بر تكامل نتيجه‌سنده ميدانه كلن صالون حياتى جبراً ، برحمله‌ده روسيه‌يه صوقولدى . قادينلر مجلسلره ادخال ايدلديلر . بالطبع بدايتده صالونلرده ايستر ايسته‌مز اركككلردن آيرى ، محترز ومجتنب ، ساكت ، يكديكرينك سوسنى سير ايده‌رك اوطورورلردى . خلاصه روسيه‌ده پدرشاهى عائله‌نك قادين حقنده‌كى شديد احكامنى ازاله ايچون آتيلان آديملر نشانده اولادك موافقتنى ، قارى وقيزى تجزيه وتربيه حقنك تعديلنى ، قادينلرك اجتماعى مناسباته ادخال ايدلمه‌سنى ، مجلسلره قبولنى واصل مهمى: وراثت حقوقنك طانماسنى انتاج ايدن تدابيردن عبارت ايدى .

ديكر طرفدن أوله‌نمه طرزلرى‌ده قارى ايله قوجه آراسنده‌كى وضعيتله مناسبتداردر . مهر ( پارا ودها زياده قيمتلى اشيا وحيوان ) مقابلنده قارى تداركى عائله‌ده پدر طرفندن اقربالغك تأسس ايله‌مش وحاكم بولونمش اولديغنه علامتدر . بونك باشليجه ايكى شكلى واردر : يامهر مستقبل قاين آتايه ويريلير ( مثلا اسكوب طرفلرنده‌كى وديكر بعض منطقه‌لرده‌كى توركلر بوكا «باباحقى» ديرلر . قيرغيزلرده ايسه «قالين» ويا «قاليم» دينيلور ) ياخود دوغرودن دوغرويه زوجه‌نك مالى اولور . بعضاً بوايكى شكلك عينى زمانده موجوديتى كورولويور مثلا هامورابى قانوننده بويله‌در . تير هاتو : زوجك قاين آناسنه هديه‌سيدر . نودونوزوج طرفندن زوجه‌يه ويريله‌ندر . بوندن ماعدا برده شه‌ريكتو واردر ( هامورابى قانونى ، آورام غالاتى ترجمه‌سى § ١٣٩-١٧ و ٧ صحيفه ٣٨) اوده بابانك ويا أولمش ايسه بويوك برادرلرك اوله‌ن قيزه ويردكلرى نقدويا مالدر . ايشته اصل قادينك استقلالنى تأمين ايدن بو صوكنجى مؤسسه‌دركه مملكتمزده‌كى غير مسلملر طرفندن تطبيق ايدلمكده وتراخوما نامنى طاشيمقده‌در .

٥ ) لكن هركس مال صاحبى دكلدر . ونه‌قدر عائله واردركه كونده‌لك قازانجله كچينير ! بناءً عليه زوجه‌نك كنديسنه خاص ملكى اولماسى زوجه‌قارشى استقلالنى تأمينه ، خدمت ايدرسه‌ده آنجق محدود عائله‌لر بوندن استفاده ايده‌بيلير .

معاصر مدنیت سویه‌سنه داخل اولمش هرهانکی برجمعیتده ایسه قارینك قوجه‌یه نسبتله موقعنك اهمیت و استقلال کسب ایله‌مسنك عمومی سببی هر ساحه‌ده مشهود اولان فردجیلك جریاننده‌ن باشقه برشی دکلدر . فردلرك بر جمعیت داخلنده سیوریلمه‌سی ، خصوصی وضعیتلرك اهمیت کسب ایله‌مسی مدنیتك ترقیسی نتایجندندر . بوندن دولاییدرکه عائله ایچنده چوجوقلره کیتکیده فضله حق طانندیغی کبی قادین‌ده قوجه ایله بر ومساوی موقعی اشغال ایدییور . مدنی قانونمزك ١٥١ نجی ماده‌سنه کوره « برلکك سعادتنی متحداً تأمین وچوجوقلرك اعاشه وتربیه‌سنه برابرجه اهتمام ایتمك » یکدیکرینه « صداقت ومظاهرت » کوسترمك وظیفه‌لری متساویاً قاری وقوجه‌یه تحمیل ایدیلمشدر. واقعا اوك انتخابی حقی یالکز قوجه‌یه عائد ایسه‌ده قاری قوجه‌دن هر بری مشترك حیاتك دوامی یوزندن صحتی ، شهرتی ویا ایشنك ترقیسی جدی صورتده تهلکه‌یه دوشدیکی مدتجه آیری بر مسکن ایدینه‌بیلیر ( ماده ١٦٢ ) . واقعا قارینك برایش ویا صنعت ایله اشتغال ایده‌بیلمه‌سی ایچون قوجه‌نك ضمناً ویا صراحةً مساعده‌سی لازمدر . لکن قوجانك اذندن امتناعی حالنده حاکم ـ عائله منفعتی ایچون بونی مناسب کورورسه ـ اذن ویره‌بیلیر.

بواحکام قانونیه منحصراً قادین اولدیغی ایچون قادین لهنه دکلدر . بلکه فرد بشری ، عاجز وضعیف‌ده اولسه ، بالخاصه عاجز وضعیف اولدیغی ایچون حمایه ایتمکی بر وظیفه بیلن ، اونی اك قوتلی اولانلرله برپایه وحیثیته مالك صایان ، قوتلی لهنه هر هانکی بر امتیازی رد ایدن بوکونکی دموقرات وجدانمزك محصولیدر . بوکونکی مدنی دولتلرك شعاری‌ده بوشرف وحیثیتك هرشکلده حمایه‌سیدر .

٥ ) قادینك موقعنی یوکسلته‌ن بر مهم عامل دها واردر : اوده قادینك بدیعی فعالیت ساحه‌سنده حائز اولدیغی موقعدر . صورت عمومیه‌ده دینه‌بیلیر که برجمعیت داخلنده قادینك صنایع نفیسه‌نك هردرلو شکللرینه ، ادبیاته نسبتی نه‌قدر فضله ایسه او جمعیتده قادینلرك موقعی او درجه‌ده یوکسکدر . ابتدائی جمعیتلرده

زينت ارككلره خاص اولديغى ، قادينلرده زينت حداصغريده اولديغى كبى ادبياتك موضوعى ده يالخاصه شجاعت و جنكاورلك تظاهرلريدر. تزييناتك اركـكلردن قادينه انتقالى وعشقك ادبيات وكوزل صنعتلرده حائز اهميت برموضوع اولماسى تكامل محصوليدر . قادينلرك موقعى ده بو تكامل ايله متناسب اولارق تحولاته اوغرار. حتى عينى قومك مختلف اجتماعى طبقه‌لرنده صنعت ولوكس حياتنه اولان بو نسبت باشقه باشقه اولديغى تقديرده قادينلرك وضعيتنده فرقلر احداث ايله‌ديكى كورولور . مثلا اسكى انغلوساقسون جمعيتنده يوكسك ويا آشاغى صنفلر موضوع بحث اولديغنه كوره قادينلرك تماماً باشقه وضعيتلرده بولوندقلرى كورولور . لوردك قاريسى اك بويوك حرمته مظهردر ، سرايده‌كى اكلنجه‌لره رياست ايدن اودر ، زوجنك معيتنده كيلرى قبول ايدن ، اونلره هديه‌لر ويرن ، فضله غيرت كوسترمه‌لرى ايچون تشويقاتده بولونان اودر . كويلرده ايسه بالعكس ، آنغلو ساقسون قادينلرى اسكى عصرلرده سفيلانه برحيات سورمش كبى كوزوكويورلر . قرون وسطاده وقرون جديده‌ده غرب مملكتلرنده قادينك وضعيتنك يوكسلمه‌سنى موجب اولان مهم سبب بوفرقلرده تظاهر ايدر . قادين لوكس ، صنعت ، مخيله حياتنده كنديسنه خاص برموقعى اشغال ايله‌ديكندن فوق العاده تعظيم وحرمت موضوعى اولمشدر . بو حيات ايسه آنجق رفاهه مظهر محيطلرده انكشاف ايده‌بيلير . ايشته بوندن دولاييدركه قادينك حيثيتنك طانماسى دائما جمعيتلرك يوكسك صنفلرندن باشلامش وياواش ياواش ديكر طبقه‌لرده‌ده سرايت ايله‌مشدر.

ایکنجی قسمك اوچونجی بابی

# سیاسی اجتماعیات

## اون اوچونجی فصل

### سیاسی جمعیتلر ، نوعلری ، طرز تشکلی

**خلاصه :** سمیه‌لر کندیلرندن‌دها بویوك برسیاسی برلك اولان عشیرتك جزؤی اولارق کوزوکیورلر . سمیه هویت‌واوصاف اصلیه‌سنی محافظه ایله‌دکجه عشیرته‌اولان ارتباطی که‌وشه‌کدر . فقط سمیه تخلف ایتمکه باشلادیمی ، اوزمان کندندن دها بویوك اجتماعی هیئتلره اولان رابطه‌سی قوتلنمکه باشلار . فقط بویکی وضعیت‌ده اونك استحاله‌سنی موجب اولور .

سمیه‌نك استحاله‌سنی موجب اولان اك مهم عامللردن بری‌طوپراغه یرلشمه‌سی ، یعنی برکوی اولماسیدر . کویده آرتق وحدت اجتماعیه‌یی‌تشکیل ایدن توتم دکلدر ، بلکه طوپراقدر . اجتماعی تساندی قوتلندیرن دیکر برعامل‌ده حرب اولدیغی اونوتولمامليدر . زیرا بر رئیسه تابعیت انضباطك صیقی اولماسنی ، نفوسك چوقلغنی ایجاب ایتدیردیکی کبی اجتماعی هیئتلرده حرب ایله بویور . حربك یاننده تجارت مناسبتلری‌ده عشیرتلر آراسنده رابطه‌لر وجوده کتیرمش ویا موجود اولانلری قوتلندیرمش یعنی‌عشیرتلری « داغنیق ملت ) دوره‌سنه ایصال ایتمشدر . بوسویه‌یه ایریشمش اولان قوملر دینی ، عسکری ، تجاری مناسبتلری ایچون بر مرکزه محتاج اولدقلرندن « مدینه » لر وجوده کلیر .

ایمپراطورلقلر مدینه‌لرك فوقنده‌کلن سیاسی تکامل مرحله‌سنی‌تشکیل ایدرلر . بونلر اکثریا منحصراً عسکری واسطه‌لرله تأسس ایدرلر ، فقط ، برکره میدانه کلدکدن صوکرا ، موجودیتلرینی ادامه ایده‌بیلمك ایچون حاکمیتلری آلتنده بولنان قوملر آراسنده برحرث‌وحدتی وجوده کتیرمکه جهد ایدرلر ، لکن نهایةالامر انحلاله محکومدرلر . اونلرك یرینه‌قائم اولان یا دره بکلکدرکه اونده فردلر بر جمعیته دکل بلکه حاکم مطلق وصاحب مطلق اولان برفرده تابعدرلر ، یاخود شیمدی‌یه‌قدر تعداد ایله‌دکلریمزدن تماماً فرقلی برشکل سیاسی اولان ملتدر .

ابتدائی سمیه‌نك دینی، بیتی، اقتصادی اولدیغی درجه‌ده سیاسی برهیئت اولدیغنی اولجه ( دوقوزنجی فصلده ) کوردك . و سمیه‌دن اعتباراً عائله‌نك تکاملنی تدقیق ایله‌دك ( اوننجی و اون برنجی فصللر ). شیمدی‌ده عینی اجتماعی نوه‌دن اعتباراً سیاسی تکاملی تدقیق ایلیه‌جکز .

بو تدقیق ایکی نقطهٔ نظردن یاپیلابیلیر :

١ — سیاسی هیئتلرك آز چوق داغینیق ویا متکاثف ، بر ویا متعدد عشیرتدن ، مدینه‌دن ، ملتدن متشکل ، حدودلری دار ونفوسی آز، یاخود حدودلری کنیش و نفوسی چوق اولدیغنه باقیلیر ( فصل ١٣ و ١٤ ) .

٢ — سیاسی قوتك بر ویا متعدد أللرده ویاعمومه عائد اولماسنه، برملت افرادینك سیاناً ویا غیرمساوی برطرزده سیاسی‌حقلره مالك بولونماسنه‌کوره بر ایکنجی تصنیف ممکندر . ( فصل ١٦ و ١٧ )

بوایکی تصنیف آراسنده ارتباط نقطه‌لری مفقود دکلدر . مثلا سیاسی قوتك‌بعضی أللرده ، برشخصده، براجتماعی‌صنفده طوپلانماسی سیاسی‌فعالیتك دیکر فعالیتلردن آیرلماسی یعنی بر ایش بولومنك‌تأسسی دیمکدر . ایش‌بولومی ایسه ، اولجه کوردیکمز وجهله ، بالخاصه نفوسی آرتمش اولان جمعیتلرده تأسس ایده‌ر ( اوچونجی‌فصل ، صحیفه ٥٨ ) . کذ اواسع طوپراقلری وبول نفوسی اولان بویوك ایمپراطورلقلر حربله میدانه کلیر . حرب حالنك دائمی اولماسی ایسه سیاسی و عسکری‌قوتلرك برالده طوپلانماسنی انتاج ایدر .ایشته ایکی نقطهٔ نظر آراسنده‌کی بو ارتباطلردن دولاییدرکه تدقیقاتمز بزی بعضاً سیاسی جمعیتلرك اشکالنی تدقیق ایدرکن سیاسی حاکمیت ( حکمرانلق ) مسئله‌سنه‌ده تماس ایله‌مکه سوق ایده‌جکدر .

سمیه‌لرده مرکب زمره‌لر — کرك تاریخك ، کرك اتنوغرافیانك موجودیتندن بزی خبردار قیلدقلری سمیه‌لر دائما برعشیرتك پارچه‌سی اولارق کوزوکیورلر ( صحیفه ١٢٧ ـ ١٢٨ ). منفرداً ومستقلاً واراولدیغنی فرض ایده‌رك اوصاف عمومیه‌سنی اولجه مطالعه ایله‌دیکمز ابتدائی سمیه

( سورو Horde ) دن حال حاضرده مشاهده اولنان بر عشیرت منظومه‌سنه داخل سمیه‌یه انتقال ناصل وقوعه کلیور ؟

جواب اولارق شو فرضیه‌نك سردی ممکندر : سورو بویور ، افرادی چوغالیر ، عینی طوپراق اوزرنده بو قدر قالابالغك آو تدارك ایتمه‌سی وصورت عمومیه‌ده غدا تأمین ایله‌مسی ممکن اولاماز. اوزمان زمره ایکی‌یه بولونور، که بو حادثه‌یه اساساً انسانیتدن آشاغی اولان اشکال حیاتیه‌ده تصادف اولونمقده‌در. لکن انسان جمعیتنك بو انقسامی حیواناتده مشاهده ایدیله‌ین بر خصوصیتی حائزدر؛ بر حیوان سوروسی ایکی‌یه بولونه‌رك هر بر پارچاسی معکوس استقامتلرده دولاشمغه باشلار ، آز زمان صوکرا آرالرنده اسکیدن موجود اولان اتحاد تماماً اونوتولمش بولونور . انسانلر آراسنده ایسه تخطر قابلیتنك دها قوتلی ، اجتماعی میلانلرك دها شموللو اولماسی سایه‌سنده انقسامه رغماً اسکی بوتونك پارچالری تماسلرینی تکرارلامقدن خالی قالمازلر. اساساً بوکا سائق اولان ایکی سبب واردر : اولا دینی حیاتده‌کی اشتراك ، ثانیاً خارجدن قیز تدارك ایله‌مك لزومی .

ایستر بو عامللردن برینك تأثیر ایله‌مسیله ، ایستر دیکر بر سائقك نفوذی آلتنده اولارق عشیرتك تشکیل ایله‌دیکی بوتون ایچنه بر جزؤ شکلنده داخل اولان سمیه‌نك اونکله ارتباطی دائما عینی طرزده دکلدر .

۱ — آوسترالیاده کورولدیکی شکلده سمیه‌لرك عشیرته ارتباطی ضعیفدر. فردلرك حرکاتنه حاکم اولان ، اجتماعی بوتون اولان سمیه هنوز دینی، حقوق عائلوی الخ . . . مناسباتك ناظمی اولمق رولنی محافظه و ایفا ایلر . اساساً عشیرتده سمیه‌نوعندن ، یالکز دها بویوکجه بر هیئتدن عبارتدر: تخلف ایتمش عضولره مالك دکلدر، مثلا سیاسی فعالیت دیکر فعالیتلردن تفریق اولونارق عشیرته تخصیص ایدیلمه‌مشدر. فردلر کندیلرینی عشیرتدن اول سمیه‌یه منسوب اولاق حس ایدرلر ، عشیرتك فردلر اوزرینه تأثیری آنجق بعضی آیینلرده تجلی ایده‌بیلیر. و عشیرت بر وحدت اولارق ، یالکز او زمانلرده ادراك اولونور . بو صنف جمعیتلره دورقه‌یم « تخلف ایتمه‌مش سمیه‌لی قوملر » دیبور .

٢ — بونلرك فوقنده «تخلف ايتمش سميه‌لى قوملر» ى ذكر ايتمك لازمدر. بونلرده سميه‌لرك ايچنده و سميه‌لر آراسنده يڭى اجتماعى تشكللر كورولور ، دينى طريقتلر ، عسكر اوجاقلرى ، شامان زمره‌لرى پيدا اولور . شخصلر يكديكرينه مماثل و معادل دكلدرلر . دينى ، سحرى ، عسكرى ويا اقتصادى جهتلردن بعضيلرى ديكرلرينه تفوق ايده‌رلر . شمالى آمريقا يرليلرى بوكا مثالدر .

فقط تخلف ايتمه‌مش سميه‌لى جمعيتلردن تخلف ايتمش اولانلره دوغرو وقوعه كلن تكامل ايله برابر ديكر بر اهميتلى حادثه نظر دقتى جلب ايده‌ر . بوده طوپراغه يرلشمه واقعه‌سيدر ، كويك تشكيليدر .

**طوپراغه يرلشمه : كوى** ايلك انسان تجمعلرى طوپراق اوزرنده سيار بر حالده بولونيورلردى . واقعا بونك معناسى طوپراق ايله هيچ بر رابطه‌لرى يوقدى ديمك اولاماز . لكن بو رابطه‌لر دها زياده دينى ماهيتده‌درلر : آو منطقه‌لرينك تحديدى ، بعضى موقعلره ( قايالر، داغلر، نهرلر) اسرارانكيز خاصه‌لر عطف اولونماسى، مثلا بو موقعلرك اجدادك ارواحنه بر زيارتكاه اولديغنك قبول ايديلمه‌سى كبى سببلردن نشأت ايدرلر .

تكامل طوپراغه يرلشمك ايله باشلايور . بو يرلشمه‌نك هم دينى هم ده اقتصادى سببلرى واردر . بر طرفدن سميه‌نك مقدس اولان محلله مربوطيتى بونى تسهيل ايدر . سميه ، اورالرده ، سنه‌نك معين كونلرنده ، بالخاصه معشرى اولان دينى آيينلرك ( منسكلرك ) اجراسى ايچون طوپلانير . ديكر طرفدن زمره‌نك يمش وكوك طوپلاماسى وزراعتله غداسنك بر قسمنى تأمين ايله‌مسى سايه‌سنده كوچبه‌لك حالى ختام بولور . بونك ايچونده ينه بعضى موقعلرده يرلشمك لازمدر. بو واقعه حصوله كلديكى، اولجه تصوير ايله‌ديكمز سميه‌نك برلكى آرتق توتم اساسندن ياواش ياواش طوپراق اساسنه دوغرو قايمغه باشلار . زيرا طوپراغك انسانى كنديسنه باغلايان بيك درلو جاذبه‌سى واردر ، اودرجه‌ده‌كه اونك حياتنه ياواش ياواش حاكم اولور . عينى طوپراق

اوزرنده یاشایانلر آراسنده‌کی حیات مشارکتی سایه‌سنده یکی تعاون و تساند اعتیادلری پیدا اولور. اوصورتله‌که طوپراقده یرله‌شیلدیکی آندن اعتباراً سمیه، کندی موجودیتنی، آنجق « طوپراغك معین بر پارچه‌سنی اشغال ایدن افراد زمره‌سی » اولارق دویار ؛ یعنی سمیه ، معنای خاصیله، کوی اولور.

طوپراقده یرلشمه‌نك شایان دقت عواقبی واردر : طوپراق اساسنه مستند تجمعلرك اهمیتی چوغالدقجه توتم اساسنك اهمیتی ضعیفلار . بریسی ایلرله‌دکجه دیکری رجعت ایدر، بناءً علیه بوایکی نوع رابطهٔ اجتماعیه تکاملك باشقه باشقه و یکدیکرینی تعقیب ایدن صفحه‌لرینی ارائه ایدییور دیمکدر . طوپراغه مستند تشکیلاتك کیت کیده آرتان اهمیتی دینی اعتقادلرك تکاملنه‌ده یاردیم ایدر : توته‌ملر بعضی محللری قرارکاه اتخاذ ایتمش عد اولونورلر ، اجتماعی زمره‌لر نه درجه‌ده فضله استقراره و معین حدودلره مالك ایسه‌لر او نسبتده سهولتله تکاثف ایدرلر . جمعیتك برلشمش اولماسی توته‌مجیلکدن تعبد اجداده انتقالی قولایلاشدیرر . عینی زمانده بابا طرفندن نسب آنا طرفندن نسب یرینه طانمغه باشلار . نهایت صناعی بعضی هنرلرك (زراعتك، ملجألر انشاسنك) انکشافی‌ده برابرجه‌در .

**عشیرتلر ، عشیری جامعه‌لر، مدینه‌لر**

طوپراغه یرلشمکدن صوکره نظر دقته آلنماسی لازم‌کلن ایکنجی تکامل عاملی اجتماعی هیئتلرده « کثافتك » آرتماسیدر . اولجه‌ده سویله‌دیکمز وجهله سمیه ، عشیرتك بر جزؤی ، منقسم بولندیغی قطعه‌لردن بریدر. لکن سمیه‌ده اولجه قوتله‌مؤسس بولنان توتم اعتقادلری ضعیفلادقجه، عینی‌طوپراق اوزرنده مختلف توته‌ملی فردلرك ویا عائله و زمره‌لرك یکدیکریله اختلاطی آرتدقجه باشلانغیجده اولدقجه کوشه‌ك اولان عشیرت باغلری کیت کیده قوتله‌نیر. باخصوص‌که عینی‌زمانده عشیرت رئیسلری میدانه‌چیقاراق زمره‌نك حاکمیتنی تمرکز وتجسم ایتدیره‌کده باشلارلر .

بو تکاملی قولایلاشدیران عامللر میاننده حرب ویا آو فعالیتلرینی ذکر

ایده‌بیلیرز . فی‌الواقع حرب اجتماعی تساندی قوتلندیرر . آفریقاده جنکاور عشیرتلرك تجاوزلرینه معروض قالان اجتماعی هیئتلر، اونلره مقاومت ایده‌بیلمك ایچون عینی تشکیلاتی قبول وتطبیقه مجبور اولمشلردر . آوجیلق ایله اشتغالك ده بوکا مماثل نتیجه‌لری واردر: شمالی آمریقاده اوماها اسمنی طاشییان یرلیلر بالخاصه ماندا آویله تجنیرلر ، باشلیجه غدالری بو حیوانك أتیدر. اونلری آولایابیلمك ایچون ایسه بویوك سفر هیئتلری حالنده چالیشمالری لازمدر ، عینی زمانده حیوانی اکثریا پك اوزاقلره قدر تعقیب ایله‌مکه مجبور اولدقلرندن بوده عادتا برنوع مهاجرت واونك متوقف اولدیغی انضباط و تشکیلاتی تولید ایلر .

بو آندن اعتباراً وعینی سببلرك تحت تأثیرنده اولارق تکامل عینی استقامتده دوام ایلر . برطرفدن سیاسی تجمعلر کیت کیده کنیشله‌ر ، دیکر طرفدن اوزرنده یاشادقلری طوپراق ایله رابطه‌لری دها معین وصیقی اولور. عشیرتلر یکدیکریله مناسبت حالنه کیریشدکلرندن حدودلرینی دها قطعی اولارق تحدید ایله‌مکه، تجاوزلره قارشی اونلری مدافعه ایله‌مکه، مشترك مدافعه ایچون قلعه‌لر الخ . . کبی واسطه‌لر احداثنه واریرلر .

بو صورتله عشیرتلر یا کندیلکلرندن ، یامحاربه‌لر نتیجه‌سنده ، یاخود تجارت مناسبتلرینك تحت تأثیرنده اولارق ، یاخود ساده‌جه مشترك براصلدن نشأت ایله‌دکلرینه اعتقاد ایله‌دکلرندن دولایی جامعه‌لر، متحد هیئتلر تشکیل ایدرلر. آرتق منشأده کی توته‌ملی تشکیلاته عائد بوتون ایزلر یاواش یاواش زائل اولمشلردر بو عشیری هیئت متحده‌یه « داغینق ملت Nation diffuse » دنیلمشدر .

آفریقاده الیوم سودان وکینه‌ده، مدینه‌لر وجوده کلمه‌دن اول قرون قدیمه‌ده ایتالیاده ویونانده ، رومالیلرك فتحندن اول کالتلرده بو قبیلدن آز چوق مرکزیلشمش هیئت متحده‌لر موجود ایدی .

بو صره‌لرده ذکری لازم کلن دیکر سیاسی برحادثه مدینه‌لرك تشکلیدر . مدینه ماتحلالفیجنده عشیری دین آیینلرینه تخصیص ایدلمش بر اجتماع محلی ، تجاری معامله‌لر مرکزی ومشترك مدافعه تشکیلاتنه مساعد برموقعدر. ایشته بو وصفلری حائز بولنان مدینه سکنا محلی اولونجه « شهر » نامنی آلیر . هر

حالده مدینه شهردن فضله اهمیتلیدر . اونوعما بر پایتخدر ، حقیقی بر دولتدر؛ اجتماعی تکاملك بودوره‌سنه کوره مشترك حیاتك اداره‌سی ایچون لازمکلن اساسلی عضولری ( پازار ، معبد ، قلعه ) حاویدر . بوکا بناءً مدینه سیاسی جمعیتك وحدتنك تمثالیدر . مدنیت قدیمه‌ده یونانستانك ، سجیلیا وجنوبی ایتالیانك بوتون مستقل ( یعنی مستعمره اولمایان ) مدینه‌لری بو طرزده تشکل ایتمشلردر .

اساساً مدینه،باشلانغیجده، ضروری اولارق براقامت یری دکلدی. هنوز قیرلرده داغینق برحالده اقامت ایدن اهالی اورایه معین زمانلرده دینی آیینلرك، تجاری معامله‌لرك اجراسی، سیاسی ایشلرك رؤیتی( خلق مجلسلری ، انتخابات ) ایچون طوپلانیر ویا خارجدن برتهدید بلیریرسه مدافعه ایچون التجا ایدردی. بدایتده مدینه‌ده دائمی صورتده بولنانلر راهبلر، حاکملر، واصناف و صناعت اهلیدر . آنجه بیله اوزون مدت بوحالده بولونمشدر .

**ایمپراطورلقلر** بر چوق جمعیتلر واردرکه اولجه ذکر ایله‌دیکمز سیاسی تکامل مرحله‌لرینك هرهانکی برنده قالمشلردر . دیکرلری ایسه مختلف احوال وشرائطك تأثیری آلتنده باشقه باشقه استقامتلر تعقیب ایده‌رك سرپیلوب بویومشلردر . انکشافلرده‌کی بو تنوعی حصوله کتیره‌ن ، تاریخی عامللردر . بونلر اوقدر باشقه‌درکه اجتماعیات هپسنی برتك تکامل قانوننه ارجاع ایله‌مکده مشکلات چکر . بوندن دولایی سیاسی تکاملك الك یوکسك شکللرینك ضروری برقانونه تبعاً هریرده عینی طرزده وقوعه کلدیکنی وکله‌جکنی ادعا ایله‌مك افراطه قاپیلمق اولور .

بوقید احترازی وضع اولندقدن صوکره دینه بیلیرکه داغینق ملتلرله مدینه‌لرك داها اوته‌سنده کوزوکن سیاسی تکامل مرحله‌سی ایمپراطورلقلرك تشکلیدر . کرك داغینق برحالده بولنان ، کرك برمدینه‌ده سیاسی قوتی تعضو ایتدیرمش بولنان ملتلر نفوذلرینی وقدرتلرینی آرتدیرمغه چابالارلر . کنیشلمه حرکتنك باشلیجه واسطه‌سی حرب وفتحدر. اقتصادی مناسبتلردنده بویولده

استفاده اولونور . یوکسك بر حرثه مالك اولان بر جمعیت دها آشاغی بر سویه‌ده بولنان قومشولرینه کندی تفوقنی طانتدیرر . مثلا ملاد عیسادن اون بش عصر اول مصر بو وضعیتده بولونیوردی . دیکر جمعیتلر مستعمره‌لر (قولونیلر) تشکیل ایده‌رك انکشاف ایتمشلردر . مثلا بحرسفید حوضه‌سنده ، بوتون اسکی مدینه‌لر ( آتنه ، قورینت ، صور وبالآخره وندیك ) بو یولی تعقیب ایله‌مشلردر .

ایشته ایمپراطورلقلر بویله‌جه میدانه کلیرلر . اونلرك تأسسنی ممکن قیلان اکثریا عسکری واسطه‌لردر. عسکری تشکیلاتده قوتلی بر تمرکزك موجودیتنی استلزام ایدر. بو ایمپراطورلقلر آراسنده اجتماعیاتجینك نظر دقتنی جلب ایدنلر منحصراً مغلوب قوملری اسارت آلتنده طوتارق صویمقله تمیز ایدنلر دکلدر. بلکه عینی مرکزی قوتك حاکمیتنه تابع طوتدقلری مختلف قوملر آراسنده معین بر حرث انموذجنك تشکلنه وسیله احضار ایله‌مش اولانلردر. عثمان اوغوللری ایمپراطورلغی ناتمام بر طرزده بوکا موفق اولمشدی . تاریخ اوکا مماثل دیکر سلطنتلرده موجودیتنی قید ایدر، فقط بالخاصه روما ایمپراطورلغی اجتماعیاتجینك نظر دقتنی جلب ایدر : تابعیتی آلتنه آلدیغی قوملری یاواش یاواش معنوی حرثنه ایصیندیرماسی ، زمان ومکان ایله تحول ایدن مختلف عرفلرك وعادتلرك فوقنده، دها زیاده عقلی اساسلردن ملهم کوزوکن بر بنای حقوقی انشاسنه موفق اولماسی ، اونی، سیاسی تکاملك ایمپراطورلق مرحله‌سنك تام انموذجی اولارق بزه قبول ایتدیرر .

سییه‌لردن باشلایوب عشیرتلردن ، عشیرت تجمعلرندن ، مدینه‌لردن کچه‌رك ایمپراطورلغه واران سیاسی تکامل مطرد ، انقطاعسز کوزوکیور. اونی خلاصه ایله‌مك اچون دائما آرتان بر برلشمه وکنیشله‌مه جریانی اولدیغنی سویله‌مك کافیدر. لاکن تاریخ، یالکز سیاسی هیئتلرك بویویوب آرتدقلرینی قید ایتمز؛ اونده عکسی حادثه‌ده ، سیاسی انحلال حادثه‌سی‌ده مشهود اولور . بر سیاسی وحقوقی نظامه مالك اولارق تعضو ایله‌مش دولتلر ایچنده

بيله، كيت كيده آرتان تخلف يوزندن ويا ديكر سببلرله، محلى قوتلر پيدا اولمش، بونلر مركزى قوته عاصى بر طور طاقينمشلر واونى كنديلريله اويوشمغه مجبور قيلمشلردر. بالخاصه بويوك امپراطورلقلرك تشكلندن صوكرا، وسعتلرينه واحتوا ايله‌دكلرى عرقلرك تنوعنه بناءً بو سلطنتلر وحدتلرينى ونفوذلرينى ادامه ايله‌مكدن عاجز قالنجه، بو انحلال وتيره‌سى ميدانه چيقار. اكثريا بو انحلالى تسريع ايدن، يابانجى قوملرك استيلاسى ويا نفوذيدر. اوزمان اجتماعى رابطه‌لر ضعيفلار، سياسى باغلر تماماً باشقه برمنظره اكتساب ايلر. هراوفاق جماعت يا سچديكى ويا كرهاً قبولده مضطر قالديغى بر رئيسك اطرافنده طوپلانير، بو سياسى هرج ومرج آراسنده باشقالرينك ظلمنه قارشى بو رئيسك كنديني مدافعه ايليه‌جكى اميدنده‌در. مركزى قوهٔ سياسيه‌نك انحلالى بويله‌جه دره‌بكلك نهجنك انكشافنى انتاج ايلر. تاريخك هرصحيفه‌سنده بوكا عائد مثاللره تصادف ايلرز: بوتون قرون وسطاده غربى آوروپا دره‌بكلك نهجنه تابع ايدى، فاسده حالا موجود اولان بر نوع اسلام دره‌بكلكى واردر، ژاپونياده ١٨٦٧ تاريخنه قدر دره‌بكلك جارى ايدى. چينده دره‌بكلك نهجنك پس زنده عنصرلرى مشاهده اولونور. اوراده هرشهر بربكك واونك خادملرينك مقريدر. بكسز شهر يوقدر. شهرده اقامت ايدن بكك خادميدر.

دره‌بكلك نهجنك باشليجه وصفى بو نقطه‌ده‌در. حمايه‌يه محتاج اولان فردلر حاميلرينه شخصاً مربوطدرلر. حالبوكه كوزدن كچيرديكمز ديكر سياسى نهجلرده فردك جمعيته ارتباطى يا طوپراق يا دين يا حقوق نقطهٔ نظرندندر. دره‌بكلك نهجنده ايسه فرد بكك قوليدر، اوكا صداقت مطلقه ايله مكلفدر. ايشته دره‌بكلك تشكيلاتنك قرارسزلغنى موجب اولانده فرد ايله براجتماعى زمره آراسنده دكل فرد ايله فرد آراسنده (منحصراً عاجزى قوى‌يه اسير قيلان) برباغدن عبارت اولماسيدر.

اكر مختلف قطعه‌لرده ياشايان زمره‌لرى عينى قانون آلتنده برلشديرمكه

موفق اولان ، فقط عالمشمول بر اتساع ادعاسندن دولایی ماضیده پایدار اولماسی وحال حاضرده یکیدن تجلی ایله‌مسی امکانسز بولنان ایمپراطورلقلرك دائما درەبکلك انموذجنده تشکیلاته استحاله‌سی ضروری اولسه‌یدی انسانلغك سیاسی ساحه‌ده ارائه ایله‌دیکی تکاملك برافلاس ایله نتیجه‌لندیکنه حکم ایله‌مك لازم کلیردی . زیرا بدایتده سمیه‌نك کندی سینه‌سنده موجودیتنی حس ایله‌دیکی دینی قوتله برو عینی اولان سیاسی حاکمیت، انتهاده ضعیفی قوتلی‌یه زبون قیلان برتفوق اوزرینه مؤسس اولمق اقتضا ایدردی . لکن بونتیجه‌یی قبول ایله‌مکدن بزی قورتاران ، انسانلغك تاریخده دائما ابراز ایله‌دیکی مفکوروی تمایللری تطمین ایتمکه الویریشلی اولان بردیکر صورت تسویه‌نك موجود اولدیغنی کورولیور ، ایمپراطورلقلرك انحلالیله ویا بوانحلالدن میدانه کلن درەبکلك تشکیلاتنك قایناشماسیله‌یکی براجتماعی منظومه میدانه چیقیور : اوده «ملت»در.

# اوز دردنجی فصل

## ملت [١]

**خلاصه** : ملیتك اساسنده بریاشامق وبرابر باشامق اراده‌سی موجوددر . لکن بو اراده‌نك فلان ویافلان شکلده تجلیسنی ایجاب ایتدیرن قوت هانکیسیدر ؟

بوسؤاله جوابا انسانك مادی ومعنوی محیطنده مؤثر اولان بوتون عامللر تعداد ایدلمشدر . لکن هیچ بریسی مدقق برنظری تماماً تطمین ایله‌مز : ملت اصلا عرق رابطه‌سندن اکثریا طوپراق رابطه‌سندن عبارت دکلدر . خاندان ، لسان ، عنعنه ، حرث الخ ... ده ملی باغلری وجوده کتیره‌بیلیر . فقط بونلردن هرهانکی برینك مفقود اولماسی ممکن اولدیغنی ده مشاهده‌لر کوستریور . دیمك‌که ملیت مادی ویا معنوی طبیعتمزك جبراً بزه قبول ایتدیردیکی برنتیجه دکلدر . انسان اونی ارادی اولارق بنمسه‌یور . بونی اثبات ایدن‌ده هرملتك کندی لسانی ، سجیه‌سنی ، حرثنی حتی عرقنی واقعده اولدیغی کبی قبول ایتمه‌سی ، خاندانك ، عنعنه‌لرینك تضییقندن قورتولمغه ، خلاصه اجتماعی بنلکنی « انشا » ایتمکه چالیشماسیدر .

ملی باغ اولارق هانکی باغلرك قبول ایدلدیکنی دکل ملی باغلرك ( هرهانکی طبیعی معطادن عبارت اولورسه اولسون ) نه ایچون قبول ایدلدیکنی ونه‌دن اونلره تابعیتك بروظیفه‌عد اولوندیغی صورارسه‌ق مسئله‌نك حلی دها قولای کوزوکویور . طبیعی باغلره ، دنیوی علاقه اهمیت ویرمك لزومی حس ایدیله‌ین یرلرده ملیت حسنه‌ده تصادف اولونماز . بالعکس ملیت حسنك بلیردیکی هریرده دنیا حیاتنك انسان ایچون حقیقی حیات اولدیغی ، حریتك طبیعتی نفسمزده ازه‌رك ویاهیچ اولمازسه اهمال ایده‌رك دکل بلکه طبیعتك قانونلرینه تبعیت ایده‌رك ، طبیعتك انسانلر آراسنده چیزمش بولندیغی مادی ومعنوی تساند باغلرینی قوپارمق شویله دورسون اصلاح وتقویه ایلیه‌رك الده ایدیله‌بیله‌جکی قناعتی بلیرمشدر . او حالده ملیت مفکوره‌سی انسانلرك آزادقلری کمال وحریتك بو عالمده تحققنی ایسته‌ملریله

[١] بوفصل ایچون صورت عمومیه‌ده مراجعت ایدلمك اوزره « ملیت نظریه‌لری وملی حیات » عنوانلی اثریمزی خاطرلاتمغه اجتسار ایدیورز .

وبو آرزوبی شعورله ادراك ایدن جمیتلرده میدانه کلیر . ملیت باغلری‌ده بوغایه‌نك تحققنی تأمین ایده‌جك اولان طبیعی تساند رابطه‌لریدر .

**ملت وفردی اراده** بر ملتی نه زمان موجود عد ایده‌رز ؟ تجربه‌مزه باقالم : برطوپراق اوزرنده ساکن برزمره‌نك افرادی کندیلرینه یابانجی صایدقلری کیمسه‌لرله بر اداره آلتنده ویا او کیمسه‌لرك سیاسی ولایتی آلتنده‌یاشامق ایسته‌مزلرسه اونلرده ملیت‌حسی اویانمشدر عد اولونور. مثلا آرناوودلر ویا سوریه‌لیلر استانبولده‌کی خلیفه‌نك ، ایرلاندالیلر لوندره‌ده‌کی قرالك کوندردیکی مأمورلرك اداره‌سنه تابع اولمق ایسته‌مزلرسه او زمان آرناوود حس ملیسندن ، عرب حس ملیسندن ، ایرلاندالینك حس ملیسندن بحث اولونور. اوحالده شوابتدائی تعریفی وضع ایده‌بیلیرز : برملت برابر یاشامق ایسته‌ین وباشقه‌لریله برابر یاشامق ویا باشقه‌لرینه تابع اولمق ایسته‌مه‌ین افرادك هیئت مجموعه‌سیدر . بو تعریف شبهه یوق‌که چوق مبهم وعمومیدر . بناءً‌علیه اونی توضیح ایله‌مکه چالیشاجغز ، لکن شونقطه‌یی قید ایده‌بیلیرز : ملتك اساسنده بر اراده ، بر « برابر یاشامق اراده‌سی » واردر . بواراده‌یه رعایت ایله‌مك بین‌الملل اخلاق ایجاباتندن عد اولونیور .

بوندن دولاییدرکه حرب عمومینك ختامنده ملتلرك سیاسی حدودلرینی تعیین ایله‌مك لازم‌کلدیکی وقت اکثریا رأی عامه مراجعت اولندی : سیله‌ز-یالی‌یه ، شلزویغلی‌یه ، قلاغنفورتلی‌یه الخ . . . هانکی سیاسی جامعه داخلنده یاشامق ایسته‌دیکی صورولدی .

ینه بوندن دولایی، موصل مسئله‌سی مناقشه اولندیغی زمان جمعیت اقوام مجلسنده ساده‌جه « موصللیلرك آرزوسنی صورك ! » دیی‌ین طرف قوتك دکلسه بیله حقك کندی جهتنده اولدیغندن ، بوکونکی انسانلغك الك یوکسك سیاسی مفکوره‌سنك کندیسی طرفندن مدافعه ایدلدیکندن امین ومفتخر بولونیوردی .

اوحالده ایکی سؤال قارشیسنده‌یز : برملت حالنده یاشامق ایسته‌دکارینی

سویله‌ین انسانلرك بو آرزولرینی الهام ایدن واقعه‌لر هانكیلریدر؟ نه‌دن بونلرك اوكنده اكیلمك واجبدر، نه‌دن ملی حیات بر مفكوره اولویور و اونك تحققنه چالیشمق بر وظیفه عد اولونیور ؟

## ١ — واقعه اولارق ملت

### اولا : طبیعی واقعه‌لر : عرق و طوپراق

بر ملتك فردلرینی بربرلرینه زنجیرله‌ین باغك عینی عرقه منسوب اولمقدن نشأت ایله‌دیكی رأینده اولانلر واردر. حتی اكثریت بو تلقی‌یه پك متمایلدر. انكلیزی، آلمانی، یهودی‌یی، بولغاری الخ دیكر ملت افرادندن تمییز ایدن جهت بالخاصه جسمانی وصفلردر، مثلا سیمانك خصوصیتیدر ظن اولونور. اساساً عالملر نظرنده‌ده عرقلری یكدیكرندن آییران فرقلر انسان قافالرینك شكلی ( اوزون ویا یاصی اولماسی ) صاچلرك رنكی، كوزلرك رنكی كبی وصفلردر.

لكن ملتی عینی عرق انموذجنه منسوب افراددن عبارت صایمق یاكلشدر. زیرا :

« آوروپاده هیچ برملت، بو انموذجلردن یالكز برینی محتوی دكلدر. هرملتك ایچنده، مختلف نسبتلرده اولمق اوزره بو اوچ عرقه منسوب فردلر موجوددر. حتی، عینی عائله ایچنده بر قارده‌ش اوزون قافالی قومرال، دیكرلری اوزون قافالی اسمر و یاصی قافالی اولابیلیرلر. »

( ضیا كوك آلپ، تورجیلكك اساسلری، صحیفه ١٥ )

اساساً قبل التاریخه عائد تدقیقلر كوستریبور كه الك اسكی زمانلرده بیله مهاجرتلر، تجارت مناسبتلری، محاربه‌لر الخ.. كبی وسیله‌لرله انسان عرقلری یكدیكرینه قاریشمش بولونیوردی. مدنی ملتلرده « خالص عرقك » معدومیتی اولویتله بدیهی اولمازمی ؟

عجبا محیط جوغرافی، ملیتك پره‌نسیپی (مبدأی) اولارق، عرقدن دها

دوغرو بر اساسی تشکیل ایدر؟ فرد بشرك هویتی وحدودی هرشیدن اول بدنیله تعین ایتمزمی؟ نه‌دن‌ملی فردیت‌ده طبیعتك اوکا کوره بیچمش اولدیغی بر بدن دیمك اولان جوغرافی منطقه ایله تعین ایتمه‌سین ؟ بر معین طوپراق جسامتیله ، خصوصیتلریله ، عارضه‌لریله ، محصوللریله بوتون برخلقك معیشتنی تأمین ایدر . اون سکزنجی عصر فرانسز محررلرندن مونته‌سکیو اقلیم ایله سیاسی قانونلرو مؤسسه‌لر آراسنده تابعیت رابطه‌لری موجود فرض‌ایدردی. ( روح‌القوانین ترجمه‌سی ، برنجی جلد صحیفه ٢٥٨ ، ٢٧١-٢٧٢ ) . آلمان جوغرافیا عالمی راتسه‌ل کبی متفکرلرده صورت عمومیه‌ده طبیعت‌وطوپراغك انسان وجمعیت اوزرینه تأثیرنده اصرار ایله‌مشلردر. اساساً انسانك اوستنده یاشادیغی طوپراغه آز چوق تابع بولندیغی‌ده انکار قبول ایتمز بر کیفیتدر .

لکن یالکز جوغرافی عنصری نظر دقته آلارق ملتلر آراسنده‌کی فرقی ایضاحه قالقیشنجه مشکلاته معروض بولونیورز: عینی طوپراق‌اوزرنده یکدیکرندن تماماً فرقلی هیئات سیاسیه‌نك، ملتلرك یاشامش اولدقلرینی تاریخ بزه کوسترمه‌یورمی ؟ حتی انسانلر آراسنده بعض منطقه‌لرده هردرلو مناسبتی کسه‌رك اونلری باشقه باشقه سیاسی جمعیتلره بولمك ایسته‌یورمش کبی طبیعتك وضع ایله‌دیکی « طبیعی حدودلر » بیله اهمیتی حائز دکلدر . مثلا دکزلر ، نهرلر انسانلری بربرندن آییرماز . بالعکس تماسی قولایلاشدیرر ، تجارت مناسبتلرینك آرتماسنه، بالنتیجه، اولجه‌اقتصادی اجتماعیاتده کوردیکمز وجهله، ملتلر آراسنده عرفلرك ، حقوقك ، تصورات و تمایلاتك مشابه اولماسنه وسیله احضار ایدر . داغلر بیله حائز تأثیر اولمایابیلیر . بوکا مقابل طبیعتك حدود وضع ایتمه‌دیکی یرلرده بر تك ملت دکل باشقه باشقه ملتلر میدانه کلمشدر .

« اسپانیا و پورتکیز . . بو خصوصده بارز مثاللردر . اسویچره قانونلرندن « تهسه‌ن Tessin » سه‌ن‌غوتار سلسلهٔ مرتفعه‌سی ایله آیریلمش اولمغله برابر هلوه‌چیا ملتنك بر جزؤتامیدر » .

( دوکی ، حقوق اساسیه ترجمه‌سی ، ایکنجی جلد ، صحیفه ٧ )

دیمك كه نه عرق نه ده طوپراق ملتك برلكنی وجوده كتیرن اساسلی عامل دكلدر. برملت حالده برابر یاشامق ایسته ین انسانلر بو آرزولرینی افاده ایله‌دكاری وقت عضوی ویا جوغرافی بر ضرورتك اسیری اولارق حركت ایتمه‌یورلر . عجبا اونلری اجبار ایدن معنوی ماهیتده عامللر وارمیدر ؟

## ثانیاً : تاریخی واقعه‌لر :

شبهه یوقدركه بونلر اجتماعیاتجی نظرنده بر ملتك افرادنده‌كی وحدت آرزوسنك ایضاحی ایچون جوغرافی واقعه‌لردن چوق فضله اهمیتی حائزدرلر.

« بشریت ، ذی‌حیات اولانلردن زیاده موتالردن تشكل ایتمشدر . زمانمزده كوردیكمز انسانلر بولوكه میلیاری متجاوز اولسون اعماق بی‌نهایهٔ ماضیه‌دن قوپوب كلن انسال متوالیه‌دن متشكل كتلهٔ معظمهٔ انسانیه مثابه‌سنده‌در . بشریتك بر قسمی اولان ملتلر ایچونده عینی مطالعه وارددر .... آمال و احتیاجاتده اشتراك ، عینی بر وطنی مدافعه ایتمك هوسی ، ابا و اجداددن قالمش حسیات و خاطرات افكارك محافظه‌سی واعصار ماضیه بقایاسی اولان خزائن فكریه ومادیه‌نك صیانتی لزومی ودها بونك كبی مؤثرات برملتده وحدت و مجانستی یوماً فیوماً تزیید ایدر . »
( اسماعیل حق ، حقوق اساسیه ، ایكنجی طبع ، صحیفه ١٧١ )

بو اصیل حسلری بزده «وطن» تصورینه باغلایان، «وطنمزی سویورز» دیدیكمز وقت اكثریا مبهم اولارق تصور ایله‌دیكمز وبرسوق طبیعی قبیلندن الجا آتنه اتباع ایله‌دیكمز سائقلری قدرتله افاده ایدن نامق كمال‌در .

وطن اویله برغالبك شمشیری ویا بر كاتبك قلمیله چیزیلن موهوم خطلردن عبارت دكل ، ملت ، حریت ، منفعت ، اخوت ، تصرف ، حاكمیت ، اجداده حرمت ، عائله‌یه محبت ، یاد شبابت كبی بر چوق حسیات علویه‌نك اجتماعندن حاصل اولمش بر فكر مقدسدر . ( نامق كمال ، مقالات سیاسیه وادبیه ، صحیفه ٣٢٢ )

ملتك بوتاریخی عامللرك محصولی اولدیغنی واساساً تاریخده برآن اشغال ایله‌دیكنی كیم انكار ایده‌بیلیر ؟ فقط بوراده‌ده مبالغه‌دن قاچینمق لازم : هر تاریخی واقعه ملیتك تشكلنده عینی اهمیتی حائزمیدر ؟

بر مملكتده بر خاندانك عصرلرجه دوام ایدن سلطنتی برتاریخی واقعه ، اهمیتلی بر عنعنه تشكیل ایدر و بویله بر خاندان اطرافنده طوپلانارق ملی

وحدتلرینی ادراك ایله‌مش اولان جمعیتلر شبهه‌سز واردر . پروسیانك اولا، آلمانیانك مؤخراً وحدتنك وجوده کلمه‌سنده هوهنزوللرن خاندانك اوینادیغی رول دائما کوزه چارپار . ایتالیا صاووا خاندانیله برابر اون عصرلق خیالنی تحقق ایتدیردی . پورتکیز ملی استقلالنی برخاندان ایله تأمین ایلدی . لکن قاتالونیا خاندانسز اولدیغی کبی ملی استقلالدن‌ده محرومدر . فقط ملتك عینی فکری مصرانه تعقیب ایله‌ین بر حکمدار خاندانیله تشکل ایده‌بیله‌جکنی ضروری بر قانون اجتماعی عد ایله‌مك ممکن دکلدر . چونکه بر چوق ملتلر واردرکه ــ و بونلره پك یاقینمزدن مثاللرده بولابیلیرز ــ خاندانلره رغماً و اونلرله مجادله ایده‌رك میدانه کلمشلردر . هابسبوغ خاندانك عصردیده موجودیتی آوستریاده‌کی قوملری هیچ بر زمان بر تك ملت حالنه افراغ ایده‌مه‌مشدر . ایتالیانك ملی وحدت ایچون عصرلرجه بکله‌مش اولماسی بر قرال‌خاندانی بولامادیغندن دکل، بلکه قراللغه کچمك ادعاسنده اولان برچوق خاندانه مالك بولونمش اولماسندندر . اون دوقوزنجی عصرك تاریخی تدقیق اولونورسه ملیتپرورلکك چوق دفعه خاندان علیهدارلغی ، اختلالجیلك وحریتپرورلك ایله ال اله یورودیکی کورولور .

دین‌ده برتاریخی واقعه‌در ، اوده بعضاً ملی تعضولره استنادکاه خدمتنی کورمشدر . مثلا لهستانده ، ایرلانداده قاتولیك کلیساسی ملی مجاهده‌لره یاردیمجی اولمشدر . بولغارلر ملی استقلاللرینی تأمینه چالیشیرکن کلیسااستقلالنی ایلك هدف اتخاذ ایله‌مشلردر. کذا عثمان اوغللری سلطنتنه تابع خرستیانلرك هرملی قیامی دائما دینی بر عصیان شکلنده اورتایه چیقمشدر .

لکن بویوك دینلر ، مختلف ملتلرك افرادینی‌شامل اولمق اعتباریله، نوعما ملتلرك فوقنده کوزوکدکلرندن اونلرك ممثللری چوق دفعه ملی جریانلره بیکانه قالمش و حتی مخالفت بیله کوسترمشدرلر . ١٨٤٩ ده ویانه‌ده طوپلانان بر رهبان قونفرانسی ملیتپرورلکك خرستیانلغه مخالف اولدیغنی سویله‌مشدر . ١٨١٥ ده کلیسا فرانسه‌نك یابانجیلر طرفندن استیلا ایدلمسنه ممنون اولمشدر.

بو اوزاق مثاللره یاقین تاریخدن و یاقینمزده کچمش دیکر ألیم وقعه‌لری علاوه ایله‌مك نه‌قادار قولایدر !

یا لسـان ، بوتون حرثمزك ناقلی اولان لسـان ؟ ملتك قلبنك و ذهننك آیینه‌سی، علامت ممیزه‌سی دکلیدر ؟ براجتماعیاتجی ایچون لسانك ملی‌حیاتده‌کی اهمیتنی انکار ایله‌مك نه قدر امکانسزسه او اهمیتی بلا قید وشرط تصـدیق ایله‌مك‌ده او درجه ممتنعدر . لسان وحدتنه رغماً آیری اولان ملتلر یوقمیدر؟ اسپانیا وجنوبی آمریقا حکومتلری ، بره‌زیلیا وپورتکیز ، انکلتره و آمریقا الخ . . . بول بول ذ کر اولونابیلیر .

دیکر طرفدن لسـان فرقلری ملیت برلکنه مانع دکلدر ، ا کر مانع اولسه‌یدی کریددن‌کلن وروججه قونوشان یاخودبولغارستانده‌بولغارجه قونوشان بعضی تورکاری یونانلی ویا بولغار صایمق، یاخود اسویچره‌ده او چ‌لسانه مقابل او چ ملت اولمق لازمکایردی . شبهه یوق‌که ملی برلکك تمـام اولماسی ایچون لسان برلکی‌ده لازمدر. لا کن‌بوبرلك چوق‌دفعه ملتك تشکلندن اول وتشکلنی موجب اولان سبب دکل ، بلکه صوکرادن تحققنه چالیشیلان برغایه‌در .

نهایت ، اولکی فکرلردن تماماً فرقلی اولارق ملیتك اقتصادی تکاملك، صنایعك انکشافنك محصولی اولدیغی ، بالخاصه سوسیالیستلر طرفندن درمیان ایدلمشدر . بو نقطهٔ‌نظره کوره صنایع اربابی بر قصبه‌نك و یا محدودمنطقه‌نك احتیاجندن فضله معمولاتده بولندیمی ، فضله مالنی صاتابیلمك ایچون بر مانع تشکیل‌ایده‌ن کومروکلرك الغاسنی، کومروکلرك الغاسی‌ایچون سیاسی وحدتی ایستر وبونی تأمین ایتمك اوزره مختلف اداره‌لر آلتنده بولنان خلقك برلسان ایله قونوشماسی ، بر حرث و عنعنه‌یه مالك اولماسی مکمل برآلتدر . آلمـان سیاسی وحدتندن اول کومروك وحدتی وجوده کلمشـدر . لکن مملکتمزك مثالی اقتصاد ایله ملیت آراسنده وضع اولونمق ایسته‌نیلن علت ـ اثراصنافتنی تکذیبه کافیدر. بزده‌ملیت حسی‌صنایعك انکشافندن‌صوکرا میدانه‌چیقمادی، بالعکس ملیت جریانی کوزوکدکدن و مظفر اولدقدن صوکرادرکه صـنایعك انکشافنه اهمیت ویرلمکه باشلاندی .

کورولویورکه ملتك واقعه‌لره استناداً و تبعاً تشـکلنی بر ضروری قانون ایله افاده ایله‌مك ممکن اولمایور . گاه‌لسان ، گاه‌طوپراق ، گاه تاریخی خاطره‌لر و مشترك عنعنوی مؤسسه‌لر ، بعضاً ده بر خاندانك دواملی تأثیری بعضاً بو عامللرك برقاچی ویا هپسی بردن بر ملتك وحدتی وجوده کتیرییور . یوقسه تاریخك فلان ویا فلان آننده بر واقعه اولارق تظاهر ایدن ملتلر دائما عینی عاملك، عینی تاریخی،اجتماعی‌ویا طبیعی قوتك محصولی اولارق‌میدانه‌چیقمایور. اساساً بویله اولسه‌یدی، دائما عینی اساسدن چیقاکان ملی‌هیئتلرك یکدیکرینه مشابه‌بولونماسی، بناءً علیه آرالرنده فرقلرك موجود اولماماسی لازم‌کلزمیدی؟ ایمدی بو فرقلر موجوددر . و ملتك فردیتنی وجوده کتیرن و دیکرلرندن آییرد ایدلمه‌سنی تأمین ایدن‌ده اونلردر . ناصل‌که بر ذی‌حیاتك تولد ایله‌مسی ایچون‌ده بعضی عضوی شرائط واردر، فقط اوشرائط دائماعینی اولمادیغندن یاشایان موجودات آره‌سنده‌ده فرقلر واردر . ملتلر ایچون‌ده بویله‌در . زیرا اونلرده یاشـایان ، دها فضله یاشامق ایسـته‌ین موجودلردر ، لکن ناصل یاشامق ونه ایچون یاشامق ؟ ایشته بو سؤالك جوابی ملی رابطه‌لره تابعیتك بر اجتماعی وظیفه ، اونلرك اکمال و تقویه‌سنك بر بشری مفکوره اولماسنی ایضاح ایده‌جکدر .

## ۲ . مفکوره اولرق ملت

واقعه اولارق هرملت سـاده مادی طبیعتك دکلسـه بیله هیچ اولمازسه تاریخی عامللرك، اکثریا تصـادفی برمحصله‌سـندن عبارت . بو تاریخی عامللر لسان کبی ، سیاسی تشکیلات وحقوق‌کبی ، عنعنه کبی مستقر شکللرا کتساب ایله‌مش اولدقلرندن اونلره‌ده «معنوی طبیعت» دییه‌بیلیرز. بو صورتله ملت قسماً مادی‌طبیعتك تأثیرینه‌تابع، قسماً ده‌تاریخك آقینتیسنده‌طوپلانوب‌شکل اکتساب ایدن معنوی مؤسسه‌لرك‌مجموعندن‌عبارت کوزوکویور. لکن بونلرك‌هیچ بری

منحصراً حاکم اولمادیغی کبی صـورت مطلقه لازمده دکل . داها فضـله‌سی وار : ملی هیئتلر کرك مادی و کرك معنوی طبیعتلرینی اولدیغی کبی قبول ایتمه‌یورلر، بلکه متمادی برسعی ایله اونی یونتمق ، تصحیح ایتمك ، قوللانیشلی بر آلت ماهیتنه افراغ ایله‌مکله مشغولدرلر : تاریخده‌کی مختلف تماسلر هرملتك لساننه برچوق یابانجی کلمه‌لر ، قاعده‌لر صوقمشدر ، ملیتپرورلر بونلرك هپسنی طرد ایتمك وملی لسانی برتك مبدأدن فیشقیرمش کبی موزون وآهنکدار بر قالبه صوقمق ایسترلر. حقوق مؤسسه‌لرینی جمعیتلر یکدیکرندن استعاره ایله‌ر، فقط هرملتك کندی « یاساسندن وتوره‌سندن » طبیعی بر تکامل ایله چیقان قانونلره مالك اولماسی لازم کلدیکی ملیتجیلرك دائمی مدعاسـیدر . ادبیات وصنایع نفیسه‌ده،علی العموم ذوق مسئله‌لرنده‌ده یابانجی حرثلرك متمادی تجاوزلرندن، صیزینتیلرندن قورتولمق هوسی بلیرر ؛ آنجق ملی بنلکی سزمش اولان صنعتکارك حقیقی کوزللکی یاراتمش اولدیغی قبول اولونور ؛ حتی مادی طبیعت بیله ملی جریانلرك عکس العمله معروضدر . جوغرافی حدودلر ، طبیعی حدودلر تصحیح ایدلمك، ملی اولکه‌نك برلکی موجود دکلسه‌بیله یاراتیلمق ایسته‌نیلیر. ملی عرقی قورومق ایسته‌ینلر « Eugénique ئوژه‌نیك [١] » علمندن استعانه ایده‌رلر .

ملتك بو «کندی اوزرنده چالیشماسی» نه‌دن ؟ نه‌دن میلیونلرجه انسانلردن مرکب هیئتلر بوطبیعت باغلرینی ، عرقی ، طوپراغی، لسانی ، سیاسی وحقوقی تشکیلاتی الخ . . . دوزلتمکه ، تصحیح ایتمکه ، حتی ییقوب یکی باشدن قورمغه قالقیشمش وبونلرك هپسنی ممکن قیلمق ایچون اقتصادی فعالیته اعظمی انکشاف ویرمشلردر ؟ جوابنی درحال ویره‌لم :

کرك مادی طبیعتمزك ، کرك تاریخك بیریکینتیلرندن مرکب معنوی طبیعتمزك انسانیتك هدفی کوزوکن حریته ایریشمك ایچون برواسطه اولابیله‌جکنه قانع بولوندقلرندن . بوقناعتك موجود اولمادیغی ، بالعکس طبیعته مربوطیتك انسانی حریته سوق ایله‌مك ایچون بر واسـطه دکل بلکه روحی اسـارتده

[١] برعرقك فطری اوصافنی اصلاح ایدن تأثیرلردن باحث علم

طوتان بر زنجیر عد اولندیغی هریرده ملت و وطن حسلری یا معدومدر ، یاخود سونوکدر .

مثالمی ایستهیورسکز ؟ هندستانی کوز اوکنه کتیریکز . هندیلرده ، هیچ اولمازسه آوروپا مدنیتیله تماسه کلهدن اول ، ملیت دویغوسنك مفقود بولوندیغی مشهوردر . فقط اوراده تعلیم ایدیلن حکمت حیاتده بو دنیادن فراغتی ، طبیعته یابانجی نظرله باقمغی ویالکز اولومه کندینی وقف و تخصیص ایلهمکی امر ایدر . هند فلسفهسنه کوره :

« روح جسمانی عالمه کندی صوچی یوزندن کیرر ومختلف اشکال آلتندهدولاشیر ، دورر . تا که بوطوپراق اوزرندهکی هجرتلرله ( تناسخلرله ) کندینی تطمین ایدهمیهجکنی تقدیر ایدهر وجوهر صافنی تکرا الده ایلهمکه باشلار . اك یوکسك نهائی غایه ؛ بوتون جسمانیتدن معرا اولارق نیروانایه یعنی محو وانسلاخه وارمقدر . » ( فلسفه تاریخی ، قارهل فورلهندهر ترجمهسی ، برنجی جلد ، صحیفه ١٦ )

حتی اسلام متفکرلرنده بیله بوتلقیلر مشهوددر :

« وطن حقیقتده جان طرفندهدر وجانك توطن ومقامی عالم حقیقتدر ، جان بوعالم صورتده دکلدر. بوعالم صورتده جان برقاچکون غریب ومهماندر . **اکروطن حقیقی ایسترسك ، نهرك اول برکنارینه کچ ، یعنی دنیالی قویوب عقبی جانبنه کیت !** وصورتی ترك ایدوب معنی عالمنه سیرایت! ( انقروی ، مثنوی شرحی ، دردنجی جلد ، صحیفه ٢٥٣ )

بوکا مقابل ملیت حسنك اویاندیغی هریرده ، بودنیا حیاتنك کندینه خاص برکوزهللکله ممتاز وقیمته مالك اولدیغی ، انسانك علم سایهسنده حریتنی تأمین ایلهمکله یعنی طبیعتك قانونلرینی کشف ایدهرك ، اوقانونلره تبعیت ایدوب اونلری کندی مفکورهسی خدمتنه واسطه قیلارق چالیشمقله موظف اولدیغی قناعتی عینی زمانده بلیرمشدر .

قرون جدیدهده ملیت تحسرینی بوتون آوروپا قطعهسنده ایلك حس وافاده ایدنلر ایتالیانلردر . ماکیاوهللی بویوك بر وطنپروردر ، ایتالیان برلکنی اوزلهر ، فقط انسانك طبیعت اوزرینه حاکمیتنی تأمین ایدهن معاصر

علمده ایلك آدیملرینی ایتالیاده غالیله‌ئی ایله برابر آتمشدر ؛ عینی زمانده ایلك دفعه ایتالیاده میدانه چیقان رونه‌سانس مدنیتی قرون وسطانك زهدمفکوره‌سنه، دنیا دوشمانلغنه ، انسانك جسمانیتنی اهمال وامحا ایتمه‌سی لازم کلدیکی ادعاسنه قارشی ایلك مخالفتی کوسترمشدر.

انکلتره ملی وحدتی الیزابت دورنده ادراك ایله‌مشدر. عینی دورده یتیشه‌ن وعصرینك بحق ممثلی اولان باقون بشر ایچون بر غایه طانیر :

کائناته حاکم اولارق حریتنی تأمین ایله‌مك . فقط بونك ایچونده طبیعت قانونلرینی طانیمه‌نك واونلره اطاعت ایله‌مه‌نك شرط اولدیغنی سویلر .

آلمانیاده ، ناپولیون استیلاسی زماننده ملیت حسنی آتشله‌ندیره‌ن فیلسوف فیخته « آلمان ملتنه نطقلر » نده دیرکه :

« سمایی طوپراقده بولمق ، هرکونکی ایشنه ابدی‌الدوام اولان جوهری دوکمك، لایموت اولانی زمان ایچنده دیکمك وبویوتمك ـ وبونی‌ده آکلاشیلماز برطرزده ، اولومه محکوم اولان کوزلرك نفوذ ایله‌مسی محال برفرجه‌دن ابدیته اتصال پیدا ایده‌رك دکل ، بلکه فانی کوزلرك بیله کوره‌بیله‌جکی برطرزده یاپمق ـ انسانك طبیعی وآنجق حقیقی اضطرار حالنده ترکی جائز اولان میلیدر .. محسوس ومرئی اولان حیاتی‌دکل، غیرمحسوس وغیرمرئی اولان حیاتی ابدی عد ایدن کیمسه برسمایه ( برعقبایه)، اوراده وطنه مالك اولابیلیر ، فقط بوراده وطندن محرومدر . »

کورولویورکه انسانلرك طبیعتدن، دنیادن یوزچویرمکی مفکوره اولارق قبول ایله‌دکاری محیطلرده ملیت ووطن تلقیسی یوق کبیدر ؛ بالعکس بو تلقینك قوت پیدا ایله‌دیکی هریرده‌ده انسانك وظیفه‌سنك طبیعته حاکم اولارق قوتی تأمین ایله‌مك اولدیغی قناعتی موجوددر . وبو حاکمیتك‌ده طبیعتك قانونلرینی طانیمق ، اونلرك مطرد تأثیرلرینی کندی لهمزه نتیجه‌لندیرمکدن باشقا صورتله اولامیه‌جغی قبول اولونور. دیمك‌که برباقیشدن ملیته طبیعتك انسانلر آراسنده تأسیس ایله‌دیکی وبونك ایچون بعضاً طوپراق دها صیق اوله‌رق لسان ، حرث وعنعنه الخ ... رابطه‌لرینی وسیله اتخاذ ایله‌دیکی برباغ دییه‌بیلیرز . بو اعتبارله ملیت برواقعه‌در ، بر معطادر . فقط

ملیتپرورلك برمفکورەدر: ملتك عرق ، لسان ، سجیه ، سیاسی تشکیلات، صورت عمومیەدە مدنیت جهتندن دها منتظم ، دها آهنکدار بربنیەیه مالك اولماسنی استهداف ایدر ؛ بناءً علیه بواعتبارلەدە ملت برواقعه اولارق معطا دکل ، بلکه برارادە محصولی اولارق « منشا » در، طبیعتك کور قانونلرینك بزە زورله قبول ایتدیردیکی بر زنجیر دکل بلکه اك صمیمی دیلەکمزدر . اوحالدە فردلرك جمعیتی ارادەلریله قورمش اولدقلری ادعاسی صورت عمومیەدە جمعیت بشریەنك منشأنی ایضاح ایچون ایلری سورولدیکی تقدیردە یا کلشدر، فقط ملی حیاته تطبیق اولونورسه مهم بر حقیقت حصەسی احتوا ایدر : ملت برطبیعی عضویتدر ، لکن هر آن فعالیتمزك تکمل ایتمەسنه باعث اولدیغی وبناءً علیه ارادەمزك موضوعی بولندیغی جهتله صانکه برعقد اجتماعی ایله ادامهٔ موجودیت ایدن برعضویتدر .

**ملت محبتی** بو کیفیت عینی زماندە مهم برسؤاله جواب ویرمەمزی تأمین ایدر : هرکس ملتنی نه ایچون سوەر ؟ دنیادە هیچ بر ملت یوقدرکه ماضیسندە شانلی وقعەلرله افتخارە حقلی اولماسین . فقط ینه هیچ برملت یوقدرکه تاریخ اونك ضعفلرینی ونقیصەلرینی قید ایتمەمش اولسون . اکر ملتی سومك سادە اولدیغنی ، ماضیسنی وحالنی، قصورلرینه کوزیومارق سومك اولسەیدی محبتمزك صاف وصاغلام اولماسی، تنقید ضربەلرینەمقاومت ایدەبیلمەسی شبهەلی اولوردی . فقط حقیقی ملت محبتی ماضیدن زیادەاستقباله متوجهدر . شبهه یوقکه ملتمزە اولدیغی کبی، اولدیغی ایچون ، شانلی خاطرەلریله ، حتی هربری بردرس انتباه تشکیل ایدن یاکلیش آدیملریله مربوطز . فقط بوندن عبارت قالان سوکی بر « سیرجی » سوکیسیدر. ماضی‌یی تماشا ایله قناعت ایتمەین واستقبالی یاراتان فعال آدم، وطوپراق اوزرندە یاپیلاجق برایشی، تحقق ایتدیریلەجك برغایەسی اولدیغی بیلن کیمسه ، خلاصه بوکونکی ملتلرك حیات جدالندە مظفراولمق ایچون محتاج اولدقلری وطنپرور، «کندی یاپیسی» اولان ملتی سور ، نەقدر ناچیز اولسەدە مساعیسی سایەسندە ، وظیفەشناسلغی سایەسندە

استقبالده ملتك الده ایلیه جکی انکشافی دوشونه رك اونی سوه ر. وظن ایتمه ملیدرکه بو طرزده بر محبتی بسلیه بیلمك ایچون ملی حیاتده مستثنا بر موقعی اشغال ایله مك، ملت اوزرینه بویوك برتأثیرده بولنه بیله جك وضعیتده اولمق شرطدر: عصری ملتلرك یاشامق و تکمل ایتمك ایچون صنایعی انکشاف ایتدیرمکه، بناءً علیه دائما ایش بولومنی آرتدیرمغه مجبور اولمالری اونلرك افرادندن هر هانکی برینك اك سونوك کوزوکن فعالیتنه قدر هیئت عمومیه نك محتاج اولماسنی انتاج ایدییور. ظاهراً اك اهمیتسز کوزوکن ایش بیله، وظیفه یه صداقت حسیله یاپیلیرسه، ملتك ترقی آدیملرینی تسریع ایتمه سنی موجب اولا بیلیر. بوکونکی انسانلرك بسله دیکی بویوك وپارلاق خولیالرك حقیقت اولماسی ایچون هرکسك اوفاق و محدود وظیفه سنی اعتنا و عشق ایله یاپماسی شرطدر.

# اون بشنجی فصل

## دولت ووظائفی

خلاصه : اسکیدن دولتك حاکمیتی مطلق برقوهٔ مادیه‌یه مستند ویا برمنبع دینیدن چیقمیش عد اولونوردی . اکثریا بو ایکی تلقی برابرجه موجوددی : عسکری اعجاز ایله دینی اعجاز یکدیکرینی تقویه ایلردی . بویله‌بردولتك وظیفه‌سی‌ده حربه حاضر اولمق وحربده موفقیتی منع ایده‌جك هردرلو داخلی یولسزلقلری بالخاصه دینی نفاقلری منع ایله‌مکدر .

عصری دولت تلقیسنه کوره قوهٔ سیاسیه هرشیدن اول خدمات عمومیه‌نك تأمینیله مکلفدر . دولتك حاکم اولماسی منافع عمومیه‌یه خادم اولدیغی نسبتده حقلیدر . بویله‌جه دولتك صلاحیتی تحدید ایدلمش کوزوکورسه‌ده حقیقتده ، بونکله معکوساً متناسب اولارق ، فعالیت ساحه‌لری کنیشله‌مش ، وظیفه‌لری آرتمشدر . عصری حیاتك کیت کیده چوغالان معضلیتی بونی ایجاب ایتدیرمکده‌در .

بوکون دولتك ایلك وظیفه‌لری مشترك مدافعه ، دیپلوماسی، تشریع، قضا ، تکالیف طرح وجبایتیدر . ملی سعیی قورومق وملی صنایعی انکشافه مظهر قیلمق ایچون دولتك اقتصادی فعالیته‌ده مداخله ایله‌دیکی کورولویور؛ منافع عمومیه‌یه تعلق ایدن برچوق خدمتلر ( بالخاصه نقلیات ایشلری ) دولت و بلدیه‌لر طرفندن درعهده اولونویور . دولت تربیه وتعلیم ، حفظ الصحه ومعاونت اجتماعیه وظائفنی اوزرینه آلمغه مجبور اولمشدر . بوکا مقابل دولتك دینی امور ایله علاقه‌سی قالمامشدر. زیرا شمدیکی مدنی جمعیتلر آز زمان ظرفنده اوقدر چوق تحوللر کچیریبورلرکه آرتق اونلرك سیاستنی لایتحول دینی عمده‌لره باغلامق امکانی قالمایور .

دولت وملت

دولت، هیچ اولمازسه اکثر احوالده ، برملتك حقوقی تشکلیدر. بعضاً دولتك حیطهٔ فعالیتنك بر ملی جماعتك حیطه‌سنه توافق ایله‌مدیکی ( مثلا ایمپراطورلقلرك مختلف ملتلری عینی سیاسی نهج آلتنده بولندیردقلری ) کورولورسه‌ده ینه مرور زمانله، کاه مشعور اولارق ، کاه احوال وشرائطك الجاسیله مشترك برنظام حقوقی وسیاسی‌یه تابع اولان برینه

یابانجی قوملر آراسنده برمنفعت وحرث اشتراکی‌ده‌وجوده کلیر. جبروشدتله میدانه کلمش اولان بویوك ایمپراطورلقلر، مثلا روما ، بیزانس ایمپراطورلقلری تشکیل ایله‌دکلری عضویت سیاسیه وحقوقیه‌یه داخل اولان بوتون منطقه‌لرده کندیلرینه خاص مدنیتی یابه‌رق معنوی وحدت تشکیلنه چالیشمشلردر .

اوحالده ملت ایله دولت یکدیکرندن تماماً تفریق ایدیلمه‌سی ممکن اولان ایکی شأنیت دکلدر . سیاسةً برلکده یاشامق آرزوسنه تابع و بو آرزونك شعورینه مالك اولان ملت، دولت دنیلن شکل حقوقی‌یی اکتسابه مستعد و متمایلدر. دولت‌ده کندی قانونلرینه تابع اولانلرك شعورلری ووجدانلری آراسنده آهنك وتجانس ابداعنه ویا موجود اولان تجانس و آهنکی تقویه‌یه جهد ایدر. دیمك‌كه بورادە‌یکدیکرینه‌مرتبط ایکی‌حادثه‌قارشیسنده بولونیورز، واونلری آنجق تحلیلك قولای اولماسی ایچون بربرندن آییرییورز .

**دولتك وظیفه‌لری : اسكی تلقیلر**

دولتك وظیفه‌لری دولت حقنده‌کی تلقیلرله مناسبتداردر. اسکیدن موجود اولان وحالا عوام خلقده کورولن تلقی دولتك « امر وتحکم ایتمك صلاحیتنی حائز » برمؤسسه اولدیغندن‌عبارتدر. امرلرینی‌جبراً انفاذ ایتدیرمك‌صلاحیتنك دولته یا الوهیت طرفندن تفویض اولندیغی ، ویا عینی زمانده ، « صاحب دولتك » مستثنا قوت واعجازندن نشات ایله‌دیکی‌قبول اولونوردی. دولت‌ده بوتون‌وظیفه‌لرینی، بوصلاحیت و قدرته استناداً اجرا ایلر. بوندن ماعدا اجتماعی تکاثفی وسیاسی قدرتك تمرکزینی انتاج ایله‌مش اولان سببلره کوره وظیفه‌لرك ماهیتی تعین ایدر . بوسببلرك باشلیجه‌سی حرب اولدیغندن دولتك اساسلی وظیفه‌سی‌ده حربدر . فقط دولت ، بالخاصه عسکری دولت، عینی زمانده اجتماعی ارتباط و آهنکی محافظه ایدن عضودر . بناءً علیه بوکا خلل ویره‌بیله‌جك اولان هرشیئی تأدیب وتنکیل ایله‌مك وظیفه‌سی‌ده اوکا عائدر . بویله‌جه تجزیه وتنکیلی استهداف ایدن فعالیت قضائیه دولتك وظائفندن ایکنجیسنی تشکیل ایدر ( اوچنجی فصل ، ٦٣ ـ ٦٤ نجی صحیفه‌لره باقیکز ) . شونی ده علاوه

ایله‌ملیدر که عسکری - دینی تملر اوزرینه قورولمش اولان دولتك جزالری ساده خارجاً ایقاع ایدیلن جرملره دکل ، بلکه روحلرده حصوله کتیریلن بحرانلرده توجه ایدر . عقیده‌لری تزلزله اوغراته‌جق بر حرکت الك بویوك معاصیدن صاییلیر . بوطرزده بردولتك یکانه هدفی برتك حاکمیتی ، برقانونی و بر ایمانی ، نفوذینك جاری بولوندیغی بوتون ساحه‌ده تأسیس ایله‌مکدر . اسکی دولت وجدانلره ومفکوره‌لره حاکم اولمق ادعاسنده ایدی . عصری دولت ایسه مفکوره‌لره خادم اولمق ایله مکلفدر .

**ملی دولتك وظیفه‌لری**

ملی‌دولتده قبول‌اولونان عمده شودر: حاکمیت ملتکدر، دولتك استعمال ایله‌دیکی نفوذ وولایت آنجق ملتدن‌صادر اولوب‌ملتك اراده‌سیله کندیسنه انتقال ایدرسه مشروع اولور. بوتلقی‌جاری اولدیغی ، بالطبع دولت ساده‌جه براداره عضوندن عبارت قالیر . آمریت ، سلطه مفهوملری اهمیتلرندن غایب ایده‌رك اونك یرینه « خدمات عمومیه » مفهومی برنجی درجهٔ اهمیتده کوزوکور. مع‌مافیه دولتك بدایته‌کی اوصافی تماماً اصلا زائل اولماز . خدمات عمومیه‌دن هیچ بری یوقدر که اونده دولتك نفوذ وسلطه‌سی تماماً مفقود اولسون . زیرا بر طرفدن عنعنه قوتی بوقدر جذری بر انقلابه مانع اولور ؛ دیکر طرفدن ، دولت ، حتی آرتق بالکنز ملت نامنه امر ایلکله برابر ، ینه امر ایتمکده بردوامدر . خلاصه دولتك ایلك فعالیتی اشغال ایدن اوزاقلاشیلدیغی نسبتده ولایت (سلطه Autorité) مفهومنك کیت‌کیده اهمیتنی غائب ایتمه‌سیله معکوساً متناسب اولارق مصالح عامه‌نك تمشیت واداره‌سی تلقیسی بویوبوب قوتلنمکده‌در .

نهایت اجتماعی حیاتك کیت‌کیده آرتان معضلیتی دولتك یکی‌یکی ساحه‌لرده مداخله‌سنی انتاج ایدر، حالبوکه بومنطقه‌لرده فعالیت بشریه‌عصرلرجه مدت، دولتدن مستقل اولارق تظاهر ایله‌مکده ایدی . شیمدی ایسه ، دینه‌بیلیرکه، حتی سیاسی حیاتدن الك اوزاق اولان اجتماعی وظائف میاننده علاقهٔ عامه‌یی استجلاب ایله‌مه‌ین هیچ بریسی یوقدر . دولت ایسه بوتون افرادیله و بوتون

عضولريله ملتك تماميتنك برتظاهر وافادهسی دیمك اولدیغندن بوتون فعالیتلری حمایه وتشویق ایلهمك ایچون لازم كلن اوصافی تماماً حائزدر .

مدنی جمعیتلرده حیاتك معضللشمهسنك وبونكله برابر حاصل اولان متقابل تابعیتلرك وارتباطلرك ده بر دیگر نتیجهسی واردر: اولجه بعض خصوصی هیئتلر، یاخود عائلهلر، مسلكی هیئتلر الخ.. طرفندن درعهده ایدلمش اولان خدمتلر بوكون اونلرك صلاحیت وقدرتنك یتیشهمیهجكی درجهده اتساع پیدا ایلهمشدر. بوندن دولایی دولت اونلرك یرینه كچمك و او وظیفهلری قسماً ویا تماماً درعهده ایتمك مجبوریتنده قالمشدر. ایشته تربیه، معاونت عمومیه، ایشچیلرك حمایهسی، خلقك محافظهٔ صحتی الخ . . خدماتی بو قبیلدندر . بو خدمتلر بوكون دولت ایشی اولمشدر . زیرا بوتون ملت اونلرك ایفا ایدلمهسنه علاقهدار اولدیغی كبی عدالت و نصفت ایله تمشیتیده ایستر . بوندن ماعدا بو خدمتلرك حسن ایفاسی ایچون هیئت اجتماعیهنك بوتون عناصرینك تعاونی، دیگر برافاده ایله دولتك مداخلهسی لزومیده آشكاردر .

**دولتك ایلك وظیفهلری** بویلهجه ، دولتك وظیفهلری آراسنده بر قسمی واردركه بونلر دولتك بر سلطهیه ( ولایته ) مالك اولماسی و اونی قوللانماسی ایله حائز ارتباطدر . بونلر :

اولا مشترك مدافعه یعنی وظیفهٔ عسكریهدر .

ثانیاً تمثیل وظیفهسیدر . ( دیپلوماسی خدمتلریدر. یعنی ملتی بر تعهد آلتنه صوقان و یابانجیلرله یاپیلان هر ایشده ملتی تمثیل ایلهمك ایچون صلاحیتدار واهل اولان آنجق دولتدر ) .

ثالثا : داخلده عمومك تابع اولاجغی قانونلری تعیین ایلهمك وظیفهسی یعنی وظیفهٔ تشریعیهدر .

رابعاً : فردلر ویاخصوصی زمرهلر آراسندهكی نزاعلری برحكم صلاحیتیله حل وفصل ایلهمك قدرتی یعنی وظیفهٔ قضا در .

خامساً : خدمات عمومیه‌نك تمشیتنه مقتضی منابعی اداره ایله‌مك ایشی، یعنی مالی وظیفه در .

قوهٔ سیاسیه‌نك بو اوصاف اصلیه‌سنك هرهانكی برندن محروم قالابیله‌جك بر دولت كوچ تصور اوله‌بیلیر . اساساً دولتك انحلال ایله‌دیكنی ودره‌بكلك نهجنك موجود اولدیغنی كوسترن علامتلردن بری‌ده بو وظیفه‌لرك انقسامه اوغرامش اولماسیدر .

**دولتك اقتصادی وظیفه‌لری**

ملی حیاتك دیكر ساحه‌لرینه دولتك فعالیتنی تشمیل ایله‌مسی ایسه دولتك ماهیتنده بر تبدل حصوله كلمش اولدیغنه علامتدر . بو فعالیتلردن بعضیلری منحصراً تاریخی سببلردن نشأت ایدرلر : انحصارلر، انشاآت، ترسانه‌لر، شمندوفرلرك ایشله‌دیلمسی بو قبیلدندر. دولتك اقتصادی ساحه‌ده‌كی دیكر مداخله‌لری ایسه بوتون اجتماعی صنفلرك، ملی رفاهك و ملی حرثك طبیعی حامیسی و استحصال فعالیتنك اك یوكسك ناظمی عد اولونماسندن نشأت ایدر . دولت صنایعی پریملرله ، تخصیصات ایله كمرك تعرفه‌لریله حمایه ایدر . دولتك بو مداخله‌لری قلاسیك اقتصاد مكتبی طرفندن تنقید اولونمشدر. مع مافیه صنایع وتجارت اربابی بومداخله‌نك وحمایه‌نك دائمی طلبكاریدرلر . حتی دولتك وبلدیه‌لرك بعضی صناعی وتجاری فعالیتلری بالذات اداره ایله‌دكلری‌ده كورولیور .

سربست اقتصادجیلرك اعتراضی دولتك صناعی وتجاری اموره مداخله‌سنی تزیید ، وحتی بونلردن بعضیلرینی بالذات درعهده ایتمه‌سنه‌دره. بونلر مستحصل اولان دولتك مستحصل اولان افراددن ویا شركتلردن دها فنا ثمره‌لر اقتطاف ایده‌جكنی ، چونكه بعضاً ( رسمی دائره‌لرده كورولدیكی وجهله ) مسئولیت حسنك قرطاسیه معامله‌لری ایچنده بوغولاجغنی واستحصال مصرفلرینك دها فضله اولاجغنی بالخاصه كوز اوكنه قویارلر . لكن بواحوالك سببی ساده دولت ماكنه‌سنك بجركسزلكنده دكل، بلكه دولتك ( وبلدیه‌لرك ) اقتصادی فعالیتلره كیریشیركن عینی زمانده اخلاقی واجتماعی غایه‌لر تعقیب ایتمه‌سنده‌در .

بر فابریقا صاحبی اکثریا کندی استفاده‌سنی دوشونه‌رك عمله‌یی ممکن مرتبه اوجوز بر اجرتله قوللانمغی آرادیغی حالده، دولت اونك یرینه قائم اولورسه، عمله‌یه تأمین ایدلمه‌سی لازم کلن حیات سویه‌سنی‌ده نظر دقته آلاجقدر. مسئولیت حسنه کلنجه، اونك موجودیت ویا مفقودیتی دهازیاده بر تربیهٔ اخلاقیه مسئله‌سیدر. بعضی مملکتلرده، مثلا آلمانیاده دولتك صناعی وتجاری اموره حمایه ومعاونتی، خدمات عمومیه‌دن بر چوغنی بالذات درعهده ایله‌مسی حد اعظمی‌یه وارمش اولدیغی حالده خلقه قارشی وظیفه‌دن مسئولیت حسی مکملاً موجوددر، دیکر مملکتلرده‌ایسه مأمور هنوز اسکی دولت تلقیسندن، عسکری و دینی قوتلرك اعجازندن استفاده ایدر، کندینی خلقك مالی وخدمتکاری دکل، خلقی کندیسنك مالی صایار. بالطبع بو حالت روحیه وظیفه‌نك تام اعتنا ایله ووجدانلی اولارق ایفاسنی تأمین ایله‌مکدن اوزاقدر. لکن او، اسکی دولت تلقیسنك پس زنده ومحوه محکوم بر بقیه‌سی اولدیغندن (مراجعت نامق کمال، مقالات ادبیه، صحیفه ۲۷۶ ـ ۲۷۷) عصری ذهنیتله ایشله‌ین بر دولتك اقتصادی وظیفه‌لر درعهده ایله‌مسنه قارشی سرد ایدیله‌جك بر دلیل دکلدر.

منفعت عمومیه‌یه تعلق ایدن فعالیتلرك خدمات عمومیه‌دن عد اولونماسی ایچون اونلرك مطلقا دولتك مأمورلری، معاشلی مستخدمینی طرفندن اداره ایدلمسنه احتیاج یوقدر. بو اداره حقنی، دولت، ایجاب حاله کوره، بر فرده ویا بر شرکته ویره‌بیلیر، چونکه اونك دها فائده‌لی اولاجغنه حکم ایدر. دیمك که تراموایلری، شمندوفرلری، تلفونلری، قابلولری الخ.. ایستر بر امتیازلی قومپانیا، ایستر بر متعهد فرد، ایستر دوغرودن دوغرویه دولت ویا بلدیه اداره ایتسون، بونلر خدمات عمومیه‌دندر.

**دولتك معاونت اجتماعیه وظائفی**

دولتك مداخله‌سی اقتصادی فعالیت ساحه‌سندن زیاده معاونت اجتماعیه ساحه‌سنده بارزدر. ده‌موقرات دولت ساده اکثریتك انتخاب ایله‌دیکی طرزده ایشله‌ین بر سیاسی ماکنه دکل، "بلکه اکثریتك لهنه ایشله‌ین بر سیاسی ماکنه‌در. بناءً علیه فقیر

صنفلرك طبيعی حامیسیدر . ایشته بو کونکی دەموقرات دولتلردە حفظ الصحه ومعاونت اجتماعیه خدمتلرینك آرتماسی بوندن ایلری کلیر. معناً ویامادةً ترك ایدلمش اولان چوجوقلری، لحوصه قادینلری، اختیارلری وهرنوع محتاجلری، خستەلری ، علیللری حمایه ایتمك ، اونلره یاردیم ایلەمك عصری دولتك ( وقسماً عصری بلدیەلرك ) وظیفەسیدر . دولت واسطەسیله معاونت کیت کیده فردك فردە اعانەسی یرینه قائم اولویور . چونکه معاصر جمعیتلردە شخص بشره حرمت حسی کیت کیده آرتمقدەدر. حالبوکه زنکینك فقیره اعانه ویرمەسیله نوعما اونی کندینه نظراً آلچالتدیغی حس اولونور . ایشته عزت نفسی قیران بو تابعیت مناسبتنك اورتادن قالقماسی ایچون خیرپرورانه فعالیتك فرددن فردە دکل جمعیتلر ( حمایۀ اطفال جمعیتی کبی ) ویا دولت مؤسسەلری واسطەسیله ( حریقزدەلره ، زلزله الخ . . کبی آفتزدەلره معاونت ) یاپیلماسی ترجیح اولونویور . بوندن ماعدا عصری جمعیتلردە اقتصادی حیات اوقدر معضلدرکه چوق کیمسەنك کندی صنع وتقصیری اولمقسزین سفیل بروضعیته دوشمەسی ممکندر . بوکبیلره یاردیم آرتق سادەجه علو جناب وسماحتی ابرازه یارایان بر فعل دکل بلکه براخلاقی فریضه عد اولونویور، هیچ برفرددن ایسه فلان ویا فلان شخصه معاونت اولونماسی حقوقاً طلب اولونامیەجغندن لازم کلن معاونتی فردلرك یرینه دولتك ایفا ایتمەسی ضرورت کسب ایدییور .

معاونت اجتماعیه یه متعلق قانونلر صوك یاریم عصر ظرفنده غرب مملکتلرنده فوق العاده آرتمشدر. عصری دولتلر بالخاصه عمله صنفنك شرائط حیاتیەسنك اصلاحی ایله مشغول اولمشلردر . مثلا ایش ساعتلری تحدید اولونمش ، چوجوقلرك وقادینلرك چالیشماسی ایچون خصوصی شرطلر قونولمش، هفتەلق استراحت کونلری تأمیننه اهمیت ویرلمش ( بزده هفته تعطیلی قانونی ) چالیشیلان یرلرك صحته مضر اولماسی قیدی وضع ایدلمش، عملەنك مسلکی ایجابی حصوله کلن قضالره ومعلولیتلره قارشی واختیارلق ایچون سیغورطەسی تأمین اولونمشدر الخ ..

نهایت دولت صنوف اجتماعیه آراسنده برحکم وضعیتنده بولونور : تعطیل

اشغال اولدیغی تقدیرده ، بالخاصه خدمات عمومیه‌دن عد اولونان مساعی شعبه‌لرنده، دولت، سرمایه اصحابی ایله سعی اربابنك آراسنی بولمغه چالیشیر .

بو مجمل افاده‌لردن غرب مملکتلرنده صوك ربع عصر ظرفنده دولتك اجتماعی خدمتلرینك نه‌قدر آرتمش اولدیغی آكلاشیلیر . بونی اهمیتله اشارت ایله‌مك لازمدر . زیرا دولتك بو ساحه‌لرده‌کی فعالیتی اخلاقی ‌فکوره‌لردن ملهم اولارق وقوع بولقده ، اجتماعی عدالتك تحققنی ، ایشچی‌نك سرمایه یوقسوللغندن متولد تابعیت وضعیتندن قورتولماسنی استهداف ایتمکده‌در . شونی‌ده قید ایتمه‌لی‌که دولتك اقتصادی واجتماعی مسأله مداخله‌سی ساده زمانمزه خاص دکلدر ، ده‌موقراتلغك جاری اولدیغی هریرده کورولمشدر .

دولتك تربیوی وظیفه‌لری

دولتك اسکی خصوصی هیئتلرك ، عائله‌لرك، دینی جماعتلرك ، ناحیه ولونجه‌لرك یرینه قائم اولماسی اجتماعی مسائلدن زیاده تربیوی اموردە كوزه چارپار . بو تحولك سببی شودر : عصری حیاتك شرائطنه تماماً انطباق ایده‌بیلمك ایچون چوجوغك روحی عمومی بر تهذیبه ، اونی هر صفحه‌سندن قاورایان بر تعلیم وتربیه‌یه محتاجدر . ذکر ایله‌دیکمز هیئتلرك چوغی ایسه یا بوکون آرتق فعالیت بشریه‌یی آنجق بر صفحه‌سندن تنظیم ایده‌بیله‌جك درجه‌ده دارالمشلردر ، یاخود مربیلك اوصافنه مالك فردلردن محرومدرلر. بناءً علیه چوجوغك محتاج اولدیغی تحصیل وتربیه‌یی اوكا آنجق دولت تأمین ایده‌بیلیر .

بوندن ماعدا دولت فردلرك طبیعی حامیسیدر، بناءً علیه اونلری جهالت تهلکه‌سندن وبوندن نشأت ایده‌جك مادونلقدن وقایه ایله‌مسی لازمدر. عدالت عضوی اولان دولت فردلره هیچ اولمازسه انکشافلرینك مساوی شرائط آلتنده حصوله کلمه‌سنی تأمینه چالیشمالیدر. دولتك منفعتی‌ده بونی ایجاب ایتدیریر، زیرا ملتلر یکدیکریله مسابقه حالنده‌درلر: قوتلی اولمغه‌هوسلیدرلر ومجبوردرلر. قوت ایسه ساده اقتصاد دکل عینی زمانده علم قوتیدر. بوندن باشقه ده‌موقرات دولتلرده هر فردك ـ بالخاصه مبعوث انتخاب ایله‌مك کبی ـ مهم ، مسئولیتلی

بر وظیفه‌سی واردر . بو وظیفه‌نك لایقیله ایفا ایدیلمه‌سی خلقك تنویر ایدلمسنه متوقفدر . بوده معارفك ممکن اولدیغی درجه‌ده تعمیمی ایچون بر سببدر . نهایت ملی مفکوره‌نك فردلرك وجداننده کوکلشمه‌سی تأمین ایدلمزسه ملتك حیاتی تهلکه‌ده‌در . بونی تأمین ایله‌ین یکانه مؤسسه ایسه مکتبدر .

بو متنوع سببلر عصری دولتلرك ملی تربیه ایشنی انحصار صورتنده اللرینه آلمش ویا هیچ اولمازسه تربیه مؤسسه‌لری پك جدی بر قونتروله تابع طوتمش اولمالرینی ایضاح ایدر .

**عصری دولت و دین**

عصری دولتك تربیوی، اقتصادی، اجتماعی وظیفه‌لرینك متمادیاً چوغالماسنه مقابل بر جهتدن‌ده فعالیتنك کیت کیده تحدید ایدلمکده اولدیغنی کورویورز : عصری دولت لاییقدر ، یعنی دین مؤسسه‌لریله اولجه موجود اولان صیقی ارتباطنی کسمشدر . بوکا مقابل دینی حیات‌ده اونك نفوذ وتابعیتی آلتنده بولونمقدن قورتولمشدر . بو سایه‌ده بوتون اعتقادلر سربستدر . دولتك ادیانه قارشی مداخله‌سی آنجق آداب عمومیه‌نك ، نظام و آسایشك اخلال ایدلمه‌سی احتمالی اوزرینه وقوعبولور.

دین آرتق سیاسی بر مؤسسه دکلدر . بونك معناسنی لایقیله تقدیر ایله‌مك ایچون سیاسی مؤسسه‌نك نه دیمك اولدیغنی تعریف ایتمه‌لیدر؛ فرانسز حقوقشناسلردن هوریو بزه بونی شویله‌جه آکلاتییور : بر زمره‌نك افرادی ویا برمملکتك اهالیسی اوزرینه تام ، هربرصفحهٔ حیاتی احتوا ایدن برنفوذ اجراسی ادعاسنده بولنان وبونکله متناسب برقدرت وصلاحیت اظهار ایدن تشکیلاته سیاسی دیرز. بوتون ابتدائی مؤسسه‌لر ؛ سمیه ، عشیرت ، الخ... بومعناده سیاسی ایدیلر . حالبوکه عصریمزك مؤسسه‌لرندن برچوغی سیاسی دکلدرلر ؛ شومعنایه‌که اونلر کندی منسوبلرینك فعالیتنی آنجق بر جهتدن ، محدود برنقطه‌دن تنظیم واداره ایدرلر .

ایشته دین‌ده اسکیدن برسیاسی مؤسسه ایدی. یعنی‌مؤمنلرینك « بوتون بنلکنه » حاکم اولان ، اونی هرجهتدن الهام واداره ایله‌ین برقوت ایدی .

زمانمزده ایسه دینی مؤسسه‌نك قدرت وصلاحیتی تحدیده اوغرامشدر. دین ایله سیاسی هیئت، دولت آراسنده طلاق و افتراق واردر.

بو انقلاب ضروریدر، چونکه اولا، ایلریده کوره‌جکمز وجهله، زمانمزده دینلر آفاقی مؤسسه‌لر طرزنده اولمقدن زیاده وجدانلرك حریمنده، مؤمنی معبودینه ربط ایدن انفسی بر باغ شکلنده یاشامغه تمایل ایله‌یورلر. بناءً علیه دولت دین ایشلرینه مداخله ایله‌مك ایسته‌سه بیله، وجدانلره قدر نفوذ ایله‌مکه قادر اولمادیغندن، بومداخله عقیم قالیر.

ثانیاً ومقابلةً دینك دولته تمل تشکیل ایله‌مسنه امکان قالمامشدر. چونکه خریستیانلق، اسلام کبی بوتون دینلر لایتغیر عمده‌لره استناد ایدرلر. زمانمزده ایسه اجتماعی حیات دائما یکیلکلر کوستریور. بر عصر ایچنده سیاسی، حقوقی واجتماعی قناعتلر واونلرله برابر مؤسسه‌لر متمادیاً دکیشمشدر. قسماً یکدیکرینه ضد صفحه‌لر احتوا ایدن بو تکاملك دائما عینی وهیچ دکیشمز بردینی عمده‌دن اشتقاق ایله‌مسنه احتمال وارمیدر؟

نهایت دینك سیاستدن افتراقی بوتون اجتماعی تکامله حاکم بولنان بر قانونله: قیمتلرك افتراقی و تخلفی قانونی ایله‌ده ایضاح اولنه‌بیلیر. ابتدائی توتم‌ملی سمیه‌یی تدقیق ایلرکن بومؤسسه‌نك دینی، سیاسی، اقتصادی و بدیعی (وشم تزییناتی) الخ . . . غایه‌لره عینی زمانده خدمت ایله‌دیکنی کورمشدك. ایمدی، منشأده، عینی‌اجتماعی بوتونه اشتراك سایه‌سنده برابرجه تطمین ایدیلن بو غایه‌لرك آراسنده بر اتحاد دائما مشهوددر، اونلر اویله بر کل تشکیل ایدرلرکه اکثریا برینی دیکرندن آییرمق ممکن‌اولماز. مثلا توتمی‌بدننه نقش ایتدیرن ابتدائینك برسوس احتیاجنه‌می، سیاسی وعائله‌وی نسبتنی ارائه ایتمك آرزوسنه‌می، یوقسه الهی قوتی نفسنده تزیید ایله‌مك املنه‌می تابع بولندیغنی سویله‌مك مشکلدر. بو غایه‌لرك هپسی، یکدیکرندن غیرقابل‌تفریق اولارق برابرجه موجوددرلر. مدنیتك ترقیسی‌ایسه ایشلرك بولومی ایله برابر غایه‌لرك، قیمتلرك تخلفنی حصوله کتیرر. مدنی آدامك روحی بردرجه‌یه قدر

مسكننه بكزر. ابتدائی مدنیتلرده تقسیماته مالك اولمایان بسیط مسكن تغدی، سعی، عبادت الخ.. كبی احتیاجلری تطمینه خدمت ایدركن مدنی محیطلرده مسكن تخلف ایله‌مشدر (هر بنا عینی مقصدی تأمینه مخصوص دكلدر)؛ مسكن ایچنده اودالر تخلف ایله‌مشدر (هر اودا عینی مشغله، عینی صفحهٔ حیات ایچون دكلدر). بونك كبی غایه‌لرده، قیمتلرده یكدیكرندن آیرلمشدر. او صورتله‌كه آرالرنده نزاعلر بیله مشهود اولور: بروعینی موضوعده نفعی قیمت ایله بدیعی قیمت، علمی قیمت ایله بدیعی قیمت الخ... یكدیكرینه ضد طرزلرده تجلی ایده‌بیلیرلر. ایشته دینده بو «قیمتلرك تخلفی» وتیره‌سنه تابعدر. ایلك افتراق دین ایله علم آره‌سنده باشلامشدر. دینی حقیقتلری نهایت علمی حقیقتلردن آیری، مجازی، سه‌نبولیك بر معنایی حائز عدایتمك لازم كلمشدر، ایكنجی بر افتراق ایسه دین ایله حقوق آراسنده‌در. ایشته دولتك كلیسا و فتواخانه ایله اولان مناسبتنی تعطیل ایله‌مسنی موجب اولانده بودر.

# اون آلتنجی فصل

## وطنداشلرك بكديكرى ايله حقوقی مناسبتنه كوره دولت اشكالی

**خلاصه** : بعضی دولتلرده افراد مساوی حقلره مالكدرلر، بعضلرنده عرف وقانون نظرنده غیر مساوی معامله كوررلر . بوصوك نجیلرده « اشراف » باشقه « عوام » باشقه قیمته مالكدر .

بوفرقلر اجتماعی تخلفك اثریدر : دینی شرافت الك اسكیسی اولدیغی كبی عسكری شرافت ، حتی سادهجه ثروته مستند اشرافلقده واردر . بعضی جمعیتلرده بواشراف طبقهلرینك برقاچی عینی زمانده موجود اولابیلیر بونلردن برندن دیكرینه كچمك كوچ اولمقله برابر امكانسز دكلدر. دیكر جمعیتلرده ایسه هرفرد ایچنده دوغدیغی اجتماعی طبقهده محبوسدر : مسلكی ، اقرباسی ، خلاصه بوتون مناسبتلری وفعالیتلری او طبقه ایله تعین ایدر. هندستانك قاستلری بوشكل اجتماعینك الك پارلاق نمونهسیدر .

جمعیتك غیر مساوی شرفی و بناءً علیه حقوق ومكافیتلری حائز صنفلره ، قاستلره بولونمهسی تاریخی اسبابك نتیجهسی اولارق میدانه كلمشدر. مساوات فكرلرینك زمانمزده تعمم ایتمهسیده الك متمدن جمعیتلرده مشاهده اولونان اجتماعی شرائط ایله ایضاح اولونابیلیر .

مساوات مفكورهسنی مطلق تلقی ایتمملیدر . عكسی تقدیرده فردلرك حریت حقوقی انكار ایدلمك لازم كلیر. چونكه فردی استعدادلر متفاوت اولدقلرندن فردلرك یكدیكرینه تماماً مساوی اولماسی ایچون استعدادلرك سربست انكشافنه مانع اولمق لازم كلیردی . بوسربستی ایسه معاصر وجدانك الك شدتله طلب ایلهدیكی حقلردن بریدر . سیاسی حریت، دین حریتی ، شخصی حریت ، مسكن مصونیتی ، چالیشما حریتی عصری قانونلرله مؤمندر . لكن بو حریتلرده ایجاب حاله كوره، بالخاصه دولتك امنیت و استقبالی تهلكهیه دوشدیكی آنلرده تحدیداته معروض قالابیلیر.

**دولت و حكمرانلر** بعضی حقوقشناسلرك رأینه كوره كلمهنك الك عمومی معناسیله ایچنده بر سیاسی تخالف یعنی اداره ایدنلرله ( حكمرانلرله ) اداره ایدیلنلرك تخلفی ، خلاصه بر سیاسی سلطه موجود اولان هر بشری جمعیته دولت اطلاق اولنور .

«درونده حائز اولدیغی قدرت مجبره‌یی دیکرلرینه واجب‌الرعایه قیلدیغی کورولن هربر جمعیت انسانیه‌ده برقدرت سیاسیه، بردولت موجوددر دینیلمه لیدر. ایسته‌نیلدیکی قدراوغراشیلسین ، برقبیله رئیسنك قدرتیله بر رئیس دولتدن ، ناظرلردن ومجلسلردن ( قامارالردن ) مرکب برحکومت متأخره‌نك ( عصریه‌نك ) قدرتی آراسنده ، ماهیتی اعتباریله ، هیچ برفرق بولمق ممکن دکلدر . تکرار ایدیورز ؛ بردرجه فرق واردر ، فقط ماهیت فرقی موجود دکلدر . ایکی تقدیرده‌ده واقعهٔ اجتماعیه عینیدر . »
( دوکی ، حقوق اساسیه ، برنجی جلد ، صحیفه ٣٠٠ ـ ٣٠١ )

بوراده نظر دقته آلنه‌جق ایکی نقطه واردر . اولا هر انسان جمعیتنده بر قدرت سیاسیه موجود اولسه بیله بر دولت موجوددر دینه‌مز . چونکه سمیه، سیاسی برزمره اولمقله برابر، سینه‌سنده اجتماعی تخلف حصوله کلمه‌مش ، حکمرانلرله اداره ایدیلنلر آیرلمامش اولدقلرندن اونی بردولت عد ایده‌مه‌یز. ثانیاً بر دولت موجود اولمق ایچون صاحب قدرت اولانلرله تابع قدرت اولانلرك تفریقی کافی دکلدر . ایکی کتله ، دها دوغروسی ، حقوقی عضویت اولان دولت ایله ملت آراسنده بر موازنه ، بر استقرار ، عرف ویا قانون ماهیتنی حائز مطرد رابطه‌لر تأسس ایله‌مش اولمالیدر .

بو استقرار وموازنه‌نك اشکالنی : عشیرته مربوط سمیه‌لری ، کویلری طوپلایان مدینه‌لری ، قوملری بر آرایه کتیرن ایمپراطورلقلری الخ .. اولجه کوزدن کچیردك ؛ شیمدی دولتلری دیکر برنقطهٔ نظردن، حکمران اولانلره نظراً تصنیف ایله‌مکه چالیشاجغز .

بوراده تدقیقمزی ایکی‌یه آییرمق لازم کله‌جکدر . بر طرفدن دولتلری فردلره بخش ایله‌دکلری حقوقك ماهیتنه کوره تصنیف ایله‌مك یعنی فردلری شرفجه وحقوقجه متفاوت صنفلره بولن جمعیتلرله فردلری مساوی طوتانلری آییرمق ممکندر . دیکر طرفدن حکومتك شکللرینه کوره برایکنجی تصنیف دها یاپیلابیلیر ، او زمان مونارشی ، اولیغارشی و جمهوریت مقوله‌لرینی الده ایله‌رز .

بو ایکی تصنیف طرزینی آییرمق چوق دفعه فائده‌سز کوزوکور . فی‌الواقع آرالرنده مناسبتده یوق دکلدر . حکومتك شو ویا بو مقوله‌دن

اولماسی اکثریا وطنداشلرك حائز اولدقلری حقوقه تأثیر اجرا ایله‌مزمی ؟ لکن آراده‌کی ارتباط دائماعینی وضروری دکلدر : برمونارشی آریستوقرات اولابیلیر ، فقط دەموقرات ، حقوق اعتباریله مساواتپرورده اولابیلیر .

« بوکون دەموقراسی دینیله‌میه‌جك بعضی جمهوریتلر بولوندیغنی، انکلتره ونوروه‌ج کبی بعضی قراللقلرك ایسه برر دەموقراسی اولدقلرینی سویله‌مکه آرتق حاجت حس ایدیلمز . » ( عصری دەموقراسیلر، جیمس برایسدن ترجمه ، برنجی جلد ، صحیفه ٥٥ ).

بناءً علیه حکومت شکللریله وطنداشلرك حقوقنی یکدیکرینه قاریشدیرمادن تدقیق ایله‌مك دها مناسب اولاجقدر .

**اشراف و عوام تفریقی**

تدقیقمزه کیریشمك ایچون بسیط ، لکن واقعه اوزرینه مستند برتفریقی قبول ایده‌جکز : افرادینه حقوق متساویه بخش ایدن جمعیتلر اولدیغی کبی اونلری غیر مساوی عد ایدنلرده واردر . بو صوکنجیلر « اشرافی » ، «عوامدن» آییریرلر . غربلیلر بوکا « آریستوقراسی » عمده‌سنك قبولی دیرلر .

بو تفاوتك تاریخی منشأی نه‌در ؟ شبهه یوقکه اونی آراشدیرمق ایچون ابتدائی شکلنده توتەملی سمیه‌یی کوز اوکنه کتیرمك بیهوده‌در . چونکه اوراده فردیتلرك تبارز ایله‌مدکلرینی ، اجتماعی صنفلرك موجود اولمادیغنی بیلیورز . معمافیه اشرافك عوامدن آیرلماسی ینه بر دینی اساس اوزرینه حصوله کلمشدر .

« مدنیات قدیمه‌ده سلطهٔ دینیه اداره‌یه حاکم مطلق اولدیغی ایچون... آریستوقراسی صنفنی دخی رهبان تشکیل ایدییور ، وجماعت ایچنده حکم ونفوذ ، شرف تقدم ، علم وحیثیت ایله ممتاز بر ( صنف کبار ) عد اولونویور . هند قدیمده برهمان ، اسکی ملت موسویه‌ده له وی‌ئیم وقوهه‌نیم ، ایران قدیمده دخی مغان صنفلری کبی‌که بودرلوسنه Aristocratie sacerdotale دەنیلیر . سیادت رهبانیه ترکیبی ایله بوتعبیری ترجمه ایده‌بیلیرز ، ( قاموس فلسفه ، برنجی جلد ، صحیفه ٣٣٦ )

بویله‌جه دینی وظائف براختصاص ایشی اولدیغی واونکله اشتغال ایدنلر « اشراف » ی تشکیل ایتدکلری کبی دیکر محیطلردەده عسکری وظیفه‌لرك بو ماهیتده عد اولوندیغی واقعدر .

قاست نهجنده نسب ایله مسلك ، عائله ایله صنعت بر وعینی شیلردر . باباڭ ایشنه یالکز اوغلی دوام ایده بیلیر. واوغلی ده باباسنڭ ایشندن باشقه برایش طوتاماز . هر «قاست» خصوصی حقوقه وامتیازلره مالکدر، اصالت مردیوننڭ معین بر باصامغنی اشغال ایدر . اڭ یوکسك باصاماقده یکانه صاف قاست عد اولونان برهمنلر واردر .

بو شرائط ایچنده یاشایان برهیئت اجتماعیه عنعنه قالیبلری ایچنده قاتیلاشمش، مومیالانمش کبیدر . اوندڭ سینه سنده هیچ بر حرکت ، ووضعیتده کیشیکلکی آرتق تحدث ایده مز. اساساً قاست تفریقلری ساده مسلکی دکل عینی زمانده دینی ماهیتی ده حائزدر. قاستلر، اصلاً قاپالی برمحیطدینی تشکیل ایدن عائله لرڭ مسلکی هیئتلره استحاله سندن نشأت ایتمشلردر، بوندندولایی خارجله اختلاطی، مثلا، یابانجی قاستلردن اولانلرله اولهنه یی وحتی برابرجه یمك یمه یی دیناً حرام عدایدرلر. اغلب احتمال خریستیان واسلام مملکتلرنده اشراف صنفلرینڭ موجودیتنه رغماً بونلرڭ «قاست» شکلنده تحجر ایتمه مش اولماسنڭ سببلرندن بری ده اصیل ویاسفلی هرفردڭ عینی اللهڭ قولی اولدیغی وبواعتبارله دیکرینه مساوی بولندیغی قناعتنڭ اجرای تأثیر ایلمه سنده در .

افراد آراسنده مساواتسزلقلر تاسیس ایدن نهجلردن اڭ شدتلیسی قاست نهجی اولدیغی کبی اڭ خفیفی ده یالکز ثروت تفاوتلرینه مستند اولانذر. چونکه اکر اوندڭ ایله برابر بردیکر اجتماعی تفاوت اساسی موجود دکلسه ، ثروت فرقلری فعلی مساواتسزلق احداث ایدرسه ده حقوقی مساواتسزلق احداث ایتمز. یعنی قانون قارشیسنده فردلرڭ باشقه باشقه معامله کورملرینی مؤدی اولماز .

**اشراف وعوام تفریقنڭ عرف و قانونده نتیجه‌لری**

اشرافدن اولان ایله عوامدن اولان، کرك سیاسی حیاتده ، کرك جزا قانونلری مواجهه سنده، کرك ویرکولر جهتندن ، نهایت عرف و عادتده عینی وضعیتده دکلدرلر . اشراف وعوام تفریقی موجود اولان محیطلرده عرفڭ طانیدیغی[۱] فرقلر بالخاصه قونوشمقده ، کینمکده ، سلامده، هدیه‌لرده تظاهر

ایدر و بر صنفك دیكری اوزرینه شرافتنی کوستر. ١٨٥٧ دن اول هندستانده کی انكلیز ـ هندواردوسنده آشاغی برقاستدن اولان ضابطك یوقاری قاستدن بر نفر اوکنده حرمتله ا کیلدیکی کورولوردی. جزا حقوقنك طانیدیغی فرقلر دها مهمدر: قتل جزاسی ویا دیت مقتولك شخصیتنه کوره دکیشیر. اسکی اسقوچیالیلرك قانوننده قرالك حیاتنه بیك اوکوز، بر اصیلزاده نك حیاتنه یوز اوکوز، بر عادی کویلونك حیاتنه ١٦ اوکوز بها بچیلمشدی. عینی جزانك قاتلك شخصیتنه کوره ده دکیشمه سی ممکندر: هنده کی دینی قانونلره نظراً بر برهمن بر دیكر بر همنی اولدوررسه حکمدار اونك آلننه قیزدیرلمش دمیر ایله داغا اورر واونی حاکم اولدیغی کشوردن تبعید ایدر، حالبوکه آشاغی طائفه دن بری بر برهمنی اولدوررسه اعدام ایدلدکدن باشقه مالی ده مصادره اولونور.

افراد بشریه نك قیمتلرنده بوقدر فرق کورن جمعیتلرده دولت ایشلرینك، سیاسی مسئله لرك اشراف طبقه سنه خاص، کیزلی، خلقه افشاسی غیر جائز امور مقدسه عد اولونماسی طبیعیدر. مانو قانوننه نظراً هندستانده الكیوکسك صنف اجتماعی اولان

برهمنلرك وظیفه سنه متعلق ایشلرده بیان مطالعه ایدنلرك آغزلرینه و قولاقلرینه قاینار یاغ دوکولور. (محمود اسعد، تاریخ علم حقوق، صحیفه ١٥٦)

لكن بو امتیازلرك و معافیتلرك سببسز وقارشیلقسز، بر سوء استعمال وظلمدن عبارت اولدیغی ظن ایتمه ملیدر. سببسز دکلدرلر: ایچنده تأسس ایتمش اولدقلری جمعیتلرك بنیه سنه، اونلرده جاری اولان دینی واجتماعی تلقیلره توافق ایدرلر. افلاطون بیله صنوف اجتماعیه آراسنده کی شرف فرقلرینی بر اسطوره ایله مشروع کوسترمكه چالیشیر (پاره تو، سوسیالیست مسلكلری، جلد ١ صحیفه ٣٢٣، ٣٣٢)؛ قارشیلقسز دکلدرلر: شرفلی صنفلره منسوب اولانلر ساده حقوقه دکل، عینی زمانده اونكله متناسب وظیفه لره ده مالكدر. اکثریا ظلم وسوء استعمالدن عبارت دکلدرلر: چونكه بر قسم خلقه تأمین ایدیلن فضله رفاه وامتیاز ایله انجق سربست فکر مساعیسی ممکن اولابیلمش وبشریت ایلك اهمیتلی ترقی آدیملرینی بو سایه ده آتمشدر. کائنات حقنده علمی بر

سلسلهٔ تفکرات اورته‌یه قویمغه جهد ایتمش اولان ایلك یونان فیلسوفلرینك هپسی اصیلزاده‌لردن ایدیلر ( فلسفه تاریخی ، قارل فورله‌ندەر ترجمه‌سی ، برنجی جلد ، برنجی فصل ) . اساساً زمانمزده بیله خصوصی ثروتلرك موجودیتنی ومیراث مؤسسه‌سنی مدافعه ایتمك ایسته‌ینلر آنجق بو ثروتلر سایه‌سنده بر چوق انسانلرك معیشت غائله‌سنی دوشونمکسزین کندیلرینی سربست مساعی‌یه ، صنایع نفیسه‌یه ، علمی تحریاته الخ ... حصر ایله‌دکلرینی سویله‌مه‌یورلرمی ؟

مساوات فکرلری

بویله‌جه اجتماعیاتك ایضاحنه چالیشدیغی تاریخی شرائط و ضرورتلره بناءً معین دورلرده جمعیتلرك افرادی آراسنده بر مساواتسزلق نه‌جنك تأسسی نه‌قدر ضروری ایسه عصریمزده صنایعك خارق العاده ترقیسی وملی دولتلرك تشکلی ایله برابر مساوات فکرلرینك یاییلماسی ، سیاسی مؤسساته حاکم اولماسی‌ده غیرقابل اجتناب کوزوکویور . بو تحولی انتاج ایدن باشلیجه سببلر معاصر جمعیتلرك « مورفولوژی » یعنی بنیه اعتباریله عرض ایتدکاری خصوصیتلردر . بونلری خلاصة کوسترەلم :

ابتدائی جمعیتلرك افرادی آنجق بیکلرله تعداد ایدیله‌بیلدیکی حالده عصری دولتلرك ، بالخاصه مساوات فکرلرینك الك زیاده ترقی ایتمش اولدیغی بویوك صنایع دولتلرینك نفوسی قرق میلیوندن آشاغی دکلدر . واقعا هندستان کبی قاستلر نه‌جنك جاری اولدیغی بر مملکتده‌ده میلیونلرجه نفوس وار ایسه‌ده آراده فرق واردر . عربده نفوسك قسم اعظمی اکثریا دارساحه‌لرده ، بویوك شهرلرده طوپلانمشدر . فرانسه‌ده قرق سنه ظرفنده شهرلرك نفوسی نفوس عمومینك یوزده ٢٤ ندن یوزده ٣٦ سنه چیقمشدر . دیکر طرفدن مملکتلر ایچنده مناقلات و افراد آراسنده مناسبات فوق العاده آرتمشدر . هر کون بویوك شهر خلقندن هربری یوزلرجه کیمسه‌لرله تماس و مناسبت حالنده اولابیلیر . آرتق اونك نظرنده مواجهه‌سنده کوردیکی بو اشخاصك قیمتی منسوب اولدیغی صنفلرله دکل ، بلکه ساده‌جه شخص بشر اولماسیله‌در . بوندن

دولابی « بلا تفریق جنس و مذهب » هرکسه عینی قانون، مساوات اوزره تطبیق ایدیلیر . عصری حاکم بیکارجه مشتریلرینك هپسی کندیسنك مجهولی اولدیغی ایچون هپسنه عینی مساوی معامله‌یی یاپان بویوك شهرلرده‌کی بویوك مغازه‌لر صاحبلرینه بکزه‌تیلمشدر. اساساً عصری جمعیتلرده اشراف‌صنفلرینك حقوقاً ادامهٔ موجودیت ایله‌مسنه امکان قالماز. چونکه استنادگاهلری اولان، روحلرینی بسله‌ین عنعنه بویوك شهر محیطنده بوغولور . و بویوك شهر حیاتی ایجابی، یوکسك‌صنفلرله آشاغی صنفلر آراسنده تماسلر صیقلاشدقجه، برنجیلرك ایکنجیلر نظرنده حائز اولدقلری اعجاز Prestige ده آزالیر .

نهایت ایش بولومنك عصری مدنیتلرده فوق‌العاده انکشافی مساوات فکرلری لهنه اجرای تأثیر ایدن اك مهم عاملدر. واقعا ایش بولومنك‌محدود اولدیغی یرلرده عکسی تأثیری اجرا ایله‌دیکی، انسانلر آراسنده وضع ایله‌دیکی تفاوتلرك حقوقاً مساواتسزلقلر حصولنه سبب اولدیغی کورولمکده‌در . لکن ایش بولومی بوکون اولدیغی کبی حد غایه‌سنه واردیغی زمان آرتق هر فردك دیکرندن تماماً تخلف ایله‌مسنی انتاج ایدر، اجتماعی صنفلرك تشکلنی و اونلره نظراً فردی‌قیمتلرك تعیننی امکانسز قیلار : زیرا « آرتق هرفرد باشلی باشنه برصنف تشکیل ایده‌بیلیر» دیمك‌مبالغه‌ده چوق‌ایلری کیتمك اولمز، اودرجه‌ده فرقلر چوقدر . اساساً ایش بولومنك بو قدر آرتمش اولدیغی بر محیطده اختصاص کسب ایله‌مش هرفردك فعالیتنه هیئت مجموعه‌نك احتیاجی واردر ، بناءً‌علیه اوفردك عموم نظرنده قیمتی واردر . بونقطهٔ نظردن، عوامی‌تشکیل ایدن‌صنفلرده، اجتماعی‌حیاتك ادامه‌سی‌ایچون‌الزم برایش کوردکلرینی‌وبناءً‌علیه مساوی حقوقه مالك اولمالری لازم کلدیکنی اخطار ایتمکده قصور ایتمزلر .

*فردلرك حقوقی ، مساوات‌مفکوره‌سنك شمولی و تحدیداتی*

مساوات مفکوره‌سی تأثیری آلتنده غرب جمعیتلری بوتون مؤسسه‌لرینی تعدیل ایله‌مکده‌درلر . طلب اولونان مساوی حق ساده ملتك افرادینك حکومته اشتراك ایله‌مسی حقی ، یعنی سیاسی انتخاباتده مساوی حق دکلدر. اوندن ماعدا قانونلرك مساوات اوزره هر فردی حمایه ایله‌مسی،

مساوی شرائط تحتنده دولت ماموریتلرینه کیره‌بیلمه‌سی حقی ، ملتك مادی و معنوی مشترك ثروتندن هرکسك مساوات اوزره مستفید اولماسی حقی طلبلری اولکی ادعایه التحاق ایله‌یور. دها دوغروسی سیاسی مساوات‌ادعاسی آنجق عدلی ، مدنی ، اقتصادی مساواته واسطه تشکیل ایله‌مك اعتباریله اوکده کلییور .

لکن مساوات مفکوره‌سنك یاکلش تفسیر ایدلمه‌مسی شرطدر : هرفرد بشرك مساوی حقوقه ، مساوی حیثیته و شرفه مالك طانماسنی قبول ایدن مدنی جمعیتلر بو عمده ایله فردلر آره‌سنده‌کی فرقلری ، مزیت ، استعداد ، هنر الخ . . . تفاوتلرینی انکار ایله‌مش اولامازلر . زیرا بویله برحال آنجق هرفردی دیکرینه اعظمی‌درجه‌ده مشابهتی حائز اولان ( میخانیکی تسانده تابع بولونان ، اوچونجی فصل ، ٦٠ ، ٦١نجی صحیفه‌لره باقیکز ) ابتدائی جمعیتلرده واقع اولابیلیر. عصری جمعیتلرده ایسه تعقیب ایدیله‌ن غایه‌فردلرك خصوصیتلریله ، مزاج وقابلیت فرقلریله ممکن اولدیغی قدر زیاده سیوریله بیلمه‌لریدر، عینی‌کومه ایچنده سیلینمه‌لری‌دکل! تا که جمعیت مستثنافطرتلردن اعظمی استفاده‌یی تأمین ایده‌بیلسین. قانونده « هرفرد ایچون مساوی انکشاف شرائطنك تأمینی » کوزه‌تیر . عصری مدنیت فردلرك انکشافلرینك باشلانغجنده مساوی اولمالرینی ، یعنی مساوی حمایه‌یه مظهر اولملرینی قبول ایدر ، یوقسه ، او انکشافك تام اولارق تحققیله، فردلر آراسنده کندیلرینه تماماً باشقه باشقه معامله‌لر ، مکافاتلر و مجازاتلر ویرلمه‌سنی ایجاب ایتدیرن وضعیتلرك حادث اولدیغی بدیهیدر .

**فردلرك حقوقی : حریت** ملت افرادینك استعدادلرینی سربستجه انکشاف ایتدیره‌بیلمك ایچون ساده مساواته دکل حریته‌ده احتیاج واردر .

عصری دولتك افرادینه بخش ایله‌دیکی حریتلری : سیاسی حریت ،

دین حریتی ، شخصی حریت ، مسکن مصونیتی ، چالیشما حریتی اوله‌رق تعداد ایله‌مك معتاددر .

بو حقوق بو کون وجدانمزه اوقادار مقدس کوزوکمکده‌درکه اونلرك هرهانکی برندن بر فردی محروم ایله‌مکه تشبث ایده‌نلره قارشی جزا قانونی شدتلی مؤیده‌لر وضع ایله‌مشدر . ( تورك جزا قانونی ، ایکنجی کتاب ، ایکنجی باب ، فصل ۱ ـ ٦ ) .

کنیش معناسنه سیاسی حریت حقوقاً طانمش بوتون حریتلری ( وجدان حریتی ، چالیشما حریتی الخ ... ) احتوا ایدر . فقط دار معناسنه وطنداشك یالکز کندی طرفندن ویا ممثللرینك بولوندیغی برمجلس طرفندن ( مبعوثان مجلسی ، ملت مجلسی ) قبول ایدلمش اولان قانونلره تابع اولمق حقنی افاده ایدر .

شخصی حریت سیاسی حریتك متممیدر : قانونك تعیین ایله‌دیکی احوال خارجنده هیچ بر مداخله وتجاوزه دوچار اولمامق ، دوچار اولوندیغی تقدیرده دولت طرفندن حمایه ایدلمك حقی دیمکدر . مسکن مصونیتی ، چالیشما حریتی دین حریتی قولایلقله بو تعریفك ایچنه داخل اولورلر .

بویله‌جه بوتون حریت حقلری ایکی‌یه ارجاع اولنه‌بیلیر : برنجیسی بر دولت افرادینك انجق کندی رضالرینك لاحق اولدیغی قانونلره تابع بولونمه‌سیدر . یعنی قانونلره تابع اولانلرك او قانونلرك ، بالواسطه ویا بلاواسطه ، واضعی ده اولماسی حقیدر . ایکنجیسی بر دولت افرادینك قانونك تعیین ایله‌دیکی احوال خارجنده سربستجه معیشت و فعالیتنه مداخله اولونماماسیدر .

**فردی حریتك تحدیداتی .** حریتك بو ایکی صفحه‌سنك دائما برابر بولونماسی ضروری دکلدر . بالعکس حریتپرور و دموقرات جمعیتلرده بعضاً بر جهتنك بعضاً دیکر جهتنك دها فضله تأمین ایدلمش اولدیغی مشاهده اولونور . بعضاً سیاسی حقلره تماماً مالك اولان وطنداشلرك فردی حیاتلرینی ایسته‌دکلری کبی تنظیم ایده‌بیلمك صلاحیتندن محروم اولدقلری

كورولور ، بعضاً ده خصوصی معیشتنده مختاریت تامه‌یی حائز اولانك سیاسی فعالیته انجق پك جزئی بر مداخله‌ده بولونابیلدیکی مشهوددر .

اسکیدن یونانیلرده ، مدینه‌نك حر وطنداشی مسائل سیاسیه‌یه دائر رأیی مجلسده بالذات ، بر ممثل انتخابنه مجبور اولمقسزین ویرردی . حرب وصلحه ، یابانجیلرله سیاسی اتفاقلر عقدینه ، قانونلرك قبول ویا ردینه دائر رأی ویرر ، حسابلرك رؤیتنه ، مأمورلرك فعالیتنی مراقبه‌یه کیریشیر ، حاکم اولور ، محکوم ایدر ویا برائت ایتدیرردی . ایشته قدمانك حریت دیدکلری بو ایدی . بوکا مقابل عینی آدمك خصوصی حیاتی صیقی صیقی دین ایله ، عرف ایله تنظیم ایدلمش بولونویوردی . بزم اك قیمتلی حقلریمزدن بری عد ایله‌دیکمز مذهبمزی انتخاب ایله‌مك حقندن بحث اولونماسی قدمایه مقدساته بر تجاوز ماهیتنده کوزوکوردی . حتی بزه اك اهمیتسز کوزوکن اموردە بیله اونلر سربست دکلدیلر : سپارتاده ته‌رپاندرك Terpandre ربابنه بر تل علاوه ایله‌مه‌سنی ئه‌فورلر Ephore (منتخب مراقبلر ، ناظرلر ) بر تجاوز عد ایتدیلر .

عصریمزده ایسه بو منظره‌نك تماماً عکسی مشهوددر . حر وطنداش یالکز قانونلره تابعدر . قانونك صراحةً جزا الاندیرمدیغی فعل ایچون کیمسه‌یه جزا ویریله‌مز (تورك جزا قانونی ، برنجی ماده) . بناءً علیه «سارینه‌ایسته‌دیکی کبی تل طاقار» : سربست اولارق فکرلرینی بیان ایدر ، فعالیتنی تنظیم ایدر ، مسلکنی انتخاب ایلر ، ملکنی قوللانیر ، کیمسه‌دن مساعده آلمغه محتاج اولمقسزین کیدروکلیر . سربستجه اجتماع حقنه مالکدر . فقط ، بوکا مقابل سیاسی حقلری ، مدنیت قدیمه وطنداشنه نسبتله جزئیدر . معاصر ملتلرده وطنداشلرك مقداری میلیونلره واردیغندن برآرایه طوپلانوب دوغرودن دوغرویه سیاسی مسئله‌لری مذاکره ایله‌ملرینه امکان یوقدر ، ایسترایسته‌مز یرلرینه برممثل ، برمبعوث کیده‌جکدر . اساساً سیاسی مسئله‌لر ، یعنی هرکسك علاقه‌دار اولدیغی مسئله‌لر اوقدر معضلیت کسب ایتمشدرکه دولت ایشی آرتق بر اختصاص ایشیدر . هروطنداشك ، آتنه‌ده اولدیغی کبی ، قرعه اصابت ایدنجه بر دولت وظیفه‌سنی درعهده ایله‌مسنده منفعت دکل آنجق مضرت اولابیلیر .

فقط، حتى خصوصى حيات ساحه‌سنده بيله، عصرى دولت فرده برچوق مجبوريتلر تحميل ايلر : آشى مجبوريتى ، تحصيل مجبوريتى موضوعدر . سرمايه‌دارلر ، فابريقه‌جيلر ايشجيلرك صحتنى تأمين ايله مكلفدر . هفته باشى تعطيلى ياپمق قانوناً برمجبوريت اولارق وضع ايدلمشدر. فردك ملكنى ايسته‌ديكى كبى قوللانماسى حتى بيله تحديداته معروضدر. عمومك محتاج اولديغى برمال، مثلا اكمك بلديه‌لر طرفندن نرخه تابع طوتولور و اكثريا حرب اثناسنده نرخ اصولى ديكر آليم صاتيم موادينه‌ده تشميل اولونور ، بويله‌جه تجارت سربستيسى شدتله تقييد ايديلير. مسكرات استعمالى منع ويا تقييد اولونابيلير.

بو مثاللر اولا فردى حريت تصورينك نه‌قدر مبهم، حدودلرى غير معين اولديغنى كوسترر. ثانياً فردى حريتك تأمين وحمايه‌سنك دولتك يكانه وظيفه‌سى اولديغنى ادعا ايدن نظريه‌نك واقعاتدن نه قدر اوزاق اولديغنى اثبات ايدر . مقاوله اجتماعيه نظريه‌سندن ملهم اولان فرانسز اختلالى شارعلرى دولتك آنجق فردلرك رضاسيله و اونلرك حريتنى و حقوقنى تأمين ايله‌مكله مكلف اولارق تأسس ايتمش اولورسه مشروع وواجب الاطاعه برقوت تشكيل ايده‌جكنى قبول ايديورلردى . حالبوكه فردلرك حريتنى تأمين ايله‌مك عصرى دولتك هدفلرندن برى ايسه‌ده هپسى دكلدر . دولتك متنوع غايه‌لره عينى زمانده خادم اولان، افرادينى هرجهتدن صاران براجتماعى هيئت اولديغنى اولجه كوردك. ( مدخله ، صحيفه ١٤ ـ ١٦ يه باقيكز ) . ايمدى بوغايه‌لرك تحقق ايده‌بيلمه‌سى ايچون هرشيدن اول دولتك ياشاماسى، حر ومستقل اولارق ياشاماسى لازمدر. بوندن دولاييدركه سياسى استقلالك تهلكه‌يه دوشديكى آنلرده فردلرك حريتى دائما صيقى تحديداته اوغرار، زيرا او استقلال الدن كيتديكى تقديرده آرتق كرك فردك حريتى كرك وطنداشلريله برابر ويا منفرداً تعقيب ايله‌ديكى غايه‌لرك تحققى ايچون صرف ايتديكى فعاليتى حمايه ايده‌جك برقوت‌ده اورتاده قالماز .

دولت فرد ايچون اولديغى نسبتده فردده دولت ايچون اولماليدر .

نصلكه هرفردك حقى يعنى حريتى ، عمومك حريتى ايله محدود اولمق لازم كليورسه جمعيتك تأمين موجوديت ، كنديسنى مدافعه وبقاسنى وقوامنك انكشافنه لابد اولان

حمایهٔ عمومیه لوازمنی ایفا ایده‌بیلمه‌سی ایچون تعیین وتکلیف ایتدیکی حدودوقدا کارلقلر ایله‌ده محدود اولمق ایجاب ایدییور . مثلا حیاتمز مقدسدر ، فقط جمعیت ادامهٔ حیات ایده‌بیلمه‌سی ایچون ، حیاتمزی ایسته‌نجه ویره‌لی‌یز . ملکمز واجب‌الرعایه‌در، لکن جمعیتك کرك ملکمزی وکرك کندیسنی مدافعه ایچون مقتضی‌عد ایتدیکی فدا کارلقلری اختیار ایتمکلکمز لازم‌کلیر . حریت شخصیه تعرضدن مصوندر ، فقط امورعامه‌ایچون لازم اولان وظائف و خدمات مستثنادر . حتی دنیله‌بیلیرکه حریت وجدانی ویا حریت فکریه‌یی ، قوامزی ، قابلیتمزی ، ناطقه ونفوذمزی بالذات نفوذ اجتماعینك (اجتماعی سلطه‌نك ) اساسنی ده‌ویرمك ایچون قوللاندیغمز تقدیرده جمعیت مداخله ایله تأمین موجودیت ایچون مقتضی اولان وحقوق حقیقیه‌مزه اصلا ایراث خلل ایتمه‌ین قیود وحدودی بزه جبراً قبول ایتدیرمك حقنی حائز ووظیفه‌سیله مکلفدر. ( فرانق ، فلسفه حقوق مدنیه ترجمه‌سی ، صحیفه ۲۳ ) .

# قرائت

## حریت

صنایع ساحه‌سنده حق اولان حریت مبدأی دین ویا سیاست ساحه‌سنده باطلمیدر؟ خایر ، بوتون حریتلر بربرینه باغلیدرلر ؛ زیرا ، بوتون حریتلر ، مختلف نامار آلتنده ، فعالیتمزدن ، قوللریمزدن زیاده ذهنمزك جهدندن باشقه برشی دکلدرلر . دینی حریت ، تربیه حریتی ، اجتماع حریتی ، ناحیه‌لرك حریتی ، مطبوعات حریتی ، ایشته بو اوتماجیلر سوزده حکیملری قورقوتورلر ، لکن ذکی بر سیاستك اونلره سربست بر جولانکاه تأمین ایلدیکی کون ، بو حریتلرك هر بری بر خیرکار قوت اولورلر ، ذهنلری یوکسلتدکدن باشقه تصفیه‌ده ایده‌رلر ؛ دولت ایچون بر تهلکه اولمادقدن ماعدا بلکه بر امنیت منبعیدرلر . بو حریتلر ، انسانك فعالیتنی بوله‌ر ، انسانه منتظم مشغولیتلر ویرر ، فرد ایچون یکی واهمیتلی علاقه‌لر احداث ایده‌ر . بو سایه‌ده ، استراحتدن بیقمش وایشسزلکی دولاییسیله فساده اوغرامش بر ملته معین بر آنده اصابت ایده‌ن سیاسی ساری خسته‌لقلره قارشی واقی بر تدبیر اورتایه قونولمش اولور .

حریته انکللر قویاجق واوکا قارشی مجادله ایده‌جك یرده حریت ایله یاشامغی ، ثروتی ، سعادتی ، صلحی حریتدن بکله‌مکی دها ساده بولان بوتون ملتلرك مثالی بونی اثبات ایده‌ر . انکلتره‌دن دها قوتلی ودها آسوده هانکی مملکت وار ؟ فیرطینه خارجده کورله‌یه‌بیلیر ، لکن قلبلرده اعتماد واردر . غاوغا ایدیلدیکی آنده بیله غاوغا ساحه‌سی تحدید ایدیلمشدر ؛ بر حکومت ده‌ویرمك دکل بریکی حق قازانمق ایسته‌نیلیر .

دینیورکه هر حریت بر تربیه‌در . آنجق اعتیاد وتعامل ایله عرف وعادات میانه کیرمش ایسه موجود اولابیلیر . بو دستورك دوغرولغنی تسلیم ایدییورم ؛ فقط عمومیتله اوندن چیقاریلان نتیجه‌دن باشقاسنی استخراج ایدییورم . اکر هر حریت بر تربیه ایسه ، بزی سربستجه یاشامقدن باشقه تعلیم ایده‌جك وحریت درجه‌سنه ایریشدیره‌جك هانکی واسطه واردر ؟ یارم عصر دها اسارت آلتنده بولونورساق حریته دها مستعد اولاجقمی‌یز ؟ انسان دمیری دووم‌ه‌دن دمیرجی اولورمی ؟ آتش کنارنده راحتجه اوطوران عسکر اولابیلیرمی ؟

. . . . . . . . . . . . .

اکثریا بو بیوك حریت کلمه‌سنك برچوق دیکر خیاللر کبی کنجلکی تسخیر ایده‌ن سحرلی کلمه‌لردن بری اولدیغی فرض اولونیور . سن کالده بو ایلك وآلداتیجی سودالرك

توبه‌کاری اولورز دینیور . بوده بر باطل اعتقاددر ؛ انسان یاشلی وحریتپرور اولابیلیر ؛ حتی شونیده علاوه ایدییورم : بوتون اداری مقانیزمالرك عجزینی وحریتك فیاض قدرتنی آکلامق ایچون احتمال اوزون مدت یاشامش اولمق لازمدر . انسان کنج ایکن سیسته‌ملرده خوشنه کیدن برجهت واردر ، تناظر ووحدتی سه‌وه‌ر ؛ بر سحرلی عصا ضربه‌سیله ملتلرك سعادتنی تأمین ایله‌مك خوش کوزوکور ؛ ایشته خیال محض اولان بودر . ملتلرك حیاتی ، فردلرك حیاتی کبی تنوع سأحه‌سیه‌در ؛ هر آن دوغان وتوالی ایده‌ن بو متعدد احتیاجلری تطمین ایده‌بیله‌جك اولان آنجق حریتدر . دلیلك حریتی آکلامقده وسه‌ومکده دکل ، عقیم دستورلره ، اولدوروجی وعاجز براطراده بل باغلامقده‌در .

[ E. Laboulaye : L' Etat et ses limitəs p. 134-137 ]

## اون يدنجى فصل

## حكومت واشكالى

**خلاصه :** دولت برملتك حقوق وارلغنى تشكيل ايدر ؛ حكومت قانونلرى وضع ويا سادهجه اجرا وتطبيق ايله‌ين برسياسى عضودر .

اوته‌دنبرى حكومتلرى خلق حكومتى (دهموقراسى) اشراف حكومتى ( آريستوقراسى )، سلطنت (مونارشى)يه آييرلر. برنجيسنده بوتون ملت، ايكنجيسنده ممتازه براقليت، اوچونجيسنده يالكز حكمدار حاكم عد اولنور.

بواوچ نوع حكومت شكلندن برى ديكرينه صورت مطلقه‌ده مرجحدر دينه‌مز. هرجمعيتك بنيه‌سنه كوره محتاج اولديغى برحكومت طرزى وار. عصرى ملتلرك احتياجاتنه توافق ايدن ، حريت ومساوات تمايللرينى تطمين ايله‌ين حكومت طرزى دهموقراسيدر. شوده‌وار كه وطنداشلرك كثرتى واختصاص لزومى ملتك النده اولان حاكميتك آنجق ممثللرى واسطه‌سيله تظاهرينى استلزام ايله‌مكده و بوندنده تمثيلى حكومت ميدانه كلمكده‌در . ممثللرى انتخاب ايله‌مك وممثل اولمق حقنك هرمملكتده كيتكيده داها فضله مقدارده وطنداشلره - حتى قادينلره تشميل ايچون قوتلى برجريان واردر .

ممثللر كرك دولتك تشكيلات اساسيه‌سنى ، كرك احوال وشرائطك تبدليله لزوم كورولن يكى قانونلرى وضع ايدرلر . بوقانونلرك تطبيقى قوهٔ اجرائيه‌يه ، تطبيقدن متولد اختلافلرك حلى قوهٔ عدليه‌يه عائددر . تشريعى، اجرائى وعدلى قوتلر آراسنده آزچوق موازنه و استقلال حاصل اولماسى حيات سياسيه‌نك استقرارى ايچون لازم ايسه‌ده بونلرك يكديكرندن تماماً آيرى اولمالرى محالدر . باخصوص كه قوهٔ تشريعيه ، دوغرودن دوغرويه ملت طرفندن انتخاب ايدلديكندن ممتاز برموقعى حائزدر وقوهٔ اجرائيه‌يى يعنى دار معناسيله حكومتى مراقبه‌سى آلتنده بولندير ر .

**حكومتك تعريفى**

اكثريا دولت ايله حكومتى يكديكرينه قاريشديرمق معتاد اولمشدر . حالبوكه بونلر بر و عينى شى دكلدر . دولت برملتك سينه‌سنده وطنداشلرى يكديكرينه باغلايان حقوقى رابطه‌لردن متشكل مؤسسه‌در ، بو رابطه‌لر قانونلردر . اجتماعى هيئت قانونلرله شكل آلير .

هر آنده ملتك ایچنده بین‌الافراد موجود مناسبتلری وملتك دیكر ملتلرله مناسباتنی تأسیس و تعیین ایدن بو قانونلردر . لكن قانونلری وضع وبالخاصه اونلری تطبیق ایله‌مك ، دولتی كرك داخلده و كرك خارجده تمثیل ایتمك ایچون سیاسی عضولره احتیاج واردر . ایشته بو عضولرك هیئت مجموعه‌سنه حكومت دیرلر. مع‌مافیه دهادار برمعناده « حكومت » دینجه قانونلری اجرا وتطبیق ایدن سیاسی عضو ، یعنی « اجرا قوتی » آكلاشیلیر .

حكومتلرك قلاسیك تصنیفی

بر طرفدن ارسطودن‌دیكر طرفدن مونته‌سكیودن ( روح‌القوانین ترجمه‌سی ، برنجی جلد ، صحیفه ۱۵ و ۲۰ ) ملهم اولارق اوته‌نبری حكومتلری اوچ صنفه آییرمق معتاددر . بر دولتده قوهٔ عمومیه یالكز بر كیشینك النده اولورسه اوكا سلطنت ( مونارشی )، برقاچ كیشینك النده اولورسه اقلیت ویا اشراف حكومتی ( آریستوقراسی-اولیغارشی )، نهایت هركسك‌النده‌اولورسه جمهوریت ، خلق حكومتی دینیلیر .

بو تعریفك قیمتی‌تنقید ایچون واقعده همان‌هیچ برحكومتك وفصیله‌لردن برینه تام اولارق داخل اولمادیغی سویله‌نیلمشدر . بو اعتراض بردرجه‌یه قدر دوغرودر . مثلا قوهٔ عمومیه‌نك برتك كیشی النده تماماً بولوندیغی ، بوتون اجتماعی حیاتك برشخصك اراده‌سنه كوره ایشله‌دیكی بر جمعیتی كوسترمك امكانسزدر . اك قهار قدرتی حائزاولان حكمدارلر بیله ینه‌اوقدرتك ( سرای خلقنك،عوامك ، اصنافك، عسكرلرك ویا علمانك خاطری صاییلیر مقاومتیله) تحدیدایدیلدیكنی زمان‌زمان حس ایله‌مش، بناءً علیه اونلركده نفوذی‌حكومتده محسوس اولمشدر .

بالمقابله خلق حكومتی صاییلان اویله‌حكومتلر واردركه خلقك اكثریتنك رضاسنه مستند دكلدرلر . مدنیت قدیمه‌ده اسیرلر مدینه خلقندن اولمقله برابر وطنداش حقوقنه مالك دكللردی .

« جنوبی قارولینا یاخود ترانسوال كبی ، اهالیسنك اكثریتی عرق‌ابیضه منسوب

اولمادقلرندن دولايى انتخاباندن اوزاق طوتولان برجماعتده، بياض آدم اولمقدن عبارت بروصف مخصوص ايله تفريق ايديلنلرك اكثريتنه قدرت سياسيه توديع ايدلمش اولماسى اعتباريله اوجماعت بر دهموقراسى عد اولنه‌بيليرمى ؟ كذلك ، بو اسم قادينلرك انتخاباته اشتراك ايتمه‌دكلرى پورتكيزه وبلچيقايه ، قادينلرك حق انتخابه مالك اولدقلرى نوروه‌چه وآلمانيايه عينى صورتده ويريله‌بيليرمى ؟ قادينلره حق انتخاب ويرمه‌ديكندن دولايى فرانسه‌يه دهموقراسى ديمه‌مك قابلميدر ؟ » ( جيمس برايس ، عصرى دهموقراسيلر ترجمه‌سى ، برنجى جلد ، صحيفه ٥٢-٥٣ ) .

بو سؤاللرك توليد ايدر كوزوكدكلرى مشكلات شوملاحظه ايله اورتادن قالقار : تصنيف ايله اشارت ايديلمك ايستەنيلن جهت اكثريتك ويا اقليتك ويا برتك شخصك قوهٔ عموميه‌يى بالفعل الده‌بولونديرماسى دكل بلكه حكومتك شكلنك اوكامتمايل و متوجه اولماسيدر . برنجى سليمك جبار اراده‌سنى زنبللى على افنديىنك شريعت نامنه مراقبه‌ىى تحديد ايده‌بيلير، لكن اوحكومت طرزينك مطلق برسلطنت اولديغنده شبهه يوقدر . كذا عصريمرده برچوق ملى دولتلر واردركه افرادى آراسنده معارف تماماً تعمم ايتمه‌مش اولديغندن اونلرده خلقك « اكثريتى » حكومته اشتراك ايدييور ديمك مبالغه اولور . معمافيه اونلره دهموقرات حكومتلر ديمك غايت حقليدر ، زيرا تكامل وجهه‌لرى خلق حكومتيدر .

**اڭ ايى حكومت هانكيسيدر؟**

اجتماعى مؤسسه‌لرك، بناءً عليه اونلردن برى اولان حكومتك عندى قرارلرك دكل ضرورى سببلرك محصولى اولديغنى قبول ايدن اجتماعيات ايچون الكايى برحكومت شكلى اولاماز . بلكه هرجمعيتك ايريشمش اولديغى درجهٔ تكامله كوره اوكا اڭ موافق كان ، يعنى بنيه‌سنه كوره ( نورمال normal ) سالم اولارق ايشله‌ين برحكومت شكلندن بحث اولونابيلير . اساساً بونقطه، اوته‌دنبرى بديهى برقضيه عد اولونمشدر . دها ارسطوبيله برنوع حكومتك ايى وفنا اولديغندن صورت مطلقه‌ده بحث اولونامیه‌جغنى، آنجق معين اقوامه، معين شرائط اجتماعيه‌يه نظراً برقرار ويرمك جائز اولديغنى تسليم ايدييوردى . مونتسكيوده بوكا مماثل فكرلره مالكدر، مثلا صيجاق اقليملرده اكثريا مطلق استبداد طرزينك

جاری‌اولدیغنی قبول‌ایدر. خلاصه: ناصل‌هانکی تکامل درجه‌سنده اولورلرسه اولسونلر ، بوتون بشری جمعیتلره الویریشلی بر عائله انموذجی موجود دکلسه اویله‌جه برحکومت انموذجی‌ده موجود دکلدر. لکن عصری عائله‌ناصل‌بوکونکی جمعیتك شرائط حیاتیه‌سندن وبوکونکی مفکوروی تمایللری الك ایی تطمین ایدن بر بتی هیئت اوله‌رق میدانه چیقمش ایسه خلق حکومتی‌ده معین بر تکامل سویه‌سنه ایریشمش اولان جمعیتلرك احتیاجاتنی تطمین ایله‌ین اداره طرزی اولارق وجوده کلمشدر . فی‌الواقع کرك بر مطلق حکمدارك، کرك آریستوقراتلرك ( اشرافك ) حکومتی اللرنده بولوندیرمالری یامادی قوتك یادینی بر اعجازك تأثیریله اولابیلیر . حالبوکه مادی قوت حقك منبعنی تشکیل ایله‌مدیکی جهتله‌اوکا مستنداً اصدار ایدیلن امرلر واجب‌الاطاعه برر وظیفه صاییلامازلر . دینه کلنجه ، اونك‌ده سیاسی حیاتده بوکون کیت کیده‌ده‌ا آز مؤثراولدیغنی کوردك . اوحالده معاصر دولتلرده خلق ایچون واجب‌الاطاعه اولان آنجق کندی اراده‌سیدر . فقط اواراده‌نك مؤثر اولماسی ، بر قانون ماهیتنه چیقابیلمه‌سی ایچون تشتت واختلافدن آزاده بولونماسی شرطدر . بوندن طولایی خلق حکومتی «ملی » حکومت اولمغه‌متمایلدر. بالمقابله دولتلرك ملی شکل آلماسی‌ده خلق حکومتلرینك تأسسنی ضروری قیلار . فی‌الواقع ملی دولتك استنادگاهی عسکری ویا دینی قوت ، یاخود قانیلاشمش عنعنه‌لر دکل بلکه ساده‌جه خلقك وجدانیدر. برحکومت خلق طرفندن سچیلنلردن ترکب ایتمزسه ، خلق وجدانی اونك هانکی اجرا آتنی تصویب ایله‌مدیکنی سربستجه اظهارحقنه‌مالك اولمازسه‌اوحکومتك مقبول‌ومشروع عدایدیله‌سی ممکن اولاماز . اساساً خلق حکومتنك بوکون مرجع اولماسی اولجه تصویر ایله‌دیکمز حریت و مساوات جریانلرینك و اونلری وجوده کتیرن اجتماعی احوالك بر نتیجه‌سندن باشقا برشی دکلدر .

*تمثیلی حکومت*

حقیقتده زمانمزده آزاده بربعضی‌ادیبلروسیاسیلر طرفندن براشراف حکومتنه ویا ـ حتی عمومی حربدن صوکرا

بعضی مملکتلرده کورولدیکی وجهله ـ قادر کل و آمر مطلق بر دیقتاتوره تحسر کوسترلمه‌سی دەموقرات حکومتلرده سیاسی استقرار و موازنه‌نك اکثریا کوجلکله تأمین ایدیله‌سندندر . عصری ملت او قدر معضل بر مەقانیزمادر ، اونك سینه‌سنده او قدر متضاد جریانلر قایناشیرکه بونلرك هپسنی تطمین ایده‌جك وبوتون احتیاجلره تقابل ایده‌جك بر حکومت دستوری بولمق و ، دها مهمی ، بولدقدن‌صوکرا او حکومتی تحقق ایتدیره‌بیلمك اولدقجه کوج بر شیدر .

فی‌الواقع « قانون خلقك اراده‌سنی افاده‌ایدر » دیمکله بو اراده‌نك هانکی واسطه ایله تظاهر ایله‌دیکی هنوز سویلنمه‌مشدر . بومشکلی حل ایچون‌ایلك خاطره کلن صورت تسویه شو اولابیلیر : « بوتون قانونلر، بوتون وطنداشلر طرفندن رأی اعطاسی صورتنده قبول ایدلمش اولمالیدر » . فقط بوتون وطنداشلره بو وظیفه‌یی تحمیل ایلەمك ممکنمیدر؟ واقعا آتنه وروما کبی اسکی جمهوریتلرده قانونلر دوغرودن دوغرویه «خلق» طرفندن قبول اولونوردی . فقط بو « خلق » بیکلرجه اسیری چالیشدیران و اونلره حق رأی ویرمه‌ین مقداری محدود کیمسه‌لردن عبارتدی .

عصری جمهوریتلر ایسه تماماً باشقه شرائطی حائزدرلر . اولا اسارت یوقدر، چالیشمق هرکس ایچون براخلاقی وظیفه ، برشرف وهیئت‌اجتماعیه‌یه بر یاردیم عد اولونور . وطنداشلرك عددی میلیونلره بالغدر . هپسنی برآرایه طوپلایه‌رق مذاکره‌لرده بولوندیرمغه مادةً امکان یوقدر . بوندن باشقه عصری ملتلرك احتیاجلرندن هر هانکی برینی تسویه ایچون آنجق سنه‌لرجه فعالیت سایه‌سنده الده ایدیله‌بیلن اختصاصلره احتیاج واردر . هر وطنداش بر تشریعی تکلیفك له و یا علیهنه صلاحیتله و وقوفله رأی ویره‌بیلمك ایچون کافی درجه‌ده معلومات صاحبی اولاماز . حقوق مدرسی ئەسمەن دیورکه : « بر تجارت قانوننك و یا بحریه‌یه عائد برقانونك کویلولرك و یا داغلیلرك رأینه عرض ایدلدیکی فرض اولونسون . شو ایکی شقدن بریسی ضروری اولارق میدانه کله‌جکدر: یا اکثریت آکلامادیغی لایحه حقنده کوزلری قاپالی‌اولارق

قبول رأیی ویره‌جکدر ، یاخود حد ذاتنده احتمال مکمل اولان بو لایحه بلکه‌ده فرعی بر ماهیتده اولان بعضی احکامنه بناءً رد اولوناجقدر . زیرا تولد ایتمسی پك قولای فقط تخریبی پك کوچ اولان خلق باطل اعتقادلرندن بری بو احکام علیهنه میدانه کلمش بولوناجقدر .

کیری‌یه برچاره قالییور: سلطان اولان ملت، اعلا برطرزده کوره‌بیله‌جکی ایشلری کندی یاپار ، فقط کندی کوردیکی تقدیرده فنا یاپیلاجغی محقق اولان ایشلر وار‌ـه اونلری ممثللرینه حواله ایلر. وطنداشلر دائره دائره طوپلانارق مسائل سیاسیه‌نك حلنده کندیلرینه عائد اولان حقی استعمال ایده‌جك ممثللری انتخاب ایلرلر . بونلر ( مبعوثلر ) مجلس حالنده ( ملت مجلسی ، پارلامنتو ) طوپلانارق احتیاجه کوره یکی قانون لایحه‌لرینی حاضرلارلر ، تدقیق ایدرلر ، دیکر قانونلرله مناسبتلرینی آراشدیررلر و اطرافلیجه بر مناقشه‌دن صوکرا قبول ایدرلر . اونلرك مناقشه‌لری علنیدر ، خلق‌ده بو مذاکره‌لری تعقیب ایدر وموضوع بحث مسئله‌لر حقنده آز چوق معلومات پیدا ایده‌بیلیر .

اهمیتلی بعضی سیاسی ایشلرده ، ممثللرك وساطتنه حاجت اولمقسزین خلقك دوغرودن دوغرویه رأیی اظهار ایده‌بیلمه‌سنی تأمین ایدن عنعنه‌لر ویا احکام انکلتره ، آلمانیا ، اسویچره کبی بعض مملکتلرك سیاسی عرفلرنده و یا قانون اساسیلرنده موجوددر . فقط عصری خلق حکومتی تشکیلاتنده اساس ملتك کندینی ، حریتله انتخاب ایله‌دیکی ممثللرندن ( مبعوثلرندن ) متشکل مجلس طرفندن اداره ایتدیرمه‌سیدر . ایشته بوکا تمثیلی حکومت gouvernement représentatif دنیلیر .

**تشریعی فعالیت : قانون اساسیلر ، قانونلر ، عادتلر**

ملت نامنه سیاسی حاکمیتی اجرا ایده‌نلرك تابع طوتولدیغی عمومی قاعده‌لر واردر . بو قاعده‌لرك هیئت مجموعه‌سی ملی اراده‌نك ایلك تظاهرینی تشکیل ایدر : بونلر هر دولتك **قانون اساسی** ، **تشکیلات اساسیه**سی در .

اولجه‌ده سویله‌دیکمز وجهله عالمشمول اولارق معتبر اولمق ادعاسنده

بولنه‌بیله‌جك هیچ بر قانون اساسی اولاماز . هیچ برقانون اساسی تجربه‌دن، زمان و مکان شرائطندن مستقل اولارق وضع اولوناماز . فقط بر قانون اساسینك بو شرائطه ممکن مرتبه توافق ایله‌مسی اچون اونك سیاسی حقوقه مالك اولانلرك یا بالذات یا ممثللری واسطه‌سیله اورتایه‌قویدقلری بر اثراولماسی لازمدر . ایکنجی عبدالحمیدك ۱۲۹۳/۱۸۷۶ تاریخنده « تبعه‌سنه بخش ایله‌دیکی » قانون اساسیده بو مزیت مفقود ایدی .

تشکیلات اساسیه قاعده‌لرینك تثبیتندن ماعدا مبعوثلرك بر وظیفه‌سی‌ده شرائط‌عمومیه‌نك تحولنه کوره یکی قرارلر اتخاذ ایله‌مکدر . بوقرارلره قانون دینیلیر . قانون برجهتدن عرف وعادته بکزر : برابر یاشایان انسانلرك مشترك بر تمایلنی ، بر اراده‌سنی افاده ایلر . فقط عادتدن بر نقطه‌ده آیریلیر : عادت عادتا غیر مشعور بر طرزده ، یاواش یاواش، صانکه احوالك الجاسیله تأسس ایده‌ر؛ واضعی کیمدر ، بیلنمز. حالبوکه برقانون تأمل‌ایله ، محاکمه‌ایله اورتایه قونولور . لکن بو تفریق قطعی دکلدر . اکثریا قانون ساده‌جه کندیلکندن یرلشمش اولان عادتلری تنسیق وتنظیم ایده‌رك قید و ضبط ایله‌مکله اکتفا ایده‌ر . هر حالده بر یکی قانونك احداثندن اول اونك بر چوق عنصرلری ، استنادکاهلری آز چوق مشعور تصورلر حالنده موجوددر ، بو تصورلرك منشأیی صراحةً تمیز ایله‌مك ممکن اولماسه‌بیله قوتی‌انکار ایتمك قابل دکلدر.

عصری دەموقراسیلرده قانون حکومت قوتی النده بولندیران اکثریتك اثریدر . مع‌مافیه قانون هرکس حقنده ، حتی اونك وضعنه مخالفت کوسترمش اولان اقلیت حقنده بیله جاریدر : زیرا هر قانون ملتك یاشامق و برابرجه یاشامق اراده‌سنك تظاهریدر، بو آرزویه‌ایسه بوتون‌ملتك افرادی، اکثریتدن اولسون اقلیتدن اولسون اشتراك ایدرلر . بوندن‌دولایی‌سیاسی‌وحدتك‌شرطی قانونك صورت مطلقه‌ده رعایت کورمه‌سیدر . بویله‌جه قانونه حرمت عمده‌سی دەموقرات ملی‌جمهوریتلرك تملیدر، زیرا قانونه حرمت ملتك‌یاشامق اداره‌سنه حرمت دیمکدر .

هربشری مؤسسه‌نك قصورلری موجود اولدیغی کبی تمثیل اصولنك‌ده قصورلری واردر: بعضاً پك‌لزوملی قانونلرك بطائتله حاضرلانیلماسی ، ایشدن زیاده بلیغ نطقلر سویلیه‌رك پارلامغه هوس ایدن کیمسه‌لرك موجودیتی ، پارلمنتولرك قرارلرینی و تمایللرینی سرعتله دکیشدیرمه‌لری ، خلقك مبعوث انتخاب ایدرکن بعضاً حسیاته قاپیلارق ایش کوره‌جك آدامدن زیاده مؤثر سوز سویله‌ینی ترجیح ایتمه‌سی الخ . . . لکن بو قصورلری ای بر چالیشمق اصولی قبول ایده‌رك و خلقك سیاسی تربیه‌سنی آرتدیرارق آزالتمق ممکندر. هر حالده تمثیل اصولی بوتون سیاسی حریتلرك اك صاغلام استنادکاهیدر . بونی اثبات ایله‌ین جهت‌حریته تشنه اولان و غرب مدنیتنه یکی انتساب ایدن بوتون قوملرك تمثیل اصولنی قبول ایتمه‌لریدر .

**انتخاب حقی**

قانونلری یاپان، دولتك سیاسی حیاتنك ناظم و مراقبی اولان مبعوثلری انتخاب‌حقی کیملره ویریلیر ؟ دەموقرات برمملکتده مسائل سیاسیه‌ده رأینی انتخابات واسطه‌سیله افاده حقی اجتماعی بر قیمتی حائز طانمش‌اولان بوتون‌فردلره ویریلیر. بوحقك بدایتده‌محدودمقدارده‌کیمسه‌لره، یالکز دولته برمعین مقدار ویرکو ویره‌نلره انحصار ایتدیرلمش اولماسنی ایضاح ایده‌ن‌ده‌بودر. ۱۹نجی عصرك‌باشلانغجنده آوروپاده ( وتورکیه‌ده مشروطیت دورنده ) قبول ایدیلن اساس بو ایدی . بالآخره آوروپاده اولدیغی کبی مملکتمزده‌ده انتخاب حقی تشمیل ایدلدی ویالکز ویرکو ایله مکلف اولانلرك بر امتیازی اولمقدن چیقدی .

بو تکامل کوستریبورکه سیاسی حقوق قانت ورروصو کبی بعضی‌متفکرلرك ظن ایله‌دکاری وجهله علی‌الاطلاق شخص‌بشره مضاف‌دکلدر ، تاریخی‌تکامله تابعدر ، اونك معین بر آننده ظاهر اولور ، آز و یا چوق مقدارده فردلر او حقه مالك بولونورلر .

بو فردلر آراسنه قادینلرده داخلمیدر ؟ آوروپا و آمریقانك اك ایلری کیدن مملکتلرنده قادینلره سیاسی فعالیتلره اشتراك وانتخاب‌حقی تماماً ویاقسماً

طانمشدر. اساساً همان بوتون دیکر اجتماعی فعالیت ساحه‌لری قادینلره آچیق دکلیدر ؟ قادین حفظ‌الصحه‌یه ، چوجقلرك تربیه‌سنه ، داءالکئوله ، ویرکو وکومروك مسئله‌لرینه أرککلر قادار علاقه‌دار دکلیدر؟ اوحالده تکاملك هدفی سیاسی حقوق اعتباریله قادینی ارککه مساوی قیلمق اولدیغنده شبهه ایدیله‌ملیدر.

انتخاباتده رأیلرینی اظهار ایدن منتخبلر دائماً متفق دکلدر. مبعوثلرك اتفاق آرا ایله سچیلمش اولماسی نادر کورولور وقعه‌لردندر. بردائرهٔ انتخابیه‌دن برتك مبعوث انتخاب ایدیلیرسه او مبعوثه رأی ویرمه‌ین اقلیت (بواقلیت بعضاً پك مهم برعدده اولابیلیر) مجلسده تمثیل ایدیلمیه‌جك دیمکدر. اقلیتلرك مجلسده تمثیل ایدیلمه‌مسی ، ونلرك آرزولرینی اظهار و اسماع ایتمك امکانندن محروم براقیلماسی وخیم غلیانلری موجب اولابیلیر. بوکا مقابل هر اقلیتك مجلسده تمثیلی درجه‌سنه واران برعدالت تعصبی پارلمنتونك مثمر برطرزده چالیشماسنه مانع اولاجق درجه‌ده تشتت آرایه سبب اولور. ایشته بوندن دولایی انتخاب دائره‌لرینك تعیینی، تمثیل شرائطنك تثبیتی، مبعوثان مجلسنك هم اکثریت هم ده اقلیت ویااقلیتلر ممثللرندن مرکب اولابیلمه‌سنك تأمینی بوکونکی سیاسی حیاتك مهم تکنیك مسئله‌لرندن برینی تشکیل ایدییور.

غربده حل ایدلمش فقط مملکتمزده هنوز حل ایدلمه‌مش اولان برمسئله‌ده انتخاباتك بریوقسه ایکی درجه‌لیمی اولماسی لازم کلدیکیدر. بردرجه‌لی انتخابلرده خلق دوغرودن دوغرویه ممثللرینی انتخاب ایدر. بوتون غرب مملکتلرنده جاری اولان اصول بودر. ایکی درجه‌لی انتخابلرده ایسه مبعوثلری خلق انتخاب ایتمز، بلکه خلقك انتخاب ایتمش اولدیغی متوسطلر سچرلر. فرانسه‌ده اعیان انتخابی وآمریقاده رئیس جمهور انتخابی ایچون تعقیب ایدیلن بواصول بزده مبعوثلرك انتخابی ایچون قوللانیلمقده‌در.

مادامکه سیاسی مسئله‌لرده رأی طوپلامقدن مقصد ملتك اراده‌سنك صمیمیتله تظاهر ایله‌مسیدر ، بونی تأمین ایچون ایکی درجه‌لی انتخاب اصولندن زیاده دوغرودن دوغرویه انتخابك مناسب اولدیغی آشکاردر. بو نقطه‌ده اختلاف یوقدر. شمدیلك ایکی درجه‌لی انتخابه طرافدار اولانلرله درحال دوغرودن

دوغرویه انتخاب اصولنك تطبیقنی ایستهینلر آراسنده کی اختلاف ساده‌جه بوتحول ایچون مناسب زمانك تعیيننك قولای اولاماسندن ایلری کلیور .

قوهٔ عمومیه نك تقسیمی

دهموقرات دولت بر چوق سیاسی عضولری احتوا ایدر، بونلرك هیئت مجموعه‌سنه حکومت دینلدیکنی فقط دار معناسنه حکومتك سیاسی قرارلری یعنی قانونلری اجرا و تطبیق ایله‌ین وبوندن دولایی قوهٔ اجرائیه نامنی آلان عضوه تعبیر اولوندیغنی کورمشدك. عنعنه‌یه تبعاً حقوق اساسیه‌ده قوهٔ اجرائیه‌دن ماعدا تشریعی قوت، برده قضا قوتی ( قوهٔ عدلیه ) تفریق اولونور . اساساً بو تفریق تاریخی تجربه‌نك محصولندن عبارتدر . قانونلرك تدوینی، تطبیقنی و تطبیقدن متولد اختلافلرك حکم‌ورؤیتنی عینی عضوه تودیع ایتمه‌مك عمومی منفعته موافق کوزوکمشدر . بو نقطهٔ نظردن اك قیصقانجلقله محافظه‌سنه اعتنا ایدیله‌جك اولان شی قوهٔ قضانك یعنی محاکمك استقلالیدر . لکن اصل تفریق قوانظریه‌سنه نه‌دیمه‌لی ؟

تفرنق قوانظریه‌سنی انکلیز فیلسوفی لوقدن صوکره قبول ایدوب بوتون مدنی قوملر ... طینده‌رمش اولان مونتسکیودر. مونتسکیونك فکری شودر: ( روح‌القوانین ترجمه‌سی، برنجی جلد ، اون برنجی کتاب ، آلتنجی فصل ) قانون اساسیسی ایله دوغروجه سیاسی حریتی استهداف ایدن هرملت اویله بر تشکیلا... ملك ارلمالیدرکه اونك سایه‌سنده هروطنداشك بردیکرندن قورقاجغی اولماسون ، حضوری تأمین ایدلمش بولونسون . بونك ایچون برچاره واردر. بردولت سینه‌سنده بعضی افرادك النه ویرلمش اولان سیاسی صلاحیتلر افراطه واردیرلمازسه آنجق حریت تأسس ایده‌بیلیر . زیرا انسانك النده بولنان قوتی سوء استعمال ایله‌مکه میال اولدیغنی تجربه کوستریور. اوحالده هرسیاسی قوت دیکریله تحدید ایدلمه‌لیدر . مثلا اجرائی قوت تشریعی قوت ایله وعدلی قوتله تحدید اولونمالیدر . حتی فضیلت بیله تحدید اولونمغه محتاجدر. سیاسی قوتك سوء استعمال ایدلمه‌مسی ایچون بر قوتك دیکرینی تحدید ایتمه‌سی لازمدر.

« عینی شخصده و عینی حکمرانلر هیئتنده تشریعی قوت ایله اجرائی

قوت برلشدیرلمش اولورسه حریت یوقدر ، زیرا عینی حکمدارك ویا اعیانك مستبدانه تطبیق ایتمك مقصدیله استبداد قانونلری وجوده کتیرمه‌لرندن قورقولابیلیر . اکر قضا قوتی تشریعی و اجرائی قوتلردن آیرلمامش ایسه ینه حریت یوقدر الخ . . »

دیمك که مونتسکیونك بو تفریق قوا نظریه‌سی حقیقتده بر تحدید قوا نظریه‌سی اولارق آکلاشیلیرسه آزچوق تطبیقی ماهیتی حائز اولابیلیر . فقط سیاسی قوتلرك صورت مطلقه‌ده یکدیکرندن استقلالی معناسنه آکلاشیلیرسه غیرقابل تطبیق اولدیغی کورولور: بر جانلی عضویتده اولدیغی کبی بر دولتده‌ده بوتون افعوله‌لر یکدیکریله متساندرلر . تماماً یکدیکرینه قاریشمامقله برابر تماماً یکدیکرندن آیری و مستقل‌ده دکلدرلر .

اجرائی وتشریعی قوتلرك مناسبتی

حالبوکه مونتسکیونك فکرلرینه صادق قالمق لازم کلیرسه اجرائی وتشریعی قوتلری یکدیکرندن تماماً آییرمالیدر . مثلا اجرائی قوتك باشنده اولان ناظرلرك ، وکیللرك قانون تکلیف ایتمك ، یاخود مبعوثان مجلسنی فسخ ایتمك حقی اولمامالی ، بونلر پارلمنتونك تماماً خارجنده فعال اولمالی . بوسیستم آز چوق آمریقا جماهیر متحده‌سنده جاری‌اولان اصوله بکزر. فقط بوتقدیرده بیله اجرائی قوت تشریعی فعالیته تأثیر ایدر : فلان قرار یرینه دیکرینك اتخاذینی توصیه ایدر ، ملت ممثللرینه آنجق کندیسنك طوپلامغه مقتدر اولابیله‌جکی معلوماتی ویرر ، بوندن ماعدا قانونلرك تطبیقنی تأمین ایچون تعلیماتنامه‌لر اصدار ایلر وبویله‌جه تشریعی فعالیتی تماملامش اولور .

مونتسکیو نظریه‌سنك عیناً تطبیقنه قالقیشیلیرسه کوزوکن امکانسزلغندن ماعدا نظریات‌اعتباریله‌ده برمشکلاته مصادف‌اولمقده‌یز : برده‌موقرات‌دولتده تشریعی قوتك تفوقی حائز اولماسی، دیکر قوتلره ، بالخاصه اجرائی قوته‌حاکم اولمه‌سی پك طبیعیدر . مثلا مملکتمزده هیئت وکیله‌نك تمثیل ایله‌دیکی قوهٔ اجرائیه ( اجرا وکیللری هیئتی ) ملت مجلسی حضورنده مسئولدر ، اونك قونترولنه

تابعدر ، آنجق اونك اعتمادينه مظهر اولديغى مدت ظرفنده موقعنده قالابيلير. سببى شوكه تشريعى مجلس اعضاسى هرسياسى قوتك منبعى عد اولونان ملت طرفندن دوغرودن دوغرويه انتخاب ايدلمشدر ؛ ملتك ادارهسنه اك ياقين و ملتى اك صميميتله افاده ايدهجك اولان اودر .

بونى سويلهمك تشريعى قوتك صلاحيت مطلقهيى حائز اولديغنى قبول ايتمك دكلدر . فى الواقع طبيعت داخلنده هرشى تحديد ايدلمش اولديغى كبى تشريعى قوتده تحديد ايدلمشدر. بو تحديد ايديجى عامللر آراسنده اولا افكار عموميهيى، خلقك تمايلاتنى ذكر ايتمهليدر . مبعوثلر اونى نظر دقته آلمغه مجبوردرلر . عكسى تقديرده اك ياقين انتخابده خلق ويرديكى رأيلرله سياستلرينى محكوم ايدر. ديكر طرفدن دولت رئيسى (رئيس جمهور) قوهٔ اجرائيهنك باشندهدر، واقعا ملت مجلسى طرفندن انتخاب ايدلمش ايسهده بر معين مدت ظرفنده لاينعزلدر ، بوده دولت رئيسنه ، بناءً عليه قوهٔ اجرائيهيه كافى درجهده بر استقلال بخش ايدر . نهايت هر مملكتده حكامك استقلال رأينى تأمين ايدن (حكامك لاينعزل اولماسى، ترقى حقنك ثابت بر نظامنامهيه كوره الدهايدلمهسى كبى) تدابير سايهسنده محكمهلر كرك اجرائى قوتك كرك تشريعى قوتك مداخلهسندن متأثر اولاجق وضعيتده دكلدر .

# اوچونجی قسم

## اجتماعی حیات و بشری مفکوره‌لر

جمعیتلرك حیاتی ساده اقتصادی ویا سیاسی باقیشدن تدقیق ایدلمکله توکنیلمش اولماز . حتی دینه بیلیرکه اقتصادی وسیاسی فعالیت برر واسطه‌درلر : ینه جمعیت سینه‌سنده تحقق ایدن دها یوکسك غایه‌لر ایچون ، مفکوره دیدیکمز واك یوکسك قیمتی حائز عد ایتدیکمز غایه‌لر ایچون ! تاریخی واقعه‌لرك تدقیقی ایله کوزوکویورکه انسانلرك مفکوره‌لری ایله اجتماعی حیاتك شکلی و ایجاباتی آراسنده صیقی بر مناسبت واردر . بو مناسبتی تعیین ایله‌مك بوندن صوکرا کله‌جك صحیفه‌لرك موضوعنی تشکیل ایدر .

کتابمزك بو اوچونجی قسمی اولا اخلاقی مفکوره‌نك ( ساده ملت ایچنده عدالت یعنی جرم ایله جزا ، و ملتلر آراسنده عدالت یعنی حرب وصلح بحثلرینه منحصر اولارق ) ثانیاً دینك یعنی قدسیت تصورینك ، ثالثاً حقیقت مفکوره‌سنك ( علمك ) نهایت ( بدیعی مفکوره‌نك ) صنایع نفیسه‌نك اجتماعی حیات ایله مناسبتلرینی آراشدیران بش فصله آییریلمشدر

## اون سکزنجی فصل

## جمعیت ایچنده عدالت : جرم وجزا

**خلاصه** : عدالت هرشخصه محتاج اولدیغنی ومستحق اولدیغنی ویرمکدر . هرشخصه محتاج اولدیغنی ، هیچ اولمازسه بر حد اصغریده تأمینه چالیشان تشکیلات معاونت اجتماعیه تشکیلاتیدر. هرشخصه مستحق اولدیغنی ویرن مؤسسه جزا محکمه‌سیدر . جمعیت داخلنده مرعی اولان وعدالتی استهداف ایدن مختلف دینی، اخلاقی قاعده‌لردن ، عرفلردن الکصریح اولانلری جزا قاعده‌لریدر. بونلرك مؤیده‌لری معلومدر . مکافاتی استلزام ایدن افعال ایچون موجود عمده‌لر جزا قاعده‌لرینه نسبتله مبهمدر .

جزانك هدفنی ایضاح ایدن ایکی نظریه واردر : برنجیسنه کوره ( قلاسیك نظریه ) جزا برکفارتدر ، قصاص قانوندن عبارتدر . ایکنجیسنه کوره جزا جمعیتك حیات ومنافعنی محافظه ایچون تطبیق ایدلمکده‌در .

هرایکی نظریه‌ده جزا حادثه‌لرینی ناتمام اولارق تصویر ایلیور . اجتماعی باقیشدن جرم برجمعیت داخلنده موجود ومقدس عداولونان قوتلی وصریح حسلری اینجیتن فعللر ؛ جزا اندیشه‌یه دوشن وجدانلری تطمین ایچون بوکا قارشی وقوعه کلن عکس لعمللر . بالخاصه ابتدائی اقوامده بوحسلر دینی ماهیتده اولدیغندن جزا عینی زمانده برکفارتدر . لکن عصری مدنیتده ، جزا بواصلنی محافظه ایلمکله برابر منفعت اجتماعیه ملاحظه‌سندن ملهم اولمقده‌در. جزا ابتدائی اقوامده نیته دکل خارجی فعله ، فرده دکل اجتماعی زمره‌یه ویا حتی جرم ایله مناسبتده بولنان هرهانکی برشیئه توجه ایده‌بیلیر. تاریخی تکامل ایله جزا یالکز جرمك فاعلی اولان فرده توجیه اولونیور ؛ برکیمسه بر جرمدن مسئول یعنی جزایه مستحق عد ایدلمك ایچون قصد آرانیلیور. یعنی جزا اراده‌یه توجه ایدییور، معنویله‌شییور. اراده وقصدك موجود اولمادیغی احوالده ایسه آرتق ساده‌جه « عقدی مسئولیت » موجوددر. یعنی هرهانکی برحرکتدن دولایی غیره توجه ایدن ضررك تضمیننه حکم اولونور .

**عدالتك مختلف مسئله‌لری** عصری دولتی الهام ایدن ایکی بویوك عدالت عمده‌سی وار: هرکسه محتاج اولدیغنی ویرمك، هرکسه

مستحق اولدیغنی ویرمك . برنجیسنه تبعاً مثلا بوتون چوجوقلرك مكتبلرده اوقوتولماسنی دولتك بر عدالت بورجی اولارق طانیرز : چونكه هركس معارفه محتاجدر . بوتون اجتماعی معاونت تشكیلاتی ، صحیه تشكیلاتی ، غرب دولتلرنده ایشسزقالان عمله‌یه یاپیلان یاردیم‌هپ بوعدالت مبدأندن ملهمدر . بومبدأك ساحه‌سی اوقدر كنیشدركه بركون كلوب تماماً تحقق ایده‌بیله‌جكی بیله ادعا اولنه‌ماز . هانكی متمدن ملت بوتون وطنداشلرینك هیچ اولمازسه ایلك مادی ومعنوی احتیاجلرینی تماماً تطمین ایتمش ، اونلری معناً و « مادةً » سفالتدن تماماً قورتارمش اولدیغنی ادعا ایده‌بیلیر؟ بوساحه‌ده عصری دولتك وظیفه‌سی وفعالیت ساحه‌سی نا محدود اولارق كنیش كوزوكویور : انسانلرك الك مبرم احتیاجلرینی تطمین ایدیكز ، درحال اوزمانه قدر ایكنجی درجه‌ده كوزوكنلرك برنجی اهمیت مرتبه‌سنه چیقدیغنی وشدت پیدا ایله‌دیكنی كوره‌جكسكز .

بوبرنجی عمده‌یی تحدیدایدن وحتی اكثریا اوندن اهمیتلی كوزوكن ایكنجی عمده واردر: اصغری برمرتبه‌دن یوقاری، تطمین ایدیلن احتیاجلرایله لیاقتلر آراسنده معادلت یوق ایسه عدالتك چیكنندیكی حسی بزده پیدا اولور . نه‌قدر عاجز وذلیل، همجنسنه نه‌درجه‌ده فایداسز اولورسه اولسون برانسانك آچلقدن اولمسنه شبهه‌سز وجدانمز راضی اولماز . فقط ثروت ورفاهك الك لایق اولانلره اصابت ایتمه‌سنی‌ده عدالت ایجاباتندن عد ایتمزمی‌یز؟ هرانسانك حریته محتاج اولدیغنی تسلیم‌ایده‌رز ، اوكا ، وطنداشلرینك حریتیله قابل تألیف اولان اعظمی سربستلكك بخش ایدلمه‌سنی محق كوروز . فقط بوسربستی‌یه لیاقتنی اثبات ایتمك یعنی اونی ایی قوللانمق شرطیله ! اونی سوء استعمال ایدن مجرمك حریتندن قیصه ویا اوزون برمدت ایچون محروم طوتولماسی ایسه نظریمزده محض عدالتدر .

اولجه دولتك وظیفه‌لری حقنده ویردیكمز معلومات‌ده عدالتك بو ایكی عمده‌سی آراسنده‌كی فرقه توافق ایلر. فی‌الواقع دولتك هرشیدن اول اجتماعی تساندی اخلال ایدنلری جزالاندیرمقله یعنی «هركسه مستحقنی ویرمك» قاعده‌سنی

تطبیقله مشغول اولدیغنی کورمشدك. معارفك تعمیمی ، معاونت عمومیه تشکیلاتی الخ ... سایه‌سنده تحقق ایله‌مکه باشلایان وهر انسانه اصغری احتیاجلرینی تامین ایله‌مکدن عبارت بولنان دیکر عدالت عمده‌سی ایسه آنجق مؤخر بر تکامل دوره‌سنده اورتایه چیقار .

**مؤیده‌لرك انواعی** رمضانده بیله‌رك بریسی اوروجنی بوزدی - بر دیکری یالان سویله‌دی - بر آدم غریب بر قیافتله سوقاقده دولاشدی - کندیکزی تهلکه‌یه قویارق برینی یانغیندن قورتاردیکز - قومشوکز خیرسزلق ایتمش . بوتون بو فعللرك دینی ، اخلاقی ، حقوقی نقطهٔ نظردن ویاجاری اولان عرف وعادانه کوره حصوله کلن نتیجه‌لری واردرکه اونلره مؤیده دینیلور . برنجی مثالده دینی بر مؤیده قارشی‌یه چیقار : کناهك یکیدن شوقدر کون اوروج طوتارق ازاله‌سی لازمدر ، ایکنجی مثالده وجدانکز سزی تعذیب ایدر ، اوچونجیسنده خلقك استهزاسنه وحتی بعضاً حقارتنه معروض قالیرسکز . ودردنجیسنده هم افکار عمومیه ( عرف و عادات ) همده وجدانکز سزی آلقیشلار ، بشنجیسنك مؤیده‌سنی جزا قانوننه کوره تطبیق ایدن حاکملردر ، فقط احتمال خیرسیز وجداناً ده معذب اوله‌جقدر. عدالتی دینی ، وجدانی ، حقوقی الخ ... باقیشدن کوردیکمزه نظراً بوفعللری اجرا ایدنلر بومؤیده‌لره استحقاق کسب ایتمشلردر .

بومختلف مؤیده‌لر آراسنده پك مبهم اولانلری واردر : افکار عمومیه‌نك آلقیشی ویا تقبیحی نه کبی شرائط آلتنده ونه درجه شدتله وجوده کلیر؟ بونی پشیندن تخمین ایتمك کوجدر. اخلاقه مغایر بر فعلدن دولایی وجدانك چکه‌جکی عذاب بیله فرددن فرده دکیشیر . دینی مؤیده‌لر ، بعضاً مقدس کتابلرده صراحتله کوسترلمشدر . فقط بعضاً پك غیر معیندر . جنت وجهنم حقنده خلقك مادی تصورلرینی عیناً قبول ایتمك ایسته‌مزسه‌ك دینی مؤیده‌یی اخلاقی مؤیده ایله بر وعینی عد ایله‌مك لزومی حاصل اولور. قانونی مؤیده‌لر[١] اك قطعی وصریح

[١] بوراده حقوقی مؤیده‌لرك برقسمنی تشکیل ایدن « اعاده‌وی مؤیده » (یدنجی

اولانلردر : قانونك صراحةً جزالانديرماديغى فعل ايچون كيمسه‌يه جزا ويريله‌مز . قانونك جزالرندن باشقه بر جزا ايله‌ده كيمسه جزالانديريله‌مز . (تورك جزا قانونى، برنجى ماده) .

لكن بو صراحت بالخاصه مجازات قبيلندن اولان مؤيده‌لر ايچوندر. مكافاتى استلزام ايله‌ديكى قبول اولونان افعالك نه صورتله مكافاتلانديريلاجغى اكثريا غير معيندر . واقعا دولتك نه‌كبى احوالده مثلا استقلال مداليه‌سى ، تخليصيه مداليه‌سى ، چاليشقان مأمورلره اكراميه الخ ... ويره‌جكنى كوسترن نظاملر واردر . فقط بونلرك مجموعى آلتى يوزماده‌لك جزا قانونى يانـنده پك جزئى برمقدار تشكيل ايدر . سببى شوكه هر جمعيتك ايلك غايه‌سى هر شيدن اول كنديسنه مضراولان فعللرى منع ايله‌مكدر . بويله‌جه قانونلر خلقدن «اصغرى بر فضيلت » طلب ايدر. خلقك نه‌لردن اجتناب ايتمه‌سى لازم كلديكنى كوستررلر. بوندن دولايى حقوقه «اصغرى اخلاق» دينيلمشدر. بو اصغرى درجه‌نك فوقنه چيقان افعال ايچون ويريله‌جك مكافاتى نظام ايله كوسترمكه امكان‌ده يوقدر . چونكه بو ساحه حريت ساحه‌سى ، فردى وسربست تشبثلر ساحه‌سيدر . اونلرى اولجه تعيين ايتمك ممكن اولامديغندن مكافاتلرينى‌ده پشيندن تعيين ايتمك قابل دكلدر . قابل اولسه‌ده بونك اجراسى فعلك قيمتنى تنزيل ايدر . مكافات دوشونجه‌سيله ياپيلان برفعل فدا كارلقدن زياده منفعت الهاميله ياپيلمش دكميدر؟ (دورقه‌يم ، اخلاقى تربيه ترجمه‌سنه مراجعت)

بو تحليلدن كورولويوركه اجتماعى حياتده ، فوق‌العاده احوال بر طرف ، هركونكى عدالت ، جزا قانوننك احتوا ايله‌ديكى احكامه استناد ايدر . فقط جزا نه‌در ؟ قانون نه‌ايچون بعضى فعللرى جزايه مستحق عد ايدييور ؟

جزا نظريه‌لرى

جزانك هدفنى ايضاح ايتمك ايسته‌ين يكديكرينه ضد ايكى نظريه واردر :

١ ) اسكيدنبرى جارى اولان نظريه شو ايدى : انسان حردر ، حر

---

فصل ١٠٦ نجى صحيفه‌يه مراجعت) شيمديلك موضوع بحث دكلدر . بونلره بالاخره تماس ايله‌يورز . (عقدى مسئوليت بندينه مراجعت)

اولمق اعتباریله عدالت قانونه تابعدر . اکر بو قانونه تعمداً تجاوز ایدرسه فعلك نتایجندن مسئول طوتولمق ایجاب ایدر . دولت عدالتی قورور ، اونك تجلیسنه خادم اولور ، حقه تجاوز اولورسه مجرمی اضطرابه دوچار ایدر ، بو سایه‌ده عدالت تطمین ایدلمش اولور . دیمك جزا بر کفارتدر .

بو نظریه ناتمامدر ، ظاهراً ساده کوزوکور ، فقط حل ایدیله‌مش بر چوق سؤاللری پشنده سوروکلر : جزا بر کفارتدردیمکله اوکفارتك جرمك فاعلی طرفندن چکیلمه‌سی لازم کلدیکی سویله‌نیلمش دکلدر ، اوحالده بوکا ناصل حکم ایدیلیور ؟ کفارت تصورینك منشأی دینده‌در ، دینده ایسه بر حال ووضعیتدن دولایی ترتب ایدن کفارتك دوغرودن دوغرویه اونك مسببنه یوکله‌تیلمدیکی واقعدر . بوندن ماعدا جزا اصل فاعله توجه‌ایده‌جکسه حرعد اولونان اراده‌یه یوکله‌تیلمك لازم کلیر ، بناءً علیه تماماً معنوی ماهیتده‌اولمالیدر . حالبوکه ، حتی عصری جزا قانونلرنده بیله ، جزالرك اساسی مادی وجسمانیدر . نهایت فردك مسئولیتی حریتندن نشأت ایدییورسه ، بوحریت نه قدر زیاده‌ایسه مسئولیت وجزا اوقدرشدتلی اولمالی ؛ بالعکس ، احتراصلرینه ، طبیعی سوقلرینه اك زیاده اسیر اولان ، یعنی طبیعتی بوزوق اولان فرد اك آز مجرم صاییلمالی ، اك خفیف جزایه اوغرامالی . حالبوکه بوتون معاصر جزائیون بو نتیجه‌یی رد ایدر .

٢ ) ١٩ نجی عصرك صوکارنده قلاسیك نظریه‌یه قارشی معارض اولارق چیقان بردیکر نظریه واردر . بوکا نظراً انسانده حریت یوقدر ، بناءً علیه جزانك بر کفارت اولماسی موضوع بحث اولاماز . جزا جرمك تکررینه قارشی اتخاذ اولنان «واقی» بر تدبیردر . بالخاصه ایتالیانلر بو فکری نشر ایتمشلردر . لومبروزویه Lombroso کوره بعضی کیمسه‌لر ، بالقوه ، آنادن دوغمه مجرمدرلر . بعضی احوال وشرائط داخلنده بونلر « ایستر ایسته‌مز » جرم ایشلرلر . اوحالده دولتك وظیفه‌سی ایکیدر . اولا مناسب براجتماعی سیاست تعقیب ایده‌رك جرمه سوق ایدن احوال وشرائطی : داءالکئول ، سفالت ، سرسریلك الخ .. آزالتمغه چالیشمالی . ثانیاً مجرمك یا فعلی اجرا ویا تکرار

ایتمه‌سنه مانع اولمالی . جزانك تأثیری ایکیدر : بر طرفدن مجرمی جمعیت ایچندن حذف ایدر ، اونی ضرر ایقاع ایده‌میه‌جك بر حاله قور . اکر مجرم غیرقابل اصلاح ایسه اونی جمعیت ایچندن صورت قطعیه‌ده چیقاریر ، اکر فیزیولوجیائی واخلاقی بر تداوی وتربیه ایله تکرار اجتماعی حیاته انطباق ایتدیرلمه‌سی ممکن ایسه موقتاً چیقاریر . جزا ، مجرمده حصوله کتیردیکی اضطراب سایه‌سنده ، اونك کوتو میلانلرینك بعدما فعله انقلابنه مانع اولور.

آنا فکرلرینی تلخیص ایتدیکمز بو نظریه‌نك قصوری عدالت حقنده‌کی تلقیلریمزه توافق ایتمه‌مه‌سیدر . عدالت نه ایسته‌یور ؟ هر جرمك فاعلنه مستحق اولدیغی جزانك چکدیریلمه‌سنی . دیکر برافاده ایله جرم ایله جزا آراسنده بر توازن حصوله کتیریلمه‌سنی ، حالبوکه تدقیق ایله‌دیکمز نظریه بونك عکسنی انتاج ایده‌بیلیر : تماماً اهمیتسز ، کوچوك بر قباحتدن دولایی توقیف ایدیلن بر آدامك روحاً معلول اولدیغی ، جرمه فوق‌العاده استعدادی بولوندیغی ، اصلاحی امکانی اولمادیغی تبین ایدرسه اونك قطعی ومؤبد اولارق جمعیت سینه‌سندن حذف ایدلمسی لازم کله‌جکدر . بوکونکی قانونه نظراً ( تورك جزا قانونی ماده ٤٦ و ٤٧ ) روحی ضعف ومعلولیت جزایی خفیفلتدیرن سببلردندر. بوده وجدانی تمایللریمزه اویغون کلیر . حالبوکه مناقشه ایتدیکمز نظریه‌یه کوره بو کبی احوال جزایی آغیرلاشدیران سببلردن اولمق لازم کلیر .

جمعیت صباننده جرم وجزا

بزی تماماً تطمین ایله‌مه‌ین بو نظریه‌لری بر طرف ایدوب جمعیت نظرنده جرمك نه اولدیغنی تدقیق ایتمه‌مز لازمدر . هر جمعیت بعضی مقدساته ایمان ایده‌رك یاشار . مثلا ابتدائی قوملر نظرنده توتم وتوتم قوتی حائز اولان اشیاقدسی ماهیتده‌در . بشریتك ایلك آدیملرنده پیدا اولدیغی بومبهم وبولاییق تصورلردن قورتولمش اولان قوملر ایچون‌ده دیکر مقدسات واردر . بر آمریقالی محرر دیورکه «بر آمریقالینك اللهك اسمندن صوکرا آ کدیغی اك بویوك کلمه : «دەموقراسی» در. بوکلمه اونك ایچون عادتا سحرلی برقدرته مالکدر . » عینی صورتله حریت ،

عدالت، الخ .. كبی مفكوره‌لر اوغورینه، حتی حیاتنی فدا درجه‌سنه واران انسانلر كورولمه‌یورمی ؟ بالخاصه اخلاقی مفكوره‌لر ، جمعیتك حیاتی ایچون بی‌مثال بر قیمتی حائز كوزوكورلر . مثلا ملك مقدس ، عائله مقدس ، حیات مقدس اولدیغی ایچوندركه اونلره تجاوز بر جرم تشكیل ایدر .

دیمك‌كه اجتماعی باقیشدن جرم دیدیكمز فعللر بر جمعیت داخلنده موجود مشترك و قوتلی اجتماعی حسلری رنجیده ایدنلردر . اونلرك تجاوزه اوغراماسیله جمعیت تهلكه‌یه كیرمشدر . چونكه فردلرك جمعیته ارتباطلری هرشیدن اول اومفكوره‌لره ارتباطدن عبارتدر ، اونلرزده‌لنمش كوزوكدیمی، ایمانده صارصیلیر ، جمعیت‌ده انحطاطه طوغرو یورور . یاشامق ایسته‌ین جمعیت، كندینی انحطاطدن وقایه ایچون، استنادكاهنی تشكیل ایدن قوتلی حسلرك زوالدن مصون اولدقلرینی كوسترمك وهركسده برمدت حاصل اولان شبهه‌یی اورتادن قالدیرمق مجبوریتنده‌در . بوده آنجق مفكوره‌یه تجاوز تشكیل ایدن فعله قارشی شدید بر عكس العمل شكلنده وقوعه كلیر . ایشته بو عكس العمله جزا دییورز : *جزا، جرم ایله رنجیده اولان مشترك حسلرك قوت ورصانتنی محافظه ایچون جمعیتك یاپدیغی شدتلی عكس العملدن باشقه برشی دكلدر .*

ابتدائی جمعیتلرده اك قوتلی مشترك حسلر دائما دینی ماهیتده‌در . اوندن دولایی حقوقی جرم ایله دینی كناه ، جزا ایله كفارت آراسنده فرق یوقدر . بویله‌جه جزا ، ابتدائیلرك نظرنده ، مقدسات ومحرماته تجاوز دولاییسیله حصوله كلن وهم معنوی هم جسمانی اولارق تصور ایدیلن لوثك تطهیری دیمك اولور . جاهلیه عربلرنده بوتلقی جاری ایدی . نته‌كیم معاذ بن مالك پیغمبر اسلامه كله‌رك ایشله‌دیكی برجرمك جزاسنی طلب ایچون « طهرنی ! » ( بنی تمیزله ) دیمشدر .

**ابتدائی جمعیتلرده مسئولیت**

جرم وجزانك بوماهیتی تعیین ایدیلنجه ابتدائی جمعیتلرده مشاهده ایدیلن بعضی واقعه‌لر كندیلكندن ایضاح اولونور . فی الواقع ابتدائی قوملر مسئولیتی مدنی انسانلرك آكلادیغی

طرزده آکلاماز. بزم‌نظریمزده آنجق سالم‌یاپیلی ، افعالنده سربست ، رشده ایرمش آدام تام اولارق مسئولدر .

بالعکس ، جزائی مؤسسه‌لرك تاریخنه باقارسه‌ق چوجوقلرك ، دلیلرك حتی اولونك بیله جزائی تعقیباته و مؤیده‌لره تابع طوتولدقلرینی کورورز . اون سکزنجی عصرده اون اوچ یاشنده برقیزك ، سکز یاشنده بر اوغلانك قتل ویانغین سببیله اعدام اولوندقلرینی کورویورز . چین قانوننه نظراً باباسنی اولدوره‌ن دلی حقنده جزانك تخفیفنه کیدیلمز ، اعدام جزاسی تام اوله‌رق تطبیق ایدیلیر ؛ مجرم پارچالانیر ؛ اکر اولجه أولمش ایسه جزا بدنی اوستنده تطبیق اولونور . بوتون بونلرك سببی جزانك بدایتده مجرمه دکل جرمه‌توجه ایله‌مسیدر . طبقی طهارتك لوثه توجه ایله‌دیکی کبی !

حیوانلر ، جانسز اشیا بیله تعقیبات جزائیه‌یه تابع اولمشلردر . بوندن ماعدا عصری قانونلر جزایی آنجق جرمدن شخصاً مسئول اولان فاعله توجیه ایله‌دکاری حالده ابتدائی مدنیتلرده جزا اکثریا معشریدر ، یعنی بر شخصه دکل بوتون برزمره‌یه ، برعائله‌یه شامل اولور ( اونجی فصل ١٤٣نجی صحیفه‌یه مراجعت )

نهایت ، عصری قانونلر مسئولیتك برشخصه توجه ایده‌بیلمه‌سی ایچون اونك جرمك ایقاعنه فعلاً واختیاری اولارق قاریشمش اولماسنی شرط قوشارلر . حالبوکه ابتدائی اقوامده بویله برضرورت حس اولونمایور . برکیمسه‌نك مسئول طوتولوب جزایه چارپدیریلمسی ایچون اونك اختیاری اولارق جرمه قاریشمش اولماسی شرط اولمق شویله طورسون ، مسئولیت موجود اولمق ایچون فعالیت ومداخله بیله بعضاً لازم دکلدر . دینی برياساغه ( حتی فرقنده اولمقسزین ، انفعالی‌طرزده ) برتجاوزبیله مسئولیتی‌تولیدایدر . بومسئولیت، ساری‌برلوث طرزنده تصور اولوندیغندن، اونك غیره ، فرقنده اولمقسزین ، آشیلانماسی‌ده ممکندر . مانو قانونلرینه‌نظراً مجرم برکمی‌یه‌بینرسه مسئولیتنی اوکمیده‌کی بوتون یولجیلره سرایت ایتدیرر ، برعائله‌یه کیررسه ( أوله‌نه‌رك ویا تبنی طریقیله ) بوتون عائله‌یه کچیرر . بوسرایت قبول اولونجه

برجرمك ساده فاعلی دکل اونك بوتون تعلقاتیده مسئولیتدن حصه‌یاب اولور . یعنی مسئولیت فرده دکل بلکه اوفردك منسوب اولدیغی معشره توجه ایدر .

معشری مسئولیت عمده‌سی واونك استناد ایله‌دیکی « مسئولیت سرایتی» اساسی‌بزم عدالت تلقیلریمزه نظرآچوق یا کاش کوزوکور . فقطاو ، ابتدائی اقوامك دوشونوشنه وحس ایدیشنه توافق ایله‌دیکی کبی اوسویه‌ده بولونان جمعیتلر ایچونده احتمال آزچوق فائده‌لی اولمشدر .

معشری مسئولیت عمده‌سی واونك ضروری نتیجه‌سی اولان جزاده قائممقام قبولی اصولی جمعیتك صیانتی وتأمین رفاهی ایچون پك فائده‌لی ، حتی بلکه‌ده صورت‌مطلقه‌ده الزم اولمشدر . شبهه یوقکه دیکر هرهانکی برعمده ابتدائی انسانلری قوتلی هیئتلر حالنده ادامه ایله‌مکه موفق اولامازدی ؛ هرهانکی برعشیرت انسانلر آراسنده فردی مسئولیت عمده‌سنه مستنداً بیطرفانه برعدالت تأسیسنه تشبث ایله‌مش اولسه‌یدی ، او ، اغلب احتمال ، معشری مسئولیت عمده‌سنه مستنداً برتك انسان کبی حرکت ایدن دیکر عشیرتلردن اول ، حیات غاغاسنده محو اولوردی . چونکه مجرد عدالت طرفدارلری واقعه‌لری تثبیت ایله‌مکه ، *حقیقی مجرمی* بولمغه‌واونی *استحقاقنه* کوره جزالاندیرمغه موفق اولمادن اول وجدان اندیشه‌سنه دها آز مالك اولان قومشولری طرفندن محو ایدلمك تهلکهٔ جدیه‌سنه معروض قالمش اولورلردی .

کورولویورکه معشری مسئولیت عمده‌سی نظریه اولارق رد ایدلمك لازم‌ایسه‌ده، فعلاً پك فائده‌لی اولمش بولندیغنده شبهه اولاماز . بوعمده فردلر ایچون پك حقسز ایدی ، فقط جماعته بویوك خدمتلر کوردی ؛ اکثریت برقاچ کیشینك اضطرابندن استفاده ایتدی . جزانك یالکز مجرمه توجه ایده‌جکنه‌واقف بولونان انسانلردن‌زیاده بالذات کندیلرینك‌ده‌جزالاندیرلمق احتماله‌مالك اولدقلرینی‌دوشوننلر دیکرلرینك یابدقلری حقسزلغی منع وتأدیبه تمایل کوستررلر . بوبله‌جه هرجرمی شدتله تقبیح ایده‌رك اونی بوتون جمعیته قارشی برحقسزلق‌عدادتك اعتیادی قازانیلیر ، وبوروحی اعتیاد بویویه‌بیلیر ؛ فنالغك سوق طبیعی قبیلندن استکراه اویاندیرماسی ومحکوم ایدلمه‌سی حالنه انقلاب ایده‌بیلیر . خلاصه ، معشری مسئولیت عمده‌سی ساده جرمی منع وتأدیب ایله‌مکله قالماز بلکه فضیلتك حسی صورتده سویلمه‌سنی تقویه ایده‌رك زمان ایله جمعیتك‌مفکوره‌یه دها یاقین برعدالت نمونه‌سنی قبول وتطبیق ایله‌مسنی تأمین ایدر.

( ج . ج. فره‌زه‌ر ، الهیات فاکولته‌سی‌مجموعه‌سی ، برنجی‌نسخه ، صحیفه ٣٧ )

اساساً بوکون قانون فردی مسئولیت اساسنی قبول ایدیورسه‌ده افکار

عموميه معشری مسئولیتی حکملرنده تطبیق ایتمکده‌در : فردك موجب فخر ویا مجاب حرکتندن عائله‌سنه ، تعلقاتنه ، حتی مملکتنه بیله حصه چیقاریلیر. بوده عمومی تساندی افاده ایله‌مکده اولدیغندن آز چوق دوغرودر .

مسئولیتك تاریخی تکاملی

تاریخی تکامل ایلرله‌دکجه ، جمعیتلر تخالف ایله‌دکجه، شخص بشرك قیمتی تصوری قوتلندکجه ، معشرك تصور ایله‌دیکی مقدسات توتم ، صنم کبی قسماً جسمانی ماهیتنی ترك ایدوب تماماً معنوی مفکوره‌لر شکلنه انقلاب ایله‌دکجه مسئولیت تصوری‌ده، بدایتده‌کی ماهیتنی تماماً ترك ایتمه‌مکله برابر ، یکی اوصاف وعناصر اکتساب ایله‌یور .

اساس اعتباریله عصری جمعیتلرده جزائی مؤیده‌نك وصف ممیزی ینه « عامه‌نك مقدساتنه اولان مربوطیتنی تأمین ایدر ، جرمك معنوی تأثیرلرینی، صارصینتیلرینی ازاله ایدر » اولمقدر . دیمك‌كه جزانك و مسئولیتك کنهی دکیشمه‌مشدر . بلکه اخلاقی تکامل ایله اونك طرز تطبیقی تعدیلاته اوغرامشدر . بو تاریخی تحوللرك تفرعاتنه کیریشمکسزن خلاصةً دییه‌بیلیرزکه : مسئولیت فردیلشمش، معنوی واخلاقی برماهیت اکتساب ایله‌مش، نهایت اصول محاکاتده مجرمك لهنه برچوق تأمینات وضع اولونمشدر .

جزا ومسئولیت فردیلشمشدر ــ یعنی معشری و منتشر بر شکلده ایکن یالکز جرمك فاعلی اوزرنده طوپلانمشدر . آرتق ساده جرمك ماهیتی نظر اعتباره آلینمایور ، حاکملر نه کبی شرائط تحتنده جرمك ایقاع ایدلدیکنی، فاعلنك حالت روحیه‌سنی ، تربیه‌سنی، سوابقنی ، اوزرینه تأثیر ایدن نفوذلری نظر دقته آلییورلر . سببی ؟ انسانك ، ولو متهمده اولسه ، شخصنه ، فردك حقوقنه رعایتمز آرتمشدر . بوندن دولایی جزا ایله مجرمك مقاصدی آراسنده بر توازن وتقابل آراشدیریلمقده‌در . قانون اسباب مخففه ومشدده‌نك موجودیتنی قبول ایدر ، بعضی احوالده جزانك تأجیل اولونماسنی بیله جائز کورور . دیمك‌كه بر جرمك ایقاعی دولاییسیله جمعیتك آلچالدیغنی ، استناد کاهلرینك تزلزله اوغرادیغنی افاده ایدن غضب حسی یاننده بردیکر حس پیدا

اولمشدر : جمعيت هرهانكى برعضوينه علاقه‌داردر ، اونى فدا ايتمه‌دن محافظه ايده‌بيلمك ايچون بوتون چاره‌لره باش اورور ، مجرملرك معنوياتنى اصلاح ايچون كرك دولت، كرك خصوصى هيئتلر اوغراشمقده‌در . عفو قانونلرى‌ده بو تمايللردن ماهمدر . شخص بشرك حائز اولديغى مستثنا قيمتى تا مجرمده بيله نظر اعتباره آلمق ، اونى صافيت اصليه‌سنه اعاده ايله‌مكه چاليشمق ، جمعيت عليهنه سلاحنى چويرمش اولان فردده بيله جمعيتك علاقه‌دار اولديغى تقديرده اسكى فيض ورونقنى اعاده ايده‌بيله‌جكى بر جوهرك موجود اولديغنى قبول ايتمك دكلميدر ؟

جزا معنويلشمشدر : فردك بدنندن زياده روحنه تأثير ايتمكه چاليشير . اعدام جزاسى برچوق عصرى قانونلرده الغا اولونمشدر. جسمانى اولان جزالر همان هپسنده ملغادر . اونلرك يرينه قائم اولان جزالرك هپسى ( حريتدن محروميت ، مجبورى سعى ، سوركون الخ . ) مجرمك اجتماعى بدندن موقت ويا قطعى اوله‌رق خارجه آتيلماسندن عبارتدر . ديكر طرفدن شخص بشر ساده شعور ايله تحديد ايدلمش اولمايوب اشيايه‌ده ، بالخاصه تملك صورتيله ، شامل اولديغندن مجرم بعضاً مالندن جزالانديريليير. جزاى نقديلرك، مصادره‌لرك غايه‌سى ساده واقع اولان زيانك تضمينى دكل، عينى زمانده مجرمك شخصيتنك كوچولتولمه‌سيدر . قديم جمعيتلرك برچوغى طرفندن تطبيق ايدلمكده اولان « ديت » اصولى جزانك مادى شكلندن معنوى شكلنه انتقالى دوره‌سنى كوستره‌ن بر مؤيده‌در . ابتدائى جمعيتلرده كثرتله كورولديكى وجهله متهمك برحسيات غليانه حقسز يره قوربان كيتمه‌مه‌سى ايچون اصول محاكمات قانونى صيقى صيقى‌يه رعايتى لازم كلن قاعده‌لر وضع ايدييور، بونلرك هربرى عجولانه حكملر ويرلمه‌مسى ايچون متهملهنه تأمينات تشكيل ايدر؛ متهمك يانده حقوقنى صيانت ايدن برآووقات بولنور ؛ اصول محاكمات اعتباريله نقصان ارائه‌ايدن حكملر تميز محكمه‌سى طرفندن نقض اولونور . بالذات دولت بو قاعده‌لرك تماماً مرعى اولماسنه اعتنا ايدر. زيرا دولت بومتهم طرفندن تجاوزه‌اوغراديغى

ظن اولونان مقدساتك حارسی ، قورويجيسی ايسه‌ده عينی زمانده اودرجه‌ده مقدس اولان فردی حريتك‌ده محافظيدر .

بوتون بوتحولات مدنيتك كيت كيده دها عقلی برشكل آلماسيله برلكده وقوعه كلير .

مع مافيه مسئوليت وجزانك بو يكی تلقيسی بعضاً تحديداته اوغرار . حرب ، اختلال كبی بحران آنلرنده عدالت دها زياده حسياتك فورانندن متأثر كوزوكيور ، حاكملرك قرارلری دها سرعتلی ودها شدتليدر . بالذات جمعيتك موجوديتنك قطعی بر تهلكه‌ده كوزوكديكی آنلرده فردك حريتنه وحقوقنه رعايت عمده‌سی ايكنجی اهميت د جه‌سنه دوشمش كبيدر .

بوكونكی حقوقده جزا مفهومی

مسئوليت وجزانك بوتكاملنی كوزدن كچيردكدن صوكرا بوكونكی حقوقده جزانك ماهيتنی وافعوله‌سنی لايقيله تقدير ايده‌بيليرز . شبهه يوق ، مدنی انسانك وجدانی جمعيتك جزا ويرركن منحصراً برانتقام حسيله متحسس اولماسنی قبول ايتمز ، اخلال ايديلن اجتماعی نظامك اعاده‌سی ايچون ساده‌جه قصاص قانوننك تطبيقی كافی اولديغنه قانع اولماز .

مع مافيه ، جزا ، بوندن دولايی ، اوصاف اصليه‌سنی غايب ايتمه‌مشدر . جزانك وظيفه‌سی ، اسكيدن اولديغی كبی ، عامه‌نك جرم ايله تجاوزه اوغرايان وغليانه كلن حسياتنی تسكيندر . اكر جزانك ماهيتی بو اولماسه‌يدی ، مثلا خيرسزلق بر جرم عد ايدلمه‌مك لازم كليردی . چالينان مالك اعاده‌سی ، وضعيت اصليه‌يه رجوع تشكيل ايده‌جكندن ، جزائی مؤيده‌نك تطبيقنی لزومسز قيلاردی . فقط خيرسزلق جزالانديريليور ، چونكه ملكه تعلق ايدن حسلر اك قوتلی اجتماعی حسلر ميانده اولديغندن بوتجزيه‌يی استلزام ايدرلر . ـ مع مافيه جمعيت داخلنده معنوی سكونك اعاده‌سی ايچون اسكيدن قوللانيلان اصوللر ترك ايدلمشدر : شيمديكی هدف اولا مجرمك جمعيته ضرر ايقاع ايده‌ميه‌جك برحاله وضع اولونديغنه ، ثانياً ، جمعيتك تساندينی تأمين ايدن

حسلرك اسكيدن اولديغی قدر جانلی ورعايته مظهر بولندقلرينه هركسی اقناع ايله‌مكدن عبارتدر . بوندن دولاييدركه بوكون جزا مدافعهٔ اجتماعيه فكرندن ملهمدر .

ديمككه بدايتده خلاصه‌ايتديكمز نظريه‌لردن هربری جزانك برصفحه‌سنی آز چوق صداقتله تصوير ايدييور ، فقط ديكر جهتلرينی اهمال ايله‌يور . كفارت نظريه‌سی ، جزايی منشأنده ، دينی تصورات ايله مرتبط اولديغی شكلده نظر دقته آليرسه‌ق، بردرجه‌يه‌قدر حقيقتی افاده‌ايدر؛ مدافعهٔ اجتماعيه نظريه‌سنده‌ده بر حقيقت حصه‌سی واردر. لادينی ( لاييك ) بر شكل آلان جزانك متكامل جمعيتلرده، نه‌صورتله آكلاشيلمغه باشلاديغنی آكلاتير. عينی زمانده فردك دائما كندی اختياريله جرم يولنی طوتماديغنی، عصری جمعيتده فحش، سفالت، اقتصادی شرائطك موازنه‌سزلكی وقرارسزلغی، داءالكئول الخ .. كبی برچوق سببلرك جرملرك آرتماسنه باعث اولديغنی كوسترر . بوندن دولايی تنور ايتمش اولان وجدان جمعيتك بيهوده يره شدت ايقاع ايتمه‌مسنی ، ممكن مرتبه «واقی» تدبيرلر قوللانارق فردی اخلاقسزلاشديران جريانلردن قورتارماسنی ايستر ؛ هيچ اولمازسه حبسخانه‌لرك شيمدی‌يه قدر اولديغی كبی معنوی ميقروبلرك سرعتله ياييلماسنی تأمين ايدن ، ايچنه كيره‌نك برقات دها اخلاقنی بوزان بر فساد محيطی وضعيتندن چيقماسنی ومجرملرده ناموسكارانه برسعی ايله حياتنی قازانمق ومنتظم ياشامق ذوقنك اويانماسنی تأمين ايده‌جك طرزده اصلاح اولونماسنی طلب ايلر .

**عقدی مسئوليتك آرتماسی** — اجتماعی مناسبتلرك اكتساب ايله‌ديكی معضليته بناءً جزائی مسئوليت يانده يكی بر مسئوليت شكلی پيدا اولمقده وقانونلرده كيت كيده دها اهميتلی بر موقع اشغال ايله‌مكده‌در . فی‌الواقع مادام‌كه مسئوليتك ايلك‌منبعی اولارق بوكون آنجق فاعلك قصدينی نظر اعتباره آلييورز ، اونك موجود اولماديغی احوالده ، يعنی غير قصدی اولارق حصوله كلن ضرر وزيان ايچون آيريجه برمسئوليت طانيمق لازم كلير.

عصری دهموقرات تلقیلره نظراً بر زمرهنك افرادی یکدیکرینه برشبه عقد ایله باغلانمش، ویکدیکرینی ضررلاندیرمامغی تعهد ایتمش عد اولونمایورلرمی ؟ اوحالده هر برینك دیکرینه ، ولو غیر قصدی اولسون ، موجب اولدیغی ضرردن مسئول طوتولماسی لازم کلیر . بویلهجه بر پدر چوجغنك غیره ضرری دوقونان افعالندن مسئولدر ، برایش ویرهن آدم ( سرمایهدار ) عملهسنك فعالیتندن ، مال صاحبی باجاسنك دوشمهسندن ، چیفتلك صاحبی داوارلرینك یاپدیغی ضررلردن الخ .. مسئولدرلر . اعادوی حقوق انکشاف ایلهدیکی نسبتده « عقدی » تسمیه ایلهدیکمز بو مسئولیتك ساحهسیده آرتییور .

بوساحهده حاکم اولان یکی فکر شودر : اجتماعی حیاتك بعضی تهلکه ومحاذیری واردر . هر فرد ، جمعیت حیاتنی قبول ایتمکله، بوتهلکه ومحاذیرك نتیجهلرینیده قبول ایتمش دیمك اولور. بوندن دولایی غیر قصدی اولسهده وقوعه کتیریلن ضررلرك تضمینی لازم کلیر . شوقدر وارکه تعقیبات جزائیه بوراده موضوع بحث اولاماز .

# اون دوقوزنجی فصل

## جمعیتلر آراسنده عدالت : حرب و صلح

**خلاصه** : انزوا ایچنده یاشایان جمعیت کورولمه‌دیکندن الك اسکی دورلردن بری جمعیتلر آراسنده صلح وتجارت مناسبتلری یاننده حرب مناسبتلری‌ده تأسس ایله‌مشدر . حربی حصوله کتیرن سببلر دینی ، حسی ، اقتصادی ، سیاسی اولابیلیر. بوکون دین ضدیتلری، سلطنت خاندانلرینك سیاستی، جنکاورلکله تفاخر آرزولری آرتق حرب حصوله کتیره‌مزسه‌ده اقتصادی سببلرك بردوام اولدیغی کورولویور. زیرا ملی استقلال دعواسی اقتصادی استقلال وانکشاف ایله متساندر. آنجق بواقتصادی سببلر دائما حربك لهنه دکل بعضاً علیهنه‌ده تأثیر ایدر. بین‌الملل برمشترك مدنیتك حصولنه خدمت ایدن مهم عامللردن بری‌ده حربدر . حرب سایه‌سنده بویوك ایمپراطورلقلر قورولمش و اونلره تابع قوملر مشترك بر حرثه مالك اولمشلردر . لکن برکره بواشتراك تأسس ایدنجه ملتلر آراسنده صلح تمایللری چوغالمشدر . زیرا مدنیت ، معنوی صفحه‌سندن ، مختلف ملتلر آراسنده مشترك قیمتلرك ، مفکوره‌لرك ، وبونلردن بری اولارق انسانیت مفکوره‌سنك موجودیتنی، مادی صفحه‌سندن‌ده، تجاری مبادلات وایش بولومی دولاییسیله ملتلرك یکدیکرینه تابعیتنی تضمن ایدر . بو حال و وضعیت تحقق ایدنجه حرب آنجق برحاکمك موجود اولمادیغندن دولایی کندی زوریله احقاق حق واسطه‌سی اولورسه مشروع اولابیلیر. تاریخك تکاملنه باقار، فردلر آراسنده عدالتك شیمدی‌یه قدر کچیرمش اولدیغی صفحه‌لرله مقایسه ایدرسه‌ك ملتلر آراسنده عدالتك‌ده حربه مراجعت مجبوریتی حاصل اولمقسزین برکون تأمین ایدیله بیله جکنی امید ایله‌مك جائز و بوکا چالیشمق واجب کوزوکویور.

**جمعیتلر آراسنده ایلك مناسبتلر : حرب و صلح** یالکز باشنه یاشایان سمیه‌نك هیچ بر یرده مشاهده اولونامدیغنی اولجه ، سیاسی اجتماعیات قسمنده سویله‌مشدك. عشیرتلر وملتلرده انزوا قبول ایتمه‌مك اعتباریله سمیه‌لر کبیدر . انسانلرك سیاسی حیاتی هیچ بر زمان برعشیرتك ، برمدینه‌نك ویا برملتك چرچیوه‌سیله تحدید ایدلمه‌مشدر. الك اسکی، قبل التاریخ

دورلرده بیله اجتماعی هیئتلرك موقت ویا دائمی بر طرزده یکدیکریله حرب ویا صلح مناسباتی پیدا ایله‌دکلرینی کورویورز . نه‌ئولیتیك دوره‌ده‌کی صناعی فعالیتك تظاهری ایله بین الاقوام تجارت ایزلرینی‌ده مشاهده ایدییورز .

قوملرك هجرتی برطرفدن، کمیجیلکك ترقیسی دیکر طرفدن، بومناسباتی آرتدیردی. اسکی زمانلرده آدالر دکزنده‌کی مدنیت بیله، اهمیتلی برتجارتکاه اولان شهرلرك کثرتی ، صنایعك ودکز نقلیاتنك ایلرله‌مسی اعتباریله، قوملر آراسنده‌کی صیقی‌صلحپرورانه مناسبتلرك شایان دقت برنمونه‌سنی‌تشکیل ایدر.

مع‌مافیه بشری زمره‌لر آراسنده‌کی ایلك مناسبتلر صلحپرورانه اولدیغی نسبتده حربجویانه ایدی . اساساً ابتدائی اقوامك اعتقادلری اونلر آراسنده نامتناهی نزاعلری تولید وادامه ایده‌جك ماهیتده‌در. دینی مقدسات ومحرماته وقوعبولان قصدی و حتی غیرقصدی تجاوز ، انتقام وثار طلب ایدر ؛ ألمی موجب هرهانکی برواقعه ، حتی ساده‌جه براولوم بیله اسرارلی قوتلرك اثری و اونلرك قومه قارشی خصومت وضعیتی آلدیغنه علامت عد اولوندیغندن قانلی قوربانلرله کفارته احتیاج کوسترر . بوندن دولایی ابتدائی زمره‌لر آراسنده حربوثار[١] مزمن برحالده موجوددر. مثلا آوسترالیاده براولوم هیچ برزمان طبیعی عد اولونماز . بناءً علیه هراولومك ثاری آلنمق لازمدر. بعضاً حالت نزعده اولان آدم کندینه فنالق و سحر یاپدیغنی فرض ایتدیکی شخص ویا عشیرتی بیلدیرر، بعضاً معین‌اشارتلرك‌تفسیریله قاتلك یولی بولونور. مثلا جسددن ایلك دوشن قوردك ، یاخود اولونك یره دوشمه‌سنی متعاقب اوزرندن کچن ایلك قاریجه‌نك تعقیب ایله‌دیکی استقامت بویولی کوسترر .

بوندن ماعدا انسانلر معشری ماهیتده غرور و فخر وسیله‌لرینه اهمیت ویررلر . ساموآلی بر کنج ایچون اك یوکسك فخر

[١] جاهلیه دوری عرب ادبیاتنده حرب معناسنه ثار کلمه‌سنك قوللانیلدیغی کورولمکده‌در . بوده برینك دیکرندن لایقیله تفریق اولونمادیغنه علامتدر . اساساً اسکی عرب سمیه‌سی اولان «حی» عینی زمانده هم ملت وحدتی هم‌ده حربوحدتیدر. لکل حی لواء ـ لکل حی عواء ( محمد فهمی ، ادبیات عربیه ، صحیفه ٨٤٣ )

وسیله‌سی بر دوشمانی اولدوردیکندن دولایی عشیرت رئیسی طرفندن علناً تبریك ایدلمکدر . فیجیلیلر بردوشمان اولدورمه‌مش اولان کیمسه‌نك آخرتده اك مدهش جزایه دوچار اولاجغی اعتقادنده‌درلر . برچوق ابتدائی اقوامده دوشمان قافاسی کسمه‌مش دلیقانلینك اولنمه‌سی جائز دکلدر .

بو دینی وحسی سببلردن ماعدا سیاسی و اقتصادی سببلرکده حربه سائق اولدقلری محققدر . ابتدائی اقوامده زوجه ویا اسیر تدارکی آرزوسی حربك اقتصادی عامللری میاننده ذکر ایدیله‌بیلیر . اهل صلیب محاربه‌لرینی دینی سببلردن ماعدا آوروپاده نفوسك تزایدی ، یاشامه‌نك کوچلشمه‌سی ، سلجوق تورکلرینك آناطولی‌یی فتح‌ایده‌رك شرقه دوغروخریستیان تجارلرك یولنی قاپاماسی کبی سببلرله‌ده ایضاح ایدرلر . حتی صوك عمومی حربك سببلرندن برینك آلمانیا ، انکلتره کبی بویوك مملکتلرك فابریقالری مصنوعاتنه مخرج تدارك ایله‌مك ویا موجود مخرجلری محافظه ایله‌مك اولدیغی سویله‌نیلمدیمی ؟

سیاسی عامللره کلنجه ، بونلر بالخاصه اجتماعی هیئتلرده تمرکز آرتوب بوتون زمره رئیس ویا قرالك ذاتنده تشخص ایله‌مش کبی کوزوکدیکی زمانده محسوس اولور . بو واقعه بالخاصه حکمدار ایله قومك یکوجود کوزوکدیکی ، قرالك « دولت بن ایم » دیدیکی دورلرده کورولور . اوزمان حربلر بالخاصه « خاندان » حربلریدر . فقط بوحربلرکده منحصراً حاکم اولان سلاله‌لرك منفعتی نامنه یاپیلدیغنی ظن ایله‌مك خطادر. زیرا برحکمدارده کندیسنی تشخص ایتمش عد ایدن بر سیاسی هیئت او حکمدارك بوتون موفقیتلرینك ویاموفقیتسزلکلرینك عواقبندن مستفید ویامضطرب اولاجقدر.

ملتلر ده‌موقراسی عمده‌لرینه توجه ایدوب کندی کندیلرینی اداره ایله‌مکه باشلادیلرمی ، حرب دها زیاده ملی برمنظره آلیر . زیرا هروطنداش هیچ اولمازسه نظری اولارق ، حربك یاپیلماسی ویا یاپیلماماسی حقنده‌کی قناعتنی اظهار ایتمش ، بالنتیجه ویریلن قرارده تابع اولمغه وجداناً مجبور بولونمقده‌در . بناءً علیه حرب وقوعنده ، کندی حیاتنی و اموالنی ایجابنده

تهلکه‌یه معروض قیلارق ، حتی فدا ایده‌رك اشتراکه مجبوردر . خدمت عسکریه‌نك عمومه تشمیلی‌ده بواساسه ابتنا ایدر .

بو تحولات نتیجه‌سی اولارق حربلر « خاندان » حربی اولمقدن چیقوب «ملی» حرب ماهیتنی آلدیغی ، آرتق برحکمدارك کیفیله ، برقادین یلپازه‌سی ایچون ویا غضبی تولید ایدن بر سوز مناسبتیله یاپیلان حربلر کورولمز . فقط برکره حرب باشلاینجه ملت بوتون قوتلریله ، مالی ، صناعی ، اخلاقی ، فکری بوتون منابعیله اوکا اشتراك ایدر ، دوشمانه قارشی قویوب اونی یکمکه چالیشیر ، ملی حربلر اسکی خاندان حربلرنده کورولمدك برشدتی ، برامتدادی ، بر وسعت وفجاعتی حائزدرلر .

عصری حربك بو اوصافی تناقص دکل بلکه تزاید ایلکه مستعد کوزوکیور ؛ هرملتك اخلاقی عنعنه ، سیاسی حریت ، اقتصادی ثروت الخ ... شکلنده موروث بر ملکی وار ، ملت ، افرادینی نه‌قدر یاقیندن بو خزینه‌دن مستفید قیلارسه اونلرده او درجه ملی حیاته مربوط اولورلر ؛ بومربوطیت ایله‌برابر ملتی مدافعه ویاحین‌حاجتده توسع وانکشافنی تأمین ایچون کوستریلن غیرت وفدا کارلق تزاید ایدر . اسکیدن فتوحات آرزوسیله یاپیلان غاوغالر ، یالکز بر آدمك ، حکمدارك حرصنی افاده ایدییوردی . شمدی ایسه بو حرص سلطان اولان ملت افرادینی تماماً صارصیور . آوروپانك شرقنده ، جنوبنده ، وسطنده برچوق ملتلر کنیشله‌لك ، حقسز عد ایله‌دکاری شیمدیکی حدودلرینی دکیشدیرمك املیله ، انفلاق آننه انتظاراً ، قیوراتوب دورمقده‌درلر .

حرب ومدنیت — حربك تاریخده منحصراً تخریب و اخلاقی تردی عاملی اولدیغی ظن اولونمامالیدر . حربجولق ، انکشاف تمایلی ، بو کونکی تعبیریله امپریالیزم impérialisme جریانی بر قومك حقیقی بر تفوقندن ، یاشامق وهر یاشایان کبی کنیشله‌یه‌رك ، بویویه‌رك یاشامق ایچون حس ایله‌دیکی احتیاجی اظهار ایتمه‌سندن عبارتده

اولابیلیر. بوکبی حاللرده حرب هنوز بشریتك یرینه بر دیکرینی اقامه ایله‌مکه موفق اولامدیغی برمسابقه امتحانی دیمکدر. اسلامك ظهورینی متعاقب بیزانس ایمپراطورلغی ایله عرب قومنك احوالی مقایسه اولونسون. بیزانس ایمپراطورلغی او آنه قدر عصرلرجه مدت بحر سفید حوضه‌سنده صلحی تأمین ایله‌مش، شرقدن کلن هجوملره قارشی مدنیتك محافظی کوزوکمشدی. علمده، صنایعده سیاسی وحقوقی تشکیلاتده بیزانسلیلرده ایدی. عربستان ایسه او زمانه قدر بدوی عشیرتلردن باشقه هیچ برمحصول ویرمه‌مشدی. یدنجی عصرده خلیفه عمرك اداره‌سی آلتنده، عرب عشیرتلرندن مرکب قالابالق براوردو سوریه ومصره هجوم ایدییور. اکر ساده ماضی‌یه باقیلسه‌یدی عربلرك هزیمتنی وبو سایه‌ده مدنیتك خلاصنی تمنی ایتمك دوغرو اولوردی. بوشرائط داخلنده هیچ برحاکم، هیچ برمحکمه عربلره حق ویرمز، عرب مدنیتنك او معظم انکشافنی تأمین ایدن تبدلاره راضی اولمازدی. زیرا بیزانسلیلرك حقسز، عربلرك حقلی، چونکه قوتلی، چونکه بشریتك کمالنه دوغرو مهم بر آدیم آتمغه حاضر اولدقلرینی کوستره‌جك یکانه معیار، حرب ایدی.

آوروپاده‌کی دولتلرك قسم اعظمنك وحدتی حرب سایه‌سنده حصوله کلمشدر. حرب اثناسنده حصوله کلن بویوك غلیانلرله ملی حیاتك تملنی تشکیل ایدن قایناشمه‌لر تحقق ایدر: بیسمارق آلمان سیاسی وحدتنی میدانه قویمق ایچون حربی برآلت اولارق قوللاندی، حرب ایچنده ملی حسلرك غلیانه کلمه‌سندن استفاده ایتدی، کوك آلپ ضیا ملی کینلر وتهورلرك بواهمیتی اوزرنده حقلی اولارق اصرار ایله‌مشدر. (تورکلشمك، اسلاملشمق، معاصرلاشمق عنوانلی اثرنده).

حتی دها ایلری کیده‌بیلیرز: بشریت فکری، مختلف قوملر آراسنده مشترك برمدنیت، مشترك معنوی قیمتلر تصوری ایلك دفعه اولارق بویوك ایمپراطورلقلرك تشکلی سایه‌سنده بلیرمشدر. بوجامعه‌لر ایسه حرب ایله میدانه کلمشلردر.

فی‌الواقع فتوحات ایله تأسس ایدن بوتون ایمپراطورلقلر مغلوب ایدوب

اوزرلرینه حاکمیتلرینی قوردقلری قوملره معناده متفوق اولدقلرینی کوسترمك احتیاجنده‌درلر . بو تفوقی‌ده حرثلرینك شعشعه واعجازیله اظهاره چالیشیرلر . تا اسکی زمانلرده ، میلاد عیسادن اون‌بش عصر اول مصر ایمپراطورلغنك تشکلی بوکا مثالدر. ۱٤۱۰ دن ۱۳٦۰ ( ق . م . ) تاریخنه قدر مصر شرق عالمنی عسکری واداری بر مراقبه و حمایه آلتنده بولندیره‌رق بین‌الملل امنیتی تأمین ایله‌دی . بو دورده عادتا بین‌الملل برسیاست تأسس ایتمشدی : بابللر ، هیتیتلر ، آطه‌لر دکزنده‌کیلر مصرله مناسبته کیریشدیلر. آرتق بو قوملر آراسنده‌کی مناسبتلر اسکیدن اولدیغی کبی سورکسز ، یاخود فردی دکلدی . بدایتده تجاری مناسبتلری تأسیس ایدن یولدن ایلرله‌ین اردولر چارپیشدقدن صوکره قراللر وعائله‌لری ، مامورلری ، ممثللری یکدیکریله طانیشیورلر ، دوستلق ویا صهریت رابطه‌لری قورویورلر، تجاری معاهده‌لرعقد ایدییورلر، عسکری وسیاسی انکشاف پلانلری تاصارلایورلر ، کرك صنعت ساحه‌سنده کرك دیکر بوتون مسائلده فکرلرینی پروژه‌لرینی ، ذوقلرینی یکدیکرینه بیلدیرییورلردی . بویله‌جه قیلیجلرك آچدیغی یولده ، مشترك برمدنیت حسی پیدا اولویور ، ومختلف قوملره شامل ، عالمشمول اولمغه مستعد بردین‌ده بووفاق و آهنکی تماملایوردی .

لکن قوملرك باشقه باشقه اولماسنه رغماً مشترك بر بشریت تصوری اصل قرون وسطاده کرك خریستیان، کرك اسلام عالمنده کوزوکور. اورتا زمانلرده بین‌الملل وحدتك بالخاصه دینی ماهیتده اولماسی بو تصورك نفوذ وقوتنی ازاله ایله‌مه‌یوردی . بالعکس اصل دین اشتراکی سایه‌سنده‌درکه قوملر آراسنده مشترك اولان مدنیتك ( حدودلری دائما دکیشن سیاسی تجمعلردن مستقل اولارق ) برمعنوی قیمتلر سیسته‌مندن عبارت اولدیغی عیان اولدی . کرك اسلام ، کرك خریستیانلق برچوق قوملر ایچون صانکه برمعنوی محیط کبی ایدیلر ، هر قوم اوخزینه ایچنه دالمش ، کندی حرثیله اومشترك مدنیتك خصوصی برشکلنی ابداعه چالیشیوردی .

ایشته حربلرله میدانه کلن بویوك ایمپراطورلقلرك‌وا کثریا حربلرله یاییلان

عالمشمول دینلرك تولید ایله‌دیکی شو فکر : قوملر آراسنده مشترك بر مدنیت ، مشترك بر انسانلق فکریدرکه عصریمزده حربه قارشی اك بویوك مقاومتلرك اورتایه چیقماسنه سبب اولمشدر . مادامکه انسانلق ومدنیت برتك ملتك انحصاری التنده دکلدر ، او حالده ملتلری یکدیکرینه قیردیران حربلر مدنیتك وانسانلغك ضررینه‌در :

بشریت حربی محو ایتمزسه حرب بشریتی محو ایده‌جکدر . ( مدرس محمد جمیل ، جمعیت اقوام ، صحیفه ١٣ )

اساساً بوقناعتك ذهنلرده کوکاشمه‌سنی تسهیل ایدن ، حربك بشریته قارشی برجنایت اولدیغنی قبول ایتدیروب ملتلر آراسنده‌ده عدالتك تجلیسنی طلب ایتدیرن تاریخی عامللر واردر . بین‌الملل تساند وعدالت حسلرینك قوتلنمه‌سنه خادم اولان بوعامللری سیاسی ، فکری ، اخلاقی واقتصادی اولارق اوچه تفریق ایده‌بیلیرز .

صلح لهنده سیاسی ، فکری واخلاقی عامللر

بشریتك هیئت عمومیه‌سنی ویا قسم اعظمنی متأثر ایدن هر بویوك بحراندن صوکرا برحضور ومسالمت احتیاجی بلیریر . سیاسی احوال وشرائطك آرتق صارصینتیلرله تغیره اوغراتیلماماسی آرزولری پیدا اولور ، خلاصه برسیاسی محافظه‌کارلق جریانی کندینی کوستر . ایشته عمومی حربك فرداسنده جمعیت اقوامك تشکیلی بو تمایللرله قولایلاشمشدر . بوندن ماعدا :

ذاتاً غالب مغلوب بوتون دولتلر حربه کیررکن وحربك ملتلرك اوموزینه کیتدکجه چوکمش آغیرلقلری هرکون برازدها حس ایدیلیرکن برچوق انسانی مواعیدده بولنمشلردی . هرایکی زمره رجال سیاستنك لساننده مفکوروی سوزلر ودستورلر ، انسانیت ، حق ، عدالت مفهوملری دولاشیوردی ......

بشریتده بوحربدن بویوك ابتدا ایله ، فنالغه هروقتدن زیاده نفرت حسیله چیقمشدی . دولتلر ایچون بوانتباهی نظر دقته آلمامق ممکن دکلدی . ایشته بوانطباعلر آلتنده‌درکه موازنه ، اتفاق ، صلح مسلح وکیزلی سیاستك ترك ویاتقبیحنی استلزام ایدن فکرلری اعلان ایتدیلر . یکی نظام اجتماعی‌یی اشتراك مساعی وصلح وامنیت پرنسیپلرینه استناد ایتدیرن یکی برتأسیس حقوقی واجتماعی قبول ایتدیلر . ودها بونی قبول ایدرکن عهد ایتدیلر : حربه مراجعت ایتمه‌مك امرنده بعضی تعهدلرده بولنه‌جقلر ، عدل وناموس اوزرینه

مؤسس بين‌الملل مناسبتلرده علنيت دائره‌سنده حركت ايده‌جكلر ، حقوق دول قوعده‌سى بالفعل دستور حركت بيله‌جكلر ، متقابل مناسبتلرنده عدلى حكمران قيلاجقلر ، معاهدادن منبعث بوتون وجيبه‌لره حرفياً رعايت ايليه‌جكلردر » ( محمد جميل ، جمعيت اقوام ، صحيفه ٧ ـ ٩ )

لكن صلح تمنيلرينى وجمعيت اقوام تشكيلاتنى ساده اوزون ويپرانجى بر حردن جيقان انسانلرك يورغونلق وبزكينلك دولاييسيله پيدا اولدقلرى وبر آز ديكله‌نير ديكله‌نمز تكرار اونوتاجقلرى خياللردن عبارت عد ايتمك دوغرو دكلدر . بوكونكى صلحپرورلك جريانى قوتلنديرن صاغلام ومثبت بر واقعه واردر ، اوده اوّلجه اشارت ايله‌ديكمز وجهله بين‌الملل بر مدنيتك موجوديتيدر . فى‌الواقع ، آرالرنده‌كى سياسى باشقالقلر نه اولورسه اولسون بوتون مدنى قوملر آراسنده مشترك تصورلر ، علمى حقيقتلر ، اخلاقى ودينى تمايللر وار ، بونلر غير قابل انكار بر تساند وجوده كتيرييور . مليت بحثنده كورديكمز وجهله بوتون ملتلر عينى مشترك غايه‌يه ، انسانك ارض اوزرنده‌كى حاكميتى علم ايله ، عقل ايله كنديشله‌تمكه توجه ايدييورلر ؛ بو سايه‌ده بوتون انسانيتك عينى يولدن يورودييكى قناعتى قوتله‌نييور . ملت كبى ، دولت كبى ، انسانيتده قيمت عطف ايله‌ديكمز بر تصور ، برهدف تشكيل ايدييور . واقعا ملت ايله مقايسه اولونورسه انسانيت فكرى هنوز مبهمدر ، تشكلاتدن محرومدر . فقط ناصل ملتلر كنديلرينه برحقوقى جهاز ابداع ايله‌مشلرسه اونك كبى ملتلر آراسنده‌كى مشترك مدنيت كبى مثبت بر واقعه‌يه مستند اولان انسانيتده كنديسنه حقوقى برنظام بخش ايله‌مكه غيرت ايدييور . جمعيت اقوام فكرى بوتمايله مستنددر .

**اقتصادى عامللر**

شوندن علاوه ايله‌ملى : تصوير ايله‌ديكمز بو معنوى عامللرى قوتلنديرن اقتصادى ضرورتلر واردر : حال حاضره‌كى اقتصادى مبادله‌نك اهميتى ملتلر آراسنده قوتلى بر تساند زنجيرى وجوده كتيرييور . انكلتره غداسنك آنجق ربعنى طوپراغندن آلير ، متباقيسى ايچون خارجه باغليدر . آلمانيا غداسنك ثلثنى خارجدن تدارك

مجبوردر . بين‌المللی بورسه‌لر آراسنده‌ده تساند واردر . اونلرده حربدن قورقارلر . زیرا متضرر اولورلر .

مع‌مافیه بو نقطه‌ده فضله اصرار ایتمه‌ملی : ملتلر آراسنده تساند حربه مانع اولابیلیر ؛ فقط برکره حرب برکوشه‌ده پاطلاق ویردکدن صوکرا عینی تساند سببیله حرب توسع ایدر ، طورور ! لکن شونیده اونوتمامه‌لی که بو توسع قورقوسی اکثریا حربه آتیلمغه مانعدر . بوکون حربك ـ ملتلر آراسنده تساند دولاییسیله ـ کنیشله‌مك احتماللری او قدر چوقدرکه هیچ بردولت آدمی اونك مسئولیتنی قولایلقله یوکلنه‌مز .

واقعا مادیهٔ تاریخیه ، کندی تاریخ فلسفه‌سنه تبعاً ، حربك دائما اقتصادی سببلرك اثری اولدیغنی سویله‌یور . فقط معاصر جمعیتلرده اقتصادی فعالیت اوقدر متنوعدرکه حربه سوق ایتدیرن بعضی اقتصادی عامللر یاننده صلحك ادامه‌سنی طلب ایدن دیکر اقتصادی عامللرك موجود اولدیغنی ویا اولابیله‌جکنی سویله‌مك هیچده یا کلش دکلدر . بوکونکی ایش بولومی وبین‌المللی اقتصادی رقابت ساحه‌سنده برملتك اقتصادی تکاملنك منحصراً بر استقامت داخلنده اولدیغی ادعا اولنه‌ماز . بر ملت اقتصاداً کندینه رقیب اولان بر دیکرینك ترقیلرندن تماماً متأثراولاماز . متأثراولان اکثریا بعضی‌خصوصی منفعتلردر . مثلا رقیبك فعالیتندن یا چیفتجیلر ، یاقوماش دستکاهلری ، یا کمیجیلر متضرر اولور . بونتیجه قومشونك رقابتی‌یوزندن برصنف خلقه ضرراولان دیکرینه کار اولابیلیر .

آلمانلرك اوجوز مللری انکلتره‌یی استیلا ایله‌دیکی وقت انکلیز صنایع پاترونلری بوندن‌ضرر کورور . فقط انکلیز کمیجیلری ، دکانجیلری ، کوچوك مستهلکلر کار ایدرلر . ترانسوال محاربه‌سی انکلتره‌ده لومور معدنلرینی ومواد انفلاقیه فابریقه‌لرینی پارلاق وکارلی بر فعالیت دوره‌سنه صوقمشدی . لکن عینی محاربه یوزندن تسخین مصرفلری ، واپور نقلیه اجرتلری آرتدی ولانقاشایر قوماش دستکاهلری چوق ضرر کوردی . بناءً علیه بر مملکتده

بونوده اقتصادی منفعتلرك حربه سوق ایله‌دیکی سویلنه‌مز . بعضی منفعتلر حربی استلزام ایدرکن دیکرلری صلحك دوامنی طلب ایده‌بیلیر . لکن بالذات حربك موجب اولدیغی ضررلری کوز اوکنه کتیریر، هر چارپیشماده مملکتك اك زنده ، چالیشمغه مقتدر بیکلرجه دلیقانلیسنك محو اولدیغنی دوشونورسه‌ك آکلارز که حرب آرتق «کارلی برایش» دکلدر. شیمدی اونك موجب اولدیغی ضررلر اوقدر فضله‌درکه اك بیوك ظفرك کتیره‌جکی منفعتلر بیله بو ضررلری کوجلکله تضمین ایدر . ١٩١٤ - ١٩١٨ سنه‌لرنده‌کی عمومی حرب مغلوبلری خرابی‌یه صوقدی، غالبلرك قسم اعظمنی‌ده سفالته یاقین بردرجه‌یه ایندیردی. بدوی عشیرتلر «غزوه» یی ساده شرف ایچون دکل عینی زمانده کار ایچونده یاپابیلیرلر . مدنی ملتلر حربی آنجق استثنائی اولارق ، حریتلری ، حق حیاتلری تهلکه‌یه کیرنجه قبول ایدرلر . مشروع حرب آنجق احقاق حق ایچون کرهاً قوللانیلان بر واسطه اولاندر .

حرب و عدالت

دوئللو حرب

بو باقیشدن حرب ، دوئللو کبی برطریق قضادر. فی‌الواقع غربده قرون وسطاده دوئللونك بر طریق قضا اولدیغی معلومدر . آوروپا خارجنده مثلا مالای آدالرنده‌ده عینی مؤسسه‌یه تصادف اولونمقده‌در . ایکی خصم محکمه حضورنده دوئللو ایدر . حقلی اولان طرفی، الله ، اوکا غلبه‌یی بخش ایده‌رك ، ارائه ایدر . مالای قانونلرینه نظراً دوئللو یاخود الهی محکمه شاهدلرك و دلیللرك مفقودیتی حالنده مراجعتی لازم کلن صوکنجی واسطه‌در . بوقانونده دینیلیورکه : بری اتهام ایدر ، دیکری انکار ایدرسه وهیچ برشاهد اولمازسه ، مخاصم طرفین یکدیکریله یادوئللو ایده‌جك، یاخود غربده ordalie اوردالی دینلن ومظنونك جسمانی اشکنجه‌لره تحملیله معصومیتنك ثابت اولماسندن عبارت اولان امتحانلره تابع بولوناجقدر. خرستیانلقدن اول جرمنلر آراسنده‌ده دوئللونك برقضا طریقی اولدیغی محتملدر .

دوئللو کبی حربده برهیئت مواجهه‌سنده وقوعبولور . خصملردن هربری

حاضرونی (جهان افکارعمومیه‌سنی) اشتکا ایله‌دیکی مواددن خبردار ایلر . دولت رئیسلرینك بیانامه‌لری تلغرافله هرطرفده نشر اولونور . بوبیانامه‌لر محاربلردن زیاده افکار عمومیه‌یه خطاب ایده‌ر. اسکیدن دوئللودن أول یمین ایدیلیر ، نیت ومقصدك خالصیتنه الله شاهد کتیریلیردی . شیمدی افکار عمومیه‌یه‌خطاب اولونیور. دوئه‌للونك قانونلری اولدیغی کبی حربك‌ده‌قانونلری (حق‌حرب) وار . خصملردن بری بونلری اخلال ایدرسه بوتجاوز بویوك بر ولوله ایله اعلان اولونور . بوده تماماً بیهوده دکلدر . چونکه سیرجیلرك وضعیتی حربده مهمدر . افکار عمومیه ، بیطرفلغنی اعلان ایتمش برمملکتده بیله اولسه ، ینه حربه علاقه‌داردر . قهرمانلری آلقیشلار ، آلچاقلق ، قورقاقلق ویا بجرکسزلك کوسترەنلره ایسلق چالار ، بعضاً مخاصماتی ختامه ایردیرمك ایچون بیطرفلر مداخله ایدرلر . یاخود غالبك مفرط کوزوکن ادعالرینی تعدیله چالیشیرلر . خلاصه حرب علنی برمخاصمه‌در ، سیرجی‌اولان افکار عمومیه‌نك نظارتی آلتنده‌در . مسئله بومدنی افکار عمومیه‌نك کافی درجه‌ده قوتله‌نوب حربی صیقی صیقی‌به تحدید ایده‌جك ، حتی ممکن مرتبه اورتادن قالدیراجق تشکیلاتی تأسیس ایله‌مسنده‌در. بونك برکون تحققنی‌امید ایتمه‌مك ایچون بر سبب یوقدر . بالعکس جمعیتلر ایچنده ، فردلر آراسنده عدالت مؤسسه‌لرینك تاریخی تکاملی ، ملتلر آراسنده عدالتك استقبالی ایچون بزه امید بخش ایدر .

بز ، بین‌الملل حیاتده ، اسکیدن مدنی دولتلرك سینه‌سنده حقوقی حیاتك‌کچیرمش اولدیغی بر صفحه‌ده بولونیورز . اوزمان فردلرك وزمره‌لرك یکدیکرینه‌قارشی‌یاپدقلری خصوصی حربلری اخلاق و حقوق تقبیح ایدییوردی ؛ فقط مرکزی قوت ، افکار عمومیه‌نك‌ایجاباتنه رعایت ایتدیره‌میه‌جك درجه‌ده ضعیفدی . او زمان حکمه مراجعت اصولی فردلره قبول‌ایتدیریلدی . و ، اویوشامادقلری تقدیرده ، بالذات انتقام آلمالری جائز اولدی . یالکز اولجه اویوشمغه تشبث ایتمه‌مش اولانلر قباحتلی صاییلارق تعقیباته اوغرادیلر .

دها صوکرا ، هرنه وسیله ایله اولورسه اولسون ، کندی کندینه امر عدالتی تأمین ایله‌مك ممنوع اولدی . بوممنوعیت جبار بر قوتك کندیلکندن فردلر فوقنه چیقماسندن دکل ، بلکه افکار عمومیه‌نك دها مشکلپسند اولماسندن و کندی قوتی

کوسترمەسندن ایلری کلیوردی . داییلی شوکه افکار عمومیەنك ثارە مراجعت اولونماسنی قبول ایلەمکدە دوام ایلەدیکی محللردە ژاندارملر و حاکملر عاجزدرلر . شبهه یوق که افکار عمومیه یالکز باشنه ، بونی تأمین ایچون کافی دکلدی . اونك تشویقی ایله مرکزی قوت فردی سلاحدن تجرید ایلەدی ونهایت هرهانکی بر خصوصی قوتەیك فائق بر قوته متصرف اولمق درجەسنه واردی ( هەس وغلەیز ، اجتماعیات درسلری ترجمەسی صحیفه ۲۲۳ ـ ۲۲۴ ) .

صوك زمانلردە حقوق دولك آندیغی ترقی آدیملری افکار عمومیەنك مصرانه تعقیب ایلەدیکی استقامتك بوندن باشقه اولمادیغنی کوسترر :

اسارتك الغاسی ، بعضی زهرلرك صاتیلماسنك منعی ، فحشیاته متعلق نشریاتك منعی کبی احکامك قبولیله بین الملل اخلاقی عمدەلرك موجودیتی ثابت اولدی . مخاصملر طرفندن انسانیت دویغولرینك حرب ایچندە بیله آیاقلر آلتنه آلینماماسی لازم کلدیکی قبول اولوندی . اسیرلره ، مجروحلره ، حرب قاعدەلرینه دائر اساسلردە بو انسانی تمایللر کوزوکدی .

حربك حقوقی تأثیرلری صیقی صیقی یه تعیین ایدلدی. حربك یالکز حکومتلره واوردولره قارشی یاپیلدیغی ، غیر محاربلرك ، اشیانك حرب خارجندە اولدیغی قبول ، استعمالی جائز اولان واولمیان سلاحلر ، ممنوع اولان حرب طرزلری تصریح ایدلدی . بو میاندە ۱۸۹۹ ، ۱۹۰۷ تاریخلرندە لاهیدە طوپلانان قونفرانسلرك مساعیسی شایان ذکردر .

**جمعیت اقوام واستقبالی**

صلح لهنه تعداد ایلەدیکمز بو جریانك قوتی تقدیر ایلەمك بر صلح مؤسسەسی اولارق حال حاضردە موجود اولان جمعیت اقوامك ضعفلرینه وقصورلرینه کوز یوممنی استلزام ایلەمز ، بالعکس اونلرك اصلاحیله مشغول اولمغی ایجاب ایتدیریر.

بز تورکلر ، جمعیت اقوامك بر مهم قصورینی یاقین زماندە پك اعلا حس ایلەدك ، بویوك دولتلرك نفوذینه تابع ، عدالتدن زیادە قوینك کیفنه کورە « ادارهٔ مصلحتی » آراشدیران بر هیئت کوردك . بونکله اسکیدن موجود اولان «دول معظمه قونسرتوسی» آراسندەکی فرق شیمدیلك پك جزؤیدر .

جمعیت اقوامك بردیگر ضعفی‌ده برچوق دولتلرك ، هم‌ده ده‌موقرات دولتلرك اوندن خارج قالمنی ترجیح ایتمش اولمالریدر .

ملتلرك آراسندن حربی قالدیرمق وعدالتی بین‌الدول مناسبتلرده حاکم قیلمق ایچون اختلافلرك حکمه ویا محکمه‌یه «مجبوری» اولارق عرضی لازم گلیر . بوتون اون دوقوزنجی عصرده بین‌الملل اختلافلری حل ایچون حکمه مراجعت اصولی گیت گیده دها فضله تطبیق ایدلمشدر . ١٧٩٨ دن ١٨٧٢ تاریخنه قدر بوطریقله حل ایدیلن اختلافلر یتمشدن عبارت ایکن ١٨٧٢ دن ١٨٩٩ تاریخنه قدر ( یعنی اوللکندن ایکی بچق دفعه آز بر مدت ایچون ) سکسان آلتی‌یه بالغ اولویور. اونی تعقیب ایدن اون بش سنه ظرفنده ایسه (١٨٩٩-١٩١٤) بومقدارك دها زیاده اولدیغنی گورویورز . دیمك که اختلافلرك حرب طریقیله دگل صلحاً و حکم واسطه‌سیله حلی گیت گیده دها فضله موفقیتله تطبیق ایدیلن عملی براصولدر ، بر خیال دگلدر . شوقدر وارکه جمعیت اقوامك شیمدیکی ضعیف تشکیلاتنه نظراً بو اصولك تطبیقی بوگون اختیاریدر . منازعه‌ده اولان ایکی قوت ایسترسه اختلافنی حکمه عرض ایدر . بونی مجبوری قیلمق ایچون چالیشیرگن جمعیت اقوام ایکی مشکلات قارشیسنده بولونویور . برطرفدن هر دولت ملی حاکمیت عمده‌سنه شدتله مربوطدر ، داخلی سیاست مسئله‌لری عد ایله‌دیکی بر چوق موادده مثلا اقلیتلره قارشی آلدیغی وضعیته جمعیت اقوامك مداخله‌سنه شدتله مخالفت ایدر . بو کبی مسئله‌لری برحکمه عرض ایتمك‌ده ایسته‌مز. دیگر طرفدن افراد آراسنده‌کی اختلافلرده تطبیق ایدیله‌جك قانونلر میدانده وصریح ایسه‌ده ملتلر آراسنده‌کی اختلافلر ایچون بویله دگلدر . کندیسنه مراجعت ایدیلن حکم هانکی قانونه استناداً حقك شو ویا بو طرفده اولدیغنی سویلیه‌جك ؟ بالخاصه اقتصادی مسئله‌لرده (مواد ابتدائیه‌نك توزیعی ، مخرج پیاسه‌لرك تقسیمی ) ومهاجرت مسئله‌لرنده (آمریقا - ژاپونیا کبی) اختلافلر حاد برشکل آلمقده‌در .

گورولویورکه ملتلر آراسنده صلح وعدالت جریانی قوتلیدر ، لکن دها

چوق قوتلنمكده محتاجدر. آياغنى صاغلام طوپراغه باصمق وخيالانه قاپيلمامق شرطيله بين‌الملل صلح‌وعدالت لهنه چاليشمق هرملتك وظيفه‌سيدر . مادامكه بين‌الملل مناسبتلر هركون دها آرتمقده‌در،مادام بين‌الملل برمدنيت ، بربشرى جمعيت بالفعل‌موجوددر ، اوحالده بوجمعيتك نه‌قدر اوزون اولورسه اولسون ينه بر مدت صوكرا شعورنده كندى وارلغنى واضحاً ادراك ايده‌جكنى وبو سايه‌ده مجنونانه حركتلرى باصديروب محو ايتمك قدرتنى بولاجغنى اميدايله‌مك وبواميدك تحققنه چاليشمق جائزدر ولازمدر .

## یگرمنجی فصل

### اجتماعیات باقیشنده دین

**خلاصه** : دینلرك تنوعنی مشاهده ایدن مدقق اونلری مقایسه و آرالرنده‌کی مشترك وصفی تمیز ایدر : دین دیمك اینانیلماسی واجب اولان اعتقادلردن و بو اعتقادلرله حائز ارتباط وعینی درجه‌ده اجراسی واجب عمللردن متشکل بر منظومه دیمکدر . بو اعتقادلر وعمللر بر مقدسات عالمنه تعلق ایدر. انسانده بو قدسیت تصوری ناصل پیدا اولویور ؟ آنیمیستلر: انسانلرك رؤیا حادثه‌لرینی یا کاش تفسیر ایده‌رك روحلرك موجودیتی قناعتنی پیدا ایله‌دکلرینی و دینك ده بوندن نشأت ایله‌دیکنی سویله‌یورلر . بو ادعا دوغرو اولسه‌یدی دینك هیچ بر حقیقتی اولمامق لازم کلیردی . حالبوکه حقیقتی اولمایان برشی یاشایاماز : دین ایسه یاشامشدر ویاشایور . ناتوریستلره کوره دین طبیعتك علوی و مهیب حادثه‌لری قارشیسنده انسانك طویدیغی قورقو و تعظیمدن چیقار . حالبوکه بو حس مدنیتك محصولیدر . ابتدائی اقوامده کورولمه‌یور .
اجتماعیاتجی‌یه کوره دین حقیقیدر . چونکه اجتماعی الاصلدر . دیندارك طویدیغی وجد ، نفسنده آرتدیغنی حس ایله‌دیکی قوت وفدا کارلق قابلیتی جمعیت حیاتنك فردلرك حالت روحیه‌سی اوزرنده‌کی خصوصی تأثیرندن عبارتدر. دینك اجتماعی حیاته صیقی ارتباطی تحاملنی تدقیق ایله‌ده ثابت اولور : اك ابتدائی ، منحصراً اجتماعی حیاتك اویاندیردیغی وجددن دوغمش کوزوکن دین توتمجیلکدر (سمبه‌دینی) . بونك فوقنده عشیرت دینی ، ملی دین ، عالمشمول اولمغه مستعد دینلر کلیر . بوصوك صفحه‌سنده دین ، معین بر اجتماعی زمره‌نك حدودیله تحدید ایدیله‌دیکندن کیت کیده دها فردی ووجدانی برشکل آلمقده ، بر اخلاق مفکوره‌یه صورت مطلقه‌ده تابعیتدن عبارت کوزوکمکده‌در .

**دیندارلر و دینی اجتماعیات**

کندی دیمزه نه‌قدر مربوط اولسه‌ق ، اونك حق دین اولدیغنه نه‌قدر قانع بولونسه‌ق ده دینلرك کثرتنی انکار قبول ایتمه‌ین وعلم طرفندن حلی مطلوب مسئله‌لر وضع ایدن بر واقعه‌در . واقعا مؤمن ودیندار آدام ، کندی نقطهٔ نظرندن ، مربوط

بولندیغی دینك الهی بر وحی ایله تبلیغ ایدلمش اولدیغنی قبول ایتدکدن صوکرا، دیکر بعضی دینلرك موجودیتنی‌ده عینی وحی اساسلری دائره‌سنده ایضاح ایده‌بیلیر. مثلا خریستیانه کوره موسویلرك دینی وکتابی حقدر ، فقط انجیل ایله وعیسا دینی ایله تماملانمشدر . محمدی‌یه کوره‌ده کرك موسی کرك عیسی شریعتلرینك موجودیتی ، برر واقعهٔ تاریخیه اولدیغی ، حتی اونلرك‌ده الهی وحیه استناد ایله‌دیکی دوغرودر ، یالکز اسلام هر ایکی شریعتی آشمش وکماله ایردیرمشدر .

لکن بو ایضاح ، بالضروره اکسیکدر ، بزه بعضی دینلرك منشأنی الهی وحیه ارجاع ایده‌رك آکلاتیر ، لکن بوتون دینلرك منشأنی عینی وحیدن عبارت کوستره‌مز . زیرا بر چوق ابتدائی جمعیتلرده دین نامنه بولدیغمز اعتقادلر (اسطوره‌لر) وعمللر ( دینی آیینلر ، منسکلر ) ایلك باقیشده اك خفیف تعبیرله اوقدر عجیب وقسماً اوقدر مستکره‌در‌که اونلرك بر وحی اثری اولدیغنی ادعایه امکان یوقدر . مشکلاتدن قورتولمق ایچون بوتون انسانلرك باشلانغیجده اللهدن کلن حقایق و اوامری تعلم وتبلغ ایله‌دکاری ، فقط بعضیلرینك تردی ایده‌رك ، حق یولدن صاپارق کرك اعتقاد وکرك عملده خرافه‌لره صاپلاندقلری قبول اولونسه بیله ینه سؤال باقیدر . بو تردی اثناسنده ویا تردی‌یی متعاقب نه‌دن فلان وفلان اوصافی حائز تصورلرك وعمللرك دینی بر ماهیت اکتساب ایدوب دیکرلرینك اوشکله بورونمه‌دیکنی ایضاح ایتمك لازم کلیر . کورولویورکه علمك هرحالده اشتغال ایتمه‌سی لازم کلن بر مسئله واردر . اوده شودر : نه‌دن انسانلر بعضی تصورلری وبعضی عمللری دیکرلرندن تفریق ایده‌رك اونلره قدسی ، دینی بر ماهیت طانیمشلردر؟ بوندن ماعدا ، تدقیقات تاریخیه ایله ثابتدرکه دینلر دائما عینی شکلده‌قالمامشلر ، زمان ایله برابر تبدلاته اوغرامشلردر . دیمك‌که دینی تصورات ومناسکك منشأندن ماعدا تحاولنی‌ده تدقیق لازمدر .

**ايلك ايضاحلر : اقليم ، اقتصادى شرائط ، دين واضعلرى**

دينلرده‌كى تنوع و تحوللرك ايضاحى ايچون خاطره كلن الك بسيط سبب اقليملرك تنوع و تحولى اولا بيلير . اسكى فيلسوفلر مع‌الممنونيه بو سببى ايلرى سوررلردى. مثلا هند دينلرنده‌كى بدبينلكى ايضاح ايتمك ايچون اون سكزنجى عصر فيلسوفلرى مناطق حاره‌نك تحمل ايديله‌مه‌ين صيجاقلغندن ، بو اقليمده ياشايانلر ايچون جهد و غيرتك بر اضطراب تشكيل ايله‌مسى حسبيله سكون و حضورك اونلره مرجح كوزوكديكندن بحث ايدرلردى.

ديكر متفكرلر اقتصادى شرائطك نفوذينى ايلرى سورمشلردر . مثلا قارل مارقسه كوره زمانمزده وحدانيت الهيه‌نك مجرد ، مادى وصفلردن منزه و تماماً عقلى اولارق تصور ايديله‌سى اقتصادى حياتك سرمايه‌دارلق نهجى اوزرينه قورولمش اولمسندن ايلرى كلير .

بونلر اثبات ايدلمه‌مش فرضيه‌لردن عبارتدر. قوملرك يكديكرى اوزرينه نفوذ ايله‌مسيله دينى تلقيلرك تحولنى ايضاح ايدن نظريه‌لرده اكثريا عندى ماهيتده‌در. مثلا عموميتله توته‌ملرينى كنديلرندن يوكسك دكل بلكه بر آرقداش كبى تصور ايدن آوسترالیا عشيرتلرينك بر متعال اله تصورينه ايريشمش اولماسنى ايضاح ايچون بو اعتقادك آوروپادن خرستيان ميسيونرلر طرفندن كتيريلديكى سويله‌نيور . لكن قوتلى اولارق تشكل و تأسس ايتمش دينلر يابانجى اعتقادات و مناسككك آشيلانماسنه شدتله مقاومت ايدرلر . په‌كينده قانوليك ميسيونرلرك تدارك ايده‌بيلديكى طرفدارلر مقدارى برقاچ بيكى آشماز. مملكتمزده‌ده اوزون زمانلردنبرى خريستيان پاپاسلرك موجوديتنه رغماً اونلرك تمثيل و نشر ايله‌دكلرى عقيده‌لردن هيچ برى اسلاميته صيزمامشدر . واقعا تاريخده بعضى دينلرك يابانجى عنصرلر آلارق اونلرى كندى سينه‌لرنده مص ايله‌دكلرى و بونك نتيجه‌سى اولارق بنيه‌لرنده دكيشكلك حصوله كلديكى كورولويور. لكن بونلر آزچوق ايلرله‌مش اجتماعى انحطاط دورلرنده واوكا تقابل ايدن اعتقاد كه‌وشكلكى سايه‌سنده حصوله كلن حادثه‌لردن عبارتدر.

بناءً علیه هر دینی ایضاح ایچون آرایاجغمز واقعه، اونك خارجنده، قومشولرنده دکل، بلکه داخلنده، کندی محیطنده اولمق لازم کلیر.

دینلرك واضعنی نظر دقته آلمقله مطلوب اولان ایضاح تأمین ایدلمش اولمازمی؟ شبهه یوق که بو نقطه مهمدر. مثلا بودیلکی آکلامق ایچون بودانك شخصیتنی، تاریخی حقیقتی ایچنده بیلمك چوق فائده‌لی اولوردی. لکن مع التأسف بو اکثریا ممکن دکلدر. دین واضعلری حقنده تاریخك بزه بیلدیردیکی اکثریا او ذاتك اطرافنده بولنانلرك، ایلك مؤمنلرینك اونك حقنده مالك اولدقلری فکرلردن، یاخود مؤخر نسللرك خیالیله بزه‌نمش بر لوحه‌دن عبارتدر. بوندن ماعدا بر چوق دینلر، بالخاصه ابتدائی مدنیتلرده کورولن دینلرك واضعلری مجهولدر. خلق اونلرك بعض قهرمانلر طرفندن تأسیس وتعلیم ایدلدیکنه قانع اولسه‌ده اکثریا هم حیوان هم انسان اوصافنه ویا دیکر غریب خصوصیتلره مالك اولارق تصور ایدیلن بوقهرمانلرك آنجق خلق افسانه‌لرنده یاشامش اولدقلری آشکاردر.

هر دینك اساسی عنصرلری

اساساً دینك واضعی تماماً معلوم اولسه‌ده بونکله بر شی ایضاح ایدلمش اولماز. زیرا یالکز باشنه بر شخصك حقیقتك شو اولدیغنه و یا مقدساتك بو اولدیغنه، شو طرزده یاشانیلماسی لازم کلدیکنه دائر ادعاسی ایله بر دین تشکل ایله‌مز. بر دین موجود اولمق ایچون او ادعالری قبول ایدن، اونلره ایمان ایدن، اونلره ایمان مجبوری اولدیغنه قانع بولونان بر جماعت، بر امت لازمدر.

*فی الواقع دین دیمك اینانیلمه‌سی واجب عد اولونان اعتقادلردن وبو اعتقادلرله حائز ارتباط و عینی درجه‌ده اجراسی واجب عمللردن (آیینلردن، عبادت طرزلرندن) متشکل بر منظومه دیمکدر.*

هر دین جماعتك دوشونمکده ویا دوشونمه‌مکده، رد ویا قبولده سربست اولدیغی فکرلرله بوسربستیی حائز اولمادیغی یعنی مجبوری اولارق ایمان ایتمه‌سی

لازم كلن فكرلری ، فعل ویا ترکنده مختار اولدیغی حرکتلرله فعل ویا ترکی امر ایدلمش اولانلری یکدیگرندن قطعیتله آییرر . هر دینه نظراً مقدس، دوقونولماسی جائز اولمایان عمده‌لر واردر ، اویله تصورلر واردرکه حتی اولور اولماز یرده آکیلماسنه مساغ یوقدر (الله کبی). ینه هر دینه کوره اجراسی فرض واجب اولان عبادتلر ، قوربانلر، تماسی ممنوع اولان، محرم عد اولونان اشیا الخ.. واردر. اجتماعیات باقیشندن مهم اولان جهت بر شخصك بو مقدس عمده‌لری، اشیایی، افعالی کوسترمش اولماسی دکل، بلکه بر جماعتك اوکا التحاق ایتمه‌سیدر. اصل ایضاح ایدیله‌جك اولان ده جماعتك بو التحاقنی ممکن قیلان ، مقدساتی غیر مقدس اولاندن، حرامی حلال اولاندن تفریق ایتدیرن معشری حالت روحیه‌در. قیصه‌جه‌سی ، دینلر علمی تدقیقانه موضوع اولونجه ، هر شیدن اول شو سؤاله جواب ویرمك لازمدر : ناصل اولویورده انسانلر مقدسی غیر مقدسدن حرامی حلالدن ، تفریق ایدییورلر ؟

فی الواقع دینك عمومی وصف فارقی دائما مقدس و حرامك غیر مقدس و حلالدن تفریقی کبی کوزوکویور . ادیانده مشاهده ایله‌دیکمز دیکر عنصرلر: الوهیتك تعدد ویا وحدتی ، دینك بدبین ویا نیکبین اولماسی ، انسانله طبیعت آراسنده ضدیت ویا توافق و آهنك موجودیتنی فرض ایله‌مسی کبی جهتلر دیندن دینه دکیشه بیلور . هر دینده دائمی اولان نقطه اونك مقدسات و محرماته عائد، تصورلری و عمللری دیکرلرندن تفریق ایله‌مسندن عبارت کوزوکویور .

ایمدی مقدس و حرام اولان شیلر بر جهتدن یاقلاشیلمه‌سی ، تماس ایدلمه‌سی ممنوع اولان ، ویا آنجق دینك امر ایله‌دیکی طرزده تقرب و تماس ایدیله‌بیلن شیلردر . مؤمن اونلرده اسرارلی ، کندینی « صایدیران » قوتلرك مندمج اولدیغنه قانعدر . فقط عینی زمانده اونلره تعبد و پرستش ایدر، اونلری سوه‌ر . دیمك که دینی مقدسات کندینی هم صایدیرر ، هم سودیرر . اونلرك قارشیشنده هم قورقارز ، هم ده مفتونیت دویارز .

بو حسلری بزه هم مادی عالم ، هم معنوی عالم ، همده اجتماعی حیات الهام ایلر . بوندن دولایی دینك منشـأنی ، مقدس و حرام ایله غیر مقدس و حلالك تفریقنی ایضاح ایدەن اوچ فرضیه واردر [١] :

**آنیمیزمك ایضاحی**

آنیمیستلره کوره انسانلرده قدسیت و حرمت حسنی اویاندیران روح تصوریدر . اوحالده روح تصورینی ناصل الده ایدییورز ؟

ابتدائی انسان ، کندینی مادی بر ظرف کبی اولدیغی ایچون کیجەلین قاچوب دولاشا بیلن و برکت ویرسون صباح اولونجه صاحبنه تکرار دونن بر روحك اقامتکاه جسمانیسی کبی تلقی ایدییور . رؤیالرده ، روح آرتیق موجود دکلدر . بدندن انفکاك ایدەرك قارا ویا دەکیزآوجیاغنه کیتمشدر ، یاخود مختلف صورتلرله مشغول بولونمقدەدر . فقط رؤیالرده ، ، هر حالدەکونك حادثەلری کبی واقعدرلر . شو حالده روح جسمی موقتاً ترك ایتمش اولمق لازم کلیر . فی الواقع بعضاً او نسانك یانی باشنده واضح صورتده کورونور . بو حال ؛ انسانك کندی کولکـەنك یاننده یورودیکی زمان واقع اولور . باشقه وقتلرده براق بر صوده بر خیال کبی کندینی کوستر ؛ بعضاًده اونك سسی ، صدا ( عکس صوت ) حالنده ایشیدیلیر . بوتون بو داغنیق تجربەلر جسمده ، بالذات انسانك مالك بولوندیغی تشکلاتی حائز بر روح ، خفیف و بخاری بر شی بولوندیغی تصورینه منجر اولمشدر . (راسموسەن ؛ چوجوغك روحیاتی ترجمەسی ، صحیفه ٤٢ ).

ابتدائی یه کوره بوروحلر بدندن دها قدرتلیدرلر ، چونکه دها سیالدرلر ، ایستەدکلری زمان کوزوکمزلر . باخصوص اولومدن صوکرا ، روح بدنله ارتباطنی کسنجه بوسبوتون مدهش بر قدرت اکتساب ایلەین ، روح هر عضویته کیرمکه و اونی قوتلندیرمکه ویا ضعیفلاتمغه مقتدردر . بویلەجه انسانلر اوزرنده مسعود ویا فلاکتلی تاثیرلرده بولونمغه مقتدر اولان روحلر آیریجه بر عالم تشکیل ایدر . ابتدائی انسان اونلرك مناسب قوربانلرله ، تقدمەلرله توجهلرینی قازانمغه چالیشیر . فقط بو عبادتی ، ساده قورقدیغندن ، قورقونج روحلری صایدیغندن دکل ، عینی زمانده اونلری سودیکندندر . چونکه او روحلر

---

[١] اولجەده سویلەدیکمز وجهله بر دردنجی فرضیه دها سرد اولنه بیلیر : دینك وحی و تبلیغ الهی محصولی اولدیغی سویله بیلیر . فقط بو ایضاحك بوتون ادیانه دکل آنجق بعضی ادیانه شامل اولا بیلەجکنی کوردیکمزدن اونی برطرف ایدییورز .

اکثریا کندی اجدادینك ویا اجدادی عدایله‌دکلرینکدر . ایشته آنیمیستلره کوره دینك منشأی بودر .

بوایضاحه نه‌دییه‌جکز ؟

شبهه یوقکه روحلرك موجودیتنه اعتقاد بوتون دینلرده واردر . دیکر طرفدن دیناً مقدس عد ایله‌دیکمز شیلرده بو « روحانیتدن » آزچوق حصه‌دار صایدقلریمزدر . لکن آنیمیزم فرضیه‌سنه قارشی سرد ایدیله‌جك ایکی بویوك اعتراض واردر : اولا وحشینك رؤیاده کوردیکنی کندیسنه ایضاح ایله‌مسی ایچون بدندن آیری بر روح تصور ایله‌دیکنی قبول ایتمك ممکن دکلدر . زیرا بویله اولسه‌یدی وحشی بالتجربه بو تصورك باطل اولدیغنی آکلامقده کجیکمزدی : فرض ایده‌لمکه وحشی رؤیاسنده قومشولرندن یاخود اقرباسندن برینه راست کلدیکنی، بوندن دولایی کندنده روح دنیلن قدرتلی و اسرارانکیز بر شیئك موجود اولدیغنی و اونك بدندن مستقل اولارق حرکاته کیریشه‌بیلدیکنی ظن ایدییور. لکن بوکا ایناماسی ایچون رؤیاسنده کوردیکی کیمسه‌لرك خیالی ملاقاتنی تأکید ایتمه‌لری لازم کلیر ، بو ایسه ، فوق‌العاده بر تصادف اولمازسه ، امکانسزدر ، بناءً علیه روح تصورینکده بوشکلده میدانه کلمش اولماسی قابل دکلدر .

آنیمزمك ایکنجی واك بویوك قصوری دینی بروهم محصولی عد ایله‌مسیدر . اکر دین بو صورتده میدانه کلمش ، وحشینك رؤیاسنی ، کولکه‌سنك ویا صوده‌کی عکسنك موجودیتنی یاکلش تفسیر ایله‌مسندن نشأت ایتمش اولسه‌یدی اونك هیچ برحقیقتی اولامازدی ؟ بشریتك عصرلرجه مدت صاچمه فکرلره قاپیلمش وقاپیلمقده دوام ایتمش اولماسی لازم کلیردی. حال‌بوکه :

« تاریخده اوقدر مهم بر موقع اشغال ایده‌ن ، بر چوق قوملره یاشامق ایچون محتاج اولدقلری قوتلری تدارك خصوصنده بر خزینه خدمتنی کورن دینلر کبی بر طاقم منظومات افکارك خولیالردن یاپلمش برشی اولماسی غیر قابلدر . بو کون حقوقك ، اخلاقك ، حتی علمی دوشونجه‌نك بیله دیندن دوغدیغنی ؛ اوزون مدت‌دین ایله ممتزج برحالده بولوندقلرینی؛ الآن اونك روحیله مشبوع اولدقلرینی تسلیمده اتفاق ایدیلیور.

بوش بر خیال وضلالت ناصل اولورده انسانلرك شعور و وجدانلرینی بوقدر قوتلی ، بوقدر دواملی بر صورتده تنظیمه موفق اوله‌بیلیر ؟ ( دورقایم ، دین حیاتنك ابتدائی شکللری ، برنجی جلد ، صحیفه ١٢٩ )

ناتوریزمك ایضاحی

عجبا دینی مقدسات وکری ، اونلرك هم صایدیریجی هم سودیریجی اولماسی مادی طبیعتك عظمتندن نشأت ایتمش اولماسون ؟

علی‌العموم انسانلرك انسان اولارق ، کائناته قارشی وضعیتنده هم حیرتی هم‌ده اندیشه‌یی موجب برشی وار : ارادت بشریه‌یی ازه‌ن ، عقله وله کتیره‌ن بر قدرت قاهره ایله تماس طویغوسی واردر. بزی هرطرفدن احاطه ایده‌رك وجدانمزه تأثیردن برآن خالی قالمایان کبریا بزده اویله بر حالت روحیه ایقاع ایدییور و حقیقةً - هیچ بروجهله - مطلع اولامادیغمز اوقدرت مافوق‌البشریه ، بزم ایچون دائما مجهول مطلق قالدیغندن دولایی ، مدهش و ابدیاً صامت بر ابوالهول کبی قارشیمزده طورویور . بالجمله سرائرده جامع و متضمن بولونیور . عظمت نامتناهیه‌سنه حیرت ایدییورز . جامع الاسرار اولماسندن‌ده قورقویورز . وهر خصوصده اونکله هر زمان ولاینقطع تماسده بولوندیغمز و قهار اولان تأثیرینی هروقت ، هریرده وهر خصوصده بالذات حس وتجربه ایتمکده اولدوغمز ایچون اوقدرت قاهره‌نك وجودینه - هر حقیقتدن زیاده اینانیورز ؛ مغبون وهم اولمادیغمزدن قطعیاً امینز ! . .

. . . حیرتك بو ابتدائی و عمومی شکلی دائما خشیت ودهشت ایله مترافقدر . حس خضوع بوندن متولد بر طور طبیعیدر . هیچ شبهه یوقدرکه حس دینی اوندن دوغمشدر . ( عبدالحق حامد وملاحظات فلسفیه‌سی ؛ صحیفه ١٤٥ - ١٤٦ )

بومطالعاتده دوغرو برجهت واردر . مدنی انسان، طبیعتك مناظرنده‌کی علویت وعظمت قارشیسنده دینی برخضوعه قاپیلیر . لکن ناتوریزم تاریخده مؤخر اولارق کوزوکمش اولان حسلری تکاملك باشلانغیجنده‌ده ، ابتدائی اقوامده‌ده موجود فرض ایله‌مکده‌در .

« طبیعت منظره‌لرینك شاشیرتان وعظمتلی اولان عناصری قارشیسنده حیرانلق ، رومانتیك طبیعت دویغوسی ، اینجه‌لمش بناءً علیه عصری حسلردر . . . طبیعت وحشی‌یی شاشیرتماز، اونی عظمتیله ازمز ، وحشی، طبیعت اوزرینه تأثیرایتمك ایچون کافی‌قدرتلری النده بولندیردیغنی ظن ایدر . ( هه‌س وغله‌بز ، اجتماعیات درسلری ترجمه‌سی ، صحیفه ٢٧٩ )

اوحالده طبیعت قارشیسنده بوکون دویدیغمز تأثر بر تکاملك محصولیدر.

حال حاضرده بوتأثر حس دینینك عناصرندن برینی تشکیل ایدەر ، لکن اونك تابدایتدن موجود اولدیغنی وباخصوص یکانه منشأ تشکیل ایلەدیکنی ادعا ایدەمەیز .

**اجتماعیاتك ایضاحی** — هر دیندار مقدس ومبارك عد ایلەدیکی شیلرە تماس ایلەدیکی ، عبادتنی یاپدیغی، دینك آیینلرندن هرهانکی برینه اشتراك ایلەدیکی زمان کندینك یوکسەلدیکنی ، قدسی بر عالمدن فیض وقوت آلدیغنی حس ایدەر ، او آنه قدر یاپامادیغی ویاپامیەجغنی ظن ایتدیکی فداکارلقلره ، علوی حرکتلره ، فراغت نفسه مقتدر اولور . او آرتق فردیتنی اونوتمش ، کندنده اسرارلی وقدسی ماهیتده دیگر بر روحك حاکم اولدیغنی حس ایتمکده بولونمشدر .

اجتماعیاتچیلردن دورقهیمه کوره بوحس وقناعتی انسانلرده اویاندیران بالذات جمعیت حیاتیدر . فی‌الواقع جمعیت فردلری آشان وطاشان برقوتدر. جمعیت حالنده طوپلانمش اولان فردلرك کندیلرنده حس ایلەدکلری بوقوت طاشقینلغی ، علی‌العاده زمانلرده ، یالکز باشلرینه بولندقلری وقتکی حالت روحیەلریله قابل قیاس اولمادیغندن اونك اجتماعی حیاتك اثری اولدیغی آشکاردر. بالخاصه ابتدائی جمعیتلرده ، توتەملی سمیەلره منقسم اولارق یاشایان آوسترالیالیلرده بونی مشاهده ایلەمك قولایدر . بو ابتدائیلرك حیاتی ایکی‌یه بولونمشدر . اونلر علی‌العاده زمانلرده چتین برصورتده چابالایارق غدالرینی طوپلارلر ، بوکا مقابل اجتماعی مراسم اثناسنده ، سمیەداشلریله برلشدکلری زمان کندیلرینك هرکونکی حیاتك فوقنه‌ایریشدکلرینی حس ایدرلر . فی‌الواقع بومراسمك غلیانی ، حرارتی فرددن فرده سرایت وانعکاس ایدەرك وهر سرایت وانعکاسده دها فضله مبالغەلانەرق آرتار . بز مدنیلر بیله حیاتمزده بونی صیق صیق تجربه ایتمشزدر : عمومی اجتماعلرده ، سیاسی مذاکرەلره ، خلق بایراملرینه ، عسکری مراسمه ، رسم‌کچیدلره حتی‌سیرجی کبی قازیشماق بیله ، ینه صانکه کندیمزه یابانجی برمنبعدن کلن غریب ، اسرارلی ، مبهم هیجانلر دویارز .

اجتماعلردن دوغان بوقوت طاشغینلغنی ، جمعیت سایه‌سنده انسانك كندی فوقنه یوكسله‌بیلمه‌سنی بز دوغرودن دوغرویه تقدیر ایده بیلیورز . حالبوكه وحشی ، معشری آیینلر اثناسنده حس ایله‌دیكی و هر كونكی دویغولرندن بام باشقا اولان هیجانلرك ساده‌جه طوپلانمش اولمقدن ایلری كلدیكنی تقدیر ایده‌مز . اونی دوغرودن دوغرویه جمعیت حیاتنه دكل ، بلكه منسوب اولدیغی جمعیتك تمثالی اولان « توتم » ه عطف ایدر . اونك نظرنده بوتون قدسی رعشه‌لرك منبعی توتمده مندمج اولان قوتدر . بو ذهابك حاصل اولماسی‌ده طبیعیدر . زیرا آیینلر اثناسنده وحشیلر كرك كندی بدنلرنده ، كرك دینی مراسمك اجراسنه خادم اشیاده ، هر طرفده توتمك منقوش اولدیغنی كورمكده‌درلر .
( مراجعت ، صحیفه ١٢٨ ـ ١٢٩ )

دینك اجتماعی حقیقتی

اجتماعیاتك بو ایضاحیله ظاهراً اك باطل كوزوكن دینلرك بیله برحقیقته مالك اولدیغی آكلاشیلیور . جمعیتلره اشتراك ایدن فردلرك كندیلرنده فضله قوت حس ایله‌دكلری ، یكی الهاملر بولدقلری ، علی العاده شرائط داخلنده برخارقه كوزوكن شیئی بو وجدو شوق ایچنده ابداع ایله‌دكلری انكار اولونابیلیرمی ؟ اوحالده توتم آیینلرینه اشتراك ایله‌ین ابتدائی آدمده بروهمك اسیری دكلدر ؛ چونكه بواشتراك سایه‌سنده هر كونكی حیاتك نصیبی اولمایان یوكسك هیجانلره مالك اولابیلیر واوسایه‌ده اجتماعی حیاتك كندینه تحمیل ایله‌دیكی بویوك فداكارلقلری اجرایه مقتدر اولور . بوانكار قبول ایتمز برواقعه‌در . ومادام كه هر دین ، استناد ایدر كوزوكدیكی نظری اساسلر مناقشه‌یی واعتراضی جلب ایتسه بیله ، بر آرایه طوپلادیغی مؤمنلرینه بوقدرتی بخش ایله‌مك قابلیتنی حائزدر ، اوحالده هر دینك عملی ، اجتماعی اولارق بر حقیقت نبذه‌سی احتوا ایله‌دیكی قبول اولونمالیدر . اساساً وعملی حقیقت وتأثیر اولماسه‌یدی برسورو صاچمه اعتقادلردن عبارت اولان ابتدائی دینلرك عصرلرجه مدت پایدار قالمش اولماسی ممكن اولورمیدی ؟

بوندن دولاییدركه اجتماعیات هیچ بر دینه استخفاف نظریله باقامنی

امر ایدر، زیرا هر دینك انسانلر ایچون برقوت منبعی اولدیغنی ، دینسز اولان یعنی مقدس عد اولنان بعض تصورلره ، مفکوره‌لره ایمان ایتمه‌ین بر جمعیتك یاشامایاجغنی تقدیر ایدر .

**دینلرك انواعی** اجتماعی نقطهٔ نظردن، یعنی جمعیتلرك بنیه‌لرینه اولان مناسبتلری اعتباریله دینلری تصنیف ایله‌مك ممکندر . بویله‌جه ابتدائی سمیه‌یه خاص اولان توته‌میجیلکك فوقنده عشیرت دینلرینی، ملی دینلری ونهایت بوتون بشریته خطاب ایدن ( عالمشمول ) دینلری تفریق ایده‌بیلیرز . بوندن ماعدا بو دینلردن هر هانکی برینك انحلالیله ، یاخود ملی ویا بشری بویوك دینلرك سینه‌سنده حصوله کلمش مذهبلری‌ده نظر دقته آلمق لازمدر .

توته‌میجیلکی بوکون بالخاصه آوسترالیا یرلیلرنده بولویورز. آفریقاده‌کی یرلی قوملرك شیمدیکی دینلری ، یونان مدینه‌لرینك دینلری ، اسکی مصر دینلری عشیرت دینلری ایدیلر . یهودی دینی ، اك یوکسك دورنده بر ملی دیندن عبارت ایدی . یعنی اوکا منسوب اولمق ایچون برمعین سیاسی جماعتدن اولمق شرط ایدی . مصر قدیم مدنیتی‌ده کمال تامنه ایریشدیکی وقت قومك سیاسی وحدتیله برابر دینی وحدتی‌ده تحقق ایدییور . حتی مصر مدنیتی جوارده‌کی قوملره دوغرو طاشدیغی وبوقوملر مصرك تحکم سیاسیسی آلتنه کیرمك اوزره بولندیغی اثناده مصر دینك بین‌الملل ، بشری بر شکل آلمغه استعداد پیدا ایله‌دیکی کورولویور . قاتولیکلك ، اسلامده عالمشمول دینلر میاننده تعداد اولنه‌بیلیر .

دینلرك بوطرزده تصنیفی ایله سیاسی جمعیتلرك تکاملی آراسنده‌کی موازات قولایلقله مشاهده ایدیلیر : سمیه‌لره توته‌میجیلك ، عشیرتلره عشیری دینلر، ملتلره ملی دینلر، بین‌الملل مدنیت صفحه‌لرینه‌ده بشری ، عالمشمول دینلر تقابل ایدر.

ملی دینلرده اهتدا ایتدیرمك غیرتلری یا پك خفیف ویا هیچدر . مثلا اسکی یونانلیلر ایرانلیلری ، روماليلر غالیالیلری اهتدا ایتدیرمکه یلتنمه‌دیلر . حالبوکه اسلام خرستیانلق ، بودیلك کبی عالمشمول دینلر ، ملیتلر خارجنده وفوقنده بوسبوتون باشقه جمعیت تشکیل ایتدکلرندن اعلای کلمة‌الله‌ه ، یعنی توسع اجتماعی‌یه فوق‌العاده اهمیت ویردیلر ؛ وبونی عادتا یکانه هدف اتخاذ ایتدیلر. (ریبو، حسیات روحیانی ترجمه‌سندن)

بو گونکی دینك اوصاف ممیزه‌سی

ابتدائی اقوامك دینلرنده‌کی اسطوره‌لرك ، کائناتك ، بشریتك مبدأ ومعادینه متعلق حکایه‌لرك اشغال ایله‌دکاری اهمیتلی موقعك آنجق ظاهری اولدیغنی ، دینك وظیفه‌سی انسانلره علم ویرمك دکل ، بلکه یاشامق ایچون قوت ویرمك اولدیغنی کوردك . دینك بو عملی واخلاقی وصفی بالخاصه متکامل مدنیتلرده کوزه چارپیور . بودا وجاینا Jaina دینلرنده اخلاقی صفحه‌نك تفوقی بارزدر . بودانك ادعاسی ساده‌جه اضطرابی یکمك ، نجاته ایریشمك ایچون یکانه مثمر اولان یولی کوسترن بر مذهب فلسفه‌نك تعلیمیدر . جاینا مذهبی‌ده خلقتی انکار وعالمك ازلیتنی ادعا ایدر ، اوده کندینی بر اخلاق فلسفه‌سی اولارق عرض ایله‌مکده ، فردك حکمته ایریشمه‌سی ایچون کندی اوزریته توجه ایده‌رك نفسنی مراقبه ایله‌مسی لازم کالدیکنی بیلدیرمکده‌در . نهایت قونفوچیوس‌ده تماماً اخلاقی ماهیتده بردین واضعی عد اولونابیلیر .

بوبله‌جه دین ، کائناتده‌کی حادثه‌لرك ایضاحنی واونلره مؤثر اولمق چاره‌لرینك تحریسنی تاماً علمه ترك ایله‌دکجه آرتق یالکز عملی ، اخلاقی بر منظره اکتساب ایتمکده‌در .

مؤمن اللهك وارلغنی هر شیدن زیاده وجداننده حس ایله‌یور . اللهی عالمشمول بر نظام اخلاقینك واضعی اولارق طانییور . حتی بعضی متفکرلر الوهیتی شخصیتدن تجرید ایله بو عالمشمول نظام اخلاقینك کندیسندن عبارت کورمکده‌درلر .

عینی زمانده ، فردیلشن مسئولیت اخلاقیه حسیله برابر (اون سکزنجی فصل ، ۱٤۷ نجی صحیفه‌یه مراجعت) دین‌ده فردك درین وصمیمی ، فقط انفسی بر مربوطیتندن عبارت کوزوکویور . اساساً دینلرك یوکسك مدنیتلرده اخلاقی بر ماهیت اکتساب ایله‌مسی ، سیاسی تشکیلاتدن وحدودلردن مستقل قالماسی حس دینی‌یه یکانه التجاکاه اولارق فردك وجدانی براقمشدر . ایشه اصل بوشکلده ، بر اخلاقی مفکوره‌یه صورت مطلقه‌ده تابعیت طرزنده تجلی ایدن ایماندرکه مدنیتك وعلمك شرائط حاضره‌سیله هم آهنك اولارق انکشاف ایده‌بیلیر .

# يكرمی برنجی فصل

## علملك منشأی و تكاملی

**خلاصه :** ابتدائی جمعیتلرده دین مادی و معنوی فعالیتلرك هر درلوسنه تأثیر ایله‌دیكی جهتله علملك دیندن آیریلارق مستقل برسمی شعبه‌سی حالنه كلمه‌سی آنجق پك كیج ممكن اولمشدر. دینی تفكراتدن علمی تجربیاته دوغرو یول آچان سحردر. زیرا سحربازده، عالم كبی، معین علتلرك معین اثرلری تولید یده‌جكنه، یعنی حادثه‌لرده معینیتك جاری اولدیغنه قانعدر. فقط علم، سحر كبی جمعیت طرفندن دائما شبهه‌لی برنظرله كوروله‌یدی ترقی ایده‌مزدی. انسانلر آراسنده معنوی بر برلك وجوده كتیرمه‌سی، مادی خدمتلری، فردی و اجتماعی حیات شرائطنك اصلاحنه یاردیم ایلمه‌سی دولاییسیله بو كونكی مدنیتك اك قوتلی عاملی علمدر. حتی دینی متنلرك تفسیرنده، اخلاقی مفكوره‌لریمزك تعیيننده علمك كیت كیده فضله اهمیت قازانان برموقعی واردر.

**علملك منشأی**

فرانسز فیلسوفی اوكوست قونتك فكرینه كوره هرعلم كندیسنه تقابل ایدن بر صنعتدن دوغمشدر. بوسوز دوغرودر، لكن توضیح ایدلمكه محتاجدر، یعنی علملرك منشأنده اولان صنعتلرك نه‌دن عبارت اولدیغنی كوسترلمك ایستر. فی الواقع (قونتك ده تمایل ایله‌دیكی وجهله) هرعلمك باشلانغیجنده انسانلرك عملی ساحه‌ده یاپمغه موفق اولدقلری ایلك مشاهده‌لرك تمل تشكیل ایله‌دیكنی، بناءً علیه تا باشلانغیجدن اعتباراً علم ایله دینی تفكر آراسنده ضدیت اولدیغنی، علملرك عملی موفقیتلره توجه ایله‌دیكنی، دینی تفكراتك ایسه بوندن تماماً صرف نظر ایده‌رك حسی بروصفی حائز بولوندیغنی ظن ایدرسه‌ك یا كلش اولورز. ابتدائی قوملرده دین انسانك بوتون حقیقتی تماماً قاورایابیلمه‌سی ایچون یاپدیغی منحصراً نظری برجهددن عبارت دكلدر. صافیتی و استغناسی ایچنده حقیقت مفكوره‌سنك

تصوری انسانلره چوق صوکرا میسر اولمشدر . بدایتده دین اجتماعی ، فوق‌الطبیعی اولدیغی نسبتده عملی ، انتفاعی بر ماهیتی حائزدر ، مثلا توتم آیینلرینك غایه‌لرندن بری توتم نسلنی تشکیل ایدن حیوانلرك ویا نباتلرك مبذولیتنی تأمیندر . دیمك که ابتدائی دین عملی فعالیتلری ، صناعتلری‌ده سینه‌سنده احتوا ایدر . اساساً بونلرله دینی عملیه‌لر ( منسکلر ) آراسنده بر فرق بولمق اکثریا مشکلدر . ( ٤٦ نجی صحیفه‌یه مراجعت )

تاریخ‌ده بزه اثبات ایلیورکه مثبت علملرك چوغی بعضی سحری عملیه‌لردن دوغمشلردر . مثلاحساب ، ( ٣ ، ٧ ، ٤٠ کبی ) عددلرك سحری خواصنه عائد ملاحظاتدن نشأت ایله‌مشدر. هندسه شکللرك ، فیزیق اجسامك سحری اوصافنه عائد تفکراتدن ، علم‌هیئت علم‌نجومدن ، کیمیا سیمیادن الخ .. نشأت ایله‌مشدر . اسکی یونانده سحرك بعضی اقسامی ، مثلا علم نجومه و سیمیایه متعلق قسملری تطبیقی فیزیق علملری ماهیتنده ایدیلر . بوندن دولایی سحربازلره فوزیقوی ( فیزیقجیلر ) دینیلیردی ، فوزیقوس صفتی‌ده سحرلی معناسنه کلیردی . اون‌آلتنجی عصرده بیله منجملرك شهرتی « غالیله‌ئی » نك شهرتندن آز دکلدر ؛ کپلر کبی بر عالم بیله ییلدیزلرك حرکتلرینی ملکلرك سوق و اداره ایله‌دیکنی قبول ایدر .

عجبا عصریمزده فکر بشر دینی ـ سحری تصورلردن کندینی قورتاره‌بیلدیمی ؟ دها اللی سنه اول ، احمد مدحت ، اوتوز سنه‌دنبری حسین رحمی رومانلرنده وتیاترولرنده سحرلره ، جنلره اعتقاد ایدنلرله استهزا ایتمکه مجبور ایدیلر . فقط شیمدی بیله هر کونکی حیاتمزده قوللاندیغمز تعبیرلره دقت ایدرسه‌ك ، مثلا طالع ، طالعسزلك ، جوهر ، کنه الخ . . کبی مفهوملری تحلیله چالیشیرسه‌ق اونلرك‌ده کنیش مقیاسده سحری عنصرلری احتوا ایله‌دیکنی اعترافه مجبور اولورز .

بو افاده‌لردن آکلاشیلیورکه انسانلرك « حقیقتی بولمغی » مفکوره اتخاذ ایله‌دکاری ، علمی تجسس ومراقك ، « شوق تفحصك » بشریتده تاباشلانغیجدن بری موجود اولدیغی ایلری سوروله‌رك علمك موجودیتی ایضاح ایدلمش

اولماز . انسانده علمی تفکر بر آنده ، معجزه قبیلندن اولارق میدانه کلهمشدر ، او اوزون بر تکاملك محصولیدر ، بو تکاملده آرایلماسی لازم کلن اجتماعی سببلر سایهسنده حصوله کلمشدر .

دین و علم

ابتدائی جمعیتلرده کرك عملی حیاته ، کرك نظری تفکراته تماماً حاکم اولان دیندر . ایمدی دینك اوصافی ایله علمك اوصافی آراسنده هیچ اولمازسه ظاهراً بر تضاد واردر . ١ ) دینی دوشونجهلر انتفاعیدر . یعنی مؤمنك بو دنیاده و آخرتده سلامتنی حاضرلامق ایچوندر . علم ایسه هیچ بر منفعت قایغوسنك اسیری دکلدر ، تماماً حسبی اولارق « حقیقت » ی آراشدیرر . ٢ ) دینی تصورلر بر شخصه عائد دکل ، بوتون بر جماعتك مالیدر . اونلر مقدسدر و بر نقطهسنك تعدیلنه قالقیشیلدیغی بویوك مقاومتلره تصادف اولونور . علم ایسه فردی تحریلر سایهسنده ایلرلهیور . عالم ایچنده یاشادیغی جمعیتك قناعتلرینی ، تمایللرینی قطعیاً نظر اعتباره آلمقسزین هرزمان ومکان ایچون معتبراولان حقیقتی آراشدیرییور ؛ دیمك که کندینی هردرلو قید وشرطدن تماماً آزاده عدایدییور . عهدعتیقده کونشك دنیا اطرافنده دوندیکی فکری وار ، قویو دیندار بر موسوی و یا پروتستان بونك عکسنه بر شی دوشونمکه جسارت ایدهمز . عقلنك عاجز و ضعیف اولدیغنه ایناندیر ، وحی‌الهی محصولی عد ایلهدیکی کتابه کوره فکرلرینی تنظیم ایلهمکی ترجیح ایدهر . حالبوکه عالم ایچون بویله بر مجبوریت قطعیاً یوقدر . او حالده ، بو ضدیته رغماً ، دینی تفکراتدن علمی تفکراته بشریتك ناصل کچدیکنی ایضاح ایلهمك لازمدر .

بو انتقالی حاضرلایان بعضی احوال واردر :

١ ) دین منظومهسی ایچنده معشری اولمقدن زیاده فردی بر وصفی حائز اولان بر ساحه واردر اوده سحردر . دیکر طرفدن سحر ، کندینی مؤثرعد ایدهبیلمك ایچون ، کائناتك عمومی بعض قانونلره تابع بولندیغنی ضمناً قبوله مجبوردر .

٢ ) علمده ، فردی کشفلرك محصولی کوزوکسه بیله ، ینه آنجق بعضی اجتماعی شرائط سایه‌سنده تحقق ایده‌بیلیور. بوندن ماعدا علمده انتفاعی غایه‌لره تماماً یابانجی دکلدر .

ایشته بو ایکی نقطه‌نك تدقیقی ایله علمی فکرلرك ناصل اولوب‌ده یاواش یاواش دینی تصورات سینه‌سنده بلیرمش اولدیغی میدانه چیقاجقدر .

سحر و علم

ابتدائی انسانك ذهنیتنی کوز اوکنه کتیره‌لم : اوکا کوره مادی قوت ایله معنوی قوت آراسنده بزم یاپدیغمز تفریق موجود دکلدر. برطاشك بزم نظریمزده آنجق مادی برثقلتی واردر ، اسکی تورك سحربازینه کوره «یاده» طاشی یاغمورلره حاکمدر. فاس سلطاننك اصدار ایله‌دیکی امرلرك عشیرتلرجه واجب‌الاطاعه اولماسی سلطانك « برکت »، یعنی بو اطاعتی ایجاب ایتدیرن بر معنوی قوت صاحبی اولماسندندر، فقط برکت ، عینی زمانده مادی عالمده‌کی فیض و قوتدر. دیمك که ابتدائی ذهنیته کوره بوتون کائناتده غیرشخصی، آنونیم اولارق منتشر اسرار انکیز بر قوت واردر . اجتماعیاتجیلر مه‌لانه‌زیا یرلیلری لساننده آلدقلری بر تعبیرله بوکا « مانا mana » دییورلر. مانا معنای خاصیله قوتدر، فقط هم مادی هم‌ده معنوی قوتدر. آغك بالغی یاقالاماسنی ، أوك صاغلام اولماسنی، قاییغك فیرطینه‌یه دایانماسنی تأمین ایده‌ن ، تارلاده محصوللری برکتلی ، علاجلری مؤثر ویا مهلك قیلان اودر . مه‌لانه‌زیالیلرك اوقلری زهرلی دکلدرلر، بلکه ساده‌جه «مانا» ایله مشبوعدرلر ، فقط زهرلی عد اولونورلر . دیمك که مانا اشیایه انضمام ایده‌ن واشیانك دیکر وصفلرندن مستقل اولان بر وصف ، دیکر بر تعبیرله اشیایه منضم اولان دیکر برشیدر، غیر مرئیدر ، خارقه‌لر یاپار ؛ حیات وحرکت اوندن نشأت ایدر.

ایشته سحرباز موجودیتنه قانع اولدیغی بو قوتك فیض وتأثیرندن خصوصی برغایه لهنه استفاده ایتمك ایستر. آنجق اونك طرز حرکتی، ایچنده یاشادیغی جمعیتده الهه‌لرك علو جناب وعاطفتنی جلب ایتمك ایچون هرکسك تعقیب ایله‌دیکی دعا ونیاز طریقندن فرقلیدر. سحری « منسك »، دینی «منسك»دن فرقلیدر.

یاغمور دعاسنه چیقان كویلولر اللهك عنایتندن استمداد ایدرلر، فقط خالق کائناتك، ایسترسه، بولطفی كندیلرندن اسیركه‌یه‌جكنه قانعدرلر. یاغمور یاغدیرمق ایچون «یاد» طاشنی قوللانان اسكی تورك سحربازی ایسه معین بعضی دستورلری تلفظ ایدنجه، بعضی اطوار وحركاتی اجرا ایدنجه بو یاغمورك « ضروری » اولارق یاغاجغنه امیندر. دیمك كه سحربازده، عالم كبی، كائناتده «معینیت» موجود اولدیغنه، یعنی بوتون حادثه‌لرك معین قانونلره تابع بولندیغنه، بوقانونلره نظراً عینی علتلرك « ضروری » اولارق عینی اثرلری تولید ایده‌جكنه قانعدر. بوندن دولایی سحر، علمه حاضرلق تشكیل ایدر.

سحربازك، « رقیه خوان ـ آفسونجینك » علی‌العموم متدین انسانلره نظراً آلدیغی وضعیتك برآز اول اشارت ایله‌دیكمز خصوصیتی اونك شبهه‌لی عد اولونماسنی موجب اولور. دین سحری تقیید ایلر، سحرله مشغول اولان كیمسه‌لر پك نامدار متفكرلر بیله اولسه اونلری مراقبه آلتنده بولوندیرر؛ دیركه:

رقیه معوذتین ایله، كتاب‌الله ایله، اسماءالهیه ایله، لسان صدق ایله اولمق اوزره جائزدر. ( ازمیرلی اسماعیل حق : الكندی ، صحیفه ٤٦ )

حتی، بعضی محیطلرده سحره قارشی سوء نظر صوك درجه‌یه واریر. هرمصیبت سحربازك تأثیر وفعالیتندن ایلری كلدی صانیلیر. بالخاصه ایلرله‌مش دینلرده، مثلا قرون وسطاده خریستیانلقده سحربازلر دائمی صورتده تعقیباته معروض قالمشلردر. بوندن دولایی سحرباز تهلكه ایچنده‌در، فقط دینی جماعتك سینه‌سندن خارجه آتیلمقده اولدیغندن نتیجةً تفكرات وتحریاتنده اونك وضع ایله‌دیكی قیدلردن تماماً آزاده اولور. عالمده حقیقته ایریشمك ایچون بویله برسربستی‌یه محتاج دكلیدر؟

ازواسی ایچنده سحرباز، معظم غایه‌لره توجه ایدر، كائناته، انسانلرك مقدراتنه حاكم اولمق، آلتون یاپمق، آب حیات بولمق ایستر. بونك ایچون اشیاده مكنوز اولدیغنه قانع بولندیغی « سحری » قوتلردن استفاده ایله‌مك لازمدر. فقط نه صورتله؟ مشاهده ایله. ایشته مثبت علملرك، تجربی صنایعك سحری اولان منشأی بو صورتله ایضاح اولونور. سحر

ترس یولدن ایلرله‌ین ، جیقمازه صاپمش اولان بر «فیزیق» علمیدر . لکن ، استقامت اصلیه‌نك یاکلش اولماسنه‌رغماً بشریت سحرجیلکدن اولدقجه‌استفاده ایتمشدر . ایلك کیمیایه عائد مشاهده‌لر سحر امیدیله یاپیلمشدر . بالخاصه علم هیئته و طبه عائد مشاهده‌لر دوغرودن دوغرویه سحرك محصولیدر . زیرا انسانلرك طالعی ایله یلدیزلرك حرکتی آراسنده مناسبت اولدیغی قبول اولونویوردی. بوندن دولایی یلدیزلرك حرکاتنی ترصد ایله‌مك لزومی حس ایدلدی.

**علمك اجتماعی شرائطی**

علمك منشأنه دائر ویردیکمز بوایضاحاتدن صوکرا ترقیسی شرائطنی آراشدیررسه‌ق ، بونك تماماً اجتماعی اولدیغنی کوروروز . اولا ، سحرباز بیله ، بویوجیلکی کندیلکندن ایجاد ایله‌مز ، کندندن اول کانلردن تعلم ایله‌مشدر . هرعالمده اسلافنك ویا معاصرلرینك سعیندن ، کندندن اول بشریتك طوپلامش اولدیغی مشترك فکر سرمایه‌سندن استفاده ایدر . بوندن دولایی یاپیلمق ، تأسس ایتمك اوزره اولان علمك اساسنده دائما یاپیلمش ، تأسیس ایدلمش و تعلیم اولنان برعلم واردر . ناصل هر دینی جماعت سینه‌سنده دوغان چوجوقلره دیننك مؤسس ، مقدس عمده‌لری تلقین ایدیلیرسه، اونك کبی مکتبلرده چوجوقلره علمك ایریشمش بولندیغی نتیجه‌لر تعلیم اولونمقده‌در . بو جهتدن علمی حقیقتلر دینی حقیقتلره مشابهدرلر : هر ایکیسیده اجتماعی ماهیتده‌درلر . آراده‌کی فرق برنجیلرك تجربه‌یه ، ایکنجیلرك وحی‌والهامه استناد ایتمه‌سندن عبارتدر . حتی دینك انتفاعی بر ماهیت آلماسی ، فردك دنیوی و اخروی سلامتنی حاضرلامقله مکلف اولماسی‌ده علم ایله دین آراسنده تام بر ضدیت تشکیل ایله‌مز. علمك‌ده منفعت تأمین‌ایدن تطبیقاتی یوقمیدر ؟ علمی‌حقیقتلر، هیئت عمومیه‌سی اعتباریله بعضی مادی ترقیلری تأمین ایله‌دکلری جهتله آراشدیرلمازمی ؟ بوندن ماعدا ، علمك خلقك هر طبقه‌سنه قدر یاییلماسیله، انسانلرك احتراصلردن وتهیجلردن آزاده اولارق آفاقی وغیر شخصی بعضی دستورلر اوزرنده اتفاق ایله‌ملری ممکن اولور . بوده انکار ایدیله‌میه‌جك

بر اجتماعی فائده‌در . علم‌ده ، دین کبی ، معین بر مدنیت درجه‌سنه یوکسلمش اولان قوملرده بر «دوشونجه برلکی» وجوده کتیره‌بیلیر. حتی مقدس متنلرك تفسیری یوزندن دیندارلر آراسنده اختلاف چوغالنجه عالمده‌کی حادثه‌لرك قانونلره ارجاعیله ایضاحی وظیفه‌سنی آرتق اك مکمل صورتده درعهده ایده‌بیله‌جك اولان یالکز علمدر .

علمك اجتماعی خدمتی

علمك دین کبی وجدانلری برلشدیرمکه خدمت ایده‌میه‌جکنی ظن ایدنلر بر نقطه‌ده اصرار ایدرلر : دین انسانك بوتون وارلغنی قاورار ، بوتون حیاتنه حاکمدر، علم ایسه اختصاص ایشیدر . دین ترکیب و توحید چاره‌لرینی آراشدیرر ، علم ایش بولومنه مستنددر و علمك ترقیسی آنجق ایش بولومنك کیت کیده دها ایلری کوتورولمه‌سیله ممکن اولویور . نه درجه‌ده ایلرلر ایسه‌ك اختصاص علملری او درجه‌ده چوغالیور ، او درجه‌ده بر تك آدامك کائناتك هیئت مجموعه‌سنی ایضاح ایده‌جك برعلمی احاطه‌یه مالك اولماسی مستبعد کوزوکویور . دیمك که علمك حقیقتلری قیریق حقیقتلردرکه شأنیتك پارچه پارچه صفحه‌لرینه عائددر. اونلرده فردلرك وجدانلرینی صاروب باغلایاجق قدرت یوقدر ، دینیلیور .

بو ادعایی قبوله مجبور دکلز . زیرا هرطرفده ، بالخاصه انسانی اك زیاده علاقه‌دار ایدن ساحه‌لرده ، حیاتیات ، روحیات و اجتماعیاتده ، علمك (بشرك بوتون حیاتنی تماماً احاطه ایده‌رك اوکا صاغلام بر استنادکاه تشکیل ایده‌جك درجه‌ده) قطعی نتیجه‌لره هنوز واصل اولمادیغنی اعتراف ایلمکله برابر ینه شیمدیکی بشریتده معنوی وحدتك تشکلنه علمك بویوك بر خدمتده بولوندیغی‌ده تصدیق ایدلمه‌لیدر . زیرا **علمك** حقیقتلری قیریق، اختصاصلری فردلری بربرندن آییریجی اولسه بیله اصولی بردر ، **حقیقت هیجانی عینیدر** . بر ریاضیه‌جی ، بر حیوانات عالمی و یا حتی بر مورخ حقیقتی عینی طرزده آکلارلر ، واقعه‌لره قارشی عینی صورتله حرمتکاردرلر ، عقلی دلیللر اونلری عینی طرزده الزام ایلر. کائناتك بوتون حادثه‌لرینی برتك قانونه ارجاع

ایله‌مك امیدینك قولایلقله تحقق ایتمیه‌جکنی قبول ایتمکله برابر هر عالم ، حتی علمی نقطهٔ‌نظرله استیناس پیدا ایله‌مش اولان هرمدنی آدم کائنات حادثه‌لرینه قارشی عینی باقیشه مالکدر . کائناتده هر شیئك متقابلاً تحدید ایدلمش اولدیغنی نه کندیسنك نه‌ده بشریتك کائناتك مرکزینی تشکیل ایله‌مدیکنی ، سربست اولمق و ایلریله‌مك ایچون کائنات قانونلرینی طانیمق و اونلره اطاعت ایله‌مك لازم‌کلدیکنی تقدیر ایده‌ر .

بویله‌جه علمك انسانلرك معنوی وحدتی وجوده کتیرمك ایچون ایفا ایله‌دیکی خدمتدن ماعدا مادی ترقیاته اولان یاردیمی‌ده اونوتمامالیدر . علم سایه‌سنده بوتون ارض‌اوزرنده عینی‌مدنیت‌سویه‌سی متساویاً یاییلمغه‌باشلایور ، حیاتك مادی‌شرائطی‌بویوك تخالفلر ابراز ایله‌مه‌یور ، بوصورتله‌ده‌علم ، بالواسطه ، بشریتك انکشافنده بر « توحید وتسویه ایدیجی » عامل‌اولارق تظاهرایله‌یور .

علم ، اجتماعی فکروحرکتلرك هر نوعی‌اوزرینه‌ده تأثیر اجرا ایتمکده‌در . حتی‌علم ، دینی فکرلره‌بیله تأثیر ایدییور ، دینك عمده‌لری علمك حقیقتلرینی نظردقته آلمغه مجبور اولویور . بوندن ماعدا کوزه‌ل‌صنعتلرك هرشعبه‌سنه ، یکی افاده واسطه‌لری احضار ایدن‌علمدر . اجتماعی‌مسئله‌لرك حلی‌ایچون اولجه‌تجربه اولونمامش یکی فعالیت طرزلری کوسترن علمدر . بوتون منسوبرنده یکی فضیلتلر ، بالخاصه لهمزه اولسون علیهمزه اولسون ، خوشمزه کیتسون کیتمه‌سون حقیقته محبت وحرمت فضیلتنی اویاندیران علمدر . علم بشریتك سیماسنی دکیشدیرییور ، اوکا کندینی یکی بر شکلده طانیتدیرییور ، کائنات داخلنده اشغال‌ایله‌دیکی‌موقعی اوکره‌ته‌رك ، ماضیسنی‌ایضاح ایده‌رك ، استقبال ایچون حاضرلقلرده بولنمغی ممکن قیلارق بوتون انسانلغك دوشونمه و یاشامه طرزلرینی انقلابه اوغراتیور .

بوندن دولایی علمی مقدس کوره‌نلردن ، حقیقته تعبد ایدنلردن بحث اولوندیغی وقت حس‌دینی‌یه تماماً مشابه حسیات مواجهه‌سنده بولوندیغمزدن شبهه ایدیله‌ملیدر . علم ایله برلشه‌ن ویا هیچ اولمازسه برلشمك امیدینی پیدا ایتمکه باشلایان جمعیت بشریه اوکا ناصل ایمان ایتمه‌سون ؟

# یکرمی ایکنجی فصل

## بدیعی اجتماعیات

**خلاصه :** داروینه کوره انسانلرده‌کی بدیعی فعالیت منشأنده بعضی حیوانی جنسلرده‌کی تزین فعالیتنه ارجاع ایدیلمه‌لیدر . بونلرده سببی جنسی میلاندن عبارتدر . حالبوکه ابتدائی اقوامده عشقك بدیعی فعالیتلره نادراً موضوع تشکیل ایلمه‌سی بونظریه‌یی تکذیبه کافیدر .

بوخه‌ره کوره اقتصادی سعیده وزن واطرادك لزومی موسیقی وشعرك منشأنی ایضاح ایدر . برابر چالیشیرکن شرقی سویله‌ین انسانلر بوسایه‌ده حرکتلرینی تنظیم ایدرلر ، مادی ومعنوی یورغونلقلری آزالیر. بونظریه کوزل صنعتلرك انتفاعی ماهیتنی کوسترسه‌ده منشأنی ایضاح ایچون غیر کافیدر .

صنعت اویوندن‌ده عبارت دکلدر . صنعت براثر اورتایه قویار . اویونك بر محصول ابداع ایلمه‌سی شرط دکلدر . دیکر طرفدن اویوندن فائده بکلنمز ، لکن ابتدائی انسان بدیعی فعالیتدن بر فائده اومار . ابتدائی جمعیتلرده دین کبی صنعت‌ده انتفاعی ماهیتده‌در. اساساً هر ایکیسنك اصلاً یکدیکرینه براشمش اولدقلری مشاهده ایدیلیور . دینك کوزه‌ل صنعتلرده نفوذینك آزالماسی آنجق تکامل ایله‌در . کوزه‌ل صنعتلرك یکدیکرندن آییرلماسی ده مؤخراً وقوعه کلمشدر . نهایت ابتدائی صنعت معشری ، غیر شخصیدر . عصری صنعت ایسه کیتدکجه دها فردی بر شکل آلیور . بونکله برابر صنعتکار محیطك تأثیرندن قورتولمش دکلدر. حس وتفکری ، چالیشما طرزی ، افاده واسطه‌لری اعتباریله محیطنه ، محیطنده‌کی سیاسی واجتماعی شرائطه انطباقه مجبوردر . حتی روحیاتجی صنعتکارك فردی اوصافنی ، تماماً کندینه خاص کوزوکن استعدادلرینی وراثتله ، الهاملرینی «غیرشعور»ده یاواش یاواش حصوله کلن تحوللرله ایضاحه چالیشیر .

کوزل صنعتلرك اجتماعی حیاته خدمتی مهمدر. هرکونکی ایشلری کیتدکجه باشقالاشان وبربرینه یابانجیلاشان انسانلر آراسنده مشترك حسلری تولید وادامه ایلر ؛ اونلرك علمی و اخلاقی مفکوره‌لره علاقه‌لرینی قوتلندیرر .

صنایع نفیسه‌نك منشأنه دائر نظریه‌لر

انسانده کوزللکه، تزیینه دوغرو برمیل وار. بونك تا ابتدائی قوملرده بیله موجود اولدیغنی بیلیورز. (٢٢ نجی صحیفه‌یه مراجعت). انسانه کوزللك حس ومراقی نره‌دن کلمشدر؟ بوسؤالك جوابنی ویرمکه چالیشان متفکرلر مختلف نظریه‌لر سرد ایله‌مشلردر. بونلردن بالخاصه اوچی شایان دقتدر. تزین میلنی وبدیعی فعالیتی یاحیوانی سوق طبیعیلردن، یاخود اقتصادی ـ انتفاعی فعالیتدن یاخود نهایت اویوندن میدانه کلمش عد ایدرلر.

داروینك نظریه‌سی

داروینه کوره انسانلرده بدیعی فعالیت حیوانی براساسدن نبعان ایدر، جنسی تمایللرك محصولیدر. بوساحه‌ده‌ده اصطفا جاریدر: ارککلرك هانکیسی دها جاذب، دها کوزه‌ل برشکله مالك ایسه دیشی حیوان اونی ترجیح ایده‌جکدر. نتیجه: عشقی تولید ایله‌مك آرزوسیله کوزللك میدانه کله‌جکدر. بعضی‌بالقلر، یومورطه براقیلان زمانلرده دیکر وقتلردن دها زنکین وپارلاق برقیافته (تعبیر جائز ایسه) مالکدرلر، بعضی قوشلر شرقیلرله حتی دانسلرله همنوعلرینی تسخیر ایله‌مکه چالیشیرلر. حیوانی حیاتده کورولن بو «بدیعی» تظاهرات، داروینه نظراً هپ عینی اساسدن، جنسی تمایللردن مشتقدر. نه‌دن ایلك انسان جمعیتلرنده‌ده اویله اولماسون؟ فی‌الواقع کوزل صنعتلرك ایلك محصوللری: سوسلر، قولاقده، بورنده وسائرعضولرده‌کی حلقه‌لر، بیله‌زیکلر وخلخاللر، بوتون بدن اوزرینه یاپیلان نقشلر، بونلرك هپسنك کندینی بکندیرمك آرزوسندن ایلری کلمش اولماسی ممکن دکلیدر؟

بوادعالر شایان قبول کورولمه‌یور. فی‌الواقع داروینك نظریه‌سی دکل‌جنس بشرایچون، بلکه یالکز دیکر اجناس حیوانیه حقنده سردایدلدیکی تقدیرده بیله اعتراضلری دعوت ایتمکده‌در:

« دجاجیه صنفندن بر قوشك پیشنده دولاشان مختلف رقیبلرك کوزل تویلرینه، تحف اویونلرینه باقارق، بدیعی اوصافه عطف دقت و اهمیت ایده‌بیله‌جك درجه‌ده بر

حريت روحيه‌یه واصل اولدیغنی عقل پك‌زور قبول ایدر . برقوشك ، كوزلری‌اوكنده اوینانان بر اوبونی تصـویب و یا تقبیح ایده‌بیله‌جكی ومختلف رقیبلرك مزیتلرینی مقایسه ایتدكدن‌صوكرا كندیسنده‌كی كوزللك مفكوره‌سنه الك‌یاقلاشانه اعطای مكافات‌ایلیه‌جكی فكری‌ذهنده تكمیل نتایجیله كوز اوكـه كتیریلیرسه بوبله‌برشیئك صاچمالغی دیمزسه‌كده هرحالده عدم احتمالی قولایجه تسـلیم ایدیلیر . » ( هیرن . صنایع نفیسـه‌نك منشـألری ترجمه‌سندن. صحیفه ٢٣٨ )

انسانلره كلنجه: ابتدائی جمعیتلرده بونلرده‌كی نقشلر وسوسلر عینی‌زمره ایچنده فرددن فرده دكیشمز ، بناءً‌علیه دیكرلرندن كوزل كوزوكه‌رك محبتی جلب ایتمك ایچون برواسطه اولاماز . بوندن ماعدا ابتدائی صـنعتلر حقنده تدقیقـاتده بولنـانلر اونلرده « عشق »ك موقعنك پك جزؤی اولدیغنی بیلدیرمكده‌درلر. مثلا جاهلیه شعراسی :

پك آز غزلیات سـویلرلردی . روایته كوره شـعرادن قادینلر حقنده ایلك غزل سویله‌ین امرؤالقیس ایدی . ( جورجی زیدان ؛ مدنیت اسلامیه تاریخی ؛ بشنجی جلد : صحیفه ١٠١ )

احتمال بونك سببی جنسی حیاتك، أوله‌نمه‌نك ، ابتدائی جمعیتلرده صیقی صیقی‌یه تنظیم ایدلمش و فردك ترجیحنه براقیلمامش اولماسـیدر . اغزوغامیا قانونی وحشیدن سربستجه اولنمك امكانی نزع ایتمه‌یورمی ؟ پدرشاهی عائله‌ده قیز ، أولندیریلیركن ، مستقبل قوجاسنك تماماً مجهولی بولونمایورمی ؟ بوندن دولاییدركه صنایع نفیسه‌نك ، شعرك قادینلغی وعشقی باشلیجه موضوعلرندن بری اتخاذ ایله‌مسی آنجق دها ایله‌رله‌مش و اینجه‌لشمش مدنیتلرده كورولور.

بوخرك نظریه‌سی

بالخاصه شعر وموسیقینك منشأیله اشتغال‌ایدن قارل‌بوخه‌ر بومنشأك‌ابتدائی‌قوملرك‌صلحپرورانه مساعیسنده آرانیلماسی لازم كلدیكی فكرنده بولونمقدر . مثلا بر آغاجی بالطالامق ، بر آغیرطاشی قالدیرمق ، یاخود بر آغاج كوكده‌سـنك اویولماسـیله وجوده كتیریلن قایغی یوروتمك موضوع‌بحثدر . بوایشلری متعدد آداملر یاپاجقدر واونلرك سعینك متوازن ومطرد اولماسی لازمدر؛ برابرجه ایتمك ، برابرجه چكمك ، برابرجه نفس آلمق و نفس ویرمك شرطدر . شرقی بر وزنه تابعدر ، برابر چالیشان ایشـجیلرك تنفسـنی نوعما تنظیم ایدر ، اونلرك جهدینی آهنكدار قیلار ،

لازم‌کلن یرده آغیرلاتیر ویا سرعتلندیرر . دیکرطرفدن بوشرقینك سوزلری ایشـجی‌یی تشجیع ایدر ، اونك سـعینك قیمتنی اعلا ایدر ، یاخود اوکا بر مکافات تبشیرایلر. بویله‌جه منشأی تماماً اقتصادی‌اولان برصنعت مواجهه‌سنده بولونیورز . بوخه‌رك فکرنجه سـعیك : اورمق ، سـورتمك ، ازمك کبی باشلیجه حرکتلری‌تحلیل ایدلدیکی تقدیرده شعرك باشلیجه وزنلرینك ایضاحی بولنه‌بیلیر . بو نظریه‌یه نه دییه‌جکز ؟

شبهه یوق‌که آهنکدار ومتوازن حرکاتك هم بدیعی وصفی هم‌ده اجتماعی منشـأی حائز اولدیغی انکار ایدیله‌مز . لکن بو قبیلدن حرکات ایله مترافق اولان یالکز صناعی فعالیت دکلدر. هراجتماعی حرکت بروفاق ، برنظام ایستر. دینی آیینلر ، رقصلر ، مصارعه‌لر، قوشولر الخ .. بونلرك هپسی صناعی عملیه‌لر قدر وزن و اطراده متوقفدر . دیمك‌که بوخه‌رك نظریه‌سی صنایع نفیسه‌نك منشأینی آنجق برجهتدن تنویرایدیور، دیکرطرفلرینی قاراکلقده براققده‌در.

اویون و بدیعی فعالیت

بدیعی فعالیتك ایلك طاسـلاغی چوق دفعه اویونده آرانیلمشدر . حیوانده اویون ، هرشیدن‌اول سوق طبیعی قبیلندن بوشانان و کندی کندینی تطمین ایدن برفضله‌ٔقدرتدر : قوت و تحکم ذوقیدر. کرك چوجوقده وکرك بویوك انسانلرده بوقبیلدن غیرمنتظم و سربست اویونلر وارسه‌ده اونلرك یاننده منتظم ، عنعنه شکلنده اوکره‌تیلن اویونلرده‌واردر. هرایکی‌تقدیرده‌اویون یافعالیت ویاتخیلدر، یاخودهرایکیسیدر. مثلا یاپیجی ، تجربه ایدیجی ، قدرت اظهار ایدیجی اویونلر واردر : مهارت ابرازینه متوقف اویونلر بو قبیلدندر ؛ بوندن ماعدا «ایناتماق» اساسنه‌مستند اویونلر واردر . بو تقدیرده حاکم اولان مخیله‌در . اوینایان چوجوق کندینه برعالم یاراتیر ، تخیل ایده‌رك ایشلر : برسوپورکه صاپی‌اوزرینه بینن چوجوق آرتق یالکز «سواریلك» حرکتنه دقت ایدر ، اونك شعورنده حاضر اولان یالکز بوکا تعلق ایدن حسیات و حرکاتدر . اوینایان چوجوق کندینه بر عالم یاراتیر و او عالمی یاراتدیغنك فرقنده دکلدر ، او کندی خیاللری آراسـنده یاشار وتماماً اونلرك اسیریدر. بویوك‌انسانده الك اهمیتسز اویونلرده هرکونکی

حیاتدن و اونك صیقینتیسندن اوزاقلاشمق ذوقنی دویار ، دها اهمیتلی وجدی اویونلرده حیاتنك افقلرینی کنیشلتمك ، یاراتمق حظنه مالکدر . اونده‌ده تخیلات بدیعی فعالیتك صانکه بر طاسلاغی کبیدرلر . بویله‌جه بدیعی صنعتلر اویونك دیکر نوعلرندن دها یوکسك برنوعی کبی کوزوکویورلر .

مع مافیه بدیعی فعالیت موجودینه بیلمك ایچون اویونك استلزام ایله‌مدیکی بعضی شرائطك موجودیتی لزومی محققدر : اویونك محصولی اولارق «اثر» آرانیلماز. بدیعی فعالیتك هدفی دائما بر ( اثر ) در . یعنی ذهن طرفندن ایشله‌نیلمش اولمق حسبیله معنالی اولان ، بر حس ایله جانلانان برپارچادر. اویون کنندندن صوکرا بر ایز براقمقسزین ختامه ایره‌بیلیر . فقط تخیلاتك ، ( بنطاسیانك ) صنعت اولماسی ایچون « بنفسه تکون » وصفی یاننده « اثر براقیجی اولمق » وصفی‌ده بولونمالیدر . یعنی خیال بشر دامغاسنی بر ماده اوزرینه باصمالیدر . بو ماده تماماً غیرمادی‌ده اولابیلیر . صنعتك ماده‌سی ساده هیکلتراشه یارایان طونج ، معماره یارایان طاش دکلدر ، صنعتکار ساده رسملرله و چیزکیلرله اویناماز ، کلمه‌لرده ، سسلرده اونك فعالیتی ایچون زمین اولا بیلیر . یاخود شاعر انسانلرك حرکتلرینی تنظیم ایدر ، اونلرك تیاترو صحنه‌لرنده یکدیکریله مکالمه‌لرینی ترتیب ایلر . هر حالده یار تیلان بر « صورت » ، بر فکره کوره تنظیم ایدیلن بعضی « مواد » واردر . صنایع نفیسه‌ده ، اویونده اولدیغی کبی ، راست کله قوتی صرف ایتمك موضوع بحث دکلدر ؛ بلکه اوقوتی آهنکدار بر صورتده اظهار ایتمك ، ملکه‌لر آره‌سنده بر وفاق وجوده کتیرمك ، مخیله و حساسیتی ذهنیلشدیرمك موضوع بحثدر . صنعتکار چوجوق کبی کندیسنی خیاللرینك ملعبه‌سنه قاپدیرماز ، او خیاللری بر نظام فکری‌یه تابع طوتارق تثبیت ایله‌مکه چالیشیر . ایشته صنعتك اویوندن دها معضل بر فعالیتی افاده ایله‌مسی بوندن نشأت ایدر . احتمال اویون صنعتی حاضرلار دیمك دوغرودر ، زیرا اویون سربستدر ، اویناایان انسان کندینی دوغرودن دوغری‌یه تأثیر ایدن ضرورتلردن بر مرتبه قورتارمشدر . لکن اویونك کوزل صنعته انقلابی ایچون اویونجینك بر « آرتیست :

صنعتکار » اولماسی یعنی معنوی فعالیتنك اك یوكسـك مرتبه‌یه ایریشمه‌سی لازمدر. زیرا، بدیعی فعالیتده ذهنی حیاتك یوکسك شکللری آشاغی شکللرك یرینه قائم اولور یاخود اونلره منضم اولور ، لکن بو یوکسك شکللرك آشاغی شکللردن چیقدیغنی منطقی اولارق ادعا ایله‌مك ممکن دکلدر .

اساساً ابتدائی صنعت آنجق بزم نظریمزده بر اویوندر، یعنی ، برفائده‌لی نتیجه‌یی استهداف ایتمه‌ین فعالیتدر . حالبوکه وحشی‌یه کوره اونك فائده‌سی حقیقیدر. منسکی رقصلر، مناسب صورتده اجرا ایدیلیرسه، یاغمورك یاغماسنی ویا آو حیوانلرینك یاقالانماسنی تأمین ایدر . توتم رسملرینك وشم و نقش اولونماسی سایه‌سنده دوشمانك قورقاجغی و مقاومتدن عاجز قالاجغی صانیلیر. اجدادك روحلرینه استراحتکاه اولارق حاضرلانیلان یرلرك « تزیینی » ایله او ارواحك جمعیت علیهنده سوء قصدده بولونمالرینك اوکنه کچیلیر الخ ... ابتدائی جمعیتلرده فعالیتك هرنوعی دینی بر رنکه بورونمش و دینك تأثیری آلتنده اولدیغی جهتله بدیعی فعالیتك بر استثنا تشکیل ایله‌مسنه امکان یوقدر. بوندن ماعدا ابتدائی دین انتفاعی بر ماهیتی حائزدر ، او حالده بدیعی اولان حرکتلرکده ، باشلانغیجده، بر دینی ویا سحری منسکك اجراسندن عبارت اولماسی آکلاشیلیر . بویله‌جه دین ، باشلانغیجده، علمی، اخلاقی، اقتصادی اولدیغی قدر بدیعی بر وصفی حائز ایدی . علمی فعالیت ایله بدیعی فعالیت آراسنده‌کی تخلف مؤخر بر تکامل دوره‌سنه مخصوصدر .

صنایع نفیسه و دین

کوزل صنعتلرك مختلف شکللرینك منشألرینی دینی منسکلرده آرامالیدر . قبل‌التاریخه عائد مغاره‌لرده انسانلرك هیکلتراشلق و رساملق یولنده وجوده کتیردکلری ایلك محصوللره تصادف ایدییورز . بو میانده وحشی آت ، ره‌ن الخ. کبی حیوان ترسیماتنك توتم اعتقادلریله علاقه‌دار اولدیغی محقق کبیدر . قبل‌التاریخی دورلرده یاشایان انسانلر بویایه‌رق ویا یونتارق بو صورتلری وجوده کتیردکلری وقت توتم اولان حیوانك ممکن مرتبه تکثیرینی و بو سـایه‌ده اوکا اقربا اولان زمره‌نك قوتنك آرتماسنی استهداف ایدییورلردی . شیمدیکی آوسترالیالیلرده

باشقه درلو حرکت ایتمه‌یورلر . اونلرده محاربلرك و شملری ، تزییناتی عینی غایه ایچوندر .

بدایةً دینی اولان صنعت ایله متکامل مدنیتلرك بدیعی شاه اثرلری یکدیکرینه انقطاعسز بر تکامل خطی ایله مربوطدر . تماشا صنعتنك اك یوکسك محصوللری صایيلان شه‌کسپیرك اثرلری ( کرك قومه‌دی، کرك‌درام ) دوغرودن دوغری‌یه قرون قدیمه‌ده موجود یولونان و غربلیلرك « میموس mimus » دیدکلری نوع ادبیدن مشتقدر . حتی قره‌کوزك وهند تیاتروسنك بیله اونلردن چیقدیغی، شه‌کسپیرك اثرنده‌کی فالستاف Falstaff نامنی طاشییان قومیك ایله قره کوز آراسنده بر اقرباليق کوروله‌بیله‌جکی ادعا اولونیور . فقط میموس نه‌در ؟ بو ، معنای خاصیله بر نوع ادبی دکلدر، بلکه بالآخره درلو درلو ادبی نوعلرك تخلف ایده‌رك پیدا اولماسنی ممکن قیلان بر نوه‌در . اونده شعر و نثر ، لیریك شرقیلر ، معضل دراملر ، پانایر تحفلقلری ، ساز شاعرلکی الخ .. بولنه‌بیلیر . مع‌مافیه بو تنوعلر آراسنده مشترك اولان اوصافده واردر . بو میانده هر شیدن اول بایاغی و کوتو حیاتك قابا بر کولونجلکله تقلیدی ، بعضی تیپلرك زه‌وزه‌کلکی ، خلاصه مقلدلك وصفی شایان ذکردر .

دها کری‌یه رجوع ایدرسه‌ك یونان قدیمه‌کی میموسك اصلنده بعضی رقصلردن عبارت اولدیغنی و بو رقصلر اثناسنده بر تك رقاص ویا رقاصلردن مرکب بر هیئت طرفندن بعضی نوع حیوان سسلرینك تقلید ایدلدیکنی فرض ایده‌بیلیرز . نه‌دن ؟ چونکه میموسده بو باشلانغیجك خاطره‌سی باقی قالمشدر . حیوان سسلرینك تقلیدی میموسك اك دواملی وصفلرندن برینی تشکیل ایله‌مشدر. بوندن ماعدا، بوقبیلدن رقصلرك شیمدیکی ابتدائی اقوامده موجودیتنه ، همان هرطرفده تصادف ایدییورز: آوسترالیاده ، شمالی آمریقا یرلیلرنده و پولینه‌زیاده ، حتی ژاپونیاده‌کی خلق تماشالری‌ده بویله‌در . شرق ولایتلرنده بر قاچ سنه اول متعصب قوتلره قارشی مجادله ایدلدیکی‌وقت دیاربکر ، کنج و حوالیسنده‌کی یرلی شیخلرك دینی آیینلر اثناسنده حیوان

سـلری چیقاردقلری غزته‌لرده یازیلمادیمی ؟ ایشته بوتون ابتدائی جمعیتلرده بو قبیلدن تقلیدلی اکلنجه‌لرك عینی زمانده دینی ، سحری بر وصفی واردر. ظن اولونورکه محصوللرك برکتی ، آوك بوللغی الخ . بونلرك حسن اجراسنه باغلیدر . بو سببلره بناءً قدیم یونانده‌ده الك اسکی میموسلرك سحری دینی ماهیتده درامل اولدیغنی فرض ایده‌بیلیرز . نته‌کیم پولینه‌زیاده میموسك ، ایلك آقتورلری آققو Acco ، مورمو Mormo ، آلفیتو Alphito کبی شیطانلر ، جنلر ایدیلر ، بونلرك نباتاته حاکم و آمر اولدقلری ظن اولونیوردی .

عربلرك ادبیات ایله مشغول اولانلره تاباشلانغیجده «شاعر» یعنی «بیلن ، کاهن ، شعور صاحبی اولان آدم » اسمنی ویرمش اولمالری اونلرك سری بر منبعدن ملهم اولدقلرینه قانع بولوندقلرینی کوستر ( مراجعت ، قائه‌تانو ، اسلام تاریخی ، ایکنجی جلد ، صحیفه ٦٢ ، ٦٧ - ٧٠ ، ١٨٥ )

اساساً دینك کوزل صنعتلرله اولان مناسبتی ساده باشلانغیجده دکل ، بلکه بوتون تکامل اثناسنده‌ده آزچوق محسوسدر. بونی تقدیر ایتمك ایچون موزه‌لرده موجود هیکللر و رسملردن ، شاعرلرك اثرلرندن ، معماری ابداعاتندن دینی الهام آلتنده بولنانلرك کثرتنه باقمق کافیدر .

**کوزل صنعتلرك تکاملی**

١ ) لکن دینك کوزل صنعتلر اوزرینه نفوذی کیت کیده آزالمقده‌در. شعر، موسیقی الخ.. موضوعلرینی آرتق ساده دیندن دکل ، دینك خارجندن‌ده انتخاب ایدییور . حتی دینه عائد موضوعلر بیله « بدیعی » نقطهٔ نظردن کورولویور . دها یونان مدنیتنك مؤخر دورلرنده بیله شاعرلر دینی اسطوره‌لری « مقدس » اولارق دکل بلکه ساده‌جه کوزل اولارق تصور ایدییورلردی . بویله‌جه ظاهراً دینی اولان موضوعلر بیله خلقك مشترکاً طاشیدیغی حسیات و اعتقاداتی آکلاتمایور ، یالکز صنعتکارك فکر و تحسسنی اظهاره خدمت ایله‌یور. بوکونکی صنعتده رساملغك الخ .. دینی اولان اصللرینه ارتباطی پك جزؤیدر . دینی و بدیعی قیمتلرك بو افتراقی اولجه تصویر ایله‌دیکمز « تخلف » وتیره‌سنك خصوصی بر صفحه‌سندن باشقا برشی دکلدر . ( 207 نجی صحیفه‌یه مراجعت )

٢ ) بوتحول ایله برابر بردیکری وقوعه کلیر : کوزل صنعتلرده تخلف ایدر، یعنی یکدیکرندن مستقل نوعلره آیریلیرلر. ابتدائیلرده موسیقی شعردن آیری دکلدر ، نته‌کیم رسم وهیکلتراشلق معمارلقدن آیریلماز . اسکی یونانده کوزه‌ل صنعتلرك هر بر نوعنك استقلال پیدا ایله‌مکه باشلادیغنی کورویورز . فقط بو استقلالك تام اولارق تحققی آنجق قرون جدیده‌ده‌در .

٣ ) اولکیلره موازی اولان بر اوچونجی استحاله شودر : صنعت غیر شخصی ومعشری شکلدن شخصی وفردی شکله انتقال ایلر. غربده اورته زمانلرده یاپیلان قاته‌درالری نظر دقته آلالم؛ اونلرك هر بری آغیر آغیر، متعدد معمار، هیکلتراش ، رسام بطنلرینك تراکم ایدن سعییله وجوده کلمشدر. بوکا مقابل ، رونه‌سانسدن اعتباراً هر آبده ، هر تابلو، هر هیکل بر صنعتکارك اسمنی طاشیر . کوزل صنعت فردیلشدیکی نسبتده عنعنه‌نك تحکمندن قورتولویور . یونان هیکلتراشلری دائما عینی قاعده‌لری تطبیق ایده‌رك عینی موتیفلری تصویر ایدرلر، آرالرنده‌کی فرق هنرذاتیدن عبارتدر. شیمدیکی آرتیستلر ایسه متمادیاً موضوعلرینی یکیله‌مك و تنوع ایتدیرمك ایله مشغولدرلر.

**بدیعی اثرلرك اجتماعی شرائطی**

معمافیه بوواقعه یاکلش تفسیر ایدیلمه‌ملیدر. آرتیست اوریژینال (مستقل، ذاتنه خاص اوصافی حائز) اولمق ایسترسه‌ده ایچنده یاشادیغی وچالیشدیغی محیطك اجتماعی شرائطندن تماماً مستقل اولاماز. ساده شو سویلنه‌بیلیر: اکثریا صنعت اثرلری محیطك حاکم اولان تمایللرینه قارشی بر عکس العمل افاده ایدرلر. فقط بو تقدیرده عکس العملك استقامتنی موجود اجتماعی شرائطه نظراً ایضاح ممکندر . مثلا سه‌نبولیزم شاعرلرینك ( تورکیه‌ده احمد هاشمك ) اثرلرنده عادتا معنالرك کیزله‌نمسی ، پك اینجه دوشونلر طرفندن آکلاشیلابیله‌جك بر افاده طرزینك التزام اولونماسی بو کونکی حیاتك ابتذال درجه‌سنه واران علنیتنه قارشی بر عکس العملدر .

فرانسز متفکرلرندن ته‌نك بدیعی اثرلری عرق، محیط وتاریخی آن ناملرینی ویردیکی اوچ عاملدن دوغمش عد ایدن ادعاسی معلومدر ( مراجعت :

احمد شعیب ، حیات و کتابلر ) . برنجی عاملك تأثیری چوق شبهه‌لی ایسه‌ده ایکنجی و اوچونجی عامللرك تأثیری محققدر . واقعده بدیعی اثرلر بر چوق احوال و شرائطه تابعدرلر . بونلردن هر هانکی برینك دائما دیکرینه متفوق بر طرزده تأثیرینی کوسترديکنی سویله‌مك ممکن دکلدر . بوندن دولایی بو شرائطی ساده‌جه تعداد ایله‌یورز .

**اقتصادی ، صناعی احوال و شرائط** رسام و هیکلتراشك کوزللکی افاده ایچون قوللاندیغی واسطه‌لر او دورده صنایعك کندیلرینه احضار ایله‌دیکندن عبارتدر . موقوت نشریات اصولنك موجودیتی محرری معین بعضی افاده طرزلرینی قبوله مجبور قیلیور .

**فکری شرائط** علم و فلسفه‌نك ترقیسی کوزل صنعتلره یکی موضوعلر ویکی سنبوللر احضار ایدر . توفیق فکرت ، «خلوقك آمنت » سنی 20 نجی عصرك ایکنجی نصفندن اول یازامازدی .

**خاصة اجتماعی شرائط** ایش بولومی یوزندن صنعت ، حرفتدن ( زه‌ناعتدن ) آیریلیر ، کوزل صنعتده صنعتکاری بسله‌ین بر مسلك حالنه کلیر . زمانمزده هم ادیب هم بر قلمده کاتب اولمق ممکن ایسه‌ده هم هیکلتراش هم‌ده مأمور ویا زه‌ناعت آدامی اولمق کوجدر . صنعتیله یاشامق مجبوریتنده اولان صنعتکار سلطان سراینده یاشایان اسکی شاعرلره نه استقلالی ، نه‌ده تابعیتی جهتندن بکزر . بر جهتدن سلطانك کیفندن مستقلدر . فقط دیکر طرفدن مادی حیاتك احتیاجلرینه ، بناءً علیه خلقك ذوقنه تابعدر . اجتماعی صنفلرك آیریلاسی ، لوکسك آرتماسی ، مودالرك دکیشمه‌سی یوزندن کوزل صنعتلر محصوللرینی متمادیاً تازه‌له‌مکه و تنوع ایتدیرمکه مجبوریت حس ایدییورلر .

**سیاسی شرائط** ده‌موقراسینك آرتماسی کوزل صنعتلرك ترقیسنی انتاج ایله‌مشمیدر ؟ بو ، اوزون مدتدنبری مناقشه ایدیلن بر مسئله‌در . ده‌موقرات دولت اسکی اصیلزادکان قدر کوزه‌ل صنعتلر اربابنه قارشی سماحت کوستر ، بوندن ماعدا صنعتکارلره دها فضله بر سربستی بخش ایدر . کوزه‌ل صنعتلرك ترقیسی ایچون اسکیدن دها مساعد سیاسی شرائط موجود

اولدیغنی ظن ایدنلر یالکز ذوق صاحبی حکمدارلرك ، اصیلزاده‌لرك،وزیرلرك اجرا ایله‌دکلری تأثیره باقارلر . شبهه یوق‌که اوچونجی احمد زماننده ابراهیم پاشانك حمایه‌سی آلتنده تورکیه‌ده اینجه بر ذوق بوتون پارلاقلغیله انکشاف ایله‌دی . لکن ذوقسز حکمدارلرك ، شهزاده‌لرك ، وزیرلرك سوء تأثیرینه نه دیملی ؟ استانبولده‌کی قوناقلرك ، سرایلرك قسم اعظمی بر ذوقسزلك شاه اثری اولارق بو سوء تأثیره مثال تشکیل ایتمزمی ؟

بین‌الملل شرائط

ملتلر آراسنده‌کی مناسبتلر قارشیلقلی تأثیرلر حصوله کتیریبور . اکثریا اوریژینال ، ابداعکار کوزوکمك ایستهین صنعتکار یابانجی اقلیمدن متاع آلیر . صنعت مفکوروی بر جمعیتك افاده آلتی ایکن اکثریا بو مفکوروی جمعیت ساده‌جه قومشو جمعیتك قوپیه‌سندن عبارت‌اولور. قاتولیك Danteدانته‌نك «لاهوتی‌قومدیا»سنده‌کی خیاللر اسلامك دین کتابندن آلنمشدر . مودا اولارق کاوب کچن یابانجی‌یه ابتلالر ، تقلیدلرده بو جمله‌دندر .

صنعتلرده ابداع قدرتی

بویله‌جه اجتماعیاتجی و اجتماعیات نقطهٔ نظرینی‌قبول ایدن مؤرخ کوزه‌ل صنعتلرك فلان ویا فلان استقامتی طوتماسنی موجب اولان اجتماعی سببلری تعیین ایدر . لکن بو استقامتده آدیملری آتان فردلردر . نه‌دن‌فلان فرد بو تجدد حمله‌سنی‌یاپیورده دیکری اوکا مقتدر دکل ؟ نه‌دن عبدالحق‌حامد ، توفیق فکرت تورك‌شعرنده بر یکیلك وجوده کتیره‌بیلورلرده معلم ناجی بوندن عاجزدر ؟

بوراده روحیاتجی مداخله ایدر . ایستر بویوك بر عالم اولسون ، ایستر بر صنعتکار ویا شاعر اولسون داهینك ارثی قابلیتلرینی صایارق بویوك آدیملر آتمغه دوغوشدن‌نامزد اولدیغنی کوسترمکه چالیشیر . حافظه‌سنك زنکینلکنی ، حافظه اختصاصلرینی ، تحلیل و ترکیب قدرتنی ، کندینی سوروکله‌ین معضل ماهیتده تأثرلری ، اراده‌سنك مصراً بر هدفه توجه ایتمش اولدیغنی کوسترر. لکن بوتون بونلر اثردن‌مؤثره‌استدلال قبیلندندر . هرطرفده علیت‌رابطه‌لری وضعنه چالیشان‌ذهنمزی بردرجه‌یه‌قدر تطمین‌ایدرلر ایسه‌ده بومؤثرات موجود

اولدیغی تقدیرده ابداعکار اثرلکده بهمه حال ، ضروری اولارق حصوله گله‌جکنی اثبات ایله‌ین هیچ بر تجربه موجود دکلدر . معاصر روحیاتجیلردن ریبو دیبورکه : ابداع و ایجاد قدرتی اویقو ویا هضم کبیدر . بونلرك حصوله گله‌جکنی ویا حسن جریانی و دوامنی تأمین ایدن چاره‌لری بر تجربه قبیلندن تطبیق ایده‌بیلیرز . لکن دائما موفق اولامایز . حالبوکه علمی ایضاحك تمام اولماسی ، بزی هر جهتدن تطمین ایله‌مسی ایچون بو موفقیتك دائما موجود بولونماسی لازم گلیردی . اکسیکی تماملامق ایچون روحیاتجیلر بر عاملی نظر دقته آلمق لزومندن بحث ایدرلر ، الهامك موجودیت ویا عدم موجودیتنه باقمالیدیرلر. الهام آنیدر ، غیر شخصیدر ، شیمشك کبی شعورده بلیرر ، طبقی بردن بره عاشق اولدیغنی حس ایدن کیمسه‌ده اولدیغی کبی .

الهامی علمی بر طرزده یعنی علت ـ اثر زنجیرلنمه‌سنی انقطاعه اوغراتمادن آکلاتا بیلمك ایچون روحیاتجی اونك عناصرینك غیر مشعورده اوزون و آغیر بر طرزده یوغورولوب حاضرلاندیغنی سویلر . عینی آرزو ایله اجتماعیاتجی الهام آلتنده حرکت ایدر کبی کورونن و موجود صنعت دستورلرینی ، ادبی طرزلری ، حقیقتلری ، سیاسی نظاملری قیروب دکیشدیرمکه قالقیشان فردكده بر جمعیت نامنه ، فقط مفکوروی بر جمعیت نامنه حرکت ایله‌دیکنی و مفکوروی جمعیت تصورنده‌کی عنصرلرك هر برینكده اولجه محیط طرفندن احضار ایدلمش اولدیغنی قبول ایدر .

بو نقطه‌ده ، حلی مشکل بر فلسفی مسئله اولان ، « روحی حریت » ه تماس ایله‌یورز .

**گوزل صنعتلرك جمعیته خدمتی**

علم اولارق اجتماعیاتك تدقیقی خارجنده قالان بو حریت مسئله‌سی ناصل حل اولونورسه اولونسون ، محقق اولان جهت شودر : اجتماعی علائق و روابطدن اك مستقل ، شخصی الهامه اك فضله تابع ، اك زیاده فردی گوزوکن صنعت بیله اجتماعی بر خدمت ایفا ایلر .

ابتدائی اقوامده گوزل صنعتك باشلیجه شکلی رقصدرکه عمومی بایراملرده

حتی ماتم کونلرنده اجرا ایدیلیر . بونك تولید ایله‌دیکی هیجان بوتون فردلره سرایت ایدر . رقص اثناسنده هر کس فردیتنی اونوتمش ، اجتماعیلشمشدر . بوتون اجتماعی زمره بر تك عضویت کبی حس و حرکت ایلر .

حربدن اول موسیقی و رقص‌ده عینی نتیجه‌لری تولید ایلر .

ابتدائیلرده تطبیق اولونان مشترك رقصلر ایله شیمدیکی عسکری تعلیملر آراسنده مشابهت اولدیغی بیله ادعا ایدلمشدر . بوسایه‌ده اولدقجه کثیر مقدارده انسانلر بر تك اراده‌یه تابع ایمش کبی ، بر استقامتی تعقیب ایده‌رك ، عینی هدف ایچون چالیشمغه موفق اولور . هر یوکسك حرث آنجق مختلف اجتماعی عنصرلر آراسنده آهنك و انتظام موجود اولورسه تحقق ایده‌بیلیر . ابتدائی اقوامك مشترك بدیعی اکلنجه‌لری‌ده انسانلری بویله بر نظام و ترتیبه تابع اولمغه آلیشدیریر .

مدنی جمعیتلرده ، اولجه‌ده سویله‌دیکمز وجهله ، صنعت فردیله‌شییور ، تخلف ایدییور ، خصوصی ذوقلره کوره مختلف شکللر آلیور . فقط بونی سویله‌مك ، اونك اجتماعی قیمتنی غائب ایله‌دیکنی ادعا ایتمك دکلدر . چونکه هر صنعت اثری دائما بر خلقه خطاب ایدر : تماشا اثری اوینانمق ، معماری آبده‌سی خلقی سینه‌سنه آلمق ، شعر اوقونمق ایچوندر . دیمك‌که هر صنعت ابداعنك نتیجه‌سی بر آن ایچون انسانلر آراسنده معنوی برلکی احیا ایله‌مك ، مشترك هیجانلر ، معشری تصورلر تولید ایله‌مکدر .

بوکونکی مدنی جمعیتلرده ایش بولومنك نتیجه‌سی اولارق هر فرد کیت کیده دها زیاده کندی خصوصی ساحه‌سنده ، شخصی مساعیسی ایچنه‌دالمش بولونمقده ، حیات هدفلری‌ده کیت کیده دها شخصی ، عادتا خودکام برشکل آلمقده‌در . کوزه‌ل صنعتلر بوکونکی مدنیتك فردلرینه انسانلری برلشدیرن هیجانلری وتصورلری خاطرلاتیر ، اونلری اجتماعی حیاتك صاف منبعنه رجوع ایتدیریر .

بوندن دولایی ، فردی باقیشدن برلوکس فعالیت کبی کوزوکن کوزه‌ل صنعتلر فردی هرکونکی مشغله‌لرندن وهوسلرندن آییردقلری نسبتده حسبیدرلر .

اونلرك كورديكی خدمت انسانلری جمعيتك حياتنه ، هيجانلرينه ، اعتقادلرينه ، شوقلرينه ، اميدلرينه زمان زمان علاقه‌دار قيلمقدر . بو كونكی حيات بزی متأثر قيلابيلير . فقط اصلاح ايله‌مك امكاننك موجود اولديغنی بزه اميد ايتديره‌ن ينه كوزه‌ل صنعتلردر .

يارين ، نينوا ، برباغ اولور دلنشين !

بو اعتبارله صنعتك حقيقی وصفی « ايده آليست » مفكوره‌جی اولمقدر . يعنی اونك متمادياً يكيدن ياراتديغی جمعيت ، حقيقی جمعيت دكلدر . زيرا حقيقی جمعيتده فردی احتراصلر و منفعتلر خشونتله چارپيشير . صنعت ايسه بزه سياسی باشقه اولان برجمعيت كوسترر . اوسيمانك بعضی خطوطنك ماضيدن وياقومشو جمعيتلردن ويا تماماً خيالمزدن آلنمش اولماسنك نه اهميتی وار ؟ مادام كه هر كونكی حياتمزدن فرقليدر وفرقنی حس ايتديرمكده‌در ، اوحالده انسانلرك بر آن ايچون آرالرنده‌كی نفاقی اونوتارق كنديلرينه ملجأ اتخاذ ايله‌ملرينه صالحدر !

بو مفكوروی جمعيت بزم ايچون حيات ونشاط منبعيدر ؛ روحمزی تميزله‌مك ، كنديمزی فداكارلغه وانتظامه آليشديرمق ايچون برواسطه‌در . صنعتكار اخلاق واعظی دكلدر ، لكن صنعتك روحلريمزده تأسيس ايله‌ديكی آهنك و وفاق اخلاقك اك مؤثر ياردمجيلرندن بريدر . بديعی هيجانه قاپيلان انسان آرتيق كنديني ، خودكاملقلرينی اونوتور ، زيرا كندی فوقنه يوكسه‌لديكنی حس ايدر . صنعت سايه‌سنده كنديمزه كوزوكن يكی نظام ذكاسنی تطمين ايله‌مش ، مفكوره قارشيسنده حساسيتی اويانمشدر . دويديغی هيجان نه قدر يوكسك وكنيش اولورسه اودرجه‌ده معنوی حياتك فيضلی منبعلرينه يوكسلمش ديمك اولور . كوزللكی سون حقيقت وخيره كنديلكندن تمايل ايدر . زيرا حقيقت وخيردن كوزل برشی يوقدر .

# لاحقه

منتخب مثنلر

# مدخلده تدقیق ایدیلن مسئله‌لره عائد متنلر

## — ۱ —

### جمعیت وزمره مفهوملری

**الك كنیش معناسنده جمعیت** اجتماعیاتجینك «جمعیت» اسمنی ویردیكی وتدقیقاتنه موضوع اتخاذ ایله‌دیكی حادثه صوك درجه اشكالی كثیر بر تشكلدر. الك آز دواملی اولان جمعیتلر (مثلا بر اجتماعه ویا بر اكلنجه‌یه اشتراك ایده‌نلر)، بیكلرجه سنه‌لك اسكی تاریخی اولان جمعیتلر (مثلا چین قومی)، صوك درجه بسیط اولان جمعیتلر (مثلا سپور ویاقونوشمه قلوبلری)، اعضالری آراسنده‌كی قارشیلقلی مناسبتلرك بر برینه دولاشمش وصوك درجه كثیر شكللر اكتساب ایتمش اولدیغی جمعیتلر (مثلا بوكونكی بین‌الملل اقتصاد فعالیتنك تشكیل ایله‌دیكی جمعیت)، هیچ بر تشكیلاتی اولمادن بردنبره طوپلانیویرن جمعیتلر (سورو، كتله Masse دینیلنلر، بونلر اهمال اولونماملیدرلر، چونكه صوك درجه مهم تأثیرلر وجوده كتیره‌بیلیر؛ مثلا Bastille باستیل كبی بر قلعه‌یه هجوم ایدن عصیان حالنده خلق قالاباغی)، واك ثابت شكللر ایچنده تابعیت ومتبوعیت سلسلهٔ درجاتنه كوره تنظیم ایدلمش اولان جمعیتلر (مثلا غربی آوروپاده ویاژاپونیاده‌كی دره‌بكلك سیسته‌می، یاخود بر عصری بویوك تروست كبی) واردر.

جمعیتلرك ارائه ایله‌دكلری تنوعلرك نهائی حدلرینی تشكیل ایدن بو احوالده‌وبوحدلر آراسنده كائن اولان طاسلاقلرده مشترك اولان خطوطی بولمق بزم مسئله‌مزدر. زیرا بر جمعیتك دكل بلكه «جمعیت»ك قانونلرینی آرایورز. بوجهتدن كوچوك وكیچی اولان بویوك ودواملی اولان قدر اهمیتلیدر. اكر بز معطی اولان جمعیتلری «بوتون» اولارق نظر مطالعه‌یه آلیرسه‌ق مسئله‌مزی حل ایده‌مه‌یز. بالعكس بزم مؤثر اولان عنصری اجتماعی وحدتی بولماماز واونی كرك توازنی كرك قوانی اوله‌رق تدقیق ایتمه‌مز لازمدر.

بر حدی آشمامق شرطیله دینه‌بیلیركه جمعیت بر عضویتدر، اجتماعیات حیاتیاتله مقایسه اولونابیلیر. حیاتیاتده مختلف بویوكلكلرده وباشقا باشقا معضلیتده وتشكیلاتده اولان عضویتلرله مشغولدر، مع‌مافیه تجربه‌ده عضوی عنصری كشف وتدقیق ایده‌لیدنبری حیاتیات تكونی بر علم مرتبه‌سنه یوكسلمشدر. بوصورتله عمومی حیاتیات ایچون امین بر تمل قورولمش، خصوصی عضویتلرك وعضولرك حیاتی قانونلرینك تدقیقده صارصیلماز بر طرزده بو اساسه ابتنا ایتدیریلمشدر. تماماً بوكا تقابل ایتمك اوزره، عمومی اجتماعیاتی، «اجتماعی عنصر»ی تدقیق ایدن مبحث اولارق بنا ایتمه‌مز وتاریخاً معطی منفرد جمعیتلرك ومنفرد اجتماعی مناسبت دائره‌لرینك خصوصی قانونلرینی بو ایلك تدقیقه استناد ایتدیرمه‌مز لازمدر.

جمعيتك عنصری زمره‌در

بزم ایلك مسئله‌مز شودر : جمعیت نه‌در ؟ قوللاندیغمز نقطهٔ نظره کوره جواب باشقادر . جمعیتك میخانیکی تلقیسنه کوره عنصری فرددر ، عضوی تلقیسنه کوره عائله‌در ، معنوی باقیشدن (خاصةً اجتماعی اولان نقطهٔ نظر بودر ) جمعیتك عنصری « زمره » در .

بو تلقی اعتراضدن مصون قالمامشدر. حالا بو کون اجتماعیاتده فردی روحیات اصولنك (تنور فلسفه‌سی اصولنك) ممثللری واردر ، بونلر ، فردی ، جمعیتك عنصری عد ایدرلر. فوییه Fouillée بونلردندر ، عینی نوعدن اولان متفکرلردن دوغره‌ف de Greef دییور که : « اجتماعی وحدت فرددر ، ایلك اجتماعی طوپلانمالر aggrégat قاری قوجه ایله عائله‌در . جنسی ارتباط حیاتیات ایله اجتماعیات آراسنده فیزیولوجیائی اتصال خطیدر. » آشکاردر که بوراده اکر فردی شعور نقطهٔ حرکت اتخاذ اولونمازسه ، جمعیت شعورینی قبول ایتمکه مجبور اولمقدن قورقولیور. او کوست قونت عائله‌یی جمعیتك عنصری عد ایدر . « حقیقی اجتماعی وحدت محقق یالکز عائله‌دن عبارتدر ، هیچ اولمازسه وعائله مفهومنك حقیقی تملنی تشکیل ایدن اصلی چیفته حصر اولونمش هیئتدن عبارتدر . » (Cours de philosophie positive› IV. S.398)

مدعامزك بو نقیضلری کوزو کدکلری قدر وخیم دکلدرلر . بالذات دوغره‌ف عنصر اولمق اعتباریله فرددن همان « ایلك اجتماعی طوپلانمه » نامنی ویردیکی دیشی وارکك چیفتنه وعائله‌یه کچیور ـ بزی علاقه‌دار ایدن ده آنجق « ایلك طوپلانمه » در . یوقسه او طوپلانمه‌نك اقسام مرکبه‌سی اولان دها بسیط عنصرلر دکلدر . قونتك افاده‌سنه کلنجه ، اکر « عائله » کلمه‌سنی دوغرو تفسیر ایدرسه‌ك اونکله متفق اولدیغمزی سویلیه‌بیلیرز .

عائله هنوز حیاتی اوصافی حائزدر . فقط اجتماعی اوصافی ده اکتساب ایله‌مشدر . بناءً علیه عائله‌وی تشکل نوعما حدود اوزرنده ، بر انتقال افاده ایدر . عائله‌نك (حیاتی ـ روحی اولان واجتماعی صفحه‌سنك آلتنده قالان) کوکی ارکك وقادینده‌کی جنسی میلان ودها یتیشمه‌مش چوجوقلره شفقتدر.

فقط ، بر کره بوطرزده میدانه کلدیمی، عائله (ابوین ومعیشتدن عاجز اولاد) دها یوکسك ، دیکر آرزولرك وطمانینت ایسته‌ین هدفلرك مربوط بولوندیغی اجتماعی بر تشکل ماهیتنی عرض ایدر .

بزی شیمدیلك مشغول ایتمسی لازم کلن شی بر زمره دکل ( حتی بوزمره‌لك زیاده علاقه‌یی جذب ایدن اولسه بیله)، بلکه علی الاطلاق زمره یعنی بوتون جمعیتلرك عنصریدر .

بومفهوم وبو تعبیر صوك سنه‌لرده همان عمومیتله یرلشدی . شیمدیکی اجتماعیاتجیلرك قسم اعظمی ، بزم کبی زمره groupe - Gruppe تعبیرندن هرهانکی بر اجتماعی طرزده برلشمش شخصلردن متشکل دائره‌یی آکلایورلر. بوتعبیر قصداً رنکسز ، بی‌طرف اولارق سچیلمشدر ، هرهانکی بر اجتماعی هیئت شکلنی افاده ایده‌بیلیر .

سمال Small دیبورکه ( General sociology , S. 495 ) : « کوچوك اولسون ، بویوك اولسون هرهانکی بر مقدارده شخصلر آراسنده مناسبتلر منکشف اولور و بونلری آنجق مشترك اولارق تصور ایتمك ممکن بولونورسه ، او زمان زمره تعبیری اجتماعیاتده قوللانیلابیلیر . اشخاص ترکیبلری ایچون عمومی و اك رنکسز تعبیر « زمره » در . بر عائله ، بر خلق قالابالیغی ، بر قیر ضیافتنده بولونانلر ، بر استحصال هیئتی ، شهرك دیشاریسنده قالان بر محله ، بر لونجه ، بر دولت ، بر ملت ، دنیاده‌کی مدنی ویا غیرمدنی نفوس « زمره » اعتبار اولونابیلیرلر . او حالده اجتماعیاته کوره «زمره» دیمك یکدیکریله مناسباتی نظردقتی جلب ایتمك ایچون کافی درجه‌ده معنیدار اولان بر مقدار اشخاص دیمکدر » .

« زمره » تعبیرینی بو طرده استعمالدن انحراف ایدن آرتق آنجق آز مقدارده مؤلفلر قالمشدر . مثلا Waxweiler واکس‌وایله‌ر بسیط طوپلانمه‌یه بر « تجمع groupemeut » دیر ؛ بو طوپلانما دواملی اولورسه بر « سورو troupe » در ، بو مؤلف ، آنجق سورو بر رئیسك نظامنه تابع اولونجه (بوکا céphalisation دیبور) «زمره groupe» اسمنی قوللانیبور . وورمس

Worms کلوب کچن طوپلانمالری (réunions) ، مثلا برمدرسك سامعلرینی بر توه‌نك یولجیلرینی ، بر قبول اوداسـنده بولنان زیارتجیلری دیکر ثابت هیئتلردن تمیز ایدییور . برنجی نوعدن اولانلر درحال داغیلیرلر وبر ایز براقازلر ، ایکنجی نوعدن اولانلر (associations) میاننده تجاری ، علمی ، ادبی ، انسانیتپرور هیئتلر وجمعیتلر (société) ، ملی تجمعلر ذکر اولونویور. «بناءً علیه بزه کوره جمعیتك معناسی بوتون فعالیتلرینی مشترکاً اجرا ایدن جانلی مخلوقاتك دواملی طوپلانماسیدر . »

( وورمسك Organisme et Société عنوانلی اثرندن ، صحیفه 30 )

وورمسك اولجه طرفداری اولوب شیمدی ترك ایله‌دیکی Organiciste ( اجتماعی عضویتجیلك ) باقیشندن جمعیت مفهومنك بو صورتله دارالتیلماسی اقتضا ایله‌دیکی آشکاردر . زیرا برحیاتی عضویتك دار قالبنه آنجق بر بوتون اولمق اعتباریله بویوك ملی هیئتلر زورله صوقولابیلیرلر ، حالبوکه جمعیت مفهومنی کنیش معنایه آلوب دیکر هیئتلرده‌ده تشمیل ایده‌رسه‌ك مماثلت تأسیسی تشبثی سـاده شو سببدن دولایی عقیم قالیر : بر یوکسك جمعیتك فردلری صاییسز مختلف زمره‌لره : اقتصـاد ، صنعت ، علم ، سیاست ، احبابلق ، سپور ، انسانیتپرورلك ، دین الخ .. هیئتلرینه منسوب اولابیلیر ؛ بو ایسـه جمعیتی برحیاتی عضویتك مماثلی عد ایده‌ن فلسفی باقیشدن بر وعینی حجیره‌نك عینی زمانده مختلف « عضـولر » ایچنده یرلشـمش اولماسی دیمك اولورکه تناقض احتوا ایدن بر مفهوم دیمکدر .

دیمك که بر«زمره Groupe»کوچوك ویا بویوك، سریع‌الزوال ویا دواملی، ثابت تشکیلاتلی ویا کوشه‌ك برصورتده برلشمش هرهانکی براشخاص هیئتیدرکه اونك افرادی عینی تأثیرلره قارشی، مشترك برشعور وضعیتندن نشأت ایده‌ن عینی طرزده حرکتلرله عینی زمانده مقابله ایلرلر .

اخطار ایدییورز : مماثل شـعور حالی دکل بلکه مشترك شـعور حالنك موجودیتی شرطدر . یاغمور باشلایجه عینی زمانده شمسیه‌یی آچان بر مقدار انسـان عینی تأثیر اوزرینه عینی طرزده حرکت ایله‌مکله برابر هنوز

بوحالده بر زمره تشکیل ایتمش دکلدرلر . مهم اولان جهت زمره‌یی بر آراده طوتان و بر یوله سوق ایدن اجتماعی ـ روحی قوتدرکه بومفهومك اساسلی اوصاف ممیزه‌سندن بریدر .

بوندن دولایی ، « زمره » یی تشکیل ایده‌ن شخصلرك زمره اولارق موجود اولمق وعکس‌العمده بولونمق ایچون مکان اعتباریله متصل اولملرینی ، زمره مفهومی تضمن وایجاب ایله‌مز .

برغزته قارئلرینك هربری قهوه آلتی‌ایتدیکی‌اوداده‌در ، بوکارغماً هیجانلی خبرلرك قرائتی اثناسنده بوقارئلر اوصاف ممیزه‌یی حائز بر زمره تشکیل ایده‌رلر ....

جمعیتك ترکیبی

« زمره » جمعیتك عنصریدر . جمعیت یکدیکریله‌قارشیلقلی مناسبت حالنده‌اولان‌زمره‌لرك مفهوم جامعیدر Inbegriff .

بوراده برتناقص کوزوکویور کبیدر . بر آزاول« دنیاده‌کی‌مدنی نفوس » کبی معظم ، ارض اوزرنده‌کی همان بوتون انسانلره وانسان زمره‌لرینه شامل براشخاص هیئتنه « زمره » دیدك . بوتناقض آنجق ظاهریدر . قولایلقله رفع اولونابیلیر .

دار معناده جمعیت

بوراده حائز اهمیت اولان منحصراً تماشا کرك نقطهٔ نظریدر . بر « اشخاص کثرتنه » معین تأثیرلر اوزرینه عینی طرزده عکس‌العمده بولونمق وصفنی حائز غیرمنقسم بر بوتون نظریله باقیلدقجه برزمره موجهه‌سنده بولونولور ؛ ـ فقط دیکر تأثیرلر اوزرینه بوقبیلدن بر بوتونك اقسامنك باشقه‌باشقه عکس‌العملرده بولونوب بولونمادقلری وبولوندقلری تقدیرده بوعکس‌العملك ناصل‌اولدیغی ملاحظه اولونجه، بوبوتون، بر جمعیتدر ، اونك فعال اولان عنصرلری‌ده زمره‌لردر . ( مراجعت : دورقهیم نك Division du travail social p.265 بوندن باشقه Kistiakowski نك Gesellschaft u. Einzelwesen نده صحیفه 83 حاشیه‌سنه‌مراجعت . جمعیت معناسنه دولتك بو مضاعف ماهیتنی هه‌ربارت Herbart کورمشدی ، هارته

نشتاین طبعی ، سکزنجی جلد ، صحیفه 130 ) . بوصورتله معنالری کثیراولان بوکلمه‌نك بر دار مفهومنی الده ایتمش اولویورز . دار معناسنه جمعیت کلمه‌سی اقسام واجزاسنه نسبتله واونلره مقابل اولارق بوتونی افاده ایلر . آنجق بودار معناده جمعیتی برعضویتله مقایسه ممکندر: حدذاتنده زمره ، بروحدت، تعضی ایتمه‌مش بر وحدت اولارق ، ( بوزمره نه‌قدر معظم اولسه‌ده) آنجق تك حجیره‌لی عضویتله مقایسه اولنابیلیر ؛ بوده پك تنقیده شایان و تناقض احتوا ایدن بر افاده طرزی اولور : زیرا تعضی ایتمه‌مش اولان ناصل متعضی اولور ؟ حالبوکه عضویت دیمك متعضی دیمکدر .

دیمك‌که « اجتماعی عضویت » organicisme مذهبنی قبول ایده‌نلرك ، مثلا وورمس کبی بر متفکرك «جمعیت» مفهومنی آنجق برمقدار عنصرلردن، زمره‌لردن مرکب اولان اشخاص هیئتنه اضافه ایله‌مه‌سنه سائق اولان فکر، اساس اعتباریله ، دوغرو ایدی . فقط بومفهومك استعمالنی ، عضویجیلرك یاپمق ایسته‌دکاری کبی یالکز «ملی چرچیوه ـ زمره‌لر»ینه تخصیص ایله‌مك اونی جائز اولمایان بر صورتده دارالتمق ایدی . معین بعضی تأثیرلره عینی طرزده ، دیکر تأثیرلره باشقا باشقا طرزلرده عکس العمله بولونان اشخاصدن متشکل هرهیئته ، هرایکی عکس العملی عینی زمانده نظرتامله آلیرسه‌ق ، « جمعیت » دیه‌بلیرز .

بعضی مثاللره باقالم . عالمشمول اولان جمعیت مدنیه‌نك مثلا مخرب بر زلزله ویا شمال قطبنه وصول ویا طیاره‌نك ایجادی کبی هیجان اویاندیران بر حادثه‌یه قارشی عینی طرزده اولان عکس العملندن باشقه برشیئی نظر اعتباره آلمازسه‌ق بوهیئت بشریه بزم ایچون «زمره» ماهیتنده‌در . لکن عینی اشخاصك مهیج بر سیاسی حادثه‌یه مثلا بربویوك غره‌و ( تعطیل اشغال ) یاخود حرب اعلاننه قارشی ، اجتماعی ویا ملی وضعیته کوره باشقه باشقه عکس العمله بولوندیغنی تأمل ایده‌ر ایتمز مواجهه‌مزده مختلف زمره‌لروادر . هر ایکی نوعدن حادثه‌لره قارشی وقوعبولان عینی ویامختلف عکس العمللری عینی زمانده دوشونورسه‌ك اوزمان زمره‌لره منقسم اولان برجمعیت مفهومنه مالکز .

متعدد اجتماعیاتجیلر ، مثلا وورمس ( حتی عضویتجی نقطهٔ نظرینی ترك ایتدکدن صوکرا بیله ) ، شه‌فله Schaeffle ، دوغروف بر ملتك اوزرنده ساکن بولوندیغی طوپراغی‌ده « فوق‌العضویت Supraorganismus » ك اقسام اصلیه‌سندن عد ایله‌مکده اصرار ایدییورلر . بوفکرده عضویتجیلرك منظومهٔ افکارندن چیقمشدر ، فردی عضویتله مماثلتی ممکن اولدیغی قدر اوزاغه کوتورمك جهدینك محصولیدر . بزه کوره بوتون بونلرك اهمیتی جزؤیدر. طوپراق بشری جمعیتك‌وجودی ایچون برشرطدر، چونکه حیاتك شرطیدر ، فقط ینه حیاتك شرطلری اولان کونش وهوا کبی طوپراق‌ده جمعیتك‌اقسام مرکبه‌سندن‌دکلدر، بلکه طوپراغك جمعیته‌نسبتی، عائدیتی‌واردر.

دیکر مادی بنالره کلنجه، واقعا برمحکمه بناسی ، بر شمندوفر ، برقلعه، برمکتب ، بر موزه ، برلوازم ده‌پوسی اجتماعی غایه‌لره خدمت ایدن مادی شیلردر . بوندن دولایی ، مماثلتلر بولمق ابتلاسنده اولان کیمسه ، ایترسه بونلره جمعیتك کمیك جهازی ، ویا احتیاط مالزمه‌سی ویا افرازاتی ، یاخود برلشدیریجی ماده‌سی‌دییه‌بیلیر. بزم مجازی افاده واسطه‌لرینه احتیاجمز یوقدر ، فیزیولوجیائی فعالیتك واسطه‌سی اولان بو مادی بنالری‌ده جمعیت مفهومنده حسابه قاتمایورز .

بوکامقابل بنیوی برماهیت اکتساب ایتمش اولان افعوله‌لره اجتماعی بدنك اقسام اصلیه‌سندن نظریله باقمق ایسته‌یورز. دورقه‌یم دییورکه (Règles de la méthode : XIV, 128): «فردلردن ماعدا اشیاده جمعیتك اصلی ( تمامیتنی وجوده کتیرن intégrant) عنصرلریدندر. شوده وارکه یکانه فعال اولان عنصرلر فردلردر.»[١] «شی» مفهومندن نه آکلایه‌جغز؟ «جمعیتك نوعما جسمنه داخل اولان مادی اشیادن ماعدا اولکی اجتماعی فعالیتك محصوللری: مدون حقوق ، مرعی عرف وعادات ، ادبی وبدیعی آبده‌لر الخ .. »

«مادی اشیا» تعبیرینه قدر دورقه‌یمله متفقز . وبوجزؤی اختلاف اوزرینه مناقشه ایتمك زحمته دکمز. بوراده موضوع بحث اولان اصطلاح مسئله‌لرندن عبارتدر، بونلرك‌ده نفس‌الامرده براهمیتی یوقدر .

---

[1] دیکر براثرنده (Division du Travail Social p . 84) دورقه‌یم دییورکه: « واقعده اشیاده ، طبق اشخاص کبی ، جمعیتك برقسمنی تشکیل ایدرلر وجمعیت ایچنده کندیلرینه خاص رولی اوینارلر ».

«ملی چرچیوه - زمره‌لر» ایکنجی (دار) معناده جمعیتلر آراسنده بر قسمی اهمیت
مخصوصه‌یی حائز اولارق تبارز ایدر : بونلر چرچیوه -
الك دار معناده جمعیت زمره‌لر Rahmengruppen در[۲]. بز بو اسمی تکلیف
ایدییورز، چونکه بوجمعیتلر نوعما برخارجی چرچیوه تشکیل ایدرلر ، معتاد اولان جمعیت
حیاتی اوچرچیوه‌نك ایچنده كچر ، چرچیوه - زمره‌دن مقصدیمز بالخاصه سیاسهٔ خارجه،
دیگر جمعیتلره قارشی تحدید ایدلمش بولنان ، بوندن ماعدا عینی زمانده هم اقتصاد
جمعیتلری وصورت عمومیه‌ده حقوق ، لسان ، دین جمعیتلری اولان بشری هیئتلردر :
دیمك‌كه ماضی‌یه دوغرو رجوع ایدرسه‌رك سورو Horde ، سورولو هیئتی ، عشیرت ،
عشیرتلر متحده‌سی ودولت ، استقباله توجه ایدرسه‌ك آتیده‌کی دولتلر متحده‌سی یاخود
جمعیت اقوام بوقبیلدن «چرچیوه - زمره‌لر »در. بونلر تاریخی تکاملك حقیقی حاملیدرلر.
بوندن دولایی اجتماعیات نظرنده اك بویوك اهمیتی حائزدرلر ، زیرا اجتماعیات تاریخك
علمی اولمق ادعاسندن اصلا فراغت ایده‌مز . بو جمعیتلرك تشکلی وانکشافی بوتون
اجتماعیاتك اساسلی مسئله‌سی ، اجتماعی وتیره‌نك اك مهم محصولیدر .

( Franz Oppenheimer : System der Soziologie 1 ter . Bd . 2: Halbbd . S . 458 _ 466)

---

[۲] سیممه‌ل (اجتماعیاتك اساس مسئله‌لری Grundfragen der Soziologie صحیفه 14 ) دییورکه : «جمعیت مفهومیله دوشونولمه‌سی معتاد اولان بوتون بویوك سیستمه‌لر وافراد فوقنده‌کی تشکیلات فرد ایله فرد آراسنده هر آن وبوتون حیات اثناسنده جاری اولان قارشیلقلی عمل وعکس العمللرك دواملی چرچیوه‌لر ومستقل تشکللر حالنده قاتیلاشماسندن باشقه برشی دگلدر . »

## معشری روح

بر قومك وحدتی اونك ایچنده‌كی فردی روحلرك مجموعندن عبارت دكل بلكه اوندن باشقه وفضله برشیدر، نته‌كیم عضویت مفهومی اوكا عائد اولان اقسامك یكونی یاپیلارق تماماً افاده ایدلمش اولاماز؛ بویكونده نقصان اولان، اونی برعضویت حالنه افراغ ایدن جهت، یعنی درونی باغ، مبدأدر. عینی صورتله برقومك روحی (ملی روح) فردلرك كثرتی بر «قوم» حالنه افراغ ایدن ووحدتی تشكیل ایله‌ین باغ، مبدأ. مفكوروی مثالدر. بر قوم معنوی حیاتك عنصرلرینی مشتركاً ابداع وحفظ ایله‌ركن بر فعالیت ابراز ایلر. ایشته بو فعالیتك محتواسی وصورتی یعنی طرزی اوقومك وحدتی تشكیل ایدر. زیرا بر قومك بوتون فردلرینك معنوی فعالیتنده‌كی بوتوافق وآهنك اوفردلری عضوی برطرزده یكوجود قیلار. قومك معنوی وحدتی، قومك روحی der Volksgeist ایسه فردلرك متنوع معنوی فعالیتلری آراسنده بوتون دیكرلری ایله توافق ایده‌رك بوآهنكی وجوده كتیره‌ن شیدر. روحیات اقوام Völkerpsychologie قومك روحنی شو صورتله تعریف ایدر: قومك بوتون فردلرینك درونی فعالیتنده، كرك محتوا كرك صورت اعتباریله مشترك اولان، یاخود باطنی فعالیتده بوتون فردلر آراسنده مشترك بولونان: «قومی روح» در.

بویله‌جه باطنی فعالیتك، معنوی حیاتك بوتون آناتی (فردلرده تخلف ایتمش وداغیلمش بولونمالرینه رغماً)، یكدیكریله باطنی ارتباط حالنده قالارق قومك روحنده حقیقی برجوهر وحید تشكیل ایدرلر ... فقط دیكر طرفدن فرد قومك روحنده تماماً غایب اولماز، ملی روحك اوصاف اصلیه‌سندن بری‌ده اونك فردلر سایه‌سنده (یعنی فردی شعورلرله) موجود وفردلر طرفندن مخلوق اولماسیدر.

دیمك اولویوركه فردی روحلر آراسنده مشترك اولان نقاط ملی (قومی) روحك محتواسنی تشكیل ایدركن ملی روحده كندینی آنجق فردی وارلقلرده اظهار ایدر. حتی ـ بوده پك مهمدر ـ ملی روحك اك یوكسك تزهری، ترقی سائقی اولان یوكسك ذكا، مثال اتخاذینه شایان صاف اخلاقلیلق، اك مكمل صنعت اثرلری آنجق آز مقدارده فردلره نصیب اولورلر: بویله‌جه روحیات اقوامك ایلك واك مهم مطلبی معشرله فرد آراسنده‌كی مناسبتی تدقیق وتعیین ایله‌مكدر. بو مناسبتك عمومیتله متقابل تأثیر وعكس تأثیر طرزنده تجلی ایله‌دیكی پك نظرده آكلاشیلیر. زیرا بر فردك هر بر وبوتون ذهنی فعالیتی، دیكر فردلركندن وملتنك بو آنده‌كی نقطهٔ نظرندن نه

قدر يوكسك اولسه‌ده ينه ملى روحدن نبعان ايده‌ر، اونك محصوليدر؛ هيچ اولمازسه ملى روح بوفعاليتك اساسلى عامللرندن بريني تشكيل ايدر . ديكر طرفدن فردك بو افعال وآثارى دوغروجه ويا دولاييسيله ـ تكرار ملى روح اوزرينه عكس تأثير ايدر. بوافعال وآثار منفرد ومتجرد اولارق قالماز، بلكه ملى روحى تركيب ايدن، ملى روحك مالى اولان برعنصر ماهيتنى اكتساب ايلرلر. بوقبيلدن اولارق هركس اعتراف ايدركه برئه‌سكيلوس (يونان شاعرى) برفيدياس ( يونان هيكلتراشى) وبرافلاطونك مسلكلرنده وجوده كتيردكلرى اثرلر، كنديلرندن اول اورتايه قونانلرك اوستنه چيقسه‌لرده، بونلر ينه يونان ملى روحنه خاصدرلر، اونك سايه‌سنده وجوده كلشدرلر وآنجق اوروح ايچنده ميدانه كله بيليرلردى، فقط ديكر طرفدن يونانليلرك حيات، صنعت وعلم ساحه‌سنده‌كى تلقينلرينك هيئت مجموعه‌سى بواثرلر سايه‌سنده يوكسلمش وتصفيه‌يه مظهر اولمشدر .

Latzarus u . Steinthal-Einleitende Gedanken über Völkerpsychologie-Zeitschrift für Völkerpsychologie u. SprachwissenschaftBd . 1 (1860) 1. Heft

## بر اجتماعی واقعه نه‌در ؟

بر ندقیق شعبه‌سنك مستقل بر علم عد ایدیله‌بیلمه‌سی ایچون موضوعی اولان واقعه‌لرك بعضی اوصاف ممیزه ایله دیگر علملرك موضوعی اولان واقعه‌لردن تفریق ایدلمسی شرطدر. اجتماعیات علمی اجتماعی واقعه‌لری تدقیق ایدیور، فقط اجتماعی واقعه‌لرك ممیز وصفلری هانگیلریدر؟ بوندن اولکی متنده «فردلر آراسنده عموماً منتشر» اولمه وصفنك نظر دقته آلندیغنی کوردك. آشاغیده‌کی متنده فرانسز اجتماعیاتجیسی دورقیم اجتماعی واقعه‌لرك وصف ممیزی اولارق بر طرفدن «آفاقیلك» دیگر طرفدن «زجر»ی نظر دقته آلییور.

اجتماعی واقعه‌لرك تدقیقی ایچون مناسب اولان اصولك هانکیسی اولدیغنی آراشدیرمادن اول «اجتماعی» تسمیه اولونان واقعه‌لرك هانکی واقعه‌لر اولدیغنی بیلمك مقتضیدر.

بو «اجتماعی» وصفی اکثریا صراحت تامه‌یی حائز اولمایارق قوللانیلدیغندن وضع ایتدیکمز سؤالك حلی برقاتدها لزوم پیدا ایلر. جمعیت داخلنده وقوعبولان همان بوتون حادثه‌لره «اجتماعی» دیمك معتاددر، الویرکه بو حادثه‌لر، آز چوق متعمم اولسون، هرهانکی اجتماعی برعلاقه‌یی تولید ایله‌سون. فقط بو طرزده حرکت اولونورسه، اجتماعی صفتی ویرله‌میه‌جك اولان هیچ بر بشری حادثه یوقدر. هرفرد یر، ایچر، اویور، محاکمه ایدر وبو فعالیتلرك منتظماً جریان ایله‌مسی جمعیتك منفعتی ایجاباتندندر. اگر بو واقعه‌لر «اجتماعی» ایسه اجتماعیاتك کندینه خاص موضوعی اولاماز، اونك ساحه‌سی حیاتیات وروحیاتك حیطه‌سنك عینیدر.

فقط، حقیقتده، هرجمعیتده معین برحادثات زمره‌سی واردرکه بونلر، دیگر طبیعت علملرینك تدقیق ایله‌دکاری حادثه‌لردن بارز وکسکین وصفلرله تمیز ایده‌رلر.

قارده‌ش، قوجه ویا وطنداش اولمق حسبیله وظیفه‌می یرینه کتیردیکم، تعهد ایله‌دیکم شیلری یاپدیغم وقت بندن وبنم افعالمدن خارج اولارق حقوق وعرف طرفندن تعیین ایدلمش مکلفیتلری ادا ایده‌رم. بو وظیفه‌لر ذاتی حسلرمله هم آهنك اولسه‌لر بیله اونلرك حقیقتنی باطناً حس ایلسه‌م بیله‌ینه (بندن خارج) آفاقیدرلر؛ زیرا اونلری یاپان بن دکلم،

بن اونلری تربیه ایله قازاندم. ذاتاً چوق دفعه بزه ترتب ایدن مکلفیتلرك تفرعاتنی بیلمه‌یز، واونلری اوکرنمك ایچون قانونده وقانونك صلاحیتدار ممثللرینه مراجعته مجبور اولورز ! عینی صورتله، مؤمن، دینی حیاتنك اعمال واعتقاداتنی دوغدیغی آنده تماماً حاضر بولمشدر ؛ مادامکه اعمال واعتقادات کندیسندن اول موجوددرلر ، دیمك که کندیسندن خارج اولارق موجوددرلر . فکریمی افاده ایچون قوللاندیغم اشارتلر سیسته‌می ، بورجلریمی اوده‌مك ایچون قوللاندیغم نقد سیسته‌می ، تجاری مناسبتلرمده قوللاندیغم قره‌دی واسطه‌لری ، مسلکمده تبعیت وتطبیق ایدیلکده اولان اصوللر وعملیه‌لر الخ . . . بنم اونلری قوللانمامدن مستقل اولارق ایشلرلر . جمعیتك ترکب ایتمکده اولدیغی بوتون فردلر بریندن صوکرا اله آلینسین ، اونلردن هر بری حقنده بوسویله‌دکلریمز تکرار اولونابیلیر . ایشته بویله‌جه نظردقتی جالب بر وصفی ، فردی شعورلر خارجنده موجود بولونمق وصفنی حائز اولان حرکت ، تفکر ، تحسس طرزلری قارشیسنده بولونیورز .

بوعمل ویا فکر نمونه‌لرینك وصف ممیزی ساده فرددن دیشاریده اولمق دکلدر ، اونلرك امروزجر ایدن برقوتی واردر ، بوقوت سایه‌سنده فرده کندیلرینی ، طوعاً ویا کرهاً ، قبول ایتدیررلر . (بوده ایکنجی وصف ممیزی تشکیل ایده‌ر) . شبهه یوق ، طوعاً تبعیت ایله‌دیکم وقت بو زجر وتضییق حس اولونماز ویا آز حس اولونور ، زیرا لزومسزدر . بوکا رغماً بو نظر دقته آلدیغمز واقعه‌لرك ذاتی وصفلرندن بریدر ، دلیلی شوکه اوکا مقاومت ایله‌مکه تشبث ایتدیکم وقت بو زجر وتضییق کندینی اظهار (وقاعده‌یی تأیید) ایده‌ر . حقوق قاعده‌لرینی چیکنه‌مکه تشبث ایده‌رسه‌م اونلر بکا قارشی عکس العملده بولونورلر ، اوصورتله‌که اکر هنوز ممکن ایسه فعلمه مراجعت ایدیلیر، فعل اجرا ایدلمش ویا قابل تعمیر ایسه اونی کأن لم یکن عد ووضعیت طبیعیه اعادهً تأسیس اولونور ، أکر باشقه درلو تعمیر وتضمین ممکن دکلسه بکا جزای چکدیریلیر . صرف اخلاق دستورلر موضوع بحث اولورسه وجدان عامه ، وطنداشلرك معیشتی اوزرنده اجرا ایله‌دیکی مراقبه ونظارت والنده بولندیردیغی خصوصی جزالرله بو اخلاقی قاعده‌لره تجاوز تشکیل ایدن هر فعلی منع ودفع ایدر . دیکر احوالده زجر وتضییق دها آز شدتلیدر ؛ مع مافیه موجود اولمقدن خالی دکلدر . اکر آداب معاشرته تبعیت ایتمزسه‌م قیافتمده منسوب بولوندیغم مملکتده واجتماعی صنفده جاری عادتلری هیچ نظر اعتباره آلمازسه‌م ، دعوت ایله‌دیکم قهقهه ، هرکسك بندن تباعد ایتمه‌سی کبی احوال معنای خاصیله بر جزانك حائز اولدیغی تأثیرلری (دها خفیف برطرزده اولمقله برابر) ینه حصوله کتیریرلر . دیکر بر محلده ، زجر ، دولاییسیله موجود اولمقله برابر ینه مؤثردر . وطنداشلرمله ملی لسانله کوروشمکه ، قانوناً طانمش مسکوکاتی قوللانمغه مجبور دکلم . فقط باشقه درلو حرکت ایله‌مم امکانسزدر . اکر بو مجبوریتدن قورتولمغه تشبث ایلسه‌یدم بو تشبثم فنا حالده عدم موفقیته دوچار اولوردی . بر صنایع آدمی ایسه‌م کچن عصره عائد اصوللرله وواسطه‌لرله چالیشمامی هیچ برشی نهی ایله‌مز ؛ فقط ، اکر بونی یاپارسه‌م

شبهه‌سز ثروتمی محو ایده‌رم . حتی واقعده بو کبی قاعده‌لره‌قارشی سربستیمی اکتساب ایلسه‌م واونلره موفقیتله تجاوز ایده‌بیلسه‌م بیله بونی اونلره قارشی مجادله ایتمکه مجبور اولمادن اصلا الده ایده‌مم . اونلر نهایةالامر مغلوب اولسه‌لرده قارشیمه‌قویمش‌اولدقلری مقاومتله زجری قوتلرینی کافی درجه‌ده حس ایتدیررلر . حتی موفق اولمشلر آراسنده هیچ بر مجدد یوقدرکه تشبثلری بونوعدن مقاومتلره چارپمش اولماسون .

ایشته دیمك‌که تماماً خصوصی وصفلر ارائه ایدن بر صنف واقعات قارشیسنده‌یز . بونلر فرددن دیشاری اولارق ایشله‌مك ، دوشونمك وحس ایتمك طرزلرندن‌عبارتدر ، بونلر بر زجر قوتنه مالکدرلر ، اوسایه‌ده فرده کندیلرینی جبراً قبول ایتدیررلر . بناءً علیه اونلری عضوی‌حادثه‌لرله بر عد ایده‌مه‌یز ، زیرا تصورات وافعالدن‌عبارتدرلر . روح حادثه‌لریله‌ده قاریشدیرمق جائز دکلدر ، زیرا روحی حادثه‌لر آنجق فردی‌شعورده واونك سایه‌سنده واقعدرلر . دیمك‌که بونلر یکی بر نوع تشکیل ایدییورلر و « اجتماعی واقعه‌لر » وصفی اونلره ویرلملی ویالکز اونلره منحصر قالمالیدر .

اساساً اجتماعی واقعه‌نك بو تعریفنی بر تجربهٔ مخصوصه ایله تأکید ایله‌مك‌ممکندر . بونك ایچون چوجوقلرك ناصل یتیشدیرلدیکنی مشاهده ایله‌مك کافیدر . تربیه‌واقعه‌لری ماضیده وحال حاضرده اولدقلری کبی مشاهده ایدیلیرسه هر تربیه‌نك چوجوغه اونك کندیلکندن واصل‌اولامیه‌جغی‌رؤیت ، تحسس‌وفعالیت طرزلرینی جبراً قبول ایتدیرمك ایچون متمادی برجهددن عبارت اولدیغی کوزه‌چارپار . حیاتنك ایلك سنه‌لرندن اعتباراً چوجوغی منتظم ساعتلرده یمکه ، ایچمکه ، اویومغه ، تمیزلکه ، سکونه ، اطاعته زورلایورز ، بالاخره باشقه‌سنی‌حسابه قاتمغه ، عادتلره ، آدابه حرمت ایتمکه، چالیشمغه الخ ... اجبار ایدییورز . واقعا زمانله بوزجر وجبر آرتق حس اولونمایورسه‌ده بونك سببی بو تضییق سایه‌سنده یاواش یاواش باطنی تمایللرك واعتیادلرك پیدا اولمش‌وبوندن دولایی تضییقك لزومسز قالمش اولماسیدر . فقط بو تمایللر واعتیادلر آنجق تضییقدن نشأت ایتدکلری جهتله اونك یرینه قائم اولمقده‌درلر . واقعا سپه‌نسه‌ره کوره ، عقلی بر تربیه بو که، اصوللری ردوتقبیح ایتمه‌لی‌وچوجوغی تام سربستی حالنده بولندیرمالیدر. لکن بو پداغوژی نظریه‌سی معلوم هیچ بر قوم طرفندن اصلا تطبیق ایدیلمه‌مش اولدیغندن آنجق شخصی بر تمنی تشکیل ایدر . یوقسه برآز اول ذکر ایله‌دیکمز واقعه‌لری تکذیب ایده‌جك بر واقعه تشکیل ایتمز . بو ذکر ایتدیکمز واقعه‌لر انسانه چوق شی اوکره‌تیر . زیرا تربیه‌نك هدفی اجتماعی انسانی وجوده کتیرمکدر ؛ دیمك‌که اجتماعی انسانك تاریخده نه طرزده میدانه کلمش اولدیغنی تربیه حادثه‌لرنده مجملاً مشاهده ایتمك ممکندر . چوجوغك هرآنده معروض قالدیغی تضییق اجتماعی محیطك تضییقندن عبارتدرکه اونی کندینه بکزر بر شکلده یونتمایی استهداف ایده‌ر . معلملر وابوین ایسه جمعیتك ممثللرندن وواسطه‌لرندن باشقا برشی دکلدرلر .

(Durkhe m-Les régles de la méthode sociologique P. 6-11)

## اجتماعیات علمنك دیكر علملرله مناسبتی

علملرك یكدیكرندن تفریقی ایچون بزی تطمین ایدن یكانه اساس اونلرك اصلی مطلبلرینك ( اساسلی مسئله‌لرینك ) تفریق وتمییزیدر . حقیقتده مختلف علملر آنجق متتبعلرك آراسنده برایش بولومی افاده ایدرلر وبوندن دولایی اكثریا آرالرنده تماس وتلاق واردر . بو قبیلدن اولارق مثلا انسانك اجتماعی حیاتنده فیزیق ، كیمیا ، ارضیات، حیاتیات وروحیات علملرینك تمل نظریه‌لریله آكلاشیلامیه‌جق برشی بولونامقله برابر انسانك اجتماعی حیاتی مذكور علملرله ایضاح اولونماز ، زیرا اونلرك حل ایتمكله مكلف بولوندقلری مسئله بو دكلدر .

اولجه‌ده كوردككه اجتماعیات ایله روحیات آراسنی تفریق ایله‌مك بالخاصه كوچدر . سویله‌دیكمز وجهله روحیات فردی وفردك اطوار و مشوارینی Gebaben-Compor-tement-Behavior) اجتماعیات ایسه زمره‌یی واونك معیشت ومشوارینی تدقیق ایلر . لكن، فردی، زمره‌دن آیریلمش اولارق تفهمه مقتدر اولاماز .

بناءً علیه روحیات ، فردك اطوار ومشوارینك بر مهم قسمنی ایضاح ایده‌بیلمك ایچون اجتماعی حیاتك تدقیقنه توجه ایتمه‌لیدر، بالمقابله اجتماعی علملرده جمعیت حیاتنك اساسلی مسئله‌لرینی آنجق فردلرك الجالرینی ومیلانلرینی ، اعتیادلرینی ، حسیاتنی وذكاسنی نظر اعتباره آلمق شرطیله حل ایتمك ادعاسنده بولونابیلیرلر . جمعیتك تام بر متتبعی اولمق ایچون روحك تتبعی ضروریدر .

اجتماعی معیشت وفعالیتی تدقیق ایدن علمه فرد بشرك روحی خصوصیتلرینی اساس اتخاذ ایله‌مك ، بالطبع ، اجتماعی حیاتده جسمانی قوتلرك تأثیرینی هرهانكی برصورتده انكار ایتمك دیمك دكلدر. شعورك اداره وسوقنه تابع بولنان فردك اطوارومشواریده، كوكلری اعتباریله ، حیاتك مادی شرائطنه مربوطدر . بوكونكی روحیات حیاتیاته استناد ایده‌ر ، بوندن دولایی جمعیت متتبعی بوكونكی حیاتیات تدقیقاتندن استفاده‌سنی تأمین ایله‌مك ایچون متیقظ بولونمالیدر .

روحی اجتماعیاتك خصوصی اجتماعی علملره نسبتی تكر تكر نظر مطالعه‌یه آلنمغه دكر . بوعلملرك تاریخی صراحةً كوستریوركه اونلر ، كندی غایه‌لری ایچون یا بر روحیات وجوده كتیرمشلر ، یاخود برروحیات استعاره ایتمشلردر. اكر بوتون علملرك بشری مشوار ومعیشتی behavior تدقیق ایله‌دكلری واساس مسئله‌لرینك اكثریا روحی-اجتماعی نوعدن اولدیغی دوشونولورسه بونده شایان تعجب برنقطه بولونماز .

1 . تاریخ علمی — تاریخ علمی جمعیتك تصوری برعلمیدر، هیئت عمومیه‌سی اعتباریله بشری مدنیتك انکشافنی بسط وترسیمه چالیشیر . اجتماعیات ایسه ، بالعکس ، تاریخك ترسیم ایلدیکی خطوط واشکالی تفسیر ایله‌مکه واونلردن صورت عمومیه‌ده قابل تطبیق‌معیشت ومشوار قاعده‌لری استخراج ایله‌مکه غیرت‌ایده‌ر. تاریخ علمی جمعیتلرك حیاتنی مشخص ونوعما محسوس برطرزده تدقیق ایده‌ر . اجتماعیات ایسه ، بالعکس ، عمومی ، ضروری اولارق مجرد مفهوملرله تصویر ایده‌ر . بو صورتله شمالی آمریقا متحد حکومتلریله قانادانك تاریخلری ( بالضروره ) باشقه‌در ؛ حالبوکه بو ایکی جمعیتك روحیات واجتماعیات نقطهٔ‌نظرندن تدقیقنك‌عینی نتیجه‌لره واصل‌اولماسی ممکندر . تاریخ علمی روحی ، اجتماعی برعلمدر ، زیرا روحیاتك واجتماعیاتك اساس نظریه‌لرینه ارجاع نظر ایتمکسزین تاریخك حادثه‌لری ویا مؤسسه‌لر ودورلر آراسنده‌کی ارتباطلری ایضاح ایله‌مسی ممکن دکلدر. دیکر طرفدن اجتماعیات علمی تاریخی واقعه‌لری وتاریخی اصولی قوللانمقسزین انکشاف ایده‌مز .

2 . اقتصادی علملر — اقتصادی علملرك اساسی مطلبنك « اقتصادی قیمتلرك تکونی واوصاف ممیزه‌سی » اولدیغی‌عمومیتله قبول‌اولنور. یکی‌اقتصادی علملر اقتصادی قیمتلرك اجتماعی قیمتلر اولدقلرینی وروحی، اجتماعی علمك [1] اعانه‌سی اولمادن اونلری آکلامق امکانی بولونمادیغنی صورت عمومیه‌ده قبول ایتمکده‌درلر . فیأتلر ، بازارلر ، اقتصادی تشکلات ( جمعیت بشریه داخلنده دیکر هرهانکی برشی کبی ) بشری مشوار ومعیشتك اقسامندندرلر ، بونلرده فردی روحیاته استناداً دکل بلکه آنجق بویوك انسان کومه‌لرینك متقابل تأثیر وعکسی تأثیریله ایضاح اولونابیلیرلر. عنعنه وعرف اجتماعی حیاتك دیکر هانکی بر ساحه‌سنده اولدیغی قدر اقتصادی ساحه‌ده‌ده عظیم تأثیری حائزدرلر .

3 . دولت علمی ( حقوق اداره ، حقوق اساسیه ، حقوق عامه) — بوکون دولت علمنده بالخاصه مناقشه ایدیلن اساسلی مسئله : حکومتك مختاریت وحاکمیتی ، یاخود تکونی واعجازکار قدرتنك ماهیتی‌مسئله‌سیدرکه بوده‌دها بویوك بردیکرمسئله‌نك، جمعیتك‌سوق واداره‌سی‌مسئله‌سنك‌برجزؤیدر. حکومت دنیلن واقعه‌نك، هیئت مجموعه‌سیله برروحی اجتماعیات مسئله‌سی اولدیغی آشکاردر . زیرا حکومت وقانونلره تعلق ایده‌ن مسئله‌لر جمعیتك مشوار ومعیشتنك سوق واداره‌سنه وتشکیلات اجتماعیه‌نك انکشافنه عائد مسئله‌لردر . بناءً‌علیه حکومتك خدماتی ( دولتك وظائفی ) ، قانونلرك اوصاف مخصوصه‌سی ، حاکمیتك منشأی مسئله‌لرینی وبونلره مماثل سیاسی مسئله‌لری آنجق روحی اجتماعیاته کافی درجه‌ده اطلاع کسب ایله‌مکله قاورایابیلیرز .

---

[1] محررك Psychological Sociology دن مقصدی‌اجتماعی‌حیاتك مادی(مثلا اقتصادی ) اولمایان صفحاتنی تدقیق ایدن علمدر .

4 . مبحث اخلاق ــ مبحث اخلاقك اساسلی مسئله‌سی اخلاق قیمتلرك تكونی واوصاف ممیزه‌سیدر . اخلاقك اساسی دائما متقابل شخصی مناسبتلردر ، بناءً علیه موضوعی اجتماعی ماهیتده‌در . اخلاقی غایهٔ خیاللر اجتماعی غایهٔ خیاللردر ، واونلرك قیمتی حقنده آنجق اجتماعی شرائطه نظراً حكم ویریله‌بیلیر. اخلاقی طرز حركت ساده‌جه اجتماعی معشیت ومشوارك برشكلیدر . اونك قیمتی حقنده‌كی حكممزده طبق اقتصادی قیمتك تقدیر اولونماسی (تقویمی) كبی روحی- اجتماعی برحادثه‌در. مادامكه اخلاق اجتماعی وارلغك برصفحه‌سیدر ، اوحالده اجتماعی وارلغك تفهمی اخلاقك دهااییی آكلاشیلماسنه خدمت ایدر. دیمككه مبحث اخلاقك باشلیجه علمی اساسی روحی اجتماعیاتده‌در .

5 . تربیه علمی ــ تربیه‌واقعه‌سی ساده روحی دكل، اجتماعی، همده ، روحی- اجتماعیدر . زیرا كرك فردلر ، كرك فردلرله مؤسسه‌لر آراسنده قارشیلقلی برتأثیر وعكس تأثیری مستلزمدر . تربیه واقعه‌سی حرثك نقلی حادثه‌سیدر . بناءً علیه بالخاصه بشری جمعیتی تمیز ایلر . جمعیت دنییلن حادثه‌یی واضحاً آكلامادن تربیه حادثه‌سنی آكلامق ، اداره ایتمك وانكشاف ایتدیرمك تشبثی عقامته محكومدر . بونكله برابر اجتماعیات علمنك مادی‌صفحه‌سی‌دكل بلكه روحی‌صفحه‌سی‌عادت، ذهن‌وحرث‌ایله مشغول اولان‌مربی ایچون اهمیت مخصوصه‌یی حائزدر. اوحالده روحی اجتماعیات تربیه‌نك تفهمی وانكشافی ایچون آرادیغمز آناختاردر .

6 . تطبیقی اجتماعی‌علملر ــ تربیه علمی تطبیقی‌علملردن بریدر ، فقط دیكر تطبیقی علملرده واردر. بونلر، محض علملره نظراً، دائما مركبدرلر. زیرامتعدد نظری‌علملره استناد ایدرلر . بر « اجتماعی حفظالصحه » علمی ساده سیاسی واداری علملره (دولت علمنه ) دكل بلكه اقتصاد ، حیاتیات ، روحیات واجتماعیاتده‌ده مستند اولمالی ، نهایت جمعیتلره، قانونلره واداره‌یه تعلق ایدن بوتون‌مسئله‌لرله دوغرودن دوغری‌یه علاقه‌دار اولان روحی اجتماعیات اوزرینه قورولمالیدر .

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

كوپریلرك وواپورلرك انشاسی‌ایچون نه‌درجه‌ده یوكسك برعلمی‌وقوفه لزوم وارایسه مؤسسه‌لرك بناسی ، قانونلرك وعرفلرك دكیشدیرلمه‌سی ایچونده اودرجه‌ده یوكسك برعلمی وقوفه ، هرشیدن اول روحی اجتماعیاته وقوفه احتیاج واردر . اكر ماضیده یاشایانلر بوعلمه واقف اولسالردی ، اجتماعی وسیاسی سوء تدبیرلردن بعضیلرندن‌اجتناب ایدیلمش اولووردی .

اجتماعی علملرك تصنیفی ــ بوقیصه تدقیقمزدن صراحةً چیقان نتیجه شودر: مختلف نوعدن علملر واردر .

مثلا آشكاردركه تاریخ علمی ایله اجتماعیات علمی عینی صنفدن دكلدرلر . بشری جمعیتده تایلك باشلانغیجلردن شیمدی‌یه وقوع بولمش اولانلری كرك تاریخ علمی‌كرك

اجتماعيات ، هرايكيسی‌ده ، تدقيق ايده‌بيليرلر ، لكن تاريخ علمنك تدقيقی مشخص برطرزده‌در ، اجتماعياتككی ايسه مجرد مفهوملرله‌در .

بوندن ماعدا، اجتماعيات علمنك ياننده ديكر مفهومی علملرده‌ها واردر، بونلر اجتماعيات كبی بوتون اجتماعی اموری تدقيق ايله‌مزلر ، بلكه اجتماعی احوالك خصوصی صفحه‌لرينی تدقيق ايدرلر : اقتصاد علمی ، دولت ( سياست ) علمی كبی .

بوخصوصی تدقيقلر اجتماعی تدبيرك سوق واداره‌سنه دوغرودن دوغرويه خادم اولورسه اوزمان تطبيقی علملر وجوده كلمش اولور : تربيه علمی، اجتماعی حفظالصحه (تدبير اجتماعی) ، تدبير اقتصادی (سياست اقتصاديه)، تدبير حقوق ( سياست حقوقيه ) علملری كبی . اكر جمعيت داخلنده « قيمت واعتبار » مسئله‌لرينی نظر اعتباره آلير وبوكا دائر حكم ويرمك ايچون قاعده‌لر كشفنه چاليشيرساق ، ديكر نوعدن علملر پيدا اولور . بونلره قاعده‌وی علملر اسمنی ويره‌بيليرز . بونلردن اجتماعی معيشت ومشواره تعلق ايده‌نی « مبحث اخلاق »ی تشكيل ايدر .

اجتماعی علملرك تصنيفی

| تصويری علملر | محصر، ياخود مفهومی علملر | | قاعده‌وی | تطبيقی |
|---|---|---|---|---|
| | عمومی | خصوصی | | |
| تاريخ، عمومی و خصوصی اتنوغرافيا مبحث نفوس ( استاتستيق ) | قوانی وتوازنی اجتماعيات، مادی ( جسمانی ) اجتماعيات وروحی اجتماعيات | اقتصاد، دولت، حقوق ، دين علمی، اجتماعی علم البشر الخ .. | مبحث اخلاق | تربيه علمی، تدبير اجتماعی ، تدبير اقتصادی تدبير منزل(أواداره‌سی) |

( Charles Ellwood-Das Seelische Leben der menschlichen Gesellschaft S. 14-18 )

— ٥ —

## اجتماعی باقیشدن اقتصادی حادثه

*اکثریا اقتصادی فعالیتك واقتصادی موضوعلرك عنصرلری احتیاجلرده، منفعتلرده، علاقه‌لرده عبارتدر ظن اولونور، آشاغیده‌کی متنده اجتماعی باقیشده حقوقك اقتصادی حیاتده‌کی اهمیتی اوزرنده بحوث اصرار اولونیور.*

.... «اقتصاد» کلمه‌سی ایکی معناده قوللانیلیور .... اولا اقتصاد کلمه‌سی برمعین طرزده معین بشری احتیاجلری تطمین ایدن ویا ایتمکه مقتدر اولان برفعالیت وتهکنیك بر مهارت معناسنه آلنمقده‌در: طاش دوری اقتصادندن، آتشك استعمالی سایه‌سنده تحوله اوغرایان بشری اقتصاددن، بشری احتیاجات حیاتیه ایله محدود قالان یاخود بو مرتبه‌یی آشوب لوکسه وماهرانه تهکنیك ترقیلره یوکسه‌لن بر اقتصاددن الخ .. بحث اولونور.

ایکنجی معناده بو کلمه دوغرودن دوغرویه اجتماعی اقتصاد معناسنه آلنمشدر، بناءً علیه انسانلر آراسنده نظامه تابع، مشخص ومعین، مشترك بر فعالیتی و بوکا مستند معاملات و مناسباتی افاده ایدر: طبیعی اقتصاد Naturalwirtschaft ایله پاره اوزرینه مستند اقتصاد تضادندن بحث اولوندیغی وقت بو معنا درحال صراحةً قارشیمزه چیقار. بالخاصه مارقسجیلر بوتون جمعیت نظامنك تملی عدایلدکلری اقتصادی استحصال طرزلرندن بحث ایدرلر، وفکرلرینی تنقید وتحلیله تابع طوتمقسزین، مثلا، زراعتك متفوق استحصال طرزینی تشکیل ایله‌دیکی دورلردن و سرمایه‌دارلق اساسنه مستند استحصال زمانلرندن بحث ایده‌رلر. حالبوکه آشکاردرکه برنجی مثالده زراعتك معناسی: آوجی و بالقجی، بدوی چوبان حیاتی عکسنه اولان تغذی طرزی دیمکدر، یعنی منحصراً احتیاجلرك تطمیننه مقتضی اولان ماللرك الده ایدیلمه‌سی ایچون برطبیعی تهکنیك افاده ایده‌ر؛ بوکا مقابل سرمایه‌دارلق اساسنه مستند استحصال

طرزی مفهومی آنجق معین براجتماعی نظامك، بالخاصه استحصال آلتلرینك فردی تملكنك و ایشجیلرله سربست اجرت مقاوله‌سنك موجودیتیله ممكندر.

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

جمعیت‌علمنه خاص‌اولان موضوع، اقتصادك واستحصال‌طرزینك‌ایكنجی معناسیدر .

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

جمعیت علمنك آكلادیغی معنـاده بر چفتجی بر طوپراغی حبوبات الده ایله‌مك مقصدیله سوره‌ن برآدام دیمك‌دكلدر ؛ براجتماعی حادثه اولمق‌اعتباریله چیفتجینك وصف‌مخصوصی اونك زراعت‌فعالیتنده مندمج دكلدر .... تارلاده مشغول اولان بر چوق انسانلرده تەكنیك سعی و عمومی فعالیت تماماً عینی اولورده ینه اعظمی اهمیتده اجتماعی فرقلر موجود اولابیلیر : جمعیت علمی نظرنده چیفتجی باشقه برحادثەدر، تارلا رنجبری ویا اسكی‌روما مالكانه‌لرنده‌كی كوله‌لر باشـقه حادثەدر ، چیفتجی‌یی اصـیلزاده‌لره خاص اراضی صاحبندن وچیفتلك مستأجرندن تمیز ایتمك لازمدر . . . . چیفتجینك (یعنی بوكونكی چیفتجی كویلونك ) خاصةً اقتصـادی بر حادثه اولارق تظاهرینی ممكن قیلان شی‌معین‌بر حقوقی نظامك خصوصیتی ومشخص اولارق تحققیدر . — تارلالرك فردی تملكنك برمعین حقوقی طرزده نظام آلتنه آلنمش اولماسی فكرینی‌برطرف ایده‌رسه‌ك بوكون تصور ایله‌دیكمز چیفتجی مفهومی اورتادن تماماًغایب اولور ؛ اوزاقدن ویایاقیندن حائز ارتباط اولارق چیفتجی‌مفهومنه ادخال ایده‌جكمز بوتون دیكر خصـوصیتلر ( مثلا چیفتجینك مشهور اولان معین اوصاف روحیه‌سی ) مفقود اولسه‌ده مذكور مفهوم حدذاتنده باقیدر : بوراده الزم بولنان ، فقدانی جائز اولمایان عنصر حقوقی نظامدركه خصوصی تعیینی ایچنده مشخص بر محل تطبیق بولمشدر .

برأل زه‌ناعتی تحصیل ایدن هرشـخص بر « چیراق » دكلدر . مجلدلك هنرینی تعلّم ایتمكده اولان بر پرنس واقعا تكنیك باقیمدن ، كندی منفرد

وضعیتی اعتباریله بر اوستا یانندهکی چیراغه معادل ویا مماثل عد اولونابیلیر ؛ لکن «چیراقلق» دهنیلن اجتماعی اقتصاد مقولهسنه داخل اولان کیمسه آنجق اوستاسیله بر چیراقلق مقاولهسی یاپمش وبوکا بناءً و حرفت نظاماتنه توفیقاً کندینی زهناعتنه وقف ایتمش اولاندر . چیراقلق حقندهکی بوتون اجتماعی مناقشهلر تهکنیك اعتباریله بر زهناعتی تعلم ایدهن هرشخصه دکل بلکه آنجق بو ذکرایلهدیکمز وضعیتده اولانه تعلق ایدهر .

. . . . . . . . . . . . . . . . . . .

اوچدیرکلی برکمینك یلکنینی قوللانمق ایچون قاچ کیشی‌یه احتیاج واردر؟ وبونلردن هربری ، کمینك فورطنهدن تهلکهیه اوغرامامامی ایچون ، نصل حرکت ایتمهلیدر ؛ سؤالی جمعیت علمنك ساحهسنه دوشمز. اجتماعی باقیشدن بزی علاقهدار ایدن تنظیم ایدیلمهسی اولمیه اعتباریله مشترك فعالیتدر، یلکن مانووراسنی کیمك امر ایتمسی لازم کلدیکی ، طایفانك قاپدان، مجهز ویاخود دومنجی ایله مناسبتی بحثیدر .

R. Stammler-Wirtschaft u. Recht nach der meterialistischen Geschichtesauffassung , S . 228-231 )

## عصریمزده اقتصادی تشبث ، فابریقا

قدیم مدنیت حیطه‌سنه داخل دولتلرده أوك كوله‌سی ، زمان نجدنجه معدنه ، طوپراغه ، فابریقایه باغلی اسیر اولدی . بواستحاله‌نك وقوع بولدیغی یرلرده بویوك مقیاسده ایشلتمه‌لر ، تماماً قازانجه‌متوجه بویوك ایشلر كورولدی. آتنه‌لی نیكیاس Nicias ك لوریوم Laurium معدنلرنده‌چالیشدیردیغی ۱۰۰۰ كوله‌سی واردی ، عینی صورتله روماده زنكین شـوالیه‌لرك ویا معتقلرك affranchis فامیلیا familia لری تسمیه‌اولونان هیئتك ، ۵۰۰۰ ، ۱۰۰۰۰، ۲۰۰۰۰ قدر اسیر احتوا ایله‌دیكی واقع اولوردی . بو فامیلیالر قسـماً معظم پرنس قوناقلری، قسماًده انصافسز برانضباطه تابع بویوك اقتصادی‌تشبثلردی. بوتشبثلر، بویوك سرمایه‌لر ویوكسك بر تكنیك سایه‌سنده تجارتی ، مناسباتی، اعتباری ، زراعی محصولات و صناعی اعمالاتی اعظمی انكشاف درجه‌سـنه ایصال ایدییورلر وعظیم تمتعلر تحقق ایتدیرییورلردی .

بوتون اورته زمانلرده بوكا بكزه‌ر برشی كورولمه‌دی . اولسه اولسـه بعضی دره‌بكی شاتولرنده و برخیلی مناسترلرده ایچنده، بردوزینه قدر ودهازیاده ایشچینك چالیشدیغی آتلیه‌لر وایش اولری بولونور. صوكرا ، اولا ایتالیاده متعاقباً شمالده برقاچ بویوك تجارت مؤسسه‌سی وبانقه اورتایه چیقدی . فقط برقاچ بطن اولنه كلنجه‌یه قدر ینه بیتی‌اقتصاد تابعیتنده اولان كوچوك‌ایشلتمه طرزی زراعی ، اقتصادی ، تجاری ساحه‌لرده متفوق قالمشدر . بونی ایجاب ایتدیره‌ن واوزون مدت باشقه برشی‌یاپیلماسنه مساعده ایتمه‌ین‌اسباب‌تكنیكك حالی ومخرجلرك‌عرض‌ایله‌دیكی شرائطدی. مع‌مافیه‌رونه‌سانس (انتباه) دوری ایله برابر بویوك ایتالیا قوموئلرنده ، حرفتك و أوده زه‌ناعتك یاننده بویوك صناعی ایشلتمه‌لرك ظهور ایتدیكی كوریلور ؛ و شمالده ، شـوراده بوراده ،

بویوك مالكانه‌لر واونلره خاص ایشلتمه طرزی پیدا اولمغه باشلار . تجارتك، كمیجیلكك ، بانقه‌نك نسبةً ایركن تمركز ایله‌دیكی شبهه‌سزدر . كوچوك‌طوپراق مستحصللری ، كوچوك معدنلر بویوك استحصاله انقلاب ایده‌رلر ، بویوك دمیرخانه‌لرك میدانه كلدیكی زمان بودر . ایتالیانلر ، فرانسزلر ، فلمنكلیلر ، مهاجرت ایدرك اقتصادی فعالیتك بو یكی شكللرینده‌ده كوتوروررلر . ١٨ نجی عصرده ، آوروپا مدنیتنك حاكم اولدیغی دولتلرده تك توك بویوك اقتصادی تشبثلر بولویورز . بونلر ١٠ ، ٥٠ ، حتی ١٠٠ دن فضله ایشجی‌یی اشغال ایده‌رلر ، بالخاصه لونجه‌لرك حقوقی قاعده‌لرینه او آنه قدر تابع‌بولونمایان یكی صنایع شعبه‌لرنده بو حاله تصادف اولونور . بونلری تشویق ایچون امتیازلر ویریلیر ، یاخود بوتشبثلر قسماً دولتك النده‌در ؛ بونلر اقتصادی حیاتك دها یوكسك برشكلی كبی كوزوكورلر .

مع‌مافیه بویوك مقیاسده ایشلتمه طرزینك غربی آوروپاده وآمریقا حكومات متحده‌سنده عظیم برانكشافه مظهر اولماسی آنجق ١٩نجی عصر ظرفنده وبالخاصه ١٨٥٠دن صوكرادر . فقط بوكون بیله بویوك ایشلتمه طرزنده اقتصادی تشبثلر بعضی ایش‌شعبه‌لرینه‌منحصردر: بانقه‌جیلق، نقلیات، سیغورطه‌لر ، معدنلر، دمیر اعمالاتی، منسوجات فابریقه‌لری ، ماكنه‌اعمالاتی كیمیوی صنایع ، كاغد، شكر اعمالاتی ، تجارتك وزراعتك بعضی شعبه‌لری. فقط بوتمایللرك تأثیری بوصنایعك وتشبثلرك خارجنده پك اوزاقلره قدر كندینی حس ایتدیرر : بیكارجه اورتا واوفاق ایشلری استیلا ایدر . پیاسه فیاتلری وسرمایه ایشلته‌جك فرصتلر اوزرینه تهلكه‌لی اویونلره كیریشمك هوسی اویانیر . سعی قوتلرینی ، اك ایلرله‌مش تكنیكی ، قدرت استحصال ایدن ویا اعمالاتده بولنان ماكنه‌لری اك ماهرانه طرزده ترتیب وتطابق ایتدیره‌رك برقوتدن اعظمی اثری استحصال ایله‌مكه تمایل اولونور . برنجی نوعدن اولان هوسات بانقه ایشلرنده ایكنجی نوعدن اولان تمایلات فابریقاده تام اولارق تبارز ایده‌ر .

بویله‌جه عصری اقتصادی تشبثك اك مكمل افاده‌سنی بویوك ایشلتمه

طرزنده بولونور . بوتشبث خارجاً ، مكان اعتباريله متشبثلرك ، مأمورلرك وايشجيلرك بيتی اقتصادندن تماماً آيری ومستقل اولان برابداعدر، منحصراً تجاری وتهكنيك مقصدلرله دوشونولمش وايشلهتيلمكدهدر . متشبث سرمايهيه مالكدر ويا سرمايهيی تدارك ايدهر ، معيننده كی اجرتلی مأمورلر ، كاتبلر ، فن آداملری ، مهندسلر وايشجيلرله برتجارت ويا استحصال شعبهسنی، كندی كار وضررينه اولارق ، درعهده ايدهر ؛ هم ملی هم بين‌الملل پياسه‌لر ايچون چاليشير وهرشيدن اول بر قازانج الده ايلهمك أملندهدر . بو عصری تشبث ايله برعائله طرفندن ادارهاولونان زراعی ايشلتمهطرزی باشقه باشقه شيلردر، طبقی برحرفت فعاليتی ايله اودهزهناعت طرزلرينك باشقا باشقا اولمسی كبی . عصری تشبثی بوتون بو ديكر اقتصادی فعاليت شكللرندن تميز ايدهن نقطه منحصراً قازانج تمايللرينك وقازانج آرزوسيله تهلكهيه كيريشمهنك اونده موجوديتيدر . متشبث ( بيتی اقتصادده اولديغی كبی ) عائلهنك وچوجوقلرك رفاهيله ذهننی يورماز : اونك يكانه هدفی قازانجدر . اقتصادی ايشه خاص اولان غايهلر بذاته غايه ماهيتنی اكتساب ايتمشلردر . بوندن دولايی، عصری بويوك تشبثلرده ، اراضينك ، بنالرك ترتيباتنه،سرمايهنك وماكنهلرك استعمالنه، تهكنيكه،انسانلرك ادارهسنه،مخرجلرك تنظيمنه تعلق ايدهن هرشی صورت مطلقهده حرومانعهدن آزادهدر ، ايريشيلهجك هدف واوكا ياراياں واسطهلردن باشقه هيچ برشی طانيماز . بو ايشلتمه شكلی سايهسنده ، ايلك دفعه اولارق ، اقتصاداً تام دينهبيلهجك بر استحصال طرزينك ، حقيقی وحيرتبخش برهنرله ياپيلان مترقی تجارتك ميدانه گلهسی ممكن اولدی . عمومی تاريخ نقطهٔ نظرندن عصری تشبثك حقيقی معنا واهميتی بودر. اونك ماهيتنی تعيين ايدهن، مشغول ايتديكی شخصلرك مقداری دكلدر، بلكه تضمن ايلهديكی تمايللر، حائز اولديغی بنيه ، قوللانديغی آدملری ربط ايلهمك واداره ايتمك طرزی ، ملی اقتصادك هيئت مجموعهسنه و عائله حياتنه اولان نسبتيدر. ٦ الی ٢٠ كيشی‌يی اشغال ايدهن بر چوق ايشلر تشبث مقولهسنه داخلدرلر ؛ فقط هرحالده صورت منتظمهده ٥٠ كيشدن فضلهسنی اشغال ايدهنلر بو قبيلدندر .

(Schmoller. Principes d'Economie Politique II. p. 517-520.)

## اقتصاد وضوعنك وغايه‌سنك تصورنده تكامل

اقتصاد علمنى « علم ثروت » ديه تعريف ايده‌رلر ، بوعلم ، ناصل ، هانكى واسطه‌لرله وهانكى قانونلره تبعاً انسانلرك تغديدن لوكس احتياجلرينه قدر بوتون مادى احتياجلرينى تطمين ايله‌دكلرينى تدقيق ايله‌مك اعتباريله ديكر بوتون اجتماعى ، اخلاق ويا سياسى علملردن آيريلير . اقتصاد علمنك موضوعى مغازه‌لرده تشهير ايدلمكده ، ده‌پولرده ، هاللرده ، كيلارلرده بيغيلمقده ، قاصه‌لرده صاقلانمقده ويا واغونلر ايچنده ويا واپور آنبارلرنده قره‌لرى ودكزلرى آشارق دولاشمقده اولديغنى كورديككز ماللردر .

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

ثروت حقنده ايلك تصور ممكن اولديغى درجه‌ده مادى ايدى ، شومعنايه‌كه ، اقتصاد علمنك واضعلرى اولان فيزيوقراتلر Physiocrates ، طوپراقدن چيقاريلاندن باشقا برثروت وچيفتجى ايله معدن ايشجيسنك سعيندن باشقه حقيقةً مثمر ديكر هيچ برسعى تصور ايتمه‌يورلردى . اونلره كوره ثروت طوپراق طرفندن خلق اولونمش ويوغورولمشدر ، طبق « تكوين المخلوقات »ده حكايه اولونان ايلك انسان كبى .

ناصل؟ ايلك اقتصادجيلر صناعى معمولاتكده بر ثروت اولدقلرينى وبونلرى ابداع ايده‌ن زه‌ناعتكارلرك متحصل اولدقلرينى انكار ايديورلرميدى ؟ اوت ، شومعنايه‌كه هر صناعى سعى طوپراقدن چيقمش اولان مواد ابتدائيه‌نك شكلنك دكيشديريلمه‌سندن عبارتدر ، يوقسه بومواددك خلق اولونماسى ديمك دكلدر . انسان موجود اولان ثروت مقدارينه هيچ برشى علاوه ايتمز : يكى برشى ياراتمق ، فيزيوقراتلرك مشهور دستورى ايله « un produit net بر صافى محصول » ويرمك قدرتنه مالك اولان يالكز طبيعتدر ، چونكه حياتى ياراتمق كبى اسرارلى والهى بر قدرتك وارثى اولان يالكز اودر . طوپراق بوغداى ويرر ، لكن دكرمنجى وفورونجى اونى اكمك حالنه‌افراغدن باشقه برشى ياپمازلر . سورو يوكنى ، سودينى ، اتنى ويرر . فقط چولها ، قصاب‌ويا سودجى اونلرى قوماش ، ياغ ، پينه‌ك شكلنه افراغدن باشقا برشى ياپمازلر .

« ماده » باقيشندن بودوغرودر ، فقط نه‌دن « شكل » ده ماده درجه‌سنده واوندن فضله بر ثروت اولماسون ؟ ميلو آداسنده بولونمش اولان وه‌نوس هيكلنك ياپيلماسنه خدمت ايده‌ن مرمرك ، لئوناردو داوينچى‌نك جيوقوندا تابلوسنى اوزرينه ترسيم ايله‌ديكى بزك بزجه نه اهميتى وار ؟ اونلرك بزه بخش ايله‌دكلرى سرور منحصراً شكلدن ،

رسمدن ، رنكدن كلييور . قيمتی جزؤی محصوللر ايچونده بويله‌در . بزی علاقه‌دار ايده‌ن يالكز ايچمك ايچون قوللانديغمز بارداغك ، يمك ايچون قوللانديغمز چاتاللرك ، اوزرنده راحت ايتديكمز قولتوغك ، كييديكمز اليبسه‌نك شكليدر ، ثانيه‌يه وارنجه‌يه قدر زمانی اولچن ساعتی، برقاچ معدن پارچاسنك انجه دوشونولمش بر طرزده ترتيبنه مديونز . اوحالده نه‌دن شكل ثروت اولماسون ، نه‌دن ابداع ايدن سعی‌ده كلمه‌نك اك تام معناسيله مثمر عد اولونماسون ؟

فی الواقع،اقتصاد علمی درحال بوآديمی آتمشدر، ثروت سعيك محصوليدر ديمشدر.

. . . . . . . . . . . . . . . . ؛ . . . . . . . . . . . . . . .

بوكون ثروتی سعيك ابداع ايله‌ديكنه اينانان اقتصاد عالملری همان قالمامشدر . مستهلكك نظرنده ، طاتديغی شرابك ، اوقوديغی كتابك ، قاريسنه هديه ايتديكی اينجی كردانلغك ميدانه كلمه‌سی ايچون صرف ايدلمش سعيك نه اهميتی وار ؟ مهم اولان طاديلان ذوق ، حس اولونان هيجان ، بركلمه ايله تطمين ايديلن آرزودر . آرزو ، ايشته قيمتك يكانه سببی بودر . . . . . .

ديمك‌كه قيمت بزم آرزومزك اشيا اوزرنده پيدا ايله‌ديكی انعكاسدن باشقه برشی دكلدر . . . . . فقط آرزويی‌ده ياراتان نه‌در؟ تمنی ايله‌ديكمز ، بكله‌ديكمز طمانيتنه اعتقاد ايله‌مه‌مز، ديكر بر افاده ايله، ايماندر. غ . تارد Tarde واوندن اول اسپيناس Espinas اقتصادی تكاملده اعتقادك رولنی قوتله اشارت ايتمشلردی . بوصوكنجی ذات ديیورديكه : « استقبال بزم اك چوق سوديكمز شيدن ياپيلاجق ، آرزوده اعتقاد اوزرينه مؤسس اولديغی جهتله ... بز اك چوق نه‌يه اينانيورسه‌ق استقبالمزده اوندن ياپيلمش بولوناجقدر . »

اعتقاد ياكلش براساسه مستند اولابيلير : خطالی اولابيلير ، اهميتی يوق، اونك موجود اولماسی كافيدر . بز آلتونی آرزو ايدييورز، چونكه اونك بزی مسعود قيلمق قدرتنه مالك اولديغنه اينانيورز ؛ براو آرزو ايدييورز ، چونكه اوراده اختيارلغمزك محتاج اولديغی سكونی الده ايده‌جكمزی اميد ايدييورز . اكر بورسه دنيلن بو بويوك قيمتلر پازارنده اولوب بيته‌نه باقارسه‌كز نه كورورسكز ؟ بربويوك تمتع حصه‌سنك تأديه‌سی ، اسقونطونك يوكسلمه‌سی ، هر هانكی برحكومت رئيسنك تهديدكار بر نطقی كبی برحادثه‌يه انتظاراً بوتون اسهام وتحويلات، شدتلی برغليان حالنده، اينرلر وياچيقارلر. بوكون ثروتك قره‌دی اولديغنی سويله‌مك پك معتاددر ، بوده دوغرو بر سوزدر ؛ بانقنوطلرده ، چه‌كلرده ، بونولرده ، اسهام وتحويلاتده هپ قره‌دی كورورز ، لكن قره‌دی ، تعريفی مقتضامی واشتقاق معناسنه كوره بر اعتماد فعلی دكلدرده نه‌در ؟ — قره‌دی ، اينانمق ، اعتماد ايتمك معناسنه Credere دن كلير .

*
* *

شبهه یوقکه ثروتی نه ایچون آرزو ایتدیکمزی آرامق لازمدر . اکر ثروتك کیت کیده دها یوکسك غایه‌لر ایچون آرزو اولندیغنی تثبیت ایده‌بیلیرسه‌ك آرتق اقتصادی دکل بلکه اخلاقی بر ترقی وار دیمکدر .

. . . . بزده ثروتك تولید ایله‌دیکی آرزوده اوچ درجه کورویورم .

بودرجه‌لرك برنجیسی والك آشاغیسنی تمتع آرزوسی، حاسه‌لریمزك تطمینی آرزوسیدر. بو تطمین یمك ایچمك کبی مطلقا مادی بر طرزده دکل، ذهنی بر نوعدن‌ده اولا بیلیر: مثلا تیاترو ، کوزه‌ل صنعتلر ، ظریف لوکس ذوقی کبی . فقط بونلر ینه خودکامانه ذوقلردر ، چونکه غایه‌لرینی نفسمزده بولورلر .

ایکنجی درجه‌سی ثروتك ، انسانلر واشیا اوزرینه بخش ایله‌دیکی آمرلك ایچون ، اقتدار ایچون‌ه آرزو اولونماسیدر . حرص‌جاه نه‌درجه‌ده شکمپورلك فوقنده ایسه بو آرزوده اولکنه نسبتله اودرجه‌ده یوکسکدر . ایمدی ، چوق مقدارده انسانلرك هیچ اولمازسه انسانلرك الك زنکینلرینك دها شیمدیدن بودرجه‌یه واصل اولدقلرینی سویله‌مکه جرأت ایدیورم . پترول ، چلیك ویا شمندوفر قراللری تسمیه اولونان آمریقا میلیارده‌رلرندن برینك یاشایشنی قرون وسطا دره بکلریله مقایسه ایدیکز. اورته زمانلرده واروبق قوی Varwick ثروتی مدهش سلطنتلی بر او اداره‌سنه، سوفراسنده ۲۰۰۰ خادم وحمی اطعامنه صرف ایدیوردی . بر لوکوللوس Lucullusك ۱۵۰۰ مانتو-ی واردی . فقط بوکونکی صنایع دره‌بکاری علی‌العاده اورته حاللی برآدم کبی یاشایورلر . عمومیتله اونلرك برچك دفتری ، یعنی دیکر انسانلره ، بیکارجه انسانلره ، بانکرلره ، مهندسلره ، مجهزلره ، شرکت دیرکتورلرینه ، لوازم احضار ایده‌نلره ویریلن امرلر دفتری واردر. بونلر، پاره ویرمك، چالیشمق، سیاحت ایتمك امرلریدر ...

خلاصه دینه‌بیلیرکه ثروتك بوکون اوقدر حرصله آرزو اولونماسی ، اوقدر انسانك «سونجسز برغلیان» ایله ثروت آوینه قوشماسی ، زنکینلکك تأمین ایله‌دیکی حظلردن زیاده بخش ایتدیکی قدرتلر ایچوندر .

فقط ، دینه‌جك ، ثروتك بو طرز استعمالی‌ده بر نوع خودکاملقدر . اما تلذذ کندی اوزرینه رجوع ایده‌ن بر خودکاملقدر، آمرلك ایسه انکشاف ایدن ، کندندن فیرلایان وخارجده یاییلان بر خودکاملقدر ، چونکه امر ایتمك ایچون متمادیاً باشقاسنه باقمق وباشقاسنی دوشونمك لازمدر .

آمرلك‌ده بر درجه متقابلیتی ، خدمتلرك بر مقدار مبادله‌سنی ضروری اولارق مستلزمدر . زیرا باشقاسندن برشی طلب ایتمکسزین اوکا برشی امر ایتمك ممکن دکلدر . باشقاسنی دائما یوروتمك ایچون بعضاً اوکا رفاقت ایتمك لازمدر . وبویله‌جه بو ایکنجی صفحه‌سنده ثروت آرزوسی غیر شعور برطرزده تکامل ایده‌رك اوچونجی صفحه‌یه، غیره خدمت ایچون ثروتك آرزو ایدیلمه‌سی صفحه‌سنه استحاله ایله‌مکه میالدر.

بوتون دنیایی فعالیته تشویق ایدن عاملك ثروت آرزوسنك بویوكسك اوچنجی شكلی اولدیغنی سویله مكدن توقی ایده‌رم : دها بو حالدن پك اوزاغز ! فقط اوته‌ده بریده بو قبیلدن آثار ظاهره‌لر واردر . ثروتك تأمین ایده‌بیله‌جكی حظلردن نفرت ایتدكدن باشقه حتی بو ثروتك كندیلرینه توجیه ایله‌دیكی مدهش اقتداردن یورولمش اولان ثروتلری منافع عمومیه‌یه خادم ایشلر ایچون قوللانارق یوكلرینی خفیفله‌تن میلیارده‌رلر واردر ... ثروتك حوصله آرزولانماسنده دكیشن برشی اولدیغنی بو فردی واستثنائی فعللردن زیاده كوسترن جهد: تساند مؤسسه‌لری ، قوئوپه‌راتیفلر كبی لایعد تعاون مؤسسه‌لری ، برقازانج مقصدیله تشكل ایتمه‌ین هیئتلردر. بونلر شیمدیدن اهمیتلی اولان وكیت كیده آرتمقده بولنان ثروتلرینی كندیلری ایچون طوپلامامشلردر. غایه‌لری كار دكلدر، بلكه غیره خدمتدر....

.... تساند نظریه‌سی بزه‌شونی اوكره‌تدی . اكر شو ثروت بندر دیمكدن مقصدم اوثروتدن دولایی كیمسه‌یه هیچ بر بورجم اولمادیغنی سویله‌مك ایسه ، صورت مطلقه‌ده بندر دیه‌بیله‌جكم هیچ بر ثروت یوقدر . هر ثروت بزم اللریمزه ایپوته‌كلرله یوكلی اولارق كلیر . ثروتده سعیك مادی ثمره‌سی كورلدیكی مدت اكش ودیكمش اولان كیمسه‌نك مطلق ملكیتنه اینانمق ممكندی ( مع مافیه ، بونظریه‌یه كوره بیله ، نه‌دن دولایی آغاجی دیكن آدامك میوه‌یی طوپلامادیغنی ایضاح ایتمك مشكلدر ) . فقط بوكون ، مادامكه ثروت آرتق قیمتدن عبارتدر وقیمتده بزی احاطه ایده‌نلرك طلب وآرزولرندن متولددر ، اوحالده بوثروتك وقیمتك هیچ اولمازسه قسماً بزی احاطه ایده‌نلره عائد اولدیغنی ، چونكه اونلرك احتیاجلری طرفندن یاراتیلمش اولدیغنی بیلیورز. مادی ثروت فردی فعالیتك بر محصولی اولابیلیر ( واقعا بوده هرزمان دوغرو دكلدر). لكن قیمت ، دائما جمعیتك بر محصولیدر ، چونكه مبادله اولمایان یرده قیمت یوقدر . بونی اقتصادی برلسانه نقل ایله‌دیكمز وقت دییورزكه تمتعلرك برقسمی مستهلكه اعاده اولونمالیدر ، یاخود ، احواله كوره ویركو شكلنده اولارق جماعته اعاده اولونمالیدر .

بویله‌جه یاواش یاواش اجتماعی ثروتك دها یوكسك بر صفحه‌سنه كیریورز .... ثروت مفهومنك تاریخنده اوچ دوره: طوپراق ـ ثروت، سعی ـ ثروت، ایمان ـ ثروت دوره‌لرینی كوردیكمز كبی ثروتك خدمت وادعوله‌سنك تعیننده‌ده اوچ درجه بولویورز: حظ ایچون ثروت ، اقتدار ایچون ثروت ، خدمت ایچون ثروت .

( شارل ژیدك برقونفرانسندن )

## اقتصادی فعالیتك روحی سببلری

« اقتصادی طبیعت » تعبیرندن نه آکلامالی ؟ انسان بوتون دیکر حیوانلر کبی احتیاج ایچنده‌در . لکن انسانك احتیاجلرینك نامحدود اولارق تکثر ایتمك ومعضللشمك امتیازی وار . خارجی اولسون ، باطنی اولسون ، یعنی یا مادی اشـیا یا معنوی شیلر ایله تطمین ایدیلك ایسته‌سون ، بو احتیاجلر عضوی ویا روحی طبیعتمزك بوتون استحاله‌لریله ، کرك تکنیکك ، کرك اخلاقك تبدللریله دها فضله وسعت کسب ایده‌رلر . فقط بو تزاید طبیعی بر قانونه تابع دکلدر ، ممکندر ، ضروری دکلدر . اقتصـادی روحیاتده ایلك خطا بواحتیاجلری طبیعی قوتلره مماثل عد ایله‌مکده‌در؛ حالبوکه بونلر روحی قوتلردر ، بو اعتبارله احوال و شرائطك اولدیغی قدر اراده‌لرك نفوذینه ده تابعدرلر ، متنوعدرلر ونامتناهی تحول ایده‌بیلیرلر .

اکر بونوع حادثه‌لرك اساسلی شکللرینی تعریف ایله‌مکه تشبث ایده‌رسه‌ك بونلری وارلق احتیاجلریله مدنیت احتیاجلرینه تفریق ایله‌مه‌مز ممکندر . وارلق احتیاجلری انسانه صورت مطلقه‌ده ویا اضافی اولارق لازم اولدقلرینه کوره برنجی ویا ایکنجی درجه‌یه آیریلیرلر. مدنیت احتیاجلری ایسه یامادی یا معنویدرلر . بو احتیاجلری انسانلرك روحی ، عضوی طبیعتندن نشـأت ایدن فردی احتیاجلره و اجتماعی ماهیتندن نشـأت ایدن اجتماعی احتیاجلره تفریق ایله‌مك‌ده ممکندر .

بو احتیاجلره ، اونلری تطمین ایله‌مك میللری تقابل ایده‌ر . برنجی درجه‌دن وارلق احتیاجلرینه تقابل‌ایدن آرزو تحفظ سوق طبیعیسندن باشقه برشی دکلدر ، دیکرلری شخصی علاقه و منفعت مقوله‌سنه داخل اولورلر . بو آرزولر ، وارلقله برابر انســانه معطا وبو معناده مشروع اولمق اعتباریله

طبیعی واقعه‌لردر . فقط بونلرك طبیعی قوتلر اولدقلرینی سویله‌مکدن توقی ایتمه‌لیدر . اونلرك نفس اوزرینه ، روحی اولمق اعتباریله تأثیری ، نوعاً مه سائقلرینی ویره‌رك‌در. اکثریا بو آرزولرك اعمالمزی ایجاب وتخصیص ایله‌ملری بر سلسلهٔ سوائق واسطه‌سیله‌در ، بو سلسله ایچنه شخصی علاقه و منفعته الك یابانجی عنصرلر داخل اولابیلیرلر .

احتیاجدن واونی تطمین ایتمك آرزوسندن جهد، سعی دوغار. اقتصادی طبیعت باقیشندن سعی بر وسیله‌در ، بر ضرورتدر ، انسان اوكا ممكن اولدیغی قدر آز قاتلانیر . اصغری کلفته مقابل اعظمی نعمتی آراشدیریر . ایشته بو حالده انسانك فعالیتنك اقتصادی مبدأ ایله تنظم ایدیلمکده اولدیغنی سویله‌رز . «اقتصادی طبیعت» دیدیکمز شی بو احتیاجلرك ، بو آرزولرك ، بو جهدلرك قارشیلقلی بر صورتده یکدیکرینی ایجاب و تحدید ایله‌مسندن ، اقتصادی مبدأك بونلر ایچون بر معیار حکمنی اکتساب ایتمه‌سندن عبارتدر .

فقط مجرد اولارق انشا ایله‌دیکمز بو طبیعت تصوری نه درجه‌یه قدر شأنیته تطابق ایده‌ر؟ قلاسیك اقتصاد عالملرینك خطاسی جیفت ایدی: بر طرفدن انسانك هیئت مجموعه‌سیله بو اقتصادی طبیعتدن عبارت اولدیغنی، دیکر طرفدن بو اقتصادی طبیعتك بوتون انسانلر ایچون صورت مطلقه‌ده عینی اولدیغنی ظن ایتمك. بویله‌جه کرك فردی وارلقلر اولمق ، کرك بر عرقك ، بر ملتك، بر دولتك ، بر صنفك عضوی بولونمق اعتباریله مطالعه ایدیلن فردلرده اقتصادی طبیعتك اکتساب ایده‌بیله‌جکی مختلف شکللر انکار اولونیوردی . « اقتصادی طبیعت » طبیعت بشریه‌نك اقسام مرکبه‌سندن آنجق بریدر ، دینی ویا اخلاقی ویا ملی قوتلرله مرتبطدر ، آرالرنده‌کی نسبت تاریخله دکیشیر . عناصر مرکبه‌سنك فرقلرینه رغماً انسانك فعالیتی بر اولدیغندن انسانه عائد اولان فعللری اقتصادی طبیعتدن تعلیل ایله‌مك ممكن اولاماز ، زیرا بو اقتصادی طبیعتك بزی ایفاسنه سوق وتحریك ایله‌دیکی فعل دیکر قوتلر منظومه‌سنك تأثیری آلتنده تبدیل استقامت ایده‌بیلیر . دیمك‌که ساده طبیعت اقتصادیه‌یی معطا عد ایدوب اوندن بوتون

اقتصاد تاریخی و ، اولویتله، مدنیتك عمومی تاریخی استنتاج وتحلیل ایله‌مك ممکن اولامازدی.

بو اعتراضلرك قیمتی نه اولورسه اولسون، بر دیگر جهتدن شوکا دقت ایتمك ایتمك لازمدر :

تاریخده مشاهده اولونان تنوعلر ، اقتصادی طبیعتك بشریتده هرطرفده مشهود اولدیغی حقیقتنی بزه اهمال ایتدیرمه‌ملیدر . بو جهتدن کنج مکتب تاریخینك خطاسی اسکی تجریدجی مکتبك خطاسندن داها اوفاق اولماز. کنج تاریخی مکتب ، « خودکاملق » فکرینه سطحی بر عمده نظریله باقارکن بتون اختلاللر وتکامللر آراسنده انسانك ینه انسان قالدیغنی اونوتیور . انسانك اقتصادی طبیعتنه عائد اوصاف ، جسمانی ومعنوی طبیعتی اوزرینه مؤسسدر؛ کرك باطنی کرك خارجی مشاهده‌بزه اوکره‌تیورکه ، هیچ اولمازسه تدقیق ایتمکه مقتدر اولدیغمز تاریخی دورلرده انسانك طبیعت خارجیه‌سنه عائد اوصاف کبی طبیعت اقتصادیه‌سی خطوطی‌ده چوق دکیشمه‌مشدر . دیمك‌که ایکی افراطکار ادعا آراسنده هم مجرد هم شأنی اولان بر وسطی بولمامز لازمدر ؛ بونی بزه روحیات ، اقتصادی طبیعتی ایجاب وتعیین ایدن علتلرك قارشیلقلی ارتباطلرینی تثبیت ایده‌رك کوستره‌جکدر : مادام‌که اقتصادی طبیعت میخانیکی برالجا ایله دکل بلکه سائقلرله ایشلر ، اوحالده بو سائقلرك تصنیفی اقتصاد عالمنك ایلك هدفیدر . آلمان اقتصادجیسی Wagner واغنه‌ر Les fondements de L'économie Politique عنوانلی اثرنده بونکله اشتغال ایدر .

واغنه‌ر بو سائقلرده بش زمره تمییز ایدییور، بونلردن دردی خودکامدر. بو بش زمره شونلردر: شخصی اقتصادی منفعت تحریسی و « دارلق » حالنه دوشمك قورقوسی ؛ مکافاتلرك آرزو اولونماسی ومجازاتلردن قورقولماسی ؛ شرفك ایسته‌نمه‌سی وحیثیتسزلکدن اجتناب؛ فعالیتك ایسته‌نمه‌سی و انفعالی وبرضعیتده بولونمقدن تحاشی. نهایت بشنجی سائق: وجدانك مطمئن اولماسنك آرزو اولونماسی ووجدانك تقبیحنه دوچار اولمق قورقوسیدر.

بوسائقلر تاریخده متمادیاً یکدیکرینه قاریشیرلر : اکر ماضی‌یی ایضاح ایتمك ویا استقبالی حاضرلامق ایسته‌نیبورسه بوخلیطه‌نك نسبتلرنده‌کی تبدللرك حدودلرینی تعیین ایتمك اقتضـا ایده‌ر . صورت عمومیه‌ده دائما حاکم اولان برنجی سائقدر . فقط محققدرکه فردك نوعما زمره‌سـیله یکوجود بولوندیغی هربرده فرد کندی منفعتنی آنجق باشقه‌لرینککنی ، عائله‌سنك ، عشیرتنك ، طریقتنك منفعتنی آرایارق تعقیب ایده‌ر. بوراده خودکاملق دیکرکاملق ایچنده اریمشدر. اساسا ، دییورواغنه‌ر، بونلری جذری برصورتده یکدیکرینه تعارض حالنده فرض ایله‌مك حقسزدر؛ خودکاملق ایله دیکر کاملق آراسنده اکثریا برنوع اتصال کندینی افشا ایده‌ر. بالعکس، دیکر آنلرده ، زمره‌لرك باغلری کوشه‌دلجه، قوزموپولیت (دنیا برتك وطن ایمش کبی ) معاملات تجاریه احداث ایدن تجارتك قارشیسنده زمره‌لرك سدلری ییقلدقجه ، اوزمان بعضاً « آمریقالی روحی » ، « یهودی روحی » دنیلن شیئك ، خودکاملغك اقتصادی فعالیتك حاکم وناظمی اولدیغی واضحاً ظاهر اولور؛ صورت عمومیه‌ده حریتك انکشافی بوخودکام سائق بدیهی وعیان قیلار. بالعکس، ایکنجی سائقك قیمتنی تبارز ایتدیرن برزجروتحکم نهجیدر. زجر وتحکم ایدن سلطه ( ایستر بر الله ، بر دولت ، بربلده ویا بر فابریقـا پاترونی اولسون ) توزیع ایتمك قدرتنی حائز بولندیغی مکافاتلر امیدی ویا مجازاتلر خوفیله طبیعت اقتصادیه‌یی اداره ایلر . دار وقاپالی اولان زمره‌لرك قسم اعظمنك اقتصـادی تشـکیلاتنده موجود بولونان بو سـائق همان بوتون تکالیف سیسته‌منك مسندیدر : اکر ریخته‌ر Richter ك ادعاسنه ایناتوب مساواتك آرتماسی ایچون حریتك اکسیلمه‌سی لازم کلدیکنی قبول ایتمك اقتضا ایلسه‌یدی ، استقبالده بوسائقك دها اهمیتلی بررولی اولاجغنی طانیمق واجب اولوردی . اوچونجی سائق برچوق احوالده ایکنجی‌یه منضم اولور ، دیکر احوالده اونك یرینه قائم اولور . اك متنوع شـکللری اکتسـاب ایده‌ر ، صوکرادن کورمش آدامده ، ایشجیده ، بویوك کارلی تشبثلری میدانه قویمقله اوغراشـانلرده ، کوچوك مأمورده بو سائق تجلی ایده‌ر ، احواله کوره کاه تملك حرصنی انکشاف ایتدیرر ، کاه

اونی تحدید ایدەر ، بعضاً حیاسزجه برلوکسی ، بعضاً خیرپرورلکی ، بعضاً ناموسکارلغی تولید ایدەر . بر لونجه ایچنده فوق‌العاده قوتلی اولان بو سائق فردجی individualiste بر جمعیتـده‌ده چوق مؤثردر ؛ اوراده مثلا عنوان ونشان آلمق آرزوسی شکلنده ظاهراولور ؛ Bellamy بەلامینك استقباله عائد خیالی پلانلرینه باقیلیرسه برسوسیالیست جمعیتده‌بوسائقك‌دها فضله انکشاف ایتمەسی لازم کلیر ، حالبوکه موضوع بحث اولان سائقك بوتون رو -نی عدم مساوات تشکیل ایله‌دیکندن اونی مساوات ایله تألیف ایلەمك وبناءً علیه بەللامینك ادعاسنی قبول ایتمك احتمال مشکلدر . « فعالیت عشقی » دیدیکمز سائق احتمال ایلك نظرده کورولدیکی درجه‌ده نادردکلدر . « حسی désintéressée » دینیلن علمی ویا بدیعی اثرلرده بو فعالیت احتیاجی آشکار اولدیغی کبی مادی فعالیت ساحەسنده‌ده ، بر اویونه ویا صنعته بکزر بر صفحەنك موجودیتندن دولایی شخصیتك علاقه‌دار اولابیله‌جکی هریرده محسوس اولور .مع التأسف تەکنیکك وایش بولومنك انکشافی انسانی برمیخانیکی فعالیت درجەسنه‌تنزیل وارجاع ایله‌دیکندن جهددن متولد سوینجلری اورتادن قالدیرییور : انسان آرتق چالیشمق ایچون برمیل، چالیشمقده‌برذوق بولمایور. ایش قولایلاشنجه بزی دها آز علاقه‌دار ایدییور ... بو سائقه اقتصادی قوت واهمیتنی اعاده ایله‌مك مستقبل جمعیتلرك اك بویوك مسئله‌لرندن بری اولاجقدر . سائقلرك اك نادری بالطبع معنای خاصیله اخلاقی سائقدر. اولا ، اونك دیکر سائقلر میاننده موجودیتنی تمییز ایلەمك‌صوك درجه‌کوجدر ، کوزوکدیکی زمان بیله، مثلا دینی برشکلی‌حائز اولدیغی زمان،محض اخلاقی اولان عنصرلری، صبورانه ابدیتی حسابلایان برخودکاملغه عائد عنصرلردن تفریق ایلەمك‌ده کوجدر . واقعده، اخلاقی سائقك موجودیتنی اکثریا دیکردرت سائقك استحالەلری وترکیبلریله ایضاحه تشبث ایدیلمشدر . مع‌مافیه، منشأی‌نه اولورسه اولسون، بعضی فعللر اوکا مربوط و تابعدرلر وتربیه ایله ، دین ایله ( حتی بالواسطه ، اغفال وسیله‌لری ، اورتادن قالدیران قانونلرله ) اخلاقی سائقه تابع فعللرك مقدارینی آرتدیرمق ممکندر. مع‌مافیه ، بوسائقك انکشافنك‌عرض ایده‌جکی

بوتون اقتصادی منافعه رغماً ، اجتماعی مسئله‌لری یالکز باشنه اخلاقی ایجاباتی نظر دقته آلارق حل ایله‌مك ومثلا تولستوی کبی بر متفکرك آرزو ایله‌دیکی طرزده « شفقت عمده‌سی » اوزرینه مؤسس برجمعیت تأسیس ایله‌مك ممتنعدر. اخلاقی سائق اقتصادی فعالیتك عمومی قاعده‌سی اولاماز .

دیمك که بوبش سائقك نسبی اهمیتلری پك فرقلیدر . دینه بیلیرکه خودکاملق سائقندن اخلاقی سائقه دوغرو ایلرلرکن بوسائقلرك اقتصادی قیمتلری کیت کیده آزالمقده‌در .

مع‌مافیه بونلرك هیچ برینك شایان اهمال برکمیت عد اولوناجق درجه‌ده اولمدیغی محققدر . دیمك که بوسائقلر لوحه‌سنی دائماً کوزاوکنده بولوندیرمالیدر: تاریخك عرض ایله‌دیکی تحوللره تبعاً اونلرك نسبتلرینی دکیشدیره‌رك ، اقتصاد علمی ، وسطی صورت حللرله ، حال حاضرده موضوع بولنان عملی ونظری مسئله‌لری حل ایده‌بیلیر .

(Bouglé: Les sciences sociales en Allemagne p. 74-79-Bouglé et Raffault , Eléments de sociologie p. 354 - 358 )

## جمعیتده و عضوتده تخلف

نه‌دن برسیاسی هیئتده و برجانلی وجودده‌کی یکدیکرندن فرقلی قسملرك یکدیکرندن فرقلی فعالیتلرینه « وظیفه، افعوله fonction » نظریله باقیورزده غیرعضوی بر جسمده‌کی یکدیکرندن فرقلی قسملرك باشقا باشقا فعالیتلرینه عینی اسمی ویرمه‌یورز ؟ عضوی وسیاسی وارلقلرك مشترك واونلری اك زیاده تمییز ایدن بروصفنی تدقیق ایده‌رکن بونك سببنی آکلایاجغز .

کرك عضوی کرك سیاسی وارلقلرده تکامل فرقلر حصوله کتیرییور . بونلر علی‌العاده فرقلر دکلدرلر ، بلکه‌معین برمناسبت ایله یکدیکرینه مربوط، هربری دیکرینك موجودیتنی ممکن قیلان فرقلردر. غیرعضوی برطوپلانمانك اقسامی آراسنده‌کی مناسبتلر اوشکلده‌درکه بو قسملردن بری چوق تبدلاته اوغرار ودیکرلری بوندن اهمیتلی بردرجه‌ده متأثراولمازلر. برعضوی طوپلانما وبر اجتماعی طوپلانمانك اقسامنده ایسه احوال باشقا درلودر . کرك برنده کرك دیکرنده قسملرك تحوللری متقابلاً یکدیکرینی ایجاب وتعیین ایده‌رلر . کرك برنده کرك دیکرنده ، تکامل ایلرله‌دکجه ، بو متقابل مربوطیت دها زیاده تبارز ایده‌ر . حیوانلقده اك آشاغی انموذج اولان وجودك هرطرفی معده ، هرطرفی تنفس سطحی، هرطرفی حرکت عضویدر. بعضی استطاله‌لری اولان وبو استطاله‌لر واسطه‌سیله شوراده بوراده قیمیلدانا بیلن یاخود شکارینی یاقالایان بر انموذجك انکشاف ایده‌بیلمه‌سی ایچون بو استطاله‌لرك غدایی محیطده‌کی جسملردن دوغرودن دوغرویه آلمق قابلیتنی غایب ایدوب، بوقابلیتی محافظه ایده‌ن قسملردن آلمالری مقتضیدر. بدنك ایچنده دولاشمقده اولان مایعلرك هوالانابیله‌جکی برتنفس سطحی تشکل ایده‌بیلمك ایچون‌ده‌عینی شرط واردر : بوتبدله معروض قالاجق قسمك استهلاکاتنی تلافی ایده‌جك

وبویومه‌سنی تامین ایلیه‌جك مالزمه‌یی بالذات تدارك ایتمك قابلیتنی غایب ایتمه‌-نه مقابل ، بر تعویض اولارق ، بو مالزمه‌یی اوقسمه ایصال ایده‌جك بر جهاز تشکل ایتمه‌لیدر .

بر جمعیت ایچون‌ده عینی احوال وعینی شرائط جاریدر. بر جمعیتك تشکیلاتنه مالك اولماسی ، (یعنی پك مناسب اولان بر تعبیرله) تعضو ایتمه‌سی (عضولانماسی) ایچون عینی نوعدن ضروری مناسبتلرك تأسس ایله‌مسی شرطدر . جمعیت ابتدائی بر حالده بولوندقچه هر کس محارب ، هر کس آوجی ، هر کس قولوبه یاپیجیسی، هر کس آلت فابریقاطوریدر . جمعیتك هر عضوی کندی احتیاجلرینی کندی فعالیتیله تطمین ایده‌ر . جمعیتی دواملی اردولر دورینه ایصال ایدن ترقینك حصوله کلمه‌سی ایچون بو اردویه جمعیتك متباقی اقسامنك سعییله میدانه کلن ییه‌جکك ، کییه‌جکك وحرب لوازمنك احضارینه متعلق ترتیباتك تأسس ایله‌مسی لازمدر . بر یرده اهالینك منحصراً زراعتله ودیکر بر نقطه‌ده معادن ایله مشغول اولابیلمه‌سی ، بعضیلرینك اعمال ایله‌دیکی استهلاك اشیاسنی دیکرلرینك توزیع ایله‌مسی ایچون شرط جمعیتك هر عضوینك جمعیتك دیکر هر عضوینه یاپدیغی خصوصی نوعدن بر خدمته مقابل مناسب بر نسبتده دیکر خدمتلرك‌ده ایفا ایدیله‌سیدر .

ایش بولومنی اقتصادجیلر بر نجی درجهٔ اهمیتده بر اجتماعی حادثه اولارق کوستر مشلردر. اونلری تعقیباً حیاتیاتجیلر ایش بولومنك حیاتی حادثه‌لرده موجودیتنی طانیمشلر واوکا فیزیولوجیائی ایش بولومی division physiologique du travail دیمشلردر . ایش بولومی واقعه‌سی ، جانلی بر موجود حالنده اولارق حیوانی وعینی طرزده جمعیتی تشکیل ایدر . بو اساسلی نقطه‌دن بر اجتماعی عضویت ایله بر فردی عضویت آراسنده اساسلی بر مماثلتك موجود اولدیغنده نه‌قدر اصرار ایدلسه آزدر . بر حیوانده آق جکر فعالیتنك توقفی قلبك حرکتلرینه سرعتله نهایت ویرر ؛ اکر معده وظیفه‌سنی اجرادن صورت مطلقه‌ده فارغ اولورسه بوتون دیکر قسملرده درحال فعالیتلرینه نهایت ویررلر ؛ الـ و آیاقلرك

فلجه اوغراماسی یوزندن بدن غداسز قالارق ، یاخود تهلکه‌دن قاچمغه امکان اولمادیغندن دولایی ئولومه محکومدر ؛ کوزلرك ، شو کوچوجوك عضولرك ضیاعی بدنك متباقی اقسامنی محافظهٔ موجودیت ایچون اساسلی بر خدمتدن محروم قیلار ؛ بونسبتلر اقسامك قارشیلقلی تابعیتنك (حیاتی‌واجتماعی‌وارلقلرده) اساسلی بروصف اولدیغندن شبهه ایتمکه امکان براقماز . بر جمعیتده معدنجیلر مواد ابتدائیه‌یی احضار ایتمه‌دکلری وقت معدنی اشیا اعمال ایده‌ن فابریقالرك عاطل قالدقلرینی ، ومنسوجات فابریقه‌طورلری اولمازسه البسه اعمالاتجیلرینك مفقود بولوندیغنی ؛ غدالری استحصال ویا توزیع ایدن شرکتلر اولمازسه مانیفاطوره شرکتلرینك توقفه اوغرادیغنی ، اداره ایدن مقاماتك حکومتك، ملتلرك، عدلیه و ضابطه ایشلرینی کوره‌نلرك انضباطی محافظه ایله‌مسی ایچون معیشت لوازمنك نظامنی محافظه ایدن دیکر قسملر طرفندن احضارینك شرط اولدیغنی کورویورز؛ بناءً علیه بر جمعیتك قسملرینك بر جانلی مخلوقك قسملری آراسنده‌کی قدر صیقی و قارشیلقلی تابعیت واسطه‌سیله برلشمش اولدقلرینی سویلمکه مجبورز . بو ایکی نوع ( اجتماعی وحیاتی ) طوپلانمالرك برچوق نقاط نظردن نه‌قدر فرقلری اولورسه اولسون، آرالرنده بواساسلی وصف واونك متضمن اولدیغی دیکر اوصاف اعتباریله مشابهت واردر .

Herbert Spencer - Principes de Sociologie T. II. p. 7-9

## اجتماعی ایسه بولومنك انواعی واردر

فابریقاده ایكنه‌نی وجوده كتیره‌ن ، دمیرجینك دستكاهنده چیوی‌یی میدانه قویان وعمله‌نك البیسه‌سنی احضار ایدن عملیه‌لرك هپسنی عینی طرزده ایش بولومی مثاللری اوله‌رق اورتایه قویمق یكدیكرندن پك فرقلی شیلری بر وعینی عد ایتمك دكلمیدر ؟

عمله‌نك البیسه‌سنك احضارنده یكدیكرندن مستقل بر چوق مستحصللر - چوبان ، ایپلك بوكن ، یوك طارایان آداملر ، چولها ، بویاجی ، ترزی الخ . . . - بو مالك میدانه كلمه‌سنه چالیشمشلردر . مال صوك شكلنی آلمادن اول صاحبی بر چوق دفعه دكیشمش ، یعنی اومال « مستقل اقتصادی تشبثلردن » برندن دیكرینه كچه‌رك دولاشمشدر . دیمك‌كه بوراده استحصال پارچالانمشدر . sectionnée دیلیمله‌نمشدر ، مختلف دیلیملره آیرلمشدر . بالعكس ، ایكنه مثالنده ، بوتون فعالیت عینی اقتصادی بولمه داخلنده كچیور . اسكیدن بر وعینی عمله طرفندن یاپیلان عملیه‌لر شیمدی ( آدام سمیثك مثالنه نظراً ) اون سكز عمله آره‌سنده توزیع ایدلمشدر . اعمال ایدلمك اوزره اولان مال الدن اله دولاشیور . اما صاحبی ده‌كشمه‌یور ، مال بر اقتصادی تشبثك خارجنه چیقمایور . بوراده آرتق استحصالك دیلیمله‌نمه‌سنه مصادف اولمایورز ، بلكه ، عینی بولمه داخلنده سعیك تحلیل اولوندیغنی كورویورز . چیوی یاپان دمیرجی ایسه دها باشقادر . فابریقه‌ده‌كی عمله ایكنه‌نك بر قسمنی یاپار ، چیوی یاپان دمیرجی چیوینك یالكز بر قسمنی یاپماز ، اونك سعیی تحلیل ایدلمش دكلدر ، طبق علی‌العاده ده‌میرجینك سعیی كبی . فقط چیوی یاپان ده‌میرجی فعالیتنی یالكز بر نوع اشیایه تخصیص ایله‌یور . بوشی بر قاچ مستحصلك وبر قاچ مال صاحبنك الندن كچمه‌یور. بوحادثه‌نك وصف ممیزی: یالكز برمالك ، یالكز براقتصادی تشبث داخلنده برتك ال طرفندن اعمالیدر ، بناءً علیه كرك ایشك تحلیلندن ، كرك استحصالك دیلیمله‌نمسندن فرقلیدر. آرتق ایشلر یكدیكرینی متعاقب كورولن دیلیملره آیرلمایور . بلكه یكدیكرندن فرقلی شعبه‌لره بولونیور ، استحصالك وتیره‌سنده چیزیلن بولمه‌لر آرتق اوزونلغنه دكل بلكه كنیشلكنه‌در . معنای خاصیله اختصاص بوچیوی یاپان دمیرجی مثالنده ظاهر اولور .

مسلكلرك اختصاصلانمه‌سی - عملیه‌لرك تحلیلی - استحصالك دیلیمله‌نمه‌سی - ایشته ایش بولومنك بومختلف طرزلرینی بربرندن تمییز ایله‌مك لازمدر ؛ اونلرك هپسنك نتایجی عینی دكلدر . اونلری مستلزم اولان اسباب وشرائطده عینی دكلدر . مسلكلرك اختصاصلانمه‌سی دینیلن ایش بولومی طرزی ابتدائی جمعیتلرده‌كی اقتصادی وحدتك ،

عائله‌ده‌کی اشترا کچیلکك بعضی فعالیتلری خارجده براقماسیله ظاهر اولور . عملیه‌لرك تحلیلی طرزینك تماماً انکشاف ایتمه‌سی ایچون داها خصوصی احوال وشرائط لازمدر. آنجق بویوك عصری آته‌لیه‌لرده کورولدیکی وجهله چوق مقدارده عمله‌نك طوپلانمش اولدیغی یرلرده ایشلرك تحلیلی ایلری کوتوروله‌بیلیر . بو تحلیلك ترقیسی‌ده ته‌کنیکك تکمله‌نه باقار : ال‌فابریقه‌جیلغندن ماکنه فابریقه‌جیلغنه کچیلدیکی زمان بو تحلیل او آنه قدر کورولمه‌مش بر درجه‌ده آرتار . عینی صورتله بر جمعیت داخلنده استحصالك مفصل برطرزده دیلیمله‌نمه‌سی‌ایچون معین مؤسسه‌لر واعتیادلردن‌متشکل برهیئت مجموعه‌نك موجود اولماسی لازمدر : ایلك اقتصادی وحدتلرك فوقنده معنای خاصیله تجارتك انکشاف ایتمش اولماسی اقتضا ایده‌ر (بو معناده تجارت ایسه ظن اولوندیغی درجه‌ده عالمشمول بر حادثه دکلدر ) .

خلاصه ایش بولومنك بو مختلف شکللری کرك تجاری کرك صناعی ته‌کنیکك مختلف حاللرینه تقابل ایده‌ر . بوندن بویله:«فلان ویا فلان‌جمعیتده ایش بولومی نه‌موقع اشغال ایدر ونه خدمت کورور؟ » سؤالنه اصولی برطرزده جواب ویرمك ایسترسه‌ك بو مختلف‌شکللردن برینك ویا دیکرینك وجمعیتده متفوق اولدیغنی کوسترمه‌لی‌یز . عضوی تخلف شکللریله مماثلته مستند اولمایان وآنجق تاریخی شأنیتلرك دوغرودن دوغرویه تحلیلندن استخراج ایدیله‌بیله‌ن بومختلف‌طرزلر بزم تجربائمزی سوق واداره‌ایده‌جکدرلر.

( Bouglé: La démocratie devant la science p. 141- 43 )

## — ١١ —

## مبادله‌نك قدیم شکللری ناصل تدقیق اولونمش ؟

تجارت بزم ایچون اودرجه‌ده قیمتلی برشیدرکه سوق طبیعی قبیلندن براحتیاجدن متولد کبی کوزوکه‌بیلیر . بوندن دولایی اونك اصلی یاخود ابتدائی اولدیغی ، انسانله برابر ظهور ایتدیکی ، جنس بشرك وصف ممیزینی تشکیل ایله‌دیکی ظن اولونمشدر ؛ بازارلقله تحقق ایدن ومقاوله ایله تماملانان ومنفعتمزی تطمین ایچون یاپیلان آلیش ویریشك تجارتك ابدی طرزینی تشکیل ایله‌دیکی مطالعه‌سنده بولونولمشدر .

سمیتدن اول فرغوسون Ferguson بشریتك یاواش یاواش بوتون‌صنایعی احداث ایله‌مك ایچون برمیلانه مالك اولدیغنی سویله‌مشدی ؛ آلیش ویریشی « روح بشرك طبیعی برمحصولی » ، « سوق طبیعی » نك معتاد برثمره‌سی عد ایله‌مشدی . سمیت وروبه‌رتسون Robertson سایه‌سنده بوتلقی قلاسیك اولدی . اونلر فردك ، قازانج تمایلنه تابع اولارق ، کندیسی ایچون فضله اولان اشیاسنی ترامپه طریقیله ورضاسیله مبادله ایله‌دیکنی تصور ایتدیلر .

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

فقط تاریخ واتنوغرافیا سایه‌سنده مختلف قوملرده‌کی عادتلرك بربرینه بکزه‌مدیکی کوزه چارپدی . تاریخی متنلر وسیاحلرك حکایه‌لری مطابقتلره شهادت ایدییور ، فقط مباینتلری‌ده افشا ایله‌یوردی . بوندن دولایی آز ترقی ایتمش بشری زمره‌لرده آلیش ویریش طرزلرینی تدقیق ایله‌مك مراق حاصل اولدی . ومقاوله‌لی مبادله‌نك دها قدیم دیکر شکللردن نشأت ایتمه‌سی ممکن اولدیغی آکلاشیلدی . بوقدیم شکللر ظاهراً مبادله‌یه بکزه‌مه‌مکله برابر ینه مالَلرك الدن اله دولاشماسنه وسیله اولویورلردی . بویله‌جه مالَلرك تداولنك اوزون مدت دولامباجلی یوللرك تعقیبی ایله حصوله کلدیکی معلوم اولدی؛ مبادله‌نك هیچ یوقدن میدانه کله‌رك دکل بلکه تدریجی استحاله ایله دوغابیله‌جکی تقدیر اولوندی . مبادله‌سز جماعتلرك موجودیتی وهمی بوندن نشأت ایدر . بونلرده مقاوله‌لی مبادله‌نك یرنی طوتارق دیکر واسطه‌لرله عینی غایه‌لری تطمین ایتمش اولان عملیه‌لرك هانکیلری اولدیغی آراشدیرلمق لازم کلدی . دیمك‌که مبادله‌نك « منشأی » یاخود « مقدماتی » مسئله‌سی موضوع بولونیوردی . مبادله‌نك منشأیی تشکیل ایده‌بیله‌جك اولان اشکال آراشدیرلدی . ومختلف عادتلرده بو شکللرك بولوندیغی ظن اولوندی .

اولا قدما طرفندن معلوم بولونان و شیمدیکی زمانلرده‌ده مثاللری کثیر اولان برعادتده : « سسسز تجارت » عادتنده مبادله‌یه بر حاضرلق کورولدی . سسسز تجارت عشیرتلر ویا قوملر آراسنده بر تجارتدر ، یکدیکرینه یابانجی زمره‌لری مناسبت حالنه کتیریر . بو زمره‌لردن اولانلر ؛ یکدیکرینی کورمکسزین ویا هیچ اولمازسه قونوشمقسزین ، یاخود اولسه اولسه ال وقول اشارتلریله محصوللرینی زمره حدودنده مبادله ایدرلر . دوشمان قورقوسی ، یابانجی دیل جهالتی یاخود تماسك دیناً حرام اولماسی بو اصولك باعث اوله‌بیلیر . «سسسز تجارت» شکلنی مبادله‌نك ابتدائی شکلی اولارق قبول ایله‌مك خارجله مبادله‌نك انموذج اصلی اولدیغنی ، فردی مبادله‌لره معشری مبادله‌لرك تقدم ایله‌دیکنی قبول دیمك اولور ، قولیشه‌ر Kulischer ك فکرنجه سسسز تجارته تقدم ایتمش اولماسی ممکن بولونان بر دیکر شکل واردر . بومؤلفك «هاوائی تجارتی» تسمیه ایله‌دیکی بوشکلده مراسمه مقارن اولارق وشهود حضورنده معین دستورلرك تلفظیله مبادله یاپیلیر . روماليلرك sponsio (سپونسیو ، وه‌نطورا ، روما حقوقنه مراجعت)سی بونك برمثالیدر .

لکن مبادله‌نك منشألرندن بری ، دها حقلی اولارق ، بردیکر عادتده «متقابل هدیه‌لر» عادتنده کورولدی . عشیرت ایچنده آلیش ویریشك عشیرتلر آراسنده آلیش ویریش نمونه‌سنه توفیقاً و اونی تعقیباً وجوده کلمش اولماسی مشکلاتله قابل تصوردر . اشکال ومراسمه مقارن هبه‌لر قدیم بشری تجمعلر آراسنده مبادله‌نك جاهلی اولدیغی بزه بیلدیریلن جمعیتلر ایچنده یاپیلمقده‌در . مورخلر چوقدنبری هدیه‌لر ویروب آلمق عادتنك اسکیلکنی قید وضبط ایله‌مشلردی . سیاحلر بو عادتك عالمشمول اولدیغنی کوسترديلر .

وحيدالطرف اولان هديه ثنائی‌الطرف اولان ترامپه‌يه حاضرلق تشكيل ايدر . بلا عوض هبه طبيعی بر طرزده آلاجق ماهيتنی اكتساب ايدر ، دوستلق وشرف و حيثيت سائقلری قارشيلق هديه‌نك ياپيلماسنی استلزام ايلر . ديمك كه لحظه‌ده ، درحال تحقق ايدن مبادله‌دن مقدم اولان شكل مؤجل اولان بر مبادله طرزيدر . بو نقطهٔ نظردن قره‌دی ( ويره‌سيه ) نك پشين معامله‌يه تقدم ايتمش اولمسی لازم‌كلير . عينی زمانده ، بو مبادله ، ارادی و سوزلشمش اولمادن اول واجب و مجبوری كوزوككده ايدی . ايروكه‌زلر حقنده لافيتو Lafitau ، اونلرك تجارتنك رقصلر وضيافتلر آراسنده هديه‌لر طرزنده وقوعبولديغنی سويله‌يوردی . هه‌ربه‌ت سپه‌نسه‌ر واونی تعقيباً بوخه‌ر Buecher وتارد Tarde كبی محررلر بو فكری قبوالانديلر ، قارشيلقلی مبادله‌لرك منشأينی مجبوری ويا اختياری‌هبه‌لرده‌بولديلر . بويله‌جه بو متفكرلر مبادله طرزلرينك مختلف منشألردن تكون ايتديكی حقيقتنی انكار ايتمش بولونيورلردی ، لكن بك قيمتلی اولان بر نتيجه‌يه : ابتدائی تجارتك يكانه حكمت وجودی «منفعت» اولماديغی نتيجه‌سنه‌وارمش اولويورلردی .هديه‌لر شخصی برآرزويی تطمين ايله‌مكله برابر معشری بر احتياجه‌ده خدمت ايده‌رلر، دينی بر وظيفه‌يی يرينه كتيريرلر . ماللرك تداولنی تأمين وانسانلرآراسنده وحدت روحيه‌يی ترصين ايلرلر .

ارتق مبادله‌نك بوافوله‌سی برنجی درجهٔ اهميتده كورولويور. وحدت‌معنويه‌يولی، قارده‌شلك واسطه‌سی،جماعت منكی ، حرمت نشانه‌سی ، دوستلق حتی اولانقارشيلقلی هبه برباغدر . او، تحقق ايده‌رك ، نظام عمومی‌يه بردستك تشكيل ايده‌ر. ساده محض شخصی منفعته دكل بلكه مشترك‌ضرورتلره‌ده تابعدر.مفرط برصورتده داغنيق بر حالده اولان اجتماعی هيئتلرده وحدت معنويه‌نك تازه‌له‌نمسی لازمدر . مختلف وسيله‌لرله مبادله بوهدفه خدمت ايلر . پيه‌ر لورو Leroux نك بر قارده‌شلك « نشانه » سی اولديغنی سويله‌ديكی مشترك يمكلر ايله مبادله‌نك هدفی بر و عينيدر . اسم و قادين مبادله‌سی ، سميه‌لر آراسنده اولنه‌لر كبی مبادله‌ده بر اتفاق منسكيدر . زيرا مادی ماللر شخصلره مربوطدرلر ، سری بر طررده اونلره تابعدرلر ، حقيقةً اونلرك بر جزؤيدرلر . مالنی ويرمك ، كنديندن برجزؤی ويرمكدر.ماللرك مبادله‌سی قانلرك مبادله‌سی‌قيمتنی حائزدر.

بويله‌جه يكديكرينی متعاقب ، قديم مبادله‌نك متعدد صفحه‌لری ظاهره اخراج اولونويوردی . وبونلرك هربرنده آليش ويريشك يكانه اصلی ونوه‌سی كورولويوردی. بوطرزده دوشونمك اكثريا كثيرالاشكال اولانی وحيدالشكل عد ايتمك، اكثريا ناتمام اولانی تماملانمش كبی مطالعه ايتمكدی . ابتدائی عادتلر ايچنده ممتاز اولارق‌آيريلقدن زياده مبهم اولارق قاريشيقلق موجوددر . ايشته شمال غربی آمريقا يرليلرينك پوتلاچ ديدكلری مؤسسه‌ده بوحال مكملاً كورولور . پوتلاچ مبادله‌نك قديم برشكليدر ، ديكر متعدد قوملرده‌ده بولونمشدر ، عمومی بايراملرده ، معين و مقدس منسكلره تبعاً

وقوعه كلن مجبوری هبه‌لر سیستمه‌میدر . بو هبه‌لر دولاییسیله ثروتلر مبادله اولونور واکثریا امحا اولونور : آرماللر ، سکه‌لر ، سلاحلر نمایش وتفاخر یاریشلرنده صرف ایدیلیر . شان وقدرت هبه واسراف ایله قازانیلیر . مالارك كثرتله تداولی حقلرك متمادیاً حركتده بولونماسی بونك نتیجه‌سیدر . برسیستمه‌م داخلنده وقوعه كتیریلن بو اسرافات وتخریباتی اجتماعی حیاتك سقیم وغیر طبیعی شكلرندن بری عد ایتمك ممكن ایسه‌ده عینی اشكالی دیكر محللرده ، دها ضعیف اولارق بولمقده‌یز . حتی بونلر بزم جمعیتلریمزده دعوتلر وهدیه‌لر مقانیزمه‌سی طرزنده باقی بولونمقده‌درلر .

[R. .Maunîer— Recherches sur les échanges rituels; in: Année Sociologique, nouvelle série, II p. 13—19]

## رقابتك اجتماعی ماهیتی

رقابتك اجتماعی ماهیتی تعیین و تخصیص ایدن اوصافدن بری اونك بالواسطه اولماسیدر. خصمی دوغرودن دوغرویه ضرردیده ایدن ویا برطرف ایدن کیمسه اونکله آرتق رقابت حالنده دکلدر . لسانده رقابت کلمه‌سی بر وعینی مکافاته ایریشمك ایچون ایکی طرفك یکدیکرینه موازی بر صورتده صرف ایله‌دکلری غیرت و اقدامی افاده ایچون قوللانیلیر . بو جدالك دیکر نوع قاوغالردن فرقنی شو طرزده توصیف ممکندر : رقابت جدالنك صاف شکلی هرشیدن اول تعرض ومدافعه دکلدر . چونکه جدالی نهایتلندیرن مکافات خصملردن برینك النده بولونماز .

. . . . . . رقیبلردن هربری هدفه ایریشمکه چالیشیر ، خصمنه قارشی قوتنی استعمال ایتمز . یاریشده قوشان یالکز کندی سرعتیله ، تجار آنجق کندیماللرینك فیأتیله ، قناعتلرینه طرفدار قازانمق ایسته‌ین ساده مذهبنك باطنی اقتاع قوتیله فعال ومؤثر اولمق ایستر . بومثاللرده کوردیکمز شایان حیرت جدال نوعنده دیکر هر هانکی نوع جدالده اولدیغی قدر حرارت وبوتون قوتلرك احتراصله جمع وتکثیفی واقعه‌سی موجوددر، جدال اثناسنده صرف ایدیلن فعالیت آنجق خصمك (متقابلاً محسوس اولان) فعالیتی شعوریله صوك درجه‌یه قدر آرتار، مع‌مافیه، خارجاً باقیلیرسه، بونوع جدال صانکه دنیاده هیچ برخصم یوق ویالکز هدف وار ایمش کبی جریان ایدر . اکر بو شکلده اولورسه ، فعالیتك خارجی هدفدن انحراف ایتمه‌ین براستقامته توجه ایله‌مسی سایه‌سنده رقابت، موضوعی ومحتواسی رقیبلرك ضدیتنی محض صوری برماهیته افراغ ایده‌جك و بر مشترك هدفه خادم اولاجق نوعدن اولابیلیر . او درجه‌ده‌که غالبك ظفری مغلوبه فائده‌لیدر . تورکلر مالطه‌یی

١٥٦٥ تاریخنده محاصره ایتدکلری وقت مالطه طریقتنك رئیسی آطه‌نك قلعه‌لرینی شوالیه‌لرك منسوب بولندقلری مختلف ملتلر آراسنده تقسیم ایله‌مشدی، تا که هانکی ملت دها شجیع اولدیغنی اثبات ایچون یاپیلاجق رقابت هیئت عمومیه‌نك مدافعه‌سنه خادم اولسون . بوراده خالص بر رقابت حادثه‌سی مواجهه‌سنده‌یز ، اونده رقیبك قوتلرینی تام اولارق انکشاف ایتدیرمه‌سنه مانع اوله‌جق هرهانکی برصورتله اضراراید یله‌سی امکانی برطرف ایدیلمشدر. بو، رقابتك پك صاف بر مثالیدر؛ چونکه اونده، شان وشرف جدالنده غالب کلمك تمنیسی بر طرفدن قوتلرك فوق‌العاده برصورتده تکثیف و تشدیدینی موجب اولدیغی حالده ، دیکر طرفدن غلبه‌یی، آنجق موفقیتدن مغلوبلرك‌ده مستفید اولابیله‌جکی برطرزده الده ایلك ممکندر . علم ساحه‌سنده‌ده شهرت قازانمق حرصندن تولد ایدن رقابتك عرض ایله‌دیکی جدال ، خصمه قارشی دکل بلکه مشترك هدفه قارشی متوجه برجدالدر، بوجدالده غالبك قازانه‌جغی علمك مغلوب اولان ایچون‌ده برقازانج و ترقی تشکیل ایلیه‌جکی مفروضدر . کوزه‌ل صنعتلرده‌کی رقابتلرده بو کیفیت مفقود کوزوکور ، زیرا ایکی طرفك عینی درجه‌ده اشتراك ایلدکلری و اونلری احاطه ایتمکده بولنان آفاقی قیمت مجموعه‌سی، احتمال افتکاری اولارق موجود بولنمقله برابر، صنعتك فردی ماهیتنه بناءً مشعور دکلدر . مستهلکی جلب ایچون تجارتده جریان ایدن رقابتده بو فقدان دها بارزدر ، مع‌مافیه تجارت رقابتی‌ده عینی صوری جدال مبدأنه راجعدر . زیرا بوراده‌ده رقابت دوغرودن دوغرویه اك مکمل خدمته توجه ایدر واونك نتیجه‌سی برشخص ثالثك ویا بوتونك انتفاعیدر . ایشته رقابتك بوشکلنده نهائی هدفك انفسیتی ایله الده ایدیلن صوك نتیجه‌نك آفاقیتی اك شایان حیرت برطرزده بربرینه قاریشیر، شیئی ویا اجتماعی ماهیتده برفوق‌الفرد وحدت ، رقابتده اولان طرفینی واونلرك جدالنی احاطه ایدر، انسان خصم علیهنه توجه ایتمکسزین ، صانکه اوکا تماس ایتمکسزین اونکله مجادله ایدر ؛ بویله‌جه متضاد انفسی سائقلر آفاقی قیمتلرك تحققنی موجب اولورلر، جدالده

غلبه برجدالك موفقيتي ديمك دكل بلكه جدالك ماوراسنده اولان قيمتلرك تحققى ديمكدر .

ايمدى رقابت حالنده بولنانلر بر اجتماعى محيط ايله احاطه ايدلدكلرى تقديرده، بواجتماعى محيط ايچون رقابتك خارق العاده قيمتى بونقطه‌ده مندمجدر. ديكر غاوغا انموذجلرنده ياجدالك مكافاتى اصلاً طرفيندن برينك النده‌در ، ياخود غاوغانك سائقى بر مكافاتك قازانيلماسى آرزوسى دكل بلكه انفسى دوشمانلقدر. بوانموذجلرده ، مجادله‌ده بولونانلرك قوتلرى وقيمتلرى يكديكرينى متقابلاً امحا ايتدكلرى وهيئت مجموعه ايچون نتيجه دها ضعيف اولان قوتك دها قوتلى اولاندن تنزيلى تقديرنده كيرى‌يه قالان نه ايسه اوندن عبارت بولنديغى حالده رقابتك ديكر جدال شكللريله مخلوط بولونماديغى احوالده قيمتلر آرتار: زيرا زمره باقيشندن، انفسى سائقلر آفاقى واجتماعى قيمتلرى توليد ايچون برر واسطه كبى كوزوكورلر ، طرفين باقيشندن ايسه آفاقى اولارق قيمت اولانك توليدى انفسى طمانينتلرك الده ايدلمسى ايچون بر واسطه اولارق استعمال اولونور . [١]

---

[1] بوده كثرتله تصادف اولنان شو انموذجك صاف اولارق تحقق ايله‌ديكى احوالدن بريدر : جنس ايچون ، زمره ايچون ، خلاصه احاطه ايدن تشكل ايچون واسطه اولان فرد ايچون نهائى غايه‌در و بالمقابله جنس ايچون نهائى غايه اولان فرد ايچون بر واسطه‌دن عبارتدر . بو ، اك واسع مقياسده انسانك مابعدالطبيعى بوتونه ، اللهنه رابطه‌سى اعتباريله جاريدر . بر الهى مقصدله دنيانك مخلوق بولونديغى تصورينك موجود اولديغى برده فردلرك نهائى غايه‌لرى بوتون دنياده‌كى حركاتك ( الهى نفسده موضوع اولديغى وجهله ) مطلق غايه‌سنى تحقق ايتديرمكه يارايان واسطه‌لر ومرتبه‌لردن باشقه برشى دكلدرلر ؛ فقط فردى نفس ايچون أناسنك علاقه‌لرى صورت مطلقه‌ده حائز قيمت اولدقلرندن كرك تجربى عالم ، كرك متعال شأنيت فردك هدفلرى ايچون ( ارض‌اوزرنده رفاه وسعادت ياخود آخرتده سلامت‌الخ ..، ) برواسطه‌دن‌عبارتدر.. اجتماعى مناسبتلرده فرد ايله جمعيتك منافى آراسنده آهنك ديئيلنده بودر . فردك فعاليتى‌سوق وتنظيم اولونور، مقصد انسانلرك حقوق واخلاق ، سياسى وحرثى تشكيلاتنى ادامه وانكشاف ايتديرمكدر ؛ فقط هيئت عموميه اعتباريله ، بوهدفك تحقق اثناسنده فردك خاصةً استسعادى ويا اخلاقى ، مادى ويا مجرد علاقه‌لرى بوفردلرك فوقنده‌اولان

یالکز شوواركه رقابتك محتوا اعتباريله وبالواسطه حصوله كتيرديكی ترقی دوغرودن دوغرويه اجتماعی اولان نتايجی قدراهميتلی دكلدر، برجمعيتك ایچنده رقابتلری توليد ایدەن هدف، عموميتله بر ويا متعدد اشخاص ثالثەنك رغبتی اولديغنـدن رقابت حالنده اولان طرفينـدن هر بری بو اوچونجی‌يه خارق‌العاده برصورتده تقرب ایدەر . رقابتك زهرلەيجی ، ییقیجی ، خراب ایدیجی تأثيرلرينی تبارز ایتديرمك وكيری قالانی ایچونده یالکز بو محتوا تشکیل ایدن قیمتلری اونك محصولی اولارق کوسترمك معتاد اولمشـدر . حالبوكه بونك یاننده رقابتك خارق‌العاده اجتماعیلشديريجی برتأثيری واردر . رقيبه قارشی خصمانه کرکینلك تجارك خلقك تمايلاتنه قارشی حساسيتنی همان فوق‌الطبیعی بر مرتبەده کسکینلشـدیرر ، خلقك ذوقلرينك ، مودالرينك ، علاقەلرينـك تحقق ایتمك اوزره بولنـان تحولاتنی غريزی بر طرزده تحدس ایتديرر: ساده تجارده دكل، غزته محررندەده، صنعتکاردەده ، کتابجیدەده ، مبعوثدەده بويلەدر. هرکسك هرکسه قارشی جدالی اولارق توصيف ایدیلن عصری رقابت عینی زمانده هرکسـك هرکس اوغورینه جداليدر. جمعيتك

قیمتلری برواسطه منزلەسـنده بولونديرارق اونلره حاكم اولورلر ؛ بويلەجه علم آفاقی مدنيتك محتوالرندن بريدر وبواعتبار ايله اجتماعی تكاملك كندی كـنديـنه كفايت ایدن قیمتی حائزنهائی هدفلرندن بريدر، بوهدف فردك علم اكتسابنه اولان ميلانی سايەسنده تحقق ایدەر ؛ فقط فرد ایچون بوتون موجود علم ، حتی اوعلمك بالذات كنديسی طرفندن سعی صرف ایدیلمش اولان اقسامیده برابر اولارق ، شخصی بیلـكی میلنك تطمینی ایچون برواسطەدن عبارتدر . شوده واركه بورابطەلر دائما آهنكدار بر تناظر عرض ایتمزلر ؛ دها زياده اكثريا تناقض احتوا ایدەرلر ، كرك بوتون كرك پارچه كنديـنه‌غايه وبناءً عليه ديكرينه واسطه معاملەسی یاپار، كل وجزؤدن هيـچ بری‌ديكری ایچون واسطه اولمغی قبول ایتمك ایستەمز. بوندن مصادمەلر نشأت ایدەر، بومصادمەلر حياتك هر نقطەسـنده حس اولونورلر ، بونلر يوزندن كرك بوتونك ( كلك ) كرك پارچانك ( جزؤك ) هدفلری آنجق بعضی تنزيلات اجراسندن صوكرا تحقق ایدەبيلير. رقابت ساحەسنده : قوتلرك يكديكرينه چارپماسی وبوندن دولايی مثبت نتيجەنك ضرر كورمش اولماسی ، ضعفی ثابت اولانك اجرادن محروم وخدمتدن عاجز براقيلماسی‌دارا وفيره نوعندن ضايعا تشکیل ایدەر ، بو نقطه برطرف ایدیلیرسه ، يكديكرينه قارشی ايلرلەمكده اولان غايه سلسلەلرينك تناظری رقابت ساحەسندەده صراحتله مشهوددر .

عنصرلرینك برابرجه چالیشاجق یرده یکدیکری علیهنه چالیشمالرینك ، رقیبه قارشی جدالده مثبت ایشلر ایچون قابل استعمال لایعد قوتلرك ضایع اولماسنك، نهایت ذی‌قیمت ومثبت برخدمتك واثرك دها قیمتلیسی ویاهیچ اولمازسه دها جاذبی رقابت ساحه‌سنه چیقدیمی ، اولکننك فائده‌سز ومکافاتسز قالماسنك بر فاجعه اولدیغنی کیمسه انکار ایده‌مز. مع مافیه اجتماعی بیلانچوده رقابتك ذمتنه یازیلاحق اولان بو نقطه‌لر رقابتك تشکیل ایتدیکی واقعه‌ده‌کی ترکیبی قوته نظراً کنارده قالیر: جمعیت ایچنده رقابت ینه انسانلره یارامق ایچون رقابتدر، آلقیش طوپلامق ، خدمت ایتمك ، هر درلو فداکارلقلرده بولونمق ایچون رقابتدر ، چوغك آز اولانلر لهنه وآز اولانلرك چوقلر منفعتنه رقابتیدر ؛ خلاصه رقابت دیمك همجنسمزك حس و فکر واراده‌سی اوزرنده شعورك تمرکز ایتمه‌سیله ، عرض ایده‌نك طلب ایده‌نه انطباق ایله‌مسیله ، معامله یاپمق ورغبت قازانمق ایچون درلو درلو وایجه‌دن اینجه‌یه امکانلریله بیکلرجه اجتماعی باغلرك یکدیکرینه صارلوب دولاشماسی دیمکدر. ابتدائی اجتماعی تشکیلاتده‌کی دار ومعصومانه تساندیرینی عدم مرکزیته ترك ایده‌لیدنبری ( بوحادثه اجتماعی محیطك کمی اولارق توسعنك دوغرودن دوغرویه نتیجه‌سیدر ) اویله کوزو - کویورکه انسانك انسان ایچون زحمته کیرمه‌سی ، برینك دیکرینه انطباق ایله‌مسی، اویماسی آنجق رقابت سایه‌سنده ( یعنی عینی زمانده برشخص ثالث ایچون واونك نفعنه اولارق بر دیکر شخص ایله مجادله ایدیلمه‌سی سایه‌سنده ) ممکندر . شوده خاطرده طوتولمالیدرکه برجهتدن شخص آخر نفعنه اولارق رقابت حالنده بولندیغمز همجنسمز ، دیکر نقطهٔ نظردن او شخص آخرله موجود رقابتمزدن مستفید اولابیلیر. براجتماعی دائره‌نك منسوبینی یکدیکرینه ربط ایله اوهیئت مجموعه‌یی ادامه ایده‌ن برچوق علاقه‌لر واردر، فردیلشمش وکنیشله‌مش اولان بر جمعیتده بو علاقه‌لرك جانلی اولماسی ، آنجق رقابت مجادله‌سنك حرارت واضطراری ایچنده اونلرك نفسی طرفندن ایستر ایسته‌مز بمسه‌نیلمه‌سیله‌در کبی کوزوکویور . رقابتك بواجتماعیلشدیریجی قوتی ساده اونك بوقابا، نوعاًما علنی احوالنده ظاهر اولماز . عائله حیاتنده ، صحبتلرده ،

برقناعتله یاپیلان مناقشه‌لرده ، دوستلقده ، تفاخر آرزومزی اوقشایان خصوصاتده ایکی کشینك براوچونجی‌اوغورینه ونفعنه رقابت ایله‌دیکنه مصادف اولورز. واقعا بوکبی احوالده رقابت‌اساسلی واقعه‌دکل بلکه برواقعه‌نك هیئت مجموعه‌سی ایچنده جزؤی برتظاهر، براشارت قبیلندندر. فقط رقابتك تظاهر ایله‌دیکی هرپرده رقیبلر آراسنده‌کی ضدیته، اونلرك هربرینی براوچونجی‌شخص ایله مناسبت حالنه ایصال ایده‌ن برجاذبه، برخدمت عرضی، بروعد ویاالتحاق کیفیتی تقابل ایده‌ر. بالخاصه غالب کلن کیمسه‌ده بوکیفیتلر اودرجه‌شدتله ظاهر اولورکه رقابت دولاییسیله فرد کندی اثرلرینی وفعالیت محصوللرینی رقیبنك خدماتی ایله متمادیاً مقایسه ایتمه‌سه ، رقابتك اویاندیردیغی هیجان اولماسه بو مرتبه‌یه ایریشمك ممتنع اولور. لیبه‌رالیزم ( حریتپرورلك ) اقتصادی‌وسیاسی حیات صفحه‌لرندن ماعدا دینه ، آرقداشلق خصوصاتنه ، جمعیت ایچنده‌کی مراتبه وصورت عمومیه‌ده بین‌الافراد معاملات ومناسباته نه‌قدر فضله نفوذ ایده‌رسه ( یعنی بواحوال ومناسبات نه‌درجه‌ده آز پشیندن تعیین و تحدید ایدلمش، عمومی تاریخی قاعده‌لرله تنظیم ایدلمش بولونورلرسه، نه‌درجه‌ده فضله هرخصوصی‌وضعیته کوره تاسس‌ایده‌ن‌موازنه‌یه ویاقوتلرك‌اجرای تأثیرایتمه‌سنه تابع بولونورلرسه ) اونسبتده بونلرك آلاجغی شکل متمادی رقابتلره باغلیدر؛ بورقابتك نتیجه‌سی‌ده ، اکثر احوالده ، رقیبلرك شخص ثالثده ویا اشخاص ثالثه‌ده ، رقیبانه حرکاتك مرکزنده مختلف نسبتلرده اویاندیرمغه موفق اولدقلری علاقه‌یه ، محبته ، امیدلره تابعدر. کرك دولاییسیله‌کرك دوغرودن دوغرویه انسان ایچون اك قیمتلی هدف ینه‌انساندر . بالواسطه اك قیمتلیدر، چونکه انساندن آشاغی قالان‌طبیعت‌اقسامنك قدرتلری، انسانده‌طوپلانمشدر، طبقی‌بیدیکمز ویا حسابمزه‌چالیشدیردیغمز حیوانلره‌نباتاتك، نباتاتده‌ده کونشك وطوپراغك ، هوانك وصویك قدرتلری طوپلانمش بولوندیغی کبی . اك‌فضله قوتلرك تکاثف ایتمش بولندیغی‌مخلوق، کندیسندن اك‌مثمر برصورتده استفاده اولونابیلن مخلوق ینه انساندر . اسارتك ، یعنی میخانیکی طرزده حاکمیتك

اورتادن قالقدیغی نسبتده انسانی روحاً قازانمق ضرورتی آرتیور. اولجه انسانك انسانله مجادله‌سی، انسان ایچون وانسانی اسیر قیلمق ایچون مجادله ایدی، شیمدی بومجادله تحول ایدییور، رقابت دینیلن معضل حادثه حالنه کلیور، واقعا رقابتده‌ده انسان بر دیکر انسانله مجادله حالنده‌در، فقط آرتق بومجادله براوچونجی شخص اوغورینه‌در.

G. Simmel,Soziologie, S. 213 - 218

# ایکنجی قسمه متعلق متنلر

## — ۱۳ —

### عصرمزده عائد

بوعصرك خسته اولدیغی چوق سویله‌نیله‌شدر : بعضیلری بوعصرك مادی ذوقلره مبتلا ، دیکرلری عاصی روحلی ، باشقالری‌ده دینی واخلاق حقیقتلره لاقید اولدیغنی سویلرلر . بن بوفنالقلرك ظن اولدیغی قدر عصرمزده کوکلشمش اولمادقلرینه ایناغه مائلم . بوفنالقلر آز چوق مختلف دورلرده دائما موجود بولونمشلردر. مع‌مافیه بونلرك عصرمزه خاص ودها درین بردرد ایله بسله‌ندکلرینی انکار ایتمك‌ده ممکن دکلدر .

اکر صوك اوچ عصری برر کلمه ایله تعریف ایتمك ایسته‌سه‌یدم دیردم‌که اون یدنجی عصر ایمان ایدن، اون سکزنجی عصر انکار ایدن واون دوقوزنجی عصر شبهه ایدن برعصردر . ایمان ایتمك تصدیق ایتمکدر ؛ انکار ایتمك ، تصدیق اولونانی عزم ایله رد ایتمکدر ؛ شبهه ایتمك ، تصدیق وانکار آراسنده تردد ایتمکدر . شبهه هر زمان موجوددر ؛ بعضی شیلردن شبهه ایتمه‌ین انسان یوقدر ؛ هیچ برعصر یوقدرکه اونده هرشیدن شبهه ایدن بعضی‌انسانلره تصادف‌اولونماسین. شبهه‌ایدن برعصر، ایچنده شبهه ایدن آدملرك چوق اولدیغی وشبهه‌نك اهمیتسز شیلره دکل بلکه معیشت بشریه‌نك اساسلی عمده‌لرینه تعلق ایله‌دیکی برعصردر . ایی وسلامتبخش اولان برشبهه ( شك ) واردر ، اوده تحری‌یه تقدم ایده‌رك تأمل‌وتدقیقی ایجاب ایتدیره‌ندر ؛ برمشئوم ومفسد شبهه واردر،اوده عجزدن ، بیقغینلقدن دوغاندر . شبهه مختلف شکللر آلتنده بلیرر. بعضاً ایکی ادعا آراسنده تردد ایده‌ر و ترددینی اعتراف ایده‌ر ؛ بوالك ایی شکلیدر ، چونکه صمیمیدر. بعضاً شبهه شدتلی ومفرط ادعالر وتصدیقلر کیریسنده کیزله‌نیر؛ اللهه پك‌اینانمایان وسحره ایناnan انسانلر واردر. بعضاً شبهه‌متناقض تصدیقلردن آکلاشیلیر: بوکون تصدیق ایتدیکنی یارین انکار ایده‌ن برآدم دون تصدیق ایتدیکنی بوکون‌انکار ایده‌ن برعصر شبهه ایده‌ن برآدم، شبهه ایدن برعصردر . غریب اولان جهت‌شبهه‌نك باشلادیغی زمان ، برنوع حظ ایله مترافق اولماسیدر ، طبق اولومك یاقلاشدیغی آنلره برنوع شهوتلی حسك تقدم ایله‌دیکی عجیب خسته‌لقلر کبی . کنجلك ناصل چوجوقلق پرده‌لرینك دوشمه‌سنی حظله کوررسه اونك کبی روحده ، چوجوقلغك وهملری قبیلندن بوطبیعی اعتقادلری برر برر ترك ایتمکده برنوع سوینج حس ایده‌ر؛ رجلیت

دورینه کیردیکنی ظن ایدەر، حالبوکه حیات منبعلرینك یاواش یاواش کندندە قورودقلری محسوسدر . ایلك زمانلرده روح شبهه‌یی برقورتولوش عد ایدەر : ظن ایدەرکه یالکز خوشنه کیتمه‌ین اعتقادلری برطرف ایدوب خوشنه کیده‌نلری صاقلامق ، صیقان ، جبر ایده‌ن ، امر ونهی ایده‌ن اعتقادلری اوزاقلاشدیروب یوکسه‌لته‌ن ، اوقشایان ، قولتوق قابارتان ، غشی ایده‌نلری محافظه ایتمك ممکن اولاجقدر . طبیعتی ، کوزه‌للکی ، حیاتی سومکه ، کوزل هیجانلر طاتمه ، تخیله ، امیده ، محبته دوام ایتمکه مقتدر بولونیلاجغی ظن اولور ، لکن یاواش یاواش شبهه بر قازانیر ، یاییلیر ، اطرافزده ونفسمزده بوشلق پیدا اولور ، سرخوشلق یرینه روح صیقینتیسی قائم اولور .

. . . . . . . . . . . . . . . . .

عائله‌نك شبهه ایله معلول روحدن قورقاجغی یوقدر : دهافضله‌سی وار ، احتمال بوذهنیت ایله مجادله ایدوب اونی شفالاندیرمق وظیفه‌سی عائله‌یه ترتب ایدەر : بوراده دینی واخلاقی نوعدن عالمشمول حقیقتلره تعلق ایده‌ن ریب وشکدن بحث ایدییورم . شکك علاجی قلب ساده‌لکیدر ، قلب ساده‌لکی ایچونده عائله اوجاغندن دها طبیعی براوجاق هیچ بریرده یوقدر .

عصرك اضطرابلرینی ، شاعرلرك ترنم ایله‌دیکی بومبهم صیقینتی‌یی، بعضیلرینی انتحاره سوروکله‌ین بوقارا حزنی ، هرشیئه قارشی موجود اولان وحق وناموس اوکنده کوجلکله توقف ایده‌ن بوآجی شبهه‌یی ، عنعنه‌لردن بیقغینلغی ، آتی‌یه قارشی صبرسزلغی ، محالاتك تخیلنی ، عمده‌لرك بربرینه قاریشدیرلماسنی ، نهایت کیمسه‌نك مصون بولونمادیغی بوتون بوفنالقلری بیلن آداملر آراسنده بری وارمیدرکه برآن ایچون انزوادن ویا خلق ایچندن صیریلوب عائله‌یه رجوع ایله‌دیکی وقت قلبنده صلح وسکونك یکیدن دوغدیغنی حس ایتمه‌سون ؟ آجیلاشمش بردماغك محصولی اولان ومیدانه کلمه‌سنه هم انزوا ایچند. تأملك هم خارجده کی تناقضلرك یاردیم ایله‌دیکی بوقارا اکلق دومانلردن کیم اوتانمامشدر؟ اطرافنده انتظام ، سعی ، ساده فضیلتلر ، صاف بر مربوطیت کوروب و آکلاشیلمامش دهالره ومعلول مخیله‌لره خاص کولونج ادعالره سوق ایده‌ن بریولده اولدیغنی حس ایدەرك نفسنه آجیمایان وارمیدر ؟ شبهه یوق ، صمیمی وجدی شکك‌ده علویتی واردر، شوشرطله که سجیه‌وناموسه ضرری اولماسون.

حالبوكه نظريه‌یی عمليه‌دن آییران حدود پك نازكدر. معيشت بشريه‌نك فعال مبدألرينه شك طاری اولونجه اونی نظريه ايله تداوی‌ايله‌مك كوجدر ؛ روحه عصمتنی اعاده ايده‌جك ، اونك غيرت و همتنی اویاندیراجق اولان آنجق مثالدر ، نوعما فضيلتك غير محسوس قوقوسيدر .

فكرلرك غليانيله حصوله كلن فنالقلردن بحث ايله‌دم. ديكرلری واردركه احتراصلردن قابالغندن دوغار . باباغی ماتەرياليزم ، قابا خودكاملق ، ظرافتدن محروم سفاهت یاخود اينجه‌لشمش بر اخلاق فسادی ، نهايت اخلاقی شيلرله استهزا ايله‌مكی وبويوك حسلره حقارت ايتمه‌یی كبارلق علامتی عد ايده‌ن احمقجه تهكم ، بوتون بورزيلتلر أولن آنانك باتاغی اوجنده ، یاخودچوجوغك بشيكی یاننده وجدان عذابنه دكلسه بيله سكوته‌محكومدرلر.و، شر كبی خيرده ساری اولديغندن، عائله ايچنده اخلاقی ترقينك‌عمومی اخلاقك ترقيسنه بر باشلانغيج اولديغندن شبهه ايتمه‌يورم . عائله ايچنده نظام وانتظام ، جمعيت ايچنده نظام وانتظام ديمكدر ؛ عائله ايچنده شورش ، جمعيت ايچنده‌شورشدر. بعضيلری دييورلر : جمعيتی دكيشديرمه‌لی ، ديكرلری دييورلر : فردی دكيشديرمه‌لی فقط فردسز جمعيت اصلاح اولونماز ، فردده يالكز باشنه صلاح بولاماز ؛ بوامكانسز دكلسه بيله پك مشكل برتشبثدر . بزه صورت عموميه‌ده بر استناد نقطه‌سی لازمدر ؛ بواستناد نقطه‌سی ، عائله‌در . كندی حسابنه ذاتی تكمل وترقيسيله علاقه‌دار اولمايان كيمسه احتمال اوغول، بابا وياقوجا اولمق اعتباريله اصلاح نفسه چاليشه‌جقدر و ، نه‌قدر آزموفق‌اولسه‌ده ، بوترقی جمعيته فائده‌لی اولاجقدر . زيرا الك ايی جمعيت دائما ايچنده الك‌فضله‌مقدارده‌ناموسلی وخيری ايسته‌ين آداملرك بولونديغی جمعيت اولاجقدر .

Paul Janet-La Famille. p. 268 – 271 , 289 – 291

## عشیرت ودولت

عمومی معناده جمعیت مفهومی ، برابر یاشایان ویکدیکریله مناسبت ومعامله‌ده بولنان انسانلرك مجموعی افاده ایدر ، بو معناده وبوتون اقسامی عینی طرزده تنظیم ایدلمش برجمعیتك نمونه‌سی عشیرتدر . بوجمعیتك هر عضوی کرك بوتون ایچنده کرك عشیرتك تعضو ایله‌مسیله میدانه کلن اقسام ایچنده قطعیاً معین اولان موقعی آلیر : هرکس بر دین زمره‌سنه ، بر ارکك اتحادینه [١] برعائله ونکاح هیئتنه داخلدر. بوندن باشقه اصل مهم اولان نقطه شودر : فرد ، کندینی سنه‌سنه آلان بو جمعیت عضولری خارجنده ، مستقل اوله‌رق دیکر عشیرتداشلریله براشه‌بیله‌جکی و بو تعداد ایله‌دیکمز فعالیتلردن آیری هدفلر تعقیب ایده‌بیله‌جکی بردائره بولاماز . ذاتی افعالنده‌ده عشیرت عرفنك کندینه امر وتحمیل ایله‌دیکی قاعده‌لره باغلی قالیر . هیچ اولمازسه صاف (یعنی دیکر اجتماعی شکللرله اختلاط پیدا ایله‌مه‌مش ) عشیرت تشکیلاتنك شایان حیرت اولان اطرادیله کاملاً تطبیق ایدلدیکی یرده کوزیمزه چاربان اجتماعی حیات لوحه‌سی بوطرزده‌در. بالطبع بوتون حیات ساحه‌لرینك بویله‌جه صیقی صیقی‌یه قاعده‌لره باغلانماسندن انحراف وقوعاتنك ، دها باشلانغیجدن اعتباراً بیله ، مفقود اولمادیغی اونوتولمامالیدر . فقط بونلر ، مرعی اولان قاعده‌یه قارشی کلدیکندن دولایی جزایه چارپدیرلماسی مقتضی رعایتسزلکلردر. بویله اولمادقلری تقدیرده هرحالده مستثنا وقعه‌لردر. بوکا مقابل حدذاتنده عشیرت نظامی (دولت تشکیلاتنه‌دوغرو انتقال مؤسسه‌لری موضوع بولونمادقجه) بوتون عضولری باغلایان هیئتدن مستقل ، هرهانکی برطرزده کندیلکندن حصوله کلمش زمره تشکلی طانیماز . بوصورتله محض عشیرت تشکیلاتنك جاری بولوندیغی دوره‌ده عشیرت ایله جمعیتك آراسنده‌کی مناسبت : عشیرت نظامی ایله جمعیت نظامنك یکدیکرینك تماماً عینی بولوندقلری بروضعیت اولارق توصیف اولونابیلیر. برطرفدن عشیرت تشکیلاتلرنده‌کی عظیم یکنسقلق دیکر طرفدن فردی اراده‌نك سربستجه فعالیتنه حائل اولان قوتلی زجر بوقید ایله‌دیکمز کیفیت ایله مناسبتداردر .

ایمدی بوجهتدن دولت، تا باشلانغیجدن اعتباراً ، عشیرت تشکیلاتیله تضاد عرض ایدر وتضاد دولت مؤسسه‌سنك تکاملیله آرتار ، جمعیتك ایچنده سربست زمره‌لرك پیدا اولماسنه دولت مساعده ایدر، بوزمره‌لر یادواملی برطرزده دولت نظامندن مستقل اولارق قالیرلر ، یاخود مؤخراً دولت تشکیلاتی ایچنه داخل اولورلر .

---

[١] تخالف ایتمکه باشلامش ابتدائی جمعیتلرده موجودیتی مشاهده اولونان برتشکلدر.

بویله آزچوق اولغون برحاله کلمش هر دولت تشکیلاتنده دولت ایله جمعیت شو معناده یکدیکرندن آیریلیرلر : دولت‌دوغریدن دوغرویه کندی حاکمیت وقدرتنه تابع اولان نظام اجتماعی‌یی احتوا ایدر . حالبوکه بونظام داخلنده سربست اولارق تشکل ایدن هیئتلر ایچون جمعیت برلکده یاشایان ومعامله ومناسبتده بولونان انسانلرك مجموعی اولمق اعتباریله برمسند تشکیل ایدر. فقط بومسند هم دولت تشکیلاتنه مربوط اولمق، هم‌ده اوزرنده کرك دولتك وکرك دولتدن ماعدا دولتك ایلك وظیفه وافعوله‌لری خارجنده قالان تشکیلاتك تشکل ایده‌بیله‌جکی زمین اولمق دولاییسیله جمعیت مفهومی چیفته معنا اکتساب ایدر . اولا دولت‌ده داخل اولدیغی‌حالده بوتون مبدعاتی احتوا ایدن بشری جمعیت معناسنه کلیر ؛ صوکراده دولته مقابل اولارق سربست جمعیت زمره‌لری حالنده برله‌شنلرك هیئت مجموعه‌سی دیمك اولور . بو زمره‌لر ، مستقل برتشکیلات اکتساب ایدر ایتمز ، دولتك هیئت مجموعه‌سی داخلنده ینه دولتك نسبةً مستقل تقلیدلری ماهیتنده کوزوکورلر . بوصورتله بو زمره‌لرك دولت داخلنده برموقع آلماسی ، نوعما سربست برطرزده میدانه کلمش‌عضولرك‌دولت تشکیلاتنه منضم‌اولماسی ممکن‌الوقوعدر ، اووجهله که بوطرزده تأسس‌ایدن قارشیلقلی‌یاردیم مناسبتنك عواقبندن اولارق‌بالذات دولت، کندی منفعتندن ملهم اولارق ، بوقبیلدن سربست زمره‌لرك تشکلنی تحقق ایتدیرر . بالطبع سیاسی هیئتلرك میدانه کلمه‌سنده‌کی ایلك طرز سیاسی جمعیتك تکاملنك ترجیحاً ایلك دوره‌لرینه ، ایکنجی طرز ایسه مؤخر دوره‌لرینه عائددر .

عشیرت ویا عشیرتلر اتحادی بردنبره دکل ، بلکه درلو درلو آرالق مرتبه‌لردن کچه‌رك دولت حالنه انتقال ایله‌دیکی کبی ، اك مکمل شکللری سیاسی جمعیتك بر علامت مخصوصه‌سی اولان بوسربست هیئتلرك میدانه کلمك ایچون حاضرلقلری‌ده دها عشیرت تکاملی ایچنده ایکن موجوددر . فقط بوتکامل دوره‌سنده بونوعدن تظاهرات دولت حالنه انتقالی‌افاده ایدن علامتلردندر . صورت عمومیه‌ده دینك بشری تکامل تاریخنده احراز ایله‌دیکی مهم موقعك علامتلرندن بری‌ده ایلك دفعه جمعیتك سینه‌سنده معنای خاصیله عشیرت نظامی خارجنده قالان مبدعات اولمق اعتباریله دینی تشکیلاتك دوغمش اولماسیدر . ایشته بونلر «کیزلی جمعیتلر» اسمی ویرلمش اولان هیئتلردرکه اونلر محض عشیری تشکیلات ساحه‌لرنده همان همان تصادف اولونماز ، فقط اسکی ویکی دنیاده ، دواملی بر سیاسی رئیسلکك وحیات ایله معاملات و مناسباتی امنیت آلتنده بولندیران نظام حقوق باشلانغیجلرینك تشکل ایتمش‌اولدیغی هر یرده بو «کیزلی جمعیتلر» ه تصادف اولونمقده‌در . بونلر اغلب احتمال « ارکك اتحادلرندن » میدانه چیقمشلردر . مع مافیه «ارکك اتحادی» سمیه‌نك (قلانك) بوتون‌ارکك افرادینی اختیارلق مرتبه‌لری سلسله‌سنه نظراً برآرایه طوپلادیغی‌حالده ، « کیزلی جمعیتلر »ده معین بردینك خدماتی وآیینلرینك اجراسی ایچون طوپلانان سچمه‌لردن مرکب بر طائفه‌در .

اولجه سن فرقلرینه کوره تأسس ایدن شعبه‌لر یرینه مؤخر دینی تشکیلاته قدر

اوزانان طریقت مرتبه‌لری قائم اولمشدر . آرتق یاشلی وجوده کتیردیکی عمومی فرقلر یرینه دین وآنك آیینلری ایله انسیت درجه‌سنه کوره‌قیمت فرقلری کچمشدر. بالآخره سری عبادتلره ایصال ایدن سائقلر بویله‌جه سیاسی جمعیته ( دولت نظامنه ) دوغرو بو ایلك انتقاللر اثناسنده محسوسدر . سره میل واقعا هر دینه خاصدر . عبادت اثناسنده تعظیم ایدیلن قوتلرك تأثیر و نفوذی دائما اسرارلی برشی اولارق حس اولونور . ایشته بو اساس اوزرینه‌درکه متنوع تورلو انکشاف ایده‌ر، بوسره نفوذ ایده‌نك نورحقدن حصه‌یاب اولاجغی قبول اولونور، دینداشلر آراسنده‌کی بوتفریق ایله ایله برابر دینی آیینلرك اداره‌سیله مکلف بر اجتماعی صنف، رهبان صنفی تشکل ایده‌ر، رئیسلك وظیفه‌سی یاننده راهبلك وظیفه‌سی سیاسی جمعیت ایچون اك اهمیتلی مسلکلردر.

« کیزلی جمعیت » دینیلن دینداشلق تشکیلاتی، سربست بر تشکیلاتدر ؛ بواعتبارله محض عشیرت تشکیلاتنه عائد و ارادی اولمایان دینی رابطه‌لردن آیریلیر . خصوصی بر صنفك اداره‌سنه مودوع مستقل تشکیلات ابداع ایده‌رك بو « کیزلی جمعیتلر » اولکی دینی رابطه‌لری قسماً مؤخر برانکشافه اوغراتیرلر، قسماًده اونلرك یرلرینه قائم اولورلر. آرتق دیکر حرث و مدنیت صفحه‌لرنده‌ده بو نمونه‌نك تعقیب اولوندیغی کورولور . اسکی توته‌ملی عشیری عنعنه‌دن مستقل اولان یکی دین موضوعاتنك تنوعی جمعیتك سینه‌سندن مستقل طریقتلرك تولد ایله‌مسنی انتاج ایله‌دیکی کبی ، آرتمقده اولان مدنیت ایله برابر حصوله کلن ایش بولومی مسلکی هیئتلرك تشکلنی انتاج ایده‌ر. اولجه عشیرتك تعضوینی موجب اولان زمره تشکیلی میلی‌عینی فعالیت وعینی علاقه دولاییسیله برله‌شنلره طاری اولور . بورادده ابتدائی‌جمعیتك یاش فرقلریله تعین ایدن طبیعی و اختیاره غیر تابع تجمعلری یرینه سربست هیئتلرك تشکلی قائم اولور . بوندن باشقه ملك فرقلرینك انکشافی مسلك‌تقسیماتنك پیشنده‌کلیر. مسلکی تشکللرله تحقق ایدن کیفی تخلف‌قارشیسنده ملك فرقلرینه کوره میدانه چیقان جمعیت صنفلری برکمی تخلف حصوله کتیررلر. مسلك و ملکه کوره اولان بو بولمه‌لردن ماعدا بر دیکر اجتماعی تخلف دها وقوعه کلیر . بوده کندیلرینی کزیده بر اصلدن عد وبوندن دولایی جمعیت ودولت ایچنده حاکمیت حقنی کندیلرینه‌اسناد ایدن صوی Geschlecht زمره‌لرینك آیریلماسندن عبارتدر. آنجق، بو افتراق وجوده کلنجه « غه‌نس Gens» تشکیلاتی سمیه تشکیلاتندن آیری اولارق محق بر اهمیت و برمعنا اکتساب ایده‌ر . سمیه تشکیلاتنی Gens غه‌نس تشکیلاتی‌ایله حقسز یره بر و عینی‌شی عد ایدیلمش و بو یوزدن سیاسی جمعیتك ( دولت حالنه کلمش جمعیتك ) قطعی بر وصف ممیزی کوزدن قاچیریلمشدر . سمیه تشکیلاتی ایچنده دواملی ثابت بر عنعنه‌یه مستند ریاست هنوز مجهول بولوندیغی کبی قطعی بر طرزده تشکل ایتمش و دواملی اقتدار عامللری ماهیتنه ارتقا ایتمش صوی‌فرقلری‌ده یوقدر. بالعکس، غه‌نس تشکیلاتی هر ایکیسنی‌ده تضمن ایده‌ر : رئیس ، حاکم ، قرال « غه‌نس» دن، حاکم اولان صویدن نشأت ایده‌ر . تماماً تشکل ایتمش بر غه‌نس نظامنك موجود اولدیغی

برده رئيسلك يا مختلف صويلرك اعضاسی آراسنده دولاشير ، ياخود دواملی طرزده برتك صويه مخصوص اولور . بدايتدن اعتباراً برتك صويك حاكم اولماسی ايسه ، بر ويا متعدد عشيرتلرك يابانجی بر عشيرتدن اولان بر صوی طرفندن تابعيت آلتنه آلنماسی ايله بر دولت ميدانه كلديكی زمان موجوددركی كوزوكويور . بويلەجە غەنس تشكيلاتی ، بالخاصه كنديني سميه تشكيلاتندن تميز ايدن وصفلرله بر انتقال حلقەسی تشكيل ايدەر ، ابتدائی عشيرت نظامندن سياسی جمعيتك ( دولت حالنه كلمش جمعيتك ) تكوننده بر متوسط مرحلەدر . تاريخك بو باشلانغيج دورلرينه‌عائد معلوماتمز موجود اولديغی نسبتنده ديەبيليرزكه سميه تشكيلاتندن غەنس تشكيلاتنه انتقالی توليد ايدن خارجی نفوذلر ، مهاجرتلر و قوملر آراسندەكی حربلردر . زيرا دولتك تكونی‌ايچون اك اهميتلی اولان شی ، اهالينك حكمرانلرله تابعلره تفريقی‌واقعەسی آنجق بومهاجرتلر و محاربەلرله وجوده كلير . حكمرانلرله تابعلر آراسندەكی درجه فرقی مختلف طرزلرده انكشاف ايدەبيلير . امتيازلی و تابع صنفلر آراسندەكی تفريقك نوعنه و درجەسنه كوره و بو تفريقك مسلكی فرقلرله و ثروت فرقلريله ارتباطنه نظراً دولتك تكاملنده مشهود اولان متنوع شكللر ميدانه كلير ، فقط بو شكللرك اتحاد ايلەدكاری بر نقطه واردر : سياسی جمعيته ( دولت نظامنه تابع جمعيته ) خاص اولان و عموميتله عينی اجتماعی‌صنفك‌اعضالری آراسنده‌ميدانه كلن سربست‌هيئتلرده‌ده جمعيت‌صنفلری‌آراسندەكی بو تابعيت و متبوعيت نسبتی نفوذنی كوسترر . دولت حياتنك جمعيتك غير حرصنفلريله آمر صنفلری آراسنده وجوده كلن اوچورومك اوزرنده بر كوپری تأسيس ايلەمك جهدی يالكز دينی هيئتلرده محسوسدر . فقط دولت نظامنه مالك جمعيتك تشكلنك تابدايتندن اعتباراً ، اساس اعتباريله، حاكم و تابع صنفلر تفريق قطعيتنده وصف مميزنی بولماسی، بوتكاملك معنيدار برجهتنی تشكيل ايدر واونی عشيرتداشلرك مساويلكی اساسی‌اوزرينه مستند اولكی عشيرت تشكيلاتندن تفريق ايلر. واقعا شوده واركەحكمرانلر ايله تابعلر آراسندەكی تضاد توخوملری هيچ بر يرده تماماً مفقود دكلدر . زيرا بونلر فردی فطرت فرقرينك وبعضی صويلرك ياخود ديكر هيئتلرك اعتباز وشرف جهتندن (عنعنه ايله ثابت وقطعی‌برماهيت اكتساب ايلەمش) رجحانك‌طبيعی نتيجەلريدر.بالخاصه بعضی دينی هيئلر ، تا ايلك آنلردن اعتباراً ، بو نقطەده اهميتلی بر رول اوينارلر . معمافيه ذكر ايلەديكمز بو نظری ويا عنعنەيەمستند فرقلری حكمرانلره تابعلرك‌تضادی حالنه افراغ ايله جمعيت نظامی داخلنه نقل‌ايلەين عامل‌بعضی مهاجرتلرك‌وحربلرك تأثيريله دولت نظامنه دوغرو وقوعبولان‌تكاملدر . بوده شوطرزده وقوعەكلير : قسماً‌بالخاصه حربده قوماندا ايتمەلری تأثيريله قدرت واعتبار جهتندن تميز ايدن صويلر حكمرانلق پايەسنه يوكسەليرلر ، قسماً انقياده اجبار ايدلمش اولان يابانجی عشيرتلر غالبك حاكميتنه بويون اكرلر . بويلەجه سياسی تكامل ايچون صوك درجەده معنيدار اولان ووجوده كتيرديكی فرقلر اعتباريله نتايجی مبذول اولان شو تابعيت شكللری ميدانه كلير :

١ . عشیرتداشلرك حكمران صویلره نظراً تابعیتی ، ٢ . یابانجی عشیرتدن اولانلرك مظفر دولته قول اولماسی . بوكا بناءً سیاسی جمعیتده (دولتده) هم عینی صفده بولنانلرك بربرینه تابعیتی همده مادونك مافوقه تابعیتی حادثه‌لری قارشیلاشیرلر . مساوی وضعیتده اولانلرك یكدیكرینی متقابلاً صیانت وحمایه ایلمه‌ك ومشترك غایه‌لری تعقیب ایتمك ایچون برلشه‌رك وجوده كتیردكلری هیئتلرده بر صیراده اولانلرك یكدیكرینه ارتباطی حادثه‌سی مشهوددر . تابعیتك وقوللغك مختلف مرتبه‌لرنده ایسه ایكنجی نوع حادثه‌مشهود اولور. فقط سیاسی جمعیتك بو ایكی تعضو طرزینك هر برنده بالذات دولتك ایكی اساسلی وصفندن بری تكرار كندینی اظهار ایدر . زیرا دولت برطرفدن جمعیتك اقسامنی بر بوتون حالنده اولارق احتوا ایلركن دیكرطرفدن بوتون بو قسملری كندی مركزی اراده‌سنك حاكمیتنه تابع قیلار .

(W. Wundt, Völkerpsychologie Bd. VIII. Die Gesellschaft S. 214-220)

بر ملت بر بويوك معنوى تسانددر

بر ملت بر روحدر ، بر معنوى جوهردر . بو معنوى جوهرى تشكيل وتركيب ايدن ايكى شى واردركه بونلر حقيقتده بر مثابه‌سنده‌در . بونلردن برى ماضيده‌در ، ديكرى حالده‌در . برى زنكين برخاطرات ميراثنه مشتركاً متصرف اولمقدر ، ديكرى وضعيت حاضره‌يه رضا ، برابرجه ياشامق آرزوسى ، مشاع اولارق الده ايديلمش اولان ميراثى مثمر قيلمق اراده‌سيدر. انسان برلحظه‌ده ميدانه كلمز . ملتده ، فرد كبى فداكارلقلردن ، جهدلردن، نفسك وقف وتخصيص اولونماسندن متشكل اوزون برماضينك نتيجه‌سيدر . تعبد اجداد عبادتلرك الڭمشروعيدر؛ زيرا بزى بزياپان اجداددر. برقهرمانلق ماضيسى ، بويوك آداملر، شان‌وشرف ( مقصدم حقيقيسيدر ) ، ايشته بر ملى مفكوره‌يه تمل تشكيل ايدن اجتماعى سرمايه! ماضيده مشترك شانلى خاطره‌لرى، حالده مشترك بر اراده‌سى اولمق ، برابرجه بويوك ايشلر ياپمش ودهاده ياپمق عزمنده بولونمش اولمق ، ايشته برملت ايچون اساسلى شرط! انسان ، راضى اولديغى فداكارلقلر، چكديكى آجيلر نسبتنده سه‌وه‌ر، كندى‌ياپديغى واولاديغه براقديغى أوى سه‌وه‌ر . هروطنك زبدهٔ الحانى، ساده‌لكى ايچنده شو اسپارطه شرقيسندن عبارتدر : « سز اسكيدن نه‌ايدى ايسه‌كز بز او اولدق ، سز شيمدى نه‌ايسه‌كز بزده او اولاجغز » .

ماضى : پايلاشيلاجق تأسفلر وشانلر ميراثى، آتى: باشاريلاجق برمشترك پروغرام ؛ برابرجه اضطراب چكمش ، سونمش ، اميدلنمش اولمق ، ايشته بوتون بونلر مشترك كومروك تشكيلاتندن وسوق‌الجيشه موافق حدودلردن چوق قيمتليدر ؛ بوتون بونلر عرق ولسان باشقالقلرينه رغماً آكلاشيلير . برآزاول دييوردم : « برابرجه اضطراب چكمش اولمق » ؛ اوت ، مشترك

ألم سویجدن دها زیاده اتحادی تأمین ایدر . ملی خاطره‌لر ایچنده ماتملرك ظفرلردن فضله قیمتی واردر ، زیرا اونلر بزه وظیفه‌لر تحمیل ایدرلر، مشترك برجهد امر أیلرلر .

دیمك‌كه برملت بر بیوك تساندر ، بوتساند یاپیلمش اولان واستقبالده یاپیلمغه میل وهوس دویولان فداكارلقلرك حسیله تشكل ایدر . بو تساندك موجودیتی برماضی‌یه متوقفدر ؛ مع‌مافیه حال‌حاضرده موجود بر واقعه اونی تلخیص ایلر : ملت افرادی، مشترك حیاتی ادامه ایله‌مك آرزو ورضاسنی صراحةً افاده ایده‌رلر . بر ملتك وارلغی ( بوتشبیهی عفو ایدك ) هر كون تكرارلانان آرای عمومیه افاده‌سی دیمكدر ، طبقی فردك وارلغی حیاتك صورت دائمه‌ده افاده وتصدیقی اولدیغی كبی . بیلیورم ، بوفكر حقوق الهیه فكرندن دها آز مابعدالطبیعی ، سوزده تاریخی اولان حقدن دها آز خشیندر . تصویبكزه عرض ایتدیكم سلسلهٔ افكاره‌نظراً برایالت قارشیسنده « سن بنم مالمسك ، بن‌سنی آلیورم » سوزینی برحكمدار صرف ایده‌میه‌جكی كبی برملت بیله سویلیه‌مز . بزه كوره‌برایالت دیمك‌اهالیسی دیمكدر؛ بوایشده رأینه مراجعت‌ایتدیرمك حقنی ( اسماع رأی صلاحیتنی ) حائز اولان بری وار أیسه اوده ایالتده ساكن اولان كیمسه‌در . برملتك بر مملكتی ( اونك آرزوسی خلافنه اولارق ) كندینه الحاق ایله‌مكده ویا كندی سینه‌سنده محافظه ایله‌مكده اصلا بر منفعتی اولاماز . یكانه مشروع ، دائما كندیسنه رجوع ایدیلمه‌سی لازم كلن معیارملتك آرزوسی‌در .

سیاستدن الهیات ومابعدالطبیعیه‌یه عائد مجرداتی قوغدق . بوندن‌صوكره كیری‌یه نه‌قالیور؟ انسان، انسانك آرزولری واحتیاجلری. بكادیه‌جكسكزكه اختیارلامش عضویتلر اولان ملتلری اكثریا پك آز منور اراده‌لرك كیفنه تابع بولوندیران بر سیستمه‌مك عاقبتی اوملتلرك بولونمه‌سی ، قبریتلیر حالنده داغیلماسیدر . بو كبی خصوصاتده هیچ‌بر پرنسیپك افراطه واردیریلماسی لازم كلدیكی بدیهیدر . بوقبیلدن حقیقتلر آنجق پك عمومی بر طرزده‌وهیئت

مجموعه‌لری اعتباریله قابل تطبیقدرلر . انسانلرك اراده‌لری دکیشـیور ، فقط بوطوپراق اوزرنده دکیشمه‌ین نه‌وار ؟ ملتلر ابدی شـیلر دکلدرلر . اونلرك برباشلانغیجی اولدیغی کبی برصوکی‌ده اولاجقدر. احتمال آوروپاهیئت متحده‌سی اونلرك یرینه قائم اولاجقدر . لکن ایچنده یاشادیغمز عصرك نظامی بودکلدر. بو سـاعتده ملتلرك موجودیتی خیرلیدر . حتی ضروریدر . اونلرك وارلغی حریتك موجودیتی ایچون بر تأمیناتدر . اکر دنیانك بر حاکمی وتك قانونی اولسه‌بدی حریت محو اولوردی .

متنوع ، اکثریا متضاد قابلیتلریله ملتلر ، مشترك مدنیت اثرینی وجوده کتیرمکه خدمت ایده‌رلر؛ بشریت بزم ایریشه‌بیلدیکمز الـٔیوکسك مفکوره‌وی شأنیتدر ، هر ملت ایسه بشریتك تشکیل ایله‌دیکی معظم‌بسته‌یی ترکیب ایدن پارچه‌لردن بریدر . اکثریا کندی کندیمه شویله دوشـونورم : ملتلرده برر مزیت عد ایله‌دیکمز قصورلره مالك بولنان ، بوش تفاخرلرله بـــله‌نن ، او درجه‌ده قیصقانج ، خودکام ، غاوغاجی اولان، هیچ برشمئه تحمل ایده‌مه‌یه‌رك همان قیلنجی چکه‌ن بر آدم ، الك تحملفرسا انسان اولوردی . فقط تفرعاتده‌کی بوتون بو تنافرلر ، آهنکسزلکلر هیئت مجموعه ایچنده غایب اولور . زواللی بشریت ! نه‌قدر الم چکدك! دها نه‌امتحانلر سنی‌بکله‌یور ! یولکده صاچیلمش اولان لایعد تهلکه‌لردن سنی قورومق ایچون بصیرت وحکمت سنك‌قلاغوزك اولسون !

افندیلر ، سوزلریمی خلاصه ایدییورم . انسـان نه عرقنك ، نه‌دیلنك ، نه دیننك ، نه ایرماقلرك مجراسنك ، نه داغ سلسله‌لری اسـتقامتنك اسیری دکلدر. روحاً صحتده و قلبی صیجاق بر انسان کومه‌سی برملت‌دینیلن وجدانی یاراتیر . بو وجدان کندی قوتنی فردك بر جماعت نفعنه فراغتنی استلزام ایدن فداکارلقلرله اثبات ایده‌ر و بو سایه‌ده مشروعیت اکتساب ایده‌ر ، یاشامق حقنه‌مالك اولور. اکرحدودلری حقنده شبهه‌لر اویانیرسه، منازع‌فیه اهالینك رأیی صورك . اونلرك‌ده بو مسئله‌ده بر رأی درمیان ایتمك حقلری واردر .

( E. Renan = Qu'est - ce qu' une nation ? )

وطنداسه

دەموقرات دولتده هر انسان وطنداشدر ، ساده اطاعتکار تبعه دکل ، بلکه قوهٔ حاکمەنك فعال بر عضویدر . خلق حکومتلرینی ( دەموقراسیلری ) بوتون دیکر نهجلردن تمییز ایدن جهت اونلرده فردك ساده موضوع حقوق سیستەمنه تابع اولمقله قالمایوب نوعما قوانینك احداثنه اشتراك ایلەمسیدر .

ایمدی فردك بو پایه و قدرتی نرەدن ؟ بر صنف اولمق حیثیتیله احرای حکومت ایتمش اولان اجتماعی صنفلر ، درەبکلك اصیلزادەلری ، کلیسه کباری تجار هیئتلری مادی قوت سایەسنده ، ثروتلری سایەسنده یاخود تمثیل وتعلیم ایلەکلری عقیدەلرك مسلم اولان حقیقتی سایەسنده دکل بلکه قوته ، ثروته و یا حقیقته مالکیته عطف اولونان اعجاز سایەسنده حکومت قوتی اللرنده طوتمشلردر . معنوی تفوقلری حقندەکی بوقناعت کرك بوتون خلقده ، کرك بو اجتماعی صنفلرده رخنەدار اولمادن باقی قالدقجه اللرندەکی سلطه و ولایتده حرمت و قدسیته مظهر بولونیوردی . اصیلك ، راهبك ، تجارك سیاسهٔ ذیقدرت اولماسی اونلرك اصالت ، رهبانیت ، تجارلق وصفلرندن دکل بلکه بو وصفلره مربوط معنوی فضیلتلر موجود بولوندیغی و دولت سینەسنده تفوقك بوفضیلتلرك نتیجەسی اولدیغی حقنده جاری بولنان معشری برتصوردن نشأت ایدییوردی .

بو اعتیادك زائل اولدیغی ، ثروتك ، قوتك ، حتی دینی قدسیتك آرتق بالکز خارجی تفوق سببلری عد اولونوب حقیقی قیمتك (بوتون مکتسباتندن تعری ایتمش اولان) فرده اضافه ایدلدیکی کون شخص بشرك حیثیتی وعینی زمانده انسانلرك مساویلکی اعلان اولونمشدر . بوکون نه زمان کلیر ؟ اجتماعی قیمتلر یکدیکرینه معادل کوزوکەجك درجەده تخلف ایلەدیکی ، ثروت وتولدك

آرتق خصوصی امتیازلر بخش ایله‌مه‌دیکی ، انسانك كندی ماهیت ذاتیه‌سنه انضمام ایتمکدن باشقه برشی یاپمایان خارجی فائقیتلریله دکل بلکه لذاته و بذاته نظر اعتباره آلندیغی زمان ! آرتق انسان برعائلوی عنعنه‌نك ، برعنوانك ویا برثروتك امانتجیسی اولمق اعتباریله دکل بلکه نفسنده بشریت وصفنی طاشیمق حیثیتیله قیمتی حائزدر .

دیمك‌كه بو فكر بردن‌بره كشف اولونمامشدر ، اوكا ایریشمك ایچون زمانك كچمه‌سی ، درجه‌لرك آشیلماسی ، برچوق معنوی انقلابلرك وقوعی لازم‌كلمشدر. فردك عرقندن ، اعتقادلرندن ، اقتصادی وضعیتندن صیریلارق قیمتنك نظر اعتباره آلنماسی آنجق تدریجاً وقوعبولمشدر. مدنیت قدیمه‌ده وطنداشلق صفتی و حقوقی آنجق gens لرك رئیسلرینه بخش اولونمشدی . رومادە عوامك plèbe دولت ایشلرینه نفوذ حقنی قازانماسی ایچون عصرلرجه جدال لازم‌كلدی. مدینهٔ قدیمه ، تا بو انموذجك افوله‌دكین، سیاسی حقك بین‌الافراد توزیعنده برسلسلهٔ مراتب، برمساوات‌تمزلق ادامه اولوندی ( طبقی عصری دولتلرك مستملكه‌لرنده‌كی یرلی اهالی‌یه یاپیلدیغی كبی ) ومقداری كثیر اولان اسیر ایشجیلر اصلا سیاسی حقه نائل اولمادیلر .

عصری جمعیتلرده‌ده احوال بویله اولمشدر . قانون یاپمق حقی ملتك‌كیت كیده كنیش طبقه‌لرینه ( نهایتده تابوتون ملتی ایچنه آلاجق طرزده ) یاواش یاواش تشمیل اولونمشدر . بونك ایچون‌ده فردك صیراسیله بوتون خارجی وصفلرندن ، بالخاصه اجتماعی وصفلرندن ، اولا دوغوش اعتباریله ، صوكرا ثروت وصفلرندن صیریلماسی لازم كلمشدر . انسانك ، اجتماعی بوتون فائقیت اسبابی برطرف ، ینه بر قیمتی ، هم‌ده عالی برقیمتی حائز اولابیله‌جكی فكرینی قبول ایله‌مكه عصری جمعیتلر آنجق یاواش یاواش تمایل ایله‌مشلردر. الهیاتجیلر انسانلرك اللهدن عینی لایموت روحی آلمش اولدقلرینی تعلیم ایده‌رك ، فیلسوفلر عقلك ویا عقل‌سلیمك بوتون انسانلر آراسنده مساوات اوزره تقسیم ایدلمش اولدیغنی تصدیق ایلیه‌رك بو قیمتی فرد بشره عطف ایله‌مشلردی . فقط اك

دیندار یا فلسفی تفکراتك انضباطنه اك متمایل اولان جمعیتلرده علمانك رأیی ضروری اولارق تعقیب اولونماز . اساساً بو علما مساوات مبدأنی جسمانی ساحه‌دن محض روحانیت ساحه‌سنه طاشیمقدن قاچینمایورلر وكرك حقوقی وضعیتلرده كرك اجتماعی شرائطده جاری بولنان مساواتسزلقله قولایجه ائتلاف پیدا ایله‌یورلردی .

هر نه اولورسه اولسون ، عصری جمعیتلرده وطنداشلغك اساسی اولان « انسان حقی » مجرد ، غیر مادی و بر معناده جمعیت خارجی بر وصفدن باشقه بر شی دكلدر . سیاسی مساوات نه اعتقادلرك عینیتنی نه شرائط اجتماعیه‌نك عینیتنی تضمن ایده‌ر ، بو صوكنجی‌یی ایلكندن نشات ایتدیرمك ادعاسنده بولونمق بوش بر سفسطه‌در . زیرا بالخاصه مختلف شرائط هیچ نظر اعتباره آلنمادیغندن دولاییدركه بوتون فردلره عینی سیاسی قدرت ، قانونلرك یاپیلماسنه اشتراك ایچون عینی مساوی صلاحیت بخش اولونابیلمكده‌در .

چونكه وطنداشی وجوده كتیره‌ن بودر و باشقه برشی دكلدر. وطنداش ده، دولت كبی وظیفه‌سیله تعریف اولونور . دولتك وظیفه‌سی حقی افاده ایله‌مكدر. وطنداشك تعریفی ده حقك تعیین و افاده‌سنه اشتراك ایله‌مك اهلیتنده مندمجدر .

R. Hubert-Le principe d'autorité dans l'organisation démocratique p. 37-40

## اوچونجی قسمه تعلق ایدن متنلر

— ١٧ —

### جمعیت بر معنوی عضویتدر

دائما شونی کوز اوکنده بولوندیرمالیدر : دار معناسنه « جمعیت » بر فعلی ، وقوعه کلن برشیئی، بر واقعه‌یی، « جمعیت حالنه کلمك » واقعه‌سنی‌افاده ایده‌ر ، یوقسه بر جوهره ، بر ماده‌یه ، « جمعیت حالنه کلمش انسانلرك هیئت مجموعه‌سنه » دلالت ایتمز ، بو انسانلر هیئتی جمعیت واقعه‌سنك حصوله کلمه‌سی ایچون تحقق ایتمه‌سی لازم کلن بر شرطدر . او حالده « جمعیت » مفهومی‌اولا و بلا واسطه بو واقعه‌یه و آنجق مؤخراً و بالواسطه او واقعه‌نك حصوله کلمه‌سنه وسیله اولان کیمسه‌لره تعلق ایده‌ر . بوندن دولایی جمعیت برعضویت اولمقدن خالی قالماز . زیرا عضویت‌ده کنهی‌اعتباریله عضوی حیاتدر، دیمك‌که دواملی و مستمر بر واقعه‌در .

لکن فیزیقی یعنی مادی عضویت ایله جمعیت آراسنده بر اساسلی فرق موجوددر . مادی عضویتك مترکب اولدیغی عنصر حجیره‌در ، حجیره ایسه فیزیقی و اولسه اولسه پسیقو ـ فیزیقی اوصافی حائزدر ؛ جمعیتك عنصری ایسه انساندر ، بدن اولمق اعتباریله دکل بلکه اراده ایدیجی مخلوق اولمق اعتباریله انساندر .

انسانك جمعیته بدنیله دکل ، اراده‌سیله داخل اولدیغی الك واضح‌اولارق شو حادثه‌دن آکلاشیلیر : انسان عینی زمانده مختلف جمعیتلره منسوب اولابیلیر ، حالبوکه بدن آنجاق بر جمعیت داخلنده بولونابیلیر ، انسانك بدنی انقسامه اوغرایاماز ؛ فقط اراده‌سی انقسامه کله‌بیلیر . صورت عمومیه‌ده « جمعیت » دن آکلاشیلان دواملی برلشمه‌لردر ، بونلر یا قان دولاییسیله طبیعت طرفندن احداث ایدلمش ، یاخود بوصورتله محدث جمعیتلرك

انکشاف و تکاملندن حصوله کلمش تشکللردرکه ابتدائی سورودە، سمیەدە عشیرتدە، ملتدە، صنفلرە منقسم« مدنی جمعیتدە » تا زمانمزە قدر بر زنجیرك خلقەلری کبی یکدیکرندن چیقان هیئتلر حالندە بلیررلر[1]. بوتون بوجمعیتلر جسمانی وارلغك محافظەسی ایچون یاپیلان جداله یاردیمجی اولارق سوق طبیعیلر واسطەسیلە احداث ایدیلمشلردر، هپسنك اساسلی هدفی بو وارلغك محافظە و بقاسی ایچون جدالدر. حتی بو کونکی « جمعیت مدنیەbürgerliche Gesellschaft »بیلە آنجاق اقتصادی مالك (نعمتلرك)استحصال وتقسیمندەکی مشترك علاقە وبوهدفك تحقق ایچون میدانە کلمش اولان ایش بولومی سایەسندە قوام وارتباطنی محافظە ایتمکدەدر. طبیعی جمعیتلرە تقابل ایدن سیاسی جمعیتلرك واونلرە داخل اولان دولت شکللرینك ایلك هدفیدە وطنداشلرك جسمانی حیاتنی خارجی وداخلی هجوملردن وقایە ایتمکدر.

بوایللك ودوغرودن دوغری یە احتیاجلریمزە خدمت ایدن جمعیتلر فوقندە، تاریخك جریاننده، دیکر، دها یوکسك « غایەلرە » خدمت ایدنلر تبارز ایدییورلر. بونلرە داخل اولان انسانلردە تماماً ویا قسماً عینی اولدقلرندن صانکه بریکی جمعیت پیدا اولمامشدە اسکیدن بری موجود اولانلر یکی بر صفحەیە کیرمشلر کبی بر وضعیت حصوله کلیر. بر قوم، مثلا جرمنلر، اسکی دینی اونوتارق یکی بر دینی، خریستیانلغی قبول ایدەرسە اوزمان دینە بیلیرکە طبیعی جمعیتك ( جرمن قومنك ) فوقندە بریکی جمعیت تشکل ایتمشدر. بوجمعیت نفسی مشترك وارلق مجادلەسنە دکل بلکە مشترك بر دینك ایجاباتنی تطبیقە حصر ووقف ایلەمشدر، بو جمعیت بالفعل یکی بر جمعیتدر، زیرا جرمن قومنك فوقندە چوق اوزاق برچوق قوملرە قدر اتساعی حائزدر. فقط، معتاد اولان افادە طرزی شودر: « آلمان قومی، موجود اولان جمعیت، تحول ایدییور، طبیعت دینی صفحەسندن قاتولیك شریعت دینی صفحەسنە کیرییور» ودینی جمعیت ( قومی جمعیتدن پك آز صراحتلە تمایز ایتمەسنە رغماً ) اوجهەدە

[1] بو مطالعاتك مناقشەسی ایچون کتابمزك ایکنجی قسمنك برنجی بابنە مراجعت ( سکزنجی فصل، صحیفە 115-123)

مفقود بولونمادیغی جهتله ، دیکر طرفدن هم قومی همده یکی دینی جمعیتك افرادی عینی اولدقلرندن بوافاده طرزی حقسزدکلدر وآکلاشیلابیلیر .فقط علمی تحری اصولنه رعایت ایچون شونقطه‌نك ثابت اولماسی لازمدر : دینی جمعیت ، قومی وسیاسی جمعیتك مبدعی اولان اراده‌نك محصولیدر ، فقط اواراده‌نك باشقه‌برقسمنك محصولیدر، بناءً علیه ملی وسیاسی جمعیتك فوقنده بردینی جمعیت تشکل ایله‌دیکنی سویله‌مك دها مناسبدر. واقعا شوده واركه: « قوم، ملت ( ملی وسیاسی جمعیت ) یکی بر دینی صفحه‌یه کیرمشدر » دیمك تاریخی کوروشه، مختلف اجتماعی هیئتلرك یکدیکرینه قارشیلقلی تأثیر ایله‌ملری وبوصورتله حصوله کلن برلك واقعه‌سنه دها زیاده اویغون دوشر .

لکن موجود اولان بر جمعیت فوقنده بردینی جمعیتك پیدا اولماسی کبی اونك یاننده یکی غایه‌لرله بردیکر یکی جمعیت پیدا اولا بیلیر ، فردلرك هپسی ویا برقسمی بوجمعیت ایچنده اراده‌لرینك بر یکی پارچاسیله داخل اولورلر . فی‌الواقع مثلا مختلف مملکتلر ودینی جماعتلره شامل « بین‌الملل » عالملردن ومتبحرلردن مرکب هیئتلر موجوددر ، بونلرك اعضاسی علمك بر معین ساحه‌سنه ، مثلا ریاضیه‌یه حصر مساعی‌ایتمشلردر، آرالرنده‌برعضویتی تشکیل ایدن بر ارتباط موجوددر . بوقبیلدن برهیئتك کورولن تشکیلاتی یالکز بین‌الملل قونغره‌لردن وبین‌الملل مجموعه‌لردن عبارت اولسه بیله اونلرده بر عضویتك اساسلی خطوط واوصافی مشهوددر . بویله برهیئت بقا و انکشافه ساعی بروحدت تشکیل ایده‌ر ؛ اونك قسملری آراسنده قارشیلقلی تأثیر وعکس تأثیرلر واردر ، بری دیکرندن اوکره‌نیر ، بر قسم دیکرینی میدانه کتیرر ، استاد تلمیذینی تعلیم ایده‌ر وبویله‌جه اونی‌علمی‌هیئتك عضوی اولارق تولید ایده‌ر ، بوهیئتده زمان اعتباریله متعدد بطنلر دوام ایده‌ن بر وحدت موجوددر .

دیمك‌که بز جمعیته « ارادی عضویت » اسمنی ویرسه‌ك بویله‌جه اونك بر طبیعی وارلق اولمایوب آنجق ایلك تاریخی مثاللرنده بر طبیعی وارلغك

بوتون بذاته‌لکنی ( طوعیلکنی Spontanéité ) ارائه ایله‌دیکی اشارت ایدیلمش اولور . جمعیتك تساند و ارتباطی قان قرابتندن متولد طبیعی سوقلره مستند اولدیغی ، کائنات کوروشنده طبیعتك جانلی اولارق تصور ایدلدیکی ، وارلق مجادله‌لرنده « منشا Konstruierte » سیاسی ، دینی و یا اخلاقی مفکوره‌لر ایچون دکل ، بلکه بلا واسطه معطا حیات ایچون ، آنا طوپراق اوزرنده‌کی سفیلانه معیشت ایچون چارپیشیلدیغی زمان جمعیت طبیعتك محصولیدر . لکن بشری روح نه‌قدر فضله اویانیرسه، بشری شعور نه‌قدر فضله کنیش وزنکین اولورسه وخارجی عالمك انطباعلریله کندینه خاص فکرلر وفکر سیسته‌ملری یوغورمغه نه قدر فضله موفق اولورسه ، او نسبتده فضله جمعیت روحه تابع اولور ، بلاواسطه معطا طبیعت حیاتنه خادم اولان جمعیتلرك فوقنه یکی ، روحی غایه‌لره خادم اولانلر اونسبتده فضله یوکسه‌لیر ، یاخود معنوی تکامل سایه‌سنده اسکی غایه‌لردها کنیش، دها شموللو، دهاعالی برماهیت اکتساب ایدر.

فقط بوتون بونلری و هرشیدن اول روح واسطه‌سیله دها صیقی بر حاکمیته اجتماعی حیاتك تمایلنی افاده ایچون « معنوی عضویت » تعبیری دها مناسبدر. جمعیتك خصوصی ماهیتنه کوره بوتعبیر بکا الک‌اویغون کوزوکویور. اسکی سقولاستیکلرك تعریف ایچون قبول ایله‌دکلری عمده‌یه بو تعبیر توافق ایده‌ر. جمعیت برعضویتدر دیمکله جمعیته‌الك‌قریب‌اولان جنسی ، یعنی‌عضویتی؛ ومعنوی وصفنی علاوه ایله‌مکله اونك وصف فارقنی ذکر ایله‌مش اولویورز. شوده‌واردرکه بوتعریفی مثمر قیلمق ایچون شوواقعه‌یی دائماخاطرده طوتمالیدر: ارادی وحدتلر مالزمه‌لردرلر ، طبیعت و روح ، جمعیتلری اونلر واسطه‌سیله تشکیل ایده‌رلر .

P.Barth: De Philosophie der Geschichte als Soziologie
S. 103 - 108

## حقوقك صوری ماهیتی

حقوقك علامت ممیزه‌سی : کندینه خاص یارانجی بر قدرتی اولاماسیدر . حقوقی قاعده‌لرك بو اساسلی وصفنك چوق دفعه فرقنه وارلماز ، تام قیمتی تقدیر أولونماز . بوحال هم نظریات اعتباریله همده فعالیت‌تشریعیه‌ده وخیم خطالره سوق ایده‌بیله‌جکندن حقوقك بو علامت فارقه‌سنی لایقیله ایضاح ایتمك لازمدر .

شبهه یوق‌که حقوقی قاعده‌لر ، کرك عادت ، کرك قانون هرهانکی طریقله اولورسه اولسون بر کره وضع اولوندیلرمی ، اجتماعی حیاتك وحقوقك مؤخر انکشافی اوزرینه تأثیر ایتمکدن خالی قالمازلر . فی‌الواقع بر طرفدن بو قاعده‌لر ، هیچ اولمازسه اونلردن الك مهملری سینه‌لرنده بر سورو نتایج کیزلرلر ، یاخود تماملانمغه لزوم کوستررلر ، بو نتایج ومتمماتی منطق وعدلی وحقوقی‌ته‌کنیك‌ایله بو قانونلردن تحلیل‌ایله‌مك ممکندر. فقط قانونده بالقوه موجوداولان بو نتایج ویا متممات (که اهمیتسزعد اولونماملیدرلر) معنای خاصیله بر ابداع دکلدر . بونلرك تدقیقی‌علم حقوقك مهم برقسمنی تشکیل‌ایدر ، بونلرك تکونی منطق وعلمی ته‌کنیك ایله‌در .

دیکر طرفدن ، حقوقی قاعده‌لر ، بر دفعه تشکل ایله‌دیلرمی ، اجتماعی عضویته داخل اولورلر واونك تمامیسنی تأمین ایدن بر جزؤ حکمنده‌درلر . بو عضویتك بوتون عنصرلرینی باغلایان‌تساندحسبیله‌بوحقوقی‌قاعده‌لرك ، ماهیتلرینه کوره ایلریده‌وقوعبولاجق تبدلات اوزرینه آزچوق‌تأثیرلری واردر . بوحقوقی‌قاعده‌لر بر تکاملدن‌نشأت‌ایتمشدرلر. فقط اونلرده ، صیره‌لری کلنجه حیاتك مؤخر انکشافنده آزچوق وضیع ، آزچوق یوکسك بر عامل اولورلر . فقط حائز بولوندقلری بو دیکر قدرت ، برنجیدن دها حقیقی اولمقله برابر ، آنجق تالی بر تأثیردن عبارتدر. خاصةً یارانجی‌برقوت دکلدر.

حقوق ، وضع ایله‌دیکی اوامر ونواهینك محتواسنی تشکیل ایدن اجتماعی مناسبتلر تصورینی کندنده بولماز . بو مناسبتلرك اساسنده‌کی‌مادی منفعتلری ویا معنوی علاقه‌لری یاراتان حقوق دکلدر . حتی اونلرك‌متعاقب تحولاتی اوزرینه‌متفوق بر تأثیراجراایدنده ینه حقوق دکلدر . حقوقك کندینه خاص اولان افعوله‌سی : بو علاقه ومنفعتلری الك کنیش والك امین طرزده تطمین ایده‌جك مناسبات حیاتیه‌یی تعیین وتصویب ایله‌مك وبو مناسباتك منتظماً وسکون ایچنده تحققنی (بوتون حقوقی ایجاباته مربوط اولان قوهٔ مجبره‌سایه‌سنده) تأمین ایتمکدر .

سادەجە قانون قوتیلە هرشیك نظام حقوق داخلندە دکیشدیریلەبیلەجکنی ظن ایتمك الك وخیم خطالردن بریدر . تاریخدە ، اختلال دورلرندە ، سیاسی فرقەلرك تأثیریلە میدانە کلن قانونلرك دوامسزلغی نظر اعتبارە آلننجە بو خطا مشاهدە اولونور . دواملی اولان قانونلر آنجق واضع قانونك کیفی وعندی تصورلرندن دوغمش اولمایوب حیاتك یکی شرائطنە یکی احتیاجلرە و حسیاتە توافق ایدنلردر .

Tanon. L'évolutiou du droit et la conscience sociale p. 167-169

## حقوقك ترقی و انکشافی

بوتون حقوقی تکامللرده بولونان ، بوکا رغماً مشاهده ایدیلك زحتی شیمدی‌یه قدر اختیار ایدیلمه‌مش اولان کوزه‌ل بر ترقی واردر ، اوده حقوقی مناسبتلرك متمادیاً کنیشله‌مه‌سیدر. بدایتده حقوق اقربانك تشکیل ایله‌دکلری دار ومحدود زمره‌یه عائددر . بوزمره ایسه تبنی ایله ، افسانه ایله درلو درلو خیالی ویا اویدورما اقربانی کندینه الحاق (استلحاق ) ایده‌رك بویومش ، بالآخره حقوقی مناسبتلر یا دره‌بکلك وزعامت مقاوله‌سیله ، یاخود تعاونی اشتراك مقاوله‌سیله قومشولردن ، مسلکداشلردن ، محلی وطنداشلردن متشکل دها کنیش بر دائره‌یه قدر اتساع ایله‌مش ، دها صوکرا ، وطن فکریله میلیونلرجه وطنداشه ، وحتی خریستیانلق ، اسلام یاخود هرهانکی بر دینی جماعت تصوریله یوزمیلیونلرجه یابانجیلره ، نهایت انسانیت تصوریله ، حقوق بشر ، حقوق طبیعیه تصوریله بوتون انسانلره شامل اولمشدر. و ، بوطرزده کنیشله‌مکله برابر ، حقوقی ساحه ، اجتماعی زمره‌نك کیت کیده دها آشاغی طبقه‌لرینك‌ده قادینك ، عوامك ، کوله‌نك بویوك حقوق جامعه‌سی ایچنه قبول ایدیلمه‌سیله درینلشمشدر . ایشته تاریخی دولدورمقده اولان متمادی چیفته ترقی؛ بوترقی دوغروجه ویا دولاییسیله تقلیدك اثریدر، تقلیدایسه اجتماعیلکك شرط اصلیسی اولان سه‌مپاتیدن دوغمشدر. لکن انسانلر ، تقلید سایه‌سنده یکدیکرینه دها زیاده بکزه‌یه‌رك ، مماثلت اکتساب ایده‌رك کندیلرینی یکدیکرینه دها مربوط دویدقلری نسبتده تقلید ، بالمقابله ، سه‌مپاتی‌یی قوتلندیریر ، انکشاف ایتدیریر ، آرتدیریر ، مسلم حقوق و وظائف شکلنده برتمله مظهر قیلار .

Tarde. Les t a sformations du Droit p. 59

## جرمك سببلری

مجرملرك مزاجی ، طبیعی سجیه‌سی ، اونلری تدقیق ایدركن مشاهده ایله‌دیكمز غیر طبیعی خصوصیتلر بزه مجرملكك سببلرندن بری اولارق كوزوكیور ؛ فقط یالكز بوسببی آرامق وخیم برخطااولور؛ اكثریا یاپیلمش اولان بر تشبیهی تكرار ایده‌رك دییه‌یم‌كه غیر طبیعی یارادیلیشده اولانلر (عضویت اعتباریله غیرسالم اولانلر) جرم دینیلن نباتك یتیشمه‌سی ایچون منبت برتارلا تشكیل ایدرلر ، لكن بو مضر نباتك بویومه‌سی ایچون اولجه تارلایه توخومنك اكیلمش ، صاچیلمش بولونماسی لازمدر . دیكر بر افاده ایله ، جرمك عضوی سببلری یاننده دها مهم كوزوكن اجتماعی سببلری واردر . ظن ایدیپورم‌كه آرتق كیمسه بونی انكار ایتمه‌یور .

جرمك اجتماعی سببلرینی‌ده كوره‌بیلیورز. مثلا حقلی ویا حقسزسفالت، انسانه دائما كوتو نصیحتلر ویرر: هرشیدن محروم‌اولان كیمسه نظرنده غیرك مالی چوق‌جاذبدر، غایب‌ایده‌جك برشیئی‌اولمایان كیمسه برمحكومیت رزالتندن قورقماز : حتی صوك درجه سفالته دوشمش اولان انسان حبسخانه‌نك ، بالخاصه راحت وشرائط صحیه‌یه موافق اولان عصری حبسخانه‌نك كندینه امین برملجأ تشكیل‌ایده‌جكنی، اوراده آچ‌قالمیه‌جغنی وصوغوقدن تیتره‌میه‌جكنی دوشونمزمی ؟ شبهه یوق ! چوق انسانلر واردركه فقیر اولمقله برابر حاللرینه تحمل ایده‌رلر ، ناموسه مغایر برشی یاپمازلر ، ذلت كوسترمیه‌جك درجه‌ده مغروردرلر . فقط تركیبلرنده هیچ بر كوتولك‌عنصری موجوداولمایان نه‌قدر انسان واردركه محرومیت یوزندن فجیع براخلاقی سقوطه وفضیلت نسیانلرینه سوروكلنمشلردر !

اوزون زماندنبری تنبللكك و سفاهتك مشئوم تأثیری‌ده مشاهده

اولونمشدر . « کلخانیلر » بویله میدانه کلیر . ایلك مکتبدن چیقان اون اوچ اون دورت یاشنده‌کی اولادینی ابوین چیراقلغه ویرر . مع التأسف بالذات چالیشمغه مجبور عمله اولان ناموسلی آنا وبابا ، اوغوللری اوزرنده منتظم بر نظارنده بولونامازلر. اوغلان، هنوز الده ایله‌دیکی سربستیدن دولایی مغروردر، سفاهته مراقلیدر، برکون میخانه‌یه کیره‌ر. او کوتو یرده تماماً نسبی برلوکس بولور، ابوینك اقامتکاهیله مقایسه ایدیلنجه کوزی قاماشیر ؛ چالیشما وقتنی اوراده کچیرمکه باشلار . فقط یاشامق ایچون پاره لازم اولدیغندن آز زمان صوکرا اك رزیلانه وناموسشکنانه تشبثلرده بولونمغه مجبور اولور .

دیکرلرینی جرمه سوق ایده‌ن قومار ابتلاسیدر . تجارتخانه مأمورلرندن ویا وزنه‌دارلرندن بعضیلری مؤسسه پاراسنی ــ کار امیدیله ــ قوماردە غایب ایدرلر. برچوق بانکرلر ، کاتب عدللر، ایش آداملری بورسه‌ده باشقالرینك پاراسیله اوینایارق افلاس ایتمشلر وحاکم اوکنده حساب ویرمکه مجبور اولمشلردر.

فقط جرمه سوق ایدن بوتون سببلر آراسنده باشلیجه ایکیسی، شبهه‌سز، چوجقلرك فنا تربیه آلماسی وایچکی ابتلاسیدر .

اولجه سویله‌دك : متردی آدمك جرمه استعدادی وارایسه‌ده بو استعداد غیرقابل اجتناب اولارق جرمی حصوله کتیرمز. متردینك ، چوجقلغنده ایی براخلاقی تربیه‌نك تأثیری آلتنده بولونماسی فنا استعدادلرینك کندیسنه تعیین ایدرکبی اولدیغی مقدراتدن قوتولماسی ایچون کافیدر . اساساً ، مبالغه‌یه وارمامالیدر. برچوق مجرملر ، حتی جرمی اعتیاد ومسلك ایدینمش اولانلر واردرکه هیچ برارثی استعداد عرض ایتمزلر. اکر اونلره وقتنده مناسب بر تربیه ویریلمش اولسایدی ایی حسلری انکشاف ایتمش ، کوتو حسلری امحا ایدیلمش اولوردی : هیچ اولمازسه وسطی درجه‌ده اخلاق صاحبی اولورلر بوسایه‌ده اجتماعی محیطه انطباق ایده‌رك راحتجه یاشارلردی . فقط کوزلری اوکنده کوتو مثاللردن باشقه برشی کورمه‌ین بیچاره‌جوجوقلری دوشونکز. دها برپاورو ایکن اونلری دیلنمکه کونده‌ریرلر، دهاصوکرا خیرسزلغه تشویق

ایده‌رلر ، اونلرك اوزرنده نفوذ و حاکمیته صاحب اولاندر بیله بو فنا حرکتلرینه اشتراك ایده‌رلر . بو چوجوقلره اوکره‌تیلن یکانه اخلاق معلوماتی جاندارما قورقوسیدر ، لکن بو خوفی تلقین ایده‌نلر جاندارمانك النه دوشمیه‌جك قدر ماهر اولمانك کافی بولوندیغنی‌ده علاوه ایدرلر . چوجوقلرك باباسی حبسخانه‌یه صیق صیق کیروب چیقمشدر ، بوندن دولایی چوجوقلر حبسخانه‌یه دوشمکدن قورقمازلر . بویله برچوجوق ناصل اولورده فنالق یاپماز ؟ اونك فنالق یاپماماسی ، جانی‌حیاتندن قاچارق ناموسلی بر آدام اولماسی ایچون فطرةً نه‌بویوك بر اخلاقه مالك اولماسی لازمدر !..

فنا تربیه دها یوکسك صنفلرده‌ده ویریلیر . اورته طبقه‌ده دوغمش فقط کوتو سوق طبیعیلره مالك بولونان چوجوقلر واردر . بونلرنظارته‌محتاجدرلر. لکن بابا ایشنه دالمشدر ، تربیه‌یه‌نظارت‌ایده‌جك‌وقتی یوقدر : آنا یاچوجوغه قارشی فضله ضعف کوسترر ، یاخود زیارتلر و اکلنجه‌لرله وقتنی کچیرر . چوجوغك دوغرو یولی بولماسی ایچون هم خیرخواه هم‌ده متین بر اداره‌یه احتیاجی وار ، لکن کوردیکی معامله معتاد بر مسامحه‌دن عبارتدر ، آراده صیراده جزا تهدیدلری یاپیلیر ، فقط مجازات تطبیق اولونماز ، یاخود بعضاً شدتده اودرجه افراطه واریلیرکه چوجوغك کوتو تصورلری ، بعضی برقات دها قامچیلانمش ، قوتلنمش اولور . نهایت اولاد آنا باباسیله بوزوشور ، وبرکون ، ابتلاسنی تسکین ایتمك وپاره بولمق ایچون یابر ساخته‌کارلغه ویا بر دولاندیریجیلغه جرأت ایدر . وتون بونوعدن مجرملرك ، وقتیله دها ایی برتربیه آلمش اولدقلری تقدیرده ، فنا یولدن‌قورتولمش‌اولاجقلرینی کیم انکار ایده بیلیر .

ایچکی ابتلاسنك کوتولکلری دها مدهشدر . بوکون « داء الکئول » ایله عشرت آراسنده برتفریق یاپیلمق معتاددر . آراده صیراده سرخوش اولان کیمسه‌یه قارشی بول‌بول مسامحه کوستریلیور . فقط ، هیچ اولمازسه بزی مشغول ایده‌ن نقطهٔ نظردن ، حتی تصادفاً وقوعبولان سرخوشلق بیله

پك تهلكه‌ليدر . اونك برچوق خفيف و يا آغير جرملرك و جنايتلرك سببى اولديغى اعتراض كوتورمز بر حقيقتدر. اساساً بنيوى وعضوى برحال آلمش اولان داءالكئولك جرملرك مقدارينك آرتماسى‌اوزرينه نفوذى‌ده هم‌غيرقابل انكار هم‌ده مدهشــدر . آلقوليك (ايچكى‌يه مبتلا) آدامده ذهنى موازنه محو اولمشدر . اراده‌نك مقاومت قابليتى ضعفه اوغرامشدر، بو مدهش ابتلايه اوغرايان آدام هر درلو كوتو الحالره تابعدر، بو يوزدن اكثريا تيمارخانه‌يه ويا حبسخانه‌يه كيدر . مع‌التأسف داءالكئولك تخريباتى بوندن عبارت دكلدر. سرخوش، آلقوليك آداملرك ايشله‌دكلرى جرملرك‌جزاسنى چكمه‌لرى نهايت عدالته‌موافق اولان برشيدر. فقط ايچكى ابتلاسى عائله‌نك سعادتنى وانضباطنى اخلال ايدرك چوجوغك كوتو تربيه آلماسنى انتاج ايدر ، اونى‌ده جرمه سوق ايدر . دها فضله‌سى وار : بوچوجوغك مادى ومعنوى صحتنى تخريب ايدر ، زيرا چوجوق ارثى كوتو استعدادلرله يوكله‌نمشدر . احوال‌روحيه‌سى مختل ويا قابليتلرى نقصان اولان كيمســه‌لرده مشهود اولان ترديلردن ايچكى مسئولدر . اوصورتله‌كه سببدن سببه رجوع ايدرســه‌ك جرملرك اك مؤثر عاملى اولارق ايچكى ابتلاسنى بولورز . ايشك اك فجيع نقطه‌سى: جرمى‌ايقاع ايدن وجزا الديرمق لازم‌كلن وبناءً‌عليه اضطرابى چكه‌جك اولان‌كيمسه‌نك حقيقتده آنا بابايه عائد برافراطدن مسئول طوتولماسيدر .

جرملرى لايقيله ودها درينلدن تدقيق ايچون برفرد اولارق مجرمى نظر نظر اعتباره آلماليدر . فقط اونى عضوى نقطهٔ‌نظردن معاينه ايتمك اولويرمز، اونى جرمه سوق ايتمش اولان سببلرى‌ده ، ايچنده ياشاديغى محيطى ، روحى اوزرينه ايشله‌مش اولان مختلف تاثيرلرى ، اونى فيرطينه‌لانديران ابتلالرى بولمالى ، مجرمى اخلاقى واجتماعى نقطهٔ نظردن تدقيق ايتمه‌ليدر. آنجق‌بواصول سـايه‌سنده بو قورقونج مسئله‌يى دها ياقيندن قاورايابيليرز . درحال قانونلر افاده‌سنه ايريشه‌بيله‌جكمزى ظن ايتمه‌يورم . لكن بواصول ايله قطعى حقيقتلر اورتايه قويارز . اوزمان شونى آكلارز : جرمه قارشى مجادله ايتمك ايچون

مجرملری جزالاندیرمق واونلرك قافاسنی کسمك ، حبس ایتمك الویرمز ؛ بلكه اصل فنالغك سببلرینی محو ایتمكه چالیشمالیدر . بویله حرکت ایدرسه ، جمعیت بحقٍ دواملی بر ایش کورمش اولور، جرمی تأدیبدن زیاده جرمك منعی و جمعیتی جرمدن وقایه‌یی استهداف ایدر، ضعیفلر ایچون دها فضله شفقت وعدالت، بد بختلر ایچون دها فضله مرحمت کوسترمش بولونور.

(F , Larnaude, Berthélemy , Garçon etc . . – Les méthodes juridiques,p. 231 – 225 .)

## داهی نه‌در ؟

دهایه حاکم اولان واونی جانلاندیران حس هانکیسیدر ؟ بزه کوره کوزه‌ل صنعتلرده وشعرده دها، محبت (سه‌نپاتی) و اجتماعیاتك خارق‌العاده شدتلی بر شکلیدر، اوکندینی آنجق یکی برعالم ، همده بر جانلی مخلوقلر عالمی یاراتارق تطمین ایده‌بیلیر . دها برسوکی قابلیتیدر ، هرحقیقی‌عشق کبی ولودیته ، فیضه ، حیات ابداعنه میل وجهد ایدر . داهی هر شیئی آکلامق ایچون هرشیئی سومه‌لیدر . حتی علمده بیله، انسان واقعا حقیقتی « دائما اوکا ربط فکر ایده‌رك » بولور ، لکن بومتمادی فکر مربوطیتی محبتدن متولددر . داروین دییورکه : « کسدیره‌بیلدیکمه نظراً » علم آدامی اولارق موفقیتم ،بوموفقیت هرنه‌درجه‌یه یوکسلمش‌اولورسه اولسون معضل ومتنوع ذهنی‌شرائط واوصافك محصولیدر . بونلر میانندە اك مهملری شونلردر : علم عشقی ، هر هانکی بر موضوع اوزرینه دوشونمك ایچون نهایتسز برصبر ، واقعه‌لری طوپلامق ومشاهده ایله‌مکده ذکا انجه‌لکی ، ایجاد قدرتی وعقل سلیم . حائز اولدیغم اورته درجه‌ده‌قابلیتلرله بعضی مهم نقطه‌لرده عالملرك رأینه بو قدر عظیم بر تأثیر اجرا ایده‌بیلمش اولمه‌م حقیقةً شاشیلاجق شیدر» . بو مختلف مزیتلره داروینك بحث ایله‌مدیکی واونك ترجمهٔ حالنی یازمش اولانلرك ذکر ایله‌دکلری بردانه‌سنی علاوه ایتمك لازمدر : شوقه کلمك قابلیتی. اونك سایه‌سنده هرمشاهده ایتدیکنی ، نباتی ، بوجکی ، آیاقلرینك شکلندن قانادلرینك بچیمنه قدر سه‌وییور ، دائما بوشانمغه حاضر بر حیرانلق ایله اوفاق تفرعاته ویا عاجز مخلوقلره عظمت واهمیت بخش ایدییوردی . بویله‌جه داروینك کندینه اسناد ایله‌دیکی «علم عشقی»،صوك تحلیلده ، علمك موضوعلری ایچون محترصانه برمیل ، جانلی‌مخلوقلره محبت ، عالمشمول برسه‌نپاتیدن عبارتدی .

. . . . . . . . . . . . . . . . . .

دهانك وصف ممیزی یا بوتون ملکه‌لروبالخاصه ایجادکار وترکیبجی ملکه‌لرك (مخیله وعشق) خارق‌العاده شدتله انکشافی ، یاخود بر خصوصی ملکه‌نك خارق‌العاده شدتله انکشافیدر ( بو تقدیرده دها ابتلا ومراقه مشابهدر ) ؛ نهایت بعضاًده کافی درجه‌ده شدت وحرارته مالك ملکه‌لر آراسنده خارق‌العاده بر آهنکك موجودیتیدر . خلاصه دهای کامل هم قدرت همده آهنکدر ، قسماً دها یاقدرت ویا آهنکدر .

بونقطه تثبیت ایدیلنجه ، دهانك سببلری نه‌در ؟ بوسببلرك هپسنی مادی واجتماعی

محیط ایچنده بولمق ممکنمیدر؟ ـ خایر، خارجی محیطه تابع اولان عمومی سببلر دهانك میدانه کلمه‌سی ایچون پشیندن موجود اولمسی لازم کلن شرطلردن عبارتدرلر ؛ دهانك ظهوری رشیمك القاح وانکشافنده برچوق سببلرك مسعود برتصادفله برلشمه‌سنه باغلیدر. دها داروینك « مسعود عارضه » دیدیکی شیدر .

، . . . . . . . . . . . . . . . .

داهینك محیطنه مناسبتی مسئله‌سنك نا محدود برمعضلیتی اولدیغی نتیجه‌سنی اورتایه قویالم. اولجه تدقیق ایله‌دیکمز بوتون نظریه‌لر حقیقتك آنجق برقسمنی افاده ایدیورلر ؛ دار سیستمه‌لره منجر اولویورلر . بویوك شخصیتلر و اونلرك محیطلری قارشیلقلی بر تأثیر و عکس تأثیر ایچنده‌درلر ، بوندن دولایی آراده‌کی مناسبت مسئله‌سی علماً غیر قابل حلدر . تەن Taine ك اجتماعی محیط ایله صنعتکار دهاسنك مناسبتی واجتماعی محیطدن صنعتکارك دهاسنی استنتاج ایله‌مك امکانی حقنده‌کی نظریه‌سنه ، بونك ضدی اولان برعمده اوزرینه قورولمش بر نظریه‌یی علاوه ایله‌ملیدر : فردی دهانك بریکی محیط ویا محیطده بر یکی حال حصوله کتیردیکنی فرض اتمه‌لیدر . بو ایکی نظریه حقیقتك ایکی اساسلی قسمیدر ؛ لکن تەنك نظریه‌سی دهادن زیاده علی العاده ملکه و مهارته قابل تطبیقدر ؛ دهانك وصف ممیزی ، یعنی تشبث و ایجاد قدرتی‌ده ایکنجی نظریه افاده ایدر . بر دفعه دها سویلیه‌لم که تشبث و ایجاددن مقصدیمز هیچ یوقدن یاراتمق نوعندن بر اختراع دکلدر ، یالکز اولجه موجود بولونان معطالرك یکی برترکیبنی دوشونویورز ، اویله بر ترکیب‌که هیچ بکلنمه‌ین شکللر کوسترن بر قالەئیدوسقوپ Kaléidoscope ده‌کی ترکیبلره بکزەر . خلاصه دها دائما نادر وقیمتلی موفقیت ، پارتی‌یی قازاندیران مساعد زار تجلیسیدر .

ذکاسنك اینجه‌لکی و کوروشلرینك اوریژینالکی ایله شایان دقت بر اجتماعیاتجی اولان تارد Tarde اجتماعی عالمك وحتی بوتون عالمك ایکی نوع قوته (تقلیده وایجاده) اطاعت ایله‌دیکنی مکملاً کوسترمشدر . تقلید یاخود عمومی تکرار ، غیر عضوی عالمده تموجدر ، عضوی عالمده ( تغدی‌یی بیله احتوا ایدن ) تناسلدر ؛ شبهه یوق تناسلك‌ده انتشار ایدەن و شکلی ایچنده تکرر ایدەن بر تموجدن باشقه برشی اولمادیغی‌ده علاوه اولوناسیلیر ؛ نهایت ، اجتماعی عالمده تکرار ، معنای خاصیله تقلید اولور ، بوده برمخلوقدن دیکر مخلوقه سه‌نپاتی طریقیله طاشینان بر تموجدر . لکن عالمشمول تکرار عمده‌سی او آنه قدر مجهول شکللری ظهور ایتدیرن ایجادی ، اختراعی ایضاح ایتمز . تارد « یکی » نك مبدأی‌نه اولدیغی سویله‌مکه تشبث ایتمه‌یور ؛ ساده ، هر هانکی برشکلده اولورسه اولسون بویله بر پرنسیپ قبول ایتمك لازم کلدیکنی کوسته‌ریور . وفی‌الواقع ایستر خاص معناسیله تشبث ، اراده حریتی و امکان ( فیلسوف بوترو Boutroux

و رونوویه Renouvier نك دوشوندكلری طرزده) یاخود ایسترسه ساده‌جه برمسعود تركیب یعنی اولدن بری بولونمقده اولان حادثه سلسله‌لرینك موقتیله تلاقیسی موجود اولسون ، ایجاد وار دیمك هر حالده « یكی ، اوریژینال نتیجه‌لر ، سعد طالع ایله تحقق ایتمش عارضه‌لر، فیاض استثنالر واردر، بونلری عمومی قانونلرك تصادفنه‌بورجلویز و بو یكیلكلرك‌ده تكرارله ، تقلیدله ، تموجله یكی عمومی شكللر حصوله كتیرمه‌سی مقدردر » دیمكدر . دهانك بو یكی شكللردن برینك خارق‌العاده بردماغده ظهورندن عبارت اولدیغنی ، اولجه مستقل اولان حادثه سه‌ریلرینك بو دماغده بكلنمه‌ین تركیبلر، تشكیل و تخمین اولونامایان تابعیتلر اظهار ایله‌دكلرینی اولجه كوردك . فردیلشمه Individuation حادثه‌سی یكیلشمه Innovation نك عمومی قانونلرینه داخل اولان بر مسئله‌در ، فردی ، شخصی، اوریژینال ( ابتكاری ) وداهیانه اولان هرشی عینی قانونلره تابعدر .

او حالده ، كرك صنعتك خصوصی عالمنده ، كرك بوتون اجتماعی عالمده نظر دقته آلنه‌جق ایكی انسان صنفی واردر : یكیله‌ینلر وتكررلایانلر ، یعنی داهیلر وخلق‌كه داهینك ایلك دفعه اولەرق ایجاد ایله‌دیكی ویا یكی بر شكله مظهر قیلدیغی روح حالاتی حسیاتی ، هیجانلری ، فكرلری‌سه‌نپاتی طریقیله نفسنده‌تكرار ایلر . ذاتاً بزم‌نظریمزده تقلیدجی غریزه ایله یكیله‌ین‌غریزه‌ده‌خلقده ، داهیلرده اولدیغی قدرانسان‌كتله‌سنده‌ده بولونورلر ، شوفرق‌ایله‌كه كتله‌ده تقلید غریزه‌سی ، داهیلرده ایجاد غریزه‌سی حاكمدر. فقط بالخاصه كتله‌نك ایجاد قدرتنده‌كی بوآشاغیلق دولاییسیله ، بو یكیلك‌میلنی‌بالواسطه تطمین ایدن هرشی اونك خوشنه كیدر . دیمك‌كه بعضی احوالده براوریژینال اثرك رغبته اوغراماسندن اواثرك اوزمان كتله‌ده موجود اولان استعدادلره تقابل ایله‌دیكی فقط بواستعدادلرك كیزلی، انكشاف ایتمه‌مش برحالده، هوسات قبیلندن‌بولندیغی، اثرك یكیلك میلنی تطمین ایله‌دیكی نتیجه‌سی چیقاریلابیلیر .

كرك تقلید ، كرك اونك بر شكلی اولان حیرانلق(زیراحیرانلق‌درونی برتقلیددر) برسه‌نپاتی (تجاذب) ، بر اجتماعیلك حادثه‌سیدردیمشدك ، صنعتكار دهاسی‌بیله حدغایه‌سنه واردیریلش بر اجتماعیلك وتجاذب حادثه‌سیدر ، صنعتكارك دهاسی ، كندینی خیال ساحه‌سنده‌تطمین ایله‌دكدن‌صوكرا ، دیكر انسانلرده،تقلید سایه‌سنده،تجاذبك وصورت عمومیه‌ده اجتماعیلكك حقیقی بر تكاملنی استجلاب ایدییور . دیمك‌كه صوك تحلیلده داهی و اونك محیطی بزه یكدیكریله قارشیلقلی تابعیت حالنده اولان اوچ جمعیت منظره‌سنی ارائه ایدییور :

١ . — پشیندن موجود شانی جمعیت‌كه دهانك قیم وشرطلرینی وضع ایدر وقسماً اونی تولید ایلر .

٢ . داهینك تصور ایله‌دیکی وفکراً تعدیل وتغییر ایله‌دیکی جمعیت ، ذهننده یاراتدیغی اراده‌لر ، احتراصلر ، ذکالر عالمیکه امثاله تعلق ایده‌ن بر تصوردر .

٣ . — بونی متعاقب یکی بر جمعیتك ، داهینك حیرانلرندن متشکل بر جمعیتك تشکلی . بو حیرانلر داهینك ایجادیی ، تقلید طریقیله آز چوق نفسلرنده تحقق ایتدیررلر . بوحادثه، ییلدیزلردن متشکل بویوك برمنظومه ایچنده برخصوصی منظومه، بریکی جاذبه مرکزی حصوله کتیره‌ن حادثات فلکیه‌یه مماثلدر . افلاطون الهام صاحبی شاعرك کندینه حیران والهامندن نصیبه‌دار اولانلرك اوزرینه تأثیرینی حلقه‌دن حلقه‌یه کچه‌رك عینی تأثیرله حرکته کلن برسلسله‌وجوده کتیره‌ن مقناطیسه بکزه‌تمشدی . سه‌زار وناپولیون کبی فعالیت داهیلری اطرافلرنده تولید ایدوب آرقه‌لرندن سوروکله‌دکلری یکی جمعیت واسطه‌سیله مقصدلرینی تحقق ایتدیررلر . صنعت ومراقبه‌و تماشا داهیلری‌ده عینی صورتله حرکت ایدرلر ، زیرا سوزده تماشا و مراقبه دینیلن شی ایلك صفحه‌سنه تنزیل ایدیلمش ، فکر وخیال ساحه‌سنده قالان برفعالیتدن عبارتدر . صنعت داهیلری بونلری دکل روحلری حرکته کتیررلر، عرفلری وفکرلری تعدیل ایده‌رلر . بوندن دولایی تاریخ جمعیتلرك صنعتله مدنیلشدیکنی‌و بعضاده ،بالعکس اجتماعی انحلاله اوغرادیغنی کوستره . دیمك‌که دها یکی جمعیتلرك ابداعنه ویااولدن موجود جمعیتلرك تعدیلنه میل و توجه کوسترن خارق‌العاده بر تجاذب و اجتماعیلك قدرتیدر ؛ فلان ویا فلان محیطدن چیقمش اولدیغی حالده یکی محیطلری ابداع ویا اسکی محیطلری اصلاح ایده‌ر .

Guyau. L'art au point de vue sociologique p. 27 - 45

# مندرجات

صحیفه